

The Project Gutenberg eBook of Kertomuksia, by Bjørnstjerne Bjørnson

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kertomuksia

Author: Bjørnstjerne Bjørnson

Translator: Yrjö Koskelainen

Translator: Maila Talvio

Release date: January 16, 2015 [EBook #48000]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KERTOMUKSIA ***

Produced by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

KERTOMUKSIA

Kirj.

Bjørnstjerne Bjørnson

Suomentaneet Maila Talvio ja Yrjö Koskelainen

WSOY, Porvoo, 1909.

SISÄLLYS:

Arne.

Synnöve Päivänkumpu.

Rautatie ja hautausmaa.

Pieniä kertomuksia:
Voikko.
Trond.
Isä.
Kotkanpesä.
Uskollisuutta.
Elämän arvoitus.
Uusi reitti huvimatkailijoille.
Karhuntappaja.
Vaarallinen kosintaretki.
Iloinen poika.
Kalastajatyttö.
Morsiusmarssi.

ARNE.

ENSIMÄINEN LUKU.

Kahden tunturin välissä oli syvä kuilu; tässä kuilussa vierähti raskaana, yli kivien ja riuttojen, vesirikas joki. Korkea jyrkänne yleni molemmin puolin, toinen puoli oli ihan paljaana, mutta alhaalla, niin likellä jokea, että sen kosteus keväisin ja syksyisin leveni joelle asti, oli nuorta metsää, joka katseli ylöspäin ja katseli eteensä, mutta ei päässyt sinne eikä tänne.

— Entä jos rupeaisimme puettamaan tunturia? virkkoi kataja eräänä päivänä ulkomaalaiselle tammelle, joka kasvoi sitä likempänä kuin kaikki muut puut. Tammi katsahti alaspäin saadakseen tietää kuka oli puhunut; sitte se taasen katsahti ylöspäin ja vaikenä. Joki teki niin raskasta työtä, että se kulki valkoisena vaahtona; pohjatuuli oli tunkeutunut kuiluun ja vinkui revelmissä; paljas tunturi riippui raskaana, viluisena kuilun päällä; — entä jos rupeaisimme puettamaan tunturia? sanoi kataja hongalle, joka kasvoi toisella puolella.

— *Me* sen kai teemme, jos siitä mitään tulee, sanoi honka, sitaisi partaansa ja vilkaisi koivuun; — mitä sinä arvelet?

Mutta koivu vilkaisi varovaisesti tunturiin. Se riippui niin raskaana hänen päänsä päällä, että hän tuskin sai hengitetyksikään.

— Puetetaan sitte Jumalan nimeen, sanoi koivu; ja kolmisin päättivät ne ryhtyä puettamaan tunturia. Kataja kulki edellä.

Kun se oli päässyt vähäisen matkaa, tuli kanerva sitä vastaan. Kataja yritti mennä kanervan ohitse.

— Ei, ei, sanoi honka, — ota kanerva kanssasi. Ja kanervalle tuli kiire, se yritti jo jättää katajan taakseen.

— Käy minuun kiinni, sanoi kanerva.

Kataja teki työtä käskettyä, ja missä vaan oli pienikin revelmä, sinne pisti kanerva sormensa, ja minne se vaan sai sormen, sinne pani kataja pian koko käden. Ne kiipesivät ja ryömivät, honka tuli vaivaloisesti perässä ja samoin koivu.

— Siunaus seuraa meitä, sanoi koivu.

Mutta tunturi rupesi miettimään mikä pieni ripinä mahtoikaan kavuta ylös sen vartta. Ja pari sataa vuotta sitä asiaa mietittyään, lähetti se pienen puron katsomaan. Oli kirrenlähdön aika ja puro haki,

kunnes löysi kanervan.

— Kiltti kanerva kulta, päästäppäs minua menemään, minähän olen niin pieni! sanoi puro.

Kanervan oli kiire, se nosti itseään hiukan ja jatkoi työtään. Puro alatse ja eteenpäin.

— Kiltti kataja kulta, päästäppäs minua menemään; minähän olen niin pieni.

Kataja katsoi tiukasti puroon, mutta koska kanervakin oli päästänyt sen menemään, niin mikseikäs sekin. Puro päällitse ja eteenpäin ja nyt se pääsi mäkeen, missä honka seisoa puhkui.

— Kiltti honka kulta, päästäppäs minua menemään; minähän olen niin pieni! sanoi puro, suuteli hongan jalkaa ja tekeytyi niin herttaiseksi kuin suinkin. Honka tuli näpeilleen ja päästi puron menemään. Mutta koivu nosti itseään ennenkuin puro pyysikään.

— Hihhihhih! sanoi puro ja kasvoi.

— Hahhahhah! sanoi puro ja kasvoi.

— Hohhohhoh! sanoi puro ja viskasi kanervat ja katajat ja hongat ja koivut nurin narin ja ylösalaisin korkeita mäkiä. Monta sataa vuotta oli tunturilla sitte miettimistä, eikö se vaan sinä päivänä ollut vetänyt suutaan hymyyn.

Selvästihän sen näki, ettei tunturi tahtonut pukua. Kanervaa harmitti niin, että se jälleen tuli vihreäksi ja läksi tiehensä.

— Reipasta mieltä vaan! sanoi kanerva.

Kataja oli kurottautunut katsomaan kanervaa ja se kurottautui kurottautumistaan kunnes oli ihan pystyssä. Se repi tukkaansa, läksi liikkeelle ja iski kiinni tunturiin niin että olisi pitänyt tuntua.

— Jollet sinä tahdo minua, niin minä tahdon sinut.

Honka koukisti hiukkasen varpaitaan saadakseen tietää, olivatko ne ehyet, nosti sitte toista jalkaa, joka oli ehyt, sitte toista, joka niinikään oli ehyt, sitte molempia. Ensinnä se tutki missä oli kulkenut, sitte mihin se oli kaatunut ja vihdoin, mihin sen piti mennä. Sitte se läksi kammertamaan, ikäänkuin ei se ikinä olisi kaatunut. — Koivu oli pahasti tahriutunut, nyt se nousi ja rupesi siistiytymään. Ja sitte sitä mentiin entistä kiireemmin, ylöspäin ja molemmin puolin, sama sitte oliko pouta vaiko sade.

— Mikä nyt on? sanoi tunturi, kun kesäinen aurinko paahtoi, kaste kimmelsi, linnut lauloivat, metsähiiri vikisi, jänis hyppeli ja kärppä kirkaisten meni piiloon.

Vihdoin tuli sitte sekin päivä, jolloin kanerva sai toisen silmänsä nousemaan tunturinsyrjän yläpuolelle.

— Oijoihoi! sanoi kanerva — ja sen tiensä se meni.

— Hyvänen aika, mitä kanerva näkee? sanoi kataja ja pääsi jo sekin tunturinsyrjän yläpuolelle. — Oijoihoi! huusi se ja meni menojaan.

— Mikäs katajalle on tullut? sanoi honka ja otti pitkiä askeleita auringonpaahteessa. Pian sekin saattoi nousta varpailleen katsomaan.

— Oi!

Oksat ja neulaset nousivat pystyyn ihmetyksestä. Ja honka kapusi kapuamistaan, pääsi harjalle ja hävisi.

— Mitä ne muut kaikki näkevät enkä minä! sanoi koivu, nosti liepeitään ja sipsutteli perässä. Se nosti yhtäkkiä koko päänsä tunturinsyrjän yläpuolelle.

— Oo-oo! — täällähän on kokonainen suuri metsä, honkia ja kanervia ja katajia ja koivuja, meitä odottamassa! sanoi koivu ja lehvät värisivät auringossa niin että kaste vieräi maahan.

— Niin, sellaista se on kun pääsee perille, sanoi kataja.

TOINEN LUKU.

Kampenissa Arne syntyi. Hänen äitinsä nimi oli Margit ja hän oli Kampenin torpan ainoa lapsi. Kahdeksantoistavuotiaana hän kerran oli viipynyt tansseissa liian kauvan: hänen seuralaisensa olivat jättäneet hänet ja niin ollen hän arveli, että tie pysyy yhtä pitkänä jos hän viipyy tämän tanssin ajan tai ei. Ja niin tapahtui, että Margit vielä oli tanssitalossa, kun pelimanni, Niilo räätäli, pani käsistään viulun, kuten hänen tapansa oli, kun juoma nousi päähän, antoi muiden rallattaa, koppasi koreimman tytön, siirteli jalkaa varmasti kuin laulussa tahtia ja nosti saappaansa korolla hatun korkeimmasta päästä.

— Hoi! sano! Niilo räätäli.

Kun Margit sinä iltana meni kotiin, kimmelteli kuutamo niin ihmeellisen ihanasti hangella. Päästyään luhtiin, missä hänen piti nukkua, täytyi hänen vielä kerran katsahtaa ulos. Hän riisui liivinsä, mutta jäi seisomaan, liivi kädessä. Samassa hän tunsu, että häntä paleli, rupesi kiireesti riisuutumaan ja pujahti syvälle vällyjen alle. Sinä yönä näki Margit unta, että suuri, punainen lehmä oli päässyt peltoon. Hänen piti ajaa se pois, mutta vaikka hän kuinka olisi koettanut, ei hän päässyt paikalta; lehmä söi levollisesti, se kävi ihan pyöreäksi ja kylläiseksi ja kääntyi silloin tällöin katsomaan häneen suurin, raskain silmin.

Kun kylässä seuraavalla kerralla oli tanssit, oli Margit mukana; mutta häntä ei sinä iltana haluttanut tanssia, hän istui kuuntelemassa soittoa ja ihmetteli, ettei se huvittanut muita. Myöhemmällä nousi pelimanni ja tahtoi, tanssia. Hän tuli suoraa päätä Margit Kampenin luo ja tuskin tyttö itsekään tiesi mitä teki; mutta Niilo räätälin kanssa hän tanssi!

Pian tulivat ilmat lämpöisemmiksi eikä enään tanssittu. Sinä keväänä suri Margit pientä karitsaa, joka oli tullut kipeäksi, niin kovasti, että se äidin mielestä oli melkein liikaa.

— Eihän se ole kuin karitsa, sano! äiti.

— Mutta se on kipeä, sano! Margit.

Hän ei moniin aikoihin ollut käynyt kirkossa; hän selitti antaneensa äidin mennä, ja täytyihän jonkun olla kotona. Eräänä kesäisenä sunnuntaina oli ilma niin kaunis, että äiti arveli heinien voivan kuivaa vuorokauden lisää ja ehdotti, että he molemmat menisivät. Margit ei voinut sanoa siihen mitään ja pukeutui; mutta kun he olivat päässeet niin kauvas, että he saattoivat kuulla kirkonkellot, purskahti hän itkuun. Äiti kävi kalman kalpeaksi; he jatkoivat matkaansa, äiti edellä, tytär perässä, kuulivat saarnan, veisasivat virret viimeiseen asti, kuulivat siunauksen ja läksivät vasta kun oli soitettu pois kirkosta. Mutta kun he taasen olivat päässeet kotipirttiin, sulki äiti hänet syliinsä ja sano!:

— Älä, lapseni, salaa minulta mitään.

Taas tuli talvi; sinä talvena ei Margit tanssinut. Mutta Niilo räätäli soitti, joi entistä enemmän ja kieputti aina lopuksi kauneinta tyttöä. Siihen aikaan kerrottiin varmana, että hän saattoi ottaa talon hienoimmista tytöistä minkä vaan halusi, ja toiset lisäsivät, että Eli Böen itse oli kosinut tyttärensä, Birgitin puolesta, joka rakasti häntä niin että oli kipeänä.

Mutta juuri niihin aikoihin vietiin Kampenin tyttären lapsi ristille; sen nimeksi pantiin Arne ja sen isäksi sanottiin Niilo räätäliä.

Samana iltana oli Niilo suurissa häissä ja joi itsensä humalaan. Hän ei tahtonut soittaa, mutta tanssi lakkaamatta eikä kärsinyt lattialla keitään muita. Mutta kun hän tuli pyytämään Birgit Böeniä tanssiin, kieltäytyi tämä. Niilo räätäli naurahti, kiepahti ympäri ja tarttui ensimmäiseen tyttöön, mikä eteen sattui. Tämäkin tyttö pani vastaan. Niilo katsahti häneen: se oli pieni musta tyttö, se oli istunut tuijottamassa häneen ja nyt se oli ihan kalpea. Niilo kumartui hänen puoleensa ja kuiskasi.

— Etkö sinä tanssi *minun* kanssani, Karen? Tyttö ei vastannut. Niilo kysyi toisen kerran.

Silloin hän kuiskaten vastasi kuiskattuun kysymykseen:

— Se tanssi voisi viedä kauvemmakein minä tahdon.

Niilo peräytyi hitaasti, mutta päästyään keskelle permanttoa, kiepahti hän ympäri ja tanssi hyppyanssin yksinään. Kukaan muu ei tanssinut; kaikki katselivat ääneti.

Sitte hän läksi latoon, heittäytyi pitkäkseen ja itki.

Margit istui kotona pienen pojan kanssa. Hän kuuli huhut Niilosta, joka kulki tansseista tansseihin, katseli poikaa ja itki ja katseli häntä uudelleen ja iloitsi. Kaikista ensinnä opetti hän poikaa sanomaan "isä"; mutta sitä ei hän uskaltanut tehdä äidin — tai isoäitihän hän tästäpuoleen oli — ollessa likellä. Seuraukseksi tuli, että poika sano! isoäitiä isäksi. Margitilla oli aika työ vieroittaa häntä pois siitä tavasta ja se taas vaikutti, että hän aikaiseen tuli kehittäneeksi pojan ymmärrystä. Tämä ei ollut

suurikaan, kun hän tiesi, että Niilo räätäli oli hänen isänsä ja päästyään siihen ikään, jolloin seikkailut alkavat maistua, sai hän niinkään tietää mikä mies Niilo räätäli oli. Isoäiti oli ankarasti kieltänyt mainitsemasta hänen nimeäänkään. Hänen päähuolenaan oli saada Kampen itsenäiseksi taloksi, jotta tytär poikineen voisi elää huolettomasti. Hän käytti hyväkseen talon omistajan köyhyyttä, osti paikan, lyhensi joka vuosi velkaa ja johti töitä kuin mies; sillä hän oli neljätoista vuotta ollut leskenä. Kampen oli suuri ja laajeni nyt niin, että siellä elätettiin neljä lehmää ja kuusitoista lammasta. Sitäpaitsi se omisti puolen hevosta.

Niilo räätäli kierteli kylillä; hänen ansionsa oli vähentynyt, osaksi sentähden, ettei hän enään viitsinyt hoitaa tehtäviään, osaksi sentähden, ettei hän enään ollut sama kuin ennen. Hän rupesi silloin enemmän harjoittamaan viulunsoittoa ja siitä johtui usein juominkeja, tappeluja ja pahaa elämää. Oli kuultu hänen valittavankin.

Arne oli ehkä kuuden vuoden vanha, kun hän eräänä talvipäivänä peuhasi sängyssään, jonka peitteen hän oli nostanut purjeeksi, ja piti perää kauhalla. Isoäiti istui huoneessa ja kehräsi, hän ajatteli omia asioitaan ja nyökytti silloin tällöin päätään ajatustensa vahvistukseksi. Silloin tiesi poika ettei häntä huomattu ja silloin hän lauloi laulun Niilo räätälistä, jonka oli oppinut, niin raakana ja villinä kuin se oli:

Koko kylä, ihan imeväisetkin ties,
Että Niilo räätäli on huikea mies.

Koko kylä vielä muistaa sen tuuterintuulin,
Jolla paiskasi kerran hän itse Suuri-Nuutin.

Luvan katolle nokkas hän Olli Kvisten:
"Toiste tarvitset eväspussin myös, jumalisten!"

Oli Buggen Hannu väkimiehistä se,
Jonka maine kulki tunturikylille.

"Mihin tahdot sa räätäli makuusijan;
Minä sylkäsen kouraan jo — sano pian!"

— "Tules lähemmä, veikkonen, vastaan mä väleen,
Tule, veikkonen, tästä saa pääkoppas päreen!"

Niin puskiivat kiukkuisesti he yhteen,
Kun takkiset sotkeutuivat he vyhteen.

Uus kerta ja Hannulta lipesi jalka:
"Hei Bugge, nyt tanssisi vasta se alkaa!"

Makas' äkkiä maassa hän verisin päin —
"Vai vertako syletkin?" — "Piru kun kävi näin!"

Enempää ei poika laulanut; kahta viime värssyä ei äiti ollut hänelle opettanut:

Ja näitkö konsa niityn min lumi valkasee?
Ja Niilon neitoselle kun hellin hymyilee?

On paras pakoon juosta pian, pian neidon sen —
Jo hetken pienen päästä on ijäks myöhäinen!

Nämä värssyt osasi isoäiti ja hän huomasi ne nyt entistä paremmin, kun ei niitä laulettu. Pojalle ei hän virkkanut mitään, mutta äidille hän sanoi:

— Neuvo vaan pojalle oma häpeäsi; älä unohda viimeisiä värssyjä!

Juominen oli riuduttanut Niilo räätäliä niin ettei hän enään ollut entisellään. Toiset jo arvelivat hänen olevan mennyttä miestä.

Silloin sattui seudulle kaksi amerikkalaista ja he kuuluivat, että jossakin oli häät ja tahtoivat heti nähdä ne, tutustuakseen tapoihin. Niilo oli pelimannina häissä. Vieraat antoivat kukin taalarinsa pelirahaa ja pyysivät soittamaan hyppytanssin, mutta kukaan ei mennyt sitä tanssimaan, vaikka kuinka olisi pyydetty. Ruvettiin kehoittamaan Niiloa tanssimaan, "hän sen kuitenkin parhaiten tanssii". Hän kielsi, sitä innokkaammin pyydettiin, vihdoinkin viimein pyysivät kaikki yksimielisesti ja juuri sitä Niilo tahtoi. Hän antoi viulun toiselle, riisui takkinsa ja lakkinsa, astui piiriin ja hymyili. Entinen huomio seurasi häntä ja se antoi hänelle entisen voiman. Ihmiset tunkivat niin likelle kuin suinkin, takimmat nousivat pöydille ja penkeille, muutamat tytöt seisoivat muita ylinnä, ensimmäisen niistä — hän oli

korkeakasvuinen, tukka ruskehtavan vaalea, silmät syvällä voimakkaan otsan alla, suu pitkähkö ja usein hymyssä, varsinkin toisesta pielestä — oli Birgit Böen. Niilo näki hänet katsahtaessaan kattoon. Soitto alkoi, huoneessa tuli hiiskumaton hiljaisuus ja Niilo läksi liikkeelle. Hän nakkautui ulomma, tanssi sivuttain viulun tahtiin, keinutteli ruumistaan, säväytti silloin tällöin jalat ristiin allensa, kimmahti siitä taasen pystyyn, otti ikäänkuin hyppäysasennon ja meni taasen sivuttain kuten äskenkin. Viulu oli kykenevissä käsissä, soitto tulistui tulistumistaan, Niilon pää painui taaksepäin ja äkkiä kolahti saappaankorko kattoon, jotta tomu tuiskusi heidän päälleen. Hänen ympärillään naurettiin ja huudettiin, tytöt tuskin saivat vedetyksi henkeään. Soitto sojahti heidän joukkoonsa, jouhet kiihoittuivat kiihoittumistaan. Hän ei vastustanutkaan, otti etukumaran asennon, juoksi pientä hyppyä soiton tahtiin, näytti yrittävän hypätä ylös, mutta narrasi vaan, loikkaili kuten äskenkin, eteenpäin ja juuri kun näytti siltä, ettei hän enään yritäkään hypätä, jymähti saappaan korko kattoon, uudelleen ja uudelleen, kieppaus eteenpäin, kieppaus taaksepäin ja joka kerta tuli hän suorana jaloilleen. Häntä ei enää haluttanut. Jouhi soitti muutamia ääniä kokonaan sävelen ulkopuolella, päästi syvän äänen, heiketä värisi ja päättyi pitkään, yksinäiseen bassosivellykseen. Joukko hajautui, hiljaisuuden asemasta kuului äänekästä puhetta, huudahduksia ja huutoja. Niilo seisoj seinän vieressä; silloin tulivat amerikkalaiset tuikkineen hänen luokseen ja kumpikin antoi hänelle viisi taalaria. Taasen oli hiljaista.

Amerikkalaiset puhuivat hiukkasen tulkin kanssa; sitte kysyi tulkki Niilolta, eikö hän tahtoisi seurata heitä heidän palvelijanaan; hän kyllä saisi mitä vaan tahtoisi.

— Mihin? kysyi Niilo; kansaa tunki niin likelle heitä kuin mahdollista.

— Maailmalle, kuului vastaus.

— Koska? kysyi Niilo, katsahti ympärilleen loistavin kasvoin, kohtasi Birgit Böenin kasvot eikä enään päästänyt niitä näkyvistään.

— Viikon perästä, kun he palaavat, kuului vastaus.

— Ehkäpä minä olen valmis, vastasi Niilo, punniten käsissään viidentaalarin rahojaan.

Hän oli laskenut toisen kätensä nojaamaan likellä seisovan miehen olkapäälle ja se vapisi niin, että mies koetti toimittaa häntä penkille.

— Ei ole mitään hätää, vastasi Niilo, astui ensin hoippuvin, mutta sitte varmoin askelin ulomma permannolle, kääntyi ja pyysi kieppupolskaa.

Kaikki tytöt olivat asettuneet näkyviin. Niilo tarkasti parvea hitaasti ja kauvan, vihdoon hän reippaasti astui mustapukuisen tytön luo ja se oli Birgit Böen. Niilo tarjosi kätensä ja tyttö ojensi molemmat kätensä, samassa Niilo naurahti, kääntyi pois päin, otti tytön Birgitin rinnalta ja läksi ylenannettuna menemään. Veri nousi Birgitin kaulalle ja kasvoille. Hänen takanaan seisoj pitkä, lempeäkasvoinen mies — tämä tarttui Birgitin käteen ja läksi viemään häntä. Niilon perässä. Niilo näki sen ja, ehkäpä epähuomiossa, tanssi niin tuimasti heitä vastaan, että Birgit tanssitovereineen meni pahasti nurin. Ympärillä nousi nauru ja rähinä. Birgit pääsi vihdoon ylös, meni pois ja itki kiihkeästi.

Lempeäkasvoinen mies nousi hitaammin pystyyn ja meni suoraa päätä Niilon luo, joka vielä tanssi.

— Pysähdyppäs vähäisen, virkkoi mies.

Niilo ei kuullut. Silloin tarttui mies hänen käsivarteensa, Niilo tempautui irti ja katsoi häneen.

— Minä en tunne sinua, sanoi hän hymyillen.

— Et, mutta nyt opit tuntemaan, sanoi lempeäkasvoinen mies, ja hänen nyrkkinsä sattui suoraan Niilon toisen silmän yläpuolelle.

Niilo, joka ei sellaista odottanut, kaatui raskaasti terävää muurinkorvaa vastaan, yritti paikalla pystyyn, mutta ei voinut nousta; hänen selkensä oli taittunut.

Kampenissa oli tapahtunut muutos. Isoäiti oli viime aikoina sairastellut ja heti kun sairasteleminen alkoi, oli hänelle tullut entistä kovempi kiire koota rahaa talon lopulliseen lunastamiseen.

— Niin on sitte sinulla ja pojalla missä olette. Ja jos sinä päästät jonkun sitä teiltä hävittämään, niin minä käännyn haudassani.

Syksymmällä hän olikin saanut kammertaa entiseen päätaloon viemään velan viimeistä jäännöstä ja iloissaan hän oli, kun sitte istui penkillä ja sai sanoa:

— Nyt se on tehty.

Mutta samassa hän saikin kuolintautinsa; hän pyrki paikalla vuoteeseen eikä enään noussut. Tytär hautasi hänet kirkkotarhaan, missä vaan sattui tilaa olemaan ja kauniin ristin hän sai, siihen oli kirjoitettu hänen nimensä ja ikänsä sekä virren värssy. Kaksi viikkoa hautajaisten jälkeen oli hänen mustasta pyhälenningistään jo tehty pojalle vaatteet ja niissä ollessaan kävi poika niin totiseksi kuin jos isoäiti olisi tullut kummitlemaan. Ihan itsestään meni poika suuriprännin hakakirjan luo, josta isoäiti joka sunnuntai oli lukenut ja laulanut; hän avasi kirjan ja kirjan sisässä olivat isoäidin silmälasit. Niihin ei poika koskaan hänen eläessään ollut saanut kajota; peloissaan hän nyt niihin kajosi, pani ne nenälleen ja katseli kirjaan niiden läpi. Kaikki sumeni. Kummallista! ajatteli poika. Niistä isoäiti luki Jumalan sanaa. Hän nosti ne korkealle tulta vastaan, nähdäkseen mikä oli vikana — ja samassa olivat silmälasit permannolla!

Poika pelästy suuresti ja kun ovi samassa avautui, tuntui hänestä siltä kuin isoäiti olisi astunut huoneeseen; mutta se olikin äiti ja hänen perässään kuusi miestä; suurella melulla ja kolinalla kantoivat ne välissään paareja, jotka laskivat keskelle lattiaa. Ovi jäi pitkäksi aikaa auki heidän perässään, niin että huoneessa tuli ihan kylmä.

Paareilla lepäsi tummatukkainen, kalpea mies, äiti asteli itkien huoneessa.

— Pankaa hänet varovaisesti vuoteeseen, pyysi hän ja auttoi itsekin.

Mutta miesten nosterlessa ja muutellussa kuului heidän jalkojensa alta ritinää.

— Isoäidin silmälasit ne vaan ratisevat, ajatteli poika; mutta hän ei sitä sanonut.

KOLMAS LUKU.

Tämä tapahtui, kuten edellä on sanottu, syksyllä. Viikkoa myöhemmin kuin Niilo räätäli oli kannettu Margit Kampenin kotiin, tuli amerikkalaisilta sana, että hän olisi valmiina. Hän vääntelihe paraikaa kovissa tuskissa, ja huusi hampaitaan kiristellen:

— Menkööt helvettiin!

Margit jäi sanattomana seisomaan. Niilo huomasi sen ja toisti hetkisen perästä hitaasti ja väsyneenä:

— Menkööt matkaansa!

Talvemmalla parani hän senverran, että saattoi nousta istumaan, vaikka terveys olikin murtunut elämän ajaksi. Kun hän ensi kerran oli istumassa oikein vaatteissaan, otti hän viulunsa ja viritti sen, mutta joutui niin mielenliikutuksen valtaan, että hänen täytyi mennä takaisin sänkyyn. Hän oli hyvin harvasanainen, mutta hyväntahtoinen hoitaa ja myöhemmin opetti hän poikaa lukemaan ja rupesi tekemään kotitöitä. Kylään ei hän lähtenyt eikä hän puhunut niiden kanssa, jotka tulivat häntä tervehtimään. Alussa toi Margit hänelle uutisia kylästä; sen perästä kävi hän aina synkäksi; silloin lakkasi Margit tuomasta.

Kevätpuoleen istui hän ja Margit kerran tavallista kauvemmin puhelemassa ehtoollisen jälkeen. Poika ajettiin nukkumaan. Vähän myöhemmin keväällä kuulutettiin heidät kirkossa ja sitte he kaikessa hiljaisuudessa menivät naimisiin.

Niilo teki maatyötä ja järjesteli kaikki tasaisesti ja ymmärtäväisesti. Margit sanoi pojalle:

— Hänestä on sekä iloa että hyötyä. Ole nyt kiltti ja tottelevainen, että olet hänelle mieleen.

Margit oli surustaan huolimatta säilynyt hyvin; hän oli punakka kasvoiltaan ja hänen suuret silmänsä näyttivät vielä suuremmilta sen kautta että niiden ympärillä lepäsi kehä. Hänen huulensa olivat mehevät, kasvot pyöreähköt ja hän näytti terveeltä ja reippaalta, vaikkei hänellä ollutkaan paljon voimia. Hän oli näihin aikoihin kauniimpi kuin koskaan ja hän lauloi lakkaamatta, kuten hänen tapansa oli työtä tehdessä.

Kerran sunnuntai-iltapäivänä läksivät isä ja poika katsomaan miltä vainiot sinä vuonna näyttivät. Arne juoksenteli isän ympärillä ja ampui kaaripyssyllään, jonka isä itse oli hänelle tehnyt. He menivät suoraan ylös tietä, joka johti kirkolta ja pappilasta niinsanotulle lakeusseudulle. Niilo istuutui kivelle tiepuoleen ja vaipui ajatuksiin, poika juoksi tielle päin ja haki nuolta; he olivat menossa kirkkoa päin.

— Ei liian kauvas, sanoi isä.

Äkkiä pysähtyi poika keskellä juoksuaan, ikäänkuin hän olisi kuullut jotakin.

— Isä, minä kuulen soittoa.

Isäkin kuunteli, saattoi kuulla viulunsoittoa, toisinaan voittivat huudot ja villi melu soiton; morsiuksaatto palasi kirkolta.

— Tule tänne, poika! huusi isä ja Arne kuuli äänestä, että hänen piti juosta. Isä oli kiireesti noussut ja piiloutui suuren puun taakse. Poika perässä. — Ei tänne, vaan tuonne!

Poika pensaas taakse. Rattaiden jono kiersi jo koivumetsän, ne tulivat hurjaa karkua, hevoset valkeina vaahdosta, humalaiset huusivat ja hoilottivat; isä ja poika laskivat rattaat; niitä oli kaikkiaan neljätoista. Ensimmäisissä istui kaksi pelimannia ja soitto helisi kirkkaassa ilmassa; poika seisoj takana ajaen hevosta. Perässä tuli kruunupää morsian, suorana, auringossa paistaen; hän hymyili ja toinen suupieli vetäytyi alaspäin; hänen rinnallaan istui lempeäkasvoinen mies sinisissä vaatteissa. Saatto seurasi, miehet istuivat naisten sylissä, takana pikku poikia; humalaiset miehet ajoivat, kuusi saman hevosen rattailla, viimeisillä rattailla tuli kyökkimestari, viina-ankkuri sylissä. Huutaen ja laulaen menivät he menojaan, suinpäin alas mäkeä; viulunsoitto, huuto ja rattaiden räminä jäi hetkiseksi tomupilveen, joku yksityinen huuto kajahti vielä ilmassa, sitte kuului vaan kummaa melua, eikä vihdoin enään mitään. Niilo seisoj yhä liikkumattomana, hänen takanaan kohisi, poika ryömi esiin.

— Kuka se oli, isä?

Mutta poika säpsähti, sillä isä oli niin pahan näköinen. Arne viipyi vastausta odotellen, sitte hän viipyi sentähden ettei hän saanut vastausta. Vihdoin kävi hän kärsimättömäksi ja uskalsi taasen kysyä:

— Jokos me lähdetään?

Niilo katseli vielä ikäänkuin hääsaaton jälkiä, kokosi sitte tahtonsa ja läksi. Arne perässä. Hän pani nuolen jouseen, laukaisi ja läksi juoksemaan.

— Älä tallaa niittyä, sanoi Niilo lyhyesti.

Poika jätti nuolen sikseen ja palasi. Hetken perästä oli hän unohtanut asian ja isän jäädessä seisomaan, paneutui hän maahan ja rupesi heittämään kuperkeikkaa.

— Älä tallaa niittyä, sanon minä.

Isä tarttui hänen käsivarteensa ja nosti niin, että käsivarsi oli menemäisillään sijoiltaan. Sitte poika hiljaa asteli perässä.

Ovessa odotti Margit; hän tuli juuri navetasta, missä hän varmaan oli ollut kovassa työssä; sillä hänen hiuksensa olivat pörröiset, paita likaantunut ja vaatteet niinikään; mutta hymysuin seisoj hän ovessa.

— Pari lehmää oli päässyt irti ja mennyt pahantekoon; nyt ne taas ovat kiinni.

— Saisit sinä vähän siistitä itseäsi sunnuntaina, sanoi Niilo astellessaan hänen ohitsensa tupaan.

— Nyt sitä sopiikin ruveta siistiymään, kun työ on tehty, sanoi Margit ja meni hänen perässään.

Hän ryhtyi paikalla puuhaan ja lauloi pukeutuessaan. Tällä kertaa lauloi Margit kauniisti, mutta usein oli hänen kurkkunsa hiukan käheä.

— Älä siinä mourua! sanoi Niilo, joka oli heittäytynyt sänkyyn pitkäkseen.

Margit vaikeni. Samassa tulla tuiskusi poika sisään:

— Täällä on suuri, musta koira, joka on niin pahan näköinen —!

— Suu kiinni, poika! sanoi Niilo sängystä ja potkaisi toisen jalkansa laidan yli, polkeaksensa sitä maahan. — Perkeleen rymyä se poika aina pitää, mutisi hän vielä ja veti jalan takaisin.

Äiti torumaan poikaa.

— Näethän sinä, ettei isä ole hyvällä päällä, puheli hän. — Etkö sinä ottaisi vähän väkevää siirappikahvia sanoi hän hyvittelien Niilolle.

Isoäiti oli pitänyt siitä juomasta ja monet muut. Niilo ei siitä pitänyt, mutta hän oli juonut sitä, kun

muut olivat juoneet.

— Etkö sinä ottaisi vähän väkevää siirappikahvia? toisti Margit, kun ei Niilo ollut vastannut ensimmäiseen kysymykseen.

Niilo nousi molempien kyynärpäittänsä varaan ja huusi:

— Luuletko sinä, että minä viitsin särpiä sitä moskaa?

Margit ällistyi, otti pojan mukaansa ja läksi ulos.

Heillä oli siellä kaikellaista hommaa eivätkä he tulleet sisään ennenkuin illalliselle. Silloin oli Niilo poissa. Arne lähetettiin häntä huutelemaan, mutta ei löytänyt häntä mistään. He odottivat kunnes ruoka oli miltei kylmää, sitte he söivät, mutta Niiloa vaan ei kuulunut. Margit kävi levottomaksi, lähetti pojan nukkumaan ja istuutui odottamaan. Vähän jälkeen keskiyön tuli Niilo.

— Hyvä ystävä, missä sinä olet ollut? kysyi hän.

— Se ei kuulu sinuun, vastasi Niilo ja istuutui hiljalleen penkille.

Hän oli humalassa.

Sittemmin oli Niilo usein kylällä ja tuli aina kotiin humalassa.

— Minä en jaksa olla täällä kotona sinun kanssasi, sanoi hän kerran tullessaan.

Margit koetti lempeästi puolustautua ja silloin polki hän jalkaa ja käski häntä pitämään suun kiinni; kun hän oli humalassa, oli se vaimon syy; kun hän oli häijy oli sekin vaimon syy; hän oli raajarikko ja elinajakseen onneton ihminen ja se oli sekin Margitin ja sen helvetin pojan syy, joka hänellä oli.

— Mitä sinä aina kuljit minun perässäni? sanoi hän ja itki. — Mitä pahaa minä olin tehnyt, kun et sinä antanut minun olla rauhassa?

— Mutta herra siunaa ja varjele, sanoi Margit, — minäkö kuljin sinun perässäsi?

— Sinä juuri!

Niilo nousi ja huusi ja jatkoi itkien:

— Sinä olet vihdoinkin päässyt tahtosi perille! Minä kuljen täällä puita myöten ja katselen joka päivä omaa hautaani. Mutta minä olisin voinut elää loistossa kylän pulskimman talontyttären rinnalla, minä olisin voinut matkustaa niin kauvas kuin aurinko — jollet sinä ja sinun kirottu poikasi olisi joutuneet tielleni.

Margit koetti taasen puolustautua.

— Eihän se toki sentään ollut pojan syy.

— Jollet sinä vaikene, niin minä lyön sinua!

Ja hän löi.

Seuraavana päivänä, kun hän oli selvinnyt humalastaan, oli hän näpeillään ja varsinkin pojalle hyvin kiltti. Mutta pian hän taasen oli humalassa ja löi äitiä; vihdoin löi hän häntä miltei aina humalassa ollessaan; poika itki ja vaikeroi; silloin hän löi häntäkin. Välistä katui hän niin kovasti, että hänen täytyi lähteä ulos. Silloin pääsi hän taasen tanssin makuun, soitti entiseen tapaansa ja otti pojan mukaansa kantamaan laatikkoa. Niillä retkillä näki poika paljon. Äiti itki sitä että hänet otettiin mukaan, mutta ei uskaltanut sanoa isälle.

— Riipu kiinni Jumalassa äläkä opi mitään pahaa, rukoili hän ja hyväili poikaa.

Mutta tansseissa oli kovin hauskaa eikä täällä kotona äidin luona ollut hauskaa. Poika kääntyi kääntymistään pois äidistä ja isään. Äiti sen kyllä huomasi ja vaikeni. Poika oli tansseissa oppinut kaikellaisia lauluja ja niitä hän sitte lauloi isälle; se huvitti isää ja joskus sai poika hänet nauramaan. Mutta tämä mairitteli poikaa niin, että hän sitte koetti oppia niin paljon lauluja kuin mahdollista; pian hän huomasi mistä lauluista isä eninteen piti ja mitkä asiat häntä naurattivat. Kun ei lauluissa ollut sellaisia, rupesi poika parautensa mukaan liittämään niihin omiaan ja senkautta hän varhain harjaantui panemaan kokoon sanoja säveleeseen. Isä piti eninteen pilkkalauluista ja rumista viisuista, joita oli tehty mahtavuuteen ja rikkauteen nousseista ihmisistä, ja niitä poika lauloi.

Vihdoin rupesi äiti tahtomaan häntä illoin kanssaan navettaan; kaikellaisia keinoja keksi hän siitä

päästäkseen; mutta kun ei mikään auttanut ja hänen täytyi mennä, puhui äiti hänelle Jumalasta ja hyvydestä ja päätti tavallisesti puheensa kiihkeään itkuun, painoi häntä vastaan, kerjäsi ja rukoili, ettei hänestä tulisi huonoa ihmistä.

Äiti opetti häntä lukemaan ja poika oli tavattoman opinhaluinen. Isä ylpeili siitä suuresti ja kertoi hänelle, varsinkin humalapäissään, että hänellä oli isän pää.

Tansseissa rupesi isä, kun juoma alkoi nousta päähän, kehoittamaan Arnea laulamaan kansalle. Poika lauloi laulun toisensa perästä, melun ja naurun vallitessa; suosio riemustutti häntä miltei enemmän kuin isää eikä hänen lauluistaan enään tahtonut tulla loppua. Huolestuneet äidit, jotka kuulivat ne, menivät itse äidin luo kertomaan asiasta, siksi ettei laulujen sisältö ollut säädyllinen, Äiti otti pojan erikseen ja kielsi häntä Jumalan ja kaiken hyvän nimessä laulamasta sellaisia lauluja, ja nyt rupesi pojasta tuntumaan, että äiti vastusti kaikkea mikä tuotti hänelle huvia. Ensi kerran kertoi hän isälle mitä äiti oli sanonut. Silloin sai äiti siitä paljon kärsiä, kun isä oli humalassa; hän piti nimittäin siihen asti kaikki takanaan. Mutta silloin pojalle selvisikin, mitä hän oli tehnyt ja hengissä pyysi hän sekä Jumalalta että äidiltään anteeksi, kun ei hän saanut sitä tehdyksi julkisesti. Äiti oli hänelle yhtä ystävällinen ja se vihloi hänen sydäntään.

Kerran hän sen kuitenkin unohti. Hänellä oli se taito että hän osasi matkia kaikkia ihmisiä, nimittäin hän osasi puhua ja laulaa kuten he. Yhtenä iltana tuli äiti sisään juuri kun poika tällä tavalla huvitti isää ja äidin mentyä keksi isä, että poika matkisi äidinkin laulua. Alussa poika pani vastaan; mutta isä, joka makasi sängyssä ja nauroi niin että hytki, tahtoi tahtomistaan, että hän matkisi äidin laulua. Hän on poissa, ajatteli poika, eikä kuule, ja hän lauloi kuten äiti joskus lauloi, kun oli käheänä ja itku kurkussa. Isä nauroi niin, että poikaa miltei peloitti ja hän vaikenen itsestään. Silloin astui äiti sisään keittiöstä, katsahti poikaan pitkään ja raskaalla mielin, nouti hyllyltä maitopunkan ja vei sen ulos.

Poika kävi koko ruumiiltaan polttavan kuumaksi; äiti oli kuullut kaikki. Hän karkasi alas pöydältä, jolla oli istunut, meni ulos, viskautui maahan ja tahtoi ikäänkuin kaivautua maan sisään. Hän ei saanut rauhaa, nousi ja pakeni etäämmä. Hän meni ladon ohi ja sen takana istui äiti neulomassa hienoa, uutta paitaa juuri hänelle. Tavallisesti hän näin ommellessaan veisasi virttä; mutta tällä kertaa hän ei veisannut. Ei hän myöskään itkenyt, hän vain ompeli. Mutta nyt ei Arne enään voinut kestää; hän heittäytyi maahan äidin eteen, katsoi häntä silmiin ja itki niin että ruumis hytki. Äiti päästi työn helmaansa ja otti hänen päänsä käsiensä väliin.

— Arne raukka, sanoi hän ja painoi päänsä hänen päätänsä vastaan. Poika ei yrittänytkään sanoa mitään, itki vaan katkerammin kuin koskaan ennen oli itkenyt. — Kyllä minä tiesin, että sinä pohjaltasi olet hyvä, sanoi äiti ja silitteli hänen hiuksiaan.

— Äiti, älä kiellä, kun minä nyt pyydän! sai hän ensinnä suustaan.

— Tiedäthän, etten sitä tee, vastasi äiti.

Arne koetti hillitä itkuaan ja sammalsi vihdoin, pää äidin helmassa:

— Äiti — laula minulle jotakin!

— Rakkaani, enhän minä osaa, sanoi äiti hiljaa.

— Äiti, laula minulle jotakin, rukoili poika, — muuten en usko, että koskaan enään saan katsoa sinun silmiisi.

Äiti silitti hänen hiuksiaan, mutta vaikenen.

— Äiti, laula, laula, kuuletko! Laula! kerjäsi poika, — taikka minä menen niin kauvas, etten enään koskaan tule kotiin.

Ja neljäntoistavuotias poika makasi polvillaan, pää äidin helmassa ja äiti rupesi laulamaan hänelle:

Herra kaitse kädelläs
Rannan leikkivää lasta.
Suojaa pyhällä hengelläs
Turmioon joutumasta.
Syvä on vesi ja liukas maa,
Vaan ketä henkesi johdattaa,
Sen elo kons' ei pääty,
Ennenkuin taivaass' on sääty.

Äiti lastansa kaipailee:
Missä viipynee vieno?

Kulkee, katsoo, huhuilee,
Kuulu ei kotiin pieno.
Miettii: missä mun lapseni lie,
Siellä käy myös sun henkesi tie,
Jeesus, sen valpas veikko,
Tuo kotiin lapseni heikko.

Hän veisasi monta värssyä; Arne pysyi liikkumattomana; hänen mieleensä laskeutui siunattu rauha ja siinä rauhassa tunsikin hän raukeavansa virkistävään väsymykseen. Viimeinen, jonka hän eroitti, oli Jeesuksesta; se siirtyi hänen kanssaan suureen valoon ja tuntui siltä kuin laulajia olisi ollut kaksitoista tai kolmetoista, mutta äidin ääni kaikui yli kaikkien muiden. Niin kaunista ääntä ei hän koskaan ollut kuullut, hän rukoili, että saisi laulaa niin. Hänestä tuntui, että jos hän laulaa oikein hiljaa, niin hän osaa oikeaan, ja nyt hän lauloi hiljaa ja yhä hiljemmin ja hurjemmin, ja hänestä rupesi miltei jo tuntumaan autuaalliselta, kun hän siinä ilossaan kävi kiinni voimakkain äänin ja kaikki katosi. Hän heräsi, katsahti ympärilleen ja kuunteli, mutta ei kuullut muuta kuin kosken ikuisen, väkevän kohinan ja samalla lirinän pienestä purosta, joka juoksi ihan ladon alla ja alituisen piti hiljaista sorinaansa. Äiti oli poissa; hän oli pannut pojan pään alle puolivalmiin paidan ja röijynsä.

NELJÄS LUKU.

Kun sitte oli tullut aika, jolloin karjaa piti käyttää metsässä, tahtoi Arne paimeneen. Isä pani vastaan; eihän hän koskaan ennen ollut käynyt paimenessa ja olihan hän nyt viidennellätoista ikävuodellaan. Mutta poika piti niin hyvin puoliaan, että sai tahtonsa perille ja koko sen kevään, kesän ja syksyn kävi hän kotona vain nukkumassa; muuten oli hän metsässä oman itsensä kanssa koko päivän umpeensa.

Sinne ylös luoksensa vei hän kirjansa. Hän luki ja veisteli kirjaimia puunkuoreen; hän kulki ajatuksissaan, ikävöi ja lauleli, mutta kunhan illoin tuli kotiin, oli isä usein humalassa, löi äitiä, kirosi hänet ja koko seudun ja kehui, että hän aikoinaan olisi voinut matkata kauvaskin. Silloin tarttui matkustuksenhalu poikaankin. Täällä oli paha, ja kirjat viekoittelivat maailmalle ja tuntui ilmaink viekoittelevan ulos, yli korkeiden tunturien.

Juhannuksen aikaan tapasi hän kerran Kristianin, kapteenin vanhimman pojan, joka renkipojan kanssa oli menossa metsään noutamaan hevosia, saadakseen ratsastaa kotiin. Hän oli pari vuotta vanhempi Arnea, iloinen, huikentelevainen velikulta, mutta silti luja päätöksissään. Hän puhui nopeasti ja katkonaisesti, mielellään kahdesta asiasta yhtäikaa, ratsasti ilman satulaa, ampui linnun lennosta, kalasti karpäsillä ja oli Arnen mielestä täydellisyyden esikuva. Hän oli hänkin matkustushaluinen ja kertoi Arnelle vieraista maista, niin että heidän ympärillään loisti ja säteili; hän huomasi Arnen lukuhalun ja kantoi hänelle samat kirjat, jotka itse oli lukenut; sitä myöten kuin Arne luki loppuun, sai hän uusia; Kristian istui itse sunnuntaisin opettamassa häntä selviytymään maantiedossa ja kartan käyttämisessä ja koko sen kesän ja syksyn luki Arne niin, että kävi sekä kalpeaksi että laihaaksi.

Talvella sai hän lukea kotona, osaksi sentähden että hänen ensi vuonna piti mennä rippikouluun, osaksi sentähden, että hän aina osasi seurustella isän kanssa. Hän rupesi käymään koulua, mutta koulussa oli hänestä hauskin kun sai sulkea silmät ja kuvitella olevansa kotona kirjojen seurassa; hänen toverinaan ei enään ollutkaan ainoatakaan talonpoikaispoikaa.

Vuosi vuodelta piteli isä äitiä pahemmin ja samassa määrin kasvoi hänen juoppoutensa ja ruumiilliset tuskansa. Ja kun Arnen siitä huolimatta piti istua häntä hauskuttamassa, hankkiakseen äidille edes sen hetkisen verran rauhaa ja hän silloin usein tuli sanoneeksi asioita, joita hän sydäimestään inhosi, rupesi hän vihaamaan isää. Hän katki tämän syvälle sydämeensä, kuten rakkautensa äitiin. Kun hän Kristianin tapasi, siirtyi puhe paikalla suuriin matkustuksiin ja kirjoihin, hän ei Kristianillekaan ilmaissut millä kannalla asiat kotona olivat. Mutta monasti, kun hän palasi laajalentoisista keskusteluista ja yksinään asteli kotia kohti, mielessä kaikki mikä mahdollisesti siellä on häntä vastassa, itki hän ja rukoili tähtitaivaitten Jumalaa pian auttamaan häntä matkalle.

Kesällä pääsivät hän ja Kristian rippikoulusta. Kristian ajoi heti senjälkeen läpi tuumansa. Isän täytyi päästää hänet merille; hän lahjoitti Arnelle kirjansa, lupasi ahkerasti kirjoittaa — ja läksi.

Nyt oli Arne yksin.

Tähän aikaan valtasi hänet taas halu kirjoittaa lauluja. Hän ei enään paikkaellut vanhoja, hän sepitti uusia ja pani niihin kipeimmät kipunsa.

Mutta hänen mielensä kävi liian raskaaksi ja suru särki häneltä laulut. Pitkinä, unettomina öinä hautui hänessä varmuudeksi, ettei hän enään kestä tätä, vaan lähtee kauvas pois, hakee Kristianin — eikä hiiskahda asiasta kenellekään. Hän ajatteli äitiä ja hänen kohtaloaan — eikä enään tahtonut saada katsotuksi häntä kasvoihin.

Yhtenä iltana istui hän myöhään lukemassa. Kun hänen olonsa kävi liian raskaaksi, haki hän turvaa kirjasta eikä huomannut, että ne lisäsivät myrkkyyä. Isä oli häissä, mutta häntä odotettiin sinä iltana kotiin; äiti oli väsyksissä ja levottomana eikä sentähden ollut pannut levolle. Arne säpsähti kuullessaan jonkun raskaasti kaatuvan etehisessä ja kolahtavan oveen. Isä siellä tuli kotiin.

Arne sai oven auki ja katsahti häneen.

— Sinäkö siellä olet, kiltti poikaseni! tuleppas auttamaan isääsi pystyyn!

Hänet nostettiin ylös ja vietiin taluttamalla rahille. Arne toi viululaatikon ja sulki oven.

— Niin, katso vaan minuun, kiltti poikaseni, minä en enään ole korea; tämä ei enään ole Niilo räätäli. Sen minä — sinulle sanon, että — älä koskaan juo viinaa; se on ... perkele, maailma ja meidän oma lihamme — —, hän on ylpeitä vastaan, mutta nöyrille antaa hän armon — — Voi minua, voi minua! Mihin minä jo olenkaan joutunut.

Hetkisen istui hän ääneti, sitte hän itkien rupesi laulamaan:

Jeesus auttaja armias
Kuule kurjinta laumastas;
Synnin kahleissa kuin jos lien,
Tiedät, Jeesus, pelastustien!

Herra, minä en ole sen arvoinen, että sinä astut kattoni alle; mutta sano sana vain... Hän heittäytyi suulleen maahan, kätki kasvot käsiinsä ja hytki kuin suonenedossa. Kauvan hän makasi sillä lailla ja äänteli raamatunlauseita, jotka kai kaksikymmentä vuotta sitte oli oppinut: — Mutta hän tuli ja rukoili häntä ja sanoi: Herra auta minua! — Mutta hän vastasi ja sanoi, ei ole soveliasta ottaa lasten leipää ja heittää penikoille. — Mutta hän sanoi: totta, herra, penikatkin syövät niistä muruista, jotka heidän herransa pöydältä putoavat.

Hän vaikeni ja itku kävi vuolaammaksi ja tyynemmäksi.

Äiti oli aikoja sitte herännyt, mutta ei ollut uskaltanut nostaa päätään; kun Niilo kuitenkin niin katkerasti itki, kohosi hän kyynärpäyttensä varaan katsomaan.

Mutta tuskin oli Niilo hänet huomannut, kun hän jo huusi:

— Vai nouset sinäkin katsomaan — tahdot kai tietää mimmoiseksi olet minut nujertanut. Niin, tällainen minä nyt olen, justinsa tällainen! — — Hän karkasi pystyyn ja äiti meni piiloon vällyn alle. — Älä sinä mene piiloon, kyllä minä sinut löydän! sanoi hän, haparoiden eteensä oikealla kädellään, etusormi oistonaan. — Kutti, kutti! sanoi hän, veti vällyn syrjään ja haki etusormellaan hänen kaulansa.

— Isä! sanoi Arne.

— Kas vaan kuinka sinä olet käynyt laihaaksi ja kurttuiseksi. Ei tässä paljoa tarvita. Kutti, kutti!

Äiti kävi molemmin käsin suonenedontapaisesti kiinni hänen käteensä, ei päässyt hänen käsistään ja kiertyi; keräksi.

— Isä, sanoi Arne.

— Vai joko sinuun nyt tuli henki! Kas, kas kuinka se variksenpelätin vääntelee! Kutti, kutti!

— Isä! sanoi Arne. Kaikki alkoi pyöriä hänen silmissään.

— Kutti, sanon minä!

Äiti päästi irti hänen kätensä ja antautui.

— Isä! huusi Arne. Hän juoksi nurkkaan, jossa kirves oli.

— Kiusaako sinä teet, kun et huuda. Varo sitä; minussa on nyt niin kauhea halu. Kutti, kutti!

— Isä! huusi Arne ja kävi kiinni kirveeseen, mutta jäi kuin naulattuna seisomaan; sillä samassa hetkessä nousi isä, päästi vihlovan huudon, kävi kiinni rintaansa ja kaatui.

— Jeesus Kristus! pääsi häneltä ja hän makasi ihan hiljaa.

Arne ei tietänyt missä hän seisoj ja mitä hänen edessään oli; hän odotti että pirtti räjähtäisi ilmaan ja väkevä valo tunkisi jostakin sisään. Äiti rupesi syvältä vetämään henkeään, ikäänkuin vierittääkseen jotakin raskasta päältään. Vihdoin hän pääsi istualleen ja näki isän pitkänään permannolla ja pojan vieressä, kirves kädessä.

— Herra armias, mitä sinä olet tehnyt? huusi hän, karkasi sängystä, sukaisi hameen ylleen ja tuli paikalle. Silloin irtaantui pojan kieli siteistään.

— Hän kaatui itsestään, virkkoi hän hiljaa.

— Arne, Arne, en usko sanoihisi, huusi äiti kovalla, rankaisevalla äänellä. — Olkoon Jeesus kanssasi! ja hän heittäytyi vaikeroiden ruumiin päälle.

Mutta poikakin pääsi tajuihinsa ja lankesi polvilleen.

— Niin totta kuin minä odotan armoa Jumalalta, hän kaatui seisoaltaan.

— Jumala on siis itse käynyt täällä, sanoi äiti hiljaa, jäi kyykylleen istumaan ja tuijotti eteensä.

Niilo makasi muuttumattomana, silmät ja suu auki. Kädet olivat likenneet toisiaan, ikäänkuin pyrkiäkseen liittymään yhteen, mutta eivät olleet kyenneet.

— Nosta isääsi, sinä joka olet väkevä, ja auta minua, että hän pääsee sänkyyn.

Ja he nostivat hänet ja laskivat sänkyyn. Äiti sulki hänen silmänsä ja suunsa, oikaisi hänet suoraksi ja liitti kädet ristiin.

Molemmat jäivät he häneen katsomaan. Koko heidän tähänastinen elämänsä ei ollut niin pitkä eikä sisältänyt niin paljon kuin tämä hetki. Jos piru oli käynyt talossa, oli Jumalakin; heidän kohtaamisensa oli ollut lyhyt. Kaikki edelliset olivat nyt suoritettut loppuun.

Yö oli vähän yli puolen ja heidän piti olla kuolleen kanssa kunnes päivä joutuisi. Arne viritti suuren tulen liedelle, äiti istuutui viereen ja siinä istuessa muistui äidin mieleen kuinka monta kovaa päivää Niilo oli hänelle tuottanut ja hän rukoili Jumalaa ääneen, palavaisesti kiittäen häntä siitä mitä hän oli tehnyt.

— Mutta olihan minulla toki muutamia hyviäkin päiviä, sanoi hän itkien, ikäänkuin olisi katunut äskeistä kiitostaan ja laski lopuksi suurimman synn omille niskoilleen: hänhän rakkaudessaan oli tehnyt Jumalan tahtoa vastaan, hänhän oli ollut tottelematon äidilleen ja juuri sentähden saanut rangaistuksen syntisestä rakkaudestaan.

Arne istuutui vastapäätä äitiään. Äiti katsahti sänkyyn päin:

— Muista, Arne, että minä sinun tähtesi olen tämän kaiken kärsinyt.

Ja hän itki, ikävöiden rakkauden sanaa puolustukseksi itsesyytöksiään vastaan ja lohdutukseksi tulevien aikojen varalta. Poika vapisi eikä voinut vastata.

— Älä koskaan heitä minua, nyyhki äiti.

Silloin selveni pojalle mitä äiti koko tänä surkeuden aikana oli hänelle ollut ja miten kauhean hyljättyksi hän tänne jäisi, jos poika palkitsisi hänen suuren uskollisuutensa jättämällä hänet.

— En koskaan, en koskaan! kuiskasi hän ja häntä veti äidin luo, mutta hän ei päässyt paikaltaan. He jäivät istumaan ja heidän kyneleensä valuivat vuolaina. Äiti rukoili ääneen, milloin kuolleen puolesta, milloin itsensä ja pojan puolesta, ja he itkivät ja hän rukoili taasen ja taasen he itkivät.

— Arne, virkkoi hän vihdoin, — sinulla on niin kaunis ääni, istu tuonne veisaamaan isällesi.

Ja poika tunsu heti saavansa voimaa siihen. Hän nousi ja läksi noutamaan virsikirjaa, sytytti päreen ja istuutui, toisessa kädessä päre, toisessa virsikirja, kuolleen pääpuoleen ja veisasi kirkkaalla äänellä Kingon virren 127:

Vihasi hirmusta meidät, Herra, päästä,
Vitsasi pidätä, säästä lapses, säästä!
Kovin Herra koetat, kun käymme synnin teitä —
Armahda meitä!

VIIDES LUKU.

Arne kävi harvasanaiseksi ja ihmispeloksi. Hän paimensi karjaa ja teki lauluja. Hän tuli yhdeksäntoista vanhaksi, kävi kahdettakymmentä ja eli yhä paimenessa. Papilta hän sai lainaksi kirjoja, jotka luki; mutta se olikin hänen ainoa työnsä.

Pappi lähetti hänelle sanaa, että hän ottaisi koulumestarin viran, "jotta paikkakunta saisi hyötyä hänen tiedostaan ja taidostaan". Arne ei vastannut mitään; mutta seuraavana päivänä hän, lammaslaumaa ajaessaan, teki tämän laulun:

Puku pukki, vuonasen!
Tie on käydä koluinen,
Vaan kun kello kalkkaa,
Tule juoksujalkaa!

Puku pukki, vuonasen!
Varo vuotas valkonen:
Äiti vällyt tekee
Siitä kirkkorekeen!

Puku pukki, vuonasen!
Höysty, kasva välehen,
Niin oot pukinpiltti
Paistinakin kiltti!

Yhtenä päivänä — hän oli silloin kahdennellakymmenennellä ikävuodellaan — joutui hän vahingossa kuulemaan keskustelun äitinsä ja entisen talonisännän vaimon välillä; heillä oli riita hevosesta, joka oli heillä yhteinen.

— Minä odotan ja kuulen mitä Arnekin sanoo, arveli äiti.

— Mokokakin heittiö, toinen vastasi, — hänen mielestään kai hevosen pitää laiskana kiertää metsää, niinkuin hän itsekin tekee.

Äiti vaikenä, vaikka hän tähän asti oli hyvin pitänyt puoliaan.

Arne kävi tulipunaiseksi. Hänen ei ollut pistänyt päähänsäkään, että äiti hänen tähtensä saisi kuulla pilkkaa. Ehkäpä sitä oli tullut paljonkin hänen osakseen. Miksei hän ollut sitä sanonut hänelle?

Hän mietti tarkkaan ja nyt johtui hänen mieleensä, ettei äiti miltei koskaan puhunut. Eikä hänkään äidille. Kenen kanssa Arne oikeastaan puhui?

Monena monituisena pyhänä kotona istuessa oli hänen tehnyt mieli lukea saarna äidille, jonka silmät olivat huonot, hän kun eläessään oli itkenyt liian paljon. Mutta ei hän tullut sitä tehneeksi. Monta kertaa oli hän aikonut tarjoutua lukemaan ääneen omista kirjoistaan, kun talossa oli hiljaista ja hän luuli äidin ajan käyvän pitkäksi. Mutta ei hän tullut sitä tehneeksi.

Yhdentekevää. Minäpä lakkaan käymästä paimenessa ja muutan äidin luo.

Muutamia päiviä antoi hän päätöksen vakaantua, ajoi karjaa pitkin metsää ja sepitti laulua:

Kyläss' ei viihdy rauha, se kaikkoo metsihin;
On vieraat täällä rättärit ja vallesmannitkin,
On vieraat kirkkoriidat ja kylän menot muut,
Kun kirkkona on kivet vaan ja tapuleina puut!

Ah metsän suurta rauhaa, vain haukka rikkoo sen,
Kun kyntensä se iskee selkähän kerttusen,
Ja kotka vapauttaa myös monen hengestään —
Vaan muutenhan ne kuolla voisi ihan ikävään.

Ja yhden puun vie kirves ja toinen lahoaa;
Ja kettu se vei lampaan kun päiv' ol' laskullaan.
Ja susi ketun kaappas — sai kumman kuolema,
Kun Aarne suden ampui jo päivän koitossa.

Niin käydä voipi metsässä ja laaksoloissakin;

Ja paljo nähdä saapi silmin näkevin.
Näin unissa ma pojan — isänsä-murhaajan,
Se paikka oli kamala kuin tuli Tuonelan!

Hän tuli kotiin ja käski äidin lähettää kylästä noutamaan paimenpoikaa; itse puolestaan hän oli päättänyt ruveta hoitamaan taloa. Niin kävikin; mutta äiti oli aina muistuttamassa, ettei hän rasittuisi. Hän keitti hänelle niinkään tähän aikaan niin hyvää ruokaa, että häntä hävetti; mutta ei hän mitään puhunut.

Hän hautoi mielessään laulua, jossa kertosaheenä aina oli "tunturin tuolle puolen". Hän ei saanut laulua valmiiksi, pääasiallisesti siitä syystä, että hän tahtoi kertosaheen joka toiselle riville; vihdoin hän luopui tästä tuumasta.

Mutta monet hänen lauluistaan joutuivat maailmalle ja niistä pidettiin paljon. Useat halusivat puhua hänen kanssaan, varsinkin kun he muistivat hänet poika-ajoilta. Mutta Arne pelkäsi kaikkia, joita ei tuntenut ja ajatteli heistä pahaa, pääasiassa sentähden, että hän luuli heidän ajattelevan pahaa hänestä.

Hänen rinnalleen ulkotöissä sattui aina keski-ikäinen mies, jota sanottiin Ylimaan Nuutiksi ja hänen oli tapana laulella; mutta hän lauloi aina samaa laulua. Kun pari kuukautta oli kulunut, tuntui Arnesta, että pitääpä kysyä, eikö hän osaa muita.

— En, vastasi mies.

Kului sitte muutamia päiviä ja kerran kun mies taas veteli lauluaan, kysyi Arne:

— Mitenkäs sinä sitte tämän laulun opit?

— Ka satuin oppimaan, sanoi mies.

Miehen tyköä meni Arne suoraa päätä sisään; mutta siellä istui äiti itkemässä, ja sitä ei Arne ollut nähnyt sitte isän kuoleman. Hän ei ollut huomaavinaan mitään, vaan palasi takaisin ovelle. Mutta hän tunsu äidin katseen niin raskaana seuraavan itseään, että hänen täytyi pysähtyä.

— Miksi sinä itket, äiti?

Hetkisen kaikuivat hänen sanansa ainoina ääninä tuvassa ja sentähden tuntuivat ne niin reippailta, että hän huomasi kysymykseen tulleen liian vähän hellyyttä. Hän kysyi vielä kerran:

— Miksi sinä itket, äiti?

— Voi, en oikein tiedä, ja äiti itki enemmän.

Poika odotti kauvan, vihdoin hän rohkaisi mielensä.

— Sinä itket jonkun syyn tähden.

Taasen oli ihan hiljaista. Arne tunsu olevansa hyvin syyllinen, vaikkei hän mitään tietänyt ja vaikkei äiti ollut mitään sanonut.

— Tuli sellainen mieli, sanoi äiti ja lisäsi hetkisen perästä: — olenhan minä oikeastaan niin onnellinen, ja sitte hän itki.

Mutta Arne karkasi ulos ja riensi jyrkän teelle. Hän istuutui katselemaan rotkoon ja siinä istuessaan hänkin itki.

— Kunhan minä tietäisin miksi itken, sanoi Arne. Mutta yläpuolellaan kuuli hän Ylimaan Nuutin uutispellolla vetelevän viisuaan:

Oli Inkeri kaunis impyinen,
Mutta kultia, hopeita
Ei hänellä ollut arkussa,
Tanu vain oli villainen.

Vain kirjava myssynen villasta —
Ei pitsejä, vuoriakaan,
Vaan mikä on maammon antamaa,
Se on kuni kullasta!

Kakskymmentä vuotta hän säästi sen,

Vain ettei kulua vois!
"Mikä muuten mun morsiusmyssyni ois,
Kun astun ma vihillen!"

Kolmekymmentä vuotta hän säästi sen,
Ei tahraantuvan sen sois!
"Mikä sitte mun morsiusmyssyni ois,
Kun astun ma vihillen!"

Neljäkymmentä vuotta hän säästi sen,
Yhä muisteli äitiään:
"Tanukultani nyt jo nään,
En käy minä vihille, en!"

Hän arkulle astui murheissaan,
Ja sydän se paisui niin;
Sitä tanua ollut ei siin'
Enää jäljellä rihmaakaan!

Arnesta tuntui siltä kuin hän olisi kuullut laulun kaukaa nurmikkorinteeltä. Hän meni ylös Nuutin luo.

— Onko sinulla äitiä? kysyi hän.

— Ei.

— Entä isää?

— Ei isääkään.

— Onko sitte kauvan kun he kuolivat?

— On siitä kauvan aikaa.

— Ei sinulla taida olla montakaan ystävää?

— Ei ole monta.

— Onko täällä ketään?

— Ei, ei täällä.

— Entä kotipuolella?

— Ei sielläkään.

— Eikö sinulla ole ketään, joka sinusta pitää?

— Ei, ei ole.

Arne läksi hänen luotaan ja hän rakasti äitiään niin, että sydän oli pakahtumaisillaan ja pään päällä oli kuin kirkastus. Taivaan Jumala, ajatteli hän, sinä olet antanut minulle hänet ja hänen mukanaan niin äärettömän paljon rakkautta ja minä työnnän sen luotani — ja entä jollei häntä silloin enään ole, jos minä joskus tahtoisin tarttua siihen!

Hänet valtasi halu rientää hänen luokseen, jollei muun tähden, niin vain nähdäkseen hänet. Mutta matkalla lensi äkkiä hänen päähänsä: "ehkä sinun hyvin pian pitää kadottaa hänet rangaistukseksi siitä ettet hänestä välitä!" Hän jäi paikoilleen seisomaan. "Kaikkivaltias Jumala, mihin minä silloin joutuisin?"

Hänestä tuntui siltä kuin kotona olisi tapahtunut onnettomuus; hän läksi juoksujalan taloon päin, kylmä hiki oli otsalla ja tuskinpa jalat koskettivat maata. Hän riuhtasi auki porstuan oven; mutta sisäpuolella tuntui heti ilmassakin rauha. Hiljaa avasi hän tuvan oven. Äiti oli pannut levolle, kuu paistoi suoraan hänen kasvoihinsa; hän nukkui kuin lapsi.

KUODES LUKU.

Muutamia päiviä myöhemmin päättivät äiti ja poika, jotka viime aikoina olivat enemmän seurustelleet keskenään, lähteä sukulaisiin häihin, naapuritaloon. Äiti ei ollut sitte kuin tyttönä ollut mukana tansseissa.

Kumpikaan ei tuntenut siellä kuin harvoja ihmisiä paitsi nimeltä ja Arnesta varsinkin teki kummallisen vaikutuksen, että he aina katselivat häneen, missä hän vaan liikkui.

Kerran oli hänelle porstuassa huudettu jotakin; ei hän ollut siitä varma; mutta hän luuli sen kuulleensa ja joka veripisara nousi hänessä, kun hän vaan sitä ajatteli.

Sitä miestä, joka hänelle oli huutanut, piti hän nyt yhtä mittaa silmällä, vihdoinkin asettui hän hänen viereensä. Mutta päästyään pöydän ääreen tuntui hänestä siltä kuin puhe olisi saanut toisen käänteeseen.

— Mutta nyt minä kerron jutun, joka osoittaa, ettei mitään haudata niin syvään yöhön, ettei se pääsisi päivänvaloon, puhui mies ja Arnesta tuntui siltä kuin hän olisi katsonut häneen.

Se oli ilkeän näköinen mies, ohuet, punaiset hiukset kaarsivat suurta, pyöreää otsaa. Ylhäältä otsan alta katselivat hyvin pienet silmät ja pieni potaattinenä, mutta suu oli hyvin suuri, huulet kääntyivät ulospäin ja pysyivät aina valkoisina. Hymyillessä näkyivät molemmat ikenet. Hänen kätensä lepäsivät pöydällä: ne olivat hyvin raskaat ja karkeat, mutta ranne oli hienoa. Hänen katseensa oli terävä ja hän puhui nopeasti, mutta hyvin työläästi; häntä sanottiin "Suurisuuksi" ja Arne tiesi Niilo räätälin ennen muinoin pahoin pidelleen häntä.

— Tässä maailmassa on paljon syntiä, se on meitä likempänä kuin luulemmaan — —. Mutta vähät inistä, nyt minä kerron teille pahan työn. Vanhat kyllä muistavat Alfin, Reppu-Alfin.

"Kyllä minä tulen takaisin!" sanoi Alf; sen sanantavan hän on jättänyt jälkeensä; sillä kun hän oli tehnyt kaupat — ja se mies osasi tehdä kauppaa! — läiskäytti hän repun selkään. "Kyllä minä tulen takaisin!" sanoi Alf. Pirun poika, potra poika, kelpo poika se Alf, Reppu-Alf —.

Entäs sitte hän ja Suurkuhnuri. Suurkuhnurin — tunsittehan te hänet? — Suuri hän oli ja kuhnuri hän kanssa oli. Hän mielistyi pikimustaan hevoseen, jota Reppu-Alf ajoi ja äksierasi niin, että se hyppi kuin heinäsiirkka. Ja ennenkuin Suurkuhnuri itsekin tiesi, oli hän tullut antaneeksi kaakista viisikymmentä taalaria! Suurkuhnuri koipeliini rattaille kускаamaan herroja viidenkymmenen taalarin hevosella; mutta hän sai huutaa ja ruoskia pihan pölyä täyteen, — hevonen karkasi päin kaikkia ovia ja seiniä; sillä se oli umpisokea.

Sitte ne molemmat tappelivat siitä hevosesta kuin mitkäkin rakit. Suurkuhnuri vaati takaisin rahojaan, mutta lieneekö saanut kahtakaan Tanskan killinkiä. Reppu-Alf tumpuloi häntä niin, että haivenet lensivät. "Kyllä minä tulen takaisin", sanoi Alf. Pirun poika, potra poika, kunnan poika se Alf, Reppu-Alf!

Muutamaan vuoteen häntä sitte ei ensinkään kuulunut takaisin.

Noin viiden vuoden perästä häntä kuulutettiin saarnastuolista; sillä hän oli saanut tavattoman suuren perinnön. Suurkuhnuri oli läsnä. "Tiesinhän minä", sanoi hän, "että rahat ne Reppu-Alfia kuuluttavat eivätkä ihmiset". —

Sitte puhuttiin Alfista sinne ja tänne; ja niin paljon siinä jututtiin että saatiin kokoon, että hän viimeksi oli ollut tällä puolen somermäkeä eikä tuolla puolen. Muistattehan te tien, vanhan tien somermäen yläpuolella.

Mutta Suurkuhnuri oli joku aika sitte päässyt suureen valtaan ja kunniaan, saanut sekä talot että tavarat. Sitäpaitsi oli hän ruvennut jumaliseksi ja sen tiesivät kaikki, ettei hän ilmaiseksi ruvennut jumaliseksi — hän enempää kuin muutkaan. Näistä asioista rupesivat ihmiset puhumaan.

Siihen aikaan piti tie somermäen yli siirrettämän; ennen vanhaan tahtoivat ihmiset päästä suoraan eteenpäin ja siksi mentiin suoraan somermäen poikki, mutta me tahdomme sileitä teitä ja sentähden kulkee tie nyt joen rantaa pitkin. Siellä sitä sitte porattiin ja reistattiin niin että olisi luullut aiottavan pois koko sormäkeä. Kaikellaista esivaltaa siellä kulki, mutta useinten amtmanni, kuvernööri; sillä hän saa kaksinkertaisen vapaan kyydin. Yhtenä päivänä kun siellä taas soraa kaivettiin, piti jonkun käydä kiinni kiveen, mutta saikin kouransa käden, joka pisti esiin sorasta ja se käsi oli niin vahva, että se joka sen sai, meni nurin sen kanssa. Mutta sen sai Suurkuhnuri. — Nimismies oli kulkemassa niillä paikkeilla; hänet noudettiin ja kokonaisen miehen luut kaivettiin esiin. Tohtori noudettiin niinkään! Hän liitti kaikki yhteen niin taitavasti, ettei puuttunut kuin lihaa. Mutta ihmiset puhuivat, että se luuranko oli juuri saman kokoinen kuin Reppu-Alf. "Kyllä minä tulen takaisin", sanoi Reppu-Alf.

Oli se sekä yhden että toisen mielestä ihmeellistä, että kuollut käsi saattoi lyödä kumoon sellaisen

miehen kuin Suurkuhnurin, vaikkei se ensinkään lyönyt. Nimismies kävi hänen kimppuunsa siitä asiasta — tietenkin niin ettei ketään ollut kuulemassa. Mutta silloin kirosi Suurkuhnuri niin että nimismiehen silmissä musteni. "No niin", sanoi nimismies, "jollet sinä ole sitä tehnyt, niin kai sinä tämän yön nukut tuon luurangon kanssa". — "Nukun kyllä", vastasi Suurkuhnuri. Ja tohtori liitti sen nivelet yhteen ja laski sen parakin toiseen sänkyyn. Toisessa piti Suurkuhnurin nukkua; mutta nimismies meni huppuun takkiinsa ja asettui ihan seinän viereen. — Kun tuli pimeä ja Suurkuhnurin piti lähteä yökumppaninsa luo, tuntui ihan siltä kuin ovi itsestään olisi sulkeutunut ja hän seisoil pilkkosen pimeässä. Mutta Suurkuhnuri rupesi veisaamaan virsiä; sillä hänellä oli hyvä ääni. "Miksi sinä veisaat?" kysyi nimismies seinän takaa. "En tiedä onko hänellä ollut lukkaria", vastasi Suurkuhnuri. Sitte hän rupesi rukoilemaan minkä jaksoi. "Miksi sinä rukoilet?" kysyi nimismies seinän takaa. "Hän on varmaan ollut suuri syntinen", vastasi Suurkuhnuri. Vihdoin viimein oli kaikki niin hiljaa, että nimismies oli nukkumaisillaan. Silloin kuului sisältä sellainen huuto, että hökkeli täräsi: "kyllä minä tulen takaisin!" — Nousi helvetin ryty ja melu; "tuo tänne viisikymmentä taalariani!" mylvi Suurkuhnuri ja sitte huudettiin ja jyrrettiin taas; nimismies sai oven auki, ihmisiä juoksi seipäin ja aseineen apuun, mutta Suurkuhnuri oli pitkänään keskellä lattiaa ja luuranko hänen päällään.

Pöydän ympärillä vallitsi haudan hiljaisuus. Vihdoin viimein virkkaa muuan, joka juuri oli sytyttämässä savupiippuaan:

— Tuliko hän hulluksi sen päivän perästä?

— Tuli.

Arne tunsikin, että he katsoivat häneen ja sentähden ei hän saanut auki silmiään.

— Sanon minkä jo sanoin, puuttui ensimmäinen mies taas puhumaan, — ettei mitään kätketä niin syvälle yöhön, ettei se pääsisi päivän valoon.

— Mutta minäpä kerron pojasta, joka löi omaa isäänsä, virkkoi vaaleanverinen, lihava, pyöreäkasvoinen mies. Arne ei tietänyt istuiko vai seisoil.

— Oli suurisukuinen tappelupukari tuolla Hardangerissa; hän hakkasi pilalle paljon ihmisiä. Isä ja hän olivat riidoissa muonasta ja siitä se johtui, ettei sillä miehellä ollut rauhaa kotona eikä kylässä.

Hänen sisunsa kovettui kovettumistaan ja isä ahdisti häntä. "Minä en huoli kenenkään tuomiosta", sanoi poika. "Minun tuomioni sinä saat huolia niin kauvan kuin elän", sanoi isä. — "Jollet sinä pidä suutasi kiinni, niin minä lyön sinua!" sanoi poika ja nousi. — "Koeta vaan, jos uskallat; hyvin ei sinun koskaan maailmassa käy", vastasi isä ja nousi hänkin. — "Niinkö luulet?" — ja poika karkasi hänen kimppuunsa ja kaasi hänet maahan. Mutta isä ei tehnyt vastarintaa, vaan laski kädet rinnalle ristiin ja antoi pojan tehdä mitä tahtoi.

Poika löi häntä ja veti hänet ovelle: "Minä tahdon kotirauhaa!" Mutta kun he tulivat ovelle, kohotti isä päätään. "Ei etemmä kuin ovelle", sanoi hän, "sillä niin kauvas vedin minä isäni!" Poika ei välittänyt, vaan veti pään kynnyksen yli. "Ei etemmä kuin ovelle, sanon minä!" Vanhus nousi pystyyn, kaatoi pojan jalkainsa eteen ja kuritti häntä kuin lasta.

— Se oli rumaa, sanoivat useat. — Ei sentään lyönyt isäänsä, luuli Arne kuulleen jonkun sanoneen; mutta ei hän ollut siitä varma.

— Nyt minä kerron *teille* jotakin, sanoi Arne, nousi kalman kalpeana eikä itsekään tiennyt mitä aikoi sanoa. Hän näki vaan sanojen suurina lumihitaleina lentelevän. — Käyn kiinni umpimähkään! ja hän alkoi.

"Noita tapasi kerran tiellä pojan, joka itki. 'Ketä sinä eninteen pelkää', sanoi noita, 'itseäsi vaiko muita'. Mutta poika itki siksi että hän yöllä oli nähnyt unta, että oli täytynyt tappaa paha isänsä, ja sentähden hän vastasi: 'minä pelkään eninteen itseäni'. — 'Nyt saat rauhasi itsestäsi äläkä enään koskaan itke; sillä tästäpuoleen tulet olemaan riidassa vaan muiden kanssa.' Ja noita läksi tiehensä. Mutta ensimmäinen, jonka poika tapasi, nauroi häntä ja sentähden täytyi pojankin nauraa häntä. Toinen, jonka hän tapasi, löi häntä; pojan täytyi puolustautua ja lyödä takaisin. Kolmas, joka tuli vastaan, aikoi tappaa hänet ja sentähden täytyi pojan tappaa hänet. Mutta kaikki ihmiset puhuivat pahaa hänestä ja sentähden ei hänkään tietänyt puhua ihmisistä muuta kuin paha. He lukitsivat häneltä kaappinsa ja ovensa niin että hänen täytyi varastaa tarpeensa; hänen täytyi varkain ottaa yönsä rauha. Kun hän ei saanut tehdä hyvää, täytyi hänen tehdä paljasta paha. Kyläläiset puhuivat: 'se poika meidän täytyy toimittaa pois; se on niin paha', ja eräänä päivänä toimittivat he hänet pois tieltä. Mutta poika ei tiennyt tehneensä mitään paha ja sentähden hän kuoleman jälkeen joutui suoraa päätä Jumalan luo. Siellä oli penkillä istumassa isä, jota hän ei laisinkaan ollut tappanut ja toisella penkillä vastapäätä kaikki ne, jotka olivat pakoittaneet hänet tekemään paha. 'Mitä penkkiä sinä pelkää?' kysyi Jumala, ja poika osoitti pitkää. 'Istuudu sitte isäsi viereen', sanoi Jumala ja poika yritti istuutua. Silloin putosi isä

penkiltä, niskassa suuri haava. Hänen sijalleen tuli pojan oma kuva, kasvoissa katumus ja kuolonkalpea ilme; ja toinen kuva, jonka kasvot olivat humalaiset ja ruumis hyllyvä; ja kolmas kuva, jonka kasvot olivat mielettömät, vaatteet risoissa ja nauru hirmuinen. 'Noin olisi sinunkin voinut käydä', sanoi Jumala. — 'Olisikohan!' sanoi poika ja kävi kiinni Jumalan vaatteen liepeeseen. Samassa romahtivat molemmat penkit alas taivaasta ja poika seiso i taas hymyillen Jumalan luona. 'Muista tämä, kun herää!', sanoi Jumala, — ja samassa heräsi poika. Mutta poika, joka näki tämän unen, olen minä, ja ne, jotka ärsyttävät häntä uskomalla hänestä pahaa, olette te. En enää pelkää itseäni, mutta minä pelkään teitä. Älkää usuttako pahaa minuun; sillä en tiedä saisinko *minä* kiinni Jumalan vaatteen liepeestä."

Hän karkasi ulos, mutta miehet jäivät toisiinsa katselemaan.

SEITSEMÄS LUKU.

Seuraavana päivänä saman talon ladossa Arne oli ensi kertaa eläessään juonut itsensä humalaan, tullut siitä kipeäksi ja kohta koko vuorokauden maannut ladossa. Nyt hän istui pää kyynärpäiden varassa ja piti pientä pakinaa itsensä kanssa:

— — — Kaikki mihin minä katson, käy raukkamaiseksi. Se oli raukkamaisuutta, etten minä poikana juossut tieheni; raukkamaisuutta, että kuuntelin isää enemmän kuin äitiä; raukkamaisuutta, että minä laulo i hänelle niitä rumia lauluja. Minä menin paimeneen — sekin oli raukkamaisuutta; — rupesin lukemaan — niin, niin, raukkamaisuudesta tein senkin: minä tahdoin mennä piiloon itseäni. Suurenakaan poikana en auttanut äitiä isää vastaan — raukkamaisuuttani; en sinäkään yönä — hui! — raukkamaisuuttani! ehkäpä minä olisin odottanut kunnes hän oli surmattu; — — senjälkeen en saattanut pysyä kotona — raukkamaisuutta! en myöskään lähtenyt tieheni — raukkamaisuutta; en tehnyt mitään, kävin paimenessa — raukkamaisuutta. Olin tosin luvannut äidille jäädä kotiin; mutta minä olisin ollut kyllin raukkamainen rikkomaan lupauksen, jollen olisi pelännyt joutua ihmisten joukkoon. Sillä minä pelkään ihmisiä eninten sentähden, että luulen heidän näkevän kuinka olen paha. Mutta siksi että heitä pelkään, puhun heistä pahaa — kirottua raukkamaisuutta! Minä teen laulujakin raukkamaisuuttani. En uskalla ajatella omia asioitani pohjaa myöten, sentähden sekaannun toisten asioihin — ja se on runoilemista.

Minun pitäisi itkeä niin että vuoret tulisivat vedeksi, niin minun pitäisi tehdä; mutta minä sanon: "tuu, tuu!" ja rupean tuudittamaan. Ja minun laulunikin ovat raukkamaiset; sillä jos ne olisivat rohkeat, niin ne tulisivat paremmiksi. Minä pelkään voimakkaita ajatuksia, pelkään kaikkea voimakasta; kun minä siihen pääsen, on se raivoa, ja raivo on raukkamaisuutta. Minä olen viisaampi, osaavampi ja tekevämpi kuin mitä minä näytän; minä olen parempi kuin sanon olevani; mutta raukkamaisuuttani en uskalla olla sellainen kuin olen. Hyi, viinaa join raukkamaisuuttani, piti tappaa tuska! Hyi! pahaa se teki, mutta minä join silti, join silti; join isäni sydänverta, ja join kuitenkin! Minun raukkamaisuuteni on nimittäin ihan ilman määrää; mutta raukkamaisinta on kuitenkin se, että istun tässä ja sanon itselleni kaiken tämän.

... Lopettaa itseni! Mitä vielä! Siihen olen liian raukka. Ja sittehän minä uskon Jumalaan — niin, minä uskon Jumalaan. Minun tekee mieleni hänen luokseen, mutta raukkamaisuus pitelee minua etäällä hänestä. Suuri muutos, ja sen edessä pelkuri ihminen vääntele e. Jos minä koettaisin voimieni mukaan? Kaikkivaltias! Jos minä koettaisin? Minun pitäisi ryhtyä niin koviin parannuskeinoihin kuin maitoluontoni ikinä sallisi; sillä minussa ei enään ole luuta eikä edes rustoakaan, vaan jotakin valuvaa vatku a. — Jos minä koettaisin — lukea hyviä, lempeitä kirjoja — karttaa voimakkaita —; lukea kauniita satuja ja tarinoita ja kaikkea lauhaa; — ja joka sunnuntai saarnan ja joka ilta rukouksen? Ja olla säännöllisessä työssä, että uskonto saisi maaperää, se ei juurru uneliaisuudessa. Jos minä koettaisin; rakas, hyvä lapsuuteni Jumala, jos minä koettaisin!

Mutta joku avasi ladon oven, karkasi permannon poikki kasvoiltaan kalman kalpeana, vaikka hiki pisaroi alas, ja se oli äiti. Toista päivää etsi hän nyt poikaansa. Hän huusi hänen nimeään, mutta ei pysähtynyt kuuntelemaan, vaan huusi huutamistaan ja karkasi eteenpäin, kunnes poika vastasi heinäkasasta, missä makasi. Silloin pääsi äidiltä suuri huuto ja hän hypähti heinäkasalle kepeänä kuin mikäkin poika ja heittäyty i Arnen luo:

— Arne, Arne, täälläkö sinä olet! Minä löysin sinut siis kumminkin; eilisestä olen etsinyt; koko yön olen etsinyt! Arne parka! Minä kyllä näin että ne olivat sinua loukanneet ja minä olisin niin mielelläni puhunut sinulle ja lohduttanut sinua; mutta minähän en koskaan uskalla puhua sinulle! — — Arne, minä näin että sinä joit! Voi Jumala kaikkivaltias! Kun ei minun enään koskaan tarvitsisi sitä nähdä! — Hän ei

pitkään aikaan saanut sanotuksi enempää. — Jeesus sinua varjelkoon, lapseni, minä näin että sinä joit!
— Äkkiä sinä olit kadonnut silmistäni, päissäsi, surun särkemänä ja minä juoksin rakennuksesta rakennukseen; kävin kaukana vainioilla, mutten löytänyt sinua; hain joka suolta; kysyin kaikilta ihmisiltä; minä kävin täälläkin, mutta sinä et vastannut — Arne, Arne! Minä kuljin joen vartta, mutta ei missään näyttänyt olevan tarpeeksi syvää.

Äiti painautui likemmä poikaa.

— Silloin minun rintaani tuli niin rauhallinen olo: sinä olet tietysti mennyt kotiin, ja minä kävin sen tien kai neljänneksessä; avasin oven ja hain joka huoneesta ja muistin vasta sitte, että avain oli itselläni; ethän sinä voinut päästä sisään! — Arne, yöllä hain tien kahden puolen; Kampenin jyrkänteelle en uskaltanut mennä! — En tiedä kuinka minä pääsin tänne; minua ei kukaan ole auttanut, mutta Jumala toi mieleeni, että sinä olet täällä!

Arne koetti rauhoittaa häntä.

— Arne, ethän sinä enään juo viinaa?

— En, saat olla levollinen.

— Ne olivat kai pahoja sinulle? Olivatko ne sinulle pahoja?

— Ei, minä vaan olin raukkamainen. Arne lausui viime sanan painolla.

— En oikein ymmärrä kuinka ne voivat olla pahoja sinulle. Mutta mitä ne oikein tekivät? Et sinä koskaan sano mitään.

Ja äiti rupesi taas itkemään.

— Ethän sinäkään koskaan sano minulle mitään, sanoi Arne lempeästi.

— Suurin syy on sentään sinussa, Arne; minä olen niin tottunut olemaan puhumattomana isäsi ajoilta, että sinun olisi pitänyt auttaa minua vähän alkuun! — Herranen aika, meitähän on vain kaksi; ja me olemme niin paljon kärsineet yhdessä.

— Koetetaan nyt, eikö mahtane ruveta menemään paremmin, kuiskasi poika. — Ensi sunnuntaina minä luen sinulle saarnan.

— Jumala sinua siitä siunatkoon. Kuuleppas Arne!

— Mitä?

— Minulla olisi sinulle jotakin sanomista. — Sano, äiti.

— Minä olen tehnyt suuren synnin sinua kohtaan; olen tehnyt pahoin.

— Sinäkö, äiti? ja se liikutti Arnea niin, että hänen hyvä, sanomattoman kärsivällinen äitinsä syytti itseään synnistä häntä vastaan, joka ei koskaan ollut tehnyt hänelle mitään oikein hyvää, että hän kiersi kätensä hänen ympärilleen, taputteli häntä ja purskahti itkuun.

— Niin minä olen; ja kuitenkin en minä voinut muutakaan.

— Oi, sinä et koskaan ole tehnyt minulle mitään pahaa.

— Kyllä minä olen; — Jumala sen tietää, että tein sen vain siksi, että sinusta niin paljon pidin. Mutta sinun pitää antaa se minulle anteeksi, kuuletko?

— Kyllä minä annan.

— Ja minä sanon sen sitte toisen kerran; mutta sinun pitää antaa se minulle anteeksi.

— Kyllä, kyllä, äiti!

— Katsoppas, sentähden kai se puhuminen on ollut minulle niin raskasta. Minä olen kantanut mielessäni syntiä sinua kohtaan.

— Herra Jumala, älä puhu niin, äiti!

— Nyt olen iloissani, että olen saanut sanotuksi näin paljon.

— Me puhumme vielä enemmänkin, äiti!

- Niin puhumme — ja luethan sinä minulle saarnan?
- Kyllä minä luen.
- Arne raukka! Jumala sinua siunatkoon!
- Eikö liene parasta lähteä kotiin.
- Niin, mennään vaan kotiin.
- Sinä niin katselet ympärillesi, äiti.
- Niin, isäsi makasi täällä ladossa ja itki.
- Isäkö? kysyi Arne ja kalpeni.
- Niilo raukka! Se oli sinä päivänä, jolloin sinut vietiin ristille.
- Sinä niin katselet ympärillesi, Arne.

KAHDEKSAS LUKU.

Siitä päivästä alkaen, jolloin Arne sydämestään koetti elää likempänä äitiään, muuttui hänen suhteensa kaikkiin ihmisiin. Hän alkoi katsella heitä äidin lempein silmin. Mutta usein hänen oli vaikea pysyä päätökselleen uskollisena; sillä niitä asioita, jotka hänen sisimmässään liikkuvat, ei äiti aina ymmärtänyt, — tässä laulu siltä ajalta:

"Oli päivänpaiste niin kaunoinen,
Ja ahtaaks' tunsin ma tuvan;
Minä metsään kaikkosin laulellen,
Otin oikein ma oman luvan!
Lojuin rentona maassa, vaan hyttyset nuo
Ja sirkat ja liskot ei rauhaa suo!"

"Rakkaani, etkö tahdo nauttia poutasäästä?" sanoi äiti; hän istui ja lauloi porstuansolassa.

"Oli päivänpaiste niin kaunoinen,
Ja ahtaaks' tunsin ma tuvan;
Minä niitylle läksin laulellen
Suvilauluja hetken ja huvan;
Tuli käärme myös ilohon suikertaen —
Kolmen kyynärän mittainen!"

"Näin ihanassa ilmassa voimme olla paljain jaloin", — sanoi äiti; hän veti sukat jalastaan.

"Oli päivänpaiste niin kaunoinen,
Ja ahtaaks' tunsin ma tuvan;
Otin venheen, heittäydyin tuhdollen,
Toivoin laineilla tuudittavan.
Mut aurinko paahtoi kuumasti niin —
Mun nenäparkani halkeamiin."

"Tällaisina päivinä pitäisi heinien kuivaa", — sanoi äiti; — hän iski niihin haravan.

"Oli päivänpaiste niin kaunoinen,
Ja ahtaaks' tunsin ma tuvan;
Minä kiipesin puuhun toivoen
Nyt vihdoinki vilvoittuvan!
Vaan toukkia tipahti niskaani viis,
Ja ma huusin ja noiduin ja juoksin kuin hiis!"

"Niin, jolleivät lehmät tänään kiili, niin eivät ne kiili koskaan", sanoi äiti; — hän katseli nurmikkorinteelle.

"Oli päivänpaiste niin kaunoinen,
Ja ma tunsin ahtaaksi tuvan;
Minä hyppäsin koito koskehen;
'Toki täällä oon rauhoittuva!'
Ja päivä se paistoi, kun upposin mie —
Kuka lauluni tehnyt lie?"

"Vain kolme tällaista poutapäivää, niin kaikki on korjuussa", sanoi äiti, — hän meni tekemään tilaani.

Heidän yhdyselämänsä kävi kuitenkin päivä päivältä onnellisemmaksi. Se mitä ei äiti pojassa ymmärtänyt, muodostui sekin suhteeksi poikaan yhtä hyvin kuin se minkä hän ymmärsi. Sillä sitä mitä ei äiti ymmärtänyt, tuli poika uudelleen ja uudelleen ajatelleeksi ja äiti kävi hänelle yhä rakkaammaksi sen kautta, että hän kaikilta tahoilta tapasi hänen rajansa. Niin, hän kävi hänelle sanomattoman rakkaaksi.

Lapsena ei Arne ollut välittänyt saduista. Nyt, täytenä ihmisenä, rupesi hän ikävöimään satuja ja satujen kintereillä tulivat kansantarinat ja sankarilaulut. Hänen mieleensä tarttui kumma ikävä; hän kuljeskeli usein yksikseen, ja monet paikat ympäristössä, joihin ei hän ennen ollut katsahtanut, kävivät hänen silmissään niin kauniiksi. Sinä aikana, jolloin hän samanikäisten kanssa kävi rippikoulua, olivat he usein leikkineet suurenveden varrella, jota sanottiin Mustajärveksi, se kun oli niin syvä ja mustanpuhuva. Tätä vettä hän nyt rupesi ajattelemaan ja yhtenä iltana läksi hän sinne.

Hän istuutui pensaikon taakse aivan pappilan alle; pappila oli hyvin jyrkän mäen rinteellä, joka etempänä yleni korkeaksi tunturiksi; samallinen oli toinenkin ranta ja sentähden levisi veteen suuria varjonmöhkäleitä kummaltakin puolen: mutta keskellä vettä, varjojen perässä, oli säie kaunista, hopeankirkasta vettä. Kaikkiialla vallitsi rauha; aurinko oli menemässä mailleen; vastarannalta kuului kellojen kilinää; muuten oli ihan hiljaista. Aluksi ei Arne katsonut suoraan eteensä, vaan veden pohjaan, sillä aurinko valoi kalvoon punaista hohdettaan juuri ennen mailleenmenoaan. Tunturit olivat siellä alhaalla väistyneet syrjään niin että niiden välille oli syntynyt pitkä, syvä laakso ja tätä vastaan vesi pärskyi. Mutta näytti siltä kuin tunturit hitaasti olisivat likenneet toisiaan, nostaakseen välillään olevan laakson kuin keinuun. Taloja oli toistensa kyljessä pitkin laaksoa; savu nousi ilmaan ja hajosi; vihreät vainiot höyryivät; veneitä laski rantaan, heiniä täynnä. Arne näki ihmisten tulevan ja menevän, mutta ei kuullut mitään ääntä. Silmä siirtyi sieltä pois ja liukui rannan poikki sinne, missä vain Jumalan mustanpuhuva metsä yleni. Metsään ja pitkin vettä olivat ihmiset kuin sormella piirtäen tehneet itselleen tien; sillä sieltä kiiriskeli alituisesti tomukiehkura. Tätä seurasi hänen silmänsä kunnes se tuli vastapäätä hänen istumapaikkaansa; siinä loppui metsä; tunturi teki hiukan enemmän tilaa ja heti paikalla tuli näkyviin taloja, toinen toisensa kyljessä. Rakennukset olivat vielä suuremmat kuin laaksonpohjalla, punaiseksi maalatut korkeat ikkunat paloivat auringossa. Rinteillä hehkui täysi auringonvalo, pienemminkin leikkivän lapsen saattoi selvästi erottaa; veden varrella oli hiekka kuivaa ja häikäisevän valkoista ja siellä hyppeli lapsia, mukanaan joku koira. Mutta äkkiä pakeni aurinko ja kaikki kävi raskaaksi, talot tumman punaisiksi, niitty mustan vihreäksi, hiekka harmaan valkoiseksi, lapset pieniksi möhkäleiksi; pilvensiekale oli noussut tunturin takaa ja vienyt auringon. Arne upotti silmänsä alas veteen; mutta sieltä hän taas tapasi kaikki tyyni. Kedot keinuivat, äänetönnä astui metsä esiin, talot katselivat alas veteen, ovet olivat auki ja lapsia kulki ulos ja sisään. Sadut ja kaikkinaiset lapselliset asiat tulla viilättivät niinkuin pienet kalat syöttiä tavoittelemaan, livahtivat tiehensä, palasivat, kisailivat, mutta eivät käyneet syöttiin.

— Istutaan tähän, kunnes äitisi ehtii perässä; kai se papinrouvakin kerran valmistuu.

Arne pelästyi; joku oli istuutunut ihan hänen taakseen.

— Mutta kyllä minä nyt voisin saada jäädä täksi ainoaksi yöksi, lausui rukoileva ääni kyynelten seasta; puhuja mahtoi olla keskenkasvuinen tyttö.

— Älä nyt enään itke; on rumaa itkeä siksi, että sinut viedään kotiin äitisi luo.

Se oli hidas, lempeä miehen ääni.

— En minä siksi itke!

— Miksi sinä sitte itket?

— Siksi, etten enään saa olla yhdessä Matildan kanssa.

Papin ainoan tyttären nimi oli Matilda ja Arnen mieleen muistui että muuan talonpoikaistyttö oli kasvatettu yhdessä hänen kanssaan.

— Mutta eihän sitä iankaiken saattanut kestää.

— Niin, mutta yhden päivän lisää, rakas isä! ja tyttö purskahti itkuun.

— Parasta on, että sinut nyt viedään kotiin; — ehkäpä se jo on liian myöhäistä.

— Liian myöhäistä? Kuinka niin? Kaikkia sitä pitää kuulla!

— Sinä olet syntynyt talonpoikaiseksi ja talonpoikaisena sinun pitää pysyä, meillä ei ole varaa elättää korumamselleja.

— Voisinhan minä toki pysyä talonpoikaisena, vaikka sielläkin olisin.

— Sinä et sitä ymmärrä.

— Minä olen aina käynyt talonpoikaisvaatteissa.

— Eivät ne sitä vaikuta.

— Minä olen sekä kehrännyt että kutonut ja keittänyt.

— Ei sekään.

— Minä puhun niinkuin sinä ja äiti.

— Ei sekään.

— Sitte en tiedä mitään syytä, sanoi tyttö ja nauroi.

— Sepähän nähdään; — muuten pelkään, että päässäsi nyt on liian paljon ajatuksia.

— Ajatuksia, ajatuksia! sanot sinä alituiseen; minun päässäni ei ole ajatuksia ensinkään.

Tyttö itki taas.

— Sinä olet kuin oletkin tuuliviiri.

— Sitä ei pappi koskaan sanonut.

— Ei, mutta minä sanon.

— Tuuliviiri? Onko kummempaa kuultu? Minä en tahdo olla mikään tuuliviiri, minä.

— Mitä sinä sitte tahdot olla?

— Mitäkö minä tahdon olla? Onko kummempaa kuultu? Minä en tahdo olla mitään.

— No niin, älä sitte ole mitään.

Tyttö nauroi. Hetkisen perästä virkkoi hän vakavana:

— Olet ilkeä kun sanot, etten ole mitään.

— Herranen aika, kun itse tahdot olla sitä.

— Ei, minä en tahdo olla ei mitään.

— Hyvä, ole sitte kaikkea.

Tyttö nauroi. Hetkisen perästä puhui surullinen ääni:

— Pappi ei koskaan pitänyt kanssani tuollaista narrinpeleä.

— Ei, hän vaan teki sinusta narrin.

— Pappiko? Niin hyvä et sinä ikinä ole minulle ollut kuin pappi.

— Jopa asiat sitte olisivatkin hullusti.

— Happamasta maidosta ei ikinä tule rievää.

— Tulepas, kun se keitetään herajuustoksi. Tyttö nauroi ääneen.

— Tuolla tulee äitisi. Tyttö kävi taas vakavaksi.

— En iässäni ole tavannut niin pitkäpuheista vaimoihmistä kuin se papinrouva, viilsi terävä,

nopealuontoinen ääni puheeseen. — Pidä nyt kiirettä, Baard, nouse ja työnnä vene vesille. Emme pääse kotiin yöksi. — Rouva käski minua katsomaan, että Elin jalat ovat kuivat. Siitä sinä totta totisesti itse saat pitää huolta. Joka aamu pitää lähteä kävelemään kalvetustaudin tähden! Kalvetustaudit sinne ja kalvetustaudit tänne! — Nouse nyt, Baard, ja työnnä vene vesille! Minunhan tänä iltana pitää panna taikinaa.

— Kirstu ei vielä ole tullut, sanoi mies ja pysyi pitkällään.

— Mutta kirstu ei tulekkaan; se jää tänne ensi pyhään. Kuuletko, Eli, nosta nyt itseäsi; ota myyttysi ja tule! Nouse nyt, Baard!

Äiti edellä ja tyttö perässä.

— Tule nyt; mutta tule nyt jo! kuului alhaalta.

— Oletko katsonut veneen tappia? kysyi Baard ja pysyi pitkällään.

— Se on paikoillaan! ja Arne kuuli hänen äyskärillä nakuttavan sitä kiinni.

— Mutta nouse nyt, Baard! Emme kai aio jäädä tänne yöksi?

— Minä odotan arkkua.

— Mutta hyvä ihminen, siunaa ja varjele; olenhan minä sanonut, että se saa jäädä ensi pyhään.

— Tuolla se tulee, sanoi Baard.

Kuului rattaiden rytinää.

— Mutta minähän sanoin, että sen piti jäädä ensi pyhään.

— Minä sanoin, että sen piti tulla mukaan.

Vaimo ilman muuta ylös ja rattaille. Hän kantoi myttyjä, vakkoja ja muita pikku tavaroita veneeseen. Sitte nousi Baard ja otti kirstun yksinään.

Mutta rattaiden perässä tulla ryöppysi tyttö, päässä olkihattu, hiukset valtoimina. Se oli pappilan neiti.

— Eli, Eli! huusi hän pitkän matkan päästä.

— Matilda, Matilda! kuului vastaan ja tyttö ylös ja tulijaa kohti. Kukkulalla he tapasivat toisensa, he karkasivat toistensa kaulaan ja itkivät. Matilda kumartui nyt ottamaan jotakin, jonka hän oli laskenut nurmelle; se oli lintuhäkki.

— Sinä saat Tipon, sinä saat sen! Äitikin tahtoo. Sinä saat kun saatkin Tipon ... sinä saat sen! — ja sitte sinun pitää muistaa minua — ja hyvin usein soutaa ... soutaa ... soutaa minun luokseni; — ja he itkivät molemmat katkerasti.

— Eli, tule nyt, Eli! Älä nyt jää sinne seisomaan! kuului alhaalta.

— Mutta minä, minä tahdon mukaan! sanoi Matilda. — Minä tahdon mukaan toiselle puolelle ja nukun yön sinun luonasi.

— Niin, niin, niin! ja kaulatusten riensivät he venevalkamaan. Hetkisen perästä näki Arne veneen vesillä, Eli seisoi perässä, pidellen lintuhäkkiä ja huiskuttaen. Matilda oli jäänyt sillalle itkemään.

Siinä hän istui niin kauvan kuin vene oli järvellä; punaisille rakennuksille oli, kuten ennen on mainittu, lyhyt matka, ja Arne pysyi hänkin paikoillaan. Hän seurasi venettä kuten tyttökin. Pian se pääsi tummaan kohtaan ja Arne odotti kunnes se ehti maihin; silloin hän näki heidät vedessä; vedessä seurasi hän heitä rakennuksia kohti, kaikista kauneimpaan rakennukseen. Hän näki äidin ensinnä menevän sisään, sitte isän, arkkua kantaen, ja vihdoin tyttären, mikäli hän koosta saattoi heitä eroittaa. Hetkisen perästä tuli tytär taas ulos ja asettui aitanovelle, nähtävästi katsellakseen toiselle rannalle juuri nyt, kun aurinko loi maille viimeisen säteensä. Mutta pappilan neiti oli mennyt menojaan ja vain Arne hänet näki vedessä.

— Mahtaako hän nähdä minut?

Hän nousi ja läksi; aurinko oli poissa, mutta taivas kirkas ja heleän sininen, kuten kesäyön taivas on. Höyry maasta ja vedestä nousi molemmin puolin tunturien taakse; mutta huiput ylenivät vapaina ja katselivat toisiaan. Arne tuli ylemmä; vesi kävi mustemmaksi ja alemmaksi ja ikäänkuin tiiviimmäksi.

Laakso tuolla syvällä lyheni ja ikäänkuin vetäytyi veteen päin. Tunturit esiintyivät likempänä silmää ja menivät enemmän kokoon; sillä auringonvalo eroittaa. Itse taivas laskeutui alemma ja kaikki kävi kotoisemmaksi ja ystävällisemmäksi.

YHDEKSÄS LUKU.

Rakkaus ja naiset rupesivat väikkymään hänen mielessään. Sankarilaulut ja vanhat tarut kuvastivat niitä taikapeilissä, kuten tyttö oli kuvastunut veteen. Arne tuijotti siihen alituisesti, ja sen illan perästä valtasi hänet halu laulaa siitä; sillä se oli ikäänkuin tullut häntä likemmä. Mutta ajatus livahti tiehensä ja kun se palasi, toi se tullessaan laulun, jota hän ei itsekään tuntenut; tuntui siltä kuin joku olisi sepittänyt sen hänen puolestaan:

Tuo Venevil keijunen vastahan

Käy armahan.

Hän lauloi ja ilmat helisi:

"Oma kultani!"

Ja kaikki pikkulinnut ne siihen vastasi:

"Juu juhannus,

Raa rallatus,

Ne loppuu lyhyeen, jää vanha valitus!"

Ja sinisilmukoista hän seppelen tuo:

"Mun silmiä nuo!"

Ja kukkakahleehissa on kultasen pää:

"Nyt hyvästi jää!"

Ja nauraen ja laulaen hän kotiin kiirehtää:

"Juu juhannus,

Raa rallatus,

Ne loppuu lyhyeen, jää vanha valitus!"

Hän sitoi keltakiehkuran: "Mun kutrinen

On kullankeltainen!"

Hän koristi sen lehvillä linnunlauluun,

Ja marjasuun

Hän tarjos kullalleen ja hiutui suuteluun.

"Juu juhannus,

Raa rallatus,

Ne loppuu lyhyeen — jää vanha valitus!"

Hän nitoi kiehkuraksi viel' liljat valkeat:

"Mun unelmat!"

Ja ruusut tulipunaiset hän siihen liittelee:

"Nyt onnen teen!"

Vaan vieläkään ei huomaa hän kullan kylmenneen!

"Juu juhannus,

Raa rallatus,

Ne loppuu lyhyeen — jää vanha valitus!"

Ja kaikki kedon kukkasat hän yhteen yhdistää:

"On sulle nää!"

Hän sitoo ja hän huokaa ja hän itkenytkin lie:

"Vie kaikki, vie!"

Ja kulta ottaa vastahan, ja pois sen käypi tie.

"Juu juhannus,

Raa rallatus,

Ne loppuu lyhyeen — jää vanha valitus!"

Hän sitoi vielä seppelen, niin monikirjavan:

"Oon morsian!"

Hän sitoo sormet verille: "Nyt laske se

Mun kulmille!"

Vaan kun hän kääntyi katsomaan, hän puhui ilmalle!

"Juu juhannus,

Raa rallatus,

Ne loppuu lyhyeen — jää vanha valitus!"

Hän sitoi sitä seppeltänsä valmiiksi vaan:

"Hääkruunun saan!"

Vaan juhannus on mennyt ja mennyt kukkakuu,

On paljas puu,

Voi, mistä saan nyt kukkia kun kaikki lakastuu!

"Juu juhannus,

Raa rallatus.

Ne loppuu lyhyeen — jää vanha valitus!"

Surumielisyys hänen sielussaan teki ensimmäisen, hänen sielunsa yli kiitävän lemmenkuvan niin pimeäksi. Kaksinkertainen kaiho: rakastaa jotakin ja tulla suureksi sulii samaksi ja tuli yhdeksi. Näihin aikoihin viipyivät hänen ajatuksensa taas laulussa "tunturin tuolla puolen". Hän muutteli ja lauleli ja mietti hiljaa itseksensä: "ulospäin minä kuitenkin olen matkalla; minä laulan kunnes saan rohkeutta." Matkatuumia tehdessään ei hän unohtanut äitiä; hän lohdutti itseään sillä, että hän, heti kun vieraalla maalla on saanut pohjan jalkainsa alle, noutaa äidin ja tarjoaa hänelle olot, jommoisten hankkimista kotimaassa ei hän ikinä voi ajatella hänelle enempää kuin itselleenkään. Mutta keskellä näitä suuria kaihoja piili jotakin hiljaista, hienoa, eloisaa, joka pakeni ja palasi, tuli ja karkasi pois, ja käyneenä uneksijaksi eli hän enemmän väkisin tulleiden ajatusten vallassa kuin itsekkään tiesi.

Sillä paikkakunnalla oli iloinen mies, nimeltä Einar Aasen; hän oli kahdenkymmenen ikäisenä taittanut jalkansa; siitä asti oli hän kulkenut sauvan varassa; mutta minne hän vaan tulla luhjusteli sauvansa nojassa, sinne tuli aina ilokin. Hän oli rikas; hänen maatilallaan oli suuri pähkinämetsä ja jonakin syksyn kauneimpana päivänä kokoontui aina hänen luokseen liuta iloisia tyttöjä poimimaan pähkinöitä. Silloin siellä tarjottiin voit, viilit, rieskat päivällä ja illalla tanssittiin. Mies oli useimpien näiden tyttöjen kummi; sillä puolet paikkakunnan lapsista olivat hänen kummilapsiaan; kaikki lapset sanoivat häntä kummisedäksi ja heidän mukanaan sekä nuoret että vanhat. —

Kummisetä ja Arne olivat hyvät tutut ja kummisetä piti hänestä hänen laulujensa takia. Häntä pyysi hän nyt pähkinätalkoihin. Arne punastui ja kieltäytyi; sanoi ettei ollut tottunut naisväen seuraan.

— Sitte sinun pitää siihen tottua, sanoi kummisetä.

Tämä vei Arnelta monen yön unen; ujous ja kaipaus tappelivat hänessä, mutta oli miten olikaan: mukaan hän joutui ja oli miltei ainoana poikamiehenä kaiken naisväen joukossa. Hän ei saattanut kieltää pettyneensä; siellä ei ollut niitä, joista hän oli laulanut eikä niitäkään, joiden tapaamista hän oli pelännyt. He pitivät sellaista elämää, ettei hän ikipäivinä ollut sellaista nähnyt ja enintään häntä ihmetytti, että he saattoivat nauraa ihan olemattomille; ja kun kolme nauroi niin viisikin nauroi, vaan siksi että nuo kolmekin olivat nauraneet. Kaikki he käyttäytyivät ikäänkuin he joka päivä olisivat olleet yksissä; ja joukossa oli sentään sellaisiakin, jotka eivät olleet tavanneet toisiaan ennenkuin tänään. Jos he ylettyivät oksaan, jota he tavoittelivat, niin he nauroivat sitä ja jolleivät he ylettyneet, niin he nauroivat sitäkin. He tappelivat koukusta, jolla pidettiin kiinni oksia; ne, jotka sen saivat, nauroivat, ja ne, jotka eivät sitä saaneet, nauroivat niinkään. Kummisetä linkutti sauvoineen heidän perässään ja teki kiusaa minkä jaksoi. Ne, jotka hän sai kiinni, nauroivat sitä, että hän sai heidät kiinni ja ne, joita hän ei saanut kiinni, nauroivat sitä, ettei hän saanut heitä kiinni. Mutta kaikki nauroivat he Arnea siksi, että hän oli niin vakava, ja kun hänen sitte täytyi nauraa, nauroivat he sitä, että hän vihdoinkin nauroi.

Lopuksi istuutuivat he suurelle mäelle, kummisetä keskelle ja kaikki tytöt ympärillä. He näkivät laajalle ympärilleen; aurinko paahtoi; mutta he eivät siitä välittäneet, vaan viskelivät pähkinänöyhtää ja kuoria toistensa päälle, kummisedälle antoivat he sydämiä. Kummisetä komensi heitä olemaan hiljaa ja hätyytti heitä niin kauvas kuin sauvallaan ylettyi; sillä nyt hän tahtoi heitä kertomaan satuja ja mieluinten jotakin hauskaa.

Mutta mahdottomammalta näytti saada heitä kertomaan satuja kuin pysäyttämään irtonaiset rattaat keskellä mäkeä. Kummisetä alkoi; monet eivät tahtoneet kuunnella, sillä hänen satunsa he tunsivat ennestänsä; mutta vihdoin viimein kuuntelivat he kaikki. Ja ennen kuin he tiesivätkään, olivat he keskellä satuja ja kertoivat minkä jaksoivat. Arnea ihmetytti suuresti, että yhtä meluavat kuin he äsken olivat olleet, yhtä vakavat olivat nyt heidän satunsa. Ne koskivat enimmäkseen rakkautta.

— Mutta sinulla, Aase, on hyvä satu, muistan sen viime syksystä, sanoi kummisetä ja kääntyi vilkkaan tytön puoleen, jolla oli hyväntahtoiset, pyöreät kasvot; hän istui paraikaa palmikoimassa nuoremman sisarensa hiuksia, joka oli pitkällään, pää hänen sylissänsä.

— Usea taitaa sen tuntea, vastasi tyttö.

— Anna kumminkin kuulla, pyysivät tytöt.

— En minä viitsi kauvan pyydättää itseäni, vastasi tyttö ja kertoi ja lauloi palmikoidessaan:

— Oli kerran täysikasvanut poika paimenessa ja hän ajoi mielellään karjaa ylös leveän joen vartta. Kun hän tuli korkeammalle, tapasi hän kallionkielekkeen, joka ulkoni niin paljon, että hän saattoi huutaa toiselle puolelle. Sillä siellä toisella puolella kaitsi karjojaan tyttö, jonka hän koko päivän saattoi nähdä, mutta jonka luo ei hän saattanut päästä.

"Kuka olet sinä piikanen paimenessa,
Joka sarveas soitat mun luikatessa?"

Hän kysyi monena päivänä uudelleen ja uudelleen ja eräänä päivänä hän vihdoinkin sai vastauksen:

"Mun nimeni on kevyt kuin laineilla sotka;
Tule luokseni poika, jos olet merikotka!"

Poika ei siitä paljoa viisastunut ja päätti jo heittää tytön mielestään. Mutta se ei käynyt niin helposti, sillä vaikka hän olisi ajanut karjaa minne hyvänsä, niin se aina palasi kallionkielekkeen luo. Silloin poika pelästyi ja huusi:

"Sun taattosi kuka on, kotisi missä?
En nähnyt mä sinua lukukinkerissä."

Poika uskoi nimittäin puolittain, että tyttö oli metsänneito.

"Meren pohjass' taattoni ja paloi kotihirret,
Vieraat mull' on kinkerit ja kirkkovirret."

Yhtä vähän poika siitäkään viisastui. Päivät vietti hän kallionkielekkeellä; öisin näki hän unta, että tyttö tanssi hänen ympärillään ja löi häntä suurella lehmänhännällä, joka kerta kun hän yritti käydä häneen kiinni. Pian ei hän enään saanut unta; työtäkään ei hän voinut tehdä ja huonolla kannalla olivat pojan asiat.

"Jos sa olet metsänneito, henkeni mun säästä;
Vaan jos lienet paimenpiika, luoksesi mun päästä."

Mutta vastausta ei tullut ja silloin kävi varmaksi, että se oli metsänneito. Poika lakkasi käymästä paimenessa, mutta yhtä hullua se oli; sillä missä hän kulki tai mitä hän ikinä teki, niin hän ajatteli kaunista metsänneitoa, joka puhalsi torveen.

Eräänä päivänä sitte kerran, kun hän hakkaa puita, tulee pihamaalle tyttö, joka on kuin metsänneito ilmielävänä. Mutta kun hän tulee likemmä, ei se olekkaan hän. Tätä ajattelee poika paljon; silloin palaa tyttö ja kaukana oli hän, metsänneito, ja poika karkasi hänen perässään. Mutta heti kun hän tuli likelle häntä, ei se ollutkaan hän.

Sitte saattoi poika olla kirkolla, tansseissa, muissa seuroissa tai missä tahansa — tyttö oli hänkin siellä; kun poika oli hänestä kaukana, näytti hän olevan metsänneito; kun taas likellä, oli hän toinen; poika kysyikin häneltä hänkö se oli vai eikö; mutta hän nauroi poikaa. Suo siellä, vetelä täällä, ajatteli poika ja niin hän meni naimisiin tytön kanssa.

Kun tämä oli tehty, ei poika enään välittänyt tytöstä. Poissa hänen luotaan ikävöi hän hänen luokseen, mutta hänen luonaan ikävöi hän jonkun luo, jota hän ei nähnyt. Siksi kävi poika pahaksi vaimolleen; vaimo kantoi sen ja vaiken.

Mutta kerran kun hän oli hakemassa hevosia, joutui hän kallionkielekkeelle, istuutui ja huusi:

"Mun mieleni kammioon kuuttarena kulet,
Oot kaukana, oot kaukana kuin juhannustulet!"

Pojasta tuntui hyvältä istua siellä ja sittemmin meni hän sinne aina kun asiat kotona olivat hullusti. Vaimo itki hänen mentyään.

Mutta eräänä päivänä hänen siellä istuessaan, istui metsänneitokin ilmielävänä toisella puolella ja puhalteli torveen!

"Sa taas tulit, taas sun torvesi kuulen;
Voi tyttö, tyttö, itkemään soitit mun, luulen!"

Silloin metsänneito vastasi:

"Ma luikkaan sun päästäsi haavehet hullut;
Käy kotihis poika, on rukiin aika tullut!"

Mutta silloin pelästyi poika ja meni takaisin kotiin. Ei kuitenkaan kestänyt kauvan ennenkuin hän niin kyllästyi vaimoon, että hänen täytyi rientää metsään ja istuutua kallionkielekkeelle. Silloin kaikui laulu häntä vastaan:

"Näin unta ma sinusta; — siis saavuta vuonas; —
En pääse ma sinne; — kas olenkin jo luonas!"

Poika karkasi pystyyn ja katsoi ympärilleen ja samassa välähti vihreä hame pensaissa. Hän perässä. Ja nousi aika takaa-ajo metsän läpi. Metsänneito oli niin nopeajalkainen, ettei yksikään ihminen saattanut vetää hänelle vertoja; poika heitti heittämistään aseensa hänen perässään, mutta aina hän vaan juoksi. Vihdoin hän kuitenkin alkoi väsyä; poika näki sen jalkojen poljennasta; mutta hän näki myöskin koko hänen olennostaan, että hän oli metsänneito itse eikä kukaan muu. "Nyt minä sinut kumminkin otan", ajatteli poika ja karkasi niin kovaa häneen käsiksi, että sekä hän että metsänneito vierivät alas pitkin mäkiä, ennenkuin pysähtyivät. Silloin metsänneito nauroi niin, että pojan mielestä vuoret lauloivat; hän istutti hänet syliinsä ja hän oli juuri niin kaunis kuin hän olisi toivonut vaimonsa olevan. "Oi, kuka sinä oletkaan, joka olet niin kaunis?" kysyi poika ja taputti häntä, ja hänen poskensa olivat niin lämpöiset. "Mutta herranen aika, minähän olen vaimosi", sanoi metsänneito.

Tytöt nauroivat ja laskivat pojasta pilaa. Mutta kummisetä kysyi Arnelta oliko hän tarkasti kuunnellut.

— Nytpäs minä kerron jotakin, sanoi pieni, pyöreäkasvoinen tyttö, jolla oli hyvin pieni nenä.

— Oli kerran pieni poika, jonka niin kovasti teki mieli kosia pientä tyttöä; he olivat molemmat täysikasvaneita, mutta niin lapsellisia. Eikä se poika saanut sitä kosimista suustaan. Hän koetti mennä likelle tyttöä kirkossa, mutta ilma tuli aina puheeksi; hän meni hänen luokseen tansseissa ja hän tanssitti hänet puolikuolleeksi; mutta puhutuksi hän ei saanut. "Sinun täytyy oppia kirjoittamaan", puheli hän itsekseen, "niin pääset puhumasta". Ja poika ryhtyi kirjoittamaan. Hän ei koskaan luullut kirjoituksen tulevan tarpeeksi kaunistaa ja sentähden kirjoitti hän koko vuoden, ennenkuin uskalsi ajatella kirjettä. Nyt oli kirje saatava perille niin ettei kukaan nähnyt ja kirkon taakse he kerran sattuivat kahdenkesken. "Minulla on sinulle kirje", sanoi poika. "Mutta minä en osaa lukea kirjoitettua", sanoi tyttö.

Siinä sitä sitte oltiin.

Ja poika meni palvelukseen tytön isälle eikä poistunut tytön luota koko pitkään päivään. Kerran oli hän ihan puhumaisillaan: suu oli jo auki, mutta samassa lensi suuhun suuri kärpänen. — "Kunhan ei vaan kukaan tulisi ja veisi häntä minulta", ajatteli poika. Mutta ei kukaan tullut häntä viemään; sillä hän oli niin pieni.

Mutta yksi tuli sittenkin; sillä hän oli hänkin pieni. Poika kyllä huomasi hänen tarkoituksensa ja kun he yhdessä menivät porstuaan, pisti poika silmänsä avaimenreiälle. Nyt se kosi, se poika, joka oli sisäpuolella; "voi minua tyhmyriä, joka en ole pitänyt kiirettä!" ajatteli poika. Sisäpuolella oli suuteli tyttöä keskelle suuta. — "Mahtoi maistua hyvältä", ajatteli poika. Mutta sisäpuolella oli otettu tytön polvilleen. "Voi tätä maailmaa!" sanoi poika ja itki. Tämän kuuli tyttö ja meni ovelle. "Mitä sinä tahdot minusta, paha poika, kun en koskaan saa sinulta rauhaa?" — "Minäkö? — Minä vaan pyytäisin saada olla nuodemiehenäsi." — "Ei, veljeni tulevat nuodemiehiksi", vastasi tyttö ja läiskäytti oven kiinni.

Siinä sitä sitte oltiin.

Tytöt nauroivat kovasti sitä tarinaa ja viskasivat sen perässä paljon pähkinännöyhtää.

Kummisetä tahtoi Eli Böeniä kertomaan. Mitä sitte? Sitä mitä hän tuolla mäellä oli kertonut hänelle, viimein kun hän heillä kävi ja Eli antoi hänelle uudet sukkasiteet. Kului hyvän aikaa ennenkuin Eli pääsi alkuun, sillä hän nauroi niin kovasti, mutta sitte hän kertoi:

— Tyttö ja poika kulkivat yhdessä samaa tietä. "Kas vaan tuota rastasta, joka seuraa meitä", sanoi tyttö.

— "Minua se seuraa", sanoi poika. — "Yhtä hyvin se voi seurata minua", vastasi tyttö. — "Pian se nähdään", arveli poika; "mene sinä nyt alatietä ja minä menen ylätieta, niin tapaamme tuolla ylhäällä". Niin he tekivätkin. — "Eikö se nyt seurannut minua?" kysyi poika, kun he tapasivat. "Ei, minua se seurasi", vastasi tyttö. — "Sitte niitä täytyy olla kaksi." He astuivat taas yhdessä jonkun matkaa; mutta

silloin oli vain yksi lintu; poika väitti sen lentävän omalla puolellaan, mutta tyttö väitti sen lentävän omallaan. "Vähät minä koko rastaasta", sanoi poika. "Vähät minäkin", vastasi tyttö.

Mutta samassa kun he tämän olivat sanoneet, hävisikin rastas. "Se oli sinun puolellasi", sanoi poika. "Ei, kiitoksia vaan; minä näin selvästi, että se oli sinun puolellasi. — — Mutta tuossa! tuossahan se taas on!" huusi tyttö. "Niin, se on minun puolellani!" huusi poika. Mutta silloin tyttö suuttui. "Ei, totta totisesti! Jos minä vielä viitsin kävellä sinun kanssasi, niin maa minut nielkään!" ja tyttö meni omaa tietään. — Silloin hävisi rastas pojalta ja kulku kävi niin ikäväksi, että hän rupesi huutamaan. Tyttö vastasi. "Onko rastas sinun luonasi?" kysyi poika. "Ei, mutta onko se sinun luonasi?" — "Ei ole; sinun täytyy tulla tänne takaisin, niin ehkä se tulee mukaan." Ja tyttö tuli takaisin; he ottivat toisiaan kädestä ja astelivat yhdessä. "Kvit, kvit, kvit, kvit!" pani tytön puolella. "Kvit, kvit, kvit, kvit!" pani pojan puolella. "Kvit, kvit, kvit, kvit, kvit, kvit, kvit, kvit!" pani joka puolella ja kun he rupesivat katsomaan, oli heidän ympärillään sata tuhatta miljoonaa rastaista. "Kas kuinka kaunista!" sanoi tyttö ja katsoi poikaan. "Oi Jumala sinua siunatkoon!" sanoi poika ja taputti tyttöä.

Tämä kertomus oli kaikkien tyttöjen mielestä niin kaunis.

Sitte ehdotti kummisetä, että he kertoisivat mitä unia olivat nähneet yöllä, niin hän päättäisi kuka oli nähnyt kauneimman unen. Ei, he nyt kertoisivat mitä unia he olivat nähneet! Ei! eikä naurusta ja supatuksesta tahtonut loppua tulla. Mutta sitte rupesi toinen toisen perästä arvelemaan, että hän sinä yönä oli nähnyt niin kauniin unen ja toiset taas ettei se kuitenkaan saattanut olla niin kaunis kuin se, jonka he olivat nähneet. Ja vihdoinkin tuli heille kaikille halu kertoa unensa. Mutta ei ääneen; ja yhdelle ainoalle eikä suinkaan kummisedälle. Arne istui niin hiljaa tuolla kukkulalla ja hänelle he sitte päättivät sen kertoa.

Arne istui pähkinäpuun alle ja ensimmäinen kertojatar tuli hänen luokseen. Kauvan hän mietti, mutta kertoi sitte:

— Minä näin sellaista unta, että seisoin suuren veden varrella. Silloin minä näin jonkun kävelevän veden päällä, jonka nimeä en tahdo sanoa. Hän astui suureen lumpeeseen ja istui siinä ja lauloi. Mutta minä nousin sellaiselle suurelle lehdelle, jommoiset lumpeessa on ja jotka uiskentelevat levällään; sillä päätin soutaa hänen tykönsä. Mutta heti kun minä olin päässyt lehdelle, rupesi se vaipumaan ja minä pelästyin kovasti ja itkin. Silloin hän tuli soutaen lumpeenkukassa —, nosti minut luokseen ja me sousimme yli koko veden. — Eikö se ollut kaunis uni?

Tuli se pikkuinen, joka oli kertonut sen pikkuisen tarinan.

— Minä näin sellaista unta, että olin saanut kiinni pienen linnun ja minä olin niin iloissani enkä ensinkään olisi tahtonut päästää sitä irti, ennenkuin olin päässyt kotiin tupaan. Mutta siellä minä en uskaltanut päästää sitä, sillä isä ja äiti olisivat voineet pyytää minua päästämään sen ulos taas. Minä menin sen kanssa luhtiin; mutta siellä hiiviskeli kissa enkä minä uskaltanut päästää sitä irti sielläkään. Silloin en tietänyt muuta neuvoa kuin menin latoon; herranen aika, siellä oli niin paljon rakoja, että se saattoi lentää tiehensä! Ei auttanut muu kuin mennä pihamaalle taas ja siellä näytti minusta seisovan joku, jonka nimeä en tahdo mainita. Hän seiso siellä ja leikkitteli suuren, suuren koiran kanssa. "Mieluummin minä leikkittelisin tuon lintusi kanssa", sanoi hän ja tuli hyvin likelle minua. Mutta minusta tuntui, että läksin pakoon ja sekä hän että suuri koira perässä; ja minä juoksin ympäri koko pihamaan; mutta samassa avasi äiti porstuan oven, — vetäisi minut sisään ja paiskasi kiinni oven. Mutta ulkopuolella seiso poika ja nauroi, kasvot kiinni ruudussa. "Kas tässä lintu!" sanoi hän — ja ihmettä! hänellä oli lintu! — Eikö se ollut herttainen uni?

Sitte tuli se tyttö, joka oli kertonut rastaista. Eliksi ne olivat häntä sanoneet. Se oli sama Eli, jonka Arne silloin illalla oli nähnyt veneessä ja vedessä. Hän oli sama, eikä kuitenkaan sama, hän istui siinä niin täysikasvaneena ja kauniina, hienokasvoisena ja hoikkaruumiisena. Hän nauroi niin kovasti ja sentähden kesti kauvan ennenkuin hän pääsi alkuun; mutta sitte hän kertoi:

— Minä olin niin kovasti iloinnut siitä, että tänään pääsisin pähkinämetsään ja sentähden minä yöllä näin unta, että istuin täällä mäellä. Aurinko paistoi ja sylini oli täynnä pähkinöitä. Mutta pähkinöiden joukkoon oli tullut pieni orava ja se istua kenotti sylissäni ja söi kaikki pähkinät. — Eikö se ollut herttainen uni?

Ja Arnelle kerrottiin muitakin unia; mutta sitte hänen piti sanoa mikä oli kaunein. Hän pyysi pitkää miettimisaikaa ja sille aikaa läksi kummisetä tyttöjoukon kanssa talolle ja Arnen piti tulla perässä. He hypelivät alas mäkeä, järjestyivät tasangolle tultuaan riveihin ja lauloivat kulkiessaan taloa kohti.

Arne viipyi paikoillaan, laulua kuunnellen; aurinko paistoi suoraan tyttöparveen; valkoiset paidanhihat heloittivat; toinen tyttö kävi kiinni toisen vyötäisiin; he karkeloivat niityn poikki ja kummisetä perässä keppineen siksi että he tallasivat heinän. Arne ei enään ajatellut unia; pian ei hänen

ajatuksensa enään seurannut tyttöjä. Hienojen auringonsäikeiden lailla levisivät hänen ajatuksensa laakson yli ja itse hän istui kummulle ja kehräsi. Ennenkuin hän tiesikään oli hän joutunut tiheään raskasmielisyyden verkkoon; hän ikävöi maailmalle, hän ei ikinä ollut niin ikävöinyt kuin nyt. Hän teki itselleen lujan lupauksen, että hän heti kotiin palattuaan puhuu äidin kanssa, käyköön sitte kuinka käy!

Hänen ajatuksensa kävivät yhä voimakkaammiksi ja tunkeutuivat lauluun "tunturin tuolle puolen". Niin nopeasti eivät sanat milloinkaan olleet tulleet eivätkä ne koskaan olleet järjestyneet niin varmasti; ne olivat miltei kuin tytöt, jotka istuivat piirissä kummulla. Hänellä oli taskussa paperipala ja hän kirjoitti polvensa päällä, ja kun hän oli kirjoittanut laulun valmiiksi, nousi hän kuin keventyneenä, hän ei tahtonut ihmisten joukkoon, vaan läksi kotiin metsätietä, vaikka tiesikin sen vievän koko yön. Kun hän ensi kertaa matkalla istuutui lepäämään, aikoi hän ottaa esiin laulun antaakseen sen soida yli maiden; mutta hän oli unohtanut sen sinne, missä hän oli sen tehnyt. —

Yksi tytöistä etsi häntä kummulta, ei tavannut häntä, vaan laulun.

KYMMENES LUKU.

Ei ollut niin helppoa puhua äidille kuin Arne oli ajatellut. Hän viittasi Kristianiin ja kirjeisiin, joita ei koskaan kuulunut; mutta äiti läksi hänen luotaan ja kokonaisuin päiviin hän sitte luuli näkevänsä, että hänen silmänsä olivat punaiset. Hän pani merkille toisenkin asian, sen nimittäin, että hän valmisti harvinaisen hyvää ruokaa.

Eräänä päivänä hänen piti mennä metsään hakemaan puita, tie kulki metsän läpi ja juuri siinä paikassa missä hänen piti hakata, oli ihmisten tapana syksyisin käydä puolassa. Arne oli laskenut kirveen kädestään riisuakseen takkinsa ja oli juuri alkamaisillaan, kun kaksi tyttöä tuli marjatuokkosineen. Arne meni aina mieluummin piiloon kuin tapasi tyttöjä ja niin teki hän nytkin.

— Voi, voi tätä marjojen paljoutta! Eli, Eli!

— Kyllä, rakas ystävä, minä näen ne!

— Mutta älä nyt mene kauvemmas! täällä on monta tuokkosellista!

— Minusta tuntuu siltä kuin pensaassa olisi kahissut.

— Hui! oletko hullu!

Ja tytöt karkasivat toistensa syliin. He seisoivat pitkän aikaa niin hiljaa, että he tuskin vetivät henkeään.

— Ei siellä mitään ole; poimitaan pois!

— Niin, poimitaan pois. Ja he poimivat.

— Sinä olet kiltti, Eli, kun tänään tulit pappilaan. — Eikö sinulla ole mitään minulle kertomista?

— Minä olen ollut kummisedän luona.

— Niin, sen sinä olet kertonut; — mutta eikö sinulla ole mitään kertomista hänestä — sinä tiedät?

— On kyllä!

— Voi, voi, Eli onko se totta? Pian, pian kerro!

— Hän on taas käynyt siellä!

— Mitä sinä sanot?

— Ihan totta; isä ja äiti eivät olleet sitä näkevinään, mutta minä menin luhtiin piiloon.

— Sitte, sitte! Tuliko hän perässä?

— Minä luulen, että isä oli sanonut hänelle missä minä olin; hän on nykyään aina niin ilkeä.

— Entä tuliko hän sitte? Istu tänne, istu tänne minun viereeni! No niin: sitte hän tuli?

— Kyllä, mutta ei hän paljoa sanonut, sillä hän oli niin ujo.

— Joka sana! kuule! joka sana!

— "Pelkäätkö sinä minua?" sanoi hän. "Minkätähden minä pelkäisin?" sanoin minä. "Sinä tiedät mitä minä sinusta tahdon", sanoi hän ja istuutui arkulle rinnalleni.

— Rinnallesi!

— Ja sitte hän pani kätensä ympärilleni.

— Ympärillesi, oletko hullu!

— Minä koetin päästä irti, mutta hän ei tahtonut päästää minua.
"Rakas Eli", hän sanoi —

Eli nauroi ja toveri nauroi myöskin.

— Entä sitte? entä sitte?

— Tahdotko ruveta vaimokseni?

— Hahhahhah!

— Hahhahhah!

Ja vihdoinkin pääsi molemmilta:

— Hahhahhah, hahhahhah!

Täytyihän naurusta vihdoinkin viimein tulla loppu ja sitte seurasi pitkä hiljaisuus. Nyt kysyi ensimmäinen, mutta hiljaa:

— Kuule — eikö se ollut ilkeää kun hän pani kätensä ympärillesi?

Joko jätti toinen tähän vastaamatta tai vastasi hän niin hiljaa, ettei sitä saattanut kuulla; tai ehkä vain hymyili vastaukseksi. Hetken perästä kysyi ensimmäinen:

— Eikö isäsi tai äitisi sanonut mitään?

— Isä tuli minua katsomaan, mutta minä menin aina piiloon; sillä hän nauroi kun hän näki minut.

— Entä äitisi?

— Ei hän sanonut mitään, mutta hän ei ollut niin kova kuin tavallisesti.

— Kai sinä annoit hänelle kieltävän vastauksen.

— Tietysti.

Seurasi pitkä äänettämyys.

— Kuule!

— No?

— Luuletko, että minun luokseni tulee tuollainen?

— Tietysti!

— Oletko hullu! A—i! Kuule, Eli! — Jos hän panee kätensä ympärilleni!

Tyttö pisti päänsä piiloon. Seurasi paljon naurua, sitte kuisketta ja supatusta.

Tytöt menivät pian menojaan; he eivät olleet nähneet Arnea enempää kuin takkia ja kirvestäkään, ja Arne oli siitä iloisissaan.

Muutaman päivän perästä teki hän Ylimaan Nuutin Kampenin torppariksi.

— Sinun ei enään pidä olla yksin, sanoi Arne.

Itse puolestaan ryhtyi Arne säännölliseen työhön. Hän oli aikaiseen oppinut käyttämään käsisahaa, sillä hän oli paljon ollut rakentamassa kotirakennuksia. Hän tahtoi nyt kehittää tätä taitoaan sillä hän

tunsi että määrätty ammatti on hyvä; hyvä oli myöskin päästä ihmisten joukkoon ja niin muuttunut hän vähitellen oli, että hän ikävöi ihmisiä, kun hän jonkun aikaa oli ollut itsekseen. Kävi niin, että hän sinä talvena vähän aikaa oli pappilassa työssä ja siellä olivat tytöt usein yhdessä. Heitä katsellessaan ajatteli Arne, että kuka nykyään mahtaa kosia Eli Böeniä.

Kerran ajomatalla joutui hän pappilanneidin ja Eli Böenin kuskiksi; hänellä oli hyvät korvat, mutta hän ei kuitenkaan koskaan voinut kuulla mistä he puhuivat; välistä puhui Matilda hänelle; silloin Eli nauroi ja pisti päänsä piiloon. Matilda kysyi oliko totta, että hän osasi tehdä runoja.

— Ei, vastasi hän nopeasti; silloin tytöt molemmat nauramaan, puhumaan ja nauramaan. Senjälkeen ei Arne ollut heille hyvillään. Hän ei ollut heitä näkevinään.

Kerran istui hän väentuvassa, kun siellä tanssittiin; Matilda ja Eli tulivat molemmat sinne katsomaan. He seisoivat nurkassa ja kiistelivät jostakin; Eli ei tahtonut, mutta Matilda tahtoi ja hän pääsi voitolle. Sitte he molemmat tulivat Arnen luo, niiasivat ja kysyivät osaako hän tanssia. Hän vastasi ei ja he kääntyivät molemmat pois, nauroivat ja juoksivat tiehensä. Olipa siinä alituista nauramista, ajatteli Arne ja kävi totiseksi. Mutta papilla oli pieni kasvattipoika, noin kymmenen tai kahdentoista vanha, ja hänestä Arne paljon piti; se poika opetti Arnen tanssimaan, kun ei kukaan nähnyt.

Elillä oli pieni veli, samanikäinen kuin papin kasvattipoika. He olivat leikkikumppaneita ja Arne teki heille kelkkoja, suksia, pauloja ja puheli heidän kanssaan heidän sisaristaan, varsinkin Elistä. Eräänä päivänä toi Elin veli sanan, ettei pidä käydä niin tukka pörrössä.

— Kuka niin sanoi?

— Eli sanoi; mutta hän kielsi sanomasta, että hän oli sen sanonut.

Muutamia päiviä myöhemmin lähetti Arne sanan, ettei Eli nauraisi niin paljon. Poika toi taas sen sanan, että Arne toki nauraisi vähän enemmän.

Kerran pyysi poika jotakin, jota Arne oli kirjoittanut. Arne antoi hänelle eikä ajatellut asiaa pitemmältä. Hetkisen perästä tahtoi poika ilahuttaa Arnea sillä tiedolla, että molemmat tytöt niin kovasti pitivät hänen kirjoituksestaan.

— Ovatko he sitte nähneet sen?

— Ovat, heillehän minä sitä pyysin.

Arne pyysi poikia tuomaan jotakin, jota sisaret olivat kirjoittaneet; he tekivät työtä käskettyä; Arne korjasi karkealla lyijykynällä kirjoitusvirheitä; hän käski poikia panemaan paperin sellaiseen paikkaan, että sen helposti löysi. Sitte hän tapasi paperin takkinsa taskusta, mutta alle oli kirjoitettu: "ylpeän kulkuripojan korjaama".

Päivää myöhemmin päätti Arne työnsä pappilassa ja läksi kotiin. Niin lempeänä kuin sinä talvena, ei äiti ollut häntä nähnyt kuin tuona surullisena aikana heti isän kuoleman jälkeen. Hän luki hänelle saarnan, meni hänen mukaansa kirkkoon ja oli hänelle hyvin hyvä. Mutta hän kyllä tiesi tämän kaiken tapahtuvan pääasiallisesti siksi, että Arne toivoi hänen suostumustaan lähteäkseen matkalle, kun kevät tuli. Eräänä päivänä tuotiin hänelle sitte sana Böeniltä, että hän tulisi sinne sahaustöihin.

Arne ihan pelästyi ja vastasi tulevansa, ikäänkuin ei hän olisi ajatellut sitä sen enempää. Heti kun sanan tuoja oli mennyt, sanoi äiti:

— Syystä sinä hämmästy! Böenistä?

— Onko se sitte niin ihmeellistä? kysyi Arne, mutta ei katsonut häneen.

— Böeniltä! huudahti äiti toisen kerran.

— No, miksei yhtä hyvin kuin jostakin toisesta talosta? ja Arne katsahti häneen.

— Böenistä ja Birgit Böeniltä! — Baardhan löi isäsi raajarikoksi ja Birgitin tähden!

— Mitä sinä sanot? huusi jo poikakin. — Baard Böenkö sen teki?

Poika ja äiti seisoivat toisiinsa tuijottaen. Heidän välillään vyöryi kokonainen elämä ja hetkisen ajan saattoivat he nähdä sen mustan langan, joka kaiken matkaa oli venymistään venynyt eteenpäin. Myöhemmin rupesivat he puhumaan isän mahtavista päivistä, jolloin vanha Eli Böen itse kosi häntä Birgit tyttärelleen ja sai rukkaset; he kävivät läpi kaiken, siihen asti, jolloin Niilo kaatui ja molemmat tulivat siihen johtopäätökseen, että Baardin syy oli ollut sängen pieni. Mutta hän, hän joka tapauksessa

oli lyönyt isän piloille.

— Enkö minä vieläkään ole päässyt isästä? ajatteli Arne ja päätti samassa hetkessä mennä.

Kun Arne, saha olalla, asteli jään poikki Böeniä kohti, oli talo hänestä kauniin näköinen. Asuinrakennus näytti yhä vastamaalatlulta; häntä hiukan paleli ja ehkäpä se siksi tuntui niin hauskalta. Hän ei heti mennyt sisään, vaan sille puolelle missä navetta oli; siellä seisoivat parvi paksuvillaisia vuohia kalvamassa kuorta havunoksasta; karjakoira juoksi edestakaisin ladon siltaa ja haukkui, ikäänkuin itse paholainen olisi tullut taloon, mutta heti kun Arne pysähtyi; heilutti se häntäänsä ja antoi silittää selkäänsä. Kyökin ovi oli talon ylemmällä puolella, se aukeni usein ja joka kerta katsahti Arne sinne; mutta sieltä tuli joko karjapiika maitoastioineen tai kyökkipiika kaatamaan jätteitä vuohille. Ladossa puida jyskytettiin ja vasemmalla, puuliiterin edustalla, seisoivat poika hakkaamassa puita; hänen takanaan oli halkopinoja. — Arne pani sahan käsistään ja meni kyökkiin; permannolla oli valkoista hiekkaa ja pieneksi hakattua katajaa oli siroteltu päälle; seinillä oli hohtavia kuparikattiloita ja kiviastioita rivissä. Keitettiin paraikaa päivällistä. Arne pyysi saada puhutella Baardia.

— Menkää tupaan! sanoi joku ja viittasi.

Arne meni; ovesta ei ollut linkkua, vaan messinkikääkä; siellä sisällä oli valoisaa ja maalattua, katossa paljon ruusuja, kaapit pantuina punaisiksi ja omistajan nimi mustana, samoin makuusija, laidoissa siniset raidat. Uunin luona istui harteava, lempeäkasvoinen mies, jolla oli pitkä, keltainen tukka, ja pani vanteita pyttyihin; pitkän pöydän ääressä istui pitkä, solakka vaimo, myssy päässä, vaatteet ruumista myöten; hän erotteli jyviä kahteen läjään. Paitsi näitä molempia ei tuvassa ollut ketään.

— Hyvää päivää ja Jumalan siunausta työhön! sanoi Arne ja pyyhkäisi lakin päästään. Molemmat nostivat päätään; mies hymyili ja kysyi, kuka hän oli.

— Se, jota tarvittiin sahaamaan.

Mies hymyili entistä enemmän ja virkkoi, painaessaan alas päätään ja taas ryhtyessään työhönsä:

— Vai Arne Kampen.

— Arne Kampenko? huudahti vaimo ja tuijotti häneen.

Mies katsahti vaimoonsa ja hymyili.

— Niilo räätälin poika.

Ja hän kävi taasen kiinni työhönsä.

Hetkisen perästä oli vaimo noussut, mennyt hyllylle, kääntynyt, mennyt kaapille, taasen kääntynyt ja kysyi nyt, pöytälaatikkoa kaivellen ja silmiään nostamatta:

— Jääkö hän tänne työhön?

— Jää, vastasi mies, niinikään silmiään nostamatta.

— Eikä kukaan pyydä sinua edes istumaan.

Mies kääntyi Arnen puoleen. Arne likeni penkkiä; vaimo meni ulos, mies teki työtään; Arne kysyi eikö hänkin saisi alkaa.

— Syödään ensin päivällistä.

Vaimo ei enään tullut sisään; mutta kun kyökinovi ensi kerran avautui, astui Eli sisään. Ensin hän ei ollut Arnea näkevinään; kun Arne sitte nousi mennäkseen hänen luokseen, seisautui hän ja kääntyi antamaan hänelle kättä; mutta hän ei katsonut häneen. He vaihtoivat pari sanaa; isä jatkoi työtään. — Hänen hiuksensa olivat palmikolla, liivihameessa ahtaat hihat, hän oli sorja ja suora, ranteet pyöreät, kädet pienet. Hän kattoi pöydän; työväki söi toisessa tuvassa, mutta Arne isäntäväen kanssa tässä; sattui nimittäin niin, että he sinä päivänä söivät erikseen, sillä muuten he kaikki söivät samassa pöydässä, suuressa, valoisassa kyökissä.

— Eikö äiti tule? kysyi mies.

— Ei, hän on ylistuvassa punnitsemassa villoja.

— Oletko pyytänyt häntä?

— Olen, mutta hän sanoo, ettei huoli mitään. Hetkisen vaikenivat kaikki.

— Ylistuvassahan on kylmä.

— Hän ei antanut minun lämmittää. Päivällisen jälkeen oli Arne työssä; illalla taas heidän joukossaan. Silloin istui vaimokin heidän kanssaan. Naiset ompelivat; mies hommasi pikkuaskareissa; Arne auttoi häntä; tuntikausia oli ihan hiljaista; sillä Eli, joka muuten näytti olevan äänessä, vaikenä hänkin. Arne ajatteli kauhulla, että niin varmaan usein oli hänenkin kotonaan; mutta ikäänkuin vasta nyt hän sen tunsu. Eli veti vihdoon syvän huokauksen, ikäänkuin hän jo olisi kestänyt tätä tarpeeksi kauvan ja rupesi sitte nauramaan. Silloin nauroi isäkin ja Arnestakin se oli naurettavaa ja hän yhtyi nauruun. Siitä lähtien puhuivat he yhtä ja toista; vihdoon enimmäkseen hän ja Eli; isä pisti sanoja joukkoon. Mutta kerran oli Arne puhunut kauvan ja tuli nostaneeksi silmiään; silloin kohtasi häntä äidin, Birgitin katse; hän oli päästänyt työn helmaansa ja tuijotti häneen. Hän kävi heti kiinni työhönsä, mutta niin pian kuin Arne puhui, katsahti hän taas häneen.

Tuli maatapanon aika ja jokainen meni haaralleen. Arne päätti panna mieleensä ensimmäisen unen uudessa paikassa, mutta siinä ei ollut mitään järkeä. Hän ei koko päivänä ollut puhunut isännän kanssa kuin vähän tai ei ensinkään, mutta yöllä hän näki unta vain hänestä. Viimeinen oli, että Baard istui lyömässä korttia Niilo räätälin kanssa. Tämä oli hyvin vihainen ja aivan kalpea kasvoiltaan; mutta Baard hymyili ja vei kaikki tikit.

Monena päivänä, jotka Arne siellä vietti, ei puhuttu paljon mitään, mutta tehtiin paljon työtä. Ei vaiettu yksin arkituvassa, vaan palvelijat, torpparit ja yksin naisetkin vaikenivat. Talossa oli vanha koira, joka aina haukkui, kun tuli vieraita; mutta talonväet eivät koskaan saattaneet kuulla koiran haukkuvan ilman että joku sanoi: "hys!" ja silloin koira aina muristen meni paikoilleen maata. Kotona Kampenilla katolla oli suuri tuuliviiri, joka kääntyili tuulessa; täällä oli vieläkin suurempi tuuliviiri; Arnen täytyi huomata se siksi, ettei se liikkunut. Kovalla tuulella koetti viiri päästä irralleen ja Arne katseli sitä, kunnes hänen täytyi nousta katolle irrottamaan viiriä. Se ei ollut jäänyt kiinni, kuten Arne ajatteli, vaan väliin oli pistetty puukapula, jotta viiri pysyisi paikoillaan. Arne veti pois kapulan ja viskasi menemään; se sattui Baardiin, joka juuri tuli. Hän nosti päätään.

— Mitä sinä siellä teet?

— Irroitin viiriä.

— Älä huoli; se narisee, kun pääsee kieppumaan. Arne istui hajareisin katonharjalla.

— On kai se sentään parempi kuin että se vaikenee. Baard kurotti katseensa Arneen ja Arne silmäili alas Baardiin; sitte Baard hymähti:

— On kai viisaampaa vaieta; kun kirkuu vaikka puhua pitäisi, tiemmä.

Saattaa sattua, että joku sana kummittelee pitkiä aikoja senjälkeen kun se on lausuttu, varsinkin, jos se on viimeinen. Nämä sanat seurasivat Arnea, kun hän pakkasessa astui alas katolta ja ne olivat hänen mielessään kun hän illalla astui tupaan. Siellä seisoi Eli hämärissä ja katseli ikkunasta jäätä, joka kirkkaana kiilteli kuutamossa. Arne meni toiseen ikkunaan ja katseli ulos kuten Elikin. Sisässä oli lämmintä ja hiljaista, ulkona oli kylmää; äreä viima vinkui läpi laakson ja rytyytti puita niin etteivät varjot, joita ne kuutamossa loivat, pysyneet paikoillaan, vaan haparoivat ja ryömivät pitkin lunta. Pappilasta tunki joku valo tänne asti, se näytti syttyneen ja sammulleen, muuttavan muotoa ja karvaa, kuten aina, kun valoa liian kauvan katselee. Tunturi nousi tummana, pohjallaan tarinoita, harjalla lunta ja kuutamoa. Taivaanlaki oli tähdessä, yhdessä kulmassa hiukan väräjävää revontulta, mutta se ei halunnut loimuta ylemmä. Vähän matkaa ikkunasta, veteen päin, oli puita, ja niiden varjot hiipivät toistensa luo; mutta suuri saarni seisoi yksikseen ja kirjoitteli lumeen.

Oli ihan hiljaista; vain silloin tällöin päästi jokin pitkän, valittavan äänen.

— Mikä se on? kysyi Arne.

— Tuuliviiri, sanoi Eli ja lisäsi ikäänkuin itsekseen: — se on mahtanut päästä irroilleen.

Arne olisi tahtonut puhua, muttei saanut sanaa suustaan. Vihdoin hän sanoi:

— Muistatko satua rastaista, jotka lauloivat?

— Muistan.

— Sehän on totta: sinähän sen kerroit... Se oli kaunis satu.

Ja sitte lausui Eli niin lahealla äänellä, että Arne ensi kertaa luuli sen kuulevansa:

— Minusta tuntuu usein, että jokin laulaa, kun on ihan hiljaista.

— Se on se hyvä mikä meissä itsessämme asuu.

Tyttö katsahti häneen ikäänkuin vastaus olisi sisältänyt liian paljon; molemmat vaikenivat sen jälkeen. Sitte kysyi tyttö, piirrellen sormellaan ruutuun:

— Oletko hiljan tehnyt lauluja?

Arne kävi punaiseksi, mutta sitä ei tyttö nähnyt ja jatkoi sentähden:

— Kuinka sinä oikein niitä lauluja teet?

— Tahtoisitko tietää?

— Tahtoisin kyllä.

— Minä panen mieleeni ne ajatukset, jotka muut päästävät menemään, vastasi Arne vältellen.

Tyttö vaikeni hyvän aikaa, varmaan hän ajatteli jotakin laulua, olisiko hänellä ollut sellaisia ajatuksia ja olisiko hän päästänyt ne menemään.

— Ihmeellistä! sanoi hän ikäänkuin itsekseen ja rupesi taas piirtelemään ruutuun.

— Minä tein laulun silloin kun ensi kerran olin nähnyt sinut.

— Missä sinä minut näit?

— Pappilan luona, sinä iltana, jolloin sinä sieltä läksit; — minä näin sinut vedessä.

Tyttö hymähti ja vaikeni hetkisen;

— Laulappas minulle se laulu.

Arne ei koskaan ollut tehnyt sellaista, mutta nyt hän rupesi laulamaan:

"Tuo Venevil keijunen vastahan
Käy armahan", j.n.e.

Eli kuunteli hyvin tarkkaavaisena; hän seiso i pitkän aikaa liikkumattomana, vaikka laulu jo oli loppunut. Vihdoin hän puhkesi puhumaan:

— Voi, kuinka minun käy häntä sääli!

— Minusta tuntuu, etten ole tehnyt koko laulua, sanoi Arne, sillä häntä hävetti, että hän oli sen laulanut. Ei hän käsittänyt kuinka sellainen oli pälkähtänyt hänen päähänsä. Laulun jälkeen hän jäi katsoa tuijottamaan. Silloin virkkoi tyttö:

— Mutta ei suinkaan minun niin käy?

— Ei, ei, ei; minä ajattelin oikeastaan itseäni.

— Pitääkö sinun sitte käydä niin?

— En tiedä; — mutta siltä silloin tuntui; — niin, nyt ei tunnu siltä, mutta minun mieleni on joskus ollut niin raskas. — —

— Ihmeellistä!

Tyttö piirteli taas ruutuun.

Kun Arne seuraavan kerran tuli päivälliselle, meni hän ikkunan luo. Ulkona oli paksu harmaus, sisässä lämmintä ja lauhaa; mutta ruutuun oli sormella kirjoitettu: "Arne, Arne, Arne" ja aina vaan "Arne"; Eli oli edellisenä iltana seisonut sen ikkunan ääressä.

Mutta seuraavana päivänä ei Eli tullutkaan alas; hän oli huonoissa voimissa. Hän ei näihin aikoihin yleensä ollut terve; hän sen sanoi itsekin ja kyllähän sen näkikin.

Eräänä päivänä myöhemmin tuli Arne sisään ja kertoi mitä hän juuri oli kartanolla kuullut, että papin tytär Matilda nyt oli matkalla kaupunkiin, oman luulonsa mukaan muutamaksi päiväksi, mutta itse asiassa olemaan siellä vuoden tai kaksi. Eli ei tietänyt mitään ennenkuin nyt sen kuuli, hän kaatui ja menetti tajuntansa.

Arne ei koskaan ollut nähnyt sellaista ja pelästyi suuresti; hän karkasi hakemaan palvelustyttöjä, tytöt taas vuorostaan vanhempia ja vanhemmat riensivät sisään. Koko talossa nousi hälinä; kahlekoira haukkui ladon sillalla. Kun Arne myöhemmin tuli sisään, oli äiti polvillaan vuoteen ääressä; isä piteli sairaan päätä. Palvelustytöt juoksivat, yksi hakemaan vettä, toinen tippoja, joita säilytettiin kaapissa, kolmas avasi röijynnäppeja kauluksen kohdalta.

— Herra siunaa ja varjele! sanoi äiti, — se oli sentään hullua, ettemme olleet mitään sanoneet; sinä, Baard, niin tahdoit; oi, Herra siunaa ja varjele!

Baard ei vastannut mitään.

— Sanoinhan minä sen kyllä, mutta ei koskaan pidä tehtämän niin kuin minä tahdon; oi, Herra siunaa ja varjele. Aina sinä kohtelet häntä niin kovasti, sinä Baard; sinä et tiedä miltä se tuntuu, kun pitää jostakin ihmisestä.

Baard ei vastannut mitään.

— Hän ei ole niinkuin muut — ne voivat kantaa suruja; mutta hänet, raukan, surut kaatavat kumoon, hänhän on niin heikko. Ja varsinkin nyt, kun ei hän ensinkään ole terve. Herää pois nyt, lapseni, niin me pidämme sinua hyvänä! Herää pois lapseni nyt, sinä, Eli lapseni, äläkä tuota meille tällaista surua!

Nyt virkkoi Baard:

— Joko sinä vaikenet liian paljon tai puhut liian paljon.

Hän katsahti Arneen ikäänkuin ei olisi suonut hänen kuulevan näitä, vaan menevän tiehensä. Mutta kun tytöt jäivät huoneeseen, jäi Arnekin, vaikka hän astui ikkunan luo. Sairas tointui nyt senverran, että hän saattoi katsella ympärilleen ja tuntea ihmisiä; mutta samassa palasi muistokin, hän kirkkaisi: "Matilda!" purskahti suonenedontapaiseen itkuun ja nyhkytti niin, että oli oikein vaikeaa katsella. Äiti koetti häntä lohduttaa, isä asettui niin että hän näkisi hänet; mutta sairastunut vain työnsi heitä menemään.

— Pois! huusi hän; — minä en pidä teistä, pois!

— Jeesus Kristus, etkö sinä pidä vanhemmistasi? sanoi äiti.

— En! Te olette minulle kovat ja otatte minulta ainoan iloni.

— Eli, Eli, älä lausu niin kovia sanoja, pyyteli äiti.

— Ei, äiti! huusi tyttö, — nyt minä sen sanon! Niin, äiti, te tahdotte naittaa minut sille ilkeälle miehelle enkä minä tahdo. Tänne te minut salpaatte, jossa minä en ole iloinen muuta kuin silloin kun minä pääsen pois. Ja te otatte minulta Matildan, ainoan, josta minä pidän, ja jota minä maailmassa ikävöin. Oi Jumala, mihin minä joudun, kun ei Matilda enään ole täällä — ja varsinkin nyt, kun on niin paljon, niin paljon asioita, joita en voi selvittää, kun en saa kenellekään puhua.

— Mutta harvemminhan sinä viime aikoina kävit hänen luonaan.

— Mitä siitä — olihan hän ikkunassa! vastasi sairastunut ja itki niin lapsellisesti, ettei Arne koskaan ennen ollut kuullut sellaista itkua.

— Ethän sinä voinut nähdä häntä ikkunassa, sanoi Baard.

— Näinhän minä talon, vastasi sairastunut. Ja äiti lisäsi katkerasti:

— Et sinä sellaisia ymmärrä, sinä.

Baard ei enään puhunut mitään.

— Nyt en minä koskaan enään saata mennä ikkunaan! sanoi Eli. — Minä menin sinne aamulla, kun nousin; illalla istuin siellä kuutamossa ja minä menin sinne, kun ei minulla ollut ketään, jonka luo mennä. Matilda, Matilda!

Hän väänteli vuoteessaan ja purskahti uudelleen suonenedontapaiseen itkuun. Baard istuutui jakkaralle ja jäi häneen katselemaan.

Elin tauti ei mennytkään niin pian kuin he ehkä olivat luulleet. Vasta illemmalla he huomasivat, että

siitä tulee pitkälinen sairaus, jota hän varmaan jo pitemmän aikaa on koonnut ruumiiseensa, ja Arne kutsuttiin sisään olemaan apuna kantamassa häntä ylös hänen omaan huoneeseensa. Hän ei tullut tajuihinsa, oli hyvin kalpea ja makasi liikkumattomana; äiti istuutui hänen vuoteensa ääreen; isä katseli jalkopäässä; sitte hän meni työhönsä. Arne teki samoin. Mutta sinä iltana maata pannelsaan rukoili hän hänen edestään, rukoili, että hänen, tuon nuoren, kauniin tytön kävisi hyvin maailmassa ja ettei kukaan ryöstäisi häneltä iloa!

Seuraavana päivänä istuivat isä ja äiti puhumassa, kun Arne tuli sisään; äiti oli itkenyt. Arne kysyi mitä kuului; kumpikin odotti että toinen vastaisi ja sentähden sai hän kauvan odottaa vastausta; mutta vihdoinkin sanoi isä:

— Huonosti ovat asiat.

Myöhemmin sai Arne kuulla, että Eli koko yön on hourinut, tai, kuten isä sanoi, puhunut hulluja. Nyt oli hän kovassa kuumeessa, ei tuntenut ketään, ei tahtonut ottaa ruokaa, ja vanhemmat neuvottelivat juuri, kutsuisivatko taloon lääkärin. Kun he sitte myöhemmin menivät sairaan luo ja Arne jäi sinne, tuntui hänestä siltä kuin sekä elämä että kuolema olisivat olleet siellä, mutta Arne olisi ollut ulkopuolella.

Muutaman päivän perästä oli tyttö kuitenkin parempi. Kerran, kun isä istui vartijana, pälkähti sairaan päähän, että hän tahtoo Tipon, Matildan antaman linnun, vuoteensa ääreen. Baard sanoi silloin, niinkuin asia oli, että lintu kaikessa tässä sekamelskassa oli unohtunut ja kuollut. Äiti tuli samassa kun Baard tätä kertoi ja huusi jo ovesa:

— Voi, Herra varjele, kuinka hullu sinä olet, Baard, kun kerrot kipeälle tytölle sellaista! Katso, nyt hän taas pyörtyy käsiimme. Jumala sinulle anteeksi antakoon!

Joka kerta kun sairas heräsi, huusi hän uudelleen lintua, sanoi, ettei Matildan ikinä käy hyvin, kun lintu on kuollut, tahtoi Matildan luo ja pyörtyi uudelleen. Baard katseli tätä, kunnes se näytti hänestä liian hullulta: silloin tahtoi hänkin auttaa, mutta äiti työnsi hänet syrjään ja sanoi yksin hoitavansa sairaan. Silloin katseli Baard heitä molempia hyvän aikaa, korjasi vihdoinkin molemmin käsin lakin päähänsä ja läksi.

Pappi ja papinrouva tulivat myöhemmin, sillä tauti kävi uudelleen häneen käsiksi ja kääntyi niin pahaksi, etteivät he tietäneet elämäkö vai kuolema tässä oli kysymyksessä.

Sekä pappi että papinrouva moittivat Baardia ja arvelivat hänen liian kovasti kohtelevan lasta; lintujuttu tuli heidän korviinsa ja pappi sanoi hänelle suoraan, että se oli raakaa; hän sanoi ottavansa lapsen pois luokseen, niinpian kuin se vaan paranee niin paljon, että sen saattaa viedä; vihdoinkin ei papinrouva enään tahtonut edes nähdä Baardia, hän itki ja istui sairaan luona, sai käsiinsä tohtorin, otti itse vastaan hänen määräyksensä ja tuli joka päivä monta kertaa päivässä hoitamaan sairasta määräysten mukaan. Baard kulki pihamaalla paikasta paikkaan, mutta mieluinten yksikseen, seisoskeli usein paikoillaan pitkiä aikoja, pani molemmin käsin päähänsä lakkinsa ja ryhtyi johonkin työhön.

Äiti ei enään puhunut hänelle. Tuskin he toisiinsa katsoivatkaan. Pari kertaa päivässä tuli isä sairaan luo; silloin riisui hän kenkänsä portaitten alla, laski lakin oven eteen ja avasi varovaisesti oven. Heti kun hän astui huoneeseen, kääntyi Birgit, ikäänkuin ei hän olisi häntä nähnyt, asettui entiseen asentoonsa, pää käsien varaan ja katsoa tuijotti eteensä sairaaseen. Tämä makasi kalpeana ja liikkumattomana, tietämättä mitä ympärillä tapahtui. Baard seisoikin hetkisen sängyn jalkopäässä, katseli heitä molempia eikä virkkanut mitään. Kun vaan sairas liikahti, ikäänkuin herätäkseen, hiipi hän paikalla pois yhtä hiljaa kuin oli tullutkin.

Arne tuli usein ajatelleeksi, että oli siellä nyt miehen ja vaimon ja vanhempien ja lasten välillä lausuttu sanoja, joita kauvan oli kannettu mielessä ja joita ei hevillä unohdettaisi. Hän ikävöi pois täältä, vaikka hänen mielensä kyllä teki ensin saada tietää, miten Elin kävi. Mutta saahan sen aina tietää, arveli hän, meni sentähden Baardin luo ja sanoi aikovansa kotiin; olihan työ, jonka tähden hän oli tullut, valmiina. Baard istui hakotukilla, kun Arne tuli tätä sanomaan. Hän istui kumarassa ja piirteli kapulalla lumeen; Arne tunsikin kapulan; sillä se oli sama, joka oli pidellyt viiriä. Päätään nostamatta Baard virkkoi:

— Eihän täällä nyt ole hauskaa; — mutta minusta tuntuu siltä kuin ei sinun pitäisi lähteä.

Enempää ei Baard sanonut eikä Arnekaan, hetkisen hän siinä seisoikin, meni sitte pois ja ryhtyi johonkin työhön, ikäänkuin olisi ollut sovittu asia, että hän jää.

Myöhemmin, kun Arne kutsuttiin syömään, istui Baard yhä tukilla. Silloin meni Arne hänen luokseen ja kysyi miten Eli jaksoi.

— Kyllä asiat tänään ovat ihan hullusti, sanoi Baard; — näen äidin itkevän.

Tuntui ihan siltä kuin joku olisi käskenyt Arnea istuutumaan ja hän istuutui vastapäätä Baardia, kaadetun puun kyljelle.

— Olen näinä päivinä paljon ajatellut isääsi, sanoi Baard niin odottamatta, ettei Arne osannut mitään vastata. — Kai sinä tiedät mitä meidän välillämme on ollut.

— Tiedänhän minä.

— Sinä tiedät luultavasti vaan puolet ja syytät ankarasti minua.

Hetkisen perästä vastasi Arne:

— Kai sinä olet sopinut ne asiat Jumalasi kanssa, sinä yhtähyvin kuin isänikin nyt on.

— Niin kyllä; kuinka kukin asiat ottaa, vastasi Baard. — Kun minä löysin tämän kapulan, tuntui minusta niin kummalliselta, että sinun piti tulla tänne päästämään viiriä. Sama se: ennemmin tai myöhemmin, ajattelin.

Hän oli ottanut lakin käsiinsä ja tuijotti sen pohjaan.

Arne ei vielääkään ymmärtänyt hänen tällä tarkoittaneen, että hän nyt aikoi puhua hänen kanssaan hänen isästään. Ei hän edes ymmärtänyt sitä silloinkaan, kun hän jo alkoi, niin vähän oli tämä Baardin kaltaista. Mutta sitä myöten kuin kertomus meni eteenpäin, huomasi hän mitä hänen mielessään oli liikkunut, ja jos hän ennen oli kunnioittanut tätä juroa, mutta läpeensä rehellistä miestä, niin ei kunnioitus suinkaan tämän jälkeen vähentynyt.

— Taisin olla noin neljäntoista vanha, sanoi Baard, pysähtyi, kuten koko kertomuksensakin aikana silloin tällöin, lausui taasen muutaman sanan, mutta pysähtyi aina niin, että koko kertomus sai sen leiman kuin joka sana olisi punnittu. — Taisin olla noin neljäntoista vanha, kun opin tuntemaan isäsi, joka oli saman ikäinen. — Hän oli hyvin hurja eikä kärsinyt ketään yläpuolellaan. Eikä hän koskaan saattanut unohtaa, että minä rippikoulussa olin ensimmäisenä ja hän toisena. — Usein hän tarjoutui ottelemaan kanssani, muttei siitä koskaan tullut mitään; luultavasti ei kumpikaan meistä luottanut itseensä.

— Mutta kummaa se on, että hän tappeli joka päivä eikä siitä syntynyt onnettomuutta; sen ainoan kerran, jolloin minä ryhdyin leikkiin, kävi niin hullusti kuin taisi; — mutta ymmärtäähän sen: minä olinkin odottanut kauvan.

Niilo hyppäsi kaikkien tyttöjen perässä ja he hänen perässään. Yhtä ainoaa tyttöä minä tahdoin, mutta sen hän vei minulta, joka tansseissa, joka häissä ja pidoissa; se oli sama, jonka kanssa nyt olen naimisissa. — — — Minun teki monesti mieli koetella voimiani hänen kanssaan sen asian tähden; mutta minä pelkäsin joutuvani tappiolle, sillä tiesin samalla kadottavani tytön. — Kun kaikki muut olivat menneet, nostin minä samat painot, joita hän oli nostanut, potkaisin jalkani yhtä korkealle kattoon kuin hänkin oli potkaissut, mutta kun hän seuraavalla kerralla lennätti tytön käsistäni, en kuitenkaan uskaltanut lähteä hänen kanssaan otteluun — tapahtui se sentään kerran, kun hän nauratti häntä juuri nenäni edessä, että minä otin ison, täysikasvuisen miehen ja laskin hänet kuin hulin vuoksi parrun päälle. Sillä kertaa hän kyllä kalpeni.

Jos hän edes olisi ollut tytölle hyvä; mutta hän petti häntä, iltana toisen perästä. Luulenpa melkein, että tyttö joka kerralta piti hänestä entistä enemmän. — Sitte se viimein tapahtui. Minä ajattelin, että tulkoon mitä tulee. Jumalakaan ei tahtonut, että hän sillä kertaa menisi pitemmälle ja sentähden kaatui hän vähän raskaammin kuin minä olisin suonut. — — Senjälkeen en häntä nähnyt.

He istuivat hyvän aikaa vaiti; vihdoin jatkoi Baard:

— Minä tein taas tarjoukseni. Tyttö ei vastannut myöntäen eikä kieltäen ja minä ajattelin, että asiat myöhemmin paranevat. Me menimme naimisiin, häät olivat laaksossa, erään tädin luona, jonka tyttö peri; paljon meillä oli alkaessamme ja yhä se on kasvanut. Talomme olivat rinnatusten ja sitte ne yhdistettiin, kuten pojasta asti olin ajatellut. — Mutta monet muut asiat eivät menneet ajatukseni mukaan.

Kauvan hän istui vaiti; Arne jo ajatteli hänen itkevän; mutta hän ei itkenyt. Ääni vaan oli tavallista lempeämpi, kun hän jatkoi:

— Alussa hän oli hiljainen ja hyvin surullinen. Minä en tietänyt mitään, millä lohduttaa ja sentähden vaikenin. Aika-ajoin tuli hänelle tämä komentamisen pää, jonka ehkä olet huomannut; olihan se jonkinlaista toismuutetta ja sentähden vaikenin silloinkin. — Mutta oikein iloista päivää ei minulla ole

ollut sitte kun naimisiin menin, ja minä olen nyt ollut naimisissa noin kaksikymmentä vuotta.

Hän taittoi kapulan kahtia ja jäi hetkiseksi katselemaan palasia.

— — — Kun Eli tuli suuremmaksi arvelin hänellä olevan hauskeempaa vieraitten ihmisten luona kuin täällä. Harvoin minä mitään olen tahtonut, ja enimmäkseen senkin on käynyt hullusti — niin nytkin. Äiti ikävöi lasta, vaikka vain aalto oli eroittamassa ja vihdoin minä huomasin, ettei kaikki siellä pappilassakaan käynyt niin paikalleen, sillä ne pappilanväet ne vasta ovat hyväntahtoisia hupsuja; mutta sen minä huomasin liian myöhään. Nyt ei tyttö enään pidä isästä enempää kuin äidistäkään.

Hän oli ottanut lakin päästään, pitkät hiukset riippuivat silmillä; hän sitaisi niitä syrjään ja pani molemmin käsin lakin päähänsä, ikäänkuin lähteäkseen. Mutta noustakseen piti hänen kääntyä taloon päin ja silloin hän pidättyi ja lisäsi, ylistuvan ikkunaan katsoen:

— Minä luulin olevan parasta, etteivät hän ja Matilda sanoisi toisilleen hyvästi; mutta se oli hullusti. Minä sanoin hänelle, että pieni lintu oli kuollut, sillä olihan se minun syyni ja minä arvelin parhaaksi tunnustaa sen; mutta sekin oli hullusti. Ja niin on aina. Minä olen aina tarkoittanut parasta, mutta aina se on kääntynyt pahaksi, ja nyt on päästy niin pitkälle, että sekä vaimo että tytär puhuvat minusta pahaa ja minä kuljen ihan yksikseni.

Palvelustyttö huusi heille, että ruoka jäähtyy. Baard nousi.

— Hevoset kuuluvat hirnuvan, sanoi hän; — ovat kai ne unohtaneet.

Ja hän läksi talliin antamaan niille heiniä.

KAHDESTOISTA LUKU.

Eli oli sairauden jälkeen hyvin väsynyt. Äiti istui hänen luonaan yöt päivät eikä koskaan ollut alhaalla; isä teki sinne ylös jokapäiväisen retkensä, sukkasillaan, lakki laskettuna oven taakse. Arne oli vielä talossa. Hän ja isä istuivat illoin yhdessä; Arne oli niin ruvennut pitämään Baardista. Baard oli lukenut, syvämietteinen mies, mutta ikäänkuin hiukan arka. Kun Arne auttoi häntä ja kertoi hänelle mitä hän ei ennen tietänyt, niin oli Baard hyvin kiitollinen.

Eli saattoi pian viettää jonkun hetken istuallaan ja parantumisen edistyessä tuli hänelle kaikellaisia päähänpistoja. Eräänäkin iltana, kun Arne istui sen huoneen alapuolella missä Eli makasi, ja lauleli kovalla äänellä, tuli äiti alas Elin puolesta kysymään, eikö hän tulisi ylös laulamaan, että hän kuulisi sanat. Arne kyllä oli siellä alhaallakin istuessaan laulanut Elille; sillä kun äiti tämän sanoi, kävi hän punaiseksi ja nousi, ikäänkuin kieltääkseen tekonsa, vaikkei kukaan ollut häntä siitä syyttänyt. Hän tointui kuitenkin pian ja sanoi vältellen, että hänhän osasi niin vähän lauluja. Mutta äiti arveli ettei se siltä näyttänyt, kun hän oli yksikseen.

Arne suostui ja läksi. Hän ei ollut nähnyt Eliä sen päivän jälkeen, jolloin hän oli ollut auttamassa kantamaan häntä ylös; hän tunsu, että tyttö mahtaa olla hyvin muuttunut ja se häntä ikäänkuin hiukan peloitti. Mutta kun hän hiljaa avasi oven ja astui sisään, oli huoneessa pilkkosen pimeä eikä hän nähnyt mitään. Hän seisahtui ovelle.

— Kuka siellä on? kysyi Eli hiljaa, mutta selvästi.

— Arne Kampen, vastasi hän varovaisesti, jotta sanat saisivat lempeän sävyn.

— Olit hyvä, kun tulit.

— Kuinka sinä jaksat, Eli?

— Kiitos, paremmin... Istu, Arne, sanoi hän hetken perästä ja Arne hapuili tuolille, joka oli vuoteen jalkapuolella. — Teki niin hyvää kun sinä lauloit, laulathan sinä minulle täälläkin hiukan.

— Kunhan minä vaan osaisin jotakin, joka sopisi tänne.

Vähän aikaa oli hiljaista, sitte sanoi Eli:

— Veisaa virsi! ja Arne veisasi palasen rippivirrestä. Lopetettuaan kuuli hän Elin itkevän eikä enään uskaltanut veisata, mutta vähän ajan perästä sanoi Eli:

— Veisaa vielä toinen! ja Arne veisasi toisen, nimittäin sen, jota veisataan, kun lapset ovat alttarin juurella.

— Kuinka paljon asioita minä olen ajatellut täällä maatessani, sanoi Eli.

Arne ei osannut vastata mitään, hän kuuli vaan Elin hiljaa itkevän pimeässä. Seinällä tikutti kello, narahti ennen lyömistään ja löi sitte. Eli veti pari kertaa hitaasti henkeään, ikäänkuin keventääkseen rintaansa ja sanoi sitte:

— Ihminen tietää niin vähän, ei tunne isää eikä äitiä. — En ole ollut heille hyvä, — ja siksi tuntuu niin kummalliselta kuulla rippivirttä.

Pimeissä puhuessaan käyvät ihmiset aina totuudenmukaisemmiksi kuin silloin kun näkevät toistensa kasvot; he käyvät myöskin avomielisemmiksi.

— Se oli hauska kuulla, vastasi Arne; hän muisteli mitä Eli oli sanonut silloin kun tuli kipeäksi. Elikin ymmärsi sen ja sanoi sentähden:

— Jollei tämä nyt olisi tullut minulle, niin Jumala tiesi miten kauvan olisin saanut etsiä ennenkuin löysin äidin.

— Onko hän nyt puhunut kanssasi?

— Joka päivä; hän ei muuta ole tehnyt.

— Silloin olet taitanut saada kuulla enemmänkin.

— Sanoppas muuta.

— Varmaan hän on puhunut isästani.

— Kyllä.

— Vieläkö hän häntä ajattelee?

— Kyllä hän häntä ajattelee.

— Isä ei ollut hänelle hyvä.

— Äiti raukka!

— Pahin hän sentään oli itseään kohtaan.

Kumpikin ajatteli asioita, joita ei tahtonut toiselle sanoa. Eli ensinnä sitoi langan heidän välillään.

— Sinä kuulut olevan isäsi näköinen.

— Niinhän ne sanovat, vastasi Arne vältellen.

Eli ei huomannut äänen väriä ja jatkoi sentähden hetken perästä:

— Tekikö hänkin lauluja?

— Ei.

— Laula minulle laulu — — — jonka itse olet tehnyt.

Mutta Arnen ei ollut tapana tunnustaa, että hän lauloi omia laulujaan.

— En minä osaa yhtään, sanoi hän.

— Osaat kyllä ja laulat kanssa, kun minä pyydän. Hän teki nyt sellaista, jota hän ei koskaan ollut muille tehnyt: hän lauloi seuraavan laulun:

Puuhun puhkes lehdet ja kukkaumputkin.

Tuli tuohon halla: "nuo umput ottaisin!"

— Voi, kuomakulta, suo
ett' ensin puhkee nuo!

Niin pyyteli puurukka huokauksin.

Puhkesivat umput ja linnut laulelit.

Puski tuuli siihen: "nuo mulle antaisit"

— Voi, kuomakulta, suo
ett' marjaksi saa nuo!

Ja tuulessa puun lehvät huojuelit.

Paistoi päiväkulta ja kypsä tertut sen.

"Anna!" pyysi tyttö niin punaposkinen.

— Voi kullamurunen
sa saathan jokaisen!

Puu onnellisna virkkoi nyt maahan taipuen.

Se laulu valtasi Elin niin että hän tuskin saattoi hengittää. Laulettuaan Arne istuikin sen näköisenä kuin hän olisi laulanut enemmän kuin tahtoi sanoa.

Pimeys lepää raskaana niiden päällä, jotka kahden sen sisässä istuvat eivätkä tahdo puhua; eivät he koskaan ole likempänä toisiaan kuin silloin. Arne kuuli kun tyttö vaan kääntyi, kun hän vaan veti kättään peitteen päällitse, kun hän vaan vähänkin syvemmin hengitti.

— Arne — etkö sinä voisi opettaa minua tekemään lauluja?

— Etkö koskaan ole koettanut?

— Olen näinä viime päivinä; mutta ei siitä tule mitään.

— Mitä sinä sitte olisit niihin tahtonut?

— Jotakin äidistä, joka piti sinun isästäsi.

— Se on raskas aihe.

— Minä olenkin sitä itkenyt.

— Ei sinun pidä etsimän aiheita; ne tulevat.

— Kuinka ne tulevat?

— Niinkuin muukin hyvä: silloin kun niitä vähintään odottaa.

Molemmat vaikenivat.

— Minua ihmetyttää, että sinä Arne, joka kannat povessasi niin paljon kaunista, ikävöit pois.

— Tiedätkö sinä, että minä ikävöin?

Eli ei vastannut, hän makasi ääneti, ikäänkuin ajatuksiin vaipuneena.

— Arne, et sinä saa lähteä pois! sanoi Eli ja lämmin lehahti Arnea vastaan.

— Välistä ei minun enään niin tee mielikään.

— Äitisi mahtaa paljon pitää sinusta. Minä tahtoisin nähdä äitisi.

— Tule Kampenille, kun paranet.

Ja äkkiä kuvitteli hän Elin istuvan Kampenin valoisassa tuvassa katselemassa tuntuja; hänen rintansa rupesi kohoamaan, veri karkasi päähän.

— Täällä sisällä on lämmin, sanoi hän ja nousi. Eli kuuli sen.

— Hyvä Arne, joko menet? sanoi hän ja Arne istuutui. — — — Sinun pitää useammin tulla tänne meidän luo; — äiti niin paljon pitää sinusta.

— Minun tekisi itsenikin mieli, — — mutta täytyyhän minulla olla asiaa.

Eli vaikenä ikäänkuin punnitakseen asiaansa.

— Minä luulen, sanoi hän, — että äiti tahtois pyytää sinulta jotakin. — — —

Arne kuuli hänen nousevan istumaan. Huoneessa ei kuulunut hiiskahdustakaan, paitsi kellon tikutus seinällä.

— Voi kun olisi kesä! pääsi Eliltä.

— Kun olisi kesä! ja Arnen mieleen nousi tuore vihreys ja karjankellot, paimenten huhuaminen tuntureilla ja laulu laaksoissa. Mustajärvi kimmelsi auringossa, talot keinuivat sen kalvossa. Eli tuli ulos ja asettui istumaan niinkuin tuona iltana.

— Jos olisi kesä, virkkoi hän, — ja minä istuisin mäellä, niin varmaan luulen, että osaisin laulaa laulun.

Arne hymähti ja kysyi:

— Mistä siinä puhuttaisiin?

— Jostakin iloisesta, jostakin — — niin, en itsekään tiedä — — —

— Sano, Eli!

Arne karkasi iloissaan pystyyn, mutta maltoi mielensä ja istuutui.

— En minä sanoisi sitä sinulle mistään hinnasta! nauroi Eli.

— Lauloinhan minäkin sinulle, kun sinä pyysit.

— Se on totta; mutta ei, ei!

— Eli, luuletko minun tekevän pilkkaa siitä pienestä runosta, jonka sinä olet sepittänyt?

— En luule, Arne; mutta en minä sitä ole tehnyt.

— Toinenko sen sitte on tehnyt?

— Se tuli noin vaan.

— Sittehän sinä voit sen minulle sanoakin.

— Ei, ei, ei se ole sellaistaakaan, Arne; älä sitä enään minulta pyydä.

Varmaan hän katki pään peitteen alle, sillä viime sanoja tuskin kuuli.

— Eli, nyt et ole minulle niin hyvä kuin minä olen ollut sinulle! ja Arne nousi.

— Arne, se on toista — sinä et ymmärrä minua — mutta se oli — en itsekään tiedä — toisen kerran — älä minuun pahastu, Arne! älä lähde luotani!

Eli rupesi itkemään.

— Eli, mikä sinun on? — Arne kuunteli. — Oletko sairas?... Hän ei itsekään sitä uskonut. Eli yhä itki; Arnesta tuntui siltä, että hänen nyt täytyy mennä eteenpäin tai peräytyä. — Eli.

— Mitä?

He puhuivat molemmat kuiskaten.

— Anna minulle kätesi!

Eli ei vastannut; Arne kuunteli tarkkaan, lyhyesti — hapuili peitettä myöten ja tapasi lämpöisen, pienen käden, joka oli paljaana.

Samassa kuului portaissa askelia ja he päästivät toistensa kädet. Äiti siellä toi tulta.

— Istutte liian kauvan pimeissä, sanoi hän ja laski kynttiläjalan pöydälle. Mutta ei Eli enempää kuin Arnekaan sietänyt valoa. Eli käänsi pään tyynyä vastaan, Arne varjosti kädellä silmiään. — Niin kyllä; se koskee aluksi hiukan, sanoi äiti, — mutta kyllä se sitte menee ohitse.

Arne hapuroi lattialta lakkiaan, jota ei ollut ottanut mukaansa, ja läksi sitte.

Seuraavana päivänä kuuli hän, että Eli päivällisen jälkeen aikoi hetkiseksi tulla alas. Hän keräsi työkalunsa ja sanoi hyvästi. Kun Eli tuli alas, oli hän lähtenyt.

KOLMASTOISTA LUKU.

Myöhään pääsee kevät tunturien keskelle. Posti, joka talvella kulki valtatieä kolme kertaa viikossa, tulee jo huhtikuussa vain yhden kerran ja silloin tuntevat asukkaat, että heidän ulkopuolellaan on lumi sulanut, jäät lähteneet, laivat kulussa ja aura upotettu maahan. Täällä lepää hanki vielä kolmen kynnärän korkuisena, karja ammuu navetassa ja linnut tulevat, mutta piilevät viluisina kätköissään. Joku harva matkustaja kertoo jättäneensä rattaansa laaksoon ja hänellä on kukkia, joita näyttää ja jotka hän on poiminut tienvierestä. Silloin valtaa kansan kaihomieli, ihmiset kulkevat levottomina ja puhelevat toisilleen, katselevat aurinkoa ja ympärilleen, miten paljon se minäkin päivänä jaksaa saada aikaan. He siroittelevat tuhkaa lumelle ja ajattelevat niitä, jotka nyt poimivat kukkia.

Tähän vuodenaikaan tulla tallusti vanha Margit Kampen kerran pappilaan ja pyysi saada puhua papin kanssa. Ja hänet käskettiin kansliaan, missä pappi, hintelä, vaaleatukkainen mies, suurten silmien edessä lasit, ystävällisesti otti hänet vastaan, tunsu hänet ja käski häntä istumaan.

— Arneako se asia nyt taas koskee? kysyi hän, ikäänkuin samasta asiasta useamminkin olisi ollut kysymys.

— Niin, Herra nähköön, sanoi Margit. — Eihän minulla koskaan ole hänestä muuta sanottavaa kuin hyvää, ja kuitenkin on olo niin raskasta.

Hän oli hyvin surullisen näköinen.

— Joko se ikävä taas on tullut? kysyi pappi.

— Pahempana kuin koskaan ennen, sanoi äiti. — En usko hänen pysyvän luonani kunnes kevät ehtii tänne ylös asti.

— Onhan hän luvannut, ettei lähde luotasi.

— Onhan hän luvannut; mutta herra Jumala, saahan hän itse päättää; kun mieli palaa pois, niin täytyy hänen kai lähteä. Miten minun silloin käykään?

— Minä uskon vaan viimeiseen asti, ettei hän heitä sinua, sanoi pappi.

— Niin kyllä; mutta entä kun hän ei viihdy kotona. Otanko minä sen omalletunnolleni, että olen tiellä: välistä minä ajattelen, että minun itseni pitäisi käskeä häntä lähtemään.

— Mistä sinä tiedät, että hän nyt ikävöi entistä enemmän?

— Voi — monesta syystä. Sydäntalvesta asti ei hän ole tehnyt kylällä työtä ainoatakaan kertaa. Sensijaan hän on tehnyt kolme kaupunginmatkaa ja joka kerta viipynyt kauvan poissa. Hän ei melkein koskaan puhu työtä tehdessään ja ennen hän sentään usein puhui. Hän saattaa pitkiä aikoja yksinään istua ylistuvan pienessä ikkunassa ja katsella tuntuille päin, sille puolelle missä Kampenin jyrkänne on; hän istuu siinä koko sunnuntai-iltapäivän ja usein, kun on kuuvalo, istuu hän siinä myöhään yöhön?

— Eikö hän koskaan lue sinulle?

— Kyllä hän joka sunnuntai sekä lukee että veisaa minulle, kuinkas muuten, mutta hän pitää niinkuin kiirettä, paitsi jonkun kerran, jolloin hän tekee sen melkein liian perinpohjaisesti.

— Eikö hän sitte koskaan puhu sinun kanssasi?

— Usein on niin pitkiä aikoja välillä, että minun ihan itsekseni täytyy itkeä. Silloin hän sen kyllä näkee ja rupeaa puhumaan, mutta aina keveistä asioista, ei koskaan raskaista.

Pappi asteli edestakaisin, sitte hän pysähtyi ja kysyi:

— Mikset sinä sitte sano hänelle mitään?

Kului pitkä aika ennenkuin Margit tähän vastasi; hän huokasi monta kertaa, hän katsoi alas ja katsoi sivulle, hän käänteli nenäliinaansa.

— Minä olen tänään tullut tänne puhumaan papin kanssa asiasta, joka kovasti painaa mieltäni.

— Puhu vaan suoraan, se helpoittaa mieltäsi!

— Minä tiedän että se helpoittaa; sillä minä olen monta vuotta yksin kantanut sitä ja vuosi vuodelta se on käynyt raskaammaksi.

— Mitä se on, hyvä ystävä? Hetken perästä hän sanoi:

— Minä olen tehnyt suuren synnin poikaani vastaan. Hän rupesi itkemään. Pappi astui ihan likelle

häntä.

— Tunnusta se, niin rukoilemme yhdessä, että Jumala antaa sen sinulle anteeksi.

Margit nyyhki ja kuivasi silmiään, mutta rupesi taas itkemään, kun aikoi ruveta puhumaan ja niin kävi monta kertaa. Pappi lohdutti häntä ja sanoi, ettei se varmaankaan ollut mitään niin kovin rikollista, hän oli varmaan liian ankara itseään vastaan, j.n.e. Mutta Margit itki eikä päässyt puheenalkuun ennenkuin pappi oli istuutunut hänen rinnalleen ja puhunut hänelle rohkaisevia sanoja. Vähitellen Margit sitte sai puhutuksi:

— Pojalla oli lapsena kovat päivät ja silloin häneen tarttui matkustamisen halu. Sitte hän tapasi Kristianin, joka nyt on tullut upporikkaaksi siellä, missä ne kaivavat kultaa. Kristian antoi Arnelle niin paljon kirjoja, ettei hän enään ollut kuin meikäläinen; yökaudet he istuivat yhdessä ja kun Kristian läksi, tahtoi poika perässä. Mutta silloin kaatui isä kuoliaaksi ja poika lupasi, ettei koskaan heitä minua. Mutta minä olin kuin kana, joka on hautonut ankan munan. Kun poikanen oli päässyt henkiin, tahtoi se suurille vesille ja minä jäin rannalle huutamaan. Jollei hän itse pääsytäkään maailmalle, niin pääsivät hänen laulunsa ja joka aamu minä luulin, että hänen vuoteensa olisi tyhjänä.

Silloin hänelle tuli tavattoman pitkämatkainen kirje, varmaan se oli Kristianilta. Jumala minulle anteeksi antakoon, että minä kätkin sen! Minä luulin sen siihen jäävän, mutta tuli toinenkin kirje ja kun olin kätkenyt ensimmäisen, täytyi minun kätkeä toinenkin. Mutta eivätkö ne olleetkin kuin polttamaisillaan läven siihen paikkaan kirstua missä ne olivat; ja niitä minun täytyi ajatella siitä hetkestä jolloin silmäni aukaisin siihen asti kun ne ummistin. Etkä ole hullumpata nähnyt, sillä tuli kolmaskin kirje! Neljännestunnin minä pitelin sitä käsissäni, kolme päivää minä kannoin sitä povellani ja punnitsin itsekseni antaisinko sen hänelle vai panisinko toisten joukkoon; mutta ehkäpä sillä olisi ollut voimaa houkutella pojan pois luotani, enkä minä saanut sitä annetuksi, vaan panin sen muiden joukkoon. Sitte minä joka päivä kuljin tuskissani sekä niiden tähden, jotka makasivat kirstussa, että niiden uusien tähden, jotka ehkä olivat tulossa. Joka ihmistä, joka taloon tuli, minä pelkäsin; jos me kahden istuimme huoneessa ja joku kävi kiinni oveen, niin minä vapisin; sillä saattoihan sieltä tulla kirje ja silloin hän sai sen. Kun hän oli kylällä, ajattelin minä kotona, että nyt hän ehkä saa siellä kirjeen ja siinä puhutaan niistä, jotka ennen ovat tulleet. Kun hän palasi kotiin, katselin minä pitkän matkan päästä hänen kasvojaan ja Herra Jumala kuinka iloiseksi minä tulin, kun hän hymyili, sillä silloin hän ei ollut saanut kirjettä! Hän oli käynyt niin kauniiksi, ihan kuin isänsä, mutta vaaleanverisemmäksi ja lempeämmäksi. Ja sitte hänellä oli niin kaunis laulunääni; — kun hän istui kynnyksellä ilta-auringon paisteessa, korotti äänensä tunturia kohti ja odotti vastausta, silloin minä tunsin, etten koskaan jaksaisi häntä kadottaa! — Kun minä vaan näin hänet tai tiesin, että hän oli likellä ja kun hän oli edes jonkun kerran iloisen näköinen ja silloin tällöin sanoi minulle sanan, niin en enempää toivonut maan päällä enkä olisi suonut ainoakaan kyyneltä itkemättömäksi.

Mutta juuri kun hän jo näytti paremmin viihtyvän ja tulevan toimeen ihmisten joukossa, tuli postikonttorista sana, että sinne on tullut neljäs kirje ja siinä on kaksi sataa taalaria! — Minä pelkäsin siihen paikkaan pyörtyväni: mitä minun nyt oli tehtävä? Kirjeen sentään saattoi toimittaa pois tieltä, mutta entä rahat? En moneen yöhön saanut unta niiden rahojen tähden; jonkun aikaa minä pidin niitä ylliskamarissa, sitte kellarissa tynnörin takana, kerran minä jo olin niin onneton, että panin ne ikkunalle, jotta hän löytäisi ne! Kun kuulin hänen tulevan, otin ne taas. Mutta vihdoinkin keksin keinon: minä annoin rahat hänelle ja sanoin niiden jääneen muorin ajoilta. Hän kaivoi ne maahan, niinkuin itsekin olin aikonut tehdä ja siellähän ne ovat tallessa. Mutta sitte piti vielä käymän niin, että hän juuri sinä syksynä eräänä iltana ihmetteli, että Kristian kokonaan oli hänet unohtanut.

Silloin ratkesi haava taasen auki ja rahat polttivat; synti se oli ollut; eikä siitä synnistä ollut mitään hyötyä ollut!

Se äiti, joka rikkoo lastansa vastaan, on onnettomin kaikista äideistä; — — ja kuitenkin minä tein sen pelkästä rakkaudesta. — — Kai minun sitte siitä pitääkin saada se rangaistus, että menetän rakkaimpani. Sillä sydäntalvesta asti on häneen taas tullut se ikävöimisen nuotti; sitä nuottia hän on laulanut pojasta asti ja joka kerta kun minä sen kuulen, käyn kalpeaksi. Silloin minä saatan tehdä mitä tahansa, ja katsokaa nyt tätä... Hän otti povestaan pienen paperin, kääri sen auki ja antoi papille. — Tällaisia hän kirjoittelee lomahetkinä; varmaan se käy siihen nuottiin. Otin sen mukaani, kun en voi lukea niin pientä kirjoitusta; katsokaa eikö siinä vaan puhuta matkasta. —

Tässä paperissa oli vain yksi värssy. Toisesta värssystä oli siellä täällä puoli tai koko säe, ikäänkuin se olisi ollut unohtunut laulu, jota hän taas värssy värssyltä muistutteli mieleensä. Ensimmäinen värssy kuului:

Koska mailman ma nähnenkään tunturin tuolla puolen? Täällä äärellä lumen, jään; siellä metsiä vehreäänä — minne mieleni entää, uskaltaisinko lentää!

— Puhutaanko siinä matkasta? kysyi Margit, jonka silmät riippuivat kiinni papin silmissä.

— Puhutaan, vastasi pappi ja päästi paperin käsistään.

— Tiesinhän minä sen! Voi Jumala sentään, tunsinhan minä sen nuotin!

Hän tuijotti pappiin, kädet ristissä, peloissaan, jännityksessä, kyynelten vieressä alas poskia.

Mutta tähän ei pappi tietänyt enempää neuvoa kuin hän itsekkään.

— Pojan täytyy yksin päättää tämä, sanoi hän. — Elämä ei ota muuttuakseen hänen tähtensä, mutta kaikki riippuu siitä, voiko hän kerran itse silmätä syvemmälle elämään. Nyt hänen kyllä tekee mieli matkustaa ikäänkuin elämää etsimään.

— Mutta ihanhan hän sitte tekee kuin entinen akka, sanoi Margit.

— Entinen akka? kysyi pappi.

— Niin, hän joka matkusti hakemaan auringonpaistetta, sensijaan että olisi hakannut ikkunan seinäänsä.

Pappi hämmästyi hänen teräväjärkisyyttään; mutta eihän hän ensi kertaa johtunut tähän aiheeseen; Margit ei seitsemään, kahdeksaan vuoteen ollut muuta mitään ajatellut.

— Luuletko hänen lähtevän? Mitä minä teen? Ja entä rahat? ja kirjeet?

Kaikki ahdisti häntä yhtaikaa.

— Niin, kirjeitten kanssa et ole menetellyt oikein. Sinä et voi puolustaa sitä, että olet pidättänyt toisen omaa. Mutta vielä pahempi on, että olet saattanut kanssakristityn huonoon valoon poikasi silmissä, vaikkei hän sitä ole ansainnut, ja pahinta on, että se on henkilö, jota hän rakasti ja joka sydämellisesti piti hänestä. Mutta rukoilkaamme Jumalaa antamaan sinulle anteeksi; rukoilkaamme molemmat.

Margitin pää painui alas; hän istui vielä kädet ristissä.

— Kuinka minä pyytäisinkin häneltä anteeksi, kun vaan ensin tietäisin hänen jäävän.

Varmaan hän erehtyi sekä Jumalaan että Arneen nähden. Pappi ei ollut sitä huomaavinaan.

— Aiotko nyt heti tunnustaa hänelle tämän? kysyi hän.

Margit katsoi alas ja virkkoi hiljaa:

— Kun minä vielä saisin hiukan odotusaikaa, niin sitte kyllä mielelläni.

Pappi hymähti salaa ja kysyi:

— Etkö usko syntisi suurenevan jota kauvemmin viivytät tunnustusta?

Margit väänteli nenäliinaa molemmin käsin, käänsi sen kokoon ihan pieneen neliöön ja koetti saada sitä vieläkin pienempään; mutta se ei tahtonut onnistua.

— Jos minä tunnustan tämän kirjeasian, niin pelkään, että hän matkustaa.

— Etkö sinä sitte uskalla luottaa Jumalaan?

— Kyllä tietystikin, sanoi hän kiireesti ja lisäsi hiljaa: — mutta jos hän kuitenkin lähtisi luotani?

— Sinä pelkääät siis hänen matkustamistaan enemmän kuin että itse pysyt kiinni synnissä?

Margit oli taas pannut nenäliinan levälleen; hän vei sen nyt silmilleen, sillä häntä rupesi itkettämään.

Mutta pappi istui hetkisen katsellen häntä ja virkkoi sitte:

— Miksi sinä nyt olet kertonut minulle tämän kaiken, kun ei tarkoituksesi ole ollutkaan, että se johtaisi johonkin tulokseen?

Hän odotti kauvan, mutta Margit ei vastannut.

— Luulitko ehkä syntisi pienenevän kun olit saanut sen kerrotuksi?

— Luulin, sanoi Margit hiljaa ja pää painui vieläkin syvemmälle rintaa vastaan.

Pappi hymähti ja nousi.

— Niin, niin, hyvä ystäväni, toimi nyt niin, että saat iloa vanhoilla päivilläsi.

— Kun minä vaan saisin pitää sen mikä minulla on! sanoi hän ja pappi arveli, ettei hän uskaltanut kuvitella suurempaa onnea kuin elämistä ainaisessa levottomuudessaan. Hän hymyili täyttäessään piippuaan.

— Entä kun täältä löytyisi pikkuinen tyttö, joka saisi hänet käsiinsä; silloin saisit nähdä, että hän pysyisi paikoillaan!

Margit nosti nopeasti silmänsä ja seurasi pappia silmillään, kunnes pappi seisahtui hänen eteensä.

— Eli Böen — mitä arvelet?

Margit punastui ja painoi silmänsä maahan, mutta ei vastannut. Pappi, joka seisoj odottamassa, virkkoi vihdoon, mutta tällä kertaa hyvin hiljaa:

— Kun me voisimme järjestää niin, että he useammin tapaisivat täällä pappilassa?

Margit tirkisteli pappiin saadakseen tietää, oliko tämäkin täyttä totta. Mutta ei hän oikein uskaltanut häneen luottaa. Pappi rupesi taas kävelemään edestakaisin, mutta pysähtyi sitte:

— Kuule nyt Margit, kun oikein pengotaan pohjia myöten niin taisikin tämä olla asiasi?

Margit painoi päänsä syvään alas, tunki pari sormeaa kokoonkäärittyyn nenäliinaan ja veti ne taas ulos, yhdessä nenäliinannurkan kanssa.

— No niin, Herra nähköön: tätä minä juuri tarkoitin. Pappi purskahti nauruun ja hieroskeli käsiään:

— Taisit ehkä viime kerrallakin täällä käydessäsi tarkoittaa tätä samaa?

Margit veti nenäliinan nurkkaa ulomma, venytteli ja venytteli.

— Kun sinä sen kerran nyt sanot, niin tätä minä kyllä tarkoitin.

— Hahhahhahhah, voi sinuasi, Margit, Margit! — — Katsotaan nyt mitä voidaan tehdä, sillä, totta puhuen, ovat vaimoni ja tyttäreni jo kauvan ajatelleet samaa kuin minä.

— Onko se mahdollista?

Margit nosti silmänsä. Hän oli niin iloisen ja samalla ujon näköinen, että papin oikein piti iloita katsellessaan hänen kauniita, rehellisiä kasvojaan, joissa lapsellisuus oli päässyt säilymään kaikesta surusta ja tuskasta huolimatta.

— Niin, niin, Margit, sinulle, jolla on niin paljon rakkautta, täytyy kai sekä Jumalasi että poikasi antaa anteeksi mitä olet rikkonut. Rangaistusta on kai ollut sekin alituinen, suuri hätä, jossa olet elänyt; katsotaan nyt tahtooko Jumala tehdä siitä lopun, sillä jos hän tahtoo, niin nyt hän meitä auttaa.

Margit päästi syvän huokauksen ja päästi vielä toisen ja kolmannenkin; sitte hän nousi, kiitti, niiasi, läksi ja niiasi vielä ovelta. Mutta tuskin oli hän päässyt oven ulkopuolelle, kun hän kävi kuin toiseksi ihmiseksi. Hän nosti taivasta kohti nopean, kiitollisuutta säteilevän katseen ja riensi alas portaita, ja jota kauvemman pääsi ihmisten ilmoilta, sitä enemmän hän piti kiirettä ja niin köykäisin askelin kuin hän sinä päivänä asteli Kampenia kohti, ei hän moniin monituisiin vuosiin ollut sitä tietä astellut. Kun hän pääsi niin kauvas, että hän näki savun paksuna ja iloisesti tupruavan piipusta, siunasi hän rakennusta, taloa ja pappia ja Arnea — ja muisti samassa, että päivälliseksi pitää olla savustettua lihaa, joka oli hänen himoruokaansa.

NELJÄSTOISTA LUKU.

Kampen oli kaunis talo. Se sijaitsi ylätasangolla, alapuolellaan Kampenin jyrkänne, yläpuolella kylätie. Tien yläpuoli kasvoi tiheää metsää, vähän korkeammalla kulki vuoriharjanne ja sen takana kohosivat siniset tunturit lumineen. Kampenin jyrkänne toisellakin puolella oli leveä vuoriharjanne, joka ensin kiersi koko Mustanjärven, joka sillä puolella missä Böen oli, kohosi sitte Kampenia kohti, mutta kääntyi samassa syrjään sen leveän laaksomaan tieltä, jota sanottiin Alamaaksi ja joka alkoi juuri siinä. Kampen

oli nimittäin viimeinen talo ylämaassa.

Asuinrakennuksen pääovi oli tielle päin; siitä oli tielle noin pari tuhatta askelta ja sinne johti polku, tiheitä koivuja molemmin puolin. Kummankin puolen uutisviljelyksiä oli metsää; talon peltoja ja niittyjä saattoi laajentaa niin kauvas kuin vaan mieli teki; ne olivat monessa suhteessa erinomaisessa kunnossa. Talon edessä oli pieni puutarha. Arne hoiti sitä kuten kirjat olivat neuvoneet. Vasemmalla talosta olivat navettarakennukset ja muut ulkokuoneet; ne olivat enimmäkseen uudet ja rakennetut neliön muotoon pääarakennusta kohti. Pääarakennus oli maalattu punaiseksi; se oli kaksikerroksinen, turvekattoinen ja katolla kasvoi pieniä pensaita. Toiselta harjalta kohosi tuuliviiri ja korkeapyrstöinen rautakukko siinä kieputtelihe.

Kevät oli tullut tunturiseuduille; oli sunnuntai-aamu, ilma hiukan painavaa, mutta tuuletonta ja lauhaa; sumut vaappuivat metsän päällä, mutta Margit arveli niiden päivemmällä hajoavan. Arne oli lukenut äidilleen saarnan ja veisannut virsiä, se oli tehnyt hänelle hyvää; nyt hän oli täysissä juhlatamineissaan, menossa pappilaan. Hän avasi oven, tuore lehvänhaju lehahti häntä vastaan, puutarha värisi aamusumussa kasteen vallassa; mutta Kampenin jyrkän teeltä kuului väkevää tohinaa, silloin tällöin se puski niin, että silmissä ja korvissa kumahti.

Arne läksi nousemaan. Jota kauvemman hän koskesta tuli, sitä enemmän katosi kohinasta kumeus ja se soi syvänä urkuäänenä yli koko maiseman.

— Jumala häntä hänen retkellään suojelkoon! sanoi äiti, avasi ikkunan ja seurasi häntä silmillään, kunnes pensaikko hänet peitti. Sumut hälvenivät hälvenemistään, aurinko raivautui esiin, vainioilla ja puutarhassa alkoi kihistä elämä. Kaikki Arnen työ versoi ja vihanno, kantaen äidille lemuaan ja iloaan. Kaunis on sille kevät, jolla kauvan on ollut talvi.

Arnella ei ollut pappilaan mitään erityistä asiaa, hänen piti vaan käydä kuulemassa sanomalehtiä, joita piti yhteisesti papin kanssa. Hän oli hiljan nähnyt useitten norjalaisten nimiä, joilta kullankaivuu mainiosti oli luonnistunut Amerikassa, ja niiden joukossa oli Kristiankin. Nyt oli Arne kuullut sellaista huhua, että Kristiania odotettiin kotiin. Tästäkin saattoi varmaan saada tietoa pappilassa ja — jos Kristian todella oli saapunut kotiin kaupunkiin, aikoi Arne käydä häntä tapaamassa kevätkylvöjen ja heinänteon välillä. Nämä asiat liikkuivat hänen mielessään, kunnes hän pääsi niin kauvas, että näki Mustanjärven ja toisella puolen vettä Böenin. Sumutkin hälvenivät samassa, aurinko valautui ylängölle, tunturin harja loisti, sumut lepäsivät sen sylissä, metsä tummensi vettä oikealla puolella, mutta rakennusten edustalla oli hiukan sileämpää ja valkoinen hiekka kimmelteli auringossa. Äkkiä olivat hänen ajatuksensa kiinni punaisessa rakennuksessa valkoisine ovineen ja ikkunapielineen, joitten mukaan hän oli omansa maalannut. Hän ei muistanut ensimmäisiä raskaita päiviä siellä; hän muisti vaan sen kesän, jonka hän ja Eli olivat eläneet Elin sairasvuoteen ääressä. Senjälkeen hän ei ollut siellä käynyt, hän ei tahtonut sinne mennä, ei mistään hinnasta. Kun hänen ajatuksensa vaan tätä asiaa koskettivat, ujostui hän ja punastui ja siitä huolimatta tapahtui se uudelleen ja uudelleen, joka päivä ja monta kertaa päivässä — ja jos mikä, niin tämä oli omiaan karkoittamaan häntä näiltä mailta.

Hän asteli nopeasti ikäänkuin päästäkseen kauvas kaikesta, mutta jota kauvemman hän kulki, sitä likemmä Böeniä hän tuli ja sitä enemmän hän sitä katseli. Sumut olivat ihan poissa, taivas kaartui kirkkaana toiselta tunturinharjalta toiselle, linnut uiskentelivat korkeudessa, huudellen toisilleen halki aurinkoisen, iloisen ilman, maat vastasivat miljoonin kukkasin; ei ollut Kampenin koskeakaan vaatimassa iloa polvilleen, ikäänkuin alistumaan juhllaisuuteen, vaan elämäniloisena, ylenannettuna se ryöppysi, lauloi, välkkyili ja raikui kohti loppumatonta korkeutta!

Arne oli kävellyt tulisen kuumaksi; hän viskautui nurmeen mäen alle, katseli Böeniin ja kääntyi toiselle kyljelleen, jottei enään sinne katselisi. Samassa kuuli hän päänsä päältä laulua, niin heleää, ettei hän ikinä ollut kuullut vertaa; se kumpusi yli niityn, lintujen viserryksen lomasta, ja ennenkuin hän oikein oli tuntenut säveltä, oli hän tuntenut sanat; sillä sävel oli hänen lempisävelensä ja sanoja hän oli kantanut mielessään pojasta pitäen — ja unohtanut ne samassa kun vihdoinkin sai ne ilmoille. Hän hypähti pystyyn ikäänkuin ottaakseen kiinni sanoja, mutta pidättyi ja kuunteli; ensi värssy, toinen värssy, kolmas, neljäs värssy hänen omaa unohdettua lauluaan tulla nelisti hänen luokseen:

Koska mailman ma nähnenkään tunturin tuolla puolen? Täällä äärellä lumen, jään; siellä metsiä vehreänään — minne mieleni entää, uskaltaisinko lentää!

Kotka ilmoja kiitelee tunturin tuolle puolen, nuorna liikkuvi, liitelee; niin hän luontonsa karkaisee, istuu mihin on mieli — hänen on ilman pieli!

Marjapuuni sa kaukomaan, tunturin tuolle puolen kaivannetko sa milloinkaan? Kun olet kukkia valkeanaan, linnut oksilla kiikkuu, mitä sun mielessä liikkuu?

Ikäni kaiken kaipasin tunturin tuolle puolen — toteutuisiko kerrankin, muuten varmaan

sammuisin — kuulin ma linnulta sadun, opin jo tuulelta ladun!

Lentävä lintu, mikä sun toi
tunturin tuolta puolen?
Siellä on pesäpuut paremmat, oi;
kylät ja kaupungit nähdä voi!
Kaihon sa olet tuonut,
vaan et siipiä suonut!

Enkö mä koskaan pääsekkään tunturin tuolle puolen? Vuoret katseeni piirittää, sulkevi
tieni lumi ja jää — miss' oli lapsuuden kehto, sammuuko eloni ehtoo?

Ei, minä tahdon lentohon tunturin tuolle puolen! Täällä niin ahdas, painava on, nuori on
mieleni peloton — suo minun kerran koittaa, tahdon ma esteet voittaa!

Kerran lennän mä, tiedän sen tunturin tuolle puolen! Aukaise kaukotoiveiden portti, oi
Herra, ees raollen! Vaan jos suljet sen kiini, riudun ma unelmiini! —

Arne viipyi paikoillaan kunnes viime värssy, viime sanat olivat vaienneet; hän kuuli taas lintujen
ilakoivan, mutta itse hän ei tietänyt uskaltaisiko liikkua. Täytyi hänen toki tietää kuka oli laulanut; hän
nosti jalkaansa ja astui niin varovasti, ettei kuullut nurmenkaan kahisevan. Pieni perhonen istuutui
kukkaan ihan hänen jalkainsa edessä, nousi, lensi taasen pienen pätjän päähän, nousi taas, lensi taas
vähän matkaa, nousi taas ja niin sitä mentiin koko mäen mitta, jota ylös Arne ryömi. Mutta siinä tuli
vastaan tiheä pensas, hän ei tahtonutkaan kauvemmas; sillä nyt hän saattoi nähdä. Lintu kahahti
lentoonsa, kirkkaisi peloissaan ja lensi rinteeseen taakse. Silloin nosti tyttö katsettaan, tyttö, joka
siellä istui. Arne kyykistyi syvään alas, pidätti henkeään, sydän löi, hän kuuli joka lyönnin, kuunteli
kuuntelemistaan eikä uskaltanut kajota lehteenkään. Sillä olihan se *hän*, olihan se Eli! — Pitkän, pitkän
ajan perästä nosti Arne hetkiseksi silmiään, hän olisi mielellään astunut askeleen likemmä; mutta
linnun pesä saattoi olla pensaan alla eikä hän uskaltanut. Hän katseli siis vain lehtien lomitse sitä
mukaan kuin ne vetäytyivät yhteen tai eroon. Aurinko valoi kultiaan tyttöön, hänen yllään oli musta,
hihaton liivihame, päässä pojan hattu; se oli irrallaan ja putoamaisillaan toiselle puolelle; sylissä lepäsi
kirja ja kirjan päällä koko joukko metsäkukkia, oikea käsi hapuili hajamielisesti kukkien joukossa, vasen
nojasi polveen ja sen varassa lepäsi pää. Hän katseli sinnepäin minne lintu oli lentänyt eikä saattanut
tietää oliko hän itkenyt.

Mitään kauniimpaa ei Arne eläissään ollut nähnyt, ei unessa eikä valveella. Aurinko valoikin kaikki
kultansa tyttöön ja hänen istumasijalleen ja laulu liiteli hänen ympärillään, vaikka se aikoja sitte oli
vaiennut, niin että Arnen ajatus yhä oli siinä; hän veti henkeään, yksin sydänkin löi laulun tahtiin.

Tyttö avasi kirjan, mutta pani sen samassa kiinni ja istui entiseen tapaansa. Hän rupesi hyräilemään
laulua "Puussa oli lehdet, kukkaumputkin". Arne kuuli sen, vaikkei Eli oikein muistanut sanoja eikä
säveltä, vaan usein lauloi väärin. Viime värssyn osasi hän paraiten ja sentähden hän sen ottikin
uudelleen; mutta hän lauloi sen näin:

Ja puuhun kypsyi marjat, niin punasia nuo.
"Oi anna", pyysi neitonen kuin herranterttu tuo.
Puu vastas: "mielellään
Mä aivan ilman jään,
Sa herranterttunen —"

Äkkiä hän sitte hypähti pystyyn, ravisti kaikki kukat menemään, joikui niin että sävel kieri ilman halki
ja varmaan kuului Böeniin asti. Ja sitte hän läksi juoksemaan! — — Entä jos huutaisi hänen peräänsä?
Ei! — Tyttö hyppeli alas mäkiä, lauloi ja rallatteli; hattu putosi päästä, hän otti sen ylös; hän seisoi
keskellä korkeinta heinää.

— Huudanko minä? ajatteli Arne. — Hän katsoo taakseen!

Arne maahan. Kesti kauvan ennenkuin hän uskalsi tirkistää ympärilleen. Ensin hän vaan nosti
päättään eikä nähnyt tyttöä; — sitte hän kapusi polvilleen eikä nähnyt; — — vihdoin ihan pystyyn, — ei,
tyttö oli poissa! — —

Arne ei enään viitsinyt lähteä pappilaan. Hän ei viitsinyt mitään! — Sitte hän istui siinä missä tyttö oli
istunut, istui siinä vielä silloinkin, kun aurinko likeni keskipäivän korkeutta. Järvellä ei käynyt
ainoaakaan värettä, taloista rupesivat sauhut kiirimään ilmaan, ruisrääkät lakkasivat kaihermasta,
pikkulinnut kyllä vielä ilakoivat, mutta vetäytyivät metsään päin, kaste oli poissa ja heinä seisoi vakavan
hiljaa, ei tuntunut tuulen henkeä, lehdet riippuivat liikkumattomina, tunnin kuluttua oli aurinko oleva
keskipäivän korkeudessa. Ei Arne tietänyt mistä lienee johtunut, että hän siinä muovaili pientä runoa;
pehmeä sävel tuli ja tarjoutui liittymään runoon ja, rinta ihmeellisen täynnä lauhuutta, sävel likeni ja

poistui, kunnes se oli tuonut mukansa kokonaisen kuvan.

Arne lauloi hiljaa, kuten oli laulun sepittänytkin:

Käy metsän polkuja poikanen,
Käy poikanen;
Hän tapas niin kumman sävelen,
Oi sävelen.

Teki pillin oksasta seljapuun,
Hän seljapuun;
Ja unohtui sen soitteluun,
Sen soitteluun.

Tuo sävel se satuja kertoili,
Se kertoili;
Vaan kesken sointua vaikenä,
Se vaikenä.

Unessa jälleen kuuli sen,
Hän kuuli sen;
Se soi niin hienosti hivellen,
Niin hivellen.

Havahti äkkiä unestaan,
Hän unestaan;
Vaan kiinni sävelt' ei saanutkaan,
Hän saanutkaan.

"Ah, Herra, muusta ma huoli en,
Ma huoli en;
Kun annat mulle vaan sävelen,
Sen sävelen!"

Näin Herra vastas: "On ystäväs',
Se on ystäväs';
Vaan turhaan pyydät sä elämäs,
Sä elämäs."

"Sen vangiks' saada — et koskaan saa,
Et koskaan saa,
Sa kiinni kauneinta unelmaa,
Sa unelmaa!"

VIIDESTOISTA LUKU.

Oli kesäinen sunnuntai-ilta; pappi oli tullut kotiin kirkosta ja Margit oli istunut hänen luonaan likelle seitsemää. Silloin hän sanoi hyvästi ja kiiruhti alas portaita pihamaalle, sillä hän oli juuri äkännyt Eli Böenin, joka siinä kauvan oli leikkinyt papin pojan ja oman veljensä kanssa.

— Hyvää iltaa! sanoi Margit ja jäi seisomaan. — Jumal' antakoon.

— Hyvää iltaa! sanoi Eli. Hän oli polttavan punainen ja koetti pysäyttää leikin, vaikka pojat tunkivat hänen kimppuunsa; mutta hän pyysi pyytämistään ja sai vihdoinkin vapautta täksi illaksi.

— Enköhän minä tunnekin sinua, sanoi Margit.

— Taidat ehkä tuntea, vastasi toinen.

— Ethän sinä vaan ole Eli Böen?

Oli se kun olikin.

— Hyvänen aika! Vai olet sinä Eli Böen! Nyt minä jo näenkin, sinä, tulet äitiisi.

Elin ruskeanpunaiset hiukset olivat irtaantuneet, niin että ne valtoimina riippuivat selässä; hänen kasvonsa hehkuivat punaisina kuin marja, povi nousi ja laski, hän ei saanut puhutuksi, vaan nauroi omaa hengästymistään.

— Niin, niin, sellainen on nuoruus!

Margit katseli häntä, kunnes hänen ilonsa tarttui häneen.

— Et kai sinä minua tunne?

Eli oli sitä aikonut kysyä, mutta ei ollut tullut sitä tehneeksi, kun toinen oli vanhempi; nyt hän sanoi, ettei muistanut häntä ennen nähneensä.

— Niin, missäs sinä sitte. Eihän ne vanhat niin näkyviin joudu. — Poikaani sinä ehkä vähän tunnet, Arne Kampenia; minä olen hänen äitinsä...

Margit vilkaisi Eliin, jonka muoto kokonaan muuttui.

— Eikö hän ole ollut työssäkkin Böenillä?

Olihan hän ollut työssä.

— Tänään on kaunis ilma. Me levitimme tänään päivällä heinät ja korjasimme ne ennenkuin minä läksin. Oikein nyt on ihana ilma.

— Tulee varmaan hyvä heinävuosi, arveli Eli.

— Varmaan. — — — Böenillä on kai kaunista?

— Siellä ovat heinät jo tehdyt.

— Niin kai, niin; paljon tekijöitä, reilua väkeä. — Menetkö illalla kotiin?

Ei, ei ollut tarkoitus mennä.

He juttelivat yhdestä ja toisesta asiasta ja tutustuivat vähitellen niin, että Margit uskalsi kysyä, eikö hän tahtonut tulla kävelemään vähän matkaa.

— Etkö sinä tekisi seuraa ja tulisi vähän kävelemään, sanoi hän; — minä tapaan niin harvoin puhekumppalia ja sinulle se kai on yhdentekevää?

Eli esteli sillä perustuksella ettei hänellä ollut röijyä.

— No niin, onhan se tyhmää, että minä pyydän sellaista heti kun ensi kerran näen ihmisen; mutta vanhoilla on omat tapansa.

Eli sanoi, että hän kyllä voi tulla, hän noutaa vaan ensin röijyensä.

Se oli ruumiinmukainen röijy, kun hakaset olivat kiinni, näytti siltä kuin hänen yllään olisi ollut liivihame; mutta tällä kertaa hän ei pannut kiinni kuin molemmat alimmat hakaset, hänen oli niin kuuma. Hienossa paidassa oli pieni, alas kääntyvä kaulus, jota kaulan kohdalla piteli kiinni lentäväni linnun muotoinen nappi. Sellainen nappi oli Niilo räätälistä ollut silloin, kun Margit, Kampen ensi kerran tanssi hänen kanssaan.

— Kaunis nappi, sanoi hän ja katseli sitä.

— Minä olen saanut sen äidiltä, sanoi Eli.

— Niin kai olet, riensi Margit avuksi.

He astelivat tietä pitkin. Heinä oli niitetty ja koottu rukoihin. Margit kourasi heiniä, haistoi niitä ja huomasi niiden olevan hyviä. Hän kysyi pappilan karjaa, sai siten tilaisuutta kysyä Böeninkin karjaa ja kertoi heidän karjastaan Kampenilla.

— Talo on paljon edistynyt viime vuosina ja siitä voi saada niin suuren kuin itse tahtoo. Se elättää nyt kaksitoista lypsävää ja voisi se elättää useampiakin. Mutta Arnella on niin paljon kirjoja, joita se lukee ja joitten mukaan se järjestää; sentähden se tahtoo ruokkia niitä oikein noin isoisesti.

Eli ei vastannut tähän mitään, kuten luonnollista olikin; mutta Margit kysyi häneltä, kuinka vanha hän oli. Hän oli yhdeksäntoista vanha.

— Oletko sinä ensinkään ottanut osaa talouteen? Sinä olet niin hienon näköinen, ettet ole taitanut paljon mihinkään kajota.

Oli hän sentään auttanut aika paljon, varsinkin viime aikoina.

— Hyvähän se on tottua kaikkeen; sitä tulee tarvitsemaan, kun itse kerran joutuu suureen taloon. Mutta eihän sillä tietystikään hätää ole, joka voi saada hyvää apua.

Eli rupesi tahtomaan takaisin, sillä he olivat aikoja sitte jättäneet taakseen pappilan maat.

— Auringonlaskuun on vielä aikoja; — olisi mukavaa jos vielä viitsisit hiukan jutella kanssani.

Ja Eli meni.

Nyt Margit rupesi puhumaan Arnesta.

— En tiedä paljonko sinä häntä tunnet. Hän voi opettaa sinulle joka lajia; Herra varjele kuinka paljon hän on lukenut.

Eli myönsi tietävänsä, että hän oli lukenut paljon.

— Se on sentään pienin asia se, mutta kuinka hyvä hän koko elinaikansa on ollut äidilleen, se on suurempi asia! Jos se vanha sananparsi on tosi, että se, joka on hyvä äidilleen, on hyvä vaimolleenkin, niin ei se, jonka hän vaimokseen valitsee, saa valittamista. — Mitä sinä, lapsi, siellä kurkistelet?

— Minä vaan hukkasin pienen oksan, joka oli kädessäni.

He astelivat molemmat vaiti, toisiinsa katsomatta.

— Hän on niin ihmeellinen luonteeltaan, sanoi äiti taas; — hän on lapsena niin pelästynyt ja sentähden on hän tottunut yksikseen ajattelemaan asioita. Sellaiset ihmiset eivät oikein pidä puoliaan.

Nyt Eli vihdoinkin tahtoi kääntyä takaisin, mutta Margit arveli, ettei Kampeniin ole kuin vähän matkaa ja täytyihän hänen nähdä Kampen, kun jo oli näin pitkälle tullut.

— On siellä aina saattajia, sanoi Margit.

— Ei, ei, vastasi Eli päättävästi ja tahtoi mennä.

— Niin, ei Arne ole kotona, sanoi Margit, — hänestä kyllä ei saada saattajaa; mutta aina siellä on muita.

Nyt oli Eli vähemmän vastaan; mielelläänhän hänkin näki Kampenin.

— Kun vaan ei tulisi myöhäinen.

— Niin, jos me tässä kauvan siitä kiistelemme, niin kyllä tulee myöhäinen.

Ja he menivät.

— Sinä olet kai lukenut paljon, sinut kun on kastettu pappilassa?

Olihan hän lukenut.

— Voi siitä olla hyötyäkin, huomautti Margit, — jos saat jonkun, joka osaa vähemmin.

Eli arveli, ettei hän sellaista huoli.

— Niin, parasta se taitaa ollakin, mutta ihmiset ovat näillä mailla saaneet niin vähän oppia.

Eli kysyi mikä savu tuolta metsästä nousi.

— Siellä on vaan uutistorppa. Siellä asuu mies, jota sanotaan Ylimaan Nuutiksi. Hän kuljeskeli täällä yksikseen ja sitte antoi Arne hänelle maata asuttavaksi. Arne raukka ymmärtää miltä maistuu kuljeskella yksikseen.

Vähän ajan perästä tulivat he niin korkealle, että saattoivat nähdä talon. Aurinko paistoi vasten kasvoja, he varjostivat niitä käsillään ja katselivat alas. Keskellä aukeaa oli talo, punaiseksi maalattuna, akkunalaudat valkoisina; ympäriltä oli heinä niitetty, jonkun verran heinää oli ruoilla, pellot olivat vihreinä ja mustanpuhuvina keskellä kalpeita niittyjä; navetan luona vallitsi suuri hälinä: lehmät, lampaat ja vuohet tulivat juuri kotiin, kellot kalkattivat, koirat haukkuivat, karjapiika huuteli; mutta ylinnä kaiken kuului kosken kauhea kohina, joka nousi Kampenin jyrkänteestä. Jota kauvemmin Eli

katseli, sitä enemmän rupesi hän kuulemaan vaan tätä ääntä ja vihdoin se kävi hänelle niin hirvittäväksi, että hänen sydämensä rupesi tykyttämään, hänen päässään kohisi ja tohisi, kunnes hän ihan hullaantui, mutta senjälkeen tuli hänelle niin lämmin ja lauha olo, että hän ihan tietämättään asteli niin hitain askelin, että Margitin piti pyytää häntä tulemaan hiukan nopeammin. Hän hätkähti.

— En milloinkaan ole kuullut sellaista kuin tuo koski, sanoi hän, — minua melkein peloittaa.

— Kyllä sinä siihen pian totut, sanoi äiti. — Lopulta sinä sitä jo kaipaat.

— Luuletko todella, rakas ystävä? kysyi Eli.

— Saat vaan nähdä, sanoi Margit ja hymyili. — Tule nyt, niin katsomme ensinnä karjaa, sanoi hän sitte ja kääntyi alas tieltä. — Nämä puut istutti Niilo tänne kahdenpuolen. Niilo tahtoi, että olisi kaunista; — samaa tahtoo Arnekin; tuolla näet puutarhan, jonka hän on istuttanut.

— Oi voi, voi! huusi Eli ja juoksi kiireesti aidan tykö. Hän oli kyllä monta kertaa nähnyt Kampenin, muttei koskaan näin likeltä eikä milloinkaan puutarhaa.

— Katsotaan sitä sitte, sanoi Margit.

Eli katsahti vilaukselta ikkunoihin, astuessaan talon ohi; sisässä ei ollut ketään.

He asettuivat nyt ladon sillalle katsomaan lehmiä, jotka ammahdellen kulkivat heidän ohitse navettaan. Margit mainitsi Elille jokaisen nimen, kertoi kuinka paljon ne lypsivät ja mikä kantaisi kesällä, mikä ei. Lampaat luettiin ja päästettiin sisään; ne olivat isoa, ulkolaista lajia; Arne oli etelän puolella saanut käsiinsä kaksi karitsaa.

— Kaikkia sellaisia hän hommaa, vaikkei sitä hänestä uskoisi.

Sitte he menivät latoon ja katselivat heiniä, joita oli ajettu niityltä, ja Elin piti haistaa niitä.

— Sillä sellaisia heiniä ei joka paikassa tapaakaan.

Hän näytti ladon ovesta peltoja ja kertoi miten paljon satoa kustakin saatiin ja miten paljon mihinkin kylvettiin. Sitte he menivät ulos ja Eli, joka ei nähin kaikkiin ollut vastannut ainoakaan sanaa, pyysi, kun he astuivat puutarhan ohitse, että hän saisi mennä sitä katsomaan. Sinne päästyään hän pyysi saada poimia kukkasan tai pari. Yhdessä nurkassa oli pieni penkki, sille hän istuutui, mutta vaan ikäänkuin koetteeksi, sillä hän nousi samassa ylös.

— Nyt meidän täytyy pitää kiirettä, ettei myöhä meitä ennätä, sanoi Margit ovelta. Ja he menivät sisään.

Margit kysyi eikö hän saisi tarjota Elille mitään, kun hän näin ensi kertaa oli käymässä, mutta Eli punastui ja vastasi lyhyesti ei. Hän rupesi nyt katselemaan ympärilleen; nämä ikkunat olivat tielle päin ja täällä oltiin päivisin; huone ei ollut suuri, mutta hauska; siellä oli kaakeliuuni ja seinäkello. Tuolla riippui Niilon viulu, vanhana ja tummuneena, mutta kielet olivat uudet. Tuossa oli pari pyssyä, Arnen omaisuutta, englantilainen onkivapa ja muita ihmeellisiä kaluja, joita äiti otti seinästä ja näytti. Eli katseli ja koetteli niitä. Huone ei ollut maalattu, sillä Arne ei pitänyt siitä; eikä ollut maalissa sekään huone, jonka ikkunat olivat Kampenin jyrkänleelle päin ja jonne näkyi kukkea tunturi ihan vastapäätä ja taempaa sinisiä; tämä huone, joka oli rakennettu lisää, kuten koko tämä puoli taloa, oli suurempi ja kauniimpi; mutta kaksi pienempää sivuhuonetta oli maalissa, sillä niissä piti äidin elää, kun hän tuli vanhaksi - ja Arne toi taloon emännän. He menivät kyökkiin, aittaan, kotoon ja leivintupaan; Eli ei sanonut sanaakaan, hän katselikin kaikkea ikäänkuin etäältä; ainoastaan kun Margit ojensi hänelle jotakin, kosketti hän sitä, mutta silloinkin aivan keveästi. Margit, kaiken aikaa puhellen, vei hänet nyt takaisin etehiseen; piti nousta katsomaan yläkertaa.

Sielläkin oli hyvin sisustettuja huoneita, vastaava määrä kuin alhaalla; mutta ne olivat uudet ja asumattomat paitsi yksi, joka oli Kampenin jyrkänleelle päin. Näissä huoneissa säilytettiin kaikellaisia tavaroita, joita ei käytetty jokapäiväisessä taloudessa. Täällä riippui joukko valmiiksi neulottuja nahkavällyjä sekä muita sänkyvaatteita; äiti kävi niihin käsiksi ja kosketteli niitä, Elin täytyi tuontuostakin tehdä samoin; nähtävästi hän nyt oli saanutkin vähän enemmän rohkeutta, tai lienevätkö nämä tavarat huvittaneet häntä, koska hän palasi takaisin toisten luo, teki kysymyksiä ja tuli yhä iloisemmaksi. Vihdoin sanoi äiti:

— Mennään nyt sitte vielä Arnen omaan huoneeseen.

He astuivat siihen huoneeseen, joka oli Kampenin jyrkänleelle päin. Kosken kauhea kohina kumisi heti heitä vastaan, sillä ikkuna oli auki. Täältä korkeammalta saattoivat he nähdä kuohujen hyrskeen nousevan tunturien lomitse; itse koskea ei näkynyt muuta kuin ylempää, missä kallionlohkare oli jäänyt

pystyyn, juuri kun se koko voimallaan oli ollut syöksymässä niskasta alas. Tuores turve peitti lohkareen päällispuolen, pari petäjänkäpyä oli kaivautunut multaan ja itänyt ilmoille, juuret kiinni kallionrevelmissä. Tuuli oli repinyt ja ravistellut puita, koski oli huuhdellut niitä, niin ettei ollut oksakaan neljän kyynärän korkeudella juuresta. Polvilleen ne olivat taivutetut, oksat koukistuksissa, mutta pystyssä ne vaan pysyivät, jopa nousivat korkeina tunturiseiniä välistä. Tämän Eli ensinnä näki ikkunasta, sitte valkoiset lumihuiput, jotka kohosivat ylös vihannasta. Sitte hänen silmänsä siirtyivät likemmä: rauha lepäsi hedelmällisillä mailla; ja nyt hän vihdoinkin rupesi tarkastamaan huonetta, missä seisoi; koski oli aikaisemmin estänyt häntä sitä tekemästä.

Kuinka täällä sisällä oli hienoista ja hiljaista siihen verraten mitä ulkona oli! Hän ei eroittanut mitään yksityistä esinettä siksi, että kaikki sulii yhteen ja miltei kaikki oli hänelle uutta; sillä Arne oli rakkaudella hoitanut tätä huonetta ja kaikessa vaatimattomuudessaan oli se taiteellisella ymmärtämyksellä kalustettu, miltei joka esinettä myöten. Elistä tuntui siltä kuin Arnen runot olisivat tulla hiipineet häntä vastaan hänen siinä seisossaan, tai kuin hän itse olisi hymyillyt joka esineestä. Ensimmäinen esine, jonka hän erikseen huomasi, oli leveä, hienosti leikeltä, suuri kirjahylly. Siinä oli niin paljon kirjoja, ettei varmaan papillakaan ollut useampia. Sitte huomasi hän kauniin kaapin. Siellä hän säilytti paljon ihmeellisiä esineitä, selitti äiti; siellä olivat rahatkin, lisäsi hän kuiskaten. Kaksi kertaa he olivat perineet, selitti hän sitte, ja kerran heidän vielä piti periä, jos kaikki meni kuten piti.

— Mutta raha ei ole paras tavara maailmassa; parempaakin hän saattaa saada.

Huoneessa oli paljon hauskoja pikkuesineitä ja Eli katseli niitä kaikkia, iloisena kuin lapsi. Margit taputti häntä olalle.

— En ole nähnyt sinua ennenkuin tänään, mutta pidän sinusta niin paljon, lapseni, sanoi hän ja katseli häntä lempein silmin. Eli ei ehtinyt käydä hämilleenkään ennenkuin Margit vetäisi häntä liepeestä ja hiljaa lausui:

— Näetkö tuon pienen, punaiseksi maalatun rasian — siellä vasta on koreita!

Eli katsahti sinnepäin, se oli pieni neliskulmainen rasia ja hänet valtasi suuri halu omistaa se.

— Hän ei tahdo, että minä tietäisin mitä rasiassa on, kuiskasi äiti, — ja hän kätkee joka kerta avaimen.

Hän likeni seinällä riippuvia vaatteita, otti samettiset liivit, haeskeli kellotaskusta ja löysi avaimen.

— Tule nyt, niin saat nähdä.

Äiti puhui kuiskaten; Elin mielestä ei hän tällä kertaa tehnyt ensinkään oikein; mutta naiset ovat naisia — ja molemmat hiipivät rasian luo ja asettuivat polvilleen sen eteen. Samassa kun äiti avasi kannen, lehahti heitä vastaan niin suloinen tuoksu, että Eli löi kädet yhteen, vaikkei vielä ollut mitään nähnytkään. Päällimmäiseksi oli levitetty nenäliina, jonka äiti otti pois.

— Katso nyt! kuiskasi hän ja kääri auki hienon, mustan kaulaliinan, sellaisen jommoisia ei miesväen ole tapana käyttää. — Se on ihan kuin tytölle tarkoitettu, sanoi äiti. — Täällä on vielä toinenkin, sanoi hän; Eli kajosi siihen, hän oli kuin suunniltaan, mutta äidin piti kun pitikin koettaa sitä hänen kaulaansa, vaikka hän ponnisteli vastaan ja käänsi pois päänsä. Äiti pani huolellisesti liinan takaisin kokoon. — Katso nyt tänne, sanoi hän sitte ja kääri auki muutamia kauniita silkkinauhoja, — kaikki on kuin tyttöä varten.

Elin kasvot olivat polttavan punaiset, mutta hän ei hiiskahtanut; rinta kohoili, silmät olivat sumeat ja ihan liikkumattomat.

— Täällä on vielä lisää!... Äiti otti käsiinsä kauniin mustan lenninkikankaan, — hienoa se vaan on, puheli hän ja piteli sitä päivää vastaan. Elin käsi hiukan värisi, kun äiti kehoitti häntä koettamaan sitä; hän tunsu veren karkaavan päähänsä, hän aikoi kääntyä pois, mutta eihän se sopinut. — Joka kaupunginmatkalla hän aina on ostanut jotakin, selitti äiti. Eli tuskin enään saattoi seurata; silmät karkasivat esineestä esineeseen ja takaisin lenninkikankaaseen; oikeastaan hän ei enään nähnyt mitään. Mutta äiti jatkoi työtään ja viimeinen esine, jonka hän otti käsiinsä, oli paperissa; he käärivät auki paperin toisensa perästä; se houkutteli ja Eli oli suuressa jännityksessä; siellä oli pari pieniä kenkiä. Eivät he kumpikaan olleet nähneet vertaa; äiti ei uskonut, että sellaisia käsin tehdäänkään, Eli ei sanonut sanaa, mutta kun hän otti kengät käteensä, jäivät kaikkien hänen sormiensa sijat niihin, häntä hävetti niin että hän oli itkemäisillään; hänen teki mieli lähteä tiehensä, mutta hän ei uskaltanut puhua eikä äännähtää, ettei äiti nostaisi katsettaan. Äiti oli kokonaan omissa hommissaan.

— Eikö nyt ihan näytä siltä kuin hän vähitellen olisi ostanut nämä kaikki jollekin, jolle hän ei uskalla niitä antaa? sanoi hän ja lasi kaikki takaisin ihan entiseen järjestykseen; hän näytti siihen

harjaantuneen. — Nyt katsotaan mitä laatikossa on!

Hän avasi sen hiljaa, ikäänkuin odotettavissa olisi ollut jotakin oikein kaunista. Siellä oli leveä solki, ikäänkuin vyöhön aiottu; sen hän ensinnä näytti Elille, sitte hän näytti hänelle parin kultasormuksia, jotka olivat sidotut yhteen, ja Eli näki samettikantisen virsikirjan, jonka haat olivat hopeiset, mutta sitte hän ei enään nähnyt mitään muuta, sillä hän oli virsikirjan hopeassa nähnyt hienon kirjoituksen "Eli Baardintytär Böen". — — Äiti tahtoi häntä katsomaan; hän ei saanut mitään vastausta, näki vain kyynelten vierivän silkkikankaalle ja leviävän siihen. Silloin laski äiti käsistään soljen, sulki laatikon, kääntyi ja sulki Elin syliinsä. Silloin itki tytär hänen rintaansa vastaan ja äiti itki eikä kumpikaan enään sanonut mitään.

Hetkisen perästä meni Eli yksinään puutarhaan; äiti läksi kyökkiin toimittamaan jotakin suuhunpantavaa, sillä Arnen piti pian tulla. Sitte hän meni puutarhaan katsomaan Eliä; Eli istui kumarassa ja kirjoitti hiekkiaan. Hän hämäsi kirjoituksen, kun Margit tuli, nosti silmänsä ja hymyili; hän oli itkenyt.

— Ei mitään itkemistä, lapseni, sanoi Margit ja taputti häntä.

He näkivät jotakin mustaa tiellä pensaiden lomassa; Eli hiipi sisään ja äiti perässä. Siellä olivat oikein juhlaruuat odottamassa: makeat puurot, sianlihat, rinkilät; mutta Eli ei katsonut niihen. Hän istuutui tuolille kellonnurkkaan, seinää vastaan ja värähteli kun kuuli kissankin liikahtavan.

Äiti seiso i pöydän luona. Kuului voimakkaita askelia porraskiviltä, sitte lyhyt, keveä käynti läpi etehisen, ovi aukeni hiljaa ja Arne astui sisään. Ensi työkseen näki hän Elin kellonnurkassa; oven kääkä pääsi hänen käsistään ja hän jäi seisomaan. Eli tuli vieläkin enemmän hämilleen; hän nousi, katui paikalla ja kääntyi seinään päin.

— Oletko sinä täällä? sanoi Arne hiljaa ja lensi kysyessään polttavan punaiseksi. Eli nosti kätensä ja varjosti sillä silmiään, ikäänkuin aurinko olisi paistanut hänen silmiinsä liian voimakkaasti. — Kuinka —? hän ei lopettanut lausettaan vaan astui pari askelta tyttöä kohti; silloin tytön käsi vaipui, hän kääntyi Arneen päin, mutta painoi alas päänsä ja ratkesi itkemään. — Jumala sinua siunatkoon, Eli, sanoi Arne ja pani kätensä hänen ympärilleen; Eli painui hänen puoleensa. Arne kuiskasi hänelle jotakin, hän ei vastannut, vaan kiersi molemmat kätensä hänen kaulaansa.

Kauvan he seisoivat sillä tavalla, ei kuulunut ainoaa ääntä, paitsi kosken, joka ikuisesti muistutti olemassaoloaan. Vihdoin saattoi pöydän luota eroittaa itkua. Arne katsahti sinnepäin. Se oli äiti, hän ei ennen ollut häntä huomannut.

— Nyt minä varmasti tiedän, ettet lähde luotani, Arne, sanoi hän ja astui permannon poikki poikansa luo; hän itki paljon, mutta väitti sen tekevän hyvää.

* * * * *

Kun he sitte valoisana kesäyönä astelivat kotiin päin, eivät he uudelta onneltaan saaneet paljonkaan puhutuksi. He antoivat itse luonnon puhua puolestaan, puhua hiljaista, valoisaa, suurta kieltään. Mutta kotimatalla tältä ensimmäiseltä kesäyöretkeltä, astellessa kohti nousevaa aurinkoa, teki Arne laulua, jota hän tosin ei silloin malttanut sepittää valmiiksi, mutta josta myöhemmin, sen valmiiksi tultua, joksikin aikaa tuli hänen jokapäiväinen laulunsa. Se oli tällainen:

Ma sankar'unia uneksin,
Kun maailmalle ma kaipasin;
Elin kotona syömin puolin,
Vain matkasauvaani vuolin.
Vaan silloin silmää kaksi näin —
Ja muu kuin sumuhäive nyt haihtui,
Ja kaikki kääntyi toisinpäin.
Satuvuoreksi tunturi vaihtui!

Ma sankar'unia uneksin,
Kun maailmalle ma kaipasin;
Paloi mieleni mainetöihin
Ja miekkojen mittelöihin.
Nyt tiedän, ja *hältä* mä opin sen:
Maan suuria suurempi oisin,
Jos nimen tuon ainoan: *ihminen*
Vain täysin ansaita voisin.

Ma sankar'unia uneksin,

Kun maailmalle ma kaipasin;
Pois mieleni pyrki ja pyyti,
Vilu täällä mun vereni hyyti.
Nuo silmät näin ja jo muidenkin
Mulle lämpöä säteilevät!
Olin itse ma ollut lemmettömin;
Niin koitti mun onneni kevät.

Sitte seurasi useita kesäyöretkiä ja useita lauluja. Seuraava niistä merkittäköön muistiin:

En tiedä mä kuinka on kaikki se käynyt,
Ei langenneet satehet, ei myrsky myllertänyt;
Mun elämäni puronen puikkiellen
On löytänyt vihdoin suuren kymin sen,
Mi laajana laskee valtamereen!

Yks' voima on elämän voimista kumma,
Se uneksijalle on uniensa summa,
Se kiehtovi, sitoo sun: lempivä, syvä!
Se iloks muunsi surun ja päiväksi yön
Ja rauhan toi se rauhattomalle.

Mä saavutin suuren siunatun poudan
Ja nurkumatta nyt ääntäsi noudan
Sä elämä, kiittäen hyvyttäs
Se on Jumalan ohjaava käs' —
Käyn kohti ma ikuista hyvää!

Mutta hänen kiitollisuuttaan ehkei mikään niin lausunut ilmi kuin seuraava:

Hän, jolta lauluni lahjan saan,
Hän ohjas' eloni voiton, kateen
Kun päivänpaisteen, kuin vesisateen
Mun kevätlaihooni nousevaan;
Jos kuinka kävi,
Ma laulelen!
Se lähentävi
Mun lempehen!

Hän, jolta lauluni lahjan saan,
Hän liitti kerran mun kaihon sukuun.
Ja rauhatonten ma kuuluin lukuun;
Ei tyydy, tynny ne konsanaan.
Mun *täytyi* lentää,
Ol' aika sen!
Tien löysin sentään
Mä lempehen.

Hän, jolta lauluni lahjan saan,
Hän suokoon mulle myös auttaa voiman,
Mun lauleloista ett' uuden hoiman
Maan kulkijoista sais jokukaan!
On ilo ylin
Se yhteinen!
Ja lämmin syli
Vie lempehen!

KUUESTOISTA LUKU.

Oli syyspuolta, ihmiset korjasivat elojaan. Päivä oli kirkas, yöllä ja aamulla oli satanut, sentähden oli ilma lempeä kuin kesällä. Oli lauvantai, mutta siitä huolimatta suuntasi moni vene kulkuaan Mustanjärven poikki kirkon puolelle, miehet soutivat paitahihaisillaan, naisväki istui kokassa ja perässä,

päässä vaaleat huivit. Mutta vielä useampia veneitä kulki Böeniä kohti, lähteäkseen sittemmin liikkeelle suuressa joukossa; sillä tänään piti Baard Böen häitä tyttärelleen Elille ja Arne Niilonpoika Kampenille.

Kaikki ovet olivat auki, ihmisiä kulki ulos ja sisään. Lapsia, kaakunkappaleet käsissä, seisoskeli pihamaalla, peläten uusia vaatteitaan ja vierastellen toisiaan; aitanportailta istui yksikseen vanha vaimo; se oli Margit Kampen. Hänen yllään oli suuri hopeinen rintasolki, jonka ylempään hopealaattaan oli kiinnitetty paljon pieniä renkaita; sitä hän silloin tällöin katseli. Hän oli saanut sen Niilolta, sinä päivänä jolloin hän seisoj morsiamena hänen rinnallaan, eikä siitä asti ollut sitä käyttänyt.

Niissä parissa, kolmessa tuvassa, jotka olivat juhlahuoneina, kävelivät edeskäypä ja molemmat nuoret sulhaispojat, papin poika ja Elin veli, kestittämässä vieraita sitä myöten kuin he saapuivat suuriin häihin. Elin kamarissa istui morsian, papin rouva ja Matilda, joka vartavasten oli saapunut kaupungista pukemaan ystävätärtään morsiameksi; sillä sen he jo lapsina olivat toisilleen luvanneet. — Arne verkavaatteissa, yllä ruumiinmukainen, pyöristetty takki ja Elin ompelema kaulus, seisoj sen ikkunan ääressä, jonka ruutuun Eli oli kirjoittanut "Arne". Se oli avoin, hän seisoj pielen vieressä ja katseli yli tyynen veden, pappilan puolelle, kirkkoon päin.

Etehisessä tuli vastatusten kaksi ihmistä, kumpikin puuhistaan; toinen valkamasta, jossa oli ollut järjestämässä kirkkoveneitä, hänen yllään oli musta, pyöristetty verkatakki, mutta siniset sarkahousut, joista lähti väriä, niin, että hänen kätensä olivat siniset; valkoinen kaulus puki hänen vaaleita kasvojaan ja vaaleaa, pitkää tukkaansa; korkea otsa oli tyyni, suupielissä hymy. Se oli Baard; käytävässä hän tapasi toisen, joka juuri tuli keittiöstä. Hän oli kirkkovaatteissa, astui korkeana ja solakkana, varmana ja kiirettä pitämättä ovesta; kun Baard tuli häntä vastaan, seisahtui hän ja toinen suupieli vetäytyi ylöspäin. Se oli Birgit, hänen vaimonsa. Kummallakin oli jotakin sanomista, mutta se ilmaistiin vaan sillä tavalla, että molemmat jäivät paikoilleen seisomaan. Baard oli enemmän hämillään kuin vaimo, hän hymyili hymyilemistään, mutta juuri tämä suuri hämääntyminen päästi hänet vihdoon pälkähästä: hän läksi nimittäin vihdoin ilman muuta ylös portaita.

— Ehkä sinä tulisit mukaan, sanoi hän.

Ja Birgit meni. Ylhäällä luhdissa olivat he ihan yksin, mutta Baard sulki silti oven heidän perässään ja teki sen hyvin perusteellisesti. Kun hän vihdoin kääntyi seisoj Birgit ikkunassa ja katseli ulos; hän katseli ulos, jottei tarvitsisi katsella sisään päin. Baard otti povitaskustaan pienen pullon ja pienen hopeapikarin. Hän tahtoi antaa vaimolleen, mutta vaimo ei sanonut huolivansa, vaikka hän vakuutti, että se oli viiniä, pappilasta lähetettyä. Silloin hän joi itse, mutta tarjosi juodessaankin pari kertaa vaimolleen. Hän pani korkin suulle, pisti pullon ja hopeapikarin povitaskuun ja istuutui kirstulle. Häneen kaikesta päättäen koski, ettei vaimo juonut.

Pari kertaa hän syvältä veti henkeään. Birgit nojasi toista kättään ikkunanpieleen. Baardilla oli jotakin sanomista; mutta se oli nyt käynyt entistä raskaammaksi.

— Birgit, virkkoi hän, — taidat ajatella samaa päivää kuin minä.

Silloin kuuli hän Birgitin liikahtavan, sillä hän siirtyi toisesta ikkunanpielestä toiseen ja nojautui taasen käsivarttaan vastaan.

— Niin, kyllähän sinä tiedät, mitä minä tarkoitan. — — Hän erotti meitä, hän; — — — minä luulin sen kestävän häihin asti, mutta se on kestänyt kauvemmin.

Hän kuuli Birgitin vetävän henkeään ja näki hänen muuttavan asentoa, mutta hänen kasvojaan hän ei nähnyt. Hänessä itsessään kävi, siinä kirstunkannella istuessa, sellainen taistelu, että hänen täytyi pyyhkiä kasvojaan takinhihaan. Pitkän kamppailun perästä tarttui hän taasen puheeseen:

— Tänään on hänen poikansa, lukumies ja korea poika tullut taloon ja me olemme antaneet hänelle ainoan tyttäremme. — — — Mitä arvelet, Birgit, jos mekin molemmat tänään viettäisimme häämme?

Ääni värisi ja hän yski. Birgit oli liikahtanut, hän laski taasen pään kätensä varaan, mutta ei sanonut mitään. Baard odotti kauvan, mutta ei saanut vastausta — eikä hänellä itsellään ollut enempää sanomista. Hän nosti katseensa ja kävi hyvin kalpeaksi, sillä Birgit ei edes kääntänyt päätään. Silloin hän nousi. Samassa koputettiin oveen ja lauha ääni kysyi:

— Joko nyt tulet, äiti?

Se oli Eli. Ääni soi sellaisena, että Baardin täytyi pysähtyä ja katsahtaa Birgitiin. Birgit kohotti päätään, katsahti oveen ja kohtasi Baardin kalpeat kasvot.

— Joko tulet, äiti? kuului toiseen kertaan,

— Jo minä tulen! vastasi Birgit murtunein äänin, astui lujin askelin permannon poikki Baardin luo,

ojensi hänelle kätensä ja purskahti rajusti itkemään. Kädet kävivät kiinni toisiinsa; nyt ne molemmat olivat kuluneet, mutta ne pitivät kiinni niin lujasti, ikäänkuin ne kaksikymmentä vuotta olisivat etsineet toisiaan. Ne olivat yhdessä vielä heidän astellessaan ovelle ja kun, hetkisen perästä, hääsaatto läksi rantaan ja Baard näki Arnen ojentavan kätensä Elille, viedäksensä häntä edelle, tarttui hän, vastoin tapaa, vaimonsa käteen ja asteli perässä, kasvot yhtenä hymynä. Mutta heidän jälessään tuli Margit Kampen yksinään — siihenhän hän oli tottunut. Baard oli sinä päivänä ihan ylenannetun iloinen. Hän jutteli soutumiesten kanssa. Muuan näistä, joka istui ja katseli tuntureja heidän takanaan, ihmetteli, että sentään tuollainen äkkijyrkkä kallio oli saattanut käydä vihreäksi.

— Sen on täytynyt, tahtoi tai oli tahtomatta, sanoi Baard, loi katseensa yli koko hääjoukon ja pysähtyi morsiuspariin ja vaimoonsa. — Sitä ei kukaan olisi sanonut kaksikymmentä vuotta sitte, lisäsi hän samassa.

SYNNÖVE PÄIVÄNKUMPU.

ENSIMÄINEN LUKU.

Suuressa laaksossa saattaa keskellä aukeaa tavata korkean kohdan, johon aurinko johdattaa säteitä siitä asti jolloin se nousee, hamaan siihen asti jolloin se laskee. Ja ne, jotka asuvat likempänä tunturin juurta ja jotka myöhemmin saavat aurinkoa, sanovat tuota kohtaa päivänkummuksi. Se, josta tässä tullaan kertomaan, asui tuollaisella kummulla, josta talo oli saanut nimensäkin. Sinne asettui lumi myöhemmin syksyllä ja sieltä se ensinnä keväällä sulii.

Talon omistajat olivat heränneitä, ja heitä sanottiin lukijoiksi sen tähden, että he ahkerammin kuin muut ihmiset lukivat raamattua. Miehen nimi oli Guttorm ja vaimon Karen; heille syntyi poika, joka kuoli eivätkä he kolmeen vuoteen saaneet viedä toista lasta kastettavaksi. Tämän ajan kuluttua syntyi heille tytär, joka sai nimen pojan mukaan; poika oli ollut Syvert ja tytölle annettiin nimi Synnöve, koskeivät he keksineet mitään sen likempää. Mutta äiti sanoi Synnöve, koska hänen, lapsen ollessa pienenä, oli ollut tapana sanoa Synnöveni. Oli miten oli: kun tyttö tuli suuremmaksi, nimittivät kaikki häntä äidin mukaan Synnöveksi ja useimmat väittivät, ettei näillä seuduin mies-muistiin ollut kasvanut niin kaunista tyttöä kuin Synnöve Päivänkumpu. Hän ei ollut vanhakaan, ennenkuin he jo sunnuntaisin rupesivat viemään häntä kirkkoon, vaikkei hän paljon muuta ymmärtänyt kuin että pappi seisoi haukkumassa renki Penttiä, jonka lapsi näki istumassa juuri saarnatuolin alla. Isä tahtoi kuitenkin, että hänet otettaisiin mukaan, jotta hän joutuisi "niille tavoille", kuten isän oli tapana sanoa; ja äiti tahtoi samaa, sillä "eihän sitä tietänyt millä lailla häntä sillä välin kotonakaan olisi katsottu". Jos talossa sattui olemaan lamma, vohla tai pieni porsas, joka ei menestynyt, tai lehmä, jolle tuli onnettomuus, niin ne aina annettiin Synnöven omiksi ja äiti oli huomaavinaan, että ne siitä hetkestä rupesivat virkoamaan; isä ei oikein uskonut sen siitä johtuvan, mutta samahan se oli "kenen oma luontokappale oli, kun se vaan menestyi".

Toisella puolen laaksoa, juuri korkean tunturin alla, oli talo, jota sanottiin Kuusistoksi, sentähden että se oli suuressa kuusimetsässä, ainoassa niillä mailla. Omistajan isoisä oli ollut muassa Holsteinissa ottamassa vastaan ryssää ja tältä matkalta oli hän repussa tuonut kotiin paljon vieraita, ihmeellisiä siemenlajeja. Niitä hän sitte oli kylvänyt pitkin pihojaan, mutta aikojen kuluessa oli niistä toinen toisensa perästä kuollut; ainoastaan muutamat kuusenkävyt, jotka, kumma kyllä, olivat joutuneet mukaan, olivat nousseet suureksi metsäksi ja varjostivat nyt taloa joka kulmalta. Holsteininkävijä oli kantanut isoisänsä nimeä Torbjörn, hänen vanhin poikansa taas isänsä nimeä Sämund ja niin olivat tämän talon omistajat vuoroperään olleet Torbjörnejä ja Sämundeja — epämuistosiin aikoihin asti. Mutta sellainen puhe kulki, että Kuusiston miehistä noin joka toisella oli onnea eikä Torbjörn-nimisillä. Kun nykyiselle omistajalle Sämundille syntyi ensimmäinen poika, ajatteli hän yhtä ja toista, mutta ei uskaltanut rikkoo suvun tapoja, vaan pani pojan Torbjörniksi. Sitte hän rupesi miettimään eikö poikaa voisi kasvattaa niin, että hän pääsisi tuon loukkauskiven ohi, jonka puheet olivat hänen tielleen

panneet. Ei hän ollut asiasta varma, mutta hän luuli huomaavansa pojassa riidanhaluista luonnetta.

— Se on nyhdettävä pois, sanoi hän äidille, ja niin pian kuin poika oli tullut kolmen vuoden vanhaksi, asetui isä silloin tällöin vitsa kädessä pakoittamaan poikaa kantamaan kaikki halot paikoilleen, ottamaan ylös kupin, jonka oli heittänyt maahan, silittämään kissaa, jota oli nipistänyt. Mutta äiti läksi mielellään ulos, kun isälle tuli se pää.

Sämund ihmetteli, että poikaan, jota isommaksi hän kasvoi, ilmaantui yhä enemmän ja enemmän korjaamista, vaikka häntä pideltiin yhä ankarammin. Isä pani hänet varhain kirjan ääreen ja otti hänet mukaansa vainiolle, voidakseen pitää häntä silmällä. Äidillä oli iso talous ja pieniä lapsia; hän ei voinut muuta kuin taputella ja varoitella poikaa, aamulla häntä puettaessaan ja puhua hiljaa isälle, kun he pyhäpäivisin olivat yhdessä. Mutta Torbjörn ajatteli, kun hän sai korvilleen siksi että a-b sanoi ab eikä ba, ja kun hän ei saanut antaa pikku Ingridille selkäsaunaa, kuten isä antoi hänelle: on se sentään ihmeellistä, että minulla pitää olla niin paha ja kaikilla pikkusiskoillani niin hyvä.

Kun hän useinten oli isän kanssa eikä paljonkaan uskaltanut puhua hänelle, kävi hän harvasanaiseksi, vaikkei ajatuksia suinkaan puuttunut. Kerran heidän vedättäessään märkiä heiniä, pääsi häneltä:

— Miksi ovat heinät Päivänkummulla kuivat ja korjuussa, mutta täällä märät?

— Siksi, että heillä on enemmän aurinkoa kuin meillä.

Ensi kertaa huomasi poika olevansa ulkopuolella sitä auringonpaistetta, joka niin usein oli tuottanut hänelle iloa. Siitä päivästä lensivät hänen silmänsä useammin Päivänkummulle.

— Älä sinä siinä töllötä, sanoi isä ja puukkasi häntä kylkeen; täällä meidän täytyy raataa sekä isojen että pienten, jos mielimme saada jotakin korjuuseen.

Torbjörn oli ehkä seitsemän, kahdeksan vanha, kun Sämund muutti renkipoikaa. Uuden rengin nimi oli Aslak ja hän oli jo kulkenut paljon maailmaa, vaikka vasta oli poikanulkki. Sinä iltana jolloin hän tuli, oli Torbjörn jo sängyssä, mutta seuraavana päivänä, kun hän istui kirjansa ääressä, potkaista jyräytettiin ovi auki sellaisella vauhdilla, ettei hän ikinä ollut nähnyt vertaa. Se oli Aslak, sylissä aika kantamus puita — hän viskasi sen maahan niin että halot lensivät joka haaralle. Itse hyppäsi hän korkealle ilmaan, varistaakseen lunta vaatteistaan ja joka kerta hypähtäessään hän huusi:

— Kylmä tuli, sanoi noidanmorsian, kun seisoi jäissä vyötä myöten.

Isä ei ollut sisässä, — mutta äiti lakaisi kokoon lumen ja vei vaieten ulos.

— Mitä sinä mulkoilet? sanoi Aslak Torbjörnille.

— En mitään, vastasi poika, sillä häntä peloitti.

— Oletkos nähnyt mikä kukko kirjassasi on?

— Olen.

— Sen ympärillä on aika kanalauma, kun kirja on kiinni, — oletko huomannut sen?

— En.

— Katso sitte!

Poika katsoi.

— Sinä olet pölkkyä, sanoi Aslak.

Mutta siitä asti oli poika Aslakin vallassa enemmän kuin kenenkään muun.

— Sinä et osaa mitään, sanoi Aslak eräänä päivänä Torbjörnille, joka kuten tavallisesti, kulki hänen perässään katsomassa hänen mutkiinsa.

— Kyllä minä osaan neljänteen pääkappaleeseen.

— Ja mun mitä! Sinä et edes ole kuullut puhuttavan noidasta, joka tanssitti tyttöä auringonnousuun asti ja joka halkesi kuin vasikka, joka on juonut piimää!

Torbjörn ei iässään ollut kuullut niin paljon viisautta yhtäikää.

— Missä se oli? kysyi hän.

— Missäkö? — Ka ... ka siellä ... tuolla Päivänkummulla.

Torbjörn jäi tuijottamaan.

— Oletko kuullut puhuttavan miehestä, joka myi itsensä pirulle vanhasta saapasparista?

Torbjörn unohti vastata, niin ihmeissään hän oli.

— Taidat taas ajatella, missä se oli — heh? Se oli sekin Päivänkummulla, juuri tuon joen luona, jonka näet tuolla! — — Siunaa ja varjele! Huonostipa sinä näyt tietävän uskonasiasi, lisäsi hän. — Et ole taitanut kuulla edes Kari Puukörtistä?

Ei, poika ei ollut kuullut ja tehdessään työtä aika vauhtia, kertoi Aslak vieläkin suuremmalla vauhdilla Kari Puukörtistä, myllystä, joka jauhoi suoloja meren pohjalla, pirusta, joka käyttää puukenkiä, noidasta, jonka parta tarttui puunkantoon, seitsemästä vihreästä noidasta, jotka nyppivät karvat Pyssy-Pekan jaloista, hänen nukkuessaan niin sikeästi, ettei hän mitenkään herännyt; ja kaikki tapahtui Päivänkummulla.

— Mikä ihme pojan on? sanoi äiti seuraavana päivänä. — Nyt hän siitä asti kun päivä valkeni on ollut polvillaan tuolla penkillä ja katsellut Päivänkummulle päin.

— Niin, tänään hänen on kiire, sanoi isä, joka veteli pyhäpäivän pitkiä unia.

— Sanovat, että Synnöve Päivänkumpu on hänen morsiamensa, sanoi Aslak. — Mutta ihmiset puhuvat niin paljon, lisäsi hän.

Torbjörn ei oikein käsittänyt, mutta punastui silti korvia myöten. Kun Aslak tätä huomautti, tuli hän alas penkiltä, otti katkismuksensa ja rupesi lukemaan.

— Niin, hae sinä vaan lohdutusta Jumalan sanasta, sanoi Aslak, — sillä et sinä sitä tyttöä saa.

Kun viikko oli kulunut niin pitkälle, että hän luuli heidän unohtaneen jutun, kysyi hän äidiltä, ihan hiljaa (sillä häntä hävetti):

— Äiti, kuka on Synnöve Päivänkumpu?

— Se on pieni tyttö, joka kerran perii Päivänkummun.

— Eikö hänellä ole puukörttiä?

Äiti katsahti häneen ihmeissään.

— Mitä ihmettä sinä sanot? kysyi hän.

Poika pelästyi sanoneensa jotakin tyhmää ja vaikeni.

— Kauniimpaa lasta ei ole nähty kuin hän on, lisäsi äiti, — ja sen hän on saanut Jumalalta lahjaksi siksi, että hän aina on hyvä ja tottelevainen ja ahkeraan lukee.

Nyt tiesi poika senkin.

Eräänä iltana Sämund vietettyään koko päivän vainiolla Aslakin kanssa, sanoi Torbjörnille: — sinä et enään saa olla renkipojan kanssa.

Mutta Torbjörn ei ottanut sitä korviinsa. Hetkisen perästä kuului:

— Jos sinut vielä tavataan yhdessä hänen kanssaan, ei sinun käy hyvin!

Silloin hiipi Torbjörn hänen perässään, kun ei isä nähnyt. Isä yllätti heidät, kun he istuivat puhelemassa; silloin sai Torbjörn selkäänsä ja ajettiin sisään. Mutta sitte haki Torbjörn Aslakin, kun isä oli poissa kotoa.

Eräänä pyhänä, kun isä oli kirkossa, teki Torbjörn kotona pahaa. Aslak ja hän viskelivät toisiaan lumipalloilla.

— Ei, ei, sinä kiusaat minua, pyysi Torbjörn; — viskataan yhdessä johonkin toiseen paikkaan.

Aslak oli paikalla valmis ja he kimittivät ensin hoikkaa kuusta aitan vieressä, sitten aitanovea ja vihdoin ikkunaa — ei ruutua, sanoi Aslak, vaan sitä ympäröivää kehystä. Torbjörn kuitenkin osasi ruutuun ja kalpeni.

— Joutavia, kuka sen saa tietää! Heitä paremmin! Torbjörn heitti, mutta osasi taasen ruutuun.

— Nyt en minä enään tahdo.

Samassa tuli hänen vanhin sisarensa, pikku Ingrid, ulos.

— Heitä häneen, kuuletkos!

Torbjörn oli paikalla valmis, tyttö itki ja äiti tuli ulos. Hän pyysi Torbjörniä lopettamaan.

— Viskaa, viskaa! kuiskasi Aslak.

Torbjörn oli kuuma ja kiihoittunut. Hän teki työtä käskettyä.

— Taidat olla järjiltäsi, sanoi äiti ja juoksi häntä vastaan. Poika edellä, äiti perässä — pitkin pihaa; Aslak nauroi ja äiti torui. Mutta vihdoin sai äiti kiinni pojan suuresta lumihangesta ja rupesi aika lailla tumpuloimaan häntä.

— Minä lyön takaisin, sellainen on tapa.

Äiti pysäytti kummissaan kätensä.

— Tuon on toinen sinulle opettanut, sanoi hän, otti häntä ääneti kädestä ja vei sisään.

Eikä hän enään sanonut hänelle sanaakaan, vaan hommasi pikkusiskojen kanssa ja kertoili heille, että isä pian tulee kirkosta. Silloin rupesi tuvassa käymään kuumaksi. Aslak pyysi päästä tervehtimään sukulaisiaan ja saikin paikalla luvan; mutta Torbjörn kävi paljon pienemmäksi, kun Aslak oli mennyt. Hänen vatsansa oli kovin kipeä ja kädet niin hiessä, että kirjaan jäi sijat, kun hän siihen kajosi. Kunhan äiti ei vaan sanoisi mitään isälle, kun isä palaa; mutta hän ei mitenkään olisi saanut pyyntöään lausutuksi. Kaikki mihin hän katsoi, muutti alituisen karvaa ja kello sanoi: läis-kis, läis-kis — läis-kis, läis-kis! Hänen täytyi nousta ikkunaan katsomaan Päivänkumpua. Se yksin lepäsi tyynenä lumissaan ja välkkyili auringossa, kuten aina; läpi kaikkien talon ikkunoiden loisti hymy eikä varmaan ainoakaan ruutu ollut rikki; tavattoman iloisesti nousi savu piipusta, hän saattoi ymmärtää, että sielläkin tehtiin kypsää kirkkomiehille. Varmaan siellä Synnöve kulki kurkistelemassa isää eikä ensinkään odottanut selkäsaunaa, kun hän tuli kotiin. Torbjörn ei ymmärtänyt mitä tehdä, äkkiä kävi hän niin kovin helläksi sisarilleen, ettei sillä ollut mitään määrää. Ingridille hän oli niin hyvä, että antoi hänelle kiiltävän napin, jonka oli saanut Aslakilta. Ingrid kiersi kädet hänen kaulaansa ja hänkin kaulasi Ingridiä.

— Pieni Ingrid kulta, oletko minulle suuttunut?

— En, pikku Torbjörn. Saat mielelläsi lumittaa minua niin paljon kuin tahdot!

Mutta samassa kopisti joku lunta jaloistaan etehisessä. Se oli ihan oikein isä; hän näytti hyvältä ja lempeältä ja se oli vielä hullumpaa.

— No? sanoi hän ja katseli ympärilleen — ja kumma oli, ettei kello romahtanut alas seinältä.

Äiti toi ruokaa pöytään.

— Mitenkä täällä jaksetaan? kysyi isä, istuutui ja otti lusikan käteensä.

Torbjörn katseli äitiin niin että kyöneleet tulivat silmiin.

— Kyllähän — täällä, sanoi hän tavattoman hitaasti ja varmaan hän sanoo enemmänkin, sen Torbjörn kyllä huomasi. — Minä annoin Aslakin mennä ulos, lisäsi hän sitte.

— Nyt se alkaa, ajatteli Torbjörn ja rupesi leikkimään Ingridin kanssa, ikäänkuin hän ei olisi ajatellut mitään. Niin kauvan ei isä ikinä ollut syönyt ja vihdoin rupesi Torbjörn laskemaan joka palaa; mutta kun hän pääsi neljänteen, tahtoi hän nähdä moneenko ehti laskea neljännen ja viidennen palan välillä, ja silloin hän hämääntyi. Vihdoin nousi isä ja meni ulos. Ruudut, raudut! helisi Torbjörnin korvissa ja hän katseli, olivatko tuvan ruudut eheät. Eheät olivat, kaikki tyyni. Mutta nyt meni äitikin ulos. Torbjörn otti pikku Ingridin syliinsä ja virkkoi niin lauhasti, että Ingridin ihmeissään täytyi häneen tuijottaa:

— Leikitäänpäs kultakuningatarta niityllä! Ingrid oli tietysti iloissaan. Ja Torbjörn lauloi, vaikka jalat vapisivat:

Ihannelma, hienohelma, sulle suihkasen! ja jos sa olet oma mun. saat viitan kultakirjatun, helmilöin ja sulkkuvöin. Kiikeri kaakeri kaa — hyv' on päivää paistattaa!

Kultaherttu, herran terttu, sulle vastailen: en tahdo olla omas sun. saat pitää viitan

kirjatun, sen helmilöin ja sulkkuvöin. Kiikeri kaakeri kaa — hyv' on päivää paistattaa!

Mutta leikin ollessa parhaillaan tuli isä sisään ja iski häneen silmänsä. Torbjörn sulki Ingridin hellemin syliinsä eikä pudonnut tuoilta. Isä kääntyi pois eikä sanonut mitään; kului puoli tuntia eikä hän vieläkään ollut mitään sanonut — Torbjörn oli miltei jo tulemaisillaan iloiseksi, muttei uskaltanut. Hän ei tietänyt mitä uskoa, kun isä itse auttoi vaatteita hänen päältään; hän rupesi taasen vapisemaan. Silloin taputti isä hänen päätänsä ja silitti hänen poskeaan; sitä hän ei ollut tehnyt siitä asti kuin poika saattoi muistaa ja sentähden lämpeni hänen sydämensä ja koko ruumiinsa niin, että pelko sulii kuin jää auringonpaisteessa. Ei hän tietänyt kuinka hän tuli sänkyyn ja kun hän ei voinut ruveta laulamaan eikä huutamaan, pani hän hiljaa kädet ristiin, luki isämeitän kuuteen kertaan oikeinpäin ja takaperin, ihan hiljaa — ja tunsu nukkuessaan, ettei ole ketään maan päällä, josta hän niin pitää kuin isästä.

Seuraavana aamuna heräsi hän kauheassa hädässä sentähden ettei saanut huudetuksi; sillä hänen piti nyt kuitenkin saada selkäänsä. Kun hän avasi silmänsä, huomasi hän suureksi helpoitukseksi, että hän vaan oli nähnyt unta, mutta huomasi samassa senkin, että toisen juuri piti saada selkäänsä, nimittäin Aslakin. Sämund asteli ylös alas permanttoa ja Torbjörn kyllä tiesi, mitä se merkitsi. Lyhyenlanta, mutta tanakka isäntä katsahti tuontuostakin tuuheiden kulmakarvojensa alta sillä tavalla Aslakiin, että tämä tunsu mitä oli tulossa; Aslak itse istui suuren tynnörin pohjalla, väliin heilutellen jalkojaan alas tynnörin laidalta, väliin koukistaen ne alleen. Hän piteli tapansa mukaan käsiään taskussa, lakki oli keveästi pantu päähän niin että paksut, tummat hiussuortuvat törröttivät lipon alta. Hiukan vino suu oli entistä vinompi, pää oli vähän kallellaan ja silmät vilkuivat puoleksi ummistettujen luomien alta, syrjästä Sämundiin.

— Niin, poikasi kyllä on hullu, sanoi hän, — mutta pahempi on, että hevosesi on noiduttu.

Sämund seisautui.

— Sinä olet nulikka! sanoi hän niin että tupa tärisi ja Aslakin silmät painuivat umpeen entistä enemmän.

Sämund jatkoi taas kävelyään; Aslak istui hetkisen vaiti.

— Noiduttu se vaan on!

Hän katsahti isäntään, nähdäkseen mitä se vaikutti.

— Ei, mutta metsää se pelkää, sanoi Sämund, yhä jatkaen kävelyään. — Sinä olet, senkin ilkeä rähjys, metsässä pudottanut puita sen päälle ja sentähden ei kukaan saa sitä kulkemaan siellä rauhallisena.

Aslak kuunteli hetkisen.

— Niin, niin, usko sinä vaan sillä lailla, eihän usko ketään pahenna. Mutta minä epäilen, että se parantaa hevosesi, lisäsi hän, kapusi paremmin tynnörin pohjalle ja peitti toisella kädellään kasvonsa. Sämund likeni häntä todella ja lausui hiljaa, mutta kamalalla äänellä:

— Sinä olet paha...

— Sämund! kuului lieden äärestä.

Vaimo, Ingeborg sieltä koetti viihdyttää häntä, kuten hän paraikaa viihdytti talon nuorinta, joka pelkäsi ja teki itkua. Lapsi oli jo vaiennut ja nyt vaikenä Sämundkin; mutta hän toi kuitenkin nyrkkinsä, joka niin tanakalle miehelle oli aika pieni, ihan Aslakin nenän alle ja piti sitä siinä vähän aikaa. Samalla hän kumartui eteenpäin ja poltti toisen kasvoja silmillään. Sitte hän rupesi astelemaan entiseen tapaansa ja vilkaisi vain silloin tällöin Aslakiin. Aslak oli hyvin kalpea, mutta nauraa virnisteli toisella kasvojenpuoliskollaan Torbjörnille, pitäen sitä puolta hyvin tiukkana, joka oli Sämundiin päin.

— Herra suokoon meille kärsivällisyyden lahjan, sanoi hän hetken perästä, mutta koukisti samalla käsivartensa ikäänkuin lyöntiä torjuakseen. Sämund pysähtyi äkkiä ja kiljaisi täyttä kurkkua, polkien jalkaansa permanttoon niin että Aslak meni lamaan:

— Älä sinä mainitse Häntä!

Ingeborg nousi, lapsi sylissä, ja tarttui lempeästi hänen käsivarteensa. Hän ei katsahtanut vaimoonsa päinkään, mutta päästi kuitenkin alas käsivartensa. Vaimo istuutui, mies asteli taasen edestakaisin, mutta kukaan ei sanonut mitään. Kun tätä oli kestänyt vähän aikaa, täytyi Aslakin taasen alkaa:

— Niin, Hänellä mahtaa olla paljon tekemistä Kuusistossa.

— Sämund! Sämund! kuiskasi Ingeborg; mutta ennenkuin kuiskaus ehti perille, oli Sämund jo

karannut Aslakin kimppuun, joka pani jalan eteensä. Se työnnettiin pois tieltä, Sämund kävi kiinni siihen ja takinkaulukseen, nosti koko miehen ilmaan ja viskasi hänet suljettua ovea vastaan niin, että ovipieli meni puhki ja mies syöksyi suinpäin lävestä. Vaimo, Torbjörn, kaikki lapset huusivat ja rukoilivat hänen puolestaan ja koko talo oli itkua ja parkua. Mutta Sämund karkasi hänen perässään, ja ei edes huomannut avata ovea kunnollisesti, vaan pongautti säpäleet syrjään, kävi uudelleen kiinni uhriinsa, kantoi hänet porstuasta pihamaalle, nosti hänet ilmaan ja viskasi hänet kaikin voimin maahan. Ja kun hän huomasi, että lunta oli liian paljon ja ettei hän tarpeekseen saisi häntä kurittaa, painoi hän polvensa hänen rintaansa vastaan ja iski kasvoihin, nosti hänet kolmannen kerran ilmaan, kantoi lumettomalle paikalle kuin susi, joka retuuttaa revittyä koiraa, paiskasi hänet taas entistä pahemmin maahan, painoi häntä polvellaan — ja ties miten asia olisi päättynyt, jollei Ingeborg, rintalapsi sylissä, olisi syössyt väliin.

— Älä tee meitä onnettomiksi! huusi hän. Vähän myöhemmin istui Ingeborg tuvassa, Torbjörn puki ylleen, isä asteli taasen edestakaisin ja otti silloin tällöin vähän vettä, mutta hän vapisi niin, että vesi läikähti laitain yli ja polskahti permannolle. Aslakia ei kuulunut sisään ja Ingeborg näytti tekevän lähtöä ulos.

— Pysy sisässä, sanoi Sämund, ikäänkuin ei olisi puhunut hänelle ja Ingeborg jäi tupaan.

Hetkisen perästä hän kuitenkin itse läksi. Häntä ei kuulunut takaisin. Torbjörn otti kirjansa ja luki lukemistaan, katsettaan kohottamatta, vaikkei tajunnut ainoakaan lausetta.

Vähän myöhemmin aamupäivällä eli talo vanhassa järjestyksessään, vaikka kaikista tuntui siltä kuin olisi käynyt vieraita. Torbjörn uskalsi nyt ulos ja ensimmäisenä hän oven takana tapasi Aslakin, joka oli koonnut kaikki tavaransa kelkkaan; mutta kelkka oli Torbjörnin. Torbjörn tuijotti häneen; sillä hän oli pahan näköinen. Verta oli hyytynyt kasvoille ja läämiytynyt pitkin paikkoja, hän yski ja piteli usein rintaansa. Hetkisen hän ääneti katseli Torbjörniin ja sitte hän antoi tulla:

— Minä en kärsi sinun silmiäsi, poika.

Sitte hän hajareisin heittäytyi kelkkaan ja laski alas mäkeä.

— Koeta etsiä kelkkaa, jos löydät! sanoi hän, nauroi ja kääntyi vielä kerran taakseen, ojentaen kielensä Torbjörniä vastaan. Ja sitä tietään meni Aslak.

Mutta seuraavalla viikolla tuli nimismies taloon; isä oli usein poissa, äiti itki ja hänkin oli pari kertaa poissa.

— Mikä on, äiti?

— Se on kaikki Aslakin syy.

Eräänä päivänä tapasivat he sitte pienen Ingridin laulamassa:

Sinä maaliman remputin rallan! minä menoosi väsyn jo vallan: likkalapsi teiskaroi, poika-pölhön korvat soi, muori keittoon vettä kaas, äijä kiskoo unta taas. Mirri-poika se asiat suorii: hulikosta keramat kuorii.

Siitä sitä nousi kysyminen mistä hän sen laulunpätkän oli oppinut. Torbjörniltä. Torbjörn taas pelästyi kovasti, hän oli oppinut sen Aslakilta. Silloin hänelle sanottiin, että jos hän itse laulaa tai opettaa sisarelleen toisia sellaisia lauluja, niin hän saa selkäänsä. Vähän myöhemmin tuli pieni Ingrid kironneeksi. Torbjörn kutsuttiin taasen tilille ja Sämund arveli, että on parasta samalla antaa hänen maistaa vähän vitsaa; mutta hän itki ja teki niin kauniita lupauksia, että hän tällä kertaa pelästui.

Seuraavana sunnuntaina sanoi isä hänelle: — Tänään ei sinun tarvitse tehdä pahaa kotona; sinun pitää tulla kirkkoon minun kanssani.

TOINEN LUKU.

Ajatuksissaan sijoittaa talonpoika aina kirkon korkealle paikalle ja yksikseen. Se on rauhoitettu paikka, sen ulkopuolella haudan juhlallisuus, sisäpuolella messun hyminä. Se on ainoa rakennus laaksossa, jota hän on koristanut loistolla ja sentähden sen huippu ulottuikin kauemman kuin miltä näyttää. Sen kellot

tervehtivät häntä jo kaukaa, kun hän kuulakkana pyhäämuna suuntaa askeleitaan sitä kohti, ja hän nostaa niille aina lakkiaan, ikäänkuin sanoakseen: kiitos viimeisistä! Hänen ja kellojen välillä on liitto, jota ei kukaan tunne. Jo varhain seiso i hän avoimessa ovessa ja kuunteli kellonsoittoa, kirkkoväen saaton hiljaa liukuessa tietä myöten; isä valmistautui lähtöön, mutta hän itse oli vielä liian pieni. Monet mielikuvat liitti hän silloin tuohon järeään, väkevään ääneen, joka tunnin tai pari hallitsi tunturien seutua, kumisten tunturilta tunturille; mutta tämä mielikuva oli niistä eroittamaton; puhtaat, uudet vaatteet, naiset parhaissaan, suitut hevoset ja kiiltävät valjaat.

Ja kun ne sitte kerran sunnuntaina kumisevat hänen omalle onnelleen, kun hän ihkasen uusissa, mutta liian suurissa vaatteissa astelee isänsä rinnalla ja ensi kertaa pääsee kirkkoon, silloin niissä vasta on riemua! Silloin avautukootkin kaikki ovet näyttämään hänelle mitä on tulossa! Ja kotimatalla, kun ne vielä järeinä pauhaavat pään päällä, sävelissään kiikutellen virsiä, messuja ja saarnan sanoja, joita silmännäkemat: alttaritaulu, ihmisten puvut ja ihmiset, vilauksina seuraavat — silloin kaartavat ne kerta kaikkiaan katon tälle yhteisvaikutelmalle ja vihkivät virkaansa sen pienemmän kirkon, jota hän tästä puoleen säilyttää sisimmässään.

Vähän vanhempana pitää hänen lähteä tuntureille paimeneen; mutta kun hän kauniina, kastekiiltoisena sunnuntaiaamuna istuu kivellä, karja kävelee hänen silmiensä alla ja hän kuulee kirkonkellot niiden kalkattimien yli, silloin käy hänen mielensä raskaaksi. Sillä niiden soitossa on laaksoseudun valoa, keveyttä, kutsua, tulee mieleen tuttavat kirkossa, ilo siellä ja vielä suurempi ilo sieltä palattua, hyvä ruoka kotona, isä, äiti, siskot, leikit nurmikolla iloisenä pyhäiltana; ja pieni sydän kapinot rinnassa. Mutta lorun loppu on aina, että kirkonkellothan ne soivat, hän miettii ja löytääkin lopulta virrenpätkän, jonka muistaa; sen hän veisaa kätet ristissä, silmä painuneena laaksoa katselemaan; lukee sitte pienen rukouksen, hypähtää pystyyn, on taas iloinen ja toittotaa torveen niin että tunturit kumisevat.

Näissä hiljaisissa tunturilaaksoissa puhuu kirkko yhä vielä joka ikäluokalle omaa kieltään ja tarjoaa omaa katsottavaansa joka silmälle; paljon on voitu rakentaa väliin, mutta ei mitään yläpuolelle. Täysi-ikäisenä ja valmiina näyttäytyy se rippilapselle;—sormi pystyssä, puoleksi uhkaavana, puoleksi kutsuvana nuorukaiselle, joka on valinnut valittavansa — hartevana ja väkevänä miehen surulle, — arkana ja lempeänä vanhukselle, jota väsyttää. Keskellä jumalanpalvelusta kannetaan pienet lapset kastettaviksi ja tunnettu asia on, että hartaus tämän toimituksen aikana on suurimmillaan.

Mahdotonta on sentähden kuvata norjalaisia talonpoikia, turmeltuneita tai turmeltumattomia, jollakin lailla joutumasta koskettamaan kirkkoa. Se saattaa tuntua yksitoikkoiselta; mutta se ehkei ole pahin yksitoikkoisuus. Olkoon tämä sanottu yleensä eikä sen kirkkomatkan johdosta, joka tässä seuraa.

Torbjörn iloitsi sekä matkasta että näkemisistään; hänen silmänsä huomasivat tavattoman paljon värejä kirkon edustalla ja hän tuns i sen hiljaisuuden raskauden, joka painoi kaikkia ihmisiä ja kaikkea sisäpuolella ennenkuin jumalanpalvelus oli alkanut; ja vaikkei hän itse huomannut kumartaa päätään rukousta luettaessa, oli se kuitenkin hyvinkin kumarassa, kun hän näki nuo sadat kumartuneet päät. Oltiin virsissä ja kaikki veisasivat kuin yhdestä suusta hänen ympärillään, niin että miltei hirvitti. Hän istui niin mietteissään, että havahti kuin unesta, kun heidän penkkiinsä pää hiljaa avautui ja joku astui penkkiin. Virren loputtua ojensi isä miehelle kätensä ja kysyi:

— Mitä kuuluu Päivänkummulle?

Torbjörnin silmät menivät pystyyn; mutta vaikka hän kuinka olisi katsonut, ei tällä miehellä ja noituudella ollut paljonkaan yhteistä. Se oli lempeä, vaaleatukkainen mies, suuret, siniset silmät, korkea otsa ja suora selkä; hän hymyili kun häntä puhuteltiin ja vastasi myöntäen kaikkeen mitä Sämund sanoi, mutta oli muuten harvasanainen.

— Tuolla näet sitte Synnöven, sanoi isä, kumartuen Torbjörnin puoleen, otti hänet polvelleen ja viittasi vastapäätä olevaan naistenpenkkiin. Siellä istui pieni tyttö polvillaan, katselemassa penkin kaiteen yli. Hän oli vieläkin vaaleatukkaisempi kuin mies, niin vaalea, ettei Torbjörn milloinkaan ollut nähnyt vertaa. Hänen myssyssään oli liehuvia punaisia nauhoja, alta pisti esiin valkean keltaisia hiuksia ja hän hymyili Torbjörniä vastaan, niin ettei poika hyvään aikaan voinut katsella muuta kuin hänen valkoisia hiuksiaan. Hänen toisessa kädessään oli korea virsikirja, toisessa kokoonkääritty punakeltainen silkkiliina ja huvikseen läjäytteli hän nenäliinaa virsikirjaa vastaan. Jota enemmän Torbjörn tuijotti, sitä enemmän tyttö hymyili ja nyt tahtoi poikakin polvilleen penkille, kuten tyttö. Sitte tyttö nyökäytti päätään. Poika katseli häneen hetkisen totisena, sitte hän nyökäytti päätään. Tyttö hymähti ja nyökäytti uudelleen; poikakin nyökäytti kerran ja toisen ja kolmannen. Tyttö hymyili, mutta ei enää nyökäyttänyt — ennenkuin hetken perästä, kun poika jo oli sen unohtanut, hän taas nyökäytti.

— Minä tahdon kanssa nähdä! kuului samassa takaapäin — ja Torbjörniä vedettiin jaloista lattialle, niin että hän oli putoamaisillaan; se oli pieni pojan lötkö, joka kiivaasti pyrki hänen paikalleen; hänenkin hiuksensa olivat vaaleat, mutta porroiset, nenä tylppä. Aslak kyllä oli neuvonut Torbjörnille

miten pahoja poikia oli pideltävä kirkossa ja koulussa; Torbjörn nipisti sentähden poikaa takaapäin niin että hän oli huutamaisillaan, mutta pidättyi ja kapusi sensijaan kiireesti alas penkiltä ja kävi kiinni Torbjörnin molempiin korviin. Torbjörn tarttui hänen tukkaansa ja paiskasi hänet alleen; poika ei vieläkään huutanut, vaan puri Torbjörniä reiteen; Torbjörn veti pois jalkansa ja painoi hänen päänsä permantoon. Silloin käytiin kiinni hänen niskaansa ja olkilyhteenä nostettiin hänet maasta. Isä nosti hänet syliinsä.

— Jollemme olisi kirkossa, niin saisit selkääsi, kuiskasi hän poikansa korvaan ja painoi hänen kättään niin että kirveli varpasiin asti. Hän muisti Synnöven ja katsahti häneen; hän oli paikoillaan, mutta tuijotti niin kummissaan, että Torbjörn alkoi aavistaa tehneensä jotakin oikein hullua. Niin pian kuin hän huomasi Torbjörnin katsahavan itseensä, kapusi hän alas penkiltä eikä enää näyttäytynyt.

Lukkari tuli ja pappi tuli: Torbjörn kyllä kuunteli ja katseli heitä; ja uudelleen tuli lukkari ja tuli pappi, mutta yhä istui Torbjörn isänsä polvella ja ajatteli: eikö Synnöve nyt katso tänne? Se mies, joka oli vetänyt hänet alas penkiltä, istui jakkaralla kauvempana penkissä ja joka kerta kun hän yritti nousta, tönäsi häntä selkään vanhus, joka kaiken aikaa torkkui, mutta säännöllisesti heräsi, kun hän näytti aikovan nousta.

— Eikö hän nyt katso tänne? ajatteli Torbjörn ja joka punainen nauha, joka jossakin heilahti, muistutti Synnöven nauhoja ja jok'ainoa korea kuva vanhassa kirkossa oli juuri niin suuri tai hiukan pienempi kuin hän. Nytpä hän nostikin päätään; mutta veti sen, heti pojan nähtyään, totisena takaisin. — Lukkari tuli ja pappi tuli vielä kerran, sitte soitettiin ja noustiin. Isä puhui taasen vaaleatukkaisen miehen kanssa, he astelivat yhdessä naisten penkille, jossa niinikään jo oli noustu. Ensimmäisenä astui sieltä vaalea nainen, joka hymyili miehensä lailla, vaikka vähemmin; hän oli aika pieni ja kalpea ja talutti Synnöveä. Torbjörn meni suoraan Synnöveä kohti; mutta tyttö pakeni kiireesti, kiertäen äitinsä hametta.

— Anna minun olla! sanoi hän.

— Tämä poika varmaan ei ennen ole ollut kirkossa, sanoi vaalea vaimo ja laski kätensä Torbjörnin päälle.

— Ei ole, sentähden hän tappeleekin, kun ensi kertaa on kirkossa, sanoi Sämund.

Torbjörn katsahti häpeissään vaimoon ja sitte Synnöveen, joka näytti entistä vakavammalta. Kaikki astuivat ulos kirkosta, — vanhemmat puhellen keskenään, mutta Torbjörn Synnöven perässä, joka likistyi likemmä äitiään joka kerta kun Torbjörn tuli likelle. Toista poikaa ei enään näkynyt. Kirkonmäellä he seisautuivat ja joutuivat pitempään keskusteluun. Torbjörn kuuli usein mainittavan Aslakia ja kun hän pelkäsi, että samalla puhuttaisiin hänestäkin, vetäytyi hän kauvemmas.

— Ei sinun tarvitse kuunnella tätä, sanoi äiti Synnövelle; — mene nyt vähän pois, lapseni; mene pois, sanon minä!

Synnöve totteli vitkalleen. Torbjörn tuli nyt likemmä, katseli Synnöveä ja Synnöve häntä ja pitkän aikaa he vaan katselivat toisiaan. Vihdoin virkkoi Synnöve:

— Hyi!

— Miksi sinä sanot hyi? kysyi Torbjörn.

— Hyi! virkkoi Synnöve vielä kerran. — Hyi, häpeä! lisäsi hän.

— Mitä minä olen tehnyt?

— Sinä olet tapellut kirkossa papin messutessa — hyi!

— Niin, mutta johan siitä on pitkä aika.

Tämä hämmästytti tyttöä ja hetkisen perästä hän sanoi:

— Sinäkö olet Torbjörn Kuusisto?

— Minä. Ja sinäkö olet Synnöve Päivänkumpu?

— Niin — — — Minulle on aina sanottu, että sinä olet niin hyvä poika.

— Ei, se ei ole totta; sillä minä olen kaikista kotiväistä häijyin, sanoi Torbjörn.

— En minä vielä koskaan ole kuullut — — sanoi Synnöve ja löi yhteen pienet kätensä; — äiti, äiti, hän

sanoo...

— Ole hiljaa ja mene pois! kuului vastaan siltä kulmalta ja hän seisahtui, kääntyi sitte tulemaan hitaasti ja takaperin pois, suuret, siniset silmät äitiin tähdättyinä.

— Minä olen aina kuullut, että *sinä* olet niin hyvä, sanoi Torbjörn.

— Niin joskus, kun minä olen lukenut, vastasi tyttö.

— Onko se totta, että siellä teidän kulmalla on niin hirveän paljon noitia ja peikkoja ja muuta pahaa? kysyi Torbjörn, pani käden kupeelleen, nojauti toiseen jalkaan ja pani toisen eteenpäin, — aivan kuten hän oli nähnyt Aslakin tekevän.

— Äiti, äiti, tiedätkö mitä hän sanoo? Hän sanoo — — —

— Anna minun olla, kuuletko! Äläkä tule tänne, ennenkuin minä huudan.

Synnöven täytyi taas hitaasti ja takaperin palata. Hän pisti kaulaliinannurkan suuhunsa, puri ja veti sitä.

— Eikö sitte olekkaan totta, että siellä hautakummuilla joka yö soitetaan?

— Ei!

— Etkö koskaan ole nähnyt noitia?

— En!

— Mutta Herran nimessä...

— Hyi, et saa sanoa niin!

— Ja mun mitä; ei se mitään tee! sanoi Torbjörn ja sylkeä roiskautti hampaiden lomitse, näyttääkseen kuinka kauvas osasi sylkeä.

— Niin, niin, jatkoi Synnöve; — sillä silloin sinä joudut helvettiin!

— Luuletko? kysyi poika hyvän joukon nöyrempanä; sillä hän oli vain kuvitellut voivansa saada selkäänsä, ja nyt oli isä niin kaukana. — Kukas siellä teidän puolella on väkevin?

— Sitä minä en tiedä.

— Meidän puolella on isä; hän on niin väkevä, että antaa selkään Aslakia ja Aslak vasta on väkevä.

— Vai niin.

— Hän on kerran nostanut hevosen.

— Hevosen!

— Se on niin totta, niin totta,— sillä hän on itse sen kertonut.

Synnöve ei ensinkään epäillyt.

— Kuka Aslak on? kysyi hän.

— Se on oikea ilkiö. Isä kuritti häntä niin, ettei tässä maailmassa ketään niin ole kuritettu.

— Tappeletteko te siellä teillä?

— Kyllä joskus, kun... Ettekö sitte siellä teillä?

— Emme koskaan.

— Mitä te sitte teette?

— Äiti keittää ruokaa, kutoo ja ompelee; samaa tekee Karikin, mutta ei niin hyvin kuin äiti, sillä Kari on niin laiska. Mutta Randi hoitaa lehmiä, isä ja pojat ovat vainioilla tai kotona.

Torbjörn piti tätä tyydyttävänä selityksenä.

— Mutta joka ilta me luemme ja veisaamme, lisäsi hän,— ja sunnuntaina me myöskin luemme ja

veisaamme.

— Kaikkiko?

— Niin.

— Se mahtaa olla ikävää.

— Ikävää? Äiti, hän sanoo... Mutta samassa hän muisti, ettei saanut kääntyä sinnepäin. — Tiedätkö, minulla on niin monta lammasta, sanoi hän.

— Onko sinulla?

— On, ja kaksi on tiinettä ja toinen varmaan saa kaksi.

— Vai on sinulla lampaista.

— Minulla on lehmiä ja porsaitakin. Eikö sinulla ole?

— Ei.

— Tule minun luokseni, niin saat karitsan. Siitä sinä sitte kyllä saat monta.

— Se olisi kovin hauskaa. — Hetkisen he olivat ääneti. Sitte jatkoi poika: — eikö Ingridkin saisi karitsaa?

— Kuka on Ingrid?

— Ingridkö? Pikku Ingrid? Synnöve ei tuntenut häntä.

— Onko hän pienempi kuin sinä?

— Tietysti hän on pienempi — niinkuin sinä.

— Voi onko! Hänet sinun pitää ottaa mukaan, kuuletko!

Torbjörn lupasi.

— Mutta, sanoi Synnöve, — kun sinä saat lampaan, voi hän saada porsaansa.

Se oli Torbjörninkin mielestä viisaampaa ja sitte he juttelivat yhteisistä tuttavista, joita heillä tosin ei ollut paljon. Vanhemmat olivat puhuneet puhuttavansa ja heidän piti lähteä kotiin.

Yöllä näki Torbjörn unta Päivänkummusta. Siellä oli olevinaan paljaita valkoisia karitsoja ja pieni tyttö, punaisia nauhoja vaaleissa hiuksissa, käveli niiden keskellä. Ingrid ja Torbjörn tahtoivat joka päivä sinne. Heillä oli hoidettavanaan niin monta karitsaa ja porsasta, etteivät he tahtoneet päästä kääntymään niiden joukossa. He ihmettelivät mikseivät he heti päässeet sinne.

— Senkötähden, että tuo pieni tyttö on pyytänyt teitä? kysyi äiti. — Onko kummempaa kuultu?

— Niin, niin, odottakaa nyt vaan ensi pyhään, niin näette.

Pyhä tuli.

— Sinä kuulut olevan niin paha kehumaan ja valehtelemaan ja kiroamaan, sanoi Synnöve hänelle, — ettet pääse ennenkuin olet heittänyt pois ne tavat.

— Kuka sen on sanonut? kysyi Torbjörn kummissaan.

— Äiti.

Ingrid odotti jännityksessä hänen palaamistaan ja hän kertoi hänelle ja äidille kuinka oli käynyt.

— Siinä näet nyt! sanoi äiti.

Ingrid ei sanonut mitään. Mutta siitä lähtien sekä hän että äiti vartioivat hänen kiroamistaan ja kehumistaan. Ingrid ja hän joutuivat kerran riitaan siitä oliko "koira vieköön!" kiroamista tai ei. Ingrid sai vitsaa ja senjälkeen käytti Torbjörn kaiken päivää sanoja: "koira vieköön!" Mutta illalla kuuli isä sen.

— Niin, vieköönkin sinut! sanoi hän ja löi häntä niin että hän meni kumoon. Eninteen Torbjörn häpesi Ingridiä; mutta hetkisen perästä meni Ingrid hänen luokseen ja taputti häntä.

Parin kuukauden perästä pääsivät he molemmat Päivänkummulle; sitte kävi Synnöve heillä, he taas siellä ja niin kautta koko kasvinajan. Torbjörn ja Synnöve lukivat kilpaa, he kävivät samaa koulua ja vihdoin voitti Torbjörn; hän tuli niin eteväksi, että pappi rupesi erityisesti luettamaan häntä. Mutta Ingridin lukeminen kävi huonosti ja häntä auttoivat molemmat. Ingrid ja Synnöve tulivat niin eroittamattomiksi, että ihmiset sanoivat heitä "peltokanoiksi", he kun aina lensivät yhdessä ja molemmat olivat hyvin vaaleatukkaiset.

Tapahtuipa niinkin, että Synnöve löi Torbjörniä siitä syystä, että tämä oli niin raju ja tuontuostakin joutui riitaan. Silloin Ingrid aina meni väliin ja heistä tuli ystävät kuten ennenkin. Mutta jos Synnöven äiti sai kuulla tappelusta, niin ei Torbjörn sillä viikolla päässyt Päivänkummulle, eikä tuskin seuraavallakaan. Sämundille ei kukaan uskaltanut kertoa sellaisia asioita.

— Hän pitelee poikaa liian kovasti, sanoi vaimo ja käski kaikkia vaikenemaan.

Kasvaessaan suuremmiksi kaunistuivat he kaikki kolme, vaikka kukin eri tavallaan. Synnövestä tuli pitkä ja hoikka, hänen hiuksensa olivat keltaiset, kasvot hienot ja säteilevät, silmät siniset ja rauhalliset. Puhuessaan hymyili hän ja jo aikaiseen rupesivat ihmiset sanomaan, että oli onnellista joutua tekemisiin sen hymyn kanssa. Ingrid oli pienempi, mutta vilkkaampi, hänen hiuksensa olivat vieläkin vaaleammat, kasvot pienet, pehmoiset ja pyöreät. Torbjörnistä kasvoi keskikokoinen ja erittäin sorjaruumiinen, hänen hiuksensa olivat tummat, silmät mustan siniset, kasvopiirteet voimakkaat, jäsenet väkevät. Suuttuessaan sanoi hän mielellään, että hän luki ja kirjoitti yhtä hyvin kuin koulumestari eikä pelännyt ketään täällä laaksossa — paitsi isäänsä, tuli hänen mieleensä, mutta sitä hän ei lisännyt.

Torbjörn olisi aikaiseen tahtonut rippikouluun; mutta siitä ei tullut mitään.

— Niin kauvan kuin et ole ripilläkäynyt, olet vain poika ja paremmin minun käsissäni, sanoi isä.

Ja niin siis hän ja Synnöve ja Ingeborg joutuivat rippikouluun yhteen aikaan. Synnöve olikin odottanut kauvan; hän oli kuudennellatoista vuodeltaan.

— Ihminen ei koskaan osaa liian paljon, kun hänen on tehtävä lupauksensa Jumalalle, oli äiti aina sanonut ja isä, Guttorm Päivänkumpu oli ollut samaa mieltä. Eipä siis kumma jos pari kosijaakin ilmestyi, toinen parempien ihmisten lapsia, toinen rikas naapuri.

— Sehän on hullua! Eihän hän vielä ole päässyt ripillekään.

Meidän täytyy panna hänet rippikouluun, sanoi isä.

Mutta tästä ei Synnöve itse tietänyt mitään.

Pappilassa pitivät perheen naisväet Synnövestä niin paljon, että he veivät hänet sisään saadakseen puhua hänen kanssaan. Ingrid ja Torbjörn olivat ulkona muitten joukossa ja kun yksi pojista sanoi Torbjörnille: "vai et sinä päässytkään mukaan! Ne vievät hänet varmaan sinulta!" niin hän sai siitä sinelmän silmäänsä. Siitä asti tuli toisille pojille tavaksi kiusotella häntä Synnöven takia eikä mikään häntä niin raivostuttanutkaan. Metsässä pappilan alla syntyi vihdoin samasta syystä, sopimuksen mukaan, suuri tappelu. Se yltyi niin, että Torbjörn sai niskaansa suuren joukon poikia yhtäaikaa. Tytöt olivat menneet edellä, joten ei ollut ketään eroittamassa ja sentähden ottelu tulistumistaan tulistui. Torbjörn ei tahtonut joutua alakynteen, useita poikia karkasi hänen kimppuunsa ja hän puolustautui miten parhaiten taisi, jaellen iskuja, jotka sitte itse puolestaan kertoivat mitä oli tapahtunut. Syy saatiin samalla ilmi ja siitä tuli paikkakunnalle paljon puhumista.

Seuraavana pyhänä ei Torbjörn tahtonut mennä kirkkoon; seuraavana päivänä, kun piti mennä pappilaan, tekeytyi hän kipeäksi ja Ingrid meni yksin. Kotiin tullessa Torbjörn kysyi Ingridiltä mitä Synnöve oli sanonut.

— Ei mitään.

Kun hän taas tuli toisten joukkoon, tuntui hänestä siltä kuin ihmiset olisivat katselleet häneen ja rippikoululapset nauraa virnistelleet. Mutta Synnöve tuli myöhemmin kuin muut ja oli sinä päivänä paljon herrasväen luona. Hän pelkäsi papin toruvan, mutta huomasi pian, että ainoat, jotka eivät tappelusta mitään tietäneet, olivat hänen oma isänsä ja pappi. Siitä suoriutui siis hyvin; mutta miten taas päästä puheisiin Synnöven kanssa, sitä hän ei ymmärtänyt; sillä ensi kertaa hän ei nyt tahtonut pyytää Ingridiä välittäjäksi. Opetuksen loputtua oli Synnöve taas pappilan väen luona; ja hän odotti niin kauvan kuin muita vielä oli pihassa, mutta vihdoin täytyi hänenkin mennä. Ingrid oli lähtenyt ensimmäisten joukossa.

Seuraavana päivänä oli Synnöve tullut ennen muita ja asteli puutarhassa pappilan neidin ja erään nuoren herran kanssa. Neiti otti kukkia maasta ja antoi Synnövelle, herra auttoi niinikään ja Torbjörn

seisoi ulkopuolella muiden joukossa ja katseli. He selittivät niin ääneen, että kaikki kuulivat, kuinka taimet olivat istutettavat ja Synnöve lupasi itse istuttaa ne, jotta se tulisi tehdyksi juuri niinkuin he olivat sanoneet.

— Et sinä yksin voi tehdä sitä, sanoi vieras herra ja sitä Torbjörn jäi ajattelemaan.

Kun Synnöve tuli toisten luo, osoittivat he hänelle vieläkin suurempaa kunnioitusta kuin tavallisesti; mutta Synnöve meni Ingridin luo, tervehti häntä ystävällisesti ja pyysi häntä mukaansa nurmikolle, sinne he istuutuivat; sillä he eivät pitkään aikaan olleet oikein puhelleet. Torbjörn jäi toisten joukkoon katselemaan Synnöven hienoja ulkolaisia kukkia.

Tänäpä nä läksi Synnöve samaan aikaan kuin muut.

— Ehkä minä saan kantaa sinulle nämä kukkaset, sanoi Torbjörn.

— Ole hyvä, vastasi hän ystävällisesti, mutta katsomatta Torbjörniin, otti Ingridiä kädestä ja läksi edelle. Päivänkummun alla hän pysähtyi ja sanoi Ingridille hyvästi.

— Kyllä minä tämän matkan itse kannan ne, sanoi hän ja otti kopan, jonka Torbjörn oli laskenut maahan.

Kaiken matkaa oli Torbjörn aikonut tarjoutua istuttamaan hänelle kukkasia, mutta nyt hän ei tullut sitä tehneeksi, sillä Synnöve kääntyi niin kiireesti menemään. Mutta sitte hän ei saanut mielestään sitä, että hänen olisi pitänyt auttaa häntä istuttamaan kukkaset.

— Mistä te puhutte, kun olette kahden? kysyi hän Ingridiltä.

— Emme mistään.

Niin pian kuin toiset olivat panneet levolle, puki Torbjörn uudelleen ylleen ja läksi ulos. Ilta oli kaunis, tyyni ja tuuleton, taivasta peitti ohut, siniharmaa pilvikerros, joka siellä täällä oli revennyt, ikäänkuin joku olisi katsellut tummasta sinestä kuin silmästä. Ei ketään näkynyt taloissa eikä kauvempanakaan; mutta kaikkialla nurmessa vikisivät heinäsiirakat, oikealla kaihersi ruisrääkkä ja vasemmalta vastasi toinen, sitte rupesi nurmesta kuulumaan sellaista soittoa, että nuorukainen luuli kokonaisen saaton tulevan perässään, vaikkei hän nähnyt ketään. Metsä kävi siniseksi ja tummui tummenemistaan tunturiharjoja kohti, lopulta käyden suureksi sumumereksi. Mutta metsän sisästä kuuli hän teeren kuhertavan ja vihertelevän, yksinäisen kissapöllön huutavan ja kosken laulavan vanhaa, vakaata lauluaan voimakkaammin kuin konsanaan — nyt kun kaikki oli asettunut hiljaa kuuntelemaan. Torbjörn katseli Päivänkummulle päin ja läksi kulkemaan. Hän poikkesi tavalliselta tieltä, astui suoria polkuja ja seisoi pian Synnöven pienessä puutarhassa, joka oli saman ylliskamarin ikkunan alla missä hän nukkui. Torbjörn kuunteli ja tähysteli, mutta kaikkialla vallitsi hiljaisuus. Silloin hän rupesi katsomaan työkaluja ja löysikin todella sekä lapioita että talikon. Yhtä lavaa oli lapioitu; pieni kulma vain oli valmistunut, mutta siihen oli jo istutettu kaksi kukkaa, tietysti sitä varten, että näkisi miltä näyttää.

— Raukka on väsynyt, ajatteli Torbjörn; — tässä täytyy olla mies auttamassa, jatkoi hän ajatuksiaan ja ryhtyi työhön.

Hänen ei ollut vähääkään uni, hänestä ei mikään työ ikinä ollut luistanut niin keveästi. Hän muisti miten kukat olivat istutettavat, muisti myöskin miten pappilan puutarhassa oli ja sovitteli toiset toistensa lomiin. Yökin kului, mutta hän ei sitä huomannut, tuskin levähtämättä sai hän lavan lapioiduksi, kukkaset maahan, istutti jonkun uudelleenkin, saadakseen lavan kauniimmaksi ja vähäväliin katsahti hän ikkunaan eikö joku häntä kuitenkin huomaisi. Mutta ei siellä, enempää kuin muuallakaan, näkynyt ketään, eikä hän kuullut edes koiran haukahtavankaan, ennenkuin kukko rupesi laulamaan ja herätti metsän linnut, jotka toinen toisensa perästä rupesivat laulamaan "hyvää huomenta". Tasoittaessaan ympäröivää maata muisti hän Aslakin kertomat sadut ja miten hänkin kerran oli uskonut Päivänkummulla asuvan noitia ja peikkoja. Hän katsahti ylliskamarin akkunaan ja hymähti ajatellessaan, mitä Synnöve nyt aamulla mahtanee miettiä. Oli tullut ihan valoisaksi, linnut pitivät jo hirmuista melua. Hän hypähti sentähden aidan yli ja riensi kotiin. Nyt ei vaan kukaan pääsisi sanomaan, että hän oli käynyt istuttamassa kukkia Synnöve Päivänkummun puutarhaan.

KOLMAS LUKU.

Pian liikkui paikkakunnalla kaikkinaisia puheita, mutta kukaan ei varmuudella tietänyt mitään.

Torbjörniä ei enään rippikoulun päätyttyä nähty Päivänkummulla ja sitä eivät ihmiset mitenkään jaksaneet käsittää; Ingrid sensijaan kävi siellä usein; Synnöve ja hän kävelivät usein mielellään metsässä.

— Älkää viipykö liian kauvan, huusi äiti heidän jälkeensä.

— Emme! vastasi Synnöve — eikä tullut kotiin ennenkuin illansuussa.

Molemmat kosijat ilmaantuivat taas.

— Hän saa itse päättää asiansa, sanoi äiti ja samaa mieltä oli isä.

Mutta kun Synnöve vietiin syrjään ja häneltä kysyttiin, saivat he kiellon. Ilmoittautui muitakin kosijoita, mutta kukaan ei kuullut, että he onnellisina olisivat palanneet Päivänkummulta. Kerran kun Synnöve ja äiti yhdessä seisovat pesemässä maitokehloja, kysyi äiti, ketä hän oikein ajatteli. Kysymys tuli niin äkkiä, että Synnöve punastui.

— Oletko antanut jollekin lupauksen? kysyi äiti taas ja katseli häneen tutkivasti.

— En, vastasi Synnöve kiireesti.

Sen enempää ei asiasta enää puhuttu.

Koska hän oli paikkakunnan rikkain tyttö, seurasivat häntä ikävöivät katseet, kun hän kulki kirkonmäellä — se oli nimittäin ainoa paikka missä hänet näki, paitsi kotia, sillä hän ei käynyt missään tansseissa tai huveissa, vanhemmat kun olivat heränneitä. Torbjörn istui ihan vastapäätä häntä kirkonpenkissä, mutta he eivät koskaan puhelleet, mikäli ihmiset saattoivat huomata. Sen verran jokainen kuitenkin oli tietävinään, että heidän välillään mahtoi olla jotakin, ja kun eivät he seurustelleet keskenään kuten laakson muut nuoret rakastuneet, ruvettiin heistä puhumaan yhtä ja toista. Torbjörniä ikäänkuin ei enään siedetty. Hän tunsu sen itsekin; sillä hän käyttäytyi kun käyttäytyikin rajusti, kun väkeä oli koolla, kuten tansseissa ja häissä; ja tapahtuihan sellaista, että hän tappelussa antoi tulla aika lailla. Mutta ne tilaisuudet vähenivät sitä myöten kuin opittiin tuntemaan kuinka väkevä hän oli; sentähden Torbjörn aikaiseen tottui siihen, ettei kukaan paljon saanut olla hänen tiellään.

— Nyt sinä olet päässyt oman kätesi varaan, sanoi Sämund, hänen isänsä. — Huomaa sentään vielä, että minun käteni ehkä on väkevämpi kuin sinun.

Syksy ja talvi kului, kevät tuli, mutta vielääkään eivät ihmiset tietäneet mitään varmaa. Huhut levittivät niin innokkaasti tietoa Synnöven jakamista rukkasista, että näytti miltei siltä kuin hän saisi kulkea yksikseen. Ingrid häntä kuitenkin seurasi; sillä heidän piti tänä vuonna yhdessä lähteä karjatalolle. Päivänkumpulaiset olivat nimittäin ostaneet osan Kuusiston karjakartanosta. Torbjörn siellä tuntuilla lauleli, sillä hän oli heitä varten panemassa kuntoon yhtä ja toista.

Eräänä päivänä illansuussa, kun hän oli saanut työnsä valmiiksi, istuutui hän miettimään kaikellaisia asioita. Sitä hän pääasiallisesti ajatteli, mistä paikkakunnalla puhuttiin. Hän paneutui selälleen punaisenruskeaan kanervikkoon, ja tuijotti, kädet pään alla, taivasta, joka paistavan sinisenä kaartui tiheitten puunlatvojen takana. Vihreät lehdet ja havunneulat valuivat värjäjänä virtana sineen ja mustanpuhuvat oksat viilsivät siihen kummallisia, viljelä kuvioita. Itse taivas näkyi vaan, kun lehti lehti syrjään; etäämpänä, niiden latvojen välitse, jotka eivät ulottuneet yhteen, kulki se leveänä virtana, tehden oikullisia käännteitä ja katosi kaukaisuuteen. Tämä pani Torbjörnin mielen toiseen vireeseen ja hän rupesi ajattelemaan mitä näki. — —

— — Taas hymyili koivu tuhansin silmin kuusta kohti, petäjä seiso i sanattoman ylenkatseellisena ja tuijotti neuloinensa joka suunnalle; sillä sitä myöten kuin ilma lämpeni, virkosi sairas puu toisen perästä, ne hölmähtivät ilmaan ja pistivät tuoret lehvänsä suoraan petäjän nenään.

— Muistattekos missä te olitte talvella? kysyi petäjä, löyhytteli itselleen viileyttä ja hikoili pihkaa kauheassa kuumuudessa. — On se ihan hullua! — näin pohjoisessa — hyi!

Mutta sitte siellä oli vanha, harmaapäa honka, joka katseli yli kaikkien muiden puiden ja joka osasi taivuttaa runsassormisen oksan miltei kohtisuoraan alas ottamaan rohkeaa vaahteraa pisimmästä hiussuortuvasta, niin että se värisi polviin asti. Tätä sylenpaksuista honkaa olivat ihmiset karsineet, aina ylempi ja ylempi, kunnes se kerran kyllästyneenä ja suuttuneena, äkkiä rupesi sysäämään latvaansa niin korkealle, että hento kuusi sen rinnalla pelästyneenä kysyi, eikö se ensinkään muistanut talven myrskyjä.

— Enkö minä niitä muista? sanoi honka ja antoi pohjatuulen kanssa yhdessä sitä niin korville, että se oli menettämäisillään ryhtinsä, ja onhan sitä siinäkin. Roteva, mustanpuhuva honka oli polkenut maahan niin mahtavan jalan, että varpaat pistivät esiin kuuden kyynärän päästä ja olivat kuitenkin

paksummat kuin selja paksuimmalta paikaltaan. Tämän kuiskasi selja eräänä iltana kainosti humalalle, joka rakastuneena kiertyi ylös sen vartta pitkin. Parrakas honka tiesi mahtinsa ja julisti ihmisille, työntäen oksan toisensa perästä vapaaseen ilmaan: "karsikaa nyt minua, jos voitte!"

— Eivät ne saata sinua karsia! sanoi kotka, alentui armollisesti istumaan, pani sävyisästi kokoon siipensä ja puhdisti jotakin kurjaa lampaanverta sulistaan. — Taidan kehoittaa kuningatarta asettumaan tähän; — hänen pitää munia muutamia munia, lisäsi kotka hiljemmin ja katsahti paljaisiin jalkoihinsa, sillä sitä ujostutti, kun mieleen tuli suloisia muistoja noista varhaisimmista kevätpäivistä, jolloin ensi auringonpaiste tekee elävät olennot vallan hulluiksi. Pian se kuitenkin nosti päänsä ja tuijotti höyhenten varjostamien kulmiensa alta ylös mustia revelmiä kohti, eikö kuningatar jo purjehtisi siellä jossakin pilvien tasalla, väsyneenä ja munia täynnä.

Sen tiensä se läksi ja pian eroitti honka kuningasparin kirkasta, sinistä ilmaa vastaan. Siellä ne lensivät korkeimman tunturin tasalla, keskustellen perheasioistaan. Honka oli kun olihin hiukan levoton; sillä vaikka se arvonsa tunsikin, oli se sentään niin uljasta saada kiikuttaa kotkaperhettä. Ne laskeutuivat molemmat alas ja suoraan hongan luo! Ne eivät puhuneet mitään, mutta rupesivat kokoamaan risuja. Honka levittelihe, jos mahdollista, vieläkin enemmän — sitä ei kukaan voinut estää.

Mutta muussa metsässä syntyi kauhea hälinä, kun puut näkivät mikä kunnia oli tapahtunut suurelle hongalle. Siellä oli muitten muassa pieni, soma koivu, joka katseli kuvaansa lammessa ja luuli voivansa odottaa hiukan rakkautta harmaankirjavalta västäräkiltä, jonka oli tapana nukkua päivällisunensa sen oksilla. Koivu oli lähettänyt tuoksuaan suoraan västäräkin nokkaan, liimannut hyönteisiä lehtiinsä, jotta niitä olisi helppo saada kiinni; ja vihdoinkin oli se kesken kuumuutta oksistaan taivuttanut kokoon pienen majan, joka sisäpuolelta oli peitetty tuoreilla lehdillä, niin että västäräkki todella oli asettumaisillaan sinne kesäksi. Nyt oli kotka asettunut suureen honkaan ja västäräkin täytyi poistua. Siinä sitä oli surua. Västäräkki lauleli ja viserteli lähtövirsiä, mutta ihan hiljaa, jottei kotka huomaisi.

Yhtä huonosti kävi muutamien varpusten. Ne olivat tiheikössään pitäneet niin kauheaa elämää, ettei rastas, joka asusteli likeisessä saarnissa, koskaan päässyt nukkumaan oikeaan aikaan ja se suuttui pahanpäiväisesti ja nosti melun. Vakava tikka naapuripuussa oli nauranut niin, että oli ollut tipahtamaisillaan puustaan. Mutta samassa näkivät ne kotkan hongassa! ja rastas ja varpuset ja tikka ja kaikki mikä lentämään kykeni, sai siivet alleen ja läksi lentoon suinpäin, oksien ylitse ja oksien alatse. Lentäessään mukisi vielä rastas, ettei hän tästäpuoleen vuokraa kesäasuntoa varpusten läheisyydessä.

Ja niin oli metsä jäänyt keskelle iloista auringonpaistetta hyljätyksi ja mietteisiinsä. Sen piti ammentaa koko ilonsa suurelta hongalta, mutta se oli laihaa iloa. Metsä kumarteli peloissaan joka kerta kun pohjatuuli huokui, honka piiskasi ilmaa väkevin oksin ja kotka kierteli sitä tyynenä ja mahtavana, ikäänkuin ei olisi ollut kysymystä kuin tuulenpuuska pahasesta, joka toi metsästä jotakin kurjaa suitsutusta. Mutta koko hongan heimo iloitsi. Yksikään ei ajatellut, ettei sinä vuonna saanut kiikuttaa oksillaan linnunpesää. "Pois tieltä!" sanoivat ne, "me olemme sukua!"

— — — Mitä sinä täällä ajattelet? kysyi Ingrid ja astui hymyillen pensaitten takaa, joiden oksia käänteli syrjään.

Torbjörn nousi.

— Paljonhan sitä ihmisen mieleen mahtuu, sanoi hän ja katsahti uhkamielin puitten päällitse. — Muuten ne tähän aikaan puhuvat liikoa näillä mailla, lisäsi hän, pyyhkäisten tomua vaatteistaan.

— Mitä sinä kanssa aina välität ihmisten puheista?

— No niin, en minä oikein tiedä; — mutta — ihmiset eivät vielä koskaan ole sanoneet sellaista, joka ei olisi ollut mielessäni, vaikkei siitä ole tullut tekoa.

— Nyt sinä puhut pahasti.

— Niin puhunkin, sanoi Torbjörn ja lisäsi hetken perästä: — mutta se on totta.

Hän istuutui nurmeen ja tuijotti eteensä maahan.

— Minä voin helposti muuttua semmoiseksi jommoiseksi he minua tahtovat. Antaisivat minun olla semmoisena jommoisen olen.

— Lopulta on syy kumminkin sinun.

— Olkoon vaan, mutta heillä on siinä osansa. — Minä sanon: antakoot minun olla rauhassa! huusi hän miltei huutamalla ja katsoi ylös kotkan puoleen.

— Mutta Torbjörn! kuiskasi Ingrid. Hän kääntyi Ingridiin päin ja hymyili.

— Hiljaa, hiljaa, sanoi hän, — kuten sanottu: paljonhan sitä ihmisen mieleen mahtuu. — Oletko tänään puhunut Synnöven kanssa?

— Olen; hän on kun onkin jo lähtenyt karjatalolle.

— Tänäänkö?

— Niin.

— Viemään Päivänkummun karjaa?

— Niin.

— Trallalaa!

Ja päivä se paistoi kylkeen puun,
Tilurei!
"Olet kultani kesän ja kukkimakuun!"
Tilurei — juu juu!
avas sirkkunen suun:
"Mitä meinaa kuoma?"

— Huomenna päästetään meidän karja, sanoi Ingrid, tahtoen kääntää keskustelun toisaalle.

— Minä tulen mukaan ajamaan, sanoi Torbjörn.

— Ei, isä aikoo itse tulla mukaan, sanoi tyttö.

— Vai niin, sanoi poika ja vaiken.

— Hän kysyi sinua tänään, sanoi tyttö.

— Kysyikö? sanoi Torbjörn, leikkasi puukollaan oksan puusta ja rupesi sitä kuorimaan.

— Sinun pitäisi puhua isäsi kanssa useammin kuin puhut, sanoi tyttö ystävällisesti. — Hän pitää sinusta niin paljon, lisäsi hän.

— Mahdollista, sanoi Torbjörn.

— Hän puhuu sinusta usein, kun olet ulkona.

— Sitä harvemmin, kun olen sisällä.

— Se on sinun syysi.

— Mahdollista.

— Et saa puhua sillä tavalla, Torbjörn, itse kyllä tiedät, mitä teidän väliinne on tullut.

— Mitä sinne sitte on tullut?

— Kerronko?

— Taitaa olla yhdentekevä; sinä tiedät mitä minäkin tiedän.

— Niin kyllä; sinä toimit liian paljon oman pääsi mukaan; hän ei pidä siitä, sinä tiedät sen.

— Niin, hän on aina tahtonut pitää kiinni käsivarrestani.

— Niin, ainakin silloin kun sinä lyöt.

— Pitääkö ihmisten sitte saada sanoa ja tehdä mitä haluavat?

— Ei, mutta voithan sinäkin hiukan väistyä tieltä; niin hänkin on tehnyt ja hänestä on tullut kunnioitettu mies.

— Häntä ehkei ole kiusattu niin paljon.

Ingrid vaiken hetkisen, katseli ympärilleen ja jatkoi:

— Ei taida kannattaa puhua näistä; mutta — älä mene sinne minne tiedät vihamiehiä odotettavan.

— Ei, siellä minä juuri tahdon olla! Minä en suotta olekkaan Torbjörn

Kuusisto!

Hän oli kuorinut oksan paljaaksi ja pani sen nyt keskeltä poikki.
Ingrid istui ja katseli häntä ja kysyi vitkaan:

— Aiotko pyhänä Pohjamäelle?

— Aion.

Hetkisen vaiettuaan ja veljeensä katsomatta sanoi Ingrid taasen:

— Tiedätkö, että Nuutti Pohjamäki on tullut kotiin sisarensa häihin?

— Tiedän.

Ingrid katsoi häneen:

— Torbjörn, Torbjörn!

— Pitäisikö hänellä olla lupa enemmän kuin ennenkään asettua minun ja muiden väliin?

— Ei hän asetu väliin, ei enempää kuin muut sallivat.

— Kuka sitä tietää mitä muut sallivat!

— Kyllä sinä sen tiedät.

— Itse hän ei kuitenkaan sano mitään.

— Kuinka sinä voit noin puhua! sanoi Ingrid, katsahti häneen vihaisesti, nousi ja katsoi taakseen.

Torbjörn viskeli tikunpalaset menemään, pisti puukon tuppeen ja kääntyi sisarensa päin:

— Kuule — minä olen kyllästynyt tähän kaikkeen. Ihmiset vievät kunnian sekä minulta että tytöltä siksi, ettei välimme ole selvä. Ja toiselta puolen — enhän minä voi edes käydä Päivänkummulla — siksi etteivät vanhemmat minua kärsi, hänen sanojensa mukaan. Minä en saa käydä häntä tervehtimässä kuten muut pojat käyvät tyttöjänsä luona, koska hän muka on pyhiä!

— Torbjörn! sanoi Ingrid hiukan levottomana, mutta Torbjörn jatkoi:

— Isä ei tahdo puuttua asiaan. "Jos sinä hänet ansaitset, niin sinä hänet saat!" sanoo hän vaan. Toiselta puolen vaan puhutaan ja puhutaan — eikä toiselta puolen anneta takaisin. Niin, enhän minä edes tiedä, onko tyttö...

Ingrid karkasi ylös, pani kätensä hänen suulleen ja katsahti taakseen. Pensastoa siellä taasen työnnettiin syrjään ja pitkä, solakka tyttö tuli hehkuvan kuumana näkyviin. Se oli Synnöve.

— Hyvää iltaa! sanoi hän.

Ingrid katsoi Torbjörniin, ikäänkuin sanoakseen: siinä näet! Torbjörn katsoi Ingridiin, ikäänkuin sanoakseen: sitä ei sinun olisi pitänyt tehdä! Kumpikaan ei katsonut Synnöveen.

— Kai minä hiukan saan istuutua; olen tänään käynyt niin paljon.

Ja hän istuutui. Torbjörn käänsi päätään katsoakseen istuutuiko hän kuivaan paikkaan. Ingridin silmät olivat livahtaneet Kuusistoon päin ja äkkiä hän huutamaan:

— Voi, voi sentään! Kaunikki on päässyt irti ja kävelee uutispellossa. Senkin pahas! Entä onko tuo Mansikki? Ei, ei tämä käy laatuun; kyllä meidän pian on päästävä karjakartanolle!

Ja tyttö juoksemaan alas mäkiä. Ei hän edes sanonut hyvästikään.
Synnöve nousi paikalla ylös.

— Joko sinä lähdet? kysyi Torbjörn.

— Jo, vastasi Synnöve, mutta jäi paikoilleen.

— Voithan sinä vähän odottaakin, virkkoi Torbjörn, päin katsomatta.

— Toisen kerran, vastasi Synnöve hiljaa.

— Siihen voi olla pitkä aika.

Synnöve katsoi häneen; hänkin katsoi nyt Synnöveen; mutta kului vähän aikaa ennenkuin he pääsivät alkuun.

— Istu nyt taas, sanoi Torbjörn hiukan hämillään.

— En minä..., vastasi tyttö ja jäi seisomaan. Torbjörn tunsu vihansa nousevan, mutta samassa teki Synnöve jotakin odottamatonta; hän astui askeleen eteenpäin, painui hänen puoleensa, katsoi häntä silmiin ja sanoi hymyillen:

— Oletko minulle suuttunut?

Ja kun Torbjörn katsoi häneen, näki hän hänen itkevän.

— En, vastasi Torbjörn, tulipunaisena kasvoiltaan.

Hän ojensi kätensä, mutta Synnöve ei sitä huomannut, silmät kun olivat kyyneliä täynnä, ja hän veti sen takaisin. Vihdoin sanoi hän:

Kuulitko sinä sen?

— Kuulin, vastasi tyttö, nosti katseensa ja hymyili; silmissä oli entistä enemmän kyyneliä; Torbjörn ei tietänyt mitä sanoa ja tehdä.

— Olen taitanut olla paha, pääsi häneltä.

Hän sanoi sen hyvin lauhasti; Synnöve loi katseensa maahan ja kääntyi pois päin.

— Älä tuomitse asioita, joita et tunne. Synnöve sanoi sen tukahtunein äänin ja Torbjörnin tuli paha olla. Hän tunsu olevansa kuin mikäkin poikaviikari ja sanoi paremman puutteessa:

— Anna anteeksi minulle.

Mutta silloin purskahti tyttö itkemään. Sitä ei Torbjörn saattanut katsella, vaan pani kätensä hänen ympärilleen ja kumartui hänen puoleensa.

— Oikeinko sinä minusta pidät, Synnöve?

— Oikein, nyhkytti Synnöve.

— Mutta se ei tee sinua onnelliseksi? Synnöve ei vastannut.

— Mutta se ei tee sinua onnelliseksi? toisti Torbjörn.

Synnöve itki entistä rajummin ja koetti irtaantua.

— Synnöve! sanoi Torbjörn ja painoi häntä lujemmin syliinsä.

Synnöve nojautui häneen ja itki kovasti.

— Puhutaan nyt, sanoi Torbjörn ja auttoi hänet istumaan kanervikkoon; itse hän istuutui hänen rinnalleen. Synnöve kuivasi silmänsä ja koetti hymyillä; mutta se ei tahtonut onnistua. Torbjörn piteli hänen kättään ja katseli häntä silmiin.

— Kultani, miksen minä saa tulla Päivänkummulle?

Tyttö vaikeni.

— Etkö koskaan ole pyytänyt? Tyttö vaikeni.

— Mikset ole pyytänyt? kysyi Torbjörn ja veti hänen kättään likemmä itseään.

— En uskalla, vastasi Synnöve ihan hiljaa. Torbjörn synkkeni, veti toista jalkaa ylemmä, nojasi kyynärpäähän polveen ja laski pään kätensä varaan.

— — — Jos tätä menoa mennään, niin en minä kai koskaan joudu sinne, sanoi hän vihdoin.

Vastauksen asemasta rupesi Synnöve nyhtämään kanervia maasta.

— Olenhan minä tehnyt paljon — joka olisi voinut olla tekemättä. — — Mutta pitäisihän minulle voida antaa vähän anteeksikin. — — En ole paha — siinä hän hiukan pysähtyi — ja minä olen vielä niin nuori — vähän yli kahdenkymmenen; — — hän ei heti saanut jatketuksi. —Mutta jos joku oikein minusta pitäisi, sanoi hän sitte, — niin sen täytyisi...

Siinä hänen puheensa katkesi. Samassa kuuli hän rinnaltaan Synnöven pidättyen puhuvan:

— Älä sano niin; — — sinä et tiedä kuinka paljon minä — — en uskalla sanoa sitä Ingridillekään — (siinä hän tyrskähti itkuun) — minä — kärsin — — niin kovasti!

Torbjörn kiersi kätensä hänen ympärilleen ja painoi hänet lujasti vastaansa.

— Puhu vanhemillesi, kuiskasi hän, — niin sinä näet, että kaikki käy hyvin.

— Niinkuin sinä tahdot, kuiskasi tyttö.

— Minä?

Silloin kääntyi Synnöve ja kiersi käsivartensa hänen kaulaansa.

— Kun sinä pitäisit minusta niin paljon kuin minä sinusta! sanoi hän hyvin hellästi ja koetti hymyillä.

— Enkö minä sitte pidä? sanoi Torbjörn hiljaa ja hartaasti.

— Et, et; sinä et ota vastaan ainoakaan neuvoa minulta; sinä tiedät mikä voisi meidät yhdistää, mutta sinä et tee sitä. Mikset tee sitä?

Ja kun hän oli päässyt puheenalkuun, sanoi hän yhteen kyytiin:

— Herranen aika sentään, jos sinä tietäisit kuinka minä olen odottanut sitä päivää, jolloin saisin nähdä sinut Päivänkummulla. Mutta aina on vaan pitänyt kuulla sellaista, joka ei ole niinkuin olla pitäisi — ja omien vanhempien on pitänyt tulla sitä kertomaan.

Silloin syttyi Torbjörnille ikäänkuin valo. Hän näki nyt Synnöven kulkevan siellä Päivänkummulla odottamassa rauhallista hetkeä, jolloin hän levollisesti saattaisi viedä hänet vanhempien eteen; mutta sellaista ei Torbjörn koskaan hänelle antanut.

— Olisit ennemmin sen sanonut, Synnöve!

— Enkö sitte ole sitä sanonut?

— Et tällä tavalla.

Synnöve mietti hiukan; sitte hän, käännellen esiliinansa kulmaa poimuihin, virkkoi:

— Sitte on kai siihen ollut syynä — etten oikein uskaltanut.

Se, että Synnöve häntä pelkäsi, liikutti häntä siihen määrään, että hän ensi kertaa eläissään suuteli häntä.

Synnöve hämmästyi niin, että paikalla taukosi itkemästä. Silmät kävivät epävarmoiksi, hän koetti hymyillä, katsoi maahan, sitte taas Torbjörniin ja hymyili vihdoin todenteolla. He eivät enään puhuneet — kädet vain löysivät toisensa, mutta kumpikaan ei uskaltanut puristaa. Vihdoin veti Synnöve hiljaa pois kätensä, rupesi kuivaamaan silmiään ja kasvojaan ja järjestämään hiuksiaan, jotka olivat joutuneet vähän epäjärjestykseen. Torbjörn katseli häntä ja mietti mielessään: jos hän on ujompi kuin kylän muut tytöt ja seurustelee toisella tavalla, niin ei siinä ole mitään moittimista.

Hän saattoi Synnöven karjakartanolle, joka ei ollut kaukana. Hän olisi mielellään tahtonut astella käsi kädessä; mutta hän oli tullut niin oudolle mielelle, että tuskin uskalsi Synnöveen kajota; häntä kummastutti, että hän sai näin astella hänen rinnallaan. — Heidän erotessaan hän sentähden sanoikin:

— Nyt kuluu kotvan aikaa, ennenkuin kuulet minusta pahaa.

Kotona oli isä kantamassa jyviä myllyyn aitasta, sillä paikkakuntalaiset jauhattivat Kuusiston myllyssä, kun heidän omat puronsa olivat kuivilla; Kuusiston virta ei milloinkaan kuivanut. Säkkejä oli paljon, monet aika suuria ja joukossa tavattomankin suuria. Ihan likellä olivat naisväet vääntämässä pyykkiä. Torbjörn meni isänsä luo ja kävi kiinni säkkiin.

— Saanko minä auttaa?

— Kyllähän minä sen teen itsekin, sanoi Sämund, viskasi reippaasti säkin selkäänsä ja läksi myllylle päin.

— Täällä on näitä paljon, sanoi Torbjörn, kävi kiinni kahteen suureen säkkiin, pani selkensä vastaan, vei säkit olkainsa yli, yhden kummassakin kädessä, ja nojasi kyynärpäitään kylkiin. Puolitiessä tuli Sämund häntä vastaan, matkalla noutamaan uusia; isä katsahti häneen nopeasti, mutta ei sanonut

mitään. Kun Torbjörn vuorostaan meni takaisin aittaan, tuli Sämund vastaan, kantaen kahta vieläkin suurempaa säkkiä. Tällä kertaa otti Torbjörn pienen säkin ja kantoi sen; kun Sämund hänet kohtasi, katsoi hän häneen pitemmältä kuin äsken.

— Lähettivät sanan Pohjamäeltä, sanoi Sämund.

— Tahtovat sinua sunnuntaina häihin.

Ingrid katsoi häneen rukoilevasti työnsä äärestä, äiti samoin.

— Vai niin, vastasi Torbjörn kuivasti, mutta kävi tällä kertaa kiinni kahteen suurimpaan säkkiin.

— Menetkö? kysyi Sämund, mustana muodoltaan.

— En.

NELJÄS LUKU.

Kuusiston karjakartano oli kauniilla paikalla, sieltä saattoi nähdä koko seudun, ensinnä Päivänkummun moniväristen metsiensä ympäröimänä ja sitte muut talot metsäseppeleen keskellä, joka teki, että olisi luullut vihreää nurmikkoa ja sen keskellä olevia rakennuksia rauhoitetuksi alaksi, joka väkivalloin on riistetty sydänmaasta. Kuusiston karjakartanolta saattoi laskea 14 taloa; Kuusiston talosta ei näkynyt kuin kattoja ja mitäkin vain karjakartanon äärimmäiseltä kukkulalta. Usein jäivät tytöt kuitenkin katselemaan piipuista nousevaa savua...

— Nyt keittää äiti päivällistä, sanoi Ingrid, — tänään on suolalihaa ja silavaa.

— Kuuleppas, tuolla huudetaan miehiä, sanoi Synnöve; — missähän työssä ne tänään ovat?

Ja heidän silmänsä seurasivat savua, joka iloisena nousi ylös puhtaaseen, aurinkoiseen ilmaan, mutta pian laiskistui, jäi miettimään — ja valui sitte leveäksi vyöksi metsän päälle, oheni siinä ohenemistaan, kunnes liehui hienona harsona ja lopulta miltei hävisi näkymättömäksi. Monellaiset ajatukset siinä nousivat mieleen ja liitivät yli seudun. Sinä päivänä ne olivat Pohjamäellä. Häistä oli kulunut pari päivää; mutta koska niitä piti juotaman kuusi päivää, kuului vieläkin silloin tällöin laukauksia ja voimakkaampia huutoja karjakartanolle asti.

— He pitävät hauskaa, sanoi Ingrid.

— En minä heitä kadehdi, sanoi Synnöve ja otti kutimensa.

— Olisi se sentään mukavaa olla siellä, sanoi Ingrid, joka istua kyykytti katsomassa talolle päin; siellä kulki ihmisiä edestakaisin rakennusten lomitse — toiset aitoille päin, missä kai katetut ruokapöydät olivat, toiset kauvemmas, parittain ja toverillisesti keskustellen.

— En minä vaan ymmärrä mitä tuolta oikein ikävöi, sanoi Synnöve.

— Tuskinhan minä itsekään tiedän, sanoi Ingrid ja jäi ennalleen istumaan. — Tanssia kai, lisäsi hän. sitte.

Synnöve ei vastannut mitään.

— Etkö koskaan ole tanssinut? kysyi Ingrid.

— En.

— Luuletko tanssin olevan syntiä?

— En oikein tiedä.

Ingrid ei heti jatkanut sitä keskustelua; sillä hän muisti, että heränneet ankarasti kielsivät tanssin eikä hän tahtonut tiedustella vanhempien ja Synnöven suhdetta tässä asiassa. Mutta miten ajatukset lienevätäkään kulkeneet, sillä hetkisen perästä hän sanoi:

— Parempaa tanssijaa kuin Torbjörn en ikinä ole nähnyt.

Synnöve vaikenä vähän aikaa ennenkuin virkkoi:

— Niin, hän kuuluu tanssivan hyvin.

— Näkisit vaan kuinka hän tanssii! puhkesi Ingrid puhumaan ja kääntyi häneen päin. Mutta Synnöve vastasi kiireesti:

— Ei, sitä en tahdo!

Ingrid säpsähti hiukan, Synnöve painui laskemaan kutimensa silmukoita. Mutta äkkiä päästi hän työn helmaansa, katsoi suoraan eteensä ja sanoi:

— Niin iloissani kuin tänään en ole ollut pitkiin aikoihin.

— Miksi? kysyi Ingrid.

— Siksi vaan, ettei hän tänään tanssi Pohjamäellä! Ingrid mietti omia asioitaan.

— Siellä kuuluu olevan tyttöjä, jotka ikävöivät häntä, sanoi hän.

Synnöve avasi suunsa ikäänkuin puhuakseen, mutta vaikenä, veti pois tyhjän puikon ja alkoi uutta kierrosta.

— Kyllä Torbjörninkin on sinne ikävä; siitä olen varma, sanoi Ingrid, mutta huomasi vasta myöhään mitä oli sanonut, sillä Synnöve istui kutimensa ääressä veret kasvoilla.

Nyt saattoi Ingrid vasta kiireesti tehdä johtopäätöksiään koko keskustelusta, hän läjäytti kätensä yhteen, asettui polvilleen kanervikkoon, niin että tuli ihan Synnöven eteen — ja rupesi katsomaan Synnöveä suoraan silmiin; mutta Synnöve kutoi hartaasti. Silloin hymähti Ingrid ja sanoi:

— Nyt sinä monta päivää olet salannut minulta jotakin.

— Mitä sinä sanot? kysyi Synnöve ja loi häneen epävarman katseen.

— Et sinä ole pahoillasi siitä, että Torbjörn tanssii, sanoi Ingrid entiseen tapansa.

Toinen ei vastannut; Ingridin kasvot olivat ainoana hymynä, hän karkasi Synnöven kaulaan ja kuiskasi hänen korvaansa:

— Mutta sinä olet pahoillasi siitä, että hän tanssii muiden kanssa kuin sinun!

— Mitä kummaa sinä puhut! sanoi Synnöve, riistäytyi irti ja nousi.

Ingrid nousi hänkin ja meni Synnöven perässä.

— Vahinko ettet tanssi, Synnöve! sanoi hän hymyillen; — oikein vahinko! Tule nyt, niin minä samalla heti paikalla opetan sinua.

Hän otti Synnöveä vyötäisistä.

— Mitä sinä aiot? kysyi Synnöve.

— Opettaa sinua tanssimaan. Sittepä hän ei sinun tarvitse surra sitä että hän tanssii toisten kanssa.

Jo täytyi Synnövenkin hymyillä tai olla hymyilevinään.

— Joku voi meidät nähdä, sanoi hän.

— Herra siunaa, kuinka tyhmiä sinä puhut! sanoi Ingrid ja rallatti jo täyttä vauhtia ja kuljetti Synnöveä tahdin mukaan.

— Ei, ei, ei tästä mitään tule!

— Ethän sinä moneen aikaan ole ollut näin iloissasi, sanoithan juuri niin; tule nyt!

— Kunhan se vaan kävisi!

— Koeta, niin saat nähdä, että se käy!

— Sinä olet niin vallaton, sinä Ingrid.

— Niin sanoi kissakin varpuselle, kun ei varpunen tahtonut pysyä hiljaa, jotta kissa saisi syödä sen suuhunsa; tule pois nyt!

— Tekeehän minunkin oikeastaan mieleni, mutta...

— Nyt minä olen Torbjörn, ja sinä olet hänen nuori vaimonsa, joka ei tahdo, että hän tanssisi muiden kuin sinun kanssasi.

— Mutta — Ingrid rallatti.

— Mutta, toisteli Synnöve yhä, mutta tanssi jo! Se oli hyppyanssia ja Ingrid meni edellä suurin askelin ja miesmäisin liikkein, Synnöve perässä pienin askelin, silmät maassa, — ja Ingrid lauloi:

Ja kettu se pälyi luolastaan :, poikk' kankaan. :, Jänöjussi se harppasi nokkelaan: :, poikk' kankaan. :, Päiv' oli niin hullun paisteinen, että nähnyt ei taa, ei etehen :, poikk' kankaan! :,

Vaan kettu se nauroi luolassaan :, poikk' kankaan. :, Kun jussi noin loikkivi rohkeintaan :, poikk' kankaan. :, "Minun on niin lysti nyt hui ja hai — ota kiinni ken töpöhännästä sai!" :, poikk' kankaan. :,

Ja kettu se vartoo luolassaan :, luona kankaan. :, Jänö juoksevi surmahan suorimpaan :, poikk' kankaan. :, "Voi taivas nyt olen hukassa!" — — — "Kuka käski sun, kultani, tanssia!" :, poikk' kankaan. :,

— No, eikö se nyt käynyt! kysyi Ingrid, kun he hengästyneinä pysähtyivät.

Synnöve sanoi hymyillen, että hänellä oli enemmän halua tanssia valssia. Siinä suhteessa ei ollut mitään estettä, arveli Ingrid ja he ryhtyivät heti toimeen, Ingridin näyttäessä, kuinka jalkoja oli muutettava.

— Sillä valssi se on vaikeaa.

— Oi, kyllä se menee, kun vaan pääsemme tahtiin, sanoi Synnöve, ja Ingrid ehdotti, että he koettaisivat.

He koettivatkin, Ingrid lauloi ja Synnöve lauloi mukana, ensin vaan hyräilemällä, mutta sitte ääneen. Äkkiä Ingrid pysähtyi, päästi Synnöven käsistään ja löi kädet yhteen ihmetyksissään!

— Sinähän osaat tanssia valssia! huudahti hän.

— Ole hiljaa, ei enään puhuta siitä, sanoi Synnöve ja kävi taasen kiinni Ingridiin, jatkaakseen.

— Mutta missä sinä olet oppinut...?

— Trallalaa! ... ja Synnöve pyöritteli Ingridiä. Silloin rupesi Ingrid laulamaan oikein sydämensä pohjasta:

"Kun päiväkin taivaalla piirissä käy, tule tanssihin tyttöni, ennättäy! Kun virtakin vierivi hyppiellen, tule kultani kurimoon pyörteiden! Kun koivukin tuulessa taipuilee, sinä tyttö myös —"

— Kuinka kummallisia lauluja sinä laulat! sanoi Synnöve ja seisautti tanssin.

— En minä tiedä mitä laulan. Torbjörn niitä on laulanut!

— Ne ovat Renki-Pentin lauluja, sanoi Synnöve, — minä tunnen ne.

— Onko ne niitä? kysyi Ingrid ja pelästyi hiukan. Hän jäi katsomaan eteensä eikä sanonut mitään; äkkiä rupesi hän tarkkaavaisesti katselemaan jotakin tiellä.

— Kuule — tuolla ajaa joku Kuusistosta päin ja kääntyy kylätielle.

Synnöve katseli nyt ajajaa.

— Onko se hän?

— On se Torbjörn; hän on matkalla kaupunkiin. — — Se oli Torbjörn ja hän oli matkalla kaupunkiin. Sinne oli pitkä matka; hän kuljetti suurta kuormaa ja ajoi sentähden hitaasti tomuista tietä. Tie näkyi karjakartanolle ja kun hän kuuli ylhäältä huhuamista, arvasi hän kuka siellä huhusi, nousi kuormalleen ja huhusi vastaan niin että raikui tunturilta tunturille. Silloin ruvettiin toittamaan paimen torvea, ja hän kuunteli ja kun torvi vaiken, nousi hän taasen huhuamaan. Niin jatkui matkaa ja hän oli iloisella mielellä. Hän katseli Päivänkumpua eikä se milloinkaan ollut hänestä näyttänyt niin aurinkoiselta kuin nyt. Mutta katsellessaan Päivänkumpua, unohti hän hevosen menemään oman päänsä mukaan. Ja hän heräsi siihen, että se loikahti pahasti syrjään niin että toinen aisa katkesi ja hevonen hurjaa vauhtia

läksi menemään Pohjamäen peltoja pitkin, tie kulki nimittäin niiden läpi. Hän nousi pystyyn ja koetti pidellä hevosta. Hänen ja hevosen välillä syntyi ottelu: hevonen tahtoi jyrkänteelle ja hän piteli vastaan. Vihdoin hän sai sen nousemaan takajaloilleen, silloin hän hypähti rattailta ja ehti, ennenkuin hevonen taasen oli päässyt liikkeelle, saada kiinni puusta — ja nyt täytyi hevosen pysähtyä. Kuorma oli osittain jäänyt tielle, — toinen aisa oli poikki, hevonen värisi. Hän meni sen luo, kävi kiinni suitsiin ja puheli sille kauniisti; hän käänsi sen heti ympäri, ollakseen turvassa jyrkänteeltä, jos se uudelleen pillastuisi; näin pelästyneenä oli sen mahdollon pysyä paikoillaan ja hänen täytyi puolijuoksussa seurata sitä yhä kauvemman ja kauvemman takaisin tielle. Hän ajoi omien tavaroidensa ohi, joita oli huiskinhaiskin tiepuolella, astiat rikki ja sisällys osaksi pilalla. Tähän asti oli vaara kiinnittänyt hänen mieltänsä, nyt hän rupesi huomaamaan seurauksia ja suuttui; kaupunginmatkasta ei tule mitään, sen hän ymmärsi ja jota enemmän hän asiaa ajatteli, sitä enemmän häntä suututti. Päästyään tielle, pillastui hevonen vieläkin, koetti heittäytyä syrjään riuhaistakseen itsensä irti — ja silloin pääsi miehessä suuttumus valloilleen. Hän piteli vasemmalla kädellään suitsia ja antoi oikeallaan iskun toisensa perästä suurella matkapiiskallaan, niin että hevonen aivan hurjistui ja nosti etukaviot hänen rintaansa vastaan. Mutta hän työnsi sen pois ja löi entistä pahemmin, löi kaikin voimin ja käytti piiskan tyvipuolta.

— Kyllä minä sinut opetan, senkin uppiniskainen koni! ja hän löi lyömistään. Hevonen hiljui ja kiljui, hän löi lyömistään. — Nyt opit tuntemaan vahvat kourat! ja hän löi lyömistään. Hevonen läähätti niin että vahto valui alas lyöjän kättä, mutta hän vaan löi. — Olkoon tämä ensimmäinen ja viimeinen kerta, senkin heittiö! kas siinä! vielä kerran noin! äh sinä konirähjä, saatpa kerrankin kuria miehen kädestä! ja hän löi lyömistään.

Tämän kamppailun aikana olivat mies ja hevonen kääntyneet, hevonen ei enään vastustanut, vaan värisi ja vapisi joka iskun alla, ja koetti kiljuen karata syrjään, kun näki piiskan ilmassa lähestyvän. Vihdoin alkoi Torbjörniä hiukan hävettää ja hän lakkasi lyömästä. Samassa huomasi hän ojanreunalla miehen, joka istui kyynärpäälleen nojaten ja nauroi häntä. Torbjörn joutui ihan suunniltaan, hänen silmissään miltei musteni ja yhä pidellen hevosta suitsista, karkasi hän miestä vasaan, piiska pystyssä.

— Kyllä minä opetan sinua nauramaan!

Piiska läjähti, mutta ei tavannut kuin puoleksi, sillä huudahtaen oli mies pauskautunut ojaan. Siellä hän sitte makasi nelin ryömin, käänteli päätään, vilkuili Torbjörniin ja veteli suutaan nauruun. Itse naurua ei kuulunut. Torbjörn hätkähti; sillä tämän miehen oli hän ennenkin nähnyt. Niin, Aslakhan se olikin.

Torbjörn tunsu selkäänsä karmivan, hän ei itsekään tietänyt miksi.

— Sinä kai molemmilla kerroilla peloitit hevosta, sanoi hän.

— Minä täällä vaan makasin, vastasi Aslak ja nosteli itseään hiukan, — ja sinä minut herätit, kun tuossa hakkasit hevosesi hulluksi.

— Sinä sen teit hulluksi; kaikki eläimet pelkäävä sinua, ja Torbjörn taputti hevosta, joka oli niin hiessä, että hiki valui vetenä.

— Sinua kai se enemmän pelkää; en minä vielä koskaan ole noin pidellyt hevosta, sanoi Aslak, joka nyt oli polvillaan ojassa.

— Älä pidä liian suurta suuta, sanoi Torbjörn ja uhkasi piiskalla.

Silloin nousi Aslak ja kapusi ylös.

— Vai minäkö? Pidäkö minä suurta suuta. En! — Minne sinä menet, kun on sellainen kiire? sanoi hän ystävällisellä äänellä ja astui likemmä, mutta horjahteli puolelle ja toiselle, sillä hän oli humalassa.

— En minä tänä päivänä pääse mihinkään, sanoi Torbjörn ja riisui hevosen.

— Ikävä juttu, sanoi Aslak ja tuli vieläkin likemmä, käyden kiinni lakkiinsa. — Herra varjele, sanoi hän sitte, — mikä suuri ja pulsa mies sinusta on tullut, sitte kun sinut viimeksi näin.

Hän piti molempia nyrkkejään taskussa, pysytteli voimiensa mukaan pystyssä ja katseli Torbjörniä, joka ei tahtonut saada hevosta irti ratasrisoista. Torbjörn tarvitsi apua, mutta hän ei saanut pyydetyksi Aslakia auttamaan. Aslak oli pahan näköinen: vaatteet olivat ojassa tahriintuneet, hiukset riippuivat vanuneina kiiltävän hatturisan alta, kasvot, vaikka osaksi vanhastaan tutut, olivat nyt ainaisessa irvahymyssä ja silmät entistä enemmän ummessa, joten hänen täytyi pitää päätään takakenossa ja suutaan ammollaan, kun katsoi johonkin. Kaikki piirteet olivat veltostuneet ja kasvojen muoto kangistunut; sillä Aslak joi. Torbjörn oli kyllä ennenkin silloin tällöin nähnyt hänet, mutta sitä ei Aslak ollut tietävinään. Aslak kierteli kaupustelijana maata ja viipyi mielellään siellä missä pidettiin hauskaa,

sillä hän lauleli iloisia lauluja, kertoi juttuja ja sai palkkseen viinaa. Tälläkin kertaa oli hän ollut Pohjamäellä häissä, mutta katsonut parhaaksi vähäksi aikaa mennä pois, koska hän tapansa mukaan oli yllyttänyt ihmisiä tappeluun ja tappelu lopulta uhkasi hänen omaa nahkaansa. Myöhemmin sai Torbjörn tietää tämän.

— Yhtä hyvin sinun sopii valjastaa se rattaiden eteen kuin riisua se, sanoi Aslak; — sinun täytyy joka tapauksessa mennä Pohjamäelle, muuten et pääse kuntoon.

Torbjörn kyllä oli ajatellut samaa asiaa, vaikkei hän ollut tahtonut sitä ajatella.

— Siellä on suuret häät, sanoi hän.

— Ja sieltä saa suuren avun, vastasi Aslak.

Torbjörn epäili; mutta avutta ei hän päässyt eteenpäin enempää kuin taapäinkään ja selvintä kai oli lähteä taloon. Hän pani hevosen kiinni ja meni. Aslak tuli perässä; Torbjörn katsahti taakseen.

— Minäpä sain hyvää seuraa takaisin häätaloon, sanoi Aslak nauraen. Torbjörn ei vastannut, vaan asteli eteenpäin. Aslak tuli perässä ja laului vanhaa, tuttua laulua:

Talon jukkaa kaksi häihin käy j.n.e.

— Kovinpa sinulla on kiire, sanoi hän hetken perästä; — pääsisit sinä vähemmälläkin, lisäsi hän.

Torbjörn ei vastannut. Soiton ja tanssin ääniä tuli heitä vastaan, suuren, kaksikerroksisen rakennuksen avonaisiin ikkunoihin ilmaantui kasvoja heitä katsomaan. Pihamaalle kokoontui kansaa ryhmiin. Hän huomasi heidän keskenään laskettavan arveluja, kuka tulija mahtaa olla, sitte tuntevan hänet ja vähitellen näkevän hevosen ja astiat, jotka olivat huiskinhaiskin maassa. Tanssi taukosi, koko joukko tölmäsi pihamaalle, juuri kun hekin tulivat taloon.

— Täällä tulee häävieraita vasten tahtoaan, huusi Aslak heidän liketessään ryhmää, Torbjörnin takaa.

Torbjörniä tervehdittiin ja hänen ympärilleen kokoonnuttiin.

— Jumal' antakoon hyviä juhlia, hyvää olutta pöytään, koreita tyttöjä lattialle ja hyviä pelimanneja penkille! sanoi Aslak ja tunkeutui heidän joukkoonsa.

Toiset nauroivat, toiset pysyivät totisina, joku sanoi:

— Reppu-Aslak on aina hyvällä päällä. Torbjörn tapasi paikalla tuttua väkeä, joille kertoi tapauksen; he eivät päästäneet häntä itseään hakemaan hevosta ja tavaroita, vaan pyysivät muita menemään. Sulhanen, nuori mies ja entinen koulutoveri, pyysi häntä maistamaan hääolutta ja niin sitä mentiin tupaan. Toiset tahtoivat jatkaa tanssia, varsinkin naiset, toiset vaativat pientä juomalomaa ja Aslakia kertomaan, koska hän taas oli tullut taloon.

— Mutta saat olla vähän varovaisempi kuin viimein, lisäsi joku.

Torbjörn kysyi, missä kaikki ihmiset olivat.

— Ka, vastattiin hänelle, — tässä oli äsken vähän levotonta; nyt ovat toiset lähteneet lepäämään, toiset lyövät ladossa korttia; muutamat taitavat istua Pohjamäen Nuutin kanssa.

Torbjörn ei kysynyt missä Pohjamäen Nuutti oli. Sulhasen isä, vanha mies, joka poltti liitupiippua ja joi olutta, sanoi:

— Kerro nyt juttu, Aslak; kuunteleepahan tuota ajan kuluksi.

— Pyytävätkö muut? kysyi Aslak, joka oli istunut penkille, vähän matkan päähän pöydästä, jonka ympärillä muut istuivat.

— Totta kai, sanoi sulhanen ja antoi hänelle ryypyn. — Minäkin pyydän.

— Pyytävätkö muutkin sillä tavalla? sanoi Aslak.

— Ehkäpä, sanoi nuori nainen sivupenkiltä ja tarjosi viinituoppia. Se oli morsian, noin kahdenkymmenen vanha, vaaleaverinen, laiha ihminen, jolla oli suuret silmät ja suupielissä tiukka piirre. — Minä pidän sinun jutustasi, lisäsi hän.

Sulhanen katsoi häneen ja sulhasen isä sulhaseen.

— Pohjamäkeläiset ovatkin aina pitäneet jutuistani, sanoi Aslak. — Heidän kunniakseen! huusi hän ja

tyhjensi lasin, jonka sulhaspoika hänelle ojensi.

— Kerro nyt sitte, huusivat useat.

— Mustalais-Siiristä, huusi joku.

— Ei, se on niin ruma! sanoivat toiset, varsinkin naiset.

— Lierin taistelusta! pyysi Sven Rumpali.

— Ei, hauskaa sen olla pitää! sanoi hoikka poika, joka paitahihaisillaan nojautsi seinään. Hänen oikea kätensä riippui rentona, mutta eksyi usein silittämään muutamien nuorten tyttöjen hiuksia, jotka istuivat likellä; tytöt toruivat, mutta eivät muuttaneet paikkaa.

— Nyt minä kerron mitä itse tahdon, sanoi Aslak.

— Piru ties! mutisi vanhempi mies, joka oli pitkänään sängyssä ja tupakoi; hänen toinen jalkansa roikkui maassa, toisella hän potki hienoa takkia, joka riippui sängynpylväessä.

— Anna takkini olla! huusi poika, joka nojautsi seinään.

— Anna tyttäreni olla! vastasi mies, joka oli pitkällään.

Jo siirtyivät tytöt muualle.

— Niin, minä kerron mitä itse tahdon! huusi Aslak. "Viinaa päässä, miehessä mieltä!" sanoi hän ja läjäytti kätensä yhteen.

— Kerro mitä me tahdomme, huomautti mies sängystä, — sillä viina on meidän.

— Mitä se merkitsee? kysyi Aslak, silmät pystyssä.

— Sitä vaan, että kun porsaan syötämme, niin sen tapammekin, sanoi mies, heilutellen jalkaansa.

Aslak pani silmät kiinni, mutta jäi istumaan, pää entisessä asennossa; sitte se vaipui hänen rinnalleen eikä hän enään sanonut mitään.

Hänelle koetettiin puhua, mutta hän ei kuullut.

— Viina vei miehen, sanoi se, joka oli pitkänään sängyssä.

Samassa Aslak nosti päätään ja rupesi hymyilemään entistä hymyänsä.

— Nyt te saatte kuulla hauskan pätkän, sanoi hän. — Herra varjele, kuinka hauskan! sanoi hän hetkisen perästä ja nauroi, suu selällään, mutta niin ettei kukaan kuullut naurua.

— Hän on oikein parhaimmalla päällään, sanoi sulhasen isä.

— Niin sitä olla pitääkin! sanoi Aslak; — ryyppy tänne! sanoi hän ja ojensi kätensä. Ryyppy tuli, hän joi sen hitaasti pohjaan, piti vähän aikaa päätään takakenossa ja viimeistä tilkkaa suussa, kulautti sen sitte kurkusta alas ja sanoi, kääntyen sängyssä viruvan miehen puoleen: — ja nyt on porsas teidän!

Hän nauroi entiseen tapaansa, jännitti molemmat kätensä polvensa ympäri ja nosteli sillä tavalla jalkaansa ylös ja alas, samalla huojuttaen ruumistaan puolelle ja toiselle. Vihdoin hän alkoi:

— Oli kerran tyttö, joka asui laaksossa. Mikä sen laakson nimi oli, on samantekevää; tytön nimi nimikään. Mutta tyttö oli korea, sitä mieltä oli talon isäntäkin — hsss! jolla hän oli palveluksessa. Hän sai hyvän palkan ja sai enemmänkin kuin kaupassa oli: hän sai lapsen. Ihmiset sanoivat, että se oli isännän, mutta sitä ei isäntä sanonut, sillä hän oli nainut mies, eikä tyttökään sitä sanonut, sillä hän oli ylpeäluontoinen, se ihmisraukka. Niissä ristiäisissä tehtiin valhe, ja koska hän oli synnyttänyt sellaisen kadotuksen lapsen, niin olihan se yksikaikki ristittiinkö se valheellisesti. Mutta äiti sai asua mökissä kartanon likellä ja siitä ei emäntä pitänyt, kuten odottaa sopikin. Kun tyttö tuli taloon, sylki emäntä häntä silmille; ja kun hänen poikapahasensa tuli leikkimään talon pikkupoikien kanssa, käski hän heidän ajaa äpäräpojan menemään; ei hän parempaa ansainnut, sanoi emäntä.

Yötä ja päivää kerjasi hän miestänsä ajamaan tyttöressua maailmalle. Mies piteli vastaan niin kauvan kuin hän pysyi miehenä; mutta sitte hän rupesi juomaan ja silloin otti akka vallan. Nyt kävi tyttöruhjan huonosti, vuosi vuodelta pahenivat asiat ja ihan hän oli nälkään kuolemaisillaan poikapahasineen, joka ei ottanut mennäkseen pois äitinsä luota.

Sillä lailla kului yksi vuosi ja toinen vuosi ja niitä kului kahdeksan, mutta yhä oli tyttö mökissään. Nyt

hänen kuitenkin täytyi lähteä. — — Ja hänen oli lähteminen! — — Mutta sitä ennen hulmahti talo tuleen ja liekkiin ja mies paloi sinne, sillä hän oli humalassa, — akka pelastui kakaroineen ja hän syytti töllin tyttöressua. Syytti ehkä syystä. — — Tai syytti syyttäkin. — — Se oli kummallinen poika se hänen poikansa. Kahdeksan vuotta hän oli nähnyt äidin raatavan ja kärsivän ja hän kyllä tiesi syyn, sillä äiti oli sen sanonut, kun hän kysyi miksi äiti aina itki. Niin teki äiti lähdön edellisenäkin päivänä ja sentähden oli *poika* yöllä poissa. — Mutta *äiti* pääsi elinkautiseen vankeuteen, sillä hän oli itse kirjurille tunnustanut sytyttäneensä taloon korean kokon. — Poika kierteli kylää ja kaikki ihmiset auttoivat häntä, kun hänellä oli ollut niin huono äiti. — Mutta sitte hän läksi siltä paikkakunnalta toiselle, missä ei häntä autettu paljoakaan, koskei tiedetty, että hänen äitinsä oli ollut niin huono. Hän ei taitanut sitä kertoa. — Kun minä viimeksi kuulin hänestä kerrottavan, oli hän juovuksissa ja sanovat, että hän viime aikana on ruvennut juomaan; en mene takaamaan onko se totta; mutta se on totta, etten ymmärrä mitä hän muutakaan tekisi. Se on häijy ja ilkeä mies, sen saatte uskoa; hän ei kärsi ihmisiä eikä sitä että he ovat hyvät keskenään, vielä vähemmin, että he ovat hyvät hänelle itselleen. Ja hän soisi, että kaikki olisivat sellaiset kuin hänkin on — vaikka sen hän sanoo vaan, kun on juovuksissa. Ja silloin hän myöskin itkee, itkee niinkuin rakeita tulisi — ihan ilman syytä; sillä mitäpä itkunsyytä hänellä olisi? Hän ei ole varastanut keneltäkään äyriin vertaa, tai tehnyt muuta pahaa, jota muut tekevät, niin ettei hänellä ole syytä itkeä, ja kuitenkin hän itkee, itkee niin että on kuin rakeita tulisi. Ja jos sattuisitte näkemään hänen itkevän, niin älkää luottako häneen, sillä hän on vaan päissään sellainen eikä hänestä silloin pidä välittää.

Samassa putosi Aslak katkerasti itkien takaperin penkiltä. Pian hän kuitenkin lakkasi itkemästä, sillä hän nukkui.

— Nyt on sika täynnä, sanoi se mies, joka oli pitkänään sängyssä. — Silloin hän aina itkeä pillittää, kunnes nukkuu.

— Se oli ilkeä juttu, sanoivat naiset ja rupesivat siirtymään muualle.

— Sellaisia hän aina kertoo, kun itse saa päättää, sanoi muuan vanhus, nousten oven luota. — Herra ties miksi ihmiset viitsivät häntä kuunnella, lisäsi hän ja katsahti morsiameen.

VIIDES LUKU.

Toiset menivät ulos, toiset koettivat saada pelimannia sisään, jotta tanssi pääsisi alkuun; mutta pelimanni oli nukkunut porstuan nurkkaan ja toiset puhuivat hänen puolestaan, että annettaisiin hänen rauhassa maata.

— Sitte kun hänen toverinsa, Lauri, täällä lyötiin piloille, on Ollin täytynyt yksin kestää yli vuorokauden.

Torbjörnin hevonen ja tavarat olivat tuodut pihaan; toiset rattaat pantiin eteen, koska hän kaikkien pyynnöistä huolimatta tahtoi lähteä. Varsinkin koetti sulhanen pidättää häntä.

— Ei täällä taida minullakaan olla niin hauskaa kuin näyttää olevan, sanoi hän ja se pani Torbjörnin ajattelemaan; mutta hän päätti sentään lähteä ennen iltaa.

Kun he huomasivat hänen järkähtämättömyytensä, hajaantuivat he pitkin pihaa. Kansaa oli paljon, mutta hyvin hiljaista eikä paljon ensinkään häiden näköistä. Torbjörn tarvitsi valjaisiinsa uutta puunaulaa ja meni sellaista hakemaan. Pihasta ei löytynyt sopivaa ja hän meni vähän ulomma, tuli puuvajalle ja asteli hitaasti ja hiljaa, sulhasen sanat korvissa. Puuvajasta hän löysikin etsittävänsä, mutta asettui, itsekään tietämättä miksi, seinää vastaan istumaan, kädessä veitsi ja puukapula. Samassa hän kuuli jostakin läheltään nyyhkytystä; se kuului ohuen seinän toiselta puolen, ratasvajasta. Torbjörn kuunteli.

— Oletko — sinä täällä? sanoi hitaasti ja vaivalloisesti miehen ääni.

Kuului itkua, mutta itkijä ei ollut mies.

— Miksi sinä tulitkin tänne? kysyi nähtävästi se, joka itki, sillä ääni oli ihan itkunsekainen.

— Kenenkä häissä minä sitte soittaisin, jollen sisin häissäsi! sanoi ensimmäinen puhuja.

Lauri viuluniekka siellä kai on, ajatteli Torbjörn. Lauri oli pitkä, pulska poika, jonka äiti piti talon

torppaa. Mutta toinen puhuja mahtoi olla morsian.

— Mikset sinä myöskään koskaan ole puhunut! sanoi nainen hitaasti ja tukahtunein äänin, ikäänkuin suuren mielenliikutuksen vallassa.

— En luullut sitä tarvittavan meidän kesken, kuului lyhyt vastaus.

Vähän aikaa oli hiljaista, sitte virkkoi taasen nainen:

— Sinä tiesit kuitenkin, että hän kävi täällä.

— Luulin sinua vahvemmaxi.

Ei kuulunut muuta kuin itkua, vihdoin puhkesi nainen taasen puhumaan;

— Mikset sinä puhunut?

— Mitä Vanhan-Pirkon pojan olisi auttanut puhua Pohjamäen tyttärelle, tuli vastaukseksi hetken perästä, jona aikana puhuja raskaasti oli vetänyt henkeään ja voihkinut.

Vastaus viipyi.

— Olemme sentään katselleet toisiamme vuosikausia, sanottiin.

— Sinä olit niin ylpeä, ei sinulle oikein uskaltanut puhua.

— Enkä minä mitään niin toivonut. — Odotin joka päivä; — aina kun vaan tapasimme; — minusta tuntui jo lopulta, että kauppasin itseäni. Sitte arvelin, ettet sinä minusta huolinut.

Seurasi hiljaisuus. Torbjörn ei kuullut vastausta eikä itkua; eikä hän edes kuullut sairaan vetävän henkeään.

Torbjörn ajatteli sulhasta, jonka luuli tuntevansa kelpo mieheksi ja hänen tuli hänen puolestaan paha olla. Samassa kuului naisenkin sanovan:

— Pelkään, ettei hänellekään tule minusta paljon iloa, hänelle joka...

— Se on kelpo mies, sanoi sairas ja rupesi taas valittamaan.

Nähtävästi rintaan sattui. Se mahtoi koskea naiseen, koska hän taas alkoi:

— Kyllä sinun nyt on vaikea — — mutta — me kai emme koskaan olisi tulleet puhuneiksi, jollei tätä olisi tullut väliin. Vasta kun sinä löit Nuuttia, minä sinut ymmärsin.

— Minä en enään jaksanut sitä kantaa, sanoi mies ja lisäsi hetken perästä: — Nuutti on paha.

— Ei hän ole hyvä, sanoi sisar.

He vaikenivat hetken, sitten sanoi mies:

— Mahdanko minäkin joskus parantua; no niin, yhdentekevähän se on.

— Jos sinun on paha olla, niin pahempi on minun. Kuului katkeraa itkua.

— Menetkö jo? kysyi mies.

— Menen, tuli vastaukseksi ja sitte: — oi voi, voi minua, mikä elämä tästä tuleekaan!

— Älä itke noin, sanoi mies; — kyllä Jumala pian lopettaa minun elämäni, sitte saat nähdä, että sinunkin on parempi.

— Herra Jeesus, älä puhu! huusi nainen ääntään pidätellen ja ikäänkuin käsiään väännellen; Torbjörn arveli hänen samassa lähteneen tai pitkän aikaa pysyvän puhumattomana, sillä hän ei hyvään aikaan kuullut mitään ja läksi puuvajasta.

Pihaan päästyään kysyi hän ensimmäiseltä vastaantulijalta:

— Mitä Pelimanni-Laurin ja Pohjamäen Nuutin väliin oikein tuli?

— Jaa niidenkö väliin? sanoi Pekka renki ja veti kasvot ryppyihin, ikäänkuin kätkeäkseen niihin jotakin. — Voit kyllä kysyä, sillä tulihan siihen vähän; Nuutti vaan kysyi Laurilta, soiko viulu iloisesti näissä häissä.

Samassa astui morsian heidän ohitse; hänen kasvonsa olivat käännettyt toisaalle, mutta kun hän kuuli Lauria mainittavan, katsahti hän heihin ja hänen silmänsä olivat suuret ja punaiset ja tuskin näkivät; mutta muuten olivat kasvot hyvin kylmät; niin kylmät, ettei Torbjörn saattanut uskoa häntä äskeiseksi puhujaksi. Hän alkoi aavistaa enemmänkin.

Etempänä pihamaalla odotti hevonen; hän pani puun aulan paikoilleen ja haki sulhasta sanoakseen hyvästi. Hänen ei tehnyt mieli lähteä häntä etsimään, hän miltei toivoi, ettei hän tulisi ja nousi rattailleen. Samassa rupesi vasemmalta, missä lato oli, kuulumaan melua. Ladosta tuli kokonainen joukkue; iso mies kulki edellä ja huusi:

— Missä hän on? — Onko hän mennyt piiloon? — Missä hän on?

— Tuolla, tuolla! sanoivat toiset.

— Älkää päästäkö häntä sinne, sanoivat taas toiset, — siitä koituu paljasta onnettomuutta.

— Nuuttiako he hakevat? kysyi Torbjörn pieneltä pojalta, joka seisoi hänen rattaidensa vieressä.

— Niin, hän on humalassa ja silloin hän aina tahtoo tapella.

Torbjörn istui jo kuormalla ja löi hevosta.

— Ei, seis, veikkonen! kuuli hän takaansa; hän pidätti hevosta, mutta kun se siitä huolimatta yhä kulki eteenpäin, antoi hän sen mennä. — Hoi, pelkäätkö sinä, Torbjörn Kuusisto? kuului huuto lähempää.

Torbjörn pidätti hevosta lujemmin, muttei katsonut taakseen.

— Astu pois rattailta ja tule iloiseen seuraan, huusi joku.

Torbjörn käänsi päätään.

— Kiitoksia, minun pitää lähteä kotiin, sanoi hän.

Nyt syntyi neuvottelu ja koko joukko oli kokoontunut rattaiden ympärille. Nuutti meni hevosen eteen, taputti sitä ensin ja kävi sitte kiinni päähän, katsoakseen sitä. Hän oli aika kookas, hänellä oli vaaleat, takkuiset hiukset, tylppä nenä, suu oli suuri ja karkea, silmät maidonsiniset, mutta rohkeat. Ei hän paljon muistuttanut sisartaan, mutta oli jotakin yhtäläistä ja otsa oli sama suora kuin sisarella, paitsi matalampi; kaikki piirteet, jotka sisarella olivat hienot, olivat veljellä karkeat.

— Mitä sinä tahdot konistasi? kysyi Nuutti.

— En myy sitä, sanoi Torbjörn.

— Luuletko, etten minä jaksaa maksaa? sanoi Nuutti.

— Mistä minä tiedän mitä sinä jaksat ja mitä et.

— Vai niin, vai epäilet sinä. Olisit varoillasi siinä suhteessa, sanoi Nuutti.

Se poika joka oli seisonut tuvassa, nojaten seinään ja silitellen tyttöjen hiuksia, virkkoi nyt naapurilleen:

— Nuutti ei tällä kertaa oikein uskalla. Tämän kuuli Nuutti.

— Enkö minä uskalla? Kuka sanoo niin? Enkö minä uskalla? huusi hän.

Paikalle kokoontui yhä enemmän väkeä,

— Pois tieltä, karttakaa hevosta! huusi Torbjörn ja läiskäytti piiskaa. Hän tahtoi, päästä liikkeelle.

— Sanotko sinä minulle pois tieltä? kysyi Nuutti.

— Minä puhuin hevoselle; anna tietä, sanoi Torbjörn, mutta ei itsekään kääntynyt syrjään.

— Mitä, aiotko sinä ajaa päälleni? kysyi Nuutti.

— Mene sitte pois!

Hevonen nosti päänsä ilmaan, sillä muuten sen olisi täytynyt työntää se Nuutin rintaa vastaan. Silloin kävi Nuutti kiinni suitsiin ja hevonen, joka muisti äskeisen kurituksen, rupesi vapisemaan. Mutta tämä liikutti Torbjörniä, joka katui, mitä äsken oli tehnyt hevoselle; nyt puhkesi raivo Nuuttia vastaan; sillä hän nousi seisoalleen, piiska kädessä, ja veti sillä Nuuttia päähän.

— Lyötkö? huusi Nuutti ja tuli likemmä. Torbjörn hyppäsi alas rattailta.

— Sinä olet paha mies, virkkoi hän kalman kalpeana ja antoi ohjakset pojalle, joka oli ollut tuvassa ja joka tarjoutui niitä ottamaan.

Mutta vanhus, joka oli noussut ovensuusta, kun Aslak oli lopettanut kertomuksensa, meni Torbjörnin luo ja tarttui hänen käsivarteensa.

— Sämund Kuusisto on niin hyvä mies, ettei hänen poikansa pidä antautua tekemisiin tuollaisten tappelupukarien kanssa, sanoi hän.

Torbjörn rauhoittui, mutta Nuutti huusi:

— Olenko minä tappelupukari? Hän on yhtä hyvin tappelupukari ja minun isäni on yhtä hyvä kuin hänenkin isänsä. — Tule vaan tänne! — Paha onkin, etteivät kyläläiset tiedä kuka meistä kummastakin oikeastaan on potrempi poika, lisäsi hän ja riisui kaulahuivinsa.

— Ehdimmehän me vielä koettaa, sanoi Torbjörn. Silloin sanoi se mies, joka oli ollut pitkänään sängyssä:

— Ne ovat kuin kissat, niiden täytyy ensin kummankin puhumalla ylyttää rohkeuttaan.

Torbjörn kuuli tämän, muttei vastannut siihen mitään. Yksi ja toinen joukossa nauroi, toiset sanoivat, että näissä häissä oli ollut tarpeeksi ilkeitä tappeluja ja että he häiritsivät vierasta miestä, joka rauhallisesti halusi lähteä matkalle. Torbjörn rupesi katsomaan hevostaan; hänen tarkoituksensa oli lähteä. Mutta äskeinen poika oli kääntänyt sen ja ajanut aika kauvas; itse oli poika tullut ihan heidän taakseen.

— Mitä sinä katselet? kysyi Nuutti; — Synnöve hän on kaukana täältä.

— Mitä hän sinua liikuttaa?

— Ei, eivät sellaiset tekopyhät naiset minua liikutakaan, sanoi Nuutti; — mutta taitaa vaan panna sinut pelkäämään.

Tämä oli jo Torbjörnille liikaa; kaikki huomasivat, että hän katsoi ympärilleen tarkastaakseen paikkaa. Muutamat vanhemmat sekaantuivat taas riitaan ja huomauttivat, että Nuutti jo oli tuottanut tarpeeksi häiriötä näissä häissä.

— Ei hän minulle mitään tee, sanoi Torbjörn, ja kun he sen kuulivat, vaikenivat he.

Toiset sanoivat:

— Antaa heidän otella, niin heistä tulee ystävät; he ovat jo kauvan katselleet toisiaan karsain silmin.

— Niin, sanoi muuan, — he tahtoisivat molemmat olla ensimmäiset tällä paikkakunnalla; katsotaan nyt!

— Oletteko te nähneet Torbjörn Kuusistoa, tiedusteli Nuutti; — minä luulin juuri nähneeni hänet tässä pihalla.

— Kyllä hän on täällä, sanoi Torbjörn ja samassa sai Nuutti oikean silmänsä päälle sellaisen iskun, että hän horjahti muutamia miehiä vastaan.

Syntyi hiiskumaton hiljaisuus. Nuutti nousi ja hyökkäsi sanaa sanomatta Torbjörnin kimppuun. Torbjörn otti hänet vastaan. Siitä nousi pitkä nyrkkitaistelu, kun molemmat kaikin voimin koettivat nujertaa toisiansa; mutta molemmat olivat harjaantuneita ja pitivät puoliaan. Torbjörnin iskuja tuli tiheään ja toiset sanoivat niitä aika koviksi.

— Jopa on Nuutti saanut vastustajan, sanoi se joka oli korjannut pois hevosen; — tehkää tilaa.

Naiset pakenivat; yksi ainoa seisoj korkeilla portailla, paremmin nähdäkseen; se oli morsian. Torbjörn näki hänet vilaukselta ja pidätti hetkiseksi; silloin huomasi hän veitsen välkkyvän Nuutin kädessä ja muisti sisaren sanat, ettei Nuutti ole hyvä mies. Hän tähtäsi taitavasti iskun Nuutin ranteen yläpuolelle, niin että veitsi putosi ja käsivarsi puutui.

— Ai, kuinka löitkin! sanoi Nuutti.

— Vai löin! huudahti Torbjörn ja karkasi hänen kimppuunsa.

Nuutti ei tahtonut saada käytetyksi kuin toista kättään, häntä nostettiin ilmaan ja kanniskeltiin, mutta siinä tuli tenä, ennenkuin hänet saatiin maahan. Monta kertaa hänet kyllä painettiin alas sillä tavalla,

että kuka toinen hyvänsä olisi taipunut, mutta tällä oli hyvä selkä; Torbjörn siirtyi hänen mukanaan, ihmiset tekivät tilaa, mutta Torbjörn tuli hänen kanssaan aina vaan perässä ja niin sitä mentiin ympäri pihan, kunnes he tulivat portaiden alle. Siinä viskasi Torbjörn hänet vielä kerran ilmaan ja paiskasi maahan, niin että polvet notkahtivat; Nuutti meni pitkäkseen kalliolle niin että helähti. Siihen hän jäi hiljaa makaamaan, päästi raskaan korahduksen ja painoi silmät umpeen; Torbjörn ojentui suoraksi ja katsoi ylös. Hänen silmänsä sattuivat morsiameen, joka liikkumattomana katseli tapahtumaa.

— Pankaa jotakin hänen päänsä alle, sanoi hän, kääntyi ja läksi pois.

Kaksi vanhaa vaimoa astui ohitse.

— Herranen aika! tuossa makaa taas yksi; kuka se nyt on? sanoi toinen toiselle.

— Nuutti Pohjamäki, vastasi joku mies. Silloin sanoi toinen vaimoista:

— Sitte taitavat tappelut tästä puoleen vähentyä.

Pitäisi niillä nyt olla muutakin mihin tuhlaisivat voimiaan.

— Se oli tosi sana se, Randi, arveli toinen; — Jumala heitä auttakoon niin että he oppivat näkemään toistensa sivu ja katsomaan parempia asioita.

Tämä sattui Torbjörniin oudosti; hän ei ollut virkkanut sanaakaan, vaan katseli yhä niitä, jotka hoitivat Nuuttia; — useat koettivat puhua hänelle, mutta hän ei vastannut. Vihdoin hän kääntyi pois päin ja vaipui mietteisiin. Synnöve tuli hänen mieleensä ja häntä hävetti suuresti. Hän rupesi miettimään miten hän osaisi selittää tämän asian ja hän käsitti, ettei hänen ollutkaan niin helppoa lopettaa entistä elämänsä kuin hän oli ajatellut. Samassa kuuli hän takaansa sanottavan: "ole varoillasi, Torbjörn!" mutta ennenkuin hän ehti kääntyäkään, oli takaapäin tartuttu hänen olkapäähänsä, hänet painettiin maahan, eikä hän enään tuntenut mitään muuta kuin polttavaa tuskaa, hän ei oikein tietänyt missä. Hän kuuli ääniä ympärillään, tajusi, että ajettiin, luuli itsekin ajavansa hevosta, muttei varmuudella tietänyt mitään.

Sitä kesti hyvin kauvan, tuli kylmä ja taas lämmin ja sitte kävi hänen olonsa niin köykäiseksi, niin köykäiseksi, että hän luuli liitelevänsä ilmassa — ja nyt hän käsitti, että puunlatvathan häntä kannattavatkin, hän liiteli latvalta latvalle, tuli tunturille, yhä korkeammalle ja korkeammalle — tuli karjakartanolle, aina vaan korkeammalle — ihan korkeimmalle tunturiharjalle asti; siellä kumartui Synnöve hänen puoleensa ja sanoi, että hänen olisi pitänyt puhua. Synnöve itki kovasti ja huomautti, että hän toki itsekin oli nähnyt, että Nuutti Pohjamäki oli asettunut hänen tielleen, aina ja alituisesti hänen tielleen ja olihan hänen viimein täytynyt ottaa Nuutti. Sitte taputti Synnöve häntä lempeästi toiselle poskelle, niin että se kävi ihan lämpöiseksi, ja itki niin, että paita siltä paikalta kastui. Mutta Aslak kyykötöi suurella, suippealla kivellä ja sytytteli puunlatvoja ympärillään, niin että ne ritisivät ja paukkuivat ja oksat hänen ympärillään vinkuivat; itse hän nauroi suu ammollaan ja sanoi: en minä sitä tee, vaan äitini! Ja Sämund, isä, seisoi toisella puolella ja viskeli jyväsäkkejä korkealle ilmaan, niin että pilvet kävivät niihin kiinni, vetivät ne luokseen ja levittivät jyvät kuin sumuksi vaan — ja se tuntui Torbjörnistä niin ihmeelliseltä, että jyvät saattoivat levitä yli koko taivaan. Kun hän katseli alas Sämundiin itseensä, kävi tämä niin pieneksi, niin pieneksi, ettei hän lopulta kohonnut paljon ensinkään maasta, mutta silti hän yhä viskeli säkkejä korkeammalle ja korkeammalle ja sanoi: "koeta sinä vaan tehdä tätä!" — — Korkealla pilvissä oli kirkko ja Päivänkummun vaaleanverinen vaimo seisoi tornissa ja huiskutti toisessa kädessään punakeltaista nenäliinaa, toisessa virsikirjaa ja sanoi: "tänne et sinä pääse ennenkuin olet heittänyt tappelut ja kiroukset." — Ja kun hän katsoi likemmin, ei se ollutkaan kirkko, vaan Päivänkumpu ja aurinko paistoi kaikkiin satoihin ruutuihin niin, että hänen silmiinsä koski ja hänen täytyi painaa ne lujasti umpeen. — —

— — Varovasti, varovasti, Sämund! kuuli hän ja heräsi kuin unesta siihen, että häntä kannettiin, ja kun hän katseli ympärilleen, oli hän joutunut Kuusiston tupaan; liedessä loimotti suuri tuli, äiti seisoi hänen vieressään ja itki; isä kohotti häntä paraikaa käsivarsillaan — hän aikoi viedä häntä sivuhuoneeseen, mutta päästi hänet samassa alas.

— Hänessä näkyy vielä olevan henkeä, sanoi hän värisevin äänin ja kääntyi äidin puoleen.

Äiti puhkesi puhumaan:

— Auta armias, hän avaa silmänsä! Torbjörn, Torbjörn, rakas poika, mitä ne ovatkaan sinulle tehneet!

Ja hän painui hänen puoleensa ja silitti hänen poskeaan, kuumien kyynelten valuessa pojan kasvoille. Sämund hankasi toisella hihallaan silmiään ja vei sitte ystävällisesti äidin syrjään:

— Anna minun nyt samalla heti viedä hänet, sanoi hän ja kiersi lujasti toisen kätensä hänen

hartioidensa alle ja toisen vähän alapuolelle selkää. — Kannata sinä, äiti, päätä, jollei hän itse jaksaisi.

Äiti meni edellä ja kannatti päätä, Sämund koetti päästä hänen askeltensa tahtiin ja pian makasi Torbjörn toisessa huoneessa. Heidän peitettyään ja huolellisesti hoidettuaan häntä kysyi Sämund joko poika oli lähtenyt liikkeelle.

— Tuolla hän näkyy olevan! sanoi äiti ja viittasi ulos.

Sämund avasi ikkunan ja huusi:

— Jos tunnin perästä olet perillä, saat vuosipalkkasi kahteen kertaan; — se ei tee mitään vaikka ajat hevosen pilalle.

Hän meni takaisin vuoteen luo, Torbjörn katsoi häneen suurin, kirkkain silmin, isän täytyi katsella niitä ja siinä kostuivat hänen silmänsä.

— Minä tiesin, että se päättyisi näin, sanoi hän hiljaa, kääntyi ja meni ulos.

Äiti istui jakkaralla pojan jalkojen juuressa ja itki, muttei puhunut. Torbjörn olisi tahtonut puhua, mutta hän tunsu, että se olisi ollut työlästä ja siksi hän vaikenä. Mutta hän katseli äitiin lakkaamatta eikä äiti milloinkaan ollut hänen silmissään nähnyt sellaista kiiltoa. Eivät ne liioin milloinkaan olleet näyttäneet niin kauniilta ja se oli hänestä huono enne.

— Herra Jumala, ratkesi hän vihdoon puhumaan, — minä tiedän, että Sämundkin kaatuu sinä päivänä jolloin sinä menet.

Torbjörn katsoi häneen liikkumattomin silmin ja kasvoin. Katse tunki ihan hänen lävitseen ja hän rupesi lukemaan isämeitä sairaan puolesta; sillä hän päätteli, ettei hänellä enään ole pitkästä elämästä. Ja siinä istuessaan tuli hän ajatelleeksi, että poika sentään oli ollut heille kaikille rakkaampi kuin mikään muu, eikä hänen sisaruksistaan tällä haavaa ollut ketään kotosalla. Hän toimitti sanan karjakartanolle, Ingridille, ja nuoremmalle veljelle, joka oli siellä, ja palasi sitte entiselle paikalleen istumaan. Torbjörn katseli häntä vieläkin ja se katse oli hänelle kuin virttä olisi veisattu, se vei ajatukset parempiin asioihin, ja vanha Ingeborg haki hartaana raamatun ja sanoi:

— Nyt minä luen sinulle ääneen, niin sinun tulee hyvä olla.

Kun ei hänellä ollut käsillä silmälasia, valitsi hän kohdan, jonka lapsesta asti osasi melkein ulkoa. Se oli Johanneksen evankeliumista. Ei hän varmaan tietänyt kuunteliko Torbjörn, mutta hän luki kuitenkin, jollei hänelle, niin itselleen.

Ingrid tuli pian hänen paikalleen, mutta silloin nukkui Torbjörn. Ingrid itki loppumatta; hän oli alkanut itkeä jo ennenkuin karjakartanolta läksikään; sillä hän ajatteli Synnöveä, joka ei saanut mitään tietoa. — Lääkäri tuli ja tutki sairaan. Hän oli saanut puukonpiston kylkeensä ja häntä oli muutenkin lyöty, mutta lääkäri ei sanonut mitään eikä kukaan häneltä kysynyt. Sämund seurasi häntä sairaan huoneeseen, seisoi siellä ja katseli lakkaamatta hänen kasvojaan, läksi, hänen lähtiessään ulos, auttoi hänet rattaille ja kävi kiinni lakkiinsa, kun tohtori seuraavana päivänä lupasi palata. Sitte kääntyi Sämund vaimonsa puoleen, joka oli tullut mukaan.

— Kun ei se mies puhu, on pojan tila vaarallinen.

Hänen huulensa vapisivat. Hän kiersi ympäri ja läksi vainioille.

Ei kukaan tietänyt minne hän joutui; sillä hän ei sinä iltana tullut kotiin, eikä liioin yölläkään, vaan vasta seuraavana aamuna, ja silloin oli hän niin synkän näköinen, ettei kukaan uskaltanut kysyä häneltä mitään. Itse puolestaan hän sanoi:

— No?

— Hän on nukkunut, vastasi Ingrid, — mutta hän on niin voimaton, ettei hän saa kättä nousemaan.

Isä aikoi mennä poikaa katsomaan, mutta kääntyi ovelta takaisin.

Tohtori kävi sinä ja kävi seuraavana päivänä ja monena päivänä perätysten. Torbjörn puhui jo, mutta ei saanut liikaa. Ingrid istui tavallisesti hänen luonaan, äiti myöskin ja pikkuveli; mutta ei hän kysynyt heiltä mitään eivätkä he häneltä. Isä ei koskaan ollut huoneessa. He näkivät, että sairaskin sen huomasi; joka kerta kun ovi avautui, kävi hän tarkkaavaiseksi ja he arvelivat syyksi sen, että hän odotti isää. Vihdoin kysyi Ingrid häneltä, eikö hän haluaisi nähdä heitä muitakin.

— He eivät tahdo nähdä minua, vastasi Torbjörn.

Tämä kerrottiin Sämundille, joka ei aluksi sanonut siihen mitään; mutta sinä päivänä, jolloin tohtori tuli, oli hän poissa, ja kun tohtori pääsi jonkun matkan päähän maantielle, tapasi hän Sämundin, joka istui tiepuolella odottamassa. Tervehdittyään tohtoria, kysyi Sämund poikansa tilaa.

— Pahasti häntä on pidelty, vastasi tohtori lyhyesti.

— Pitääkö hän puoliaan? kysyi Sämund ja korjasi hevosen satulavyötä.

— Kiitoksia, kyllä se on hyvin, sanoi tohtori.

— Ei se ollut tarpeeksi lujassa, vastasi Sämund. Hetkisen he olivat vaiti ja tohtori katsoi häneen; mutta Sämund touhusi valjaitten kanssa eikä nostanut silmiään.

— Te kysyitte pitääkö hän puoliaan; kyllä minä luulen, sanoi tohtori hitaasti.

Sämund nosti kiireesti päätään.

— Elämäänpäinkö on? kysyi hän.

— On ollut jo monta päivää, vastasi tohtori. Silloin rupesi kyyneliä pisaroimaan Sämundin silmiin; hän koetti varistaa niitä pois, mutta niitä tuli taas.

— Oikein hävettää, että niin pitää siitä pojasta pitämän, nikotti hän. — Mutta katsokaas, tohtori, koreampaa poikaa ei koko pitäjässä olekkaan.

Tohtorin mieli heltyi.

— Mikset aikaisemmin ole kysynyt mitään?

— En ole ollut mahdollinen mitään kuulemaan, vastasi Sämund ja koetti vielä kerran hillitä kyyneliään, joita ei tahtonut saada painumaan alas; — ja sitte siellä oli niitä naisia, jatkoi hän; — ne olivat aina katsomassa kysynkö minä ja silloin en saanut sitä tehdyksi. Tohtori antoi hänelle tointumisaikaa ja sitte katsoi Sämund häntä tutkivin silmin.

— Tuleeko hänen terveytensä entiselleen? kysyi hän äkkiä.

— Tavallaan; muuten ei sitä vielä varmuudella voi sanoa.

Silloin kävi Sämund tyyneksi ja miettiväiseksi.

— Tavallaan, mutisi hän ja jäi seisomaan, silmät maassa. Tohtori ei tahtonut häntä häiritä, siinä miehessä oli jotakin, joka ei sallinut sitä. Äkkiä kohotti Sämund päänsä korkealle.

— Kiitoksia tiedoista, sanoi hän, ojensi lääkärille kätensä ja palasi kotiin.

Samaan aikaan istui Ingrid sairaan luona.

— Jos sinä jaksat kuulla, niin kerron sinulle jotakin isästä, sanoi hän.

— Kerro, sanoi Torbjörn.

— Niin, ensimmäisenä iltana jolloin tohtori oli ollut täällä, meni isä pois eikä kukaan tietänyt missä hän oli. Mutta hän oli mennyt häätaloon ja kaikki ihmiset olivat käyneet mustiksi mieleltään, kun hän tuli. Hän oli asettunut heidän joukkoonsa ja juonut, ja sulhanen kertoo luulleensa hänen ottaneen vähän liikaa. Vasta silloin hän rupesi kyselemään tappelusta ja saikin kuulla kuinka kaikki oli tapahtunut. Nuutti tuli sinne; isä tahtoi *häntä* kertomaan ja meni pihalle sinne missä te olitte tapelleet. Koko väki meni perässä. Nuutti kertoi silloin kuinka sinä olit häntä pidellyt, kun ensin olit lyönyt tunnottomaksi hänen käsivartensa; mutta kun ei Nuutti kertonut enempää, nousi isä ja kysyi, niinkö *sitte* kävi — ja samassa oli hän ottanut Nuuttia rintapielistä, nostanut ilmaan ja laskenut samalle kalliolle, jossa vielä oli sinun vertasi. Hän oli pidellyt häntä vasemmalla kädellään ja oikeallaan vetänyt veitsen tupestaan; Nuutin kasvot olivat muuttuneet ja kaikki vieraat olivat olleet vaiti. Jotkut olivat nähneet isän itkevän, mutta hän ei tehnyt Nuutille mitään. Nuutti itse ei liikahtanut. Silloin oli isä nostanut Nuutin takaisin pystyyn, mutta vähän ajan perästä taas laskenut hänet alas. "Vaikea sinua on päästää", oli hän sanonut ja siinä häntä pidellessään katsoa tuijottanut häneen. Kaksi vanhaa vaimoa oli sattunut astumaan ohi ja toinen oli sanonut: "Muista lapsiasi, Sämund Kuusisto!" Sanovat isän paikalla päästäneen Nuutin; mutta Nuutti oli rakennusten välitse hiipinyt pois häistä eikä sen koommin palannut. Tuskin oli Ingrid päässyt kertomuksensa päähän ennenkuin ovi avautui ja joku katsoi huoneeseen — se oli isä. Ingrid läksi heti ulos ja Sämund tuli sisään. Mitä he sitte puhuivat, ei kukaan saanut tietää. Äiti joka koetti kuunnella oven takana, luuli saaneensa selville, että he puhelivat siitä, tulisiko Torbjörnin terveys entiselleen vai ei. Mutta ei äiti ollut siitä varma, eikä hän myöskään tahtonut mennä sisään niinkauvan kuin Sämund

oli siellä. Kun Sämund tuli ulos, oli hän hyvin hellällä mielellä ja silmät hiukan punaisina.

— Me kyllä saamme pitää hänet hengissä, sanoi hän sivumennen Ingeborgille, — mutta Jumala ties, tuleeko hänen terveytensä entiselleen.

Ingeborg rupesi itkemään ja meni miehensä perässä ulos; he istuutuivat aitan rappusille ja puhuivat pitkälti.

Mutta kun Ingrid taas hiljaa tuli Torbjörnin luo, makasi Torbjörn kädessään pieni lippu, ja lausui hitaasti ja tyynenä:

— Anna tämä Synnövelle, kun hänet ensi kerran tapaavat.

Kun Ingrid oli lukenut mitä lippuun oli kirjoitettu, kääntyi hän pois päin itkemään; sillä lippuun oli kirjoitettu:

Kunnioitetulle neiti Synnöve Päivänkummulle!

Kun olet lukenut nämä rivit, saa meidän välimme olla lopussa. Sillä minä en ole sinulle sallittu. Jumala olkoon meidän molempien kanssa.

Torbjörn Sämundinpoika Kuusisto.

KUODES LUKU.

Synnöve oli saanut tietää asian päivää sen jälkeen kun Torbjörn oli ollut häissä. Hänen nuorempi veljensä oli tullut karjakartanolle tuomaan sanaa; mutta Ingrid oli juuri hänen menessään saanut häntä etehisessä kiinni siivestä, ja hän oli sanonut hänelle mitä Synnövelle oli kerrottava. Synnöve ei siis tietänyt enempää kuin että Torbjörn oli ajanut kuorman kumoon ja että hänen oli pitänyt mennä Pohjamäelle hakemaan apua; että hän ja Nuutti olivat riitaantuneet ja että Torbjörn oli vähän loukkaantunut; hän oli makuulla, mutta ei ollut mitään vaaraa. Tämä sanoma suututti Synnöveä enemmän kuin suretti. Ja jota enemmän hän asiaa ajatteli, sitä alakuloisemmaksi hän kävi. Torbjörn oli luvannut niin lujasti ja nyt hänen kuitenkin piti käyttäytyä niin, että vanhemmat taas saivat sanomisen syytä. Mutta ei tässä nyt kuitenkaan eroa tule, ajatteli Synnöve.

Karjakartanolle ei usein kulkenut sanoja ja sentähden kesti kauvan ennenkuin Synnöve sai toisia tietoja. Epätietoisuus painoi raskaasti hänen mieltään ja kun ei Ingridiäkään kuulunut, mahtoivat asiat olla hullusti. Ei hänen tehnyt mieli laulaa karjaa kotiin illoin, kuten hän ennen oli tehnyt, eikä hän öisin tahtonut saada unta, kun Ingrid oli poissa. Tästä johtui, että häntä päivisin väsytti eikä mieli siitä suinkaan käynyt keveämmäksi. Hän hommasi ja hääräsi, pesi punkkia ja pyttyjä, teki juustoa ja pani maitoa viiliksi, mutta hänen työnsä oli ilotonta ja Torbjörnin nuorempi veli ja eräs toinen poika, jonka hänen kanssaan piti käydä paimenessa, luulivat nyt saaneensa varmat merkit, että Synnöve ja Torbjörn olivat joissakin väleissä ja siitä asiasta riitti heillä paimenessa ollessa paljon puhumista.

Iltapäivällä, kahdeksantena päivänä siitä kun Ingrid oli noudettu kotiin, tuntui Synnöven mieltä painavan pahemmin kuin milloinkaan. Sellainen aika oli kulunut ilman mitään tietoja. Hän heitti työnsä ja istuutui katselemaan kylää, koska se oli kuin mikäkin seura eikä hän nyt tahtonut olla yksin. Siinä istuessa rupesi häntä väsyttämään, hän päästi pään painumaan käsivarrelleen ja meni paikalla uneen; mutta päivä poltti ja uni oli levotonta. Hän oli olevinaan Päivänkummulla, siinä ylistuvassa, missä hänen tavaransa olivat ja missä hänen oli tapana nukkua; puutarhasta nousi suloinen tuoksu, mutta ihan toisella tavalla kuin se, mihin hän oli tottunut, melkein kuin kanervan tuoksu. Mitenkä se on sellainen? ajatteli hän ja pisti päänsä ulos avoimesta ikkunasta. Torbjörn seisoikin puutarhassa istuttamassa kanervia! "Mutta rakas ystävä, miksi sinä tuota teet?" kysyi hän. "Voi, eivät ne kukkaset tahdo kasvaa", sanoi Torbjörn ja hommaili hommailemistaan puutarhassa. Synnöven rupesi käymään kukkia sääli ja hän pyysi Torbjörniä tuomaan ne ylös kamariinsa. "Kyllähän minä sen teen", vastasi hän ja sitte hän keräsi ne käsiinsä ja läksi niitä tuomaan; mutta ei Synnöve istunutkaan kamarissa, sillä Torbjörn pääsi tulemaan suoraan hänen luoksensa. Samassa tuli äiti. "Herra nähköön! aikooko se ilkeä Kuusiston poika tulla sinun luoksesi?" sanoi hän, riensi paikalle ja asettui Torbjörnin tielle. Mutta Torbjörn tahtoi vaan sisään ja nyt he rupesivat painimaan. "Äiti, äiti, hän tuo vaan kukkiani!" pyysi Synnöve ja itki. "Se ei auta", sanoi äiti ja jatkoi painimista. Ja Synnöveä peloitti niin hirveästi, sillä hän ei tietänyt kenen hän olisi suonut voittavan; mutta kummankaan ei hän suonut joutuvan tappiolle. "Varokaa kukkiani!" huusi hän, mutta he painivat entistä kiivaammin ja kauniit kukat hajaantuivat kaikkialle. Äiti polki niitä ja

Torbjörn niinikään; Synnöve itki. Mutta kun Torbjörn oli päästännyt kukat käsistään, kävi hän niin hirveän näköiseksi, hiukset hänen päässään kasvoivat, kasvot kävivät nimikään suuremmiksi, silmät katselivat häijynilkeästi ja hän iski äitiin pitkät kynnet. "Ole varoillasi, äiti! Etkö näe, että se on toinen — ole varoillasi!" huusi Synnöve ja yritti lähteä auttamaan äitiä, muttei päässyt paikalta. Silloin kuului joku häntä huutavan, huutavan toisenkin kerran. Samassa hävisi Torbjörn ja äitikin hävisi; taas kuului joku huutavan. "Mitä?" sanoi Synnöve ja heräsi.

— Synnöve! huudettiin.

— Mitä? sanoi Synnöve ja nosti päätään.

— Missä sinä olet? kysyttiin.

Äiti siellä huutelee, ajatteli Synnöve, nousi ja läksi astumaan karjakartanon pihamaalle päin. Äiti siellä seisoi, toisessa kädessä eväsvakka, toisella varjostaen kasvojaan, ja seurasi häntä silmillään.

— Täälläkö sinä makaat paljaalla maalla! sanoi äiti.

— Minun tuli niin uni, vastasi Synnöve, — että minä hetkeksi paneuduin pitkäksi enkä tietänytkään ennenkuin olin unessa.

— Sitä sinun pitää varoa, lapseni. — Tässä saat tuliaisia; minä leivoin eilen, kun isä aikoo pitkälle matkalle.

Mutta Synnöve tunsu, ettei äiti ollut tullut sentähden ja hänen mieleensä tuli, ettei hän suotta ollut nähnyt äitiä unessaan. Kaarina — äidin nimi oli Kaarina — oli kuten ennenkin on kerrottu — pieni ja hentokasvuinen, hänellä oli vaaleat hiukset ja siniset silmät, jotka vilkkaina liikkuvat päässä. Puhuessaan hän hiukan hymyili, mutta vaan puhuessaan vieraitten kanssa. Nyt olivat hänen kasvonsa käyneet hyvin teräviksi, hänen liikkeensä olivat rivakat ja hänellä oli aina kiire. — Synnöve kiitti tuliaisista, avasi kannen ja katsoi mitä vakassa oli.

— Tee se toisen kerran, sanoi äiti; — huomasi tuossa, etteivät pyttyisi vielä ole pestyt; se sinun, lapseni, täytyy tehdä ennenkuin asetut lepäämään.

— Enhän minä muuta kuin tänään.

— Tule nyt, niin autan sinua, koska kerran olen täällä, sanoi äiti ja rupesi panemaan ylös helmojaan. — Sinun täytyy tottua järjestykseen, olit sitte minun silmiäni alla taikka et.

Äiti asteli edellä maitoaittaa ja Synnöve hitaasti perässä. Sieltä he sitte kantoivat ulos astioita ja pesivät ne; äiti tarkasteli heidän hommiaan eikä pitänyt niitä ensinkään hullumpina. Hän antoi alituisen ohjeita ja auttoi tekemään puhdasta ja sillä tavalla kului tunti tai pari. Työn kestäessä oli hän kertonut Synnövelle mitä kotona tehtiin ja kuinka kiire oli ennenkuin isä pääsi matkalle. Sitte hän kysyi muistiko Synnöve illoin, ennen maatapanoa, lukea jumalansanaa.

— Sillä se vaan ei saa unohtua, sanoi hän, — muuten menee työ seuraavana päivänä huonosti.

Saatuaan työn valmiiksi, menivät he nurmikolle ja istuutuivat odottamaan karjaa. Ja heidän istuuduttuaan kysyi äiti Ingridiä ja eikö hän pian palaisi karjakartanolle. Synnöve ei siitä asiasta tiennyt enempää kuin äitikään.

— Niin, kyllä ne ihmiset osaavat olla, sanoi äiti ja Synnöve ymmärsi paikalla, ettei hän tarkoittanut Ingridiä; hän olisi mielellään johtanut keskustelun toisaalle, mutta hän ei uskaltanut. — Sitä, jolla ei ole Herra sydämessä, kohtaa onnettomuus joskus, kun hän sitä vähintään odottaa, sanoi äiti. Synnöve ei sanonut sanaakaan. — Ei, sen minä aina olen sanonut, ettei siitä pojasta tule ihmistä. Raivota nyt sillä tavalla — hyi! — He kyyköttivät molemmat mäellä ja katselivat alas, mutta eivät toisiinsa. — Oletko kuullut kuinka hänen on? kysyi äiti ja katsahti tyttärensä,

— En, vastasi Synnöve,

— Huonosti hänen kuuluu olevan, sanoi äiti. Synnöven rintaa rupesi ahdistamaan.

— Onko se vaarallista? kysyi hän.

— No niin, kyljessä on puukonpisto; — ja saihan hän muitakin vammoja.

Synnöve tunsu käyvänsä polttavan punaiseksi ja kääntyi enemmän pois, jottei äiti häntä näkisi.

— Ei kai se sen enempää merkitse? kysyi hän niin levollisesti kuin ikinä taisi; mutta äiti oli huomannut hänen povensa aaltoilevan ja vastasi sentähden:

— Ei merkitsekkään.

Synnöve alkoi aavistaa, että asiat mahtavat olla hullusti.

— Onko hän vuoteen omana? kysyi hän.

— Totta kai, on kun onkin. — Sääli vanhempia, niin kunnan ihmisiä. Hyvinhän he ovat hänet kasvattaneetkin, niin ettei Jumala voi heitä mistään soimata.

Synnöve joutui sellaiseen ahdistukseen, ettei hän tietänyt mitä tehdä.

Äiti jatkoi:

— Hyvä sekin näyttää olevan, ettei kukaan nyt ole häneen sidottu.

Jumala johtaa kaikki parhain päin.

Synnöveä pyörrytti niin, että hän pelkäsi menevänsä alas mäkeä.

— Ei, minä olen aina sanonut isälle: Herra siunaa! olen sanonut, eihän meillä ole kuin tämä ainoa tytär, kai meidän toki pitää hänestä pitää murhe. Mutta isä on kun onkin sellainen vähän pehmeä, vaikka muuten onkin niin kelpo mies; mutta on se siitä hyvä, että hän hakee neuvoa sieltä mistä sitä on saatavissa, nimittäin jumalansanasta.

Mutta kun Synnöve rupesi ajattelemaan isäänsä, kuinka hyvä hän oli, kävi hänen vieläkin vaikeammaksi vastustaa itkua, eikä vastustus tällä kertaa auttanut ensinkään; hän purskahti itkuun.

— Itketkö sinä? kysyi äiti ja katsoi häneen, saamatta nähdä hänen kasvojaan.

— Niin, minä ajattelen isää, ja sitte vielä — — Ja kyöneleet tyrskähtivät ilmoille entistä vuolaampina.

— Mutta rakas lapseni, mikä sinun oikein on?

— Voi, en minä oikein tiedä ... minulle tuli sellainen ... entä jos hänelle tällä matkalla tapahtuu jotakin, nyhki Synnöve.

— Kuinka sinä sellaisia puhut? sanoi äiti. — Mitä hänelle tapahtuisi? — Sileää maantietä kaupunkiin asti!

— Niin, mutta muistakaa ... kuinka sen toisen kävi, nyhki Synnöve.

— Niin, hänen! — mutta eihän isäsi toki ajakkaan kuin hullu. Kyllä *hän* vahingoittumattomana palaa kotiin, kun Jumala vaan muuten tahtoo pitää kätensä hänen päällään.

Äiti rupesi tekemään johtopäätöksiä tästä itkusta, joka ei tahtonut tauota ensinkään. Äkkiä hän sanoi:

— Maailmassa on paljon suruja, mutta ihminen saa lohduttaa itseään sillä, että niitä voisi olla vieläkin enemmän.

— Se on laiha lohdutus, sanoi Synnöve ja itki kovasti.

Äidillä ei ollut sydäntä sanoa hänelle mitä hän ajatteli. Hän sanoi vaan:

— Jumala järjestelee usein meidän asioitamme näkymättömällä tavalla; niin hän kai on tässäkin tehnyt.

Ja sitte hän nousi, sillä lehmät ammuivat jo mäellä, kellot kalkattivat, pojat huhuilivat ja koko jono liikkui hitaasti alaspäin, kun lehmät olivat kylläiset ja rauhalliset. Äiti seisoj ja katseli ja pyysi sitte Synnöveä mukaan ottamaan niitä vastaan. Synnöve nousi ja tuli perässä; mutta hitaasti se meni.

Kaarina Päivänkummulle tuli nyt kiire tervehtimään karjaansa. Toinen lehmä tuli toisen perässä ja ne tunsivat emäntänsä ja ammuivat; emäntä taputti lehmiään ja iloitsi nähdessään kuinka ne kaikki olivat lihoneet.

— Niin, niin, sanoi hän, — kyllä Jumala pysyy likellä sitä, joka pysyy likellä häntä.

Hän auttoi Synnöveä ajamaan lehmät navettaan, sillä sinä päivänä ei Synnöve tahtonut saada, mitään käsistään. Äiti ei sanonut siitä mitään, vaan auttoi häntä lypsämisessäkin, vaikka hänen sen takia täytyi viipyä täällä ylhäällä kauvemmin kuin hän oli aikonut. Kun he vielä olivat siivilöineet maidon, rupesi äiti tekemään lähtöä ja Synnöve tahtoi saattaa häntä jonkun matkaa.

— Ei, sanoi äiti, — sinä olet ehkä väsyksissä ja tahdot olla rauhassa, ja hän otti tyhjän vakan, ojensi tytölle kätensä ja lausui, katsoen häneen tiukasti: — minä tulen pian taas katsomaan kuinka sinä täällä

jaksat. — Pysy sinä vaan meidän tyttönämme äläkä ajattele muita!

Tuskin oli äiti kadonnut näkyvistä, kun Synnöve rupesi ajattelemaan kuinka hän nopeinten saisi sanaa Kuusistoon. Hän huusi Torbjörnin veljeä; hän aikoi lähettää hänet laaksoon; mutta kun poika tuli, huomasi hän, ettei saanutkaan uskotuksi hänelle asiaansa ja sanoi vaan, ettei ollutkaan mitään asiaa. Silloin hän rupesi ajattelemaan, että lähtee itse. Varmuutta hänen täytyi saada ja Ingrid oli paha, kun ei toimittanut hänelle sanaa. Yö oli aika valoisa eikä talo ollut niin kaukana, ettei hän olisi voinut kulkea sitä matkaa, kun oli sellainen asia. Näitä ajatellessa kerääntyi hänen mieleensä kaikki mitä äiti oli sanonut ja itku rupesi taas nousemaan kurkkuun; mutta silloin ei hän enään viivytellytkään, vaan otti huivin päähänsä ja läksi menemään kiertoteitä, jotteivät pojat huomaisi.

Jota kauvemman hän pääsi, sitä enemmän hän kiirehti ja vihdoinkin hyppeli hän pitkin polkua niin, että pienet kivet irtaantuivat, vierivät horhiin ja peloittivat. Vaikka hän tiesi, että kivet siellä vaan vierivät, tuntui hänestä kuitenkin siltä kuin joku olisi ollut likettyvillä ja hänen täytyi pysähtyä kuuntelemaan. Eihän siellä ollut ketään ja hän läksi menemään entistä kiireemmin. Silloin sattui hän pitkällä hyppäyksellä tulemaan suuremmalle kiville, jonka toinen pää oli pystyssä tiellä, mutta joka nyt irtaantui ja läksi tulemaan hänen ohitseensa. Se piti suurta melua, pensaat rytisivät ja Synnöveä peloitti, mutta vielä suuremmaksi hänen pelkonsa kasvoi, kun hän selvästi näki, että joku nousi ja liikkui etäämpänä tiellä. Ensin hän arveli, että se saattoi olla joku metsänpeto ja seisahtui henkeä pidätellen: tiellä-olija seisoikin liikumattomana. "Ho-i!" kuului samassa. Se oli äiti. Ensi työkseen juoksi Synnöve piiloon. Hyvän aikaa hän sitte istui ja odotti, nähdäkseen oliko äiti tuntenut hänet ja palaisiko hän; mutta ei häntä kuulunut. Sitte Synnöve odotti vieläkin kauvemman, että äiti ennättäisi pois hänen edeltään. Kun hän vihdoinkin läksi liikkeelle, asteli hän hitaasti ja likeni pian taloa.

Häntä rupesi taas ahdistamaan, kun hän sen näki, ja ahdistus yltyi jota likemmä hän tuli. Kaikki oli hiljaista, työkalut olivat asetetut pystyyn seinää vastaan, puita oli hakattu ja pantu pinoon, kirves oli lyöty tukkiin. Synnöve astui näiden kaikkien sivu ovelle; siinä hän vielä kerran pysähtyi, katseli ympärilleen ja kuunteli; mutta mikään ei liikahtanut. Ja siinä seisoessaan ja levottomana miettiessään uskaltaisiko lähteä yliskamariin Ingridin luo, tuli hän ajatelleeksi, että varmaan samallaisena yönä, muutama vuosi sitte, Torbjörn oli käynyt istuttamassa hänen kukkansa. Hän riisui kiireesti kengät jalastaan ja hiipi ylös portaita.

Ingrid pelästyi kovasti, kun hän heräsi ja huomasi Synnöven herättäneen itsensä.

— Kuinka hän voi? kuiskasi Synnöve.

Ingrid muisti nyt kaikki tyyni ja alkoi ruveta pukeutumaan, jottei hänen heti tarvitsisi käydä vastaamaan. Mutta Synnöve istuutui sängynlaidalle, pyysi häntä pysymään vuoteessa ja toisti kysymyksensä.

— Nyt hän voi paremmin, sanoi Ingrid kuiskaten, — minä tulen pian ylös sinun luoksesi.

— Rakas Ingrid, älä salaa minulta mitään, sinä et voi sanoa minulle mitään niin paha, etten olisi ajatellut sitä pahemmaksi.

Ingrid koetti yhä säästää häntä, mutta Synnöven pelko kiiruhti asiaa eikä kiertoteihin enään ollut aikaa. Kysymykset tehtiin kuiskaten ja kuiskaten annettiin vastaukset; ympärillä vallitsevassa syvässä hiljaisuudessa kävivät kysymykset ja vastaukset vieläkin totisemmiksi. Hetki oli niitä juhlallisia, jolloin ihminen uskaltaa katsoa kovintakin totuutta silmiin. Sen he kumpikin olivat saavinaan selville, että Torbjörnin syy tällä kertaa oli pieni ja ettei hänen puoleltaan tullut mitään hänen ja sen myötätuntoisuuden väliin, millä he häntä ajattelivat. He itkivät molemmat pidättelemättä, mutta hiljaa ilmoille surunsa. Synnöve itki kuitenkin enemmän, hän istui aivan lyyhistryksissään sängynlaidalla. Ingrid koetti reipastuttaa häntä muistuttamalla kuinka paljon yhteistä iloa heillä kolmella oli ollut; mutta tässä kävi niinkuin usein käy, että kaikki pienetkin muistot, joita päivänpaiste kulta, surun päivinä sulavat kyyneliksi.

— Onko hän kysynyt minua? kuiskasi Synnöve.

— Hän ei ole juuri ensinkään puhunut.

Ingrid muisti kirjelijun ja se rupesi painamaan häntä.

— Eikö hän sitte jaksaa puhua?

— En tiedä miksei hän puhu; — kai hän sitä enemmän ajattelee.

— Lukeeko hän?

— Äiti on lukenut hänelle; nyt hän saa tehdä sen joka päivä.

— Mitä hän sitte sanoo?

— Katso, eihän hän sano juuri mitään, makaa ja katselee.

— Maalatussa tuvassako hän makaa?

— Niin.

— Ja kääntää päänsä ikkunaan päin?

— Niin.

He vaikenivat molemmat hetkisen.

Ingrid:

— Pieni juhannuslelu, jonka sinä kerran annoit hänelle, riippuu siellä ikkunassa ja käänteleikse.

— Niin, sama se, sanoi Synnöve äkkiä lujasti, —

Hän vaan

Sitte sanoi kukaan maailmassa ei saa minua heittämään häntä, kävi miten kävi!

Ingridille tuli kovin tuskallinen olo.

— Tohtori ei tiedä tuleeko hänen terveytensä ennalleen, kuiskasi hän.

Synnöve kohotti päätään, itkua pidätellen, katsoi häneen sanaa lausumatta, päästi sitte päänsä vaipumaan ja jäi mietteisiinsä istumaan; viimeiset kyyneleet valuivat hiljaa alas poskia eikä uusia enään kuulunut. Hän pani kätensä ristiin, mutta ei muuten liikahtanut: näytti siltä kuin hän olisi tehnyt suurta päätöstä. Sitte hän hymyillen nousi, kumartui Ingridin puoleen, ja suuteli häntä pitkään ja lämpimästi.

— Jollei hän parane, niin minä hoidan häntä. Nyt puhun vanhemmilleni!

Tämä liikutti suuresti Ingridiä; mutta ennenkuin hän tuli mitään sanoneeksi, tunsu hän Synnöven tarttuvan käteensä:

— Hyvästi, Ingrid! Nyt minä menen ylös yksin! Ja hän kääntyi kiireesti menemään.

— Kuule, kirjelippu, kuiskasi Ingrid hänen perässään.

— Mikä kirjelippu? kysyi Synnöve.

Ingrid oli jo noussut, hän etsi lipun ja vei sen Synnövelle; mutta samalla kun hän vasemmalla kädellään pisti sitä Synnöven povellet, kietoi hän oikean käden hänen kaulaansa ja suuteli häntä takaisin. Ja Synnöve tunsu hänen kyyneltensä suurina ja kuumina putoavan kasvoilleen. Sitte työnsi Ingrid hänet hiljaa ulos ovesta ja sulki sen; sillä hänellä ei ollut rohkeutta nähdä loppua.

Synnöve astui hiljaa sukkasillaan alas portaita; mutta kun hänen päässään oli liian paljon ajatuksia, tuli hän vahingossa pitäneeksi kolinaa, pelästyi, hyppäsi ulos porstuasta, otti kengät käteensä ja juoksi, kengät kädessä, rakennuksen ohi, vainioiden poikki, portille asti, siinä hän seisahtui, veti kengät jalkaansa ja läks sitte kiireesti menemään ylöspäin, sillä veri oli joutunut liikkeelle. Laulaa hyräillen ja rientämistään rientäen kulki hän eteenpäin, kunnes väsyi ja istuutui lepäämään. Silloin hän muisti kirjelipun — — —

Kun karjakoira seuraavana aamuna nosti haukun, pojat heräsivät ja lehmät olivat lypsettävät ja päästettävät laitumelle, ei Synnöve vielääkään ollut tullut.

Juuri kun pojat seisoivat ihmettelemässä, missä hän saattoi olla ja huomasivat, ettei hän koko yöön ollut nukkunut vuoteessaan — tuli Synnöve. Hän oli hyvin kalpea ja tyyni. Sanaa lausumatta rupesi hän toimittamaan pojille ruokaa, pani eväät ja lypsi mukana. Sumut painoivat vielä matalampia harjanteita, kanervikko kiilteli kasteessaan pitkin punertavaa kangasta; oli vähän kylmä ja kun koira haukkui, vastasi kaiku joka taholta. Karja päästettiin irti; lehmät ammahtivat raikkaaseen ilmaan ja toinen lehmä toisen perästä lähti lönköttämään polkua myöten: mutta etempänä istui koira ottamassa niitä vastaan ja pysäyttämässä niitä, kunnes kaikki olivat päästetyt irti — silloin sekin päästi ne menemään. Kellon kalkatus värisi alas rinnettä, koira haukkui, jotta raikui, pojat huhusivat kilpaa.

Synnöve pakeni tätä melua ja laskeusi sille paikalle, missä hänen ja Ingridin oli ollut tapana istua. Hän ei itkenyt, vaan istui hiljaa, eteensä tuijottaen. Silloin tällöin huomasi hän iloisen hälinän, joka etenemistään eteni ja sulautumistaan sulautui yhteen, jota kauvemman katosi. Hän rupesi siinä ensin

hyräilemään, sitte laulamaan hiukan kovemmin ja lauloi vihdoinkin kirkkaalla, heleällä äänellä seuraavan laulun. Hän oli muovaellut sen toisen mukaan, jonka oli osannut pienestä pitäen:

Nyt kiitos menneistä, ystävän', ja leikinlyönneistä tanhuvilla. Ma luulin leikin sen kestävän elon pitkän päivän ja illan.

Ma luulin leikin sen liikkuvan
poikk' kotipellon ja kujaa haavan,
ja Päivänkummulle nousevan,
ja kirkonkuorihin saavan.

Mont' iltaa istunut yksin oon,
kun silmä kääntyvi kaihon mukaan;
ja piha hukkuu jo pimentoon,
vaan tietä kuulu ei kukaan...

Mont' iltaa miettinyt olen noin:
ma myöhemmällä sun nähdä saanen.
Ma valvon koittohon huomenkoin —
mut kuule askeltas vaan en!

Nyt silmärukkani tuijottaa
vain tietä myöten ain' akkunatse,
ja alla luomien asustaa
vain kaihon polttava katse.

Ma tiedän kyllä mi lohdun tois,
ma tiedän korkean rauhanmajan,
vaan rukoella en siellä vois —:
hän vieress' istuu sen ajan!

Vaan siitä tiedän ken olla voi,
kuka Päivänkummun ja Kuusen tuvan
niin liki sääsi ja kujan loi
ja antoi kulkea luvan.

Vaan siitä tiedän ken oli se, joka kirkon penkit niin lähi siirsi, luo alttarin kuka nuorille sen suuren käytävän piirsi.

SEITSEMÄS LUKU.

Hyvän aikaa myöhemmin istuivat Guttorm Päivänkumpu ja Kaarina yhdessä Päivänkummun suuressa, valoisassa tuvassa ja lukivat toisilleen kirjoja, joita olivat saaneet kaupungista. He olivat aamupäivällä olleet kirkossa, sillä oli pyhä — sitte he yhdessä olivat käyskennelleet katsomassa vainioita ja neuvottelemassa, mikä ensi vuodeksi pantaisiin kylvölle, mikä jätettäisiin kesannoksi. He olivat samonneet toiselta pellolta toiselle ja maat näyttivät heidän aikanaan menneen aika lailla eteenpäin. "Jumala ties kuinka niitä viljellään, kun me olemme poissa", oli Kaarina sanonut ja silloin oli Guttorm kehoittanut häntä lähtemään sisään lukemaan niitä uusia kirjoja. "Sillä paras on, ettei sellaisia ajattele."

Mutta nyt oli kirjaa luettu ja Kaarina arveli, että vanhat kirjat olivat paremmat.

— Ihmiset ottavat vaan niistä.

— Taitaa vaan olla niin; Sämund sanoi minulle tänään kirkossa, että lapsetkin ovat vaan vanhempiensa kuva.

— Taisitte Sämundin kanssa puhua paljonkin.

— Sämund on ymmärtäväinen mies.

— Pelkään vaan, ettei hän oikein riipu kiinni Herrassaan ja Vapahtajassaan.

Siihen ei Guttorm vastannut.

- Mihin Synnöve joutui? kysyi äiti.
- Hän on ylistuvassa, vastasi isä.
- Itsehän sinä vasta istuit hänen kanssaan — millä mielellä hän oli?
- Olihan hän...
- Ei pitäisi antaa hänen istua siellä yksikseen.
- Sinne tuli joku. Vaimo vaikeni hetken.
- Kukahan se oli?
- Kuusiston Ingrid.
- Minä luulin hänen vielä olevan karjakartanolla.
- Hän oli kotona tänään, että äiti pääsisi kirkkoon.
- Näkyihän Ingridkin tässä kerran olleen siellä.
- Hänellä on paljon tekemistä.
- On sitä muillakin, mutta aina ihminen sinne pääsee, minne mieli tekee.

Guttorm ei vastannut tähän. Hetken perästä sanoi Ingrid:

- Kaikki Kuusiston väet siellä tänään olivatkin, paitsi Ingrid.
- Olivat kai ensi kertaa saattamassa Torbjörniä kirkkoon.
- Niin, olivat kai saattamassa Torbjörniä ensi kertaa.
- Huonon näköinenpä hän oli.
- Mitäpä sitä muutakaan; minä ihmettelin, että hän oli niinkin.
- Kyllä hän on saanut kärsiä hulluutensa takia. Guttorm katseli vähän aikaa eteensä maahan.
- Nuorihan hän vielä on.
- Mutta hänessä ei ole hyvää perustusta; häntä ei koskaan voi tietää.

Guttorm, joka istui kyynärpäät pöydällä ja kierteli kirjaa käsissään, avasi nyt kirjan ja ollessaan kirjaa lukevinaan, päästi hän suustaan sanat:

- Hän kuuluu varmasti toivovan terveyttään entiselleen.

Äitikin otti nyt käteensä kirjan.

— Onhan se hyvä niin nuorelle pojalle, sanoi hän. — Jumala opettakoon häntä vaan käyttämään sitä paremmin.

He lukivat molemmat, sitte sanoi Guttorm, lehteä kääntäessään:

- Torbjörn ei koko päivänä katsonut tyttöön.
- Ei, minä huomasin minäkin, että hän istui hiljaa, kunnes tyttö oli mennyt.

Vähän myöhemmin sanoi Guttorm:

- Luuletko Torbjörnin unohtavan hänet?
- Parasta se kumminkin olisi.

Guttorm luki eteenpäin, vaimo käänsi lehteä.

- Minä en pidä siitä, että Ingrid istun täällä, sanoi hän.
- Eihän Synnövellä ole muuta puhekuppania.
- Olemmehan me.

Isä käänsi häneen katseensa.

— Me emme saa olla liian ankarat.

Vaimo vaikenä. Hetken kuluttua hän sanoi:

— En minä koskaan olekaan häntä kieltänyt.

Isä pani kirjan kiinni, nousi ja katsoi ikkunasta.

— Tuolla Ingrid menee, sanoi hän.

Tuskin oli äiti sen kuullut, kun hän kiireesti läksi ulos. Isä seisoj vielä kauvan ikkunassa, kääntyi sitte ja rupesi astelemaan edestakaisin; vaimo tuli taas sisään ja jäi seisomaan.

— Niin se oli niinkuin minä ajattelin, sanoi hän. — Synnöve istuu siellä itkemässä, mutta rupeaa kopeloimaan kirstuaan, kun minä tulen... Ja päätään puistellen äiti jatkoi: — ei, se ei kelpaa, että Ingrid käy täällä.

Hän rupesi hommaamaan illallista ja meni usein ulos ja sisään. Kerran hänen ollessaan ulkona, tuli Synnöve sisään hiljaisena ja hiukan itkettyneenä; hän liukui ihan isän ohitse, jota katsoi silmiin, pöydän luo, istuutui ja otti käteensä kirjan. Hetken perästä pani hän sen kiinni ja meni äidiltä kysymään, eikö hän saisi auttaa.

— Auta sinä vaan, sanoi äiti. — Työ on hyvää kaikkeen.

Hän sai kattaa pöydän, joka oli ikkunan alla. Isä, joka tähän asti oli astellut edestakaisin, meni nyt ikkunan ääreen ja katsoi ulos.

— Taitaa vaan nousta tuo ohrapelto, jonka sade pani lakoon, sanoi hän.

Synnöve asettui hänen viereensä katsomaan. Hän kääntyi, vaimo oli sisällä, ja niin hän vaan toisella kädellään sitaisi Synnöven päätä, jonka perästä taas rupesi kävelemään.

He söivät, mutta olivat hyvin hiljaa; äiti luki sinä päivänä ruokaluvun sekä syömisen edellä että jälkeen ja heidän noustuaan tahtoi hän, että luettaisiin ja veisattaisiin ja se tehtiinkin.

— Jumalan sana antaa rauhaa; se on sentään paras siunaus talossa.

Samassa äiti katsahti Synnöveen, joka oli painanut silmänsä alas.

— Nyt minä kerron jutun, sanoi äiti; — joka sana on tosi ja se voi olla hyödyksikin sille, joka tahtoo sitä ajatella.

Ja niin hän kertoi:

— Siihen aikaan kun minä olin kasvava, oli Mäkelässä tyttö, vanhan, lukeneen nimismiehen tyttärentytär. Hän otti hänet varhain luokseen, saadakseen hänestä vanhojen päivien ilon ja opetti hänelle tietysti jumalansanaa ja kaikkia hyviä tapoja. Hän oli hyvä oppimaan ja ymmärtämään eikä aikaakaan, kun hän jo oli päässyt sen eteenpäin, mikä meiltä oli jäänyt oppimatta; hän kirjoitti ja laski ja osasi koulukirjansa ja viisikolmatta lukua raamatusta, kun hän oli viidentoista vanha; minä muistan sen kuin eilisen päivän. Hän piti lukemisesta enemmän kuin tanssista ja harvoin hän tavattiin siellä missä lystiä pidettiin, mutta sitä useammin isoisan vinnikamarissa, missä hänen paljot kirjansa olivat. Sellaista se oli, että kun me vaan jouduimme yhteen hänen kanssaan, niin hän oli kuin jossakin muualla, ja me sanoimme toisillemme: olisimmepa vaan niin viisaat kuin Mäkelän Kaarina. Hänen piti peria vanhus ja monet kelpo miehet tarjoutuivat jakamaan onnea hänen kanssaan; kaikki he saivat rukkaset. Niihin aikoihin palasi pappilan poika papinkoulustaan; ei häntä ollut luonnistanut, sillä häntä veti hurja elämä ja paha puoleensa enemmän kuin hyvä; hän oli ruvennut juomaan. "Varo häntä!" sanoi vanha nimismies; "minä olen paljon ollut tekemisissä ylhäisten kanssa ja minun kokemukseni on, ettei heihin ole niinkään luottamista kuin talonpoikaan." Kaarina kuunteli aina hänen neuvojaan ylinnä muita, — ja kun hän sitte sattui tapaamaan pappilanpojan, meni hän pakoon, sillä pappilanpoika haki hänen seuraansa. Hän ei enään osannut mennä minnekkään tapaamatta häntä. "Pois!" sanoi tyttö. "Ei tästä ole mitään hyötyä!" Mutta hän tuli perässä ja täytyihän tytön lopultakin pysähtyä kuuntelemaan. Koreasti hän kyllä puhui, mutta kun hän sanoi, ettei voi elää ilman tyttöä, pakeni tyttö pelästyksissään. Poika kierteli kiertelemistään huoneita, mutta tyttö ei tullut ulos; hän seisoj yöllä hänen ikkunansa alla, mutta tyttö ei tullut näkyviin; hän uhkasi lopettaa itsensä, mutta Kaarina tiesi tiedettävänsä. Sitte poika taas rupesi juomaan. — "Ole varoillasi; kaikki on pahanhengen juonia", sanoi vanha nimismies. Eräänä päivänä tavattiin mies keskellä tytön huonetta; kukaan ei käsittänyt mistä hän sinne oli päässyt. "Nyt minä tapan sinut!" sanoi hän. "Tapa vaan!" sanoi tyttö. Mutta poika rupesi itkemään ja sanoi, että tytön

vallassa oli tehdä hänestä kelpo ihminen. "Kun sinä vaan puoli vuotta voisit pysyä juomatta", sanoi tyttö. Ja mies pysyi puoli vuotta juomattomana. "Joko sinä nyt luotat minuun?" kysyi hän. "En ennenkuin sinä puoli vuotta pysyt poissa kaikista huveista ja tansseista." Mies pysyi. "Joko sinä nyt luotat minuun?" kysyi hän. "En ennenkuin sinä lähdet ja lopetat papinkoulusi." Hän teki senkin ja seuraavana vuonna hän palasi täysoppineena pappina. "Joko sinä nyt luotat minuun?" kysyi hän, yllään kaapu ja kaulus. "Tahtoisin vielä muutaman kerran kuulla sinun julistavan jumalansanaa", sanoi Kaarina. Ja mies saarnasi puhtaasti ja selkeästi kuten papin sopii; hän puhui omasta heikkoudestaan ja kuinka helposti ihminen pääsee voitolle, kun hän vaan ensin pääsee alkuun, ja kuinka hyvää jumalansana oli, kun sen vaan löysi. Sitte hän taas meni Kaarinan luo. "Nyt minä uskon, että sinä elät sen mukaan mitä tiedät", sanoi Kaarina; "ja nyt minä kerron sinulle, että kolme vuotta olen ollut kihloissa Antti Mäkelän, orpanani kanssa; ensi sunnuntaina sinä saat panna meidät kuulutukseen."

Äiti päätti kertomuksensa. Alussa ei Synnöve kuunnellut ensinkään tarkkaavaisesti, mutta sitte hän kiintyi kertomukseen kiintymistään ja riippui lopulta kiinni joka sanassa.

— Eikö sitä ole enempää? kysyi hän hyvin peloissaan.

— Ei. vastasi äiti.

Isä katsoi äitiin, silloin kääntyi äidin katse epävarmana syrjään ja hetkisen mietittyään jatkoi hän, silittäen sormellaan pöydän levyä:

— Voisihan sitä ehkä olla enemmänkin; — mutta jääkööt sikseen.

— Onko sitä vielä? kysyi Synnöve ja kääntyi isänsä puoleen, joka näkyi sen tietävän.

— On kyllä; — mutta jääkööt, kuten äiti sanoo, ne sikseen.

— Kuinka hänen kävi? kysyi Synnöve.

— Niin, siinäpä se juuri on, sanoi isä ja katsahti äitiin.

Äiti oli painunut seinää vastaan ja katseli heitä molempia.

— Tuliko hän onnettomaksi? kysyi Synnöve hiljaa.

— Me lopetamme siihen mihin pitää lopettaa, sanoi äiti ja nousi.

Samoin teki isä ja vähän myöhemmin Synnövekin.

KAHDEKSAS LUKU.

Muutamia viikkoja myöhemmin, varhain aamulla, valmistautui koko Päivänkummun väki kirkkomatkalle; siellä piti päästettämän rippilapsia. Se tapahtui tänä vuonna vähän aikaisemmin kuin tavallisesti ja sellaisissa tilaisuuksissa pantiin kaikki talot lukkoon, sillä silloin läksivät kaikki liikkeelle, jotka kynnelle kykenivät. He eivät lähteneet hevosella, kun ilma oli kirkas, vaikka aamupuhteella tuntuikin vähän kylmältä ja talviselta; lupaili tulla kaunis päivä. Tie kiersi kylää Kuusiston ohi, kääntyi sitte oikealle, ja siitä runsaan neljännes penikulman päässä oli kirkko. Viljat olivat useimmissa paikoissa leikatut ja seipäillä, lehmät enimmäkseen tuodut kotiin tuntureilta ja kävivät lieassa, vainiot olivat joko toiseen kertaan vihreät tai laihemmilla paikoin harmaan valkoiset; ympärillä yleni kirjava metsä, koivu jo sairaana, haapa ihan keltaisen kalpeana, pihlaja marjoja täynnä, mutta lehdet kuivina ja rypyssä. Muutamia päiviä oli satanut kovasti, pensaat tienvarrella, jotka muuten aivastelivat tomussa, rehoittivat nyt puhtaina ja pestyinä. Mutta tunturiseinät rupesivat raskaampina kallistumaan maata kohti sitä myöten kuin syksyn hävitys riisui niitä paljaiksi ja teki ne totisemmiksi. Tunturipurot sitävastoin, joissa kesän aikana oli ollut elämää vain aika-ajoittain, pulputa puhalsivat nyt alas iloisina ja virkeinä ja suurta melua pitäen. Kuusiston koski kuki työläämmin ja tukevampana, varsinkin tullessaan Kuusiston kivikko-jyrkänteeeseen, jossa tunturi kerta kaikkiaan teki pesäerot ja vetäytyi sisäänpäin. Koski kävi kiinni kiveen ja lähti mennä huhkaamaan niin, että tunturi tärisi. Kylvyn se sai petoksestaan; sillä koski ajoi äkäisen vesisäikeen suoraan sen kasvoinhin. Joku utelias leppä, joka likeni putousta oli miltei ollut menemäisillään koskeen; nyt se henkeä pidättäen seisoi vedessä, sillä koski ei sinä päivänä ollut saita.

Torbjörn, molemmat hänen vanhempansa, molemmat hänen sisaruksensa ja muut talonväet kulkivat juuri ohi ja katselivat tätä kaikkea. Torbjörn oli taas terve, hän oli jo entiseen tapaansa väkevin käsin

käynyt kiinni isän työhön. Hän ja isä kulkivat nykyään aina yhdessä; niin nytkin.

— Päivänkummun väetpä ne taitavatkin tulla ihan meidän perässämme, sanoi isä.

Torbjörn ei katsonut taakseen, mutta äiti sanoi:

— Niin näkyvät tulevan; — — mutta minä en näe... — kyllä sentään, tuolla ihan takana.

Lienevätkö Kuusiston väet tästä puoleen astelleet nopeammin tai Päivänkummun väet hidastuttaneet kulkuaan, mutta välimatka suureni suurenemistaan, kunnes he lopulta tuskin saattoivat toisiaan nähdäkkään. Kirkkoon näytti tulevan paljon väkeä; pitkä kylätie oli mustanaan sekä jalkamiehiä että hevostmiehiä ja ratsastajojta: hevoset olivat näin syksyllä virmat ja tottumattomat olemaan yhdessä, jonka tähden ne hirnuivat ja vikuroivat niin että kulku oli hyvin vilkasta, joskin hiukan vaarallista.

Jota likemmä kirkkoa päästiin, sitä pahempaa melua pitivät hevoset, sillä tullessaan hirnuivat jokainen niille, jotka olivat kiinni, ja nämä rupesivat rempomaan, nousivat takajaloilleen ja hirnuivat uusille tulokkaille. Kaikki paikkakunnan koirat, jotka pitkin viikkoa olivat kuunnelleet toistensa haukkua, pitäneet pikkuriitaa ja ärsyttäneet toisiaan, tapasivat nyt täällä kirkolla ja pöllähtivät paikalla nurjimpaan tappeluun, joko parittain tai möhkälettäin, pitkin kenttiä. Ihmiset seisoskelivat kirkon ja rakennusten seinvierillä, supattelivat hiljaa keskenään ja katselivat toisiaan vaan syrjästä. Kirkon ohi vievä tie ei ollut leveä, toisella puolella oli heti rakennuksia ja naisväki seisoi mielellään kirkon puolella, miesväki toisten rakennusten puolella. Vasta myöhemmin uskalsivat he mennä toistensa puolelle ja kun tutut etäämpää näkivät toisensa, eivät he olleet toisiaan tuntevinaan ennenkuin sitte, kun aika tuli; — saattoi sattua, että he joutuivat niin toistensa tielle, etteivät voineet välttää tervehdystä; mutta silloin he tervehtivät kasvot puoleksi pois päin kääntyneinä ja niukoin sanoin, jonka perästä he kukin menivät haaralleen. Kun Kuusiston väet pääsivät perille, tuli kirkonmaellä miltei entistä hiljaisemmaksi; Sämundilla ei ollut montakaan tervehdittävää, jonka tähden hän aika pian pääsi jonon päähän; naisväet sensijaan tarttuivat suustaan kiinni ja jäivät seisomaan ensimmäisten joukkoon. Kun miesten sitte piti mennä kirkkoon, täytyi heidän palata hakemaan naisia. Samassa tuli kolmet rattaat hurjempaa vauhtia kuin mitkään edelliset eivät edes hiljentäneet vauhtia ajaessaan ihmisjoukkoon. Sämund ja Torbjörn, jotka miltei olivat olleet joutumaisillaan alle, nostivat samaan aikaan päätään. Edellimmäsillä rattailla istui Nuutti Pohjamäki ja joku vanha mies, toisilla hänen sisarensa isäntineen, viimeisillä rattailla tulivat talon muut väet. Isä ja poika katsahivat toisiinsa; Sämundin muoto ei muuttunut vähääkään, Torbjörn oli hyvin kalpea; molemmat päästivät katseensa solumaan syrjään ja siitä suoraan eteensä; siellä näkivät he Päivänkummun väet, jotka juuri olivat pysähtyneet heidän eteensä tervehtimään Ingeborg ja Ingrid Kuusistoa. Rattaat olivat tulleet väliin, keskustelu oli kangistunut, silmät riippuivat vielä kiinni ajajissa ja kesti vähän aikaa, ennenkuin he käänsivät pois silmänsä. Kun he sitte rupesivat tointumaan hämmästyksestään ja päästivät silmänsä etsimään jotakin aihetta toisaalta, kohtasivat he Torbjörnin ja Sämundin, jotka seisoivat eteensä tuijottaen. Guttorm Päivänkumpu kääntyi pois päin, mutta hänen vaimonsa haki paikalla Torbjörnin silmiä; Synnöve, joka kyllä jo oli ne kohdannut, kääntyi Ingrid Kuusiston puoleen ja kävi kiinni hänen käteensä, ikäänkuin häntä tervehtiäkseen, vaikka hän jo kerran oli sen tehnyt. Mutta kaikki tunsivat he, että heidän palvelijansa ja tuttavansa kuin yhtenä miehenä katselivat heidän mutkiinsa ja vihdoinkin astui Sämund suoraan Guttormin luo ja ojensi hänelle, kasvot pois päin kääntyneinä, kätensä:

— Kiitoksia viimeisistä.

— Kiitoksia vaan itsellenne. Vaimo tuli niinkään sanomaan:

— Kiitoksia viimeisistä!

— Kiitoksia vaan itsellenne.

Mutta ei vaimokaan katsonut päin. Torbjörn läksi isän perässä ja teki kuten hänkin; isä tuli Synnöven luo ja vasta häneen hän katsoi. Synnövekin katsoi häneen ja unohti ihan kiittää viimeisistä. Samassa tuli Torbjörn; hän ei sanonut mitään eikä Synnövekään sanonut mitään, he antoivat toisilleen kättä, mutta höllästi, eikä kumpikaan saanut silmiään auki eikä jalkaa paikalta.

— Tänäpä tulee varmaan kaunis ilma, sanoi Kaarina Päivänkumpu ja päästi katseensa kiireesti solumaan toisesta toiseen.

— Varmaan, vastasi siihen Sämund, — tämä tuuli ajaa pois pilvikerrokset.

— Se onkin hyvä viljoille, jotka tarvitsevat kuivamista, sanoi Ingeborg Kuusisto ja rupesi puistelemaan Sämundin takkia selästä; hän nähtävästi luuli sen olevan tomussa.

— Jumala on antanut meille hyvän vuoden, mutta ei sitä vielä tiedä, saadaanko kaikki korjuuseen, sanoi Kaarina Päivänkumpu taas ja katsahti noihin kahteen, jotka eivät äskeisestä vieläkään olleet

liikahtaneet.

— Se riippuu korjaajista, sanoi Sämund ja kääntyi häneen päin, niin ettei hän enään oikein saattanut nähdä mitä tahtoi. — Minä olen usein ajatellut, että parikin taloa voisi panna yhteen työvoimansa; niin varmaan kävisi paremmin.

— Se voi olla sellaista, että kaikki yhtäkaa tahtovat käyttää hyväkseen poutaa, sanoi Kaarina Päivänkumpu ja astui askeleen syrjään.

— Kyllä niinkin, sanoi Ingeborg ja asettui ihan miehensä viereen, niin ettei Kaarina nytkään saattanut katsella, minne halusi; — mutta toisin paikoin kypsyy aikaisemmin kuin toisin. Päivänkumpu on usein kaksi viikkoa edellä meitä.

— Niin, kyllähän me voisimme ruveta korjaamaan yksissä neuvoin, sanoi Guttorm hitaasti ja astui likemmä.

Kaarina vilkaisi häneen.

— Voihan sitä muuten sattua väliin kaikellaisia esteitä, lisäsi hän.

— Voi kyllä, sanoi Kaarina ja koetti siirtyä askeleen toiselle puolelle ja vielä askeleen ja sitte takaisin.

— Niin kyllä; sattuuhan sitä paljonkin tielle, sanoi Sämund ja suu oli menemäisillään hymyyn.

— Onhan se niin, sanoi Guttorm. Mutta vaimo lisäsi:

— Ihmisvoima ei riitä kauvas; Jumalalla ne kai voimat ovat ja hänestä kaikki riippuu.

— Ei kai hänellä juuri voi olla mitään sitä vastaan, että me kuusistolaiset ja päivänkumpulaiset autamme toisiamme viljankorjuussa?

— Ei, myönsi Guttorm, — ei hänellä voi olla mitään sitä vastaan.

Ja hän loi vaimoonsa vakavan katseen. Vaimo käänsi keskustelun toisaalle.

— Tänään on paljon väkeä kirkossa, sanoi hän; — onpa ilahuttavaa nähdä, että he hakevat Herran huonetta.

Kukaan ei näyttänyt haluavan vastata; vihdoinkin sanoi Guttorm:

— Kyllä jumalanpelko näyttää enentyvän; kirkolla on nyt enemmän kansaa kuin minun nuoruudessani.

— On kyllä; — kansa lisääntyy, sanoi Sämund.

— Taitaa olla sellaisiakin ja taitaa olla suurin osa sellaisia, jotka tulevat tänne vaan tottumuksesta, sanoi Kaarina Päivänkumpu.

— Ehkä nuoremmissa, arveli Ingeborg.

— Nuorten tekee mieli tavata toisiaan, sanoi Sämund.

— Oletteko kuulleet, että pappi aikoo hakea pois? sanoi Kaarina ja käänsi uudelleen puheen toisaalle.

— Se oli ikävä uutinen, sanoi Ingeborg, — hän on sekä kastanut että päästänyt ripille kaikki minun lapseni.

— Taitaisitte tahtoa, että hän vielä vihkisikin heidät? sanoi Sämund ja pureskeli tikkua, jonka oli ottanut käteensä.

— Eiköhän kohta mahda olla kirkonaika? sanoi Kaarina ja katsahti ovelle.

— Niin, kuuma täällä ulkona tulee, sanoi Sämund entiseen tapaansa.

— Tule nyt, Synnöve, niin menemme sisään. Synnöve hätkähti, sillä hän oli kun olikin puhunut Torbjörnin kanssa.

— Ettekö odota kunnes soitetaan? sanoi Ingrid Kuusisto ja vilkaisi Synnöveen.

— Niin menemme kaikki, lisäsi Ingeborg. Synnöve ei tietänyt mitä vastata. Sämund katsahti häneen takaansa.

— Jos sinä odotat, sanoi hän, — niin soitetaan pian — sinulle.

Synnöve kävi kovin punaiseksi, äiti loi isään tuikean katseen. Mutta isä vaan hymyili hänelle.

— Asiat kääntyvät Jumalan tahdon mukaan; itsehän sinä juuri niin sanoit.

Ja hän läksi edellä tallustelemaan kirkkoon, toiset perässä.

Kirkon ovella oli aika tungos ja he huomasivat, ettei sitä vielä oltu avattu. Juuri kun he menivät likemmä kysymään syytä, avattiin se ja kansa pääsi menemään sisään; mutta toisia tuli takaisin, joten menijät eksyivät tovereistaan. Kaksi miestä seisoj seinää vastaan nojaten, puheissa. Toinen oli pitkä ja tukeva, vaaleat, takkuiset hiukset, tylppä nenä — se oli Nuutti Pohjamäki, joka nähdessään Kuusiston väet, pysäytti puheensa ja kävi vähän oudon mukaiseksi, mutta pysyi yhä paikoillaan. Sämundin piti mennä juuri hänen ohitseensa ja samalla iski hän häneen silmänsä, mutta eipä painanut Nuuttikaan katsettaan maahan, vaikka se oli epävarma. Nyt tuli Synnöve ja kun hän noin odottamatta näki Nuutin, kävi hän kalman kalpeaksi. Silloin painui Nuutin katse maahan ja hän vetihe pois seinästä, lähteäkseen menemään. Tuskin oli hän kuitenkaan astunut paria askelta, kun hän näki neljän silmäparin tähtäävän itseensä, nimittäin Guttormin, hänen vaimonsa, Ingridin ja Torbjörnin. Puolipyörryksissä kun oli, meni hän suoraan heitä kohti ja joutui, ennenkuin itsekään tiesi, silmä silmää vastaan Torbjörnin itsensä kanssa; näytti siltä kuin hän heti olisi aikonut väistyä syrjään, mutta paljon ihmisiä oli kerääntynyt ympärille eikä se ollut niinkään helppoa. Tämä tapahtui sillä kivipaadella, joka on ihan Fagerlidin kirkon edessä; Synnöve oli pysähtynyt asehuoneen portaille ja Sämund oli vähän kauvempana; korkeammalta paikaltaan saattoivat he selvästi nähdä kaikki ulkopuolella olevat ja nämä näkivät heidät. Synnöve oli unohtanut kaiken muun ja katsoa tuijotti Torbjörniin; samaten Sämund, hänen vaimonsa, Päivänkummun vanhukset ja Ingrid. Torbjörn tunsu sen ja seisoj kuin maahan naulattuna; mutta Nuutti arveli, että johonkin tässä on ryhdyttävä ja niin pisti hän hiukkasen esiin kättään, muttei sanonut mitään. Torbjörn oikaisi hänkin kättään, muttei niin paljon, että kädet olisivat ulottuneet yhteen.

— Kiitoksia ... alkoi Nuutti, mutta huomasi samassa, ettei tämä tervehdys sopinut tähän, ja astui askeleen taaksepäin.

Torbjörn nosti päätään ja hänen silmänsä sattui Synnöveen, joka oli valkea kuin lumi. Hän astui pitkän askeleen eteenpäin, tarttui lujasti Nuutin käteen ja virkkoi niin että likimmät sen kuulivat:

— Kiitoksia viimeisistä, Nuutti; taisi olla terveydeksi meille molemmille.

Nuutti päästi nikotuksen tapaisen äänen ja tuntui siltä kuin hän pari kolme kertaa olisi yrittänyt puhua, mutta puhumisesta ei tullut mitään. Torbjörnillä ei ollut enempää sanomista; hän odotti, ei katsonut ylös, vaan odotti yhä. Kummaltakaan puolelta ei kuulunut mitään ja siinä odottaessaan ja kierrellessään käsissään virsikirjaa, tuli Torbjörn päästäneeksi sen putoamaan. Nuutti kumartui heti sitä ottamaan ja ojensi sen hänelle.

— Kiitoksia, sanoj Torbjörn, joka itsekin oli kumartunut; hän katsoj ylös, mutta kun Nuutin silmät taas olivat maassa, ajatteli hän: parasta että lähden.

Ja läksi.

Toiset läksivät niinikään ja kun Torbjörn oli istuutunut ja hetken perästä katsahti naistenpenkkiin, hymyilivät Ingeborgin kasvot sieltä äidillisesti häntä vastaan. Kaarina Päivänkumpu oli varmaan odottanut, että hän katsoisi sinne, sillä heti kun hän sen teki, nyökäytti hän hänelle kolme kertaa päätään ja kun Torbjörn sitä hätkähti, nyökäytti hän vielä kolme kertaa ja entistä ystävällisemmin.

— Sen minä arvasin, kuiskasi isä, Sämund, hänen korvaansa.

He olivat kuulleet alkurukouksen ja veisanneet virren ja rippilapset asettuivat jo alttarille, kun isä taasen kuiskasi hänelle:

— Ei Nuutin hyvytteen ole luottamista; anna matkan vaan pysyä pitkänä Kuusistosta Pohjamäkeen.

Rippivannotus alkoi, pappi tuli sisään ja lapset rupesivat veisaamaan vanhan virsisepän, Kingon ripillelaskijaisvirttä. Kun he kaikki veisaavat yhdessä ja yksin, heleät äänet luottamusta täynnä, joutuvat ihmiset tavallisesti liikituksen valtaan, varsinkin ne, jotka eivät ole joutuneet niin kauvas, etteivät muistaisi omaa rippipäiväänsä. Kun sitte seuraa syvä hiljaisuus ja pappi — sama tänään kuin kolmattakymmentä vuotta sitte, sama joka varmaan yhtenä ja toisena hengen hetkenä on puhutellut heidän itsekunkin parempaa minäänsä — kun hän nyt liittää kätensä ristiin rinnalle ja alkaa, käy liikutus kautta kirkon. Mutta lapset alkavat itkeä, kun pappi puhuu vanhemmille ja kehoittaa heitä rukoilemaan lastensa puolesta. Torbjörn, joka hiljan oli ollut kuoleman kipeä ja vasta äskettäin luullut

jäävänsä eliniäkseen sairaaksi, itki paljon, varsinkin kun lapset tekivät lupauksensa ja kaikki uskoivat pitävänsä sen. Hän ei kertaakaan katsahnut naistenpenkkiin; mutta jumalanpalveluksen loputtua meni hän Ingridin, sisarensa luo ja kuiskasi jotakin hänen korvaansa. Sitte hän kiireesti tunkeutui ihmisjoukon läpi ulos ja toiset luulivat nähneensä hänen menneen ylös metsään eikä maantielle; mutta varmaan eivät he tietäneet. Sämund haki häntä, mutta heitti hakemisen sikseen, kun huomasi Ingridinkin olevan poissa. Sitte hän haki Päivänkummun väkiä ja he taas kiersivät tarhaa kysymässä Synnöveä, jota ei kukaan ollut nähnyt. Ei siis ollut muuta neuvoa kuin että kumpikin perhe läksi kotiin ilman lapsiaan.

Mutta sekä Synnöve että Ingrid olivat jo hyvän matkan päässä tiellä.

— Miltei minua kaduttaa, että läksin, sanoi Synnöve.

— Ei se nyt enään ole vaarallista, kun isä sen tietää, sanoi Ingrid.

— Mutta eihän hän ole *minun* isäni, sanoi Synnöve taas.

— Kuka tietää? vastasi Ingrid ja sitte eivät he enään puhuneet siitä asiasta.

— Täällä meidän piti odottaa, huomautti Ingrid, kun tie teki suuren mutkan ja he joutuivat tiheään metsään.

— Hänellä on pitkä kierto, sanoi Synnöve.

— Vai jo te olette täällä, keskeytti Torbjörn, nousten suuren kiven takaa.

Hänellä oli kaikki valmiina päässä mitä hänen piti sanoa eikä sitä suinkaan ollut vähän. Mutta tänään sen kaiken piti sujua keveästi, sillä isä tiesi asian ja oli, mikäli hän kirkossa sattuneiden tapahtumien johdosta saattoi päättää, sen puolella. Toki hän itsekin, koko kesän ikävöityään, nyt on rohkeampi puhumaan tytölle kuin ennen.

— Parasta on, että menemme metsätietä, sanoi hän, — sitä pääsee pikemmin perille.

Tytöt eivät sanoneet mitään, vaan seurasivat. Torbjörn päätti puhua Synnövelle, mutta tahtoi odottaa, kunnes he olisivat päässeet mäen päälle, sitte kunnes he olisivat kulkeneet suon yli; mutta kun he olivat päässeet sen yli, arveli hän parhaaksi alkaa, kun he olisivat tulleet kauvemman metsään. Ingrid, jonka mielestä heidän puuhansa olivat aika hitaita, rupesi harventamaan askeliaan ja jättäytyi jättäytymistään jällelle, kunnes jäi miltei näkymättömiin; Synnöve ei ollut sitä huomaavinaan, vaan rupesi poimimaan marjoja sieltä täältä tiepuolesta.

Mutta on se vaan ihmeellistä, etten minä saa puhutuksi, ajatteli Torbjörn ja sanoi vihdoin:

— Tuli kun tulikin sentään kaunis ilma tänään.

— Niin tuli, vastasi Synnöve.

Ja niin mentiin taasen vähän matkaa, Synnöve poimi marjoja ja Torbjörn asteli vieressä.

— Oli ystävällistä että tulit, sanoi Torbjörn, mutta siihen ei Synnöve sanonut mitään. — Tämä on ollut pitkä kesä, sanoi Torbjörn sitte, mutta ei Synnöve siihenkään vastannut mitään. Ei, ajatteli Torbjörn, ei siitä puhumisesta näin käydessä mitään tule. — Ehkä olisi paras odottaa Ingridiä, sanoi hän.

— Niin, odotetaan vaan, sanoi Synnöve ja pysähtyi.

Täällä ei ollut marjojakaan, joita olisi sopinut kumartua ottamaan, sen Torbjörn kyllä oli huomannut, mutta Synnöve oli saanut käsiinsä suuren heinäkorren ja siihen hän nyt pisteli marjojaan.

— Tänään tuli niin selvästi mieleeni se aika, jolloin me yhdessä kävimme rippikoulua, sanoi Torbjörn.

— Muistin minäkin sen, vastasi Synnöve.

— Siitä on ehtinyt tapahtua paljon — ja kun ei Synnöve sanonut mitään, jatkoi Torbjörn: — ja enimmäkseen odottamattomia asioita.

Synnöve pisteli hyvin ahkerasti marjojaan heinäkorreen ja pää oli sinä aikana kumarassa; Torbjörn siirtyi hiukan, nähdäkseen hänen kasvonsa; mutta ikäänkuin hän olisi sen huomannut, hankki hän syytä kääntyäkseen. Silloin rupesi Torbjörniä peloittamaan, ettei hän saisi mitään sanotuksi.

— Synnöve, eiköhän sinullakin ole jotakin sanomista?

Synnöve nosti silmänsä ja hymyili.

— Mitä minä sanoisin? kysyi hän.

Torbjörnin rohkeus palasi ja hän oli jo kietomaisillaan kätensä tytön ympäri, mutta juuri kun hän tuli häntä likelle, ei hän kuitenkaan uskaltanut, vaan kysyi aivan nöyränä:

— Ingrid on kai puhunut kanssasi?

— On, vastasi Synnöve.

— Silloinhan sinä jo tiedätkin, sanoi Torbjörn. Synnöve vaiken.

— Silloinhan sinä jo tiedätkin, toisti Torbjörn ja likeni uudelleen.

— Tiedät kai sinäkin jotakin, vastasi Synnöve.

Torbjörn ei nähnyt hänen kasvojaan.

— Tiedän, sanoi hän ja tavoitteli tytön kättä, mutta tyttö pujotteli entistä ahkerammin marjojaan. — Se on niin paha, että sinä viet minulta kaiken rohkeuden.

Hän ei nähnyt, että Synnöve hymyili ja siksi ei hän tietänyt mitä lisäisi.

— No niin, sanoi hän sitte äkkiä lujalla, vaikka hiukan epävarmalla äänellä: — mitä sinä teit sen kirjelijun?

Synnöve ei vastannut, vaan kääntyi pois päin. Torbjörn meni perässä, laski kätensä hänen olkapäälleen ja kumartui hänen puoleensa.

— Vastaa minulle! kuiskasi hän.

— Minä poltin sen.

Torbjörn käänsi hänet kiireesti puoleensa, mutta kun hän huomasi hänen aikovan ruveta tekemään itkua, ei hän uskaltanut muuta kuin taas päästää hänet irti. Onpa se ikävä, että hän noin helposti rupeaa itkemään, ajatteli hän.

— Miksi sinä kirjoitit sen lipun? kysyi Synnöve heidän siinä seisoessaan.

— Sen kai Ingrid on kertonut.

— On kyllä, mutta — kova sinä olit.

— Isä tahtoi.

— Mutta sittenkin...

— Minä luulin jääväni sairaaksi koko elinajakseni; tästäpuoleen pidän sinusta huolen, sanoi Torbjörn.

Ingrid tuli samassa näkyviin mäen alta ja he läksivät paikalla liikkeelle.

— Tuntui siltä kuin minä parhaiten olisin osannut nähdä sinut silloin kun luulin, etten enään saa sinua, sanoi Torbjörn.

— Ihminen tutkii itseään, kun hän on yksin, sanoi Synnöve.

— Niin, silloin sen parhaiten huomaa mikä mahti meissä on suurin, sanoi Torbjörn. Hänen äänensä soi kirkkaana ja hän asteli vakavana Synnöven rinnalla.

Synnöve ei enään poiminut marjoja.

— Huolitko nämä, sanoi hän ja ojensi Torbjörnille korren.

— Kiitos, vastasi Torbjörn ja tarttui käteen, joka marjoja ojensi.

— Taitaa olla parasta, että kaikki jää ennalleen, sanoi hän ja ääni hiukan värisi.

— Niin, vastasi Synnöve tuskin kuuluvasti ja kääntyi pois.

He jatkoivat kulkuaan ja niin kauvan kuin Synnöve vaiken, ei Torbjörn uskaltanut kajota häneen eikä liioin puhua; hänen ruumiinsa oli kuin tasapainoa vailla ja sentähden hän ihan oli keikahtamaisillaan kumoon. Hänen silmänsä olivat kuin tulella ja kun he samassa tulivat mäelle, jonne Päivänkumpu

selvästi näkyi, tuntui hänestä siltä kuin hän olisi asunut siellä ikänsä ja ikävöisi kotiin. "Minä lähdän samalla heti hänen mukanaan sinne", ajatteli hän ja imi näköalasta rohkeutta niin että hänen päätöksensä askel askeleelta tuli varmemmaksi. "Isä auttaa minua", päätteli hän; "minä en enään kestä tätä, minun täytyy lähteä sinne — täytyy!" Ja hän riensi rientämistään ja tuijotti suoraan eteensä. Talo ja koko seutu olivat häikäisevässä valossa. "Tänä päivänä; en odota tuntiakaan kauvemmin." Ja hän tunsu jäsenissään sellaista voimaa, ettei tietänyt mihin kääntyisi.

— Ihanhan sinä karkaat luotani, kuuli hän takaansa lempeän äänen.

Se oli Synnöve, joka ei enään päässyt hänen perässään ja jonka täytyi lakata yrittämästä. Torbjörniä hävetti, hän kääntyi, palasi, kädet ojollaan ja ajatteli: minä nostan hänet pääni päälle! mutta kun hän tuli likelle, ei hän yrittänyt sitä ensinkään.

— Minä kävelen niin nopeasti, sanoi hän.

— Niin kävelet, vastasi Synnöve.

He olivat tulleet likelle kylätietä; Ingrid, joka kaiken aikaa oli ollut poissa näkyvistä, asteli ihan heidän takanaan.

— Nyt ei teidän enään pidä astua yhdessä, sanoi hän.

Torbjörn hätkähti; se tuli hänelle liian aikaiseen; Synnövekin kävi hiukan oudon näköiseksi.

— Minulla oli niin paljon puhumista, kuiskasi Torbjörn. Synnöve melkein hymähti. — Niin, sanoi Torbjörn, — toisen kerran! ja tarttui Synnöven käteen.

Synnöve nosti häneen kirkkaan, syvän katseen. Hän lämpeni siitä ja hänen päähänsä karkasi paikalla: minä menen heti hänen mukaansa! Silloin Synnöve hellävaroen veti pois kätensä, kääntyi tyynenä Ingridin puoleen, sanoi hyvästi ja lähti hiljaa astumaan tietä kohti. Torbjörn jäi paikoilleen seisomaan.

Sisarukset menivät kotiin metsän läpi.

— Saitteko te nyt puhua? kysyi Ingrid.

— Emme, tie oli liian lyhyt, sanoi veli ja asteli nopeasti, ikäänkuin ei häntä olisi haluttanut kuulla enempää.

— No? sanoi Sämund ja nosti päätään ruuan äärestä, kun sisarukset tulivat tupaan. Torbjörn ei vastannut mitään, vaan meni penkille huoneen toiseen päähän, nähtävästi tointuakseen; Ingrid meni hymyillen perässä. Sämund rupesi taas syömään, vilkaisi silloin tällöin Torbjörniin, jolla oli olevinaan paljon hommaa, hymähteli ja jatkoi syömistään. — Tule syömään, virkkoi hän; — ruoka jähtyy.

— Kiitoksia, en minä huoli mitään, sanoi Torbjörn ja istuutui.

— Vai niin! ja Sämund söi syömistään. Hetken perästä hän sanoi: — teillä oli tänään sellainen kiire pois kirkosta.

— Meidän piti vaan puhutella erästä henkilöä, sanoi Torbjörn ja painui kumaraan istumaan.

— No, saitko puhutuksi hänelle?

— En oikein tiedä, sanoi Torbjörn.

— No, hitto vieköön, sanoi Sämund ja jatkoi ateriaansa. Vähän ajan perästä hän oli valmis ja nousi; hän astui ikkunan luo, katseli ulos ja kääntyi sitte: — Kuule, mennäänpäs katselemaan viljoja... Torbjörn nousi.

— Ei — pane sinä päällesi.

Torbjörn, joka oli istunut paitahisillaan, puki ylleen vanhan takin, joka riippui hänen yläpuolellaan.

— Niinkuin näet, olen minä pannut ylteni uudet! vaatteet.

Torbjörn teki samoin ja he menivät ulos, Sämund edellä, Torbjörn perässä. He astelivat tielle päin.

— Emmekö mene ohraa katsomaan? sanoi Torbjörn.

— Emme. Menemme vehnävainiolle, sanoi Sämund.

Juuri kun he pääsivät tielle, näkyivät rattaat hiljaa tulla vierivän.

— Se on Pohjamäen hevonen, sanoi Sämund.

— Pohjamäen nuorikot ovat, lisäsi Torbjörn; mutta nuorikoilla tarkoitetaan samaa kuin vastanaineita.

Kuusiston miesten kohdalle tullessa hevonen pysähtyi.

— Se on ylpeä nainen tuo Marit Pohjamäki, kuiskasi Sämund, voimatta kääntää katsettaan pois hänestä.

Marit istui hiukan painuneena selkänöjaa vastaan, huivi höllästi sidottuna päähän ja toinen hartioiden ympäri. Hän katseli tiukasti molempiin miehiin, hänen puhtaissa, voimakkaissa piirteissään ei liikahtanut värettäkään. Mies oli hyvin laiha ja kalpea, ja näytti vielä lauhemmalta kuin tavallisesti, hän tuntui kantavan povessaan surua, jota ei voi kertoa.

— Ovatko miehet katsomassa viljoja? sanoi hän.

— Niin ollaan, vastasi Sämund.

— Hyvä vuosi täällä tulee.

— Tulee kyllä; voisi se huonompikin tulla.

— Myöhäänpä te palaatte, sanoi Torbjörn.

— Siellä oli paljon tuttuja hyvästeltävänä, sanoi mies.

— Kuinka niin — aiotko sinä lähteä matkalle? kysyi Sämund.

— Aionhan minä.

— Kauvaskin?

— Kauvas.

— Kuinka kauvas sitte?

— Amerikkaan.

— Amerikkaan! pääsi molemmilta miehiltä yhtäikaa.

— Vastanainut mies! lisäsi Sämund.

Mies hymähti:

— "Taidan jäädä tähän jalkani takia, sanoi kettu, kun saksiin kävi".

Marit katsahti häneen ja sitte toisiin, heikko puna lehahti hänen kasvoilleen, mutta muuten ne pysyivät muuttumattomina.

— Taitaa emäntä mennä mukaan? kysyi Sämund.

— Ei hän tule.

— Sanovat, että siellä Amerikassa helposti vaurastuu, sanoi Torbjörn, joka tunsu, ettei pitänyt päästä keskustelua katkeamaan.

— Niinhän ne sanovat, sanoi mies.

— Mutta Pohjamäki on hyvä talo, arveli Sämund.

— Siellä on liian monta omistajaa, vastasi mies ja lisäsi, kun vaimo hänen katsahti: — toinen on toisen tiellä.

— Onnea matkalle, sanoi Sämund ja otti hänen kätensä. — Jumala suokoon sinun löytää mitä etsit.

Torbjörn katsoi koulutoveriaan suoraan silmiin.

— Minä puhun sinulle sitte, sanoi hän.

— Hyvähän se on, kun voi jollekin puhua, vastasi mies ja raapi kärrynpohjaa piiskan varrella.

— Tulkaa meille, sanoi Marit, ja sekä Torbjörn että Sämund nostivat nytkähtäen katseensa; sillä he unohtivat aina, että Maritilla oli niin lempeä ääni.

He jatkoivat matkaansa. Hitaasti he ajoivat, pieni tomupilvi kiiriskeli heidän ympärillään, ilta-aurinko paistoi suoraan heihin; vaimon silkkihuivi heloitti miehen tummia sarkavaatteita vastaan. He pääsivät mäelle ja katosivat.

— — Pitkän aikaa astelivat isä ja poika ääneti.

— Ei hän taida palata niinkään pian, sanoi vihdoin viimein Torbjörn.

— Parasta taitaa olla, arveli Sämund, — kun ei hän kotimaassa ole tavannut onnea.

Ja äänettöminä jatkoivat he taas matkaa.

— Nyt te menette vehnävainion sivu sanoi Torbjörn.

— Katsotaan sitte takaisin tullessa.

Ja he menivät eteenpäin. Torbjörnin ei oikein tehnyt mieli kysyä minne he olivat menossa; sillä he sivuuttivat Kuusiston rajan.

YHDEKSÄS LUKU.

Guttorm ja Kaarina Päivänkumpu olivat jo syöneet, kun Synnöve punaisena ja hengästyneenä astui sisään.

— Mutta rakas lapsi, missä sinä olet ollut? kysyi äiti.

— Minä jäin vaan Ingridin kanssa, sanoi Synnöve ja rupesi ottamaan huiveja kaulastaan.

Isä haki kaapista kirjaa.

— Mitä teillä oli puhumista niin pitkältä?

— Ei mitään erityistä.

— Parempi olisi ollut, että olisit pysynyt kirkkoseurassasi, lapseni!

Äiti nousi ja toi hänelle ruokaa. Kun Synnöve oli istunut syömään ja äiti oli istunut vastapäätä häntä, sanoi hän:

— Puhuitko sinä ehkä muidenkin kanssa?

— Olihan niitä useampiakin, sanoi Synnöve.

— Saahan lapsi toki puhua ihmisten kanssa, sanoi Guttorm.

— Saa kyllä, sanoi äiti vähän ystävällisemmin; mutta pitäisi hänen sentään tulla vanhempiensa mukana.

Siihen ei kukaan vastannut mitään.

— Tämä oli korea pyhäpäivä, sanoi äiti. — Hyvää tekee nähdä lapset kirkonlattialla.

— Muistuvat mieleen omat lapset, sanoi Guttorm.

— Niin kyllä, sanoi äiti ja huokasi. — Kukaan ei tiedä miten niidenkin käy.

Guttorm istui hyvän aikaa vaiti.

— Me saamme kiittää Jumalaa paljosta, sanoi hän vihdoin, — hän antoi meidän pitää yhden.

Äiti istui sitaisten sormiaan pöydänlaitaa pitkin, eikä nostanut silmiään.

— Hän onkin meidän suurin ilomme, sanoi hän hiljaa; — ja hyvinhän hän on menestynyt, lisäsi hän vielä hiljemmin.

He olivat pitkän aikaa vaiti.

— Niin, hänestä on ollut paljon iloa, sanoi Guttorm — ja lisäsi hetken perästä hellästi: — Jumala tehköön hänet onnelliseksi.

Äiti sitaisi sormeaan pitkin pöytää; kyynel vierii sormelle ja hän pyyhkäisi sen pois.

— Mikset sinä syö? sanoi isä vähän myöhemmin, nostaen päätään.

— Kiitoksia, en jaksa, vastasi Synnöve.

— Mutta ethän sinä ole syönyt mitään, sekaantui äitikin puheeseen, — olethan sinä kävellyt pitkän matkan.

— En minä jaksa, sanoi Synnöve ja veti poveltaan kaulaliinanpäätä.

— Syö nyt, lapseni, sanoi isä.

— En minä voi, sanoi Synnöve ja rupesi itkemään.

— Mutta rakas lapsi, miksi sinä itket?

— En tiedä, vastasi tyttö nyyhkien.

— Kyyneleet ovat hänellä niin höllässä, sanoi äiti.

Isä nousi ja meni ikkunaan.

— Tuolla näkyy tulevan kaksi miestä, sanoi hän.

— Vai niin, tähän aikaan? sanoi äiti ja meni hänkin ikkunaan ja siinä he katselivat kauvan. — Kuule — keitä ne voivat olla? sanoi Kaarina, muttei ensinkään sillä äänellä kuin hän olisi kysynyt.

— En tiedä, vastasi Guttorm, ja he katselivat katselemistaan.

— En minä oikein ymmärrä tätä, sanoi äiti.

— En minäkään, sanoi isä.

Miehet tulivat likemmä.

— Ne ne sittenkin taitavat olla, sanoi äiti vihdoin.

— Ne ne ovat, sanoi Guttorm.

Miehet tulivat yhä likemmä, vanhempi seisahtui ja katsoi taakseen, nuorempi samoin; sitte he jatkoivat matkaa.

— Ymmärrätkö sinä mitä asiaa heillä voi olla? kysyi Kaarina niinkuin äskenkin.

— En, en minä ymmärrä, sanoi Guttorm.

Äiti kääntyi, meni pöydän luo, korjasi pois ruuat ja järjesteli hiukan.

— Saat uudelleen panna päällesi, lapseni, sanoi hän Synnövelle, — sillä tänne tulee vieraita.

Tuskin oli hän saanut sen sanotuksi, kun Sämund avasi oven ja astui sisään. Torbjörn tuli perässä.

— Hyvää iltaa, sanoi Sämund, pysähtyi vähän ja meni sitte hitaasti tervehtimään talonväkeä.

Torbjörn seurasi. Viimeksi tulivat he Synnöven luo, joka seiso i nurkassa, huivi kädessä, tietämättä panisiko sen ylleen vai ei, ja tuskinpa tietäen, että se hänen kädessään olikaan.

— Istumaan, sanoi vaimo.

— Kiitoksia — eihän tänne niin pitkä matka ole, sanoi Sämund, mutta istuutui kuitenkin ja Torbjörn hänen rinnalleen.

— Ihan te hävisitte tänään kirkolta, sanoi Kaarina.

— Niin, minä hain teitä, vastasi Sämund.

— Siellä oli niin paljon väkeä, sanoi Guttorm.

— Oikein paljon väkeä, toisti Sämund, — ja oikein korea pyhäpäivä.

— Me tässä juuri puhuimme siitä, sanoi Kaarina.

— Niitä rippilapsia katselee niin ihmeellisin silmin, kun itsellä on lapsia, lisäsi Guttorm.

Vaimo siirtelihe penkillä.

— Se on sellaista, sanoi Sämund, — että se panee vakavasti niitä ajattelemaan — ja siitä syystä juuri minä tänä iltana olen tullut tänne, lisäsi hän, katseli varmana ympärilleen, vaihtoi mallia ja pani varovasti vanhan messinkirasiaan. Guttormin, Kaarinan ja Torbjörnin silmät lensivät kukin haaralleen. — Ajattelin, että lähdenpähän Torbjörnin kanssa naapuriin, alkoi Sämund taas tynesti; — sillä kyllä sitä aikaa kuluu ennenkuin hän yksinään lähtee tänne — ja sitte minä pelkään, että hän niin huonosti ajaa asiansa — hän vilkaisi Synnöveen, joka sen kyllä tunsu. — Se on kun onkin nyt sellaista, että hän on katsellut Synnöveä siitä kun hän pääsi niin mieheksi, että sellaisia asioita rupeesi ymmärtämään; — ja taitaapa tytönkin mieli olla kääntynyt häneen. Ja eiköhän, asiain niin ollen, liene parasta, että he menevät yhteen. — Minä en ensinkään ollut asian puolella silloin kun näin, ettei poika osannut itseäänkään hallita, saatikka sitte muita; mutta nyt minä luulen voivani hänet taata, ja jollen minä voisikaan, niin Synnöve kyllä voi; sillä hänen valtansa on suurin.

— Mitä te nyt sitte sanotte, jos me rupeisimme toimittamaan heitä yhteen? Eihän sillä mitään kiirettä ole, mutta mitäpäähän siitä odottamisestakaan on. Sinä, Guttorm, olet hyvissä varoissa, minulla tosin on vähemmän ja useampia ottajia; mutta luulisin asioiden kuitenkin järjestyvän. Sanokaa nyt sitte mitä te tästä arvelette; — tytöltä minä kysyn viimeksi, sillä luulenpa tietäväni mitä hän tahtoo.

Niin puhui Sämund. Guttorm oli istunut kumarassa ja vuorotellen siirrellyt toista kättä toisen päälle. Hän oli monta kertaa yrittänyt nousta ja veti joka kerta entistä syvemmin henkeään, mutta sai vasta neljännellä tai viidennellä kerralla oikaistuksi selkensä suoraksi, sitaisi polveaan ylhäältä alas ja päinvastoin ja katsahti vaimoonsa, samalla vilkaisten Synnöveen. Synnöve ei liikahtanut, hänen kasvojaan ei saattanut nähdä. Kaarina istui pöydän ääressä ja piirteli sormellaan levyyn.

— Onhan se niin — että se on kaunis tarjous, sanoi hän.

— Niin, ja minusta me kiitollisesti otamme sen vastaan, sanoi Guttorm lujalla äänellä ja ikäänkuin keventynein mielin ja siirsi katseensa vaimostaan Sämundiin, joka oli pannut käsivartensa ristiin ja nojautunut seinään.

— Meillä ei ole kuin tämä ainoa tytär, sanoi Kaarina, — meidän pitää ajatella asiaa.

— Voihan sitä ajatellakin, sanoi Sämund, — mutta en minä myöskään tiedä mikä estää vastaamasta heti, sanoi karhu, kun kysyi mieheltä saako viedä lehmän.

— Kyllä me hetikin voimme vastata, arveli Guttorm ja katseli vaimoonsa.

— Se on nyt sellaista, että Torbjörn on ollut vähän-huimapää, sanoi vaimo, mutta ei nostanut silmiään maasta.

— Se on jo taitanut tasaantua, sanoi Guttorm. — Tiedäthän sinä itse mitä tänään sanoit.

Aviopuolisot katselivat nyt toisiinsa vuoronperään.

— Kun me vaan voisimme luottaa häneen, sanoi vaimo.

— Niin, puuttui Sämund taasen puheeseen, — mitä siihen asiaan tulee, niin minä sanon mitä ennenkin olen sanonut, että hyvin se kuorma kulkee, kun Synnöve on ohjaksissa. Hänellä on hirvuinen vaikutusvalta siihen poikaan; sen minä sain kokea silloin kun poika makasi kipeänä tuolla kotona eikä kukaan tietänyt elämäkö oli edessä vaiko kuolema.

— Et sinä saa olla niin taipumaton, sanoi Guttorm; — tiedäthän sinä tytön tahdon ja hänen hyväkseenhän me elämme!

Synnöve nosti nyt ensi kerran päätään ja katsahti isään suurin, kiitollisin silmin.

— No niin, sanoi Kaarina hetkisen vaiettuaan Ja sitaisi pöytää entistä lujemmin; — jos minä viimeiseen asti olenkin vastustanut, niin kai minä olen tehnyt sen hyvässä tarkoituksessa. Ei ole sydän aina taitanut olla niin kova kuin sanat.

Äiti nosti silmiään ja hymyili; mutta kyyneleet olivat pulpahtamaisillaan esiin. Silloin nousi Guttorm.

— Niin on siis Jumalan nimeen hartain toivoni toteutunut, sanoi hän ja läksi permannon poikki

Synnöven luo.

— Minä en koskaan ole pelännyt, sanoi Sämund ja nousi hänkin. — Mikä on yhteen määrätty, kyllä se yhteen joutuu.

Hän astui hänkin permannon poikki.

— No, mitä sinä tähän sanot, lapseni, sanoi äiti ja tuli Synnöven luo.

Tyttö — istui yhä entisellä paikallaan; kaikki olivat kerääntyneet hänen ympärilleen, paitsi Torbjörn, joka yhä istui siellä minne ensinnä oli asettunut.

— Nouse nyt, lapseni, kuiskasi äiti, ja Synnöve nousi, hymyili, kääntyi pois päin ja itki. — Jumala olkoon kanssasi nyt ja aina! sanoi äiti, kiersi kätensä hänen ympärilleen ja itki yhdessä hänen kanssaan.

Miehet läksivät permannon poikki kukin haaralleen.

— Mene nyt hänen luokseen, sanoi äiti vielä itkien, päästi hänet käsistään ja työnsi hänet hellästi menemään.

Synnöve otti askeleen, mutta pysähtyi eikä päässyt kauvemmas; Torbjörn hypähti penkiltä, meni häntä vastaan, tarttui hänen käteensä, piteli sitä kädessään, ei tietänyt mitä sitte tekisi ja jäi pitelemään Synnöven kättä, kunnes hän hiljaa veti sen pois. Ääneti seisovat he sitte vieretysten.

Ovi avautui hiljaa ja joku pisti sisään päänsä.

— Onko Synnöve täällä? kysyi Ingrid Kuusisto varovaisesti.

— Kyllä hän on täällä; tule vaan likemmä, sanoi isä ja lisäsi, kun Ingrid hiukan epäröi: — tule sinä vaan, täällä ovat kaikki asiat hyvin.

Kaikkien silmät olivat kääntyneet Ingridiin. Hän näytti olevan hiukan hämillään.

— Täällä on vielä ulkona ... sanoi hän.

— Kuka siellä on? kysyi Guttorm.

— Äiti, vastasi Ingrid hiljaa.

— Anna hänen tulla sisään, kuului neljästä suusta yhtä aikaa.

Ja Päivänkummun emäntä läksi ovelle, muitten iloisina katsellessa toisiinsa.

— Tulkaa vaan, äiti, kuului Ingrid sanovan.

Ja Ingeborg astui sisään, päässä valkoinen myssy.

— Kyllä minä sen paikalla ymmärsin, sanoi hän, — vaikei tuo Sämund koskaan mitään puhu. Emmekä me Ingridin kanssa malttaneet olla tulematta.

— Täällä ovat asiat ihan sinun tahtosi mukaan, sanoi Sämund ja siirtyi syrjään, jotta Ingeborg pääsisi nuorten luo.

— Jumala sinua siunatkoon siitä että vedit hänet puoleesi, sanoi hän Synnövelle, kaulasi ja taputti häntä; — sinä pidit kiinni viimeiseen asti, lapseni; ja sinun tahtosi pääsikin voitolle... Ja Torbjörnin äiti silitti hänen poskeaan ja hiuksiaan, hänen kyöneleensä valuivat Synnöven kasvoille; hän ei huomannut sitä, mutta pyyhki huolellisesti pois Synnöven kyöneleet.

— Äiti tietää kyökissään enemmän kuin me muut, jotka olemme elävinämme keskellä asioita, sanoi Sämund.

Vähitellen tyyntyi itku ja mielenliikutus. Emäntä rupesi ajattelemaan illallista ja pyysi pientä Ingridiä avukseen, "sillä ei Synnövestä tänä iltana ole mihinkään". Ja yhdessä rupesivat he keittämään kermapuuroa. Miehet puhelivat vuoden tulosta ja muista asioista. Torbjörn oli istunut ikkunaan ja Synnöve hiipi hänen luokseen ja laski, kätensä hänen olalleen.

— Mitä sinä katselet? kuiskasi hän.

Torbjörn käänsi päätään, katseli kauvan hellästi Synnöveen ja kääntyi sitte taas katsomaan ulos.

— Katselen vaan Kuusistoa, sanoi hän; — tuntuu niin kummalta katsella sitä täältä.

RAUTATIE JA HAUTAUSMAA.

ENSIMÄINEN LUKU.

Nuutti Aakre oli vanhaa sukua paikkakunnallaan, jossa sillä aina oli ollut valistuksen ystävien ja yleisten asioiden harrastajain maine. Hänen isänsä oli lukenut papiksi asti, mutta kuoli aikaiseen ja kun leski oli talonpoikaisihminen, kasvatettiin lapsetkin talonpojiksi. Nuutti oli siis saanut vain sen opetuksen mikä kansakoulussa annetaan, mutta isän kirjasto oli aikaiseen istuttanut häneen tiedonhalun. Tätä oli hänen ystävänsä Henrik Wergeland, joka usein kävi häntä tervehtimässä ja joka lähetti hänelle kirjoja, siemenlajeja ja antoi kaikkinaisia neuvoja, sittemmin kehittänyt. Tämän kaiken johdosta perusti Nuutti aikaiseen yhdistyksen, jolla alussa oli hyvin sekalainen tarkoitus, nimittäin "jäsenten harjoittaminen puhetaidossa ja perustuslain tulkinnassa"; sittemmin siitä tuli koko voutikunnan käytännöllinen maatalousseura. Wergelandin neuvosta perusti Nuutti niinkään pitäjänkirjaston ja antoi isänsä kirjat ensimmäiseksi lahjaksi sinne. Saman miehen kehoituksesta sai hän aikaan pyhäkoulun, jota pidettiin hänen talollaan ja jossa halukkaat saivat oppia kirjoittamista, laskentaa ja historiaa. Tämä kaikki kiinnitti huomiota Nuuttiin, hän pääsi esimiehistöön ja pian sen puheenjohtajaksi. Siellä hän yhä eteenpäin suosi kouluasioita ja sai ne todella erinomaiseen kuntoon. Nuutti Aakre oli pieni, ketterä mies, pienet, vilkkaat silmät kiilsivät hyvin tuuhean pörrön alta. Hänellä oli tukevahuulinen suu, joka aina näytti olevan työssä ja oivalliset hampaat, jotka nekin aina näyttivät olevan työssä; sillä ne välkähtelivät sanojen sinkoellessa ja säihkyellessä kuin kipinät suuresta tulesta.

Niistä monista, jotka hän oli auttanut tietoon, oli hänen naapurinsa Lauri Högstad etevin. Lauri ei ollut Nuuttia paljonkaan nuorempi, mutta hitaammin kehittynyt. Kun Nuuttiin aina teki mieli puhua siitä mitä luki ja ajatteli, oli hiljainen, vakavaluontoinen Lauri kiitollisena kuulijana ja sittemmin ymmärtäväisenä arvostelijana. Välit kehittyivät pian sellaisiksi, ettei Nuutti mielellään ryhtynyt ajamaan mitään asiaa ennenkuin oli kysynyt Lauri Högstadin mielipidettä ja usein asioissa silloin tehtiinkin joku käytännöllinen muutos. Sen kautta vei Nuutti pian naapurinsa esimiehistöön ja kaikkeen mihin itsekin kuului. He ajoivat aina yhdessä kokouksiin, joissa ei Lauri milloinkaan puhunut; mutta matkalla sai Nuutti tietää hänen mielipiteensä. Heitä pidettiin eroittamattomina.

* * * * *

Kauniina syyspäivänä oli esimiehistö koolla muunmuassa keskustelemassa voudin ehdotuksen johdosta, että seurakunnan jyvämakasiini myytäisiin ja pääomasta muodostettaisiin pieni säästöpankki. Nuutti Aakre, puheenjohtaja, olisi varmaan ollut asian puolella, jos hän olisi voinut katsoa sitä puolueettomasti. Mutta ensinnäkin tuli ehdotus voudin puolelta, jota ei Wergeland kärsinyt eikä tietysti siis Nuuttikaan, ja sitte oli Nuuttiin mahtava isoisä rakentanut makasiinin ja lahjoittanut sen paikkakunnalle. Ehdotus tuntui hänestä miltei persoonalliselta loukkaukselta eikä hän sentähden ollut puhunut siitä kenellekään, ei edes Laurille. Lauri taas ei milloinkaan puhunut mistään ennenkuin toinen oli aloittanut.

Puheenjohtajana luki Nuutti Aakre ehdotuksen, liittämättä siihen mitään mielipidettä. Mutta tapansa mukaan katsahti hän Lauriin, joka tavallisesti istui tai seiso i vähän syrjemmällä, hampaitten välissä oljenkorsi, jonka hän aina joutuessaan puheisiin jonkun kanssa, jostakin hankki. Hän joko kaiveli hampaitaan tuolla korrella, tai piti sitä riipuksissa toisessa suupielessään, kierrellen toista päätä hitaammin tai nopeammin, sen mukaan millä mielellä oli. Ihmeekseen huomasi Nuutti, että oljenkorsi kierteli hyvin nopeasti.

— Onko meidän suostuminen tähän — mitä *sinä arvelet?* kysyi hän kiireesti.

— Minä arvelen, että on, vastasi Lauri kuivasti. Koko esimiehistö, joka tiesi Nuuttiin olevan ihan toista mieltä, katsoi hätkähtäen Lauriin, mutta Lauri ei sanonut sen enempää eikä häneltä enään mitään kysytyykään. Nuutti poikkesi muihin asioihin, ikäänkuin ei mitään olisi ollutkaan. Vasta kokouksen lopulla otti hän taas esiin asian ja kysyi hyvin välinpitämättömästi, eikö ehdotusta lähetettäisi takaisin voudille, tarkemmin harkittavaksi, koska paikkakunta oli toista mieltä ja piti jyvämakasiinistaan. Kukaan ei vastannut. Nuutti kysyi liitettäisiinkö pöytäkirjaan, ettei asiaa pidetä tarkoitusta vastaavana.

— Minä panen vastalauseen, lisäsi Lauri.

— Minä myöskin, sanoi paikalla toinen.

— Minä myöskin, sanoi kolmas, ja ennenkuin puheenjohtaja tiesikään, oli enemmistö asian puolella.

Hän oli niin hämmästyksissään, että hän unohti panna vastaan, hän merkitsi pöytäkirjaan ja luki matalalla äänellä: "asia otetaan keskustelun alaiseksi. Kokous on päättynyt". Hänen kasvonsa olivat tulipunaiset, kun hän nousi ja pani kokoon pöytäkirjat, mutta itsekseen hän ajatteli, että kyllä hän korjaa kaikki kunnan valtuustossa. Pihamaalla valjasti hän hevosensa ja Lauri tuli ja istuutui hänen rattailleen. He puhelivat kotimatalla kaikkinaisista asioista, mutta eivät tästä.

Seuraavana päivänä läksi Nuutin vaimo Laurin vaimon luo kysymään, oliko miesten välillä ollut jotakin, kun Nuutti kotiin tullessaan oli ollut niin ihmeellinen. Hiukan yläpuolella taloa tuli Laurin vaimo häntä vastaan tekemään samaa kysymystä, sillä Laurikin oli ollut niin ihmeellinen. Hänen vaimonsa oli hiljainen, arka olento, joka pelkäsi äänettömyyttä eikä kovaa puhetta; sillä Lauri ei koskaan puhunut hänelle, paitsi silloin kun hän oli tehnyt tai Lauri pelkäsi hänen tekevän jotakin hullua. Nuutti Aakren vaimo sensijaan puhui miehensä kanssa ja varsinkin esimiehydestä, sentähden että se viime aikoina oli vienyt miehen ajatukset, hänen työnsä ja rakkautensa häneltä ja lapsilta. Hän oli sille mustasukkainen kuin naiselle, hän itki tuota esimiehyttä öisin ja riiteli siitä miehensä kanssa päivisin. Mutta juuri sentähden ei hän nyt osannut sanoa mitään, kun Nuutti kerrankin tuli sieltä onnettoman; hän kävi paikalla onnettommaksi kuin hänen miehensä olikaan ja hänen täytyi hinnasta mistä hyvänsä saada tietää mitä oli tapahtunut. Kun ei Laurin vaimo sitä tietänyt, täytyi hänen lähteä kylälle. Hän sai kun saikin tietää asian ja oli tietysti paikalla miehensä puolella, piti Lauria käsittämättömänä, jollei suorastaan häijynä. Mutta kun hän antoi miehensä sen huomata, tunsu hän, etteivät hänen ja Laurin välit vielä laisinkaan olleet rikki. Päinvastoin Nuutti piti Laurista!

Edusmiehistön kokous tuli. Lauri Högstad ajoi aamulla Aakreen, Nuutti tuli ulos ja nousi rattaille! He tervehtivät tavalliseen tapansa, puhuivat matkalla ehkä hiukan vähemmin, eivätkä asiasta. Kokous oli täysilukuinen, joitakin oli vielä tullut kuuntelemaan, mistä ei Nuutti ensinkään pitänyt; sillä se tiesi hapatuksen päässeen paikkakunnalle. Lauri oli hankkinut suupieleensä oljenkorren ja seisoi uunin luona lämmittelemässä, sillä syys oli käynyt kylmäksi. Puheenjohtaja luki ehdotuksen hyvin hillityllä äänellä ja varovasti; hän lisäsi, että se oli lähtenyt voudista, jonka ehdotukset tavallisesti eivät olleet tuottaneet onnea. Olihan rakennus lahja eikähän lahjoja ollut tapana myydä, varsinkin kun ei hätä mitenkään pakottanut.

Lauri, joka ei milloinkaan ollut kokouksissa esiintynyt, pyysi kaikkien kummastukseksi puheenvuoroa. Hänen äänensä värisi; lieneekö ollut Nuutti Aakren tähden vai lieneekö hän pelännyt joutuvansa alakynteen — se jääköön sanomatta. Mutta hän esitti selviä, päteviä syitä ja niin kiinteästi ja johdonmukaisesti, että näissä kokouksissa tuskin oli sellaista kuultu. Ja kun hän oli esittänyt kaikki perusteensa, lisäsi hän:

— Mitä taas siihen tulee, että ehdotus on lähtenyt voudista, niin ei se koske asiaan, yhtä vähän kuin sekään, kuka aikoinaan on rakennuksen tehnyt tai millä tavalla se on kunnan omaksi joutunut.

Nuutti Aakre oli punaisena kasvoiltaan — veri nousi helposti hänen kasvoilleen — ja väentelihe ja kääntelihe, kuten hänen tapansa oli, kun hän kävi malttamattomaksi, mutta hän vastasi kuitenkin varovaisesti ja matalalla äänellä, arveli, että maassa oli säästöpankkeja tarpeeksi, vieläpä tässä likellä — tekipä mieli sanoa *liiankin* likellä. Mutta jos pankki piti perustettaman, niin saattoi siihen kai päästä toisia teitä kuin polkemalla kuolleitten hautoja ja elävien rakkautta. Tätä lausua oli hänen äänensä hiukan epävarma, mutta se varmeni taas, kun hän siirtyi puhumaan jyvämäkasiinista sellaisenaan ja todistamaan sen hyödyllisyyttä. Lauri antoi viimeainittuun perinpohjaisen vastauksen ja lisäsi vielä:

— Yksi ja toinen asia minua kyllä panee epäilemään, onko tämä paikkakunta olemassa eläviä vaiko kuolleita varten. Ja lisäksi yksityisen perheenkö rakkaus ja viha täällä määräävät, vaiko yhteinen etu.

Nuutti vastasi kiireesti:

— En tiedä eikö puhujakin liene nauttinut tämän perheen hyviä — sekä sen, joka on kuollut että sen, joka vielä elää.

Ensi osa tätä lausetta tähtäsi Nuutin mahtavaan isoisään, joka aikoinaan oli pelastanut talon Laurin isoisälle, kun tämä omasta puolestaan oli pienellä vierailulla kuritushuoneessa.

Oljenkorsi, joka kauvan oli kieppunut hyvin kiireesti, kulki nyt ihan tyynenä.

— Minulla ei ole tapana joka paikassa puhua itsestäni ja perheestäni, sanoi Lauri ja kävi puhumaan asiasta levollisesti ja itsetietoisesti ja esitti katsauksen, jota johti määrättyyn maaliin. Nuutti myönsi itsekseen, ettei hän milloinkaan ollut katsellut asiaa niin laajalti eikä kuullut sellaisia perusteita; hänen täytyi ehdottomasti nostaa katseensa Lauriin. Lauri seisoi siinä korkeana, tanakkana, lujatekoisella otsalla ja syvissä silmissä selvyys ja kirkkaus. Huulet olivat koossa, oljenkorsi leikitteli vielä suupielessä; mutta mahtava voima kuvastui ympärillä. Hän piteli käsiään selän takana ja seisoi pää

pystyssä, äänen kumisten kaikuessa syvältä, ikäänkuin hänen juurensa olisivat olleet maan uumenissa. Nuutti näki hänet ensi kertaa eläissään ja pelko karmi hänen sisintään; sillä tämä mies oli siis aina ollut häntä etevämpi. Hän oli omistanut itselleen kaikki mitä Nuutti oli tietänyt ja kertonut, mutta viskannut roskan menemään ja pitänyt sen, joka oli kehittänyt tämän salaturun, voimakkaan kasvun.

Nuutti oli kasvattanut häntä ja rakastanut häntä; hänestä oli tullut jättiläinen, mutta jättiläinen, joka nyt vihasi Nuuttia syvästi ja kamalasti; hän ei olisi osannut selittää miten, mutta hän tunsu sen vaistomaisesti siinä häntä katsellessaan, ja unohti sen rinnalla kaiken muun.

— Mutta Lauri, Lauri, mikä herran nimessä sinun on?... Ja liikutus valtasi hänet. — Sinä, jota minä olen — — sinä joka olet... Hän ei saanut sanaa suustaan, vaan istuutui; ja painaakseen alas liikutuksen, jonka näkemistä ei Lauri ansainnut, kokosi hän voimansa, iski nyrkkinsä pöytään ja katse kipinöi tuuheiden, pörröisten hiusten alla, jotka aina riippuivat silmillä.

Lauri seiso i ikäänkuin ei keskeytystä olisi ollutkaan ja käänsi vaan päätään muihin päin, kysyäkseen, oliko asia katsottava ratkaistuksi, sillä niin ollenhan ei siitä enään tarvitsisi puhua.

Tätä tyyneyttä ei Nuutti voinut sietää.

— Mikä on tullut meidän väliimme? huusi hän. — Me, jotka tähän päivään asti olemme neuvotelleet asioista, rakkaudella ja innolla, seisomme tänään vastatusten kuin pahan hengen ärsyttäminä.

Ja hän katsoi säihkyvin silmin Lauriin. Tämä vastasi:

— Itse sinä hengen tähän lisäät, Nuutti; sillä minä en ole puhunut kuin asiasta. Mutta asia on sinun silmissäsi vaan se mitä itse tahdot; katsotaan nyt riittääkö rakkautta ja intoa, kun kerrankin on kysymys siitä mitä me tahdomme.

— Olenko minä sitte laiminlyönyt paikkakunnan asioita?

Kukaan ei vastannut siihen. Se koski Nuuttiin ja hän lisäsi;

— Minä todella en ole tietänyt muuta kuin että olen saanut aikaan yhtä ja toista, — yhtä ja toista, josta on ollut hyötyä paikkakunnalle — — — mutta olen ehkä pettynyt.

Hän oli taasen liikutuksen vallassa, sillä hän oli tulinen luonne, joka lankesi mielialasta toiseen ja riita Laurin kanssa koski häneen niin, että hän töin tuskin saattoi itseään hillitä. Lauri vastasi:

— Niin, minä tiedän, että sinä otat kunnian kaikesta mitä täällä on tehty, ja jos arvostellaan sen mukaan kuka eninten on kokouksissa puhunut, niin sinä kyllä olet eninten tehnytkin.

— Vai pääsi se nyt ilmoille! huusi toinen ja katsoi tuikeasti Lauriin. — Sinulleko se kunnia sitte tulee?

— Koska me nyt olemme tässä ruvenneet itsestämme puhumaan, sano i Lauri, — niin punnittiinhan joka asiaa ennenkuin se tänne tuli.

Jo sai pieni Nuutti Aakre takaisin reippaan puhelahjansa:

— Ota sinä herran nimessä kunnia. Kyllä minä elän ilman sitä. On muuta, jota on vaikeampi menettää!

Lauri väisti ehdottomasti hänen katsettaan, muttei sanonut mitään ja oljenkorsi liikkui hyvin nopeasti.

— Jos minun kerran pitää mielipiteeni sanoa, niin ei täällä ole paljoakaan, josta voi kunniaa ottaa; — pappi ja opettajat kyllä voivat olla tyytyväiset siihen mitä täällä on tehty, mutta talonpojat varmaan sanovat, että verot paikkakunnalla ovat nousemistaan nousseet.

Kansanjoukko rupesi supattamaan ja kääntelemään ja vääntelemään. Lauri jatkoi:

— Tänään täällä vihdoinkin on esillä asia, joka voisi paikkakunnalle tuottaa jonkun verran korvausta siitä mitä se on maksanut; sentähden se ehkä kohtaakin sellaista vastustusta. Tämä on paikkakunnanasia, sen tulee tuottaa kaikille etua. Kai se sentään on estettävä joutumasta perheasiaksi.

Ihmiset katselivat toisiinsa, puheltiin puoliääneen, joku nousi jo mennäkseen eväilleen, mutta paiskasi samassa suustaan, että tämä oli totisin sana, minkä hän moneen vuoteen oli kuullut näissä kokouksissa. Kaikki nousivat ja rupesivat puhumaan ja Nuutti Aakre tunsu siinä istuessaan, että asia oli menetetty, perinpohjin menetetty eikä hän enään koettanutkaan sitä pelastaa. Sillä hänen luonteessaan oli samaa mitä sanotaan ranskalaisissa olevan: hän oli hyvä tekemään hyökkäyksiä sekä kerran että toisen ja kolmannenkin; mutta huono puolustautumaan; sillä tunteet veivät ajatuksista voiton.

Hän ei käsittänyt tätä, hän ei enään voinut pysyä paikallaan, hän jätti sen varapuheenjohtajalle ja meni; — toisia miltei nauratti.

Hän oli tullut kokoukseen Laurin kanssa, mutta läksi yksin kotiin, vaikka matka oli pitkä. Oli kylmä syyspäivä, metsä seisoj kalseana ja paljaana, maa oli harmaan keltainen, kuura laskeutui sinne tänne tiepuoleen. Loukattu ylpeys on hirvuisen toveri, hän tunsi siinä astellessaan olevansa niin pieni ja hyljätty, mutta Lauri kohosi hänen eteensä kaikkialla, iltahämymyssä ulottuen pilviin asti kuin jättiläinen. Häntä harmitti, että hän itse oli syypää siihen, että tästä oli tullut pääasia; sillä hän oli tähän pieneen asiaan pannut liian paljon painoa. Mutta hämmästys, tuska ja viha olivat hänet vallanneet — hänen sisässään poltti, kohisi, nyyhki ja raivosi vieläkin. Hän kuuli takanansa rattaiden kolinaa. Lauri sieltä tuli täyttä vauhtia oivallisella hevosellaan ja ajoi hänen ohitse, jotta kova tie tömisi. Nuutti seurasi häntä silmillään, katseli kuinka harteavana hän istui rattaillaan, hevosen koti-ikäväissään kiitäessä eteenpäin, vaikkei Lauri muuta tehnyt kuin piti ohjia höllällä. Se oli kuin mikäkin vertauskuva: tuo mies ajaa suoraan maaliinsa! Nuutista itsestään tuntui, siinä syyskylmässä taivaltaessa, siltä kuin hänet olisi potkittu pois Laurin rattailta.

Kotona Aakressa odotti vaimo. Hän tiesi, että taistelun tänään piti olla, hän ei milloinkaan ollut Lauriin luottanut ja pelkäsi häntä. Siitä ei ollut paljonkaan lohdutusta, että he olivat lähteneet yksillä rattailla eikä liioin siitäkään vaikka he tulisivat kotiin yhdessä. Mutta tuli pimeä eikä heitä kuulunut. Hän seisoskeli ovella, sillä tie kulki talon ohi, hän asteli alas tielle ja palasi kotiin, mutta rattaista ei näkynyt. Vihdoinkin kuulee hän kovan tien kumajavan, sydän lyö nopeasti kuin rattaiden pyörät kieppuvat, hän pitelee kiinni ovenpielestä ja tähystelee; rattaat likenevät — yksi ainoa mies istuu rattailla; hän tuntee Laurin, joka näkee ja tuntee hänet, mutta antaa pysähtymättä mennä ohi: nyt hän todenteolla pelästyy! Jalat eivät enään tahtoneet kannattaa, hän hoippui sisään ja vaipui penkille ikkunan alle. Lapset pelästivät ja kerääntyivät hänen ympärilleen, pienin kyseli isää; sillä äiti ei milloinkaan puhunut heidän kanssaan muusta kuin isästä. Hänessä oli niin paljon sydäntä, siksi hän häntä rakasti, mutta tämä sydän ei ollutkaan kotona heidän luonaan, vaan maailmalla kaikkinaisessa touhussa, joka teki hänet itsensä onnettomaksi ja heidät kaikki onnettomiksi. Kunhan ei vaan olisi tapahtunut jotakin; sillä Nuutti oli niin kiivas; — minkätähden Lauri tuli yksinään? miksei hän pysähtynyt? — Entä jos hän juoksisi hänen perässään? Tai miestänsä vastaan? Äiti oli tuskissaan ja lapset ahdistivat kysymyksillään, oliko jotakin tapahtunut. Mutta hän ei tahtonut näyttää heille mitään, vaan nousi ja sanoi, että heidän nyt yksinään täytyy syödä illallinen; pani sitte kaikki kuntoon ja auttoi heitä. Alituisen hän silmäili tielle päin. Miestä ei kuulunut. Hän riisui lapset ja pani heidät levolle ja nuorin, poika, luki ehtoorukouksen, äidin kumartuessa hänen puoleensa. Äiti rukoili itse niin hartaasti sanojen mukana, joita hento suu luottavasti lausui, ettei hän huomannut ulkoapäin tulevia askeleita. Nuutti seisoj ovella ja näki pienen seurakuntansa rukoukseen vaipuneena. Äiti nousi ja kaikki lapset huusivat: isä! Mutta isä istuutui heti ja pyysi hiljaa:

— Annappa hänen lukea se vielä kerran.

Äiti palasi vuoteen luo, jottei Nuutti vielä näkisi hänen kasvojaan, sillä hän olisi sillä lailla ikäänkuin sekaantunut hänen suruunsa ennenkuin hän itse tunsi tarvetta puhua siitä. Pienokainen pani kätensä ristiin rinnalle, kaikki muut samoin ja lapsi lausui:

Laps' oon heikko, tiedän sen mä, mutta pian ylenen mä, kasvan, suureks' sukeun isän, äidin, apuhun, kun sa, Herra, autat vaan käskyjäsi muistamaan! Kiitos, kunnia on sulla — nyt saa Nukku-Matti tulla.

Mikä rauha siitä tuli! Ei ollut minuuttiakaan kulunut ennenkuin kaikki lapset nukkuivat kuin Jumalan syliin, mutta äiti meni hiljaa toimittamaan isälle ruokaa, vaikkei hän saanut syödyksi. Mutta pantuaan levolle, sanoi hän:

— Tästä puoleen minä pysyn kotona.

Ja vaimo vapisi ilosta eikä uskaltanut sitä näyttää, ja hän kiitti Jumalaa kaikesta mitä oli tapahtunut; sillä mitä se ikinä olikaan — hyväksi se kaikki oli ollut!

TOINEN LUKU.

Vuoden kuluessa oli Lauri tullut esimiehistön puheenjohtajaksi, säästöpankin johtajaksi, ensimmäiseksi sovintokomisariukseksi, sanalla sanoen: hänet oli valittu kaikeksi miksi häntä vaan saattoi valita. Amtin esimiehistössä oli hän ensi vuoden vaiti, mutta herätti, kun toisena vuonna puhui, samalla tavalla

huomiota kuin kunnan esimiehistössä. Sillä sielläkin nousi hän sotaan sitä vastaan, joka tähän asti oli vallinnut, voitti kaikki kautta koko linjan ja sai senjälkeen itse määrätä. Sieltä sitä mentiin suurkäräjiin, jonne hänen maineensa jo oli ennättänyt ennen häntä itseään ja siellä sitä kyllä ärsytettiin otteluun. Mutta siellä pysyi hän, vaikka oman arvonsa tuntevana ja varmana, aina syrjässä. Hän ei huolinut vallasta, joka ulottui kauvemman kuin hänet tunnettiin eikä tahtonut vaihtaa kotoista johtaja-asemaansa mahdolliseen tappioon maailmalla.

Sillä hänen oli kotona hyvä. Kun hän sunnuntaisin seisoi kirkonaidan luona ja kansa tervehtien ja katsellen kulki ohi ja toinen toisensa perästä pysähtyi puhumaan pari sanaa hänen kanssaan, niin saattoi sanoa hänen siinä seisoessaan hallitsevan koko seurakuntaa oljenkorrella, sillä oljenkorsi riippui tietystikin suupielessä.

Hän ansaitsi sen kunnioituksen, joka hänen osakseen tuli. Tie, jota myöten ihmiset kirkkoon tulivat, oli hänen teettämänsä, uusi kirkko, jonka juurella he seisoivat, oli hänen rakennuttamansa; tämä ja paljon muuta oli tulos sen säästöpankin työstä, jonka hän itse oli perustanut ja jota hän itse johti. Sillä sen tuottamat varat kasvoivat korkoa yhä eteenpäin ja pitäjää katsottiin monella taholla itsehallinnon ja hyvän järjestyksen esikuvana, joka kelpasi malliksi kaikille muille.

Nuutti Aakre oli kokonaan vetäytynyt syrjään. Muutamia kertoja hän vielä läksi kokoukseen, tultuaan vakuutetuksi siitä, että hänen piti tarjota pitäjälle palvelustaan, vaikkei se enään ollut hänen turhamaisuudelleen mieluisaa. Lauri, joka tahtoi esittää kaikki seuraukset pohjia myöten, hämäsi hänen ensimmäisen ehdotuksensa niin, että Nuutti Aakre hiukan loukkaantuneena sanoi:

— Kun Kolumbus löysi Amerikan, ei se ollut jaettuna pitäjiin eikä rovastikuntiin — se jako tuli vähitellen.

Vastauksessaan vertasi Lauri Amerikan löytöä Nuuttin ehdotukseen — oli kysymys varojen hankkimisesta karjanhoidon parantamiseen — ja siitä lähtien ei Nuuttia miesten kesken koskaan sanottu muuksi kuin "Amerikan löydöksi". Nuutti arveli, ettei pidä tehdä työtä sellaisissa oloissa, joissa ei voi tehdä hyötyä, eikä enään ottanut vastaan mitään toimia.

Mutta hänen toimintahalunsa pysyi entisellään, ja jottei jäisi ilman työtä, laajensi hän pyhäkouluun ja toimitti sen, ottamalla oppilailta pientä avustusta, yhteyteen lähetystyön kanssa. Pian hänestä tulikin tämän työn keskipiste sekä paikkakunnalla että koko likiseudulla. Lauri Högstad huomautti tähän tietäneensä jo edeltäkäsikin, että jos Nuutti Aakre aikoi kerätä rahaa jonkun asian hyväksi, niin sen vähintään täytyi olla tuhannen penikulman takana.

He eivät muuten millään lailla olleet riidoissa. Tosin eivät he enään seurustelleet, mutta he sekä tervehtivät toisiaan että puhuivat toistensa kanssa. Nuutti tunsikin aina pientä tuskaa, kun hän häntä ajatteli, mutta hän painoi sen alas ja selitti itselleen, että kaikki oli mennyt kuten mennä piti. Kerran suurissa häissä, monta vuotta myöhemmin, jossa he molemmat olivat vieraina ja molemmat hiukan hyvällä tuulella, nousi hän tuolille ja esitti pitäjän esimiehen ja amtin ensimmäisen valtiopäivämiehen maljan! Hän puhui kunnes mielenliikutus valtasi hänet ja silloin tapansa mukaan ylenpalttisen kauniisti. Kaikki olivat sitä mieltä, että se oli erinomaisesti tehty ja Lauri tuli hänen luokseen ja katse oli epävarma, kun hän sanoi, että hänen oli kiittäminen Nuutti Aakrea paljosta mitä tiesi ja mitä oli. Ensi vaaleissa tuli Nuutti Aakre taasen esimiehistöön!

Mutta jos Lauri Högstad olisi tietänyt, mitä oli tulossa, niin ei hän ikinä olisi hommannut Nuuttia esimiehistöön. Kaikki asiat tapahtuvat ajallaan, sanoo sananlasku ja juuri kun Nuutti Aakre taas oli päässyt esimiehistöön, uhkasivat paikkakunnan parhaat miehet kaatua keinottelukuumeeseen, joka kauvan oli raivonnut, mutta vasta nyt alkoi vaatia uhriensa. Sanottiin, että Lauri Högstad oli aiheuttanut tämän suuren onnettomuuden; sillä hän oli totuttanut paikkakunnan keinottelemaan. Esimiehestä oli rahanhimo levinnyt yltympäri; sillä esimiehistö itse oli paikkakunnan ensimmäinen keinottelija. Kaikki, parinkymmenen vanhaan päiväläiseen asti, tahtoivat kauppaa tehdessä saada taalarin muuttumaan kymmeneksi. Luonnotonta itaruutta, joka alussa pani ihmisen säästämään, seurasi sittemmin luonnoton tuhlaaminen. Ja kun kaikkien mieli tähtäsi yksinomaan rahaan, oli siitä kehittynyt sellainen epäluulo, ärtyisyys ja itsepintaisuus, että se vei loppumattomaan käräjäimiseen ja vihaan. Esimiehistö oli tässäkin suhteessa kulkenut etunenässä, sanottiin; sillä Laurin ensi töitä, hänen päästyään puheenjohtajaksi, oli ollut alkaa käräjänkäynti vanhaa, kunnianarvoisaa pappia, vastaan, epäiltävistä saatavista. Pappi oli joutunut tappiolle ja heti ottanut eron virastaan. Toiset olivat siihen aikaan kehuneet menettelyä, toiset moittineet; huono esimerkki se joka tapauksessa oli ollut. Nyt palasivat hänen hallintonsa seuraukset siinä muodossa, että kaikki varakkaat joutuivat kärsimään ja silloin tuli suosiolle jyrkkä käänne. Vastustuksella oli johtaja valmiina, sillä Nuutti Aakre oli päässyt esimiehistöön Lauri itse oli hänet sinne toimittanut. Taistelu alkoi paikalla. Kaikki ne nuoret, joille Nuutti aikoinaan oli antanut opetusta, olivat nyt täysiä miehiä, seutunsa valistuneimpia ja osallisina kaikissa toimissa ja yleisissä hommissa. Heidän kanssaan yhdessä hänen piti taistella ja he kantoivat kaunaa Lauria vastaan nuoruudestaan asti. Kun Lauri kerrankin illalla, tuollaisen myrskyisen keskustelun jälkeen, seiso talonsa portailla ja katseli

seutua, nousi suurista taloista, joita rajuilma uhkasi, häntä vastaan ikäänkuin kaukainen, uhkaava ukkosen jylinä. Hän tiesi, että samana päivänä jolloin ne kaatuisivat, sortuisi säästöpankkikin ja hän itse, ja koko hänen pitkäaikainen työnsä kasaantuisi kirouksena hänen päänsä päälle!

Näinä epätoivoisina taistelun päivinä saapui Högstadiin, ensimmäiseen taloon, joka oli vastassa kylään tullessa, eräänä iltana rautatiekomitea, jonka piti viitata linjaa uudelle radalle. Ehtoolla puhellessaan vieraitten kanssa, kuuli Lauri, että linja piti vietämän joko tämän tai samansuuntaisen laakson läpi.

Salaman nopeudella iski hänen mieleensä, että jos hän saisi linjan kulkemaan tästä, niin kaikkien tilojen hinnat nousisivat ja itse hän sekä pelastuisi että hänen maineensa juurtuisi syvälle kaukasiin sukupolviin asti. Hän ei sinä yönä saanut unta, hänen silmissään välkkyi ja vilkkui ja väliin oli hän kuulevinaan rautatievaunujen jyrinää! Seuraavana päivänä oli hän itse komitean jäsenten kanssa tarkastamassa seutua; hänen hevosensa kuljetti heitä ja hänen taloonsa he palasivat. Seuraavana päivänä menivät he sivulaaksoon, hän oli yhä heidän mukanaan ja toi heidät taasen kotiin. Heidän palatessaan oli koko Högstad valaistu, seudun mahtimiehet olivat kutsutut ottamaan osaa jymiseviin kemuihin komitean kunniaksi; niitä kesti aamuun asti. Mutta kaikki näytti olevan turhaa, sillä jota likemmä ratkaisua tultiin, sitä selvemmin huomattiin, ettei rautatie ilman suuria maksoja voisi kulkea tästä. Laaksonsuu oli ahdas, se vei nimittäin tunturisolan läpi ja samassa kun käännettiin kylään, kääntyi leveä virtakin niin, että radan joko täytyi tehdä sama äkkikäänne tunturinsyrjää myöten, jonka tie nyt teki ja silloin joutua ihan liian korkealle sekä mennä kahteen kertaan virran poikki — tai kulkea suoraan ja silloin yli vanhan hautausmaan, jota ei enään käytetty. Mutta siitä ei ollut kauvan kun kirkko muutettiin ja viimeiset ruumiit mullattiin kirkkomaahan.

Jollei ole muuta kuin tuo vanha hautausmaapahanen estämässä siunausta pääsemästä paikkakunnalle — ajatteli Lauri, niin kyllä hän panee likoon nimensä ja tarmonsä poistaakseen sen esteen tieltä! Hän matkusti paikalla kappalaisen ja rovastin luo ja sitte hiippakunnan esimiehistön ja ministeristön puheille; hän puhui ja neuvotteli, hän oli hankkinut kaikkia mahdollisia tietoja sekä tulevista eduista toiselta puolen, että paikkakunnan mielialasta toiselta puolen, ja hänen onnistui todella saada kaikki asianomaiset puolelleen. Hänelle luvattiin, että kun osa ruumiita olisi siirretty uuteen hautausmaahan, katsottaisiin este poistetuksi ja saataisiin kuninkaallinen määräys, että hautausmaa voitaisiin ottaa rautatielinjaksi. Hänelle sanottiin, että hänen vaan oli pantava asia alulle esimiehistössä.

Paikkakunta oli joutunut saman kiihtymyksen valtaan kuin hän itse; sillä sama keinottelun henki, joka vuosikautia oli ollut paikkakunnan kaikki kaikessa, kasvoi nyt riemun raivoksi. Ei muusta puhuttu eikä muuta ajateltu kuin Laurin matkaa ja sen tulosta. Kun hän mitä erinomaisimpine tietoineen palasi, pantiin hänen kunniakseen toimeen suuria juhlia; laulujakin laulettiin hänen ylistyksekseen; niin, jos suurimmat tulot, toinen toisen perästä, niinä päivinä olisivat romahtaneet kumoon, niin ei yksikään ihminen olisi kiinnittänyt siihen huomiota. Keinottelukuumeen sijaan oli tullut rautatiekuume!

Esimiehistö kokoontui, tehtiin nöyrä anomus, että vanha hautausmaa määrättäisiin rautatielinjaksi. Se hyväksyttiin yksimielisesti, ja oli kysymys siitäkin, että Laurille omistettaisiin kiitoskirjoitus sekä veturin muotoinen kahvikannu. Mutta arveltiin, että olisi paras odottaa, kunnes kaikki olisi valmista. Asia palasi hiippakunnan esimiehistöstä, joka tahtoi luettelon kaikista siirrettävistä ruumiista. Pappi antoi esiintulleista syistä sellaisen luettelon, mutta sensijaan että olisi lähettänyt sen suoraan, lähetti hän sen erityisistä syistä esimiehistön kautta. Joku jäsenistä toi sen ensi kokoukseen. Täällä avasi Lauri puheenjohtajana käärön ja luki luettelon.

Sattuipa niin, että ensimmäinen siirrettävistä ruumiista oli Laurin oma isoisä! Kuulijakuntaa hiukan puistatutti; Lauri hätkähti itsekkin, mutta luki kuitenkin eteenpäin. Sattuipa sitte niin, että toinen ruumiin oli Nuutti Aakren isoisä; sillä nämä molemmat olivat kuolleet ihan perätysten. Nuutti Aakre hypähti ylös istualtaan, Lauri pysäytti lukemisensa ja kaikki nostivat kauhuissaan katseensa; sillä vanha Nuutti Aakre oli ollut paikkakunnan hyväntekijä ja rakastetuin mies ammoisista ajoista alkaen. Syntyi seisahdus, jota kesti minuutteja. Vihdoin rykäisi Lauri ja luki eteenpäin. Mutta aina pahemmaksi asiat kävivät jota etemmäksi listaa luettiin, sillä sitä likemmä heidän omaa aikaansa se siirtyi, sitä rakkaammiksi kävivät kuolleet. Hänen lopetettuaan, kysyi Nuutti Aakre hiljaa, eikö muiden mielestä tuntunut siltä kuin hänestä: että heidän ympärillään istui aaveita. Huoneessa oli juuri tullut pimeä ja vaikka he olivat vanhoja miehiä ja heitä oli monta koolla, peloitti heitä melkein. Lauri otti taskustaan tulitikkutukon ja sytytti kynttilän, huomauttaen kuivasti, että tämänhän he kaiken tiesivät.

— Ei, sanoi Nuutti, astellen edestakaisin permannolla, — tätä en minä ole tietänyt. Nyt minä alan uskoa, että rautateistäkin saattaa maksaa liian kalliin hinnan.

Se pani toiset ikäänkuin säpsähtämään ja Nuutti sanoi, että asia uudestaan on otettava esiin; hän teki siitä ehdotuksen.

— Siinä kiihoituksen tilassa, joka täällä on vallinnut, sanoi hän, — on rautatienkin hyöty arvioitu ihan liian suureksi; sillä jollei rautatie tule kulkemaan tämän paikkakunnan läpi, niin on asema tehtävä

molempiin loppupäihin; ainahan sinne on työläämpi ajaa kuin jos asema olisi täällä keskellä, se on totta; mutta ei se sentään niin hirveää ole, että kuolleitten rauhaa sen takia on häiritävä.

Nuutti oli niitä ihmisiä, jotka, kun hänen ajatuksensa pääsivät vauhtiin, sai mainioita perusteita ihan ilmaiseksi. Hän ei ollut minuuttiakaan aikaisemmin tietänyt mitä nyt sanoi, mutta se sattui kaikkiin. Lauri tunsu aseman vaaran ja arveli parhaaksi olla varoillaan ja suostui sentähden näennäisesti Nuutin ehdotukseen; sillä tuollaiset tunteenpurkaukset ovat aina alussa pahimmat, arveli hän. Paras odottaa mitä tulee.

Mutta hän oli tehnyt väärät laskut. Sillä kasvamistaan kasvaen vyöryivät pelon aallot yli seudun: ihmisiä kammotti kajota sukulaistensa ruumiisiin; siitä mitä ei kukaan ollut ajatellut niin kauvan kuin asia oli yleistä laatua, paisui suuri kysymys, kun se koski heihin itseensä. Varsinkin joutuivat naiset liikkeelle ja kun esimiehistön ensi kokous tuli, oli kärjätuvan ympärillä kansaa mustanaan. Oli kuuma kesäpäivä, ikkunat nostettiin pois ja ulkopuolella seisoi yhtä monta ihmistä kuin sisäpuolella. Kaikki tunsivat, että tänään on suuri taistelu.

Lauri ajoi paikalle kauniilla hevosellaan kaikkien tervehtimänä; hän katseli levollisena ja varmana ympärilleen eikä näyttänyt vähääkään hämmästyvän. Hän istuutui ihan ikkunan luo, oljenkorsikin oli jo suussa ja hymy välähteli viisailta kasvoilla, kun hän näki Nuutti Aakren nousevan puhumaan kuolleitten puolesta Högstadin vanhalla hautausmaalla.

Mutta Nuutti Aakre ei alkanut hautausmaasta. Hän alkoi antamalla tarkan selityksen miten tässä sekamelskassa edut rautatien saamisesta paikkakunnalle olivat arvioidut liian suuriksi. Hän esiintoi todistuksia, sillä hän oli hankkinut tiedot kaikkien talojen matkasta likemmälle asemalle, ja sitte hän kysyi:

— Minkätähden tästä rautatiestä on nostettu niin paljon melua, jollei paikkakunnan hyväksi?

Sen hän paikalla kertoo: oli henkilöjä, jotka olivat saaneet aikaan sellaisen sekasorron, että tarvittiin vielä suurempi sekasorto painamaan edellistä unohduksiin. Ja oli niitäkin, jotka ensi humun leimahduksessa aikoivat myydä talonsa ja tavaran sa vieraille, jotka olivat kyllin tyhmiä niitä ostamaan; se oli häpeällistä keinottelua ja sen palvelukseen ei pidetty vedettämän yksin eläviä, vaan kuolleetkin! — Hänen esiintymisensä vaikutus oli hyvin tuntuva. Mutta Lauri oli kun olikin päättänyt pysyä levollisena, tuli mitä tuli. Hän vastasi sentähden hymyillen, ettei hän muuta tietänyt kuin että Nuutti Aakre itse oli ollut rautatien puolella ja *häntä* ei suinkaan kukaan syyttänyt keinottelemisen viasta. (Siinä hiukan naureskeltiin.) Nuutti ei suinkaan ollut vastustanut muiden ruumiiden siirtämistä rautatien tieltä; mutta kun hänen oman isoisänsä siirtämisestä tuli kysymys, nousi siitä äkkiä koko paikkakunnan menestyksen asia! — Enempää ei hän sanonut, vaan katseli hymyillen Nuuttiin ja samoin tekivät monet muutkin. Nuutti Aakre yllätti kuitenkin sekä hänet että muut vastaamalla:

— Minä myönnän, etten ymmärtänyt asiaa ennenkuin se satutti omaa sukutunnettani; mahdollisesti se on häpeä, mutta suurempi häpeä on sittenkin olla sitä ymmärtämättä — kuten on Laurin laita! Hänen pilkkansa, lisäsi hän sitte, — ei milloinkaan ole sattunut sopimattomampaan aikaan, sillä ihmisiin, joilla on tavalliset tunteet, on asia todella tehnyt tärisyttävän vaikutuksen.

— Nämä tunteet ovat heränneet hirveän äkkiä, vastasi Lauri, — ja meillä on syytä toivoa, että ne pian menevät menojaan. Ehkä hiukan sopisi ajatella sitäkin mitä papit, rovastit, hiippakunnan esimiehistö, insinöörit ja hallitus sanovat, kun me ensin yksimielisesti panemme asian alulle ja sitte tulemme pyytämään, että se pysäytettäisiin. — Kun me ensin riemuitsemme ja laulamme ilolauluja ja sitte itkemme ja pidämme hautajaispuheita! — Jolleivät sano, että me kaikki tällä paikkakunnalla olemme tulleet hulluiksi, niin täytyy heidän joka tapauksessa sanoa, että me viime aikoina olemme käyneet sangen eriskummallisiksi.

— Sen he syystä voivat sanoa, Jumala paratkoon, vastasi Nuutti, — me olemme viime aikoina todella käyneet sangen eriskummallisiksi ja meidän on aika kääntyä takaisin. Olemme todella päässeet pitkälle, kun sinun pitää kaivaa haudasta isoisäsi ja minun isoisäni, saadaksemme rautatien — kun meidän pitää kyntää nurin kuolleiden leposija, saadaksemme kuormamme helpommin perille. Sillä emmekö yhtä hyvin voisi kuokkia hautausmaatamme, saadaksemme sitä antamaan leipää? Sen mikä on haudattu Jeesuksen nimeen, kaivamme me ylös rahojen, — Molokin nimeen — se ei ole paljoa parempaa kuin että söisimme esi-isiemme luita.

Lauri sanoi kuivasti:

— Sellainen on luonnon kulku.

— Niin, kasvien ja eläinten.

— Emmekö me sitte ole eläimiä?

— Olemme, mutta samalla myöskin elävän Jumalan lapsia, jotka olemme haudanneet kuollemme uskossa häneen: hänen heidät on herättäminen, ei meidän.

— Oi mitä sinä puhut! Eikö meidän kuitenkin kerran ole kaivaminen heitä maasta, kun heidän vuoronsa tulee? Onko se niin paha, että se tapahtuu muutamia vuosia aikaisemmin?

— Saat heti kuulla! Se mikä on heistä syntynyt, hengittää vielä; se jonka he ovat rakentaneet, on vielä pystyssä; se jota he ovat rakastaneet, jonka edestä he ovat tehneet työtä ja kärsineet, elää vielä meidän ympärillämme ja meissä — emmekö me sitte antaisi heidän levätä rauhassa?

— Minä kuulen, että sinä nyt ajattelet isoisääsi, vastasi Lauri, — sillä sinä lämpenet. Mutta niin sallittakoon minun sitte sanoa, että olisi aika paikkakunnan päästä rauhaan hänestä. Sillä hän vei eläessäänkin tarpeeksi suuren tilan — hänen ei nyt kuoltuaan pitäisi maata tiellä. Jos hänen ruumiinsa todella estäisi paikkakuntaa joutumasta osalliseksi siunauksesta, joka ulottuu aina sadan polven taakse, niin todella saattaisi sanoa, että *hän* kaikista täällä syntyneistä on tehnyt enintään vahinkoa.

Nuutti Aakre heilautti pörröistä päätään, hänen silmänsä säkenöivät, koko mies oli kuin pingoittunut teräsjousi.

— Minä olen jo osoittanut sen siunauksen luonteen, josta sinä puhut. Se on samallaista kuin kaikki muu mitä sinä olet paikkakunnalle toimittanut, nimittäin epäilyttävää laatua. Sillä sinä olet kyllä hankkinut meille uuden kirkon, mutta myöskin uuden hengen, jolla sen täytämme — eikä se ole rakkauden henki. Sinä olet kyllä hankkinut meille uusia maanteitä — mutta myöskin uusia pahuuden teitä, jota monen onnettomuus selvästi osoittaa. Tosin sinä olet vähentänyt menojamme yleisiin tarkoituksiin, mutta sensijaan sinä olet lisännyt niitä, jotka menevät omaan itseemme; joka antaa paikkakunnalle käräjöimisen, vekselien ja vaillinkien lahjan, ei anna hedelmää tuottavaa lahjaa. Ja sinä rohkenet herjata sitä miestä haudassaan, jota koko paikkakunta siunaa? Sinä rohkenet sanoa, että hän makaa meidän tiellämme; — niin, sinun tielläsi hän kyllä makaa, se nähdään; sillä siihen haudataan sinä kaadat. Se henki, joka on hallinnut sinua ja tähän päivään asti meitä, ei ole luotu hallitsemaan, vaan orjaksi. Hautausmaa jää kun jääkin rauhaan — sinne tulee tänään vaan lisää yksi hauta ja siihen lasketaan sinun kunnioituksesi paikkakunnalla.

Lauri Högstad nousi kalpeana kuin vaate; hän avasi suunsa, muttei saanut sanaa tulemaan ja oljenkorsi putosi. Kolme, neljä kertaa turhaan koetettuaan sitä löytää ja puhua, purkausi kuin tulivuoresta tulemaan:

— Tämän kiitoksenko minä saan kaikesta työstäni ja raadannastani? Vai tuollainen naisväensaarnaajako tässä määrää — niin, olkoon tästä puoleen vaikka paholainen puheenjohtajanne, minä en ikinä enään pistä tänne jalkaani! Tähän saakka minä olen pitänyt koossa teidän roskaanne ja kun minä menen, särkyvät se tuhansiksi kappaleiksi, mutta särkyköön. Tuossa ovat pöytäkirjat! hän viskasi ne menemään. — Hyi mokomaakin akkojen ja kakaroiden seurakuntaa! hän iski nyrkkinsä pöytään. — Hyi sitä paikkakuntaa, joka näkee minun laiseni miehen saavan sellaisen palkan! Ja hän iski vielä kerran niin, että suuren käräjöpöydän levy romahti ja mustepullo sisältöineen päivineen putosi lattialle näyttämään tuleville sukupolville sitä tahraa, mihin Lauri Högstad viisauksineen, mahtineen ja pitkämielisyyksineen kaatui!

Hän karkasi ovelle ja hetkisen perästä oli hän lähtenyt. Koko yleisö pysyi vielä äänettömänä; sillä hänen äänensä ja vihansa mahti oli sen pelästyttänyt — kunnes Nuutti Aakre, muistellen niitä sanoja, jotka hän kerran kaatuessaan oli saanut vasten kasvojaan — kasvot hymyssä ja Laurin äänellä virkkoi:

— Onko asia katsottava ratkaistuksi?

Ja koko väkijoukko puhkesi tavattomaan riemuun! Vakava kokous vaihtui äkkiä nauruksi ja äänekkääksi iloksi; vain harvat läksivät pois ja jääjät hankkivat juomatavaroita ruokansa huuhtimeksi ja viettivät salamoivan päivän päälle jyrievän illan. He tunsivat taas entisaikojen onnea ja itsenäisyyttä, sillä Laurin käskevä henki oli peloittanut mielet äänettömään kuuliaisuuteen. He joivat vapautensa maljoja, lauloivat ja vihdoin tanssivatkin, edellimmäisinä Nuutti Aakre varapuheenjohtajan kanssa ja koko joukko perässä, tyttöjä ja poikia — ja pojat hurrasivat ulkopuolella, sillä mokomaa elämää eivät he koskaan olleet nähneet!

KOLMAS LUKU.

Lauri kierteli suuria tuplaan Högstadissa päästämättä ääntä huuliltaan. Vaimo, joka rakasti häntä vaikka pelolla ja vavistuksella, ei edes uskaltanut tulla näkyviin. Talo ja talonhoito saivat tulla toimeen omin avuin, sensijaan syntyi suuri joukko kirjeitä, jotka kulkivat edestakaisin kylän ja Högstadin, Högstadin ja postin väliä; sillä hänellä oli saamisia esimiehistöltä, niitä ei hyväksytty ja hän meni oikeuteen; — saamisia säästöpankilta; niitäkään ei hyväksytty ja hän meni siitakin oikeuteen; hän suuttui jonkun lausunnon johdosta, joka näistä asioista ilmeni kirjevaihdoissa ja ryhtyi käräjöimään, milloin esimiehistön puheenjohtajaa, milloin säästöpankin johtajaa vastaan. Samaan aikaan luettiin sanomalehdissä hirmuisia kirjoituksia, joiden huhu tiesi olevan kotoisin hänen kynästään ja jotka synnyttivät suurta riitaisuutta paikkakunnalla ja nostivat naapurin naapurista vastaan. Sill'aikaa saattoi Lauri viikkokausia olla poissa kotoa, ei kukaan tietänyt missä, ja kun hän palasi, oli hän kotosalla yksikseen, kuten ennenkin. Kirkolla ei häntä oltu nähty sitte kun silloin siinä suuressa ottelussa valtuustossa.

Eräänä lauantai-iltana toi pappi sen uutisen, että rautatielinja kuitenkin tulisi kulkemaan paikkakunnan kautta ja vanhan hautausmaan poikki. Uutinen iski kuin salama kaikkiin taloihin. Esimiehistön yksimielinen esiintyminen oli siis ollut turha, Lauri Högstadin arvo suurempi. Sitä hänen matkansa siis olivat tietäneet, sen hän oli saanut aikaan! Miestä ja hänen sitkeää kestäväisyyttään täytyi ehdottomasti ihailta ja tämä ihailu tukahdutti jonkun verran tappiosta johtunutta tyytymättömyyttä. Ja jota enemmän asiasta puhuttiin, sitä enemmän siihen alistuttiin; sillä kaikilla tapahtumilla on omat syynsä, jotka ihmisen vähitellen on pakko kaivaa esiin, koska asioita kerta ei enään voi muuksi muuttaa. Seuraavana päivänä tapasivat pitäjäläiset kirkolla eivätkä he muuta voineet kuin nauraa, kun toisensa näkivät. Ja juuri kun koko väki, nuoret ja vanhat, miehet ja naiset, jopa lapsetkin, puhuivat Lauri Högstadista, hänen kyvykkyydestään, hänen tahdonlujuudestaan, hänen suuresta vaikutusvallastaan — tulla karautti hän itse koko väkineen neljällä hevosella paikalle. Hän ei kahteen vuoteen ollut täällä käynyt, astui alas rattailta ja kulki joukon läpi; kaikki tervehtivät häntä empimättä, mutta hän ei katsonut ympärilleen eikä vastannut ainoankaan tervehdykseen. Hänen pieni vaimonsa asteli kalman kalpeana hänen perässään. Kirkossa nousi niin suuri hämmästyminen, että veisuukin taukosi sitä myöten kuin ihmiset hänet huomasivat ja he jäivät vaan häneen katsomaan. Nuutti Aakre, joka istui penkissään Laurin edessä, huomasi, että jotakin oli tekeillä ja kun ei hän edessään päin huomannut mitään merkillistä, kääntyi hän. Silloin hän näki Laurin kumartuneena hakemaan värsyä virsikirjasta.

Hän ei ollut nähnyt häntä sitten kun tuona iltana kokouksessa eikä hän ikinä ollut kuvitellut sellaista muutosta mahdolliseksi. Sillä tämä ei ollut mikään voittaja! Ohuet, pehmeät hiukset olivat lähteneet, kasvat laihtuneet ja käpertyneet, silmät olivat ontot ja palavat, jättiläiskaula oli mennyt ryppyihin ja jänteisiin. Silmänräpäyksessä käsitti hän mitä tämä mies oli läpikäynyt, voimakas säälin tunne valtasi hänet ja jotakin hänen vanhasta rakkaudesta heräsi eloon. Hän rukoili Jumalaa hänen puolestaan ja päätti lujasti jumalanpalveluksen päätyttyä mennä häntä tapaamaan; mutta Lauri oli lähtenyt pois aikaisemmin. Nuutti aikoi vielä samana iltana mennä hänen luokseen, mutta vaimo pidätti hänet. Lauri on, sanoi hän, niitä ihmisiä, jotka eivät jaksa kantaa kiitollisuuden velkaa. Pysy poissa kunnes hän itse ikäänkuin voi tehdä sinulle palveluksen ja ehkä silloin itse tulee!

Mutta häntä ei kuulunut. Jonkun kerran hän näyttäytyi kirkolla, mutta ei muualla, eikä hän kenenkään kanssa seurustellut. Sensijaan kävi hän sellaisella kiihkolla kiinni talonsa ja taloutensa hoitoon, että olisi luullut hänen yhtenä vuonna aikovan parantaa, mitä hän niin monen aikana oli laiminlyönyt; ja olihan niitäkin, jotka sanoivat, että sitä kyllä tarvittiin. Rautatietyöt alkoivat laaksossa hyvin pian. Kun linjan piti kulkea hänen talonsa ohitse, repi hän maahan osan radanpuoleista pääarakennusta, rakentaakseen suuren parvekkeen; sillä talon piti näkyä. Oltiin paraikaa tässä työssä, kun kiskoja väliaikaisesti laskettiin maahan soran ja hirsien kuljettamista varten radalle ja pieni veturi pantiin menemään. Kauniina syysiltana piti ensimmäisiä soravaunuja vedätettävän alas. Lauri seisoi portaillaan odottamassa pillin ensimmäistä vihellystä ja ensimmäistä savupilaria; kaikki talon väet seisovivat portaiden ympärillä. Hän silmäili seutua, jota laskeva aurinko valaisi ja tunsu, että häntä muistetaan niin kauan kuin juna syöksyy tämän hedelmällisen laakson läpi. Sovinnollisuuden tunne valui hänen sieluunsa. Hän käänsi katseensa hautausmaahan päin, josta osa oli ennallaan maata kohti painuvine ristineen, mutta osa oli rautatieratana; hän aikoi juuri selvittää itselleen mitä tunsu: silloin kuului ensimmäinen vihellys ja hetken perästä tulla puhki juna hiljaa, sauhu tuprusi säkeniensekaisena, sillä polttopuina käytettiin mäntyjä; tuuli oli talon puolella, joten pihamaalla seisovat pian olivat paksussa savupilvessä; mutta sitä myöten kuin sauhu hälveni; näki hän junan väkevän tahdon lailla ponnistavan alas laaksoon.

Hän oli tyytyväinen ja meni sisään kuin pitkän päivätyön päätyttyä. Isoisän kuva nousi hänen eteensä tänä hetkenä. Isoisä oli nostanut suvun kurjuudesta varallisuuteen; osa hänen kansalaismainettaan oli kyllä mennyt, se oli totta, mutta perille hän oli päässyt. Hänen vikansa oli sama kuin hänen aikakautensa vika; he olivat olleet sen ajan siveyskäsitteiden epämääräisillä rajoilla; joka ajalla on epämääräiset rajapyykkinsä ja se vaatii uhrinsa ennenkuin saa ne varmoiksi.

Kunnia hänelle hänen haudassaan; sillä hän oli kärsinyt ja tehnyt työtä! Rauha hänelle! Mahtoi olla suloista vihdoinkin saada levätä. Mutta eihän hän pojanpojan äärettömältä kunnianhimolta saanut levätä; hän oli kaivettu ylös yhdessä kivien ja soran kanssa — loruja! varmaan hän hymyili sitä että pojanpojan työ vierii hänen päänsä päällitse.

Näitä ajatellen oli hän riisuutunut ja mennyt vuoteeseen. Isoisän kuva hiipi taasen esiin. Se oli tällä kertaa ankarampi. Väsymys tekee ihmisen heikommaksi ja Lauri, rupesi soimaamaan itseään. Mutta hän puolusti itseään samalla. Mitä hänen isoisänsä tahtoi? Hänen piti toki nyt olla kiitollinen, sillä suvun kunnia kulkea kohisi hänen hautansa päällitse; kenelläpä muulla oli sellainen leposija! — — Mutta mitä tämä merkitsi? Nuo molemmat kauheat tulisilmät ja tuo räiskinä ja suhina — se ei enään ollut veturi; sillä se poikkeaa pois radalta. Se tulee hautausmaalta ja suuntaa hirveän pitkänä saattona kulkuaan suoraan taloa kohti. Tulisilmät ovat isoisän ja kuolleet seuraavat saatossa. Ne likenevät likenemistään taloa, meluten, rytäjöiden, loistaen. Ikkuna hehkuu kiillossa, joka lähtee kuolleitten silmistä — — hän kokoaa, valtavasti ponnistellen voimansa, sillä onhan tämä unta, tietystikin unta: odottakaa vaan, kun minä herään! — — Kas nyt, nyt minä olen valveilla, tulkaa vaan, kurjat! Ja katso: ne tulevat todella hautausmaalta, viskelevät radat, kiskot, veturit ja junat nurin, niin että ne suurella kuminalla vaipuivat maan sisään. Hautausmaalle nousi ristejä ja hautoja kuten ennenkin ja siellä vallitsi suuri hiljaisuus. Mutta jättiläiskokoisina tulivat kuolleet itse ja virsi "Antakaa vainajain levätä!" kulki heidän edellään; hän tunsu sen; sillä se oli kaikkina näinä vuosina pauhanut hänen sielussaan ja nyt se tuli, pysyäkseen hänen elämänsä lauluna; sillä tämä oli kuolemaa ja kuoleman näkyä. Hiki tirsui esiin pitkin ruumista; sillä yhä likemmä ja likemmä — ja kas tuossa ruudulla, siellä ne nyt olivat ja hän kuuli mainittavan nimeänsä. Kauhu iski häneen kyntensä, hän kamppaili voidakseen parkaista; sillä hän oli tukahtumaisillaan; kuollut, kylmä käsi tarttui hänen kurkkuunsa, juuri kun hän sai kurkustaan tulemaan: auttakaa! ja heräsi. Ikkuna oli särjetty ulkoapäin, niin että sirpaleet olivat lentäneet hänen vuoteeseensa. Hän karkasi ylös, joku seisoi särkyneessä ikkunassa ja hänen ympärillään oli sauhua ja tulen liekkejä.

— Talo palaa, Lauri! Meidän täytyy auttaa sinua ulos!

Se oli Nuutti Aakre.

Kun hän taas pääsi tajuihinsa, makasi hän ulkona kylmässä tuulessa, joka jääteli hänen jäseniään. Hänen luonaan ei ollut ainoaa ihmistä; vasemmalla näki hän talon palavan, ympärillä söi ja ammui hänen karjansa, lampaat olivat peloissaan painautuneet yhteen laumaan, tavaroita oli viskelty huiskinhaiskin ja kun hän tarkemmin katseli, niin ihan hänen vieressään, mättäällä istui ihminen, joka itki. Se oli hänen vaimonsa. Hän kutsui häntä. Vaimo hätkähti:

— Herra Jeesus olkoon kiitetty, että sinä elät! Hän tuli miehensä luo ja asettui, tai oikeammin sanoen, lyyhistyä läjään hänen eteensä:

— Voi Jumala, Jumala! kyllä me nyt olemme saaneet kylläksemme rautatiestä!

— Rautatiestä? kysyi Lauri, mutta hän ei ollut sanaa lausunutkaan, ennenkuin aavistus karmaisi hänen pintaansa; sillä veturista oli tietysti lentänyt kipinöitä höylänlastuihin uuden sivuseinän edessä.

Hän jäi ääneti istumaan ajatuksiinsa, vaimo ei uskaltanut puhua, vaan koetti koota vaatteita hänen ylleen; sillä kaikki mitä hän oli levittänyt häntä peittämään, kun hän makasi, oli nyt pudonnut pois. Ääneti otti Lauri vastaan hänen hoitonsa, mutta hänen siinä polvillaan uudelleen peitellessä hänen jalkojaan, laski hän käden hänen päällelleen. Vaimo heittäytyi paikalla kasvoilleen hänen helmaansa ja itki ääneen. Häneenkin oli kiinnitetty huomiota! Mutta Lauri ymmärsi hänet ja lausui:

— Sinä olet minun ainoa ystäväni!

Näistä sanoista sai talo mielellään mennä; sillä vaimo ilostui niin, että sai rohkeutta puhua, ja silloin hän nousi, katsoi mieheensä nöyrästi ja sanoi:

— Sillä minä olen ainoa, joka sinua ymmärrän. Silloin sulsi kova sydän; kyynelkäärä valui alas Laurin poskia hänen pidellessään vaimonsa kättä.

Ja nyt hän puheli hänelle kuin omalle sielulle. Ja sai kuulla hänen mielipiteensä. He puhuivat vielä siitäkkin, miten tämä kaikki oli tapahtunut, tai oikeammin sanoen, Lauri vaikenä ja vaimo kertoi. Nuutti Aakre oli ensinnä nähnyt tulipalon, herättänyt väkensä, lähettänyt tytöt kylälle, mutta itse renkineen ja hevosineen rientänyt tulipalopaikalle, missä kaikki nukkuivat. Hän oli sitte johtanut sammutus- ja pelastustyötä ja Laurin oli hän itse vetänyt ulos palavasta tuvasta ja tuonut tänne vasemmalle puolelle, josta tuuli kävi — tänne hautausmaalle.

Ja juuri heidän näistä puhuessaan ajoi joku täyttä vauhtia tiellä ja poikkesi hautausmaalle, jossa astui rattailta. Se oli Nuutti. Hän oli käynyt kotona hakemassa kirkkorattaitaan, niitä samoja, joissa he niin

monta monituista kertaa olivat ajaneet sekä esimiehistön kokoukseen että kokouksesta. Nyt piti Laurin nousta hänen rinnalleen ja ajaa kotiin hänen kanssaan. He ojensivat toisilleen kätensä, toinen istualtaan, toinen seisoaltaan.

— Tule pois nyt, sanoi Nuutti.

Vastaamatta nousi toinen ylös, he astuivat rinnan rattaille ja Lauri autettiin istumaan. Nuutti asettui hänen viereensä. Mitä he sitte ajaessa lienevät puhelleet tai sittemmin Aakrella, pienessä huoneessa, jossa he viipyivät seuraavan päivän aamuun asti, sitä ei tiedetä. Mutta siitä päivästä lähtien olivat he erottamattomat kuten ennenkin.

Niin pian kuin onnettomuus kohtaa miestä, huomaavat kaikki minkä arvoinen hän on. Sentähden otti paikkakunta rakentaakseen Lauri Högstadin talon suuremmaksi ja komeammaksi kuin mikään muu talo laaksossa. Hänestä tuli taas puheenjohtaja, mutta Nuutti Aakre oli nyt hänen rinnallaan; Nuutin henkeä ja mieltä ei milloinkaan jätetty ottamatta huomioon — ja siitä päivästä lähtien ei mitään enään särkynyt.

PIENIÄ KERTOMUKSIA.

VOIKKO.

Björgan oli muinoin pappilana Kirknen seurakunnassa, Dovreselällä. Talo oli hyvin korkealla ja ihan yksinään; pienenä poikana oli minulla tapana seisoa arkituvan pöydällä ja kaiholla katsella niitä, jotka siellä talvisin luistelivat virran jäällä, tai kesäisin leikittelivät nurmikolla. Björgan oli niin korkealla, ettei siellä kasvanut viljaa, jonkatähden talo sitte myytiinkin sveitsiläiselle ja pappila ostettiin laaksosta, jossa toki on vähän parempi. Talvi saapui Björganiin surullisen aikaiseen! Pelto, jonka isä kerran lämpimänä, varhaisena keväänä koetteeksi kylvi, tavattiin aamulla lumen peitossa; niitettyä heinää uhkasi sadekuuran asemasta lumimyrsky ja entä sitte talvella! Pakkanen yltyi niin, etten minä uskaltanut tarttua portin kääkään, koska rauta poltti sormia. Isäni, joka oli syntynyt Landista, Rand vuonon luota ja siis aika karaistu, täytyi hänenkin usein ajaa naamio kasvoilla pitäjän kaukaihin kolkkiin. Kävellessä tiet nirisivät ja narisivat ja jos useita oli kulussa, nousi oikein vinkuva melu. Lumi lepäsi usein suuren rakennuksen toisen kerroksen tasalla, pienemmät ulkokuoneet ihan hautautuivat lumeen, mäet, pensaat ja aidat tasaantuivat samaksi kentäksi, kaikki muuttui lumimereksi, josta kohosi koivunlatvoja, joka lainehti ja aaltoili myrskyssä, sinne tänne uurtaen lovia ja sinne tänne ajaen nietoksia. Minä seisoin pöydällä ja näin hiihtäjien laskettavan meiltä alas laaksoon, näin lappalaisten poroineen tulla tuiskuavan Röraasin metsästä alas tuntureja ja taas ylös meille. Pulkat huiskivat sinne tänne enkä minä milloinkaan unohda kuinka, kun joukkue vihdoin pysähtyi pihamaalle, nahkakäärö ryömi esiin joka pulkasta ja olikin pieni, puuhaava, iloinen ihminen, joka kauppasi poronlihaa.

Kirkneläiset kuuluvat viime aikoina varttuneen valistuneiksi ja toimeliaiksi ihmisiksi; mutta siihen aikaan oli Kirknen seurakunta huonohuutoisimpia maassa. Siitä ei ole kovinkaan pitkä aika, kun erään papin oli pitänyt ottaa pistolit mukaansa kirkkoon; toinen tuli kotiin kirkkomatkaltaan ja tapasi silloin kaikki tavaransa rikottuina ja hävitettyinä. Siellä oli käynyt miehiä, heidän kasvonsa olivat olleet mustatut ja he olivat miltei kuoliaaksi peloittaneet papin rouvan, joka oli yksinään kotona. Edellinen pappi oli paennut Kirknestä ja jyrkästi kieltäytynyt palaamasta. Seurakunta oli monta vuotta ollut ilman pappia, kun isä — ehkä juuri siitä syystä — sai sen; luultiin nimittäin hänessä olevan miestä hoitamaan venettä myrskyssä.

Muistan vielä selvästi, kuinka minä eräänä lauvantaiaamuna nelinryömin konttasin ylös kansliahuoneen rappusia, koska ne pesun jälkeen olivat vetäytyneet jäähän, enkä vielä ollut päässyt montakaan askelta eteenpäin, kun ryske ja melu kansliahuoneesta pelästytti minut takaisin samaa tietä. Sillä paikkakunnan väkevin mies oli siellä ottanut opettaakseen itsepintaista pappia kansan tavoille, mutta kauhukseen huomannutkin, että pappi ensin aikoi opettaa häntä omilleen. Hän tuli sellaista

kyytiä ulos ovesta, että yhtä kyytiä meni alas portaista, siinä hän kokosi jäsenensä ja pääsi portille neljällä harppauksella. Kirknen kansa ei muuta käsittänyt kuin että pappi antoi heille ne lait, jotka tulivat suurkäräjistä. Niin tahtoivat he estää häntä panemasta täytäntöön koululakia; he solvasivat isääni, he kokoontuivat miehissä koulun johtokunnan kokoukseen, väkivallalla estääkseen toimitusta. Äidin kiihkeistä rukouksista huolimatta oli isä lähtenyt sinne ja kun ei kukaan uskaltanut auttaa häntä järjestämään koulupiirien jakoa y.m., teki hän sen itse parhaan taitonsa mukaan, joukon uhaten muristessa vastaan; mutta kun hän, pöytäkirjat kainalossa, meni ulos, ei kukaan koskenut häneen. Saattaa käsittää äitini riemun, kun hän näki hänen palaavan, tyynenä kuten aina.

Näissä oloissa ja tässä ympäristössä syntyi Voikko! Hänen äitinsä oli suuri, punainen tamma Gudbraninlaaksosta, ja ilokseen sitä joka silmä katsoi; isä oli iso, musta vuonohevonen, joka kerran vieraassa paikassa, kun tammaa tyynesti kuljetettiin ohi, karjaisten karkasi metsästä ja yli ojien ja aitojen ottamaan omaansa rakkauden oikeudella. Voikosta sanottiin aikaiseen: siitä tulee niin väkevä hevonen, ettei sellaista ole täällä pohjan puolella nähty, ja, tottuneena kuulemaan juttuja sankareista ja tappeluista, katselin pientä varsaa kuin mitään lahjakasta toveria. Se muuten ei ensinkään ollut minulle hyvä; minulla on tänäkin päivänä oikean silmäni yläpuolella arpi sen kaviosta; mutta yhtä uskollisena seurasin silti tammaa ja varsaa, nukuin niiden kanssa kentällä ja pujottelin tamman jalkain lomitse niiden syödessä. Mutta kerran olin mennyt niiden perässä liian kauvas. Päivä oli ollut kuuma, olin nukkunut avonaiseen heinälatoon, mistä luultavasti kaikki olimme menneet hakemaan siimestä; tamma ja varsa olivat menneet eteenpäin, mutta minä olin jäänyt maata. Oli jo myöhäistä, kun ne, jotka turhaan olivat etsineet ja huudelleet, palasivat kotiin kertomaan, ettei minua löydy. Saattaa käsittää vanhempieni kauhun — kaikki pantiin etsimään, maat ja metsät huhuiltiin halki, mäet ja jyrkänteet tarkastettiin — kunnes vihdoinkin joku kuulee lapsen itkevän ladossa ja tapaa minut heinissä istumasta. Olin niin peloissani, etten pitkiin aikoihin osannut puhua; sillä suuri eläin oli seisonut ja katsellut minuun tulisin silmin. Oliko se unta vaiko totta, on vaikea sanoa — mutta varmaa on, että vielä muutamia vuosia sitte heräsin siihen, että näin tämän eläimen seisovan painuneena puoleeni.

Voikko ja minä saimme pian tovereja: ensinnä pienen koiran, joka opetti minua varastamaan sokeria, sitte kissan, joka eräänä päivänä odottamatta ilmaantui kyökkiin. En koskaan ennen ollut nähnyt kissaa; kalman kalpeana ryntäsin sisään ja huusin, että suuri hiiri oli tullut kellarista! Seuraavana keväänä lisääntyi meidän joukkomme vieläkin; sillä silloin tuli taloon pieni porsas — ja aina kun Voikko seurasi äitiään työhön, pidimme me, koira, kissa, porsas ja minä seuraa toisillemme. Me vietimme aikamme kylläkin hauskesti, varsinkin nukkumalla yhdessä. Minä annoin näille tovereilleni kaikki mistä itse pidin, porsalle kannoin hopealusikan, jotta se söisi hiukan kauniimmin; se koettikin — koetti nimittäin syödä hopealusikkaa. Kun minun vanhempieni kanssa piti mennä vieraisiin laaksoon, tulivat koira, kissa ja porsas mukaan. Ensimmäiset pääsivät lautalle, jonka piti viedä virran yli, porsas rötkki hiukan ja läksi uimaan perässä. Me saimme sitte kukin oman kestityksemme ja illalla palasimme kotiin samassa järjestyksessä.

Mutta pian piti minun menettää nämä toverini ja pitää Voikko yksin; sillä isäni pääsi Nässetin seurakuntaan Romsdalissa. Kummallinen päivä se oli se meidän lähtöpäivämme. Me lapset ja lapsentyttö istuimme pienessä huoneessa, joka oli pantu liistereelle, niin etteivät tuulet eikä tuiskut meitä saavuttaneet; ja isäni ja äitini ajoivat edellä leveässä reessä ja meidän ympärillemme kerääntyi alituisesti ihmisiä ottamaan meiltä jäähyväisiä. En saata sanoa olleeni surullinen, sillä minä olin vaan kuuden vuoden vanha ja tiesin, että minulle Trondhemista oli ostettu hattu ja takki ja housut, jotka minun perille tullessa piti saada ylleni! Ja siellä uudessa kodissamme piti minun ensi kerran saada nähdä meri! Ja olihan Voikko mukana!

Täällä Nässetin pappilassa — se on kauneimpia maassa, se kun kohottaa voimakasta rintaansa kahden vuonon välissä, jotka täällä kohtaavat toisensa; yläpuolella on vehreä tunturi, vastarannalla vesiputous ja taloja, laaksonpohjalla aaltoilevia vainioita ja elämää ja pitkin vuonon vartta tuntureja, joista niemi niemen perästä pistäikse veteen ja joka niemellä nousee suuri talo, — täällä Nässetin pappilassa, jossa minä illoin saatoin katsella auringon kimmellystä vuonoilla ja tuntureilla, kunnes itkin, ikäänkuin olisin pahaa tehnyt, — ja missä minä suksillani liukuessani toisessa tai toisessa laaksossa äkkiä saatoin seisahtua kuin taikamahdin pidättämänä, minut kun oli vallannut kauneus, kaipaus, jota en saattanut selittää, mutta joka oli niin suuri, että suurinta iloa seurasi ahdistus ja suru, — täällä Nässetin pappilassa kasvoivat vaikutelmani, mutta elävimpiä vaikutelmia antoi minulle Voikko; sillä täällä kasvoi sekin, tuli jättiläiseksi ja teki jättiläistekoja.

Korkeudeltaan ei se ollut paljoa yli keskiko'on, mutta verraten pitkä ja niin leveä, että ihan nauratti; se oli väriltään hallava, enemmän keltainen kuin valkoinen, harja musta ja tavattoman tuuhea; siitä tuli kömpelö, hyväntahtoinen eläin, joka arkioloissa aina kulki pää riipuksissa. Totutut työnsä teki se aina tyynenä kuin härkä, mutta perinpohjaisesti. Paitsi että se suoritti enemmän kuin puolet tämän raskasraateisen talon hevosajoista, kuten peltotöistä, puunvedosta y.m.s., vedätti se enemmän kuin puolet rakennustarpeista suureen uuteen päärakennukseen ja paljooon muuhun, mitä isä rakennutti, vieläpä etäältä, kauheasta sydänmaan rydöstä. Kun ei kaksi hevosta saanut kuormaa kulkemaan,

valjastettiin Voikko, ja jos valjaat vaan kestivät, niin kyllä tuli kuorma perille. Se katseli, mielellään taakseen, kun rengit tekivät sen kaksin- tai kolminkertaista kuormaa; ei se sanonut siihen paljon mitään, mutta kolme, neljä kertaa sitä täytyi käskeä, ennenkuin se läksi liikkeelle ja silloinkin ensin pari kertaa yritti ennenkuin oikein kävi kiinni! Tyynesti sitä mentiin, askel askeleelta; silloin tällöin tuli uusi renki, joka tahtoi opettaa sille reippaampia tapoja, mutta tulos oli aina, että rengin täytyi oppia hevosen tavat. Piiskaa ei koskaan käytetty, sillä mahtava työjuhta kävi pian niin rakkaaksi, että asiat sovittiin hyvällä. Sitä myöten kuin Voikon maine paikkakunnalla kasvoi, katsottiin kunniaksi ajaa sitä.

Sillä Voikko oli pian liioittelematta pitäjän suurin merkkipäivä. Alussa tuli — kuten aina, kun suuruus alkaa nosta päätään — hirveää suuttumusta ja sekamelskaa, sillä Voikko joka kävi laitumella takalystossa ja tuntureilla paikkakunnan muiden hevosten joukossa, tahtoi anastaa kaikki tammat itselleen. Se potki ja kuritti siinä määrässä kilpakosijoitaan, jotka kuvittelivat menestyvänsä, että talonpojat kuljettivat niitä pappilaan ja vaativat noituen ja sadatellen korvausta. Vähitellen he kuitenkin tyyntyivät; tiesivähän he kun tiesivätkin, että kauppa joka tapauksessa kannatti; sillä Voikon jälkeläiset tuottivat sille kunniaa! Mutta kauvan se heitä kuitenkin harmitti, että sen etevämyys oli niin suuri ja kieltämätön. Naapurimme, luutnantti, ei soturina saattanut siihen tyytyä, hän hankki kaksi suurta, gudbrandinlaaksolaista hevosta — ihania eläimiä — ja näiden piti opettaa Voikolle huutia. Lyötiin vetoa ja odotettiin jännityksellä ensi kohtausta keväisellä tunturilaitumella. En ikinä unohda sitä kaunista helluntai-iltaa, jolloin seisoin ulkona kuuntelemassa teeren vihellystä nurmijyrkänlehtä ja tyttö juoksi kertomaan, että molemmat luutnantin hevoset seisovivat tahkokivien luona ja painautuivat toisiaan vastaan. Kaikki sinne — ja katso: siinä ne komeat eläimet värisivät, verinen haava haavan vieressä; ne olivat joutuneet tekemisiin Voikon hirmuisten hampaiden ja kavioiden kanssa! Pelko oli pannut ne ponnistamaan pappilan korkeiden aitojen yli, sillä ne eivät olleet uskaltaneet pysähtyä, ennenkuin pääsivät taloon. Seuraavana päivänä laulettiin Voikon ylistystä kirkonmäellä ja sieltä se kulki yli vuonojen ja tunturien.

Voikko sai sen surun, että yksi sen pojista, reipas, ruskea hevonen, muutaman vuoden perästä yritti jakaa valtaa sen kanssa. Mutta se kävi sen kimppuun suoraa päätä ensi kapinan yrityksessä, ja kun ei rohkea poika tahtonutkaan lähteä pakoon, vaan nosti härsyttävän sotahuudon, niin nousi kokenut soturikin, ne nousivat takajaloilleen toisiaan vastaan, panivat etujalat toistensa kaulaan ja painivat. (Orhit aina ottelevat sillä lailla.) Pian seiso i nuori hurjapä viulunjousena; hetkisen perästä oli se maassa ja sai isällisen selkäsaunan. Tämän näin omin silmin.

Miltei joka kesä kävi karhu mailla ja kantoi monta lehmää ja lammasta sekä meiltä että muilta. Tuontuostakin kuulimme paimenpojan huutavan ja karjakoiran nostavan haukun; soitettiin kelloa, kaikki lähtivät juoksemaan ja menivät metsään, käsissä pyssyt, kirveet ja rautakanget; mutta he tulivat miltei aina liian myöhään: joko oli koira jo karkoittanut karhun tai oli eläinkin jo tapettu, ennenkuin apu ehti. Hevoset osasivat paremmin suojella itseään, mutta tappoi karhu silloin tällöin hevosenkin, joko viekoittelemalla sen suohon, jonne hevonen vajosi, helposti joutuen saaliiksi, tai ajamalla sitä takaa niin että se syöksyi alas jyrkänlehtä.

Eräänä kesänä varsinkin olivat karhut villissä, kului tuskin viikkoakaan ilman että karhu ahdisti karjaa; hevoset tulivat äkkiä kesken kaiken tallille asti ja olivat ihan pelästyksissään; joka kerta oli karhu ajanut niitä takaa. Mutta Voikko ja se tamma ja varsa, jota se terävin kengin suojele, eivät koskaan tulleet. Lopulta emme ensinkään tietäneet mihin ne olivat joutuneet; paimenet eivät moneen päivään olleet kuulleet tamman kelloa. Koska oli ollut pitkäaikainen rajuilma, jolloin hevosten muuten oli tapana tulla likemmä kotia, jopa usein jäädä seisomaan ihan tallinportin eteen, eikä niitä vielä kukaan kuulunut, lähetettiin rengit miehissä metsään etsimään. He etsivät paraasta päästä soisilta paikoilta, jos karhu olisi houkutelut taistelunhaluisen hevosen sinne ja voittanut sen siellä sekä mahdollisesti vienyt varsan ja emän, joka tietysti tahtoi puolustaa varsa. He etsivät etsimistään, näkemättä mitään epäilyttävää; karhunjaljia kyllä näkyi, mutta, ei merkkejä hevosten taistelusta. Renkien näistä puhellessa ja liketessä parasta laidunpaikkaa metsässä, huomaa joku, että ihan suon likeisyydessä on varsan ja emän jälkiä, mutta että ne loppumattomiin ovat kierrelleet samaa paikkaa, siis olleet suuressa hädässä, ja jäljet ovat ihan tuoreet, varmaan tämpäpäiväiset. Tarkastaessa suota, huomasivat he todella maan poljetuksi suuressa taistelussa. Miehiä rupesi sekä kuumaamaan että kylmäämään, mutta he tahtoivat kuitenkin saada asiasta selvän. Suon laidassa oli sekä karhun että hevosen takajalan askelia; ne olivat siis molemmat paikalla nousseet takajaloilleen, karhu oli kulkenut takaperin suohon, houkutellessaan hevosen mukaansa, ja hevonen perässä; sillä karhun leveää kämmentä suomaa kyllä kannattaa; ei se myöskään ole niin painava kuin hevonen, joka vaipuu ja jää kiinni suohon. Mutta tällä kertaa oli karhu tehnyt turhat laskut; sillä tosin oli Voikko uponnut syvälle suohon, mutta sen lapojen jättämisvoimat olivat nostaneet jalat norosta ja teräväkenkäiset etujalat olivat hutkineet ja väkevät hampaat repineet — eikä vähään matkaan enään näkyneet karhun takajalkoja, vaan sensijaan sen turkin kuva ja vielä toinen ja toinenkin ja sitä kesti kautta koko suon; karhu oli viskattu nurin, se ei ollut päässyt nousemaan, vaan, suojellakseen itseään raivostuneen hevosen hampailta ja kavioilta, oli se kieritellyt kierittelemistään, ja tätä taistelua he saattoivat seurata kovalle maalle asti. Taistelupaikan

vilkkaan kertomuksen lämmittäminä kävivät miehet tarkkakuuloisemmiksi ja teräväsilmaisemmiksi ja saattoivat nyt hiljaisessa ilmassa, jossa sateen jälkeen aurinko väreili, kuulla emän kellon lehtimetsästä harjun alta. He rientämään sinne — mutta heitä vastaan tuli Voikko ja kielsi heitä, silmät säihkyen, likenemästä. Se oli käynyt tuntemattomaksi. Pystypäänä, liehuvin harjoin juoksi se suuressa kaareissa varsan ja emän ympäri ja vasta pitkien, koreiden puheiden perästä ja suolan avulla, jota sattui olemaan mukana, saivat he sen käsittämään, että tulijat olivat tuttua väkeä. Mutta tämä Voikon urotyö, ainoa laatuaan, loi sen nimeen sellaisen loiston, että se Pappilan-Voikosta tästä puoleen korotettiin Karhu-Voikoksi. Monta monituista kertaa se vuosi vuodelta oli ottelussa karhun kanssa ja joka kerta sitä sitte pitkän aikaa oli mahdoton kesyttää. Kerran se tuli kotiin, päässä karhun kynnenjäljet. Vanha jättiläiskarhu oli saanut isketyksi kyntensä alapuolelle hevosen silmiä, ja kauheasti raappinut, kun hevonen oli riuhtaissut irti päänsä. Vaarallista oli kyllä antaa niin vanhan orhin terävässä kengässä kulkea takalistolla; mutta hevoset tunsivat sen ja pakenivat ja jos yksi ja toinen vielä tyhmyydessään otti selkäänsä, niin Voikko sai anteeksi kuuluisuutensa takia. Hevosella, joka kaatoi karhun, kai oli oikeus tehdä mitä tahtoi.

Kun meidän joskus — mikä muuten harvoin tapahtui — täytyi ottaa se kirkkohevoseksi, saattoi parhaiten huomata kuinka sitä ihailtiin. Kun koko perheen, sisäkköineen, kotiopettajineen päivineen piti lähteä liikkeelle, täytyi sen vetää kolmea, neljää meistä vanhoissa kääseissä, joissa ei suinkaan istunut pelkästään ilokseen. Koskeivät mitkään herrasvaljaat olleet tarpeeksi isot, täytyi sen lönnköttää työvaljaissa, ja kun tuuhea, itsepintainen harja riippui silmillä, ei se suinkaan näyttänyt olevan kirkkokunnossa. Se oli jätettävä viimeiseksi; sillä osaksi ei se ottanut juostakseen, vaan tahtoi astella kuin työrattaiden edessä, osaksi tahtoi se viedä kirkkomiehet kaikille metsäteille, joihin oli tottunut. Mutta viimeisenähän se tuli seuranneeksi; toisten hevosten juostessa lönnkötti Voikko ja kääseissä istujat pääsivät eteenpäin tokaisemalla kuin merenkäynnissä ja joskus todella merikipeinäkin. Kirkon luona asiat kokonaan muuttuivat. Siellä oli nimittäin paljon muita hevosia. Se nosti paikalla päätään ja päästi sodanhaluisen hirnunnan; siihen vastattiin joka taholta, se aikoi lähteä laukkaamaan kääseineen päivineen, mutta se pidätettiin, riisuttiin ja pantiin liekaan. Sen oma, erityinen riimuvarsi oli mukana ja se vietiin ihan tunturin juurelle, ollakseen niin kaukana muista hevosista kuin mahdollista. Mutta se tahtoi päästä niiden luo, se riuhtoi liekaa, nousi takajaloilleen, heilutti harjaansa ja karjui kirkonmäelle päin! Sen ympärillä oli väkeä enemmän kuin kirkossa; kun se hetkiseksi asettui, taputtelivat he sitä ja mittailivat sen rintaa, kaulaa ja lapoja ja avasivat suun katsellakseen sen hammastarhaa, mutta niin pian kuin joku toinen hevonen hirnui, riistäytyi se heistä irti, nousi takajaloilleen ja karjui taas. Se oli katselijoiden mielestä komeinta mitä saattaa ajatella! Minä puolestani en kai koskaan myöhemmin ole ollut mistään niin ylpeä kuin silloin olin Voikosta, seissoessani talonpoikien joukossa ja kuunnelllessani heidän paukkuvia kiitospuheitaan.

Ja tälle voittokulkunsa huippukohdalle minä sen jätän. Jouduin maailmalle ja sain muita ihailun esineitä ja sankareita seurattavakseni.

TROND.

Alf oli mies, johon paikkakuntalaiset kiinnittivät paljon toivoa sillä hän kulki useinten edellä sekä töissä että tiedoissa. Mutta tultuaan kolmenkymmenen ikäiseksi läksi tämä mies tuntuille ja raivasi itselleen maita kahden penikulman päähän ihmisistä. Monet ihmettelivät, että hän jaksoi kestää tätä naapuruutta oman itsensä kanssa ja vielä enemmän he ihmettelivät, kun muutaman vuoden perästä nuori tyttö laaksosta otti jakaakseen sen hänen kanssaan, vieläpä se tyttö, joka kaikissa heidän tansseissaan ja huveissaan oli ollut iloinen.

Heitä sanottiin "metsäläisiksi" ja miehelle annettiin Metsä-Alfin nimi; ihmiset katsoivat pitkään hänen peräänsä, kun hän sattui kirkolle tai työhön; sillä he eivät häntä ymmärtäneet eikä hän viitsinyt antaa heille selityksiä. Vaimo oli vaan pari kertaa käynyt kylässä, toisella kertaa tuomassa lasta ristille.

Tämä lapsi oli poika, jota sanottiin Trondiksi. Hänen kasvaessaan rupesivat vanhemmat useammin puhumaan tarvitsevansa apua ja kun ei heillä ollut varaa ottaa täyttä ihmistä, ottivat he *puolen* ja taloon tuli neljäntoista vanha tyttö, joka hoiti lasta, kun vanhemmat olivat töissä.

Hän oli kun olikin vähän yksinkertainen ja poika huomasi pian, että siitä mitä äiti sanoi, hän pian sai selvän, mutta Ragnhildin puheeseen oli vaikea päästä kiinni. Isän kanssa ei hän paljoa puhunut, hän melkein pelkäsi häntä; sillä piti olla niin hiljaa pirtissä, kun hän oli sisällä.

Jouluaattona sitte kerran — pöydällä paloi kaksi kynttilää ja isä joi pullosta, joka oli valkoinen — otti

isä pojan polvelle, katsoi ankarasti hänen silmiinsä ja huusi:

— Katso tänne! ja lisäsi lempeämmin: — Ethän sinä mikään pelko ole; kai sinä sadun kestät?

Poika ei vastannut, vaan katsoi isään suurin silmin. Silloin kertoi isä hänelle miehestä, joka oli kotoisin Vaagesta ja jonka nimi oli Blessommen. Tämä mies oli käymässä Köpenhaminassa hakemassa kuninkaalta oikeutta eräässä riita-asiassa ja se vei niin paljon aikaa, että jouluaatto yllätti hänet; mutta siitä ei Blessommen ensinkään pitänyt ja kierrellessään katuja ja ajatellessa kotiinmenoa, näki hän tukevan miehen astuvan edellään, puettuna valkoiseen kaapuun.

— Sinäpä menet aika kyytiä, sanoi Blessommen.

— Minun on tänä iltana mentävä pitkä matka kotiin, sanoi mies.

— Minne sinun on mentävä?

— Vaageen, vastasi mies ja jatkoi kulkuaan.

— Sepä oli oikein hyvä, sanoi Blessommen, — sillä sinnehän minunkin pitäisi lähteä.

— Saat seisoa kannaksillani, vastasi mies ja riensi poikkikadulle, missä hänen hevosensa oli. Hän asettui rekeen ja kääntyi katsomaan Blessommeniin, joka nousi kannaksille. — Pidä hyvin kiinni, sanoi hän.

Blessommen teki niin ja tarpeen se olikin, sillä ei se kulku oikein käynyt maankamaraa myöten.

— Taidat ajaa vettä pitkin, sanoi Blessommen.

— Niin teen, sanoi mies ja vaahto pärskyi heidän ympärillään.

Mutta vähän ajan perästä tuntui Blessommenin mielestä siltä kuin ei olisi kuljettu vettäkään pitkin.

— Taidetaan kulkea ilmassa, sanoi hän.

— Niin kuljetaan, vastasi mies.

Mutta kun he olivat kulkeneet vieläkin kauvemman, rupesi Blessommen tunnustelemaan seutua.

— Taitaa olla Vaagea, sanoi hän.

— Kyllä, me olemme nyt perillä, vastasi mies ja Blessommenin mielestä oli matka mennyt pian.

— Kiitoksia hyvästä kyydistä, sanoi hän.

— Kiitoksia vaan itsellesi, vastasi mies ja lisäsi, läjäyttäessään hevosta piiskallaan: — nyt taitaa olla parasta, ettet katso taaksesi!

— En, en, arveli Blessommen ja läksi taivaltamaan mäkien poikki. Mutta silloin nousi hänen takanaan sellainen rytinä ja rätinä, että hän luuli koko tunturin kaatuvan maahan ja koko maailma oli kuin tulussa; hän katsahti taakseen ja näki silloin valkokaapuisen miehen ajavan räiskyvien tulenliekkien läpi vuoreen, joka porttina oli häntä vastassa. Blessommen vähän hämmästyi matkaseuraansa ja aikoi kääntää pois pänsä; mutta pää pysyi kääntyneenä sinne päin minne se oli kääntyneenä eikä Blessommen enään ikinä saanut päätään oikein päin.

Sellaista ei poika iässään ollut kuullut. Hän ei enään uskaltanut pyytää isää kertomaan, mutta varhain seuraavana aamuna kysyi hän äidiltä, eikö hänkin osannut satuja. Osasihan hän, mutta ne kertoivat enimmäkseen prinsessoista, jotka istuivat vankeudessa seitsemän vuotta, kunnes oikea prinssi tuli. Poika luuli, että kaikki mitä hän kuuli ja luki, eli ihan hänen ympärillään.

Hän oli kahdeksan vuoden vanha, kun talvi-iltana ensimmäinen vieras astui sisään ovesta. Hänellä oli musta tukka eikä Trond koskaan ollut nähnyt sellaista. Hän toivotti lyhyesti hyvää iltaa ja astui tupaan; Trond pelästyi ja istuutui jakkaralle lieden ääreen. Äiti käski miestä peremmälle istumaan; hän istuutui ja silloin tuli äiti katselleeksi häntä likemmin.

— Kas vaan, etkö sinä ole Viulu-Nuutti? sanoi hän.

— Olen kyllä. Siitä on kauvan, kun soitin häissäsi.

— Onhan siitä vähän aikaa. Oletko ollut pitkälläkin matkalla?

— Olen tässä joulun aikana ollut soittamassa tunturin toisella puolella. Mutta tuolla keskellä tunturia

tuli minulle niin paha olo, että piti tulla tänne lepäämään.

Äiti kantoi hänelle ruokaa; hän istuutui pöytään, muttei sanonut "Jeesuksen nimeen", kuten poika aina oli kuullut tehtävän. Syötyään hän nousi:

— Nyt minun taas on oikein hyvä ollakseni, sanoi hän, — antakaa minun nyt hiukan levätä.

Ja hän pantiin Trondin sänkyyn lepäämään.

Trondille tehtiin sija permannolle. Siinä maatessa paleli sitä kylkeä, joka ei ollut lieteen päin ja se oli vasen. Hän keksi että toista kylkeä paleli siksi, että se oli paljaana yökylmässä; sillä hänhän makasi keskellä metsää. Miten hän oli joutunut metsään? Hän nousi katsomaan ja tuli paloi todella kaukana ja hän makasi todella yksin metsässä; hän tahtoi mennä kotiin valkean ääreen, muttei päässyt paikalta. Silloin häntä rupesi kovasti peloittamaan, sillä siitä saattoi kulkea petoja ja noidat ja kummitukset saattoivat tulla, hänen täytyi päästä kotiin valkean ääreen, mutta hän ei päässyt paikalta. Pelko kasvoi kasvamistaan, hän kokosi kaikki voimansa ja sai vihdoin huudetuksi: "äiti!" — ja heräsi.

— Rakas lapsi, sinä makaat niin raskaasti, sanoi äiti ja nosti häntä.

Häntä puistatutti ja hän katsoi ympärilleen. Vieras oli poissa eikä hän uskaltanut häntä kysyä.

Äiti tuli huoneeseen mustassa hameessaan ja läksi kylään. Hänen mukanaan tuli kotiin kaksi uutta vierasta, joilla niinikään oli mustat hiukset ja litteät lakit. He eivät hekään syödessään sanoneet "Jeesuksen nimeen", ja he puhelivat hiljaa isän kanssa. Sitte hän ja he menivät latoon ja toivat sieltä suuren arkun, jota kantoivat välissään. He laskivat sen kelkkaan ja sanoivat hyvästi. Silloin sanoi äiti:

— Odottakaa vähän ja ottakaa sekin pienempi arkku, jota hän kuljetti muassaan.

Ja hän läksi sitä noutamaan. Mutta toinen miehistä sanoi:

— Se saa jäädä *tuolle*, ja hän viittasi Trondiin.

Toinen lisäsi:

— Opi vaan käyttämään sitä yhtä hyvin kuin se, joka nyt makaa *tässä*, ja hän osoitti suurta arkkua.

Sitte he molemmat hymyilivät ja läksivät menemään. Trond katseli pientä arkkua, jonka oli saanut:

— Mitä siinä on? kysyi hän.

— Vie se sisään ja katso, sanoi äiti.

Hän teki niin ja äiti auttoi häntä avaamaan arkkua. Silloin välähti suuri ilo hänen kasvoilleen; sillä hän näki siellä jotakin niin hienoista ja hentoista.

— Ota se, sanoi äiti.

Poika kosketti sitä vain yhdellä sormella, mutta veti sormensa peloissaan pois.

— Se itkee! sanoi hän.

— Rohkaise mieltäsi, sanoi äiti.

Hän kävi kiinni koko kourallaan ja otti kapineen arkusta. Hän piteli sitä ja käänteli sitä, hän nauroi ja kosketti sitä.

— Äiti mikä se on? kysyi hän; se oli kevyt kuin leikki.

— Se on viulu!

Sillä lailla sai Trond Alfinpoika ensimmäisen viulunsa. Isä osasi hiukan soittaa ja hän opetti pojalle ensi otteet; äiti osasi rallattaa säveliä siltä ajalta jolloin hän tanssi, ja nämä poika oppi, mutta rupesi pian itse tekemään uusia. Hän soitti aina kun ei lukenut, hän soitti niin että isä kerran sanoi hänen ihan näivettyvän siihen paikkaan. Kaikki mitä poika tähän päivään asti oli lukenut ja kuullut, meni viuluun. Pehmeä, hento kieli oli äiti; viereinen, joka aina seurasi äitiä, oli Ragnhild. Karkea kieli, jota hän harvemmin joutui koskettamaan, oli isä. Mutta viimeistä vakavaa kieltä hän miltei pelkäsi ja sille ei hän antanut mitään nimeä. Kun hän otti kvinttikielen väärin, niin siitä tuli kissa; mutta kun isän kieleen tuli väärä kosketus, niin se oli härkä; jousi se oli Blessommen, joka ajoi Köpenhaminasta Vaageen yhtenä yönä. Joka laulukin oli määrätty esine. Se laulu, jossa oli niitä pitkiä, vakavia ääniä, oli äiti mustassa hameessaan. Se joka hyppäsi ja pomppi, oli Mooses, joka änkötti ja löi sauvallaan kallioon. Hiljainen soitto, joka syntyi, kun jousi kevyenä lepäsi kielillä, oli sinipiika, joka kokosi karjan sumuun, kun eivät

muut sitä voineet nähdä.

Mutta soitto liiti tunturien yli ja pojan valtasi kaipaus. Kun isä eräänä päivänä kertoi, että pieni poika oli soittanut markkinoilla ja ansainnut paljon rahaa, odotti Trond äitiä kyökissä ja kysyi häneltä hiljaa, eikö hänkin pääsisi markkinoille soittamaan ihmisille.

— Kuinka sinä sellaisia ajattelet, sanoi äiti, mutta puhui siitä paikalla isälle.

— Kyllä hän vielä ehtii maailmalle, vastasi isä ja sanoi sen sellaisella äänellä, ettei äiti toista kertaa pyytänyt.

Pian puhuivat isä ja äiti taas pöydän ylitse joistakin uutisasukkaista, jotka hiljan olivat muuttaneet tunturille ja aikoivat naimisiin. Isä sanoi, etteivät he olleet saaneet pelimannia häihinsä.

— Enkö minä pääsisi pelimanniksi? kuiskasi poika, kun äiti taas oli tullut kyökkiin.

— Sinäkö, joka olet niin pieni, sanoi äiti, mutta hän meni latoon, missä isä oli ja sanoi sen hänelle. — Hän ei koskaan ole ollut kylässä, lisäsi hän, hän ei koskaan ole nähnyt kirkkoa.

— Minä en ymmärrä miksi sinä pyydät sitä minulta, sanoi Alf; mutta hän ei sanonut enempääkään ja äiti luuli saaneensa luvan.

Sentähden meni hän uutisasukkaiden luo ja tarjosi poikaa pelimanniksi.

— Niinkuin se poika soittaa, ei kukaan poika vielä ole soittanut.

Ja poika otettiin pelimanniksi. Kotonapa vasta nousi ilo! Poika soitti aamusta iltaan ja harjoitteli uusia nuotteja ja yöllä näki hän niistä unta; ne kantoivat häntä kukkuloiden yli vieraille maille, ikäänkuin hän olisi ratsastanut kiitävien pilvien päällä. Äiti ompeli hänelle uusia vaatteita, mutta isä ei tahtonut olla sisällä.

Viimeisenä yönä ei poika nukkunut, vaan ajatteli valmiiksi uuden nuotin kirkosta, jota ei hän ollut nähnyt. Varhain aamulla hän oli ylhäällä, äiti samoin, antamassa hänelle ruokaa, mutta ei hän saanut mitään syödyksi. Hän veti ylleen uudet vaatteet ja otti viulun käteensä ja silloin tuntui kaikki hänen silmissään loistavan ja välkkyvän. Äiti seurasi häntä porraskivelle ja katseli siitä kuinka hän kulki ylös mäkiä; hän läksi ensi kertaa kotoa.

Isä astui hiljaa sängystä ja meni ikkunaan; siinä hän silmillään seurasi poikaa, kunnes äiti portailla liikahti, silloin hän taasen meni sänkyyn ja oli pitkänään, kun äiti tuli sisään.

Hän kierteli miehensä ympärillä, ikäänkuin hänellä olisi ollut jotakin puhuttavaa. Ja vihdoin hän sanoi:

— Eiköhän minun pitäisi lähteä kirkolle katsomaan kuinka siellä käy.

Mies ei antanut mitään vastausta, hän katsoi siis asian päätetyksi ja läksi.

Se oli ihana poutapäivä, jolloin poika läksi nousemaan ylös tunturia; hän kuunteli lintuja ja näki auringon kimmeltelevän lehvillä, astuessaan eteenpäin, viulu kainalossa. Ja kun hän tuli häätaloon, ei hän vielä nähnyt mitään muuta kuin sen mitä hänen päässään ennestään oli, ei morsianta eikä saattoa; hän vaan kysyi, joko pian lähdetään ja kuuli että lähdetään. Hän asteli viuluineen edellä, hän kokosi soittoonsa koko aamun, kaiku vaan helisi puiden välissä.

— Joko kirkko kohta näkyy? kysyi hän takaansa.

Kauvan hänelle vastattiin, ettei, mutta vihdoin sanoi joku:

— Kun vaan kierretään tuo tunturinsyrjä tuossa, niin näet sen.

Hän pani viuluunsa uusimman nuottinsa, jousi tanssi kielellä ja hän katseli suoraan eteensä. Kylä lepäsi ihan hänen silmiensä alla!

Ensimmäiseksi näki hän pienen, keveän hattaran kuni sauhuna nousevan ylös vastakkaista tunturinsyrjää. Hänen silmäänsä näkyi vihreitä niittyjä ja suuria taloja, joiden ikkunoissa aurinko paloi; ne kimmeltelivät miltei kuin jäävyöry talvipäivänä. Talot suurenivat suurenemistaan ja ikkunoita lisääntyä lisääntymistään ja täällä toisella puolella oli mahdollottoman suuria punaisia taloja, niiden alapuolelle oli pantu kiinni hevosia; pieniä, koreapukuisia lapsia leikki mäellä, koiria istui katselemassa leikkiä. Mutta kaikkialla kulki pitkä, syvä sävel, joka pani pojan vapisemaan ja kaikki mitä hän näki, liikkui sen sävelen tahdissa. Samassa näki hän suuren, solakan rakennuksen, jonka korkea, kiiltävä huippu ulottui taivaaseen asti. Ja alempana kimmelteli auringossa satoja ikkunoita, niin että talot olivat

kuin tulesa. Se on varmaan kirkko! ajatteli poika ja sävelen täytyy tulla sieltä! Ympärillä seiso i ääretön joukko ihmisiä ja kaikki olivat toistensa näköiset! Hän pani heidät heti yhteyteen kirkon kanssa ja katseli pelonsekaisella kunnioituksella pienintäkin lasta. Nyt minä soitan! ajatteli Trond ja alkoi. Mutta mitä kummaa? Viuluhan ei enään soinut. — Mahtaa olla vika kielissä; hän tarkasti niitä, mutta ei niissä ollut mitään vikaa. "Sitte mahtaa syy olla siinä, etten paina tarpeeksi" ja hän painoi voimakkaasti, mutta viulu oli ikäänkuin särkynyt. Hän koetti vaihtaa kirkon nuottia toiseen, mutta ei se auttanut; ei ääntä, ainoastaan piipatusta ja valitusta. Hän tuns i kylmän hien pisaroivan alas kasvoja, hän ajatteli näitä järkeviä ihmisiä, jotka seisovat tässä ja ehkä nauravat häntä, häntä, joka kotona osasi soittaa niin kauniisti, muttei täällä saanut esiin ainoaa säveltä! "Jumalan kiitos, ettei äiti ole täällä näkemässä häpeääni", puheli hän itseks een, seisoeaan soittamassa keskellä kansanjoukkoa — mutta tuollahan hän seisoikin mustassa hameessaan ja eteni kauemman ja kauemman. Samassa äkkäsi hän sen mustatukkaisen miehen, joka oli antanut hänelle viulun, istumassa korkealla kirkon huipulla. "Anna se tänne!" huusi hän, nauroi ja ojensi kätensä, ja huippu, jolla hän istui, nousi ja laski, nousi ja laski; mutta poika otti viulun kainaloonsa. "Et saa!" huusi hän, kääntyi ja karkasi pois ihmisten joukosta ja läksi juoksemaan, talojen välitse, yli niittyjen ja metsien, kunnes ei hän enään jaksanut juosta, vaan vaipui maahan.

Siinä hän makasi kauvan, kasvot maassa, ja kun hän vihdo in kääntyi, ei hän muuta nähnyt eikä kuullut kuin Jumalan äärettömän taivaan, joka kaartui hänen päällään ja kohisi ikuista kohinaansa. Se tuntui hänestä niin kauhealta, että hänen uudelleen täytyi kääntyä maata kohti. Kun hän sitte nosti päätään, näki hän viulun, maassa yksinään.

— Kaikki on sinun syy si! huusi poika ja otti sen käteensä murskatakse en sen, mutta pidätti kätensä ja katseli viulua.

— Olemmehan me yhdessä viettäneet monta iloista hetkeä, puheli hän itseks een ja vaiken i. Mutta hetken perästä hän taas sanoi: — kielet täytyy katkaista, sillä ne ovat kelvottomat! ja hän otti veitsen ja leikkasi.

— Au! pani kvintti lyhyeen ja tuskallisesti. Poika leikkasi.

— Au! sanoi seuraava; mutta poika vaan leikkasi.

— Au! pani kolmas raskaasti...

Ja jo oli neljäs hänen käsissään. Suuri tuska valtasi hänet; hän ei katkaissut neljättä kieltä, sitä jolle ei hän koskaan ollut uskaltanut antaa nimeä. Nyt hän myöskin oli tuntevinaan, ettei syy siihen, ettei hän ollut osannut soittaa, sittenkään ollut kielten. Samassa asteli äiti hitaasti häntä kohti, tullakseen viemään häntä kotiin. Mutta entistä suurempi kauhu valtasi pojan, hän piteli viulua katkenneine kielineen kädessään, nousi ja huusi alas äitiä vastaan:

— Ei äiti, kotiin en tulee ennenku in osaan soittaa mitä tänään olen nähnyt.

ISÄ.

Se mies, josta tässä kerrotaan, oli pitäjänsä mahtavin; hänen nimensä oli Thord Överaas. Eräänä päivänä seiso i hän papin kansliahuoneessa vakavana ja pystyssä päin.

— Minulle on syntynyt poika, sanoi hän, — ja minä tahtoisin kastattaa hänet.

— Mikä nimeksi pannaan?

— Finn, isäni mukaan.

— Entä kummit?

Thord mainitsi heidät ja he olivat pitäjän mahtavimpia miehiä ja naisia, hänen sukulaisiaan.

— Onko vielä muuta? kysyi pappi ja nosti silmänsä.

Talonpoika seiso i hetken ääneti.

— Soisin, että hänet kastettaisiin yksikseen, sanoi hän.

— Siis arkipäivänä?

— Ensi lauantaina kello 12 päivällä.

— Onko vielä muuta? kysyi pappi.

— Ei ole mitään, ja talonpoika käänteli lakkiaan ikäänkuin lähteäkseen.

Silloin nousi pappi.

— On sentään, sanoi hän ja astui ihan Thordin eteen, otti hänen kätensä ja katsoi häntä silmiin; — suokoon Jumala, että saisit lapsesta siunausta!

Kuusitoista vuotta myöhemmin seisoivat Thord papin huoneessa.

— Sinäpä pysyt nuorena, sinä Thord, sanoi pappi, sillä hän ei huomannut hänessä mitään muutosta.

— Minulla ei olekaan mitään huolia, vastasi Thord. Pappi ei sanonut siihen mitään, mutta vähän ajan perästä hän kysyi:

— Mitä asiaa sinulla tänä iltana on?

— Tulin puhumaan pojastani, jonka huomenna pitäisi päästä ripille.

— Se on reipas poika.

— En tahtonut maksaa ennenkuin kuulin kuinka monentena hän seisoo kirkon lattialla.

— Ensimmäisenä.

— Vai niin se on — tässä on sitte papille kymmenen.

— Onko vielä mitä muuta? kysyi pappi ja katsoi Thordiin.

— Ei ole.

Thord läksi.

Taas kului kahdeksan vuotta ja eräänä päivänä kuului papin kanslian edustalta melua, sillä paljon miehiä tuli sisään, ensimmäisenä Thord. Pappi nosti päätään ja tunsi hänet.

— Sinä tulet tänä iltana mieslukuisena.

— Tulen panemaan poikaani kuulutukseen. Hän menee naimisiin Kaarina Storlidenin, tämän Gudmundin tyttären kanssa, joka seisoo tässä.

— Sehän on paikkakunnan rikkain tyttö.

— Niinhän ne sanovat, vastasi talonpoika ja sitaisi ylös hiuksiaan toisella kädellään.

Pappi istui hetkisen ikäänkuin ajatuksiin vaipuneena, hän ei sanonut mitään, vaan kirjoitti nimet kirjoihinsa ja miehet kirjoittivat alle. Thord laski kolme taalaria pöydälle.

— Ei minulle tule kuin yksi, sanoi pappi.

— Kyllähän minä sen tiedän, mutta hän on ainoa lapseni — minä tahtoisin antaa vähän runsaammin.

Pappi otti vastaan rahat.

— Sinä seisot täällä nyt kolmannen kerran poikasi asioilla, Thord...

— Mutta nyt ne ovatkin suoritettut, sanoi Thord, pani muistikirjansa kokoon, sanoi hyvästi ja läksi.

Miehet menivät hitaasti perässä.

Kaksi viikkoa myöhemmin soutivat isä ja poika kauniilla ilmalla veden poikki Storlideniin puhumaan häistä.

— Tämä tuhto ei ole oikein lujassa, sanoi poika ja nousi panemaan sitä kuntoon allensa.

Samassa lähtee lauta, jolla hän seisoo, luisumaan; hän levittää käsivartensa, huutaa ja putoaa veteen.

— Ota airo! huusi isä, nousi ja ojensi airon. Mutta kun poika hetkisen on koettanut uida, kankenee

hän. — Odota vähän, huusi isä ja sousti paikalle.

Silloin keikahtaa poika selälleen, luo isään pitkän katseen — ja vaipuu.

Thord ei oikein tahtonut sitä uskoa, hän pysytteli venettä paikoillaan ja tuijotti siihen kohtaan, mihin poika oli vaipunut, ikäänkuin odottaen hänen nousevan pinnalle. Muutamia kuplia nousi, ja taas muutamia, nousi suuri kupla, joka särkyi — sitte lepäsi järvi peilinä.

Kolme päivää ja kolme yötä näkivät ihmiset isän veneellään kiertävän samaa kohtaa, syömättä tai nukkumatta; hän etsi poikaansa. Kolmannen päivän aamuna hän hänet löysi ja kantoi hänet harjanteiden poikki taloonsa.

Siitä päivästä oli kulunut noin vuosi. Eräänä syysiltana myöhään kuulee pappi sitte jonkun kopistelevan oven takana ja varovaisesti hakevan lukkoa. Pappi avasi oven ja huoneeseen astui pitkä, laiha, käyrävirtainen, valkohapsinen mies. Pappi katseli häntä kauvan ennenkuin tunsu hänet. Se oli Thord.

— Tuletko sinä näin myöhään? sanoi pappi ja jäi ääneti seisomaan hänen eteensä.

— Myöhäänhän minä tulen, sanoi Thord ja istuutui. Pappikin istuutui, ikäänkuin odottamaan; kauvan he kumpikin vaikenivat, sitte sanoi Thord: — minä tahtoisin antaa köyhille lahjan; siitä pitäisi tehtävän rahasto, joka kantaa poikani nimeä.

Hän nousi, laski pöydälle rahaa ja istuutui taasen. Pappi laski rahoja.

— Tässä on paljon rahaa, sanoi hän.

— Siinä on puolet talostani; minä möin sen tänään. Pappi istui kauvan ääneti; vihdoin hän lempeästi kysyi:

— Mihin sinä nyt aiot ryhtyä, Thord?

— Johonkin parempaan.

He istuivat vähän aikaa, Thord katse maassa, pappi katsoen häneen. Sitte sanoi pappi hiljaa ja vitkaan:

— Nyt taitaa poikasi vihdoinkin tuottaa sinulle siunausta.

— Niin minä itsekin luulen, sanoi Thord ja nosti silmänsä.

Ja kaksi raskasta kyyneltä vierähti alas poskia.

KOTKANPESÄ.

Endrelä oli pieni, yksinäinen kylä, keskellä korkeita tuntureja. Laaksonpohja oli tasainen ja hedelmällinen, vain leveä virta, joka tuli tuntureilta, halkoi sitä. Tämä virta juoksi järveen, joka oli ihan likellä kylää ja joka näkyi kauvas.

Endrevettä myöten se mies muinoin oli tullut, joka rupesi laaksoa viljelemään; hänen nimensä oli Endre ja hänen jälkeläisensä täällä asuivat. Toiset sanoivat hänen paenneen tänne murhatyön takia, siksi oli hänen sukunsa niin synkkä; toiset sanoivat sitä tunturien syyksi, jotka juhannuspäivänä ajoivat pois auringon kello viisi iltapäivällä.

Tämän kylän päällä riippui kotkanpesä. Se oli tehty korkealle kallionrevelmään, tunturin kylkeen; kaikki saattoivat nähdä kun naaraskotka asettui pesälle, mutta kukaan ei saattanut sitä saavuttaa. Koiraskotka purjehti korkealla kylän yläpuolella ja laskeutui silloin tällöin ottamaan karitsan; kerran se otti pienen lapsenkin ja meni menojaan. Sentähden ei paikkakunta saattanut olla rauhallinen niinkauvan kuin kotkanpesä oli Flak-tunturilla. Kansa tiesi kertoa, että ennen vanhaan kaksi veljestä oli kiivennyt pesälle ja hävittänyt sen; mutta nykyajan kansassa ei ollut ketään sellaista, joka olisi sinne ylettynyt.

Missä vaan kaksi endreläistä sattui yhteen, puhuivat he kotkan pesästä ja katsoivat sinne. He tiesivät koska kotkat tänä vuonna olivat palanneet, minne ne olivat iskeneet, missä tehneet pahaa, ja kuka

viimeksi oli koettanut kiivetä pesälle. Nuoret kiipeilivät lapsesta pitäen vuorille ja puihin ja harjoittelivat painia ja syliotteita, kerran kiivetäkseen hävittämään kotkanpesän, kuten veljekset.

Siihen aikaan, josta tässä kerrotaan, oli Leif paras poika Endrelässä eikä hän ollut Endren sukua. Hänellä oli käherät hiukset ja pienet silmät, hän oli mainio kaikissa kisoissa ja naisiin menevä. Hän rupesi jo aikaiseen puhumaan, että hän kerran saavuttaa kotkanpesän; mutta ihmiset arvelivat, ettei siitä pitäisi niin paljon puhua.

Se ärsytti häntä ja ennenkuin hän oli päässyt parhaimpaan ikäänsäkään, läksi hän kiipeemään. Oli aurinkoinen aamupäivä alkukesästä; pojat mahtoivat vasta olla munasta päässeitä. Ihmisiä oli kokoontunut suureen joukkoon tunturin juurelle katsomaan, vanhat kielsivät lähtemästä kiipeemään, nuoret yllyttivät. Mutta poika ei kuunnellut kuin omaa haluaan, odotti sentähden kunnes emäkotka oli jättänyt pesän, hypähti kiinni puunoksaan ja riippui monen kyynärän korkeudella maasta. Puu kasvoi revelmässä ja tätä revelmää pitkin hän meni. Pieniä kiviä irtaantui jalan alta, soraa ja multaa valui alas, muuten oli ihan hiljaista; vain virta vieri taempana, pitäen kaukaista, ainaista kohinaansa. Tunturi rupesi ulkonemistaan ulkonemaan, poika riippui kauvan kiinni toisesta kädestään, hakien jalansijaa, mutta löytämättä. Monet, varsinkin naiset, käänsivät pois kasvonsa ja sanoivat, ettei hän olisi tehnyt tätä, jos hänen vanhempansa olisivat olleet elossa. Vihdoin hän kuitenkin tapasi jalansijan, haki taas, milloin käsin, milloin jaloin, jalansija petti, hän luisui, mutta sai taas kiinni. Alhaalla seisijat kuulivat toistensa vetävän henkeään. Äkkiä nousi pitkä, nuori tyttö, joka oli istunut yksin kivellä; ihmiset sanoivat, että hän jo lapsena oli lupautunut pojalle, vaikkei poika kuulunut sukuunkaan. Tyttö oikaisi kätensä tunturia kohti ja huusi:

— Leif, Leif, miksi sinä teet tätä?

Kaikki kääntyivät häneen katsomaan, isä seiso ihan vieressä ja silmäili ankarasti häneen, mutta hän ei häntä edes tuntenutkaan. — Tule alas, Leif, huusi hän, — minä pidän sinusta etkä sinä sieltä ylhäältä mitään voita!

Hetken tai kaksi näkyi poika punnitsevan asiaa, mutta sitte hän kiipesi ylemmä. Hänellä oli väkevät kädet ja jalat, sentähden kävi kaikki hyvän aikaa onnellisesti; mutta pian hän rupesi väsymään, sillä hän pysähtyi usein. Pieni kivi vieri alas kuin minäkin enteenä ja kaikkien silmien täytyi seurata sitä alas asti. Toiset eivät saattaneet kestää tätä, vaan läksivät pois. Tyttö vain seiso korkealla kivellään, vänteli käsiään ja katseli ylöspäin. Leif hapuili taasen kädellään, sitte se heltisi, tyttö näki sen selvästi; hän iski kiinni toisella kädellään, sekin heltisi.

— Leif! kirkkaisi tyttö niin että vihloi ja kaikki muutkin yhtyivät huutoon.

— Hän luisuu! huusivat he ja ojensivat kätensä häntä kohti, sekä miehet että naiset.

Hän luisuikin, veti perässään hiekkaa, kiviä ja multaa, hän luisui luisumistaan yhä nopeammin ja nopeammin; ihmiset kääntyivät pois päin ja sitte he kuulivat: takaansa rytinää ja rapinaa, kuulivat raskaan läjäyksen, ikäänkuin suuri kasa märkää multaa olisi pudonnut maahan.

Kun he taas saattoivat kääntyä katsomaan, makasi hän heidän edessään murskana, tuntemattomana. Tyttö makasi suullaan kivellä, isä kantoi pois hänet.

Nuoret, jotka kiivainten olivat kiihoittaneet Leifiä kiipeemään, eivät enään olisi uskaltaneet käydä häntä edes auttamaan; toiset eivät saattaneet häntä katsellakaan. Vanhojen täytyi astua esiin. Vanhin virkkoi, tarttuessaan ruhjottuun ruumiiseen:

— Ikävähän tämä oli; — mutta, lisäsi hän ja katsahti ylöspäin,— onhan se hyväkin, että on jotakin, joka on niin korkealla, ettei kaikki kansa ylety sitä ottamaan.

USKOLLISUUTTA.

Kotiseutuni tasangoilla asui pariskunta, jolla oli kuusi poikaa; he ahersivat uskollisesti hyvin suurella, mutta rappeutuneella talolla, kunnes tapaturmainen isku teki lopun miehen elämästä ja vaimo jäi hoitamaan raskasraateista viljelystään ja kuutta lastaan. Hän ei kuitenkaan joutunut neuvottomaksi, vaan talutti molemmat vanhimmat pojat kirstun luo ja pani heidät isän ruumiin ääressä lupaamaan, että he auttavat nuorempia veljiään ja äitiään sen mukaan kuin Jumala antaa voimia. He lupasivat ja pitivätkin sanansa, kunnes nuorin pojista oli päässyt ripille. Silloin he katsoivat olevansa vapaat, vanhin

nai talollisen lesken ja vanhimman jälkeinen vähän ajan kuluttua hänen varakkaan sisarensa.

Neljän seuraavan veljen piti nyt käydä kiinni talon johtoon, senjälkeen että heitä itseään tähän asti oli johdettu. He eivät erittäin rohkeina käyneet tähän työhön; he olivat lapsesta asti tottuneet olemaan yhdessä, joko kaksitellen tai kaikki neljä ja nyt liittyivät he entistä likemmä toisiaan, kun heidän täytyi turvautua toistensa apuun. Kukaan ei ilmaissut mitään omaa mielipidettä, ennenkuin varmaan luuli tietävänsä toisten mielipiteen; itse asiassa eivät he tietäneet omaa mieltäänkään ennenkuin olivat katsoneet toistensa kasvoja. He eivät olleet tehneet mitään päätöstä, mutta sellainen sanaton sopimus heidän välillään kuitenkin oli, etteivät he eroaisi niin kauvan kuin äiti eli. Äiti oli kuitenkin vähän toista mieltä ja sai molemmat vanhimmat puolelleen. Talon maanviljelys oli paisunut suureksi ja tarvitsi enemmän apua, jonkatähden äiti ehdotti, että molemmille vanhemmille maksettaisiin heidän osansa ja talo jaettaisiin neljän nuoremman kesken, siten, että he kaksi yhdessä viljelisivät osiaan. Vanhan rinnalle rakennettaisiin uusi huonerivi, toinen pari muuttaisi siihen, toinen jäisi äidin luo. Mutta muuttavasta parista piti toisen mennä naimisiin, koska sekä talo että karja tarvitsi hoitajaa — ja äiti mainitsi tytön, jota hän toivoi miniäkseen.

Kenelläkään ei ollut mitään tätä vastaan; nousi vaan kysymys, kumpiko veljespari muuttaisi äidin luota ja kumpiko heistä menisi naimisiin. Vanhin sanoi, että hän kyllä muuttaa, mutta naimisiin ei hän koskaan mene ja muutkin torjuivat naimakaupan luotaan.

Pojat sopivat sitte äidin kanssa, että tyttö itse saisi ratkaista asian. Ja eräänä kesäiltana ylhäällä karjatalolla äiti kysyikin häneltä, eikö hän tahtoisu muuttaa emännäksi Tasalaan, ja tyttö suostuikin. Niin, kenen pojista hän tahtoo, sillä hän saattaa saada kenen tahtoo. Sitä ei tyttö ollut ajatellut. Paras oli sitte nyt ajatella, sillä asia riippui hänestä. Niin, no, jos ottaisi vanhimman; mutta häntä ei hän voinut saada, sillä hän ei tahtonut mennä naimisiin. — Silloin mainitsi tyttö nuorimman. Mutta äiti piti sitä niin outona, hän kun oli nuorin.

— Lähinnä nuorin sitte.

— Miksei lähinnä vanhin?

— Niin, miksei? vastasi tyttö, sillä häntä hän kaiken aikaa oli ajatellut ja sentähden ei hän ollut häntä maininnut.

Mutta äiti oli huomannut sen jo silloin kun vanhin poika kieltäytyi menemästä naimisiin, että hän varmaan arveli lähinnä vanhimman ja tytön katsovan toisiaan hellin silmin. Lähinnä vanhin meni siis naimisiin tytön kanssa ja vanhin muutti hänen kanssaan. Miten he sitte lienevät jakaneet talon keskenään, sitä eivät vieraat koskaan saaneet tietää; sillä he tekivät työtä yhdessä kuten ennenkin ja korjasivat viljat milloin toiseen, milloin toiseen latoon.

Jonkun ajan perästä rupesi äiti heikkenemään; hän tarvitsi lepoa ja siis myöskin apua ja pojat päättivät ottaa palvelukseensa tytön, joka muutenkin kävi siellä työssä. Nuorimman piti kysyä tytöltä seuraavana päivänä, kun oltiin lehdessä; hän tunsu tytön parhaiten. Mutta nuorin oli kauvan hiljaisuudessa mahtanut pitää työstä, sillä kun hänen piti kysyä häneltä, teki hän sen niin oudosti, että tyttö luuli hänen kosivan ja antoi myöntävän vastauksen. Poika pelästyi ja meni paikalla veljiensä luo kertomaan kuinka hullusti oli käynyt. He kävivät kaikki neljä hyvin vakaviksi eikä kukaan uskaltanut lausua ensimmäistä sanaa. Mutta lähinnä nuorin näki nuorimman kasvoista, että hän todella piti työstä ja että hän siitä syystä oli pelästynyt. Samalla hän myöskin aavisti oman kohtalonsa, nimittäin, että hän jää vanhaksipojaksi; sillä jos nuorimman piti mennä naimisiin, niin ei hän voinut mennä. Se tuntui vähän kovalta, sillä hänelläkin oli mielitietynsä; mutta sille nyt ei mahtanut mitään. Hän puuttui nyt ensinnä puhumaan ja sanoi, että varmintahan se oli, että tyttö rupesi emännäksi taloon. Heti kun yksi oli puhunut, olivat muut asiasta yksimieliset ja läksivät puhumaan äidille. Mutta kun he pääsivät kotiin, oli äiti vakavasti sairastunut; heidän täytyi odottaa, kunnes hän parani, mutta kun ei hän enään parantunutkaan, pitivät he taasen neuvottelun. Silloin sai nuorin heidät suostumaan siihen, että kaikki pysyisi ennallaan niin kauvan kuin äiti oli vuoteen omana; sillä tytölle ei pitänyt toimittaa useampia hoidettavia kuin äiti. Ja siihen asia jäi.

Äiti oli kuusitoista vuotta vuoteen omana. Kuusitoista vuotta hoiti tuleva miniä häntä nöyränä ja kärsivällisenä. Kuudentoista vuoden aikana kokoontuivat pojat joka ilta hänen vuoteensa ympärille pitämään hartaushetkeä ja sunnuntaina olivat molemmat vanhimmatkin mukana. Näinä hiljaisina hetkinä pyysi äiti heitä usein muistamaan sitä, joka oli häntä hoitanut; he ymmärsivät mitä hän tarkoitti ja lupasivat täyttää hänen toivomuksensa. Hän siunasi kaikkina näinä kuutenatoista vuonna tautiaan siksi, että se oli antanut hänen viimeiseen asti maistaa äidin iloa; hän kiitti heitä joka kerta kun he kokoontuivat ja vihdoin se sitte tapahtui viimeisen kerran.

Kun hän oli kuollut kokoontuivat kaikki kuusi poikaa kantamaan häntä hautaan. Siellä oli sellainen tapa, että naisetkin seurasivat mukana hautausaatossa ja tällä kertaa seurasi koko pitäjä, sekä miehet

että naiset, kaikki, jotka kynnelle kykenivät, yksin lapsetkin. Ensinnä asteli lukkari esilaulajana, sitte vainajan kuusi poikaa, kantaen kirstua ja sitte koko pitäjä, kaikki veisaten niin, että kuului pitkänvirstan päähän. Ja kun ruumis oli laskettu hautaan ja hauta luotu umpeen, kulki koko saatto kirkkoon, jossa nuorin poika samalla piti vihittämän; pojat olivat järjestäneet asiat näin, sillä yhteenhän ne oikeastaan kuuluivat. Kirkossa puhui pappi, isävainajani, uskollisuudesta, ja puhui sillä tavalla, että minusta, joka sattumalta olin joutunut kuuntelemaan, tuntui, kun astuin ulos kirkosta, siltä kuin saarna olisi sulanut yhteen järven ja tunturien ja koko luonnon suuruuden kanssa.

ELÄMÄN ARVOITUS.

— Miksi me istumme tänne?

— Siksi että täällä on korkeaa ja valoisaa.

— Mutta täällä on äkkijyrkkää; minua pyörryttää; ja aurinko paahtaa liian väkevästi veteen; mennään kauvemmas!

— Mennään sitte takaisin vihreään lehtimajaan; siellä oli niin kaunista.

— Ei, emme sinnekään! ja mies päästihe pitkäkseen ikäänkuin ei hän olisi jaksanut tai tahtonut mennä eteenpäin.

Nainen jäi seisomaan, silmät vilkkumatta tähdäten häneen. Silloin sanoi mies:

— Aasta, nyt sinä saat selittää miksi sinä niin pelästyit, kun se vieras laivuri hämärissä astui sisään.

— Johan minä ajattelin! kuiskasi nainen ja näytti aikovan lähteä pakoon.

— Sinun täytyy sanoa se ennenkuin lähdet, sillä muuten en minä tule perässä.

— Botolf! huudahti nainen ja kääntyi, mutta jäi seisomaan.

Mies lausui:

— Minä olen luvannut olla kysymättä, se on totta. Ja minä pidänkin lupaukseni, jos niin tahdot. Mutta sitte on kaikki lopussa.

Nainen purskahti itkuun ja tuli likemmä. Hänen hento, pieni ruumiinsa, hienot kädet, hänen pehmeät, vaaleat hiuksensa, joiden ympäriltä huivi oli valunut niskaan, hänen silmänsä ja huulensa — kaikki säteili sekä erikseen että yhtenäisyytenä; aurinko paistoi suoraan häneen. Mies karkasi pystyyn.

— Niin, sinä tiedät, että kun katsot minuun noin, niin minä annan perään. Mutta minä tiedän minäkin, että jälkeensä tulee aina vaan pahempaa. Etkö sinä ymmärrä sitä, että vaikka minä sata kertaa lupaisin sinulle, etten tahdo tietää mitään menneisyydestäsi, niin en saa rauhaa, en voi pitää lupaustani!

Koko hänen muotonsa ilmaisi rakkauden tuskaa, joka ei ollut eilispäivästä kotoisin.

— Botolf, sinähän lupasit minulle silloin kun et koskaan antanut minun olla rauhassa, ettet kajoaisi siihen mitä en minä koskaan, koskaan voi sinulle sanoa. Sinä lupasit minulle sen juhlallisesti, sinä sanoit, että se oli sinulle yhdentekevää, ettet muusta välittänyt kuin vaan minusta itsestäni. — Botolf!

Ja nainen oli polvillaan hänen edessään kanervikossa, hän itki kuin hengenhädässä, hän katseli häneen, kyynelten yhä puhuessa kieltään eikä mies iässään ollut nähnyt mitään niin kaunista ja onnetonta.

— Herra armahtakoon minua! sanoi hän ja kimmahdi pystyyn, mutta istuutui samassa taas. — Kun sinä pitäisit minusta edes senverran, että voisit luottaa minuun — kuinka me voisimme olla onnelliset!

— Ja kun sinä hiukankin voisit luottaa minuun! rukoili nainen ja ryömi polvillaan likemmä; sitte hän lisäsi: — Pitää sinusta? Sinä yönä, jolloin minä jouduin kannelle — meidän laivamme oli törmännyt yhteen sinun laivasi kanssa, sinä seisot vanteissa komentamassa —, en ikinä ollut nähnyt mitään niin voimakasta; minä pidin sinusta heti! Ja kun sinä kannoit minua veneeseen, ja laivat upposivat, — silloin minä tunsin sellaista elämänhalua! — ja minä olin luullut, etten sellaista koskaan enään tuntisi.

Hän vaikeni ja itki, mutta sitte hän laski kädet ristiin hänen polvensa päälle.

— Botolf! rukoili hän, — ole suuri, ole suuri niinkuin silloin, kun otit minut paljaana — vain minut! — Botolf!

Miltei kovasti vastasi mies:

— Miksi sinä kiusaat minua? Tiedäthän sinä, etten minä voi! Sieluahan me tahdomme — emme sitä!
— Ensi päivinä sellainen käy, muttei sitte.

Nainen vetäytyi pois ja lausui toivottomana:

— Oi ei, elämää ei koskaan enään saa eheäksi; oi Jumala! ja hän tyrskähti itkemään.

— Anna sinä minulle koko elämäsi äläkä vain sirpaletta, niin minun elämäni tulee eheäksi.

Mies puhui voimakkaasti, ikäänkuin rohkaistakseen häntä ja hän näki hänen taistelevan.

— Voita itsesi, uskalla! Pahempaa kuin tämä on, ei voi tulla.

— Sinä saatat ajaa minut äärimpään epätoivoon! rukoili hän.

Mies käsitti hänet väärin ja jatkoi yhä:

— Vaikka se olisi suurin rikos, niin minä koetan kantaa sen, mutta tätä en jaksakaan kantaa.

— Ei, en minäkään! huusi nainen ja nousi.

— Minä autan sinua! mies nousi hänkin, — joka päivä minä autan sinua, kun vaan tiedän mitä se on. Mutta minä olen liian ylpeä olemaan sellaisen omaisuuden vartijana, jota en tunne — ja joka ehkä onkin toisen!

Nainen hulmahti polttavan punaiseksi.

— Häpeä! Minä olen meistä kahdesta ylpeämpi enkä tarjoa toisen omaa.
— Nyt sinun täytyy lakata!

— Ei, jos sinä kerran olet ylpeä, niin poista epäluuloni!

— Jeesus Kristus, en enään kestä tätä!

— Ei, minä olenkin vannonut, että tänään siitä pitää tulla loppu.

— Etkö sinä ole armoton, huusi vaimo, — kun kidutat naista, joka on uskoutunut sinulle ja joka on rukoillut niin hartaasti kuin minä! ja hän oli taasen purskahtamaisillaan itkuun, mutta teki äkkiä kääntein ja puhkesi puhumaan: — nyt minä älyän: sinä tahdot, että minun sisestäni pääsisi oikein suuri parku; sillä silloin sinä saisit tietää jotakin.

— Hän katsahti häneen vihastuneena ja kääntyi pois päin. Silloin kuuli hän hitaasti, sanat yksitellen:

— Tahdotko vai etkö tahdo?

Hän ojensi kätensä:

— En, vaikka tarjoaisit minulle kaikki mitä me täältä näemme!

Hän loittoni miehestä, povi aaltoili, silmät liitelivät paikasta toiseen, mutta useinten häneen, milloin soimaten, milloin vaikeroiden ja taas soimaten. Hän nojautui puuta vastaan ja itki, sitte hän lakkasi itkemästä, mutta loittoni entiseen tapaansa.

— Tiesinhän minä, ettet sinä pitänyt minusta, kuuli hän miehen sanovan — ja nöyrtyi samassa hetkessä maan tasalle ja oli täynnä katumusta; pari kertaa yritti hän vastata, mutta heittäytyi sensijaan kanerviin ja peitti kasvot käsillään.

Mies meni hänen luokseen ja kumartui hänen puoleensa. Hän tunsu hänen siinä seisovan, hän odotti hänen puhettaan ja piteli käsiä silmillään; mutta kun ei mitään kuulunut, rupesi häntä peloittamaan entistä enemmän ja hänen täytyi katsoa ylös. Ja samassa hän karkasi seisalleen, sillä miehen ahavoituneet, pitkähköet kasvot olivat käyneet ikäänkuin ontoiksi, syvät silmät tuijottivat kulmakarvoja vailla, leveä, kokoonpuristettu suu, koko ääretön olento ahdisti häntä niin kootuin, tavattomin voimin, että hän äkkiä näki hänen seisovan komentamassa kuten tuona haaksirikon yönä; hän oli kasvanut suureksi kuten silloin eikä hänen voimillaan ollut rajaa, mutta tällä kertaa ne seisivat häntä itseään

vastassa!

Sinä olet valehdellut minulle, Aasta!

Nainen väistyi, mutta mies tuli perässä.

— Sinä olet vietellyt minutkin valehtelemaan, *meillä ei yhdyselämämme aikana ole ollut ainoatakaan täyden totuuden päivää!*

Mies seisoj niin likellä häntä, että hän saattoi tuntea hänen lämpöisen hengityksensä, hän katsoi Aastaa suoraan silmiin niin että Aastan silmissä musteni, hän ei tietänyt mitä hän ensi silmänräpäyksessä sanoisi tai tekisi, sentähden sulki hän silmänsä. Hän seisoj kuin kaatumaisillaan tai lähtemäisillään pakoon. Ratkaisun hetki oli tullut. Siinä syvässä hiljaisuudessa, joka kävi sen edellä, pelästyi mieskin ja vielä kerran muuttui hänen mielensä:

— Todista! Heitä pois nuo kujeesi — tee se nyt, tässä!

— Kyllä, vastasi nainen, mutta tietämättä mitä sanoi.

— Tee se nyt, tässä, sanon minä!

Mieheltä pääsi parahdus; sillä nainen oli karannut hänen ohitsensa ja syössyt alas. Hän näki hänen vaaleat hiuksensa, hänen ojennetut kätensä, liinasen, joka hulmahti levälleen, irtaantui, jäi yksin lihoittelemaan ja meni kauvemmas. Hän ei kuullut mitään huutoa eikä loiskinaa; sillä alas oli pitkä matka. Hän ei yleensä kuullut ensinkään; sillä hän oli kaatunut.

Merestä oli hän sinä yönä tullut hänelle, mereen oli hän taasen kadonnut ja hänen mukanaan hänen elämänsä tarina. Kaikki mitä miehen sielu omisti, oli painunut yömustaan syvyyteen — eikö hänen ollut paras mennä perässä? Hän oli tullut tänne järkkymättömin tahdoin tekemään loppua tuskistaan; — tämä ei ollut mikään loppu, nyt ei loppua koskaan voi tulla, nyt tuskat vasta todenteolla alkavat. Huusihan vaimon viimeinen teko hänelle, että hän oli erehtynyt ja surmannut hänet! Mutta vaikka tuskat kasvaisivat kymmenkertaisiksi, niin hänen täytyy elää saadakseen mieltä miten tämä on tapahtunut. Hänet, miltei ainoa, joka tuona hirmuisena yönä pelastettiin, hänet piti pelastettaman vain jotta hänen pelastajansa saisi surmata hänet. Mies, joka oli purjehtinut ja käynyt kauppaä ikäänkuin ei maailmas muuta olisikaan kuin merta ja kaupantekoa, oli äkkiä joutunut rakkauden uhriksi, joka tappoi sekä hänet että rakastetun. Oliko hän paha? Ei hän koskaan ollut kuullut kenenkään sitä väittävän eikö hän ollut tuntenut sitä. Mutta mitä tämä sitte oli? Hän nousi — ei syöksykseen alas jyrkän teestä, vaan mennäkseen alas maailmaan; kukaan ei ota itseään hengiltä samana hetkenä, jolloin hän on saanut arvoituksen ratkaistavakseen.

Mutta eihän sitä koskaan saattanut ratkaista. Aasta oli asunut Amerikasas siitä kun hän tuli täysikasvaneeksi ja sieltä hän tuli, kun laivat törmäsivät yhteen. Mistä Amerikan osasta oli alettava? Mistä osasta Norjaa hän oli kotoisin, mies ei varmuudella tietänyt sitä, hän ei ollut varmas edes siitäkään, että hänen sukunimensä oli sama mitä perhe Norjassa oli kantanut. Ja entä vieras laivuri? Niin, missä hän oli? Ja tunsiko hän Aastaa? vai Aastako yksin tunsii hänet? Ihan yhtä hyvin olisi voinut kysellä mereltä ja yhtä mielellään olisi voinut syöstä mereen kuin lähteä tutkimaan näitä asioita.

Mies oli erehtynyt! Katuva syntinen olisi keventänyt sydäntään tunnustamalla kaikki miehelleen ja katumaton olisi turvautunut verukkeisiin. Mutta tämä ei paljastanut mitään eikö turvautunut verukkeisiin, vaan heittäytyi kuolemaan, kun mies ahdisti. Sellaista rohkeutta ei ole rikollisella. Miksei sitte? Mieluummin kuin tunnustaa, sillä siihen vaaditaan vieläkin suurempaa. Mutta tunnustamisen rohkeutta ei häneltä puuttunut, sillä olihan hän alkanut tunnustamalla, että oli jotakin, jota ei hän voinut sanoa. Rikos itse mahtoi sen kieltää. Mutta ei hänen rikoksensa saattanut olla niin suuri; sillä hän oli usein niin iloinen, ihan ylenannetun iloinen; hän oli kiivas, mutta hienotunteinen ja perin hyväsydäminen. Rikoksen täytyi olla toisen ihmisen. Mutta miksei hän sanonut, että se oli toisen; sillä sitenhän kaikki olisi ollut hyvin. Mutta jollei rikos ollut hänen eikö toisenkaan, niin mitä se sitte oli? Olihan hän itse sanonut, että jotakin oli — ja entä sitte vieras laivuri, jota hän niin oli pelästynyt? Mitä tämä oli, mitä ihmettä tämä oli? — Jos hän olisi ollut elossa, niin mies yhä olisi kiduttanut häntä — hän sai itsensä kiinni tästä ja tunsii suuren viheliäisyytensä.

Mutta se alkoi uudestaan. Ehkei Aasta ollutkaan niin rikollinen kuin itse luuli, tai ehkei niin rikollinen kuin miltä hän muista näytti; kuinka usein onkaan meidän syyllisyytemme takana syyttömyyttä, synnissämme viattomuutta, vaikka niin harvat sen ymmärtävät, ja Botolfin, joka oli niin täynnä epäluuloa, ei Aasta ollut uskonut sitä käsittävä. Hän olisi yhdestä selvästä vastauksesta saanut tuhansia epäluuloisia kysymyksiä, sentähden oli Aasta mieluummin uskoutunut kuoleman omaksi kuin hänelle! Miksei hän koskaan, koskaan ollut voinut jättää Aastaa rauhaan? *Hänen* turviinsa hän oli paennut menneisyyttä, *hänen* luotaan hän oli hakenut turvaa sitä vastaan, ja hän, Botolf houkutteli menneisyyden perässä ja usutti sitä aina hänen kimppuunsa! Olihan Aasta hänelle altis, olihan hän

hänen sylissäan lämmin ja sorja — mitä hänen menneisyytensä sitte häneen kuului! Ja jos se häneen kuului, niin miksei sitte heti? Ei, senmukaan kuin Aastan hellyys kasvoi, kasvoi Botolfin rauhattomuus; kun ei yksin ihailu ja kiitollisuus, vaan sydämen kiintymys, tehneet Aastaa hänen omakseen, tahtoi hän tietää, oliko hän ollut toisen oma, ja mitä hän ennen oli kokenut. Ja jota enemmän tämä Aastaan koski, jota enemmän hän rukoili armoa, sitä enemmän täytyi hänen häntä ahdistaa, sillä olihan sitte edes jotakin!

Ensi kerran johtui hänen mieleensä: oliko *hän* itse sanonut *hänelle* kaikki? Saattoiko todella sanoa toinen-toisilleen kaikki? Olisiko sen ymmärtänyt sellaisena kuin se oli? Varmasti: ei.

Hän kuuli kahden lapsen leikkivän ja katsahti taakseen. Hän istui vihreässä lehtimajassa, josta Aasta hiljan oli puhunut, mutta vasta nyt hän sen huomasi. Viisi tuntia oli kulunut, hän luuli siitä olevan muutamia minuutteja. Lapset olivat ehkä kauvan leikkineet siinä, nyt vasta kuuli hän heidän äänensä. Oi, eikö tuo ollutkin Agnes, pappilan kuusi- tai kahdeksanvuotias tytär, jota Aasta miltei jumaloiden oli rakastanut ja joka oli niin hänen näköisensä — taivaan Herra, kuinka hän olikin hänen näköisensä! Agnes oli juuri auttanut pienen veljensä kivelle, hänen piti istua koulussa ja Agnesin piti olla koulumestarina.

— Sano nyt perässä, sanoi tyttö: — Isä meidän!

— Itä meitä!

— Joka olet taivaassa!

— Taivaatta.

— Pyhitetty olkoon sinun nimesi!

— Tinun nimeti!

— Lähestyköön sinun valtakuntasi!

— Ei!

— Tapahtukoon sinun tahtosi!

— Ei, ei taho!

Botolf oli takaperin hiipinyt ulos, häneen ei koskenut rukous, hän ei edes heti ollut huomannut, että se rukous olikaan; mutta katsellessaan ja kuunnellessaan lapsia, kävi hän omissa silmissään saastaiseksi pedoksi, joka on syösty pois Jumalan ja ihmisten yhdyskunnasta. Pensaiden taitse pujahti hän pois, jotteivät lapset häntä huomaisi: hän pelkäsi heitä enemmän kuin hän eläessään oli ketään pelännyt. Hän hiipi metsään, kauvas kulkuteistä. Minne mennä? Siihen tyhjään taloonko, jonka hän oli ostanut ja sisustanut *hänelle*? — Tai kauvemmako? Se oli yhden tekevää, sillä minne hän vain ajatteli, seisoi *hän* aina hänen edessään. Sanotaan kuolevista, että he vievät viimeisen kuvan mukaansa silmissään; se joka herää pahasta teosta, ottaa ensimmäisen minkä näkee, eikä ikinä pääse siitä. Hän ei nähnyt Aastaa sellaisena jommoisena hän hiljan seisoi jyrkänteen partaalla; hän näki pienen tytön, viattoman tytön, Agnesin. Hukkuvankin kuva muuttui lapseksi, joka oikoo pieniä käsiään. Muisto Aastan sanomattomasta rakkaudesta lapseen vaihtoi salaperäisesti kuvat hänen sielussaan, kasvojen suuri yhtäläisyys vaikutti epäilykseen, jota oli kestänyt kuukausia ja jota oli raadellut kysymys: syyllinen vaiko syytön? Oliko Aasta katkenyt sydämessään sellaisen lapsen? Oli! Botolf oli sen nähnyt, tai oikeastaan hän vasta nyt näki nähneensä sen. Ennen hän vain oli urkinut oliko tämäkin viattomuutta, oliko Aasta voinut hymyillä useille sillä tavalla, tai mikä oli pannut peittoon tämän lapsen hänen sielussaan, koska se vain säteilevinä hetkinä saattoi puhjeta näkyviin. Aastan luonteessa oli ollut ainaista vivahtelua, levottomuutta ja ikuista liioittelua, joka houkutteli muutkin liioittelemaan, ja hänen elävän elämänsä aikana oli tämä vaikuttanut Botolfiin joko houkuttellen tai sysäten luotaan; nyt, Aastan surullisen kuoleman jälkeen yhdistyivät kaikki muistot viattomaksi lapseksi, joka rukoili.

Minne ajatus valoa vaikeroiden kääntyikin, oli lapsi aina vastassa; se sulki kaikki tutkimuksen tiet. Kun hän tahtoi tehdä jonkun kysymyksen heidän lyhyelle yhdyselämälleen, haaksirikon yöstä alkaen pyhäämuun jyrkänteen partaalla — näytti se hänelle lapsen hahmon, ja tämä kummallinen hämmennys uuvutti häntä sekä sielun että ruumiin puolesta niin, että hän muutaman päivän perästä tuskin saattoi ottaa suuhunsa ravintoa eikä jonkun ajan kuluttua enään noussut vuoteesta.

Sen saattoi jokainen nähdä, että tämä oli kuolemaksi. Ihmiseen, joka kantaa povessaan arvoitusta, tulee omituinen sävy, joka tekee hänet muillekin arvoitukseksi. Siitä päivästä asti jolloin he muuttivat tänne, oli miehen synkkä sanattomuus, naisen kauneus ja molempien yksinäinen elämä antaneet kylänjuoruille paljon tekemistä: kun vaimo äkkiä katosi, yltyi jännitys ja uskottiin mitä mahdottomimpia

juttuja. Kukaan ei osannut antaa mitään tietoja eikä kukaan niistä, jotka asuivat tai kulkivat pitkin rantojen harjanteita tuona pyhäamuna, ollut sattunut katsahamaan jyrkän teelle silloin, kun hän keskellä auringonpaistetta heittäytyi veteen. Hänen ruumiinsaakaan ei ajautunut maihin todistamaan. Miehestä syntyi kummallisia tarinoita hänen vielä ollessaan elävässä elämässä. Hän oli pahan näköinen, makasi, pitkähäköt, ontostuneet kasvot punaisen parran ja takkuisten hiusten ympäröiminä. Suuret silmät tuijottivat sieltä kuin aidatusta lammesta. Kun ei hän näyttänyt tahtovan elää enempää kuin kuollakaan, sanoivat ihmiset, että Jumala ja paholainen tappelevat hänen omistamisestaan. Toiset olivat nähneet itse paholaisen tulenliekkien keskellä kurottautuvan hänen huoneeseensa huutamaan häntä. He olivat niinkään nähneet paholaisen mustana koirana kiertävän rakennuksia tai pomppivana keränä kierivän edellään. Ohisoutavat olivat nähneet koko talon olevan tulessa, toiset olivat kuulleet junan hihkuen, haukkuen ja rämisten nousevan järvestä, hitaasti likenevän taloa, ajavan sisään lukituista ovista, riehuvan kaikkien huoneiden läpi ja sitte taas kirkuen, haukkuen ja karjuen syöksyvän järveen, kadotakseen. Sairaalan palvelijat, sekä miehet että naiset, läksivät suinpäin pakoon ja he nämä kaikki kertoivat. Kukaan ei enään uskaltanut liketä taloa. Jollei vanha torpanväki, jolle mies oli osoittanut hyvyttä, olisi ottanut häntä hoitaakseen, olisi hän jäänyt avutta. Vanha vaimo, joka häntä hoiti, eli itsekin suuressa pelossa; hän poltti olkia hänen vuoteensa alla karkoittaakseen paholaista; mutta vaikka sairas oli palamaisillaan, ei hän päässyt vaivoistaan. Hänellä oli uskomattomat tuskat. Vihdoin rupesi vanha vaimo ajattelemaan, että hän odotti jotakin ihmistä. Hän kysyi, eikö mentäisi hakemaan pappia. Sairas ravisti päätään. Eikö hän sitte olisi halunut nähdä ketään muuta? Siihen ei sairas vastannut. Seuraavana päivänä hän äkkiä kesken kaiken selvästi mainitsi nimen "Agnes". Tietysti ei se ollut tarkoitettu vastaukseksi vaimon eiliseen kysymykseen, mutta vanhus ymmärsi sen siksi; iloissaan hän nousi ja meni pyytämään miestä kiireesti valjastamaan hevosta ja lähtemään pappilaan noutamaan Agnesia. Pappilassa luulivat kuulleensa väärin ja että tietysti pappia haettiin pitäjälle; mutta vanha mies vaan väitti tulleensa noutamaan Agnesia. Lapsi oli itse huoneessa ja pelästyi kovin, kun hän sen kuuli. Sillä olihan hänkin kuullut puhuttavan paholaisesta ja junasta, joka nousi järvestä; mutta hän oli kuullut senkin, että sairas odotti jotakin, saadakseen kuolla ja piti sitä aivan luonnollisena, että hän odotti häntä, jonka hänen vaimonsa niin usein oli noutanut heille. Lapselle sanottiin, että kuolevan tahto täytyi täyttää ja ettei hänelle tapahdu mitään pahaa, kun hän kauniisti rukoilee Jumalaa. Ja hän uskoi sen ja antoi pukea ylleen.

Oli kylmä, kirkas ilta ja pitkät varjot seurasivat, kulkuset panivat metsän kaikumaan, oli vähän peloittavaa, mutta hän istui kädet ristissä puuhkassaan ja rukoili. Ei hän nähnyt paholaista eikä hän kuullut junan tulevan järvestä, jonka rantaa kuljettiin; mutta hän näki tähdet ylhäällä ja tulen edestään mäeltä. Ylhäällä talolla oli hirvittävän hiljaista, mutta vanha vaimo tuli paikalla ulos ja kantoi hänet sisään ja riisui päällysvaatteet ja vei uunin ääreen lämmittelemään. Ja silleikaa selitteli vanhus, että hän vaan olisi hyvällä mielellä ja rohkeasti menisi rukoilemaan sairaalle isämeitä. Kun hän oli lämmennyt, otti vanhus häntä kädestä ja talutti hänet kamariin.

Siellä makasi sairas, parta pitkänä, silmät kuopalla, ja katseli Agnesiin kauvan; hän ei Agnesin mielestä ollut pahan näköinen eikä häntä peloittanut.

— Annatko sinä minulle anteeksi? kuiskasi sairas. Agnesista tuntui siltä että piti luvata ja sentähden hän vastasi "kyllä". Silloin mies rupesi hymyilemään ja yritti nousta, mutta jäi voimattomana pitkäkseen. Agnes rupesi paikalla lukemaan isämeitänsä, mutta sairas teki torjuvan liikkeen ja viittasi rintaansa ja lapsi laski kätensä hänen rinnalleen, sillä hän käsitti hänen sitä tarkoittaneen, ja hän pani laihan, jääkylmän käsikänkkyränsä hänen pienille, lämpöisille käsilleen ja sulki sitte silmänsä. Kun ei hän mitään sanonut vaikka lapsi oli lukenut rukouksen loppuun, ei hän uskaltanut vetää pois käsiään, vaan alkoi uudestaan. Hän luki rukousta jo kolmatta kertaa, kun vanha vaimo tuli sisään, katsahti vuoteeseen päin ja sanoi:

— Sinä voit lopettaa, lapseni, sillä nyt hän on päässyt vaivoistaan.

UUSI REITTI HUVIMATKAILIJOILLE.

Norjalaista Nordlantia ja Ruijaa tunnetaan rajojen ja sikäläisten virkatehtävien ulkopuolella norjalaistenkin kesken niin vähän, ettei voi pyytääkään, että tanskalaiset tai ruotsalaiset niitä tuntisivat. Kuitenkin koskee kehoitukseni lähteä sinne huvimatalle yhtä paljon heitä kuin norjalaisia. Mutta minä lisään heti, etten tietystikään tahdo neuvoa sinne niitä, joilla ei ole varaa taikka aikaa tehdä enempää kuin yhden tai pari pitempää matkaa eläissään, vaan sensijaan niitä monia, jotka ovat nähneet kulturimaat Europassa, jotka eivät ikävöi suuria kaupunkeja, vaan juuri pois niistä, jotka eivät enään etsi huvia, vaan parin kuukauden virkistystä suuremmoisessa luonnossa. Ja sitte minä käännyn niiden

puoleen, jotka tahtovat panna kuntoon hermostonsa ja joiden siitä syystä mieluummin on valittava voimistava merimatka kuin helteinen kylpypaikkaelämä. Tosin saattaa kaupanpäälliseksi seurata vähän merikipua, vaikka harvemmin kesällä kauniilla ilmalla; mutta osaksihan merikipu on terveellinen tauti, osaksihan tämä matka siinä suhteessa on suojatuin minkä saattaa tavata; sillä kuljetaan, muutamia lyhyitä poikkeuksia lukuunottamatta (Jäderen, Stat, Hustadviken, Folden, Länsivuono) kaiken matkaa saaristotietä; kovassakin myrskyssä kulkee höyrylaiva ihan hiljaa vuorokausia umpeensa; matkustaja elää kuin oman pirttinsä permannolla, sillä eroituksella vaan, että häntä ravitsee voimakas meri-ilma ja suuremmois in luonto, mitä Pohjola saattaa tarjota. Englantilaiset ovat osanneet löytää sen ja nyttemmin myöskin amerikkalaiset, ranskalaiset ja hollantilaiset. Jokaista norjalaista huvimatkailejaa kohti tulee kymmenen ja kaksikymmentä ulkomaalaista. Englantilaiset ovat vuokranneet tämän pohjoisen seudun parhaimmat lohivedet ja metsästysmaat.

Vanha saksalainen maalari Preller, joka aikoinaan pohjoismaista on hakenut aiheita historiallisia maisemiaan varten (näin hiljan erään hänen mytologisen kohtauksensa, joka on pantu tapahtumaan tässä luonnossa), sanoi minulle: "Joka tahtoo nähdä meren ja ilman ja maan kamppailua ja ihmisten kamppailua näitä kaikkia vastaan, matkustakoon sinne pohjoiseen." Huvimatkaileja luultavasti ei halua nähdä tämän — kuten helposti voisi tapahtua — kohdistuvan itseensä, vaan tunturimuodostukset ja ne vaikutelmat, joista luonto täällä aina pitää huolen, sekä paikkakunnan kansa, voivat tehdä hänelle täyden selvän. Mainitsen tämän koska pohjoisnorjalaisen kertomukset luonnostaan ja elämästään ovat parasta mitä matkaltani tuon; hänen mielikuvituksensa on vaaran ja yksinäisyyden kasvattama, ja se on sukua luonnon kanssa.

Saksalainen maailmanmatkustaja *Alexander v. Ziegler* — tunnustan sen häpeäkseni — ensinnä herätti minussa halun nähdä näitä seutuja. Hän mainitsi kolme paikkaa maailmassa, joita hän, kutakin laatuaan, piti näkemistään suuremmoisimpina ja niistä olivat Nordlanti ja Ruija yksi.

Matka on järjestettävä niin, että joko tulo- tai menomatalla kuljetaan maitse *Namsosiin*; ehkä on parasta jakaa matkaa, siis mennessä maitse *Trondhjemiin* ja palatessa maitse *Namsosista Trondhjemiin* ja siitä taas laivalla rannikkoa pitkin romsdalilaisiin kaupunkeihin (muitten muassa kauniiseen *Moldeen*) ja eteenpäin Bergenin rannikkoa pitkin, jolloin sopii poiketa *Bergeniin* ja käyttää hyväkseen Hardangerin vuonoa tai jotakin muuta niistä monista, joihin pienemmät laivat Bergenistä kulkevat. Nordlantiin on joka tapauksessa saavuttava kesäkuun lopulla tai heinäkuun alussa keskiyöauringon takia. Sen saattaa kyllä myöhemminkin nähdä täydessä vaikuttavuudessaan, mutta etempää pohjoisesta ja vain korkeilta, vapailta paikoilta.

Matka sinne on, mielestäni, hyvin kallis. Jos eri laivayhtiöt keskenään sopisivat alentamaan hinnat pitkämatkaisille Ruotsista ja Norjasta, ottaisivat huomioon matkan pituuden ja järjestäisivät niin, että matkaa voitaisiin keskeyttää ja jatkaa mielin määrin, niin siitä varmaan koituisi niille etua; sillä varmaan tästä kesäreitistä ennen pitkää tulee Pohjolan suosituimpia. Varmaan; sillä niin totta kuin pohjoismaalainen rakastaa pohjoista runoutta ja tarua, täytyy hänen rakastaa sitä luontoa, joka luo säveliä Eddan suurimpiin runoihin ja tarun voimakkaimpaan toimintaan. Jokainen pohjoismaalainen ikävöi vaikutuksia pohjoiselta luonnolta, asukoon sitte meren rannalla tai vuorten keskellä, se on hänessä synnynäistä.

[Matkustakoot sinne Pohjolaan ennen kaikkia pohjoismaiset taiteilijat, sillä he saavat sieltä aiheita, joita eivät tapaa mistään muualta; eivät yksin historialliset ja laatumaalarit, jotka siellä tutustuvat erittäin voimakkaaseen, moninaiseen ja tähän asti hyvin vähän tunnettuun elämään, joka antaa aihetta niin hyvin historialliselle käsittelylle kuin nykyaikaiselle, joko iloisesti tai vakavasti vaikuttavalle tutkinnalle; vaan kaikenkalaiset taiteilijat, niin totta kuin heidän täytyy toimittaa vaikutuksilleen ja sen kautta taipumuksilleenkin kohotusta, hankkia silmilleen suuria näköaloja, joissa on pohjoisia värejä ja muotoja ja joiden juuret ovat kiinni niissä ensimmäisissä mielikuvissamme, jotka saimme taruista, jumaltiedoista ja saduista. Soitto- ja laulutaitelijoilla sekä näyttelijöillä on sitäpaitsi tilaisuus pohjoisissa kaupungeissa (*Tromsössa*, *Hammerfestissä*, *Vesisaarella*) ansaita takaisin matkakulujaan. Mutta se neuvo annettakoon samalla, että älköön kuka hyvänsä menkökään tarjoamaan esityksiään; näissä kaupungeissa nimittäin ei jouduta tekemisiin tavallisen pikkukaupungin yleisön kanssa; ja siellä pohjoisessa tapaa sekä maalla että kaupungeissa sellaista lukeneisuutta ja sivistystä, että se ensi hetkenä panee hätkähtämään; sittemmin sen kyllä huomaa täydelleen sopivan yhteen niiden vaatimusten kanssa, joita yksinäinen elämä suuren luonnon keskuudessa asettaa lapsilleen. Se on kasvattanut näitä sieluja vaaroissa ja kieltämyksessä näyttänyt niille mukaansatempaavia näkyjä; ja he ovat miltei kaikki käyneet ulkomailla, yhtä paljon oman kaihonsa viemänä kuin siksi, että koko kansa on kauppa- tai merimiehiä.]

Heti kun on päästy Namsosin satamansuusta — joka, mutkitellen havupuuta kasvavien tunturien ja niemien lomitse, on kauneimpia maassamme — ja vähän myöhemmin jätetty Trondhjem in satamansuu, muuttuu luontokin. Rehevampi puunkasvu pakenee suojaisempiin vuonoihin, joissa eivät meren myrskyt pääse sitä katkomaan eivätkä ihmiset niin helposti hävittämään. Sillä yhtä varmasti kuin pitkin meren

rantaa kerran on ollut suuria metsiä, yhtä varmasti ovat merituulet pitäneet huolta sen hävittämisestä, mikä ihmisiltä on jäänyt hävittämättä. Rehevämpää nurmivyöhykettä kuin se joka ulottuu pohjoisimpaan Ruijaan asti, en ole nähnyt. Se törrottää tiheänä kuin karvat poron selässä, suolainen meri on tehnyt sen tuoreen vihreäksi ja meheväksi, sillä usein se kastelee sen suorastaan ja aina ilman läpi, jonkun matkan päästä. Karjanhoito on niin tärkeä tekijä pohjoisnorjalaisen elämässä, ettei hyvä kalavuosikaan elätä häntä, jos jonakin vuonna märkyys on estänyt häntä saamasta alati rehevää heinää korjuuseen.

Tämä on ilahuttava asia; sillä kansa, joka ottaa elatuksensa *yksinomaan* merestä, saa liian paljon sen epävakaisuutta, kun taas maa sitoo mielen uskollisuuteen ja järjestykseen.

Helgelannin luona käyvät tunturit tukevammiksi ja etenevät kauvemmas toisistaan, joten ne yksinään kohoilevat merestä. Tuntureja peittää usein omituinen sammal, joka leviää ylöspäin milloin harmaan vihreänä, milloin ruskean punaisena ja muun maiseman esiintuodessa voimakkaita vastakohtia, syntyy sammalpeitteelle auringon kimmellyksessä niin uusia värivaikutuksia, että maalari mahtaisi luulla kuulevansa vieraiden sävelten sointuja ja voida — jos osaa ne pidättää — loihkia ilmoille lumoavan kauniin kokonaisvaikutuksen. Täällä kuljetaan parin historiallisen paikan ohi, kuten sen, jossa *Haarek Tjottalainen* asui, se paikka pistäikse ulos kuin laiva, joka paraikaa liukuu veteen. Sitä ympäröivä piiri on suuri ja avara. Haahkaparvet jotka uiskentelevat, lokit, jotka kirkuvat, nordlantilaisveneet, jotka laskevat laivan luo, purret ainoine suurine raakapurjeineen, joita yhtämittaa tulee vastaan, mieluisat rannat ja vastassa tunturien ainainen kaukokuva, tekevät kulun kotoiseksi, milteipä kodikkaaksi; sillä kaikki on niin sopusuhtaista ja samalla niin voimakasta; se valloittaa ja pitää hallussaan.

[Kävin tällä kertaa kaikissa niissä kolmessa talossa, joissa *Olavi pyhää* vastaan nostetun kapinan kolme päällikköä asui. Myöhemmin kävin itse *Stiklestadissa* Värдалissa, jossa he johtivat joukkonsa suurta kuningasta vastaan, joka siellä kaatui. Voimakkaammin ei mikään historiallinen muisto ole minua liikuttanut. Mutta nähdessäni sen ihmeellisen maiseman, joka täällä avautuu silmien eteen ja joka on sama jonka *Olavi* ja hänen uskolliset seuralaisensa näkivät, kun he pitkän poissaolon perästä pääsivät tunturien yli ja riemuiten tervehtivät kotia — jonka edestä täällä todella kannattaa kaatua — muistui ehdottomasti mieleeni *Bjarköj*, ylimpänä Lofoteilla, jossa *Tore Hundin* suurta taloa saartavat tunturijonot, rikkirevittyinä, mutta korkeina kuin hänen sielunsa, ja meri, joka kahdelta taholta soi satamaa ja satamansuuta ketun luolalle molempine aukkoineen; muistui mieleeni *Tjotta* Haalogalandissa, missä viekas *Haarek* kaikessa hiljaisuudessa oli veistänyt sitä suunnitelmaa, joka, kun aika oli tullut, pantiin täytäntöön ja johdatti hänet Stiklestadiin, muttei häntä itseään jaarliksi eikä hänen sukuaan valtaistuimelle; muistui mieleeni *EGGE* Tröndelagissa, — se oli kuin satula, joka on pantu maiseman leveään, kärsivälliseen selkään ja jolla *Kalf Armenpoika* ratsasti; hän saattoi kauvan kääntää ohjaksia puolelle ja toiselle, epäillen minne päin mennä, mutta käänsi vihdoin Stiklestadiin kuningasta vastaan, neljää veljeään vastaan! Kaikki nämä suuret kodit ovat muovailleet heidän jokaisen luonnettaan. Saatamme olla varmat, että he Stiklestadin luona hakatessaan auki tietä, kantoivat kotejaan mielessään; sillä jos he täällä olisivat päästäneet kätensä heltiämään, niin he olisivat päästäneet sielläkin. Keskellä kosta, keskellä odotusta ja tuskaa sukelsi kunnianhimoisten suurmiesten silmiin näkyjä lapsuuden leikkikentiltä ja isien hautakummuilta; he näkivät äkkiä kunniasijan salissa, kuulivat salaisen laulun tahdin ja siinä kohosivat kotitunturien ääriiivat.]

Mutta kaikki tämä on vain johdantoa siihen hetkeen, jolloin Lofotin tunturit alkavat siintää. En tiedä mikä on ihanampaa, sekö että ne väikkyvät kaukaisena näkynä kuni mikäkin sininen muuri tuhansine huippuineen sen äärettömän jättiläisvirtin päällä, johon samalla olemme purjehtineet, itse Länsivuonon permannossa, kun aurinko paistaa niin kauvas kuin silmä kantaa, mutta kangastukset usein asettuvat eteen ja nostavat kokonaisia tunturiharjanteita ylösalaisin joko eteesi tai taaksesi ja alituiseen siirtelevät niitä, ja valaat leikittelevät ja linnut kirkuvat ja sujahtavat veteen; — vaiko se, että ne likenevät, että muuri avautuu, joka huipusta tulee oma erityinen tunturi, toinen toista avarampi, ja tätä loppumattomassa jonossa, niin kauvas kuin silmä kantaa parhaimmankin kaukoputken avulla. Kehutaan *Romsdalia* Troldhuippuineen, Vängahuippuja, Hornetia j.n.e., mutta minä lisään paikalla: Lofotit avaavat nämä näyt monta sataa kertaa perätysten, — tai paremmin sanoen: sitä tunturipanoramaa, joka nähdään Molden luona, kestää täällä ylhäällä vuorokausia, vaikka kuljettaisiin nopeimmallakin laivalla. Mutta tunturimuodot ovat niin risaiset, ettei sielussani ole yhtään kuvaa mytologian tai raamatun tai draaman piiristä, joka riittäisi kuvaamaan sitä kivettyntä liikettä, jota katselin, sitä uhkaavaa taisteluasentoa, sitä tyyntä kauhua, sitä tuhatuippuista moninaisuutta, joka ilmenee ainoassakin kiven valantamuodossa. Ensimmäisenä tuntina, ehkäpä ensimmäisenä päivänä ihminen pitää puoliaan ja komentaa näkemänsä kauneuden laskuun, mutta kun näkyjä jatkuu vuorokausia ja yhtä suuremmoisina, sama sitte katseliko niitä likeltä vaiko kaukaa, niin kuolleessa luonnossa vihdoin tuntuu sellainen jännitys kuin keskellä elävää toimintaa. Sen tunsivat ne, jotka kerran runoilivat, ja tuntevat ne, jotka nyt paikalla kertoilevat niitä suuria tarinoita, jotka liitävät yli näiden maiden ja joissa tunturit muuttuvat draamallisiksi henkilöiksi, esiintyvät jättiläisinä ja jättiläisneitoina, ritareina ja impinä; suurpiirteisyyttä käy vieläkin suuremmaksi senkautta, että toimivat henkilöt tässä kividraamassa ovat

niin mittaamattoman etäällä toisistaan. Ne jotka siellä ylhäällä purjehtivat, unelmoivat ja runoilevat, katsovat nimittäin penikulmia kuten me kävelyretkiä, ja puhtaassa ilmassa näkyvät esineet yhdentoista, jopa kolmentoista penikulman päästä ja me luulemme seuraavassa hetkessä pääsevämme niiden luo. Ja eihän se valo, joka tätä satuluontoa valaisee, ehdy ensinkään. Me olemme paikalla, jossa muutama kuukausi sitte vallitsi ainainen yö, mutta jossa nyt on ainainen päivä. Kannelle kokoontuneena kävelevät matkustajat odottelemassa puoliyön aurinkoa: he ovat kuulleet, että kaikki heidän käsityksensä, lienevät ne mimmoiset hyvänsä, tulevat väistymään itse näkyvän luonnonvoiman tieltä. Ja se on totta. Niinpian kuin tuo tulinen kiekko tulla täyttää taivaanrannan takaa, minne se hetkiseksi on mennyt viestiä viemään, muuttuvat taivas, tunturit ja meri. Itse aurinkoa saattaa tuntikausia katsella paljain silmin; sen ympärillä ei ole mitään ehkäisevää sädeloistoa, kaikki palo on suljettu kehän sisään, mutta kehä on paljon suurempi kuin mimmoiseksi me päivällä olemme tottuneet sitä kuvittelemaan; se on niin suuri, että me aluksi olemme ihan ihmettelyn vallassa emmekä voi ajatella mitään muuta. Vihdoin käy väri vahvemmaksi; se on hehkuvan punainen meteori, jonka luulisi laukeavan miljooniksi kappaleiksi, jollei näytelmän tyyni ylhäisyys, värien sopusointuisa loisto taivaalla, jonka kantta se majesteettisena vaeltaa, valaisi rauhaa, täydellistä kirkastuksen rauhaa. Kun pilvenhattara joutuu kiekon päälle, syttyy se paikalla hehkumaan ja käy tummemman punaiseksi, niin että aurinkoon piirtyy kuin tuntureja tai maisemia. Mutta kun pilvenhattara purjehti herkälle taivaalle, syttyvät vain päärmeet; ne käyvät valkoisen tai punaisen hehkuviksi, keskusta taas pysyy entisellään ja se korottaa kaikkea ympärillä. Sillä taivas hekumoi kaikissa väri vaihteissa, alkaen väkevimmästä veripunasta tunturien päällä, välinpitämättömään harmaanvalkoiseen korkeudessa; mutta et voisi ainoankaan kohtaan painaa neulankärkeäkään ja sanoa: *tuossa* vaihtuu toinen väri toiseksi. Jos tämä näytelmä pysyisi liikkumattomana, niin siihen mahdollisesti kerran saattaisi kyllästyä. Mutta se vaihtelee lakkaamatta; milloin on aurinko sinipunertavampi, milloin kellanpunainen, milloin vihreän harson peitossa, milloin valkoisen valaisema; mutta kaiken aikaa se pysyy lämpöisenä ja vaihtelevien harsojensa takana punaisena. Milloin kiittää eteen pilvensiekale, hehku täyttää sen, nyt se taas kiittää pois; nyt on aurinko kirkkaassa palossa, nyt tulee taasen pieni, pitkulainen pilvi, joka vapisee ja palaa ja pakenee. Ja ympäröivä taivas käy samaan aikaan läpi kaikki väri vaihdokset, ikäänkuin vavistus sitä liikuttaisi ja sen pilvien päärmat palavat voimakkaammin ja niiden sisu vaalenee tai tummuu senmukaan kuin ne ohenevat tai tihenevät, tai joutuvat siintävälle tai valkoiselle tai punaiselle tai sinipunertavalle pohjalle. Näytelmä on niin alituisen uusi, että olen nähnyt vanhojen ihmisten rientävän seuraamaan sitä samalla ehtymättömällä tarkkaavaisuudella kuin me.

Kummallista on lisäksi vielä se, että muu osa taivasta ja ne tunturit jotka lepäävät sen alla, pysyvät koskemattomina. Tuolla lepää teräksensinisellä merellä, mustanpuhuvalla tunturinjuurella, syvänsinisillä tunturinrinteillä ja huipuilla vaihtumaton värien viileys, kun sensijaan *täällä* kaikki hehkuu, loistaa, vaihtelee ja riemuitsee auringossa. Mutta välistä saattaa yksinäinen tunturi keskellä viileyttä kokonaan eroittautua ja pukeutua punaan kiireestä kantapäähän asti; tuntuu siltä kuin tämä tunturi pitäisi omaa pientä aurinkoaan takanaan peitossa. Se on kun onkin sellaisella paikalla, että aurinko osuu siihen ja sen hehku korottaa vielä voimakkaammin ympäristön kylmyyttä.

Kerran keskiyönauringon ollessa ihanimmillaan, nousi kuu; se nähtävästi ei tietänyt mitä oli tekeillä; sillä ränstyneempää, äreämpää ja huonotuulisempaa juopuneennaamaa ei opiuminautintoon vajonnut kiinalainenkaan olisi voinut näyttää. Se olikin hyvin tuollaisen hiuksettoman juopporentun näköinen. Ei ollut helppo ymmärtää, että joku runoilija joskus olisi kirjoittanut sille oodeja tai rakastajatar kaihoten nostanut katseitaan sitä kohti. Me vihelsimme sen ulos niin että se surkeana vetäytyi pois ja nauroimme päänpäätteeksi. Se olikin käynyt tavattoman pieneksi ja kápertyneeksi; varmaan se itsekin sen tunsii, sillä se pysytteli huomattavan matkan päässä.

Lofotin tunturiluonne ei esiinny kauvempana pohjoisessa, paitsi mahdollisesti jonoissa, joissa on muutamia harvoja huippuja, miltei sellaisia jommoisia ihailemme etelämpänä, esim. *Romsdalissa*. *Lyngenvuonossa* se taas esiintyy, osaksi myöskin *Balsfjordissa* ja ehkäpä muissakin vuonoissa, vaikka harvemmin. Me jatkamme kuitenkin matkaamme tunturien välitse ja näemme vain tuntureja, sekä metsäisiä että metsättömiä, väliin vihreinä huippuun asti, väliin penikulmittain harmaata sammalta, vailla kaikkea nurmista turvetta. Sentähden saattaa tulla seutuihin, jotka tekevät tavattoman ruman vaikutuksen; mutta kun nousee vähän korkeammalle ja seudut jäävät kaukaisuuteen, joten kiven muodot ja suhteet, meren syvä väri ja ilman kirkkaus pääsevät vaikuttamaan, niin saattaa äärettömyyden henkäys puhaltua aavaan, villiin maahan ja silloin se on kaunis. Otamme esimerkiksi *Hammerfestin*. Heti kun tuosta pienestä, maatölleistä kasatusta merirasvapesästä nousee Salenille — pieni tunturi sen takana — sujuu kaupunki somana ja siistinä lahden poukamaa pitkin. Sen tavattoman toimellisuuden työmaina ovat vuonot ja rantamaat, — laivat, sekä suuret että pienet, kalankuivatuslaitokset, merirasvakeittiöt, ruijalaisveneet, höyrylaivat. Siitä monen penikulman suuruudesta lammesta, jona järvi näyttää olevan — harmaiden tunturien saartamana, joitten takaa lumitunturit vilkuttavat — nousee sitäpaitsi kalliosaari ja pistäikse rehevä taipale. Ilman kirkkaus antaa raskasmieliselle luonnolle ystävällisemmän sävyn ja inhimillinen toimeliaisuus sen kehysten sisäpuolella kohoaa suuremmoiseksi vaikutukseksi. Tämä on maailman pohjoisin kaupunki, 71:llä leveysasteella.

Kaikki norjalaiset maisemat tarjoavat mielestäni — päinvastoin kuin tanskalaiset — vähemmän viehätystä likeisyydessä, nimittäin sillä paikalla, jolla seisomme, mutta sensijaan tavatonta kauneutta kaukaa katsoen.

Vielä viehättää, mielestäni, norjalainen luonto omituisuudellaan; varsinkin merenranta, ja se sitä enemmän, jota pohjoisemmaksi tullaan. Mutta jotta oikein voisimme tuntea tämän omituisuuden, täytyy mielen virittyä vastaanottoiseksi, näkemään sekä ihmisten että lintujen ja kalojen elämää, joka täällä tulee vastaan. Pitkin koko norjalaista rantaa tavataan yhtä varmaan eroa kasvojen muodossa, kielessä, luonteessa ja puvussa kuin siellä kaukaisuudesta tulee vastaan erimuotoisia veneitä. Pohjoisnorjalaisen vene — pitkin matkaa erilainen — tuntuu pitkämatkaisesta ihan oudolta; minun käsitykseni mukaan on se kaunein maassa, tehty paikkakuntalaisen tarvetta varten ja silmällä pitäen pohjoisen seudun pitkiä matkoja, nopeakulkuiseksi ja samalla sopivaksi kalastukseen, nimittäin keveäksi kääntää ja käsitellä. Sen muoto on samalla sekä voimakas että liukas ja jotakin samantapaista on mielestäni kansassa. Pohjoisnorjalaista on sanottu hitaaksi ja kauvan hän vielä tulee tekemään sen vaikutuksen; hän on nimittäin epäluuloinen. Niin laiminlyötyä, ryöstettyä ja halveksittua kansaa ei Pohjolassa näihin asti ole ollut. Kuohuksiin nousee mieli, kun kuulee puhuttavan virkamiehistä ja asetuksista tanskalaisaikana, bergeniläisten kauppiaiden ja maakauppiaiden nylkemisestä aina meidän aikoihimme asti. Nordlantiin ja Ruijaan oli päässyt juurtumaan niin kehittynyt nylkemisjärjestelmä, että *Petter Dass'kin* kirjassaan "Nordlands Trompet", kuvaa väärinkäytöstä ja nylkemistä, jota ei hän itse sellaiseksi tajua. [Jokainen nordlantilaismatkailija hankkikoon Petter Dassin kirjan "Nordlands Trompet", mutta älköön sitä lukeko ennenkuin paluumatkalla, kun hän itse on saanut käsityksen, miten verrattoman tosi se on.] Mutta pohjoisnorjalainen, maan ensimmäinen kalastaja, sen rohkein, väsymättömin merimies, ei ole hidasluntuinen. Katso häntä veneessä — ja jokaista on arvosteltava omassa toimessaan! — Hän ei ole yksin väkevä soutaja ja joutuisa purkaja, mutta hänen liikkeensä, kun hän nostaa purjeita tai hoitaa laivaa, ovat enemmän kuin reippaat, ne ovat keveät, kauniit. Puhu sitte hänen kanssaan! Mitä kaikkia hän onkaan lukenut ja ajatellut ja kuinka helposti hän seuraa sinun kertomustasi. Tosin hän, ollakseen nykyaikainen ihminen, on liaksi syventynyt jaabekimaisiin kannunvalamisiin, mutta osaksi ei sitä ole ihmetteleminen, kun tuntee hänen menneisyytensä, osaksi voimme kiittää Jumalaa, jos pohjoisnorjalainen yhtä helposti pääsee hallitun asemasta itse hallitsemaan kuin hän iloisessa seurassa lämmittää muutamia vieraita munia, jotka haudottaessa mätänevät ja jotka hän sentähden ensinnä itse potkii pois. Tässä suhteessa tulee hänen virkamiehistönsäkin rientämään hänen avukseen; se on yleensä nyt ihan entisen vastakohta. [Hiukan kuvatakseni vanhaa virkamiesluokkaa, otan tähän seuraavan: vähän senjälkeen kun Norjasta tuli itsenäinen maa, pantiin juoppo tanskalainen pappi viralta ja vimmoissaan siitä, etteivät suurkäräjät antaneet hänelle eläkettä, haukkui hän Norjan valtiosääntöä roistoksi; hän luuli, että se oli mies! Vielä 40-luvulla oli Ruijassa pappi, joka antoi lukkarin astua saarnatuoliin lukemaan saarnan saarnakirjasta. Itse hän sillaikaa löi korttia kauppiaan luona; vähän ennen oli Nordlannissa pappi, joka laittoi oveensa luukun, jotta talonpojat siitä voisivat puhua hänen kanssaan, ja ojensi heidän puristettavakseen kepin, kun he aikovat ottaa häntä kädestä.] Nykyinen virkamiehistö on pääasiassa nuoria miehiä, jotka sielultaan ja mieleltään ovat kiintyneet kansaan. Näillä seuduilla on kai se ominaisuus, että ne lumoavat kaikki jotka sinne muuttavat: siellä olleet virkamiehet kuvaavat sittemmin oleskeluaan pohjoisessa ihanimpana aikanaan. Yhdessä liitossa kansan kanssa nuoret virkamiehet pian voittavat kansan luottamuksen; useat sen omistavatkin. Sitkeä luonnonvoima itse kansassa, joka on kestänyt vuosisatojen solvaukset, se kun on karaistunut raadannassa merellä, hengen ja omaisuuden aina häälyessä onnenkaupan varassa, jonka rinnalla nuo äskenmainitut rettelöt olivat naurettavia pikkuasioita — tämä karaistu luonnonvoima vie nyt suurkäräjien turvissa, jotka ovat ottaneet Nordlannin ja Ruijan lempilapsikseen, näitä seutuja suurta tulevaisuutta kohti.

Osa asukkaista on, kuten sanottu, *kveenejä* ja *Suomen lappalaisia*. Ensimmäiset (Suomen lappalaiset) ovat voimakasta, kelpo väkeä, hyviä hylkeenampujia, norsunpyytäjiä ja hainkalastajia, myöskin maanviljelijöitä. Joutuessaan avioliittoon norjalaisten kanssa, taivuttavat he nämä aina puhumaan suomea, ei sentähden, että he olisivat etevämmät, kuten on luultu, vaan sentähden, että suomalaiselle on fyysillinen mahdottomuus puhua norjaa, kun ei hän lapsesta ole siihen tottunut. Paikalla voi tulla tästä asiasta vakuutetuksi. Hyvät koulut pitävät nykyään huolta siitä, että lapset oppivat norjaa ja kokemus on osoittanut, että ne jotka kerran ovat oppineet norjaa, ottavat sen jokapäiväiseksi kielekseen.

Lappalaisia tietysti eninteen näkee ja heitä myöskin eninteen kysyy, aina siitä hetkestä asti, jolloin ensimmäinen lappalainen astuu laivankannelle. Hänellä on yllään vaaleanharmaa villapusero, pääremeenä punaista ja vyöllä vyö (talvella hän käyttää poronnahkaturkkia) sekä omituiset jalkineensa ja erikoinen päähineensä. He ovat miltei kaikki pienet, hyvin ystävälliset ja puheliaat ja täynnä tunnetta ja mielikuvitusta. Monet merilappalaisista pukeutuvat norjalaisten tavoin ja luultavasti aikojen kuluessa sulautuvat heihin. Tunturilappalaiset sensijaan pysyttelevät itsekseen; kerran omistettuaan kaiken maan siellä pohjoisessa, ovat he nyt tungetut ylätuntureille, joutuvat siellä usein riitaan uutisasukkaiden kanssa ja kantavat tavallisesti suurta kaunaa norjalaisia vastaan. Heidän saduissaan on

piru aina puettu norjalaiseksi. Jos norjalainen tavataan tuntureilla paitsi lappalaisen seurassa, ammutaan hänet ehdottomasti; tätä minä kuulin vakuutettavan monelta taholta, muitten muassa sitä vakuutti eräs lappalainen, joka antoi minulle paljon tietoja tästä omituisesta kansasta, johon ei hänen enään, sivistykseensä ja asemaansa nähden, saattanut sanoa kuuluvan, mutta jota hän rakasti. Mikä kestävyys onkaan tässä kansassa, joka suurimman osan elämänsä elää lumessa, taistellen susia ja luonnon voimia vastaan! Suurimman osan vuotta vaeltaessaan etsimässä pakoon peloitettua tai varastettua poroa, koko lumen ajan seisoessaan suksilla ja sitte rämpiessään rydöissä ja raivaamattomilla teillä, on tunturilappalainen saanut omituisen käynnin: hänen säärensä ovat väärät ja polvet notkuvat; hän näyttää paremmin liukuvan kuin käyvän. Mahdottomilta tuntuvat ne matkat, jotka hän väsymättömällä reippaudella, usein raskas taakka selässä, jättää taakseen, niinkään tuntuu tavattomalta, että hän saattaa kävellä vuorokausia levähtämättä. Ruokansa, nimittäin kimpaleen poronlihaa ja leipää, kuljettaa hän mukanaan povellaan. Kun hän hiihtäessään on huomannut suden jäljet, seuraa hän sitä, kunnes saavuttaa sen. Susi alas tuntureja, mutta lappalainen suksillaan nopeammin perässä, ylös, alas tuntureja, usein vuorokausia umpeensa; mies syö, susi ei saa syödä eikä pysähtyä; se saattaa väsyä siihen määrään, että se laskeutuu mäelle ja irvistää miestä vastaan kuin koira. Silloin se ammutaan tai tapetaan yksinkertaisesti suksisauvalla. Kymmenen taalaria saa lappalainen nyt tapporahoja ja sitäpaitsi tietysti nahan hinnan. Kun lappalainen pääsee suden jäljille, ei susi *koskaan* voi pelastua häneltä. Siitä huolimatta on susi hänen pahin vihollisensa. Se valitsee mielellään pimeän ja räntäsään; porot seisovat lumihangessa, jonka jäkälien tähden ovat penkoneet sekaisin; ne seisovat kylki kyljessä, usein sadottain, takapuolet aina ylempänä ja eturuumis hangessa — siis kykenemättöminä vainuamaan. Äkkiä tulee susi ja karkaa lihavimman poron niskaan; ennenkuin koirat, joita niitäkin voi pettää, saavat hereille lappalaisen ja ennenkuin hän pyssyineen on kömpinyt maakuopastaan, on parvi hajalla ja usein menee viikkojen vaivoja ennenkuin sen saa koolle — jos poroja yleensäkin saadaan kokoon; sillä vieraat porot, jotka joutuvat lappalaisen parveen, tapetaan tavallisesti heti ja kun omistaja tulee, ei näy mitään, Tietysti hän maksaa samalla mitalla kun voi. Mutta hän ei aina voi.

Lappalainen tulee toimeen erinomaisesti. Poron veri, josta hän keittää lientä, sen liha ja maito ovat niin lihavaa ja voimakasta ruokaa, ettei jokainen meistä voisi sitä syödä, vaikka valmistaisimme sen omallakin tavallamme. Keittoruuan kanssa syödään jauhoja ja suolaa, jokainen tekee itse leipänsä ja paistaa sen liedellä. Kerron näin paljon lappalaisesta siksi, etten itse puolestani koskaan väsynyt kyselemään hänen elintavoistaan ja edellytän, että muitten matkustajien laita on sama. Seudun virkamiehet pitävät lappalaisesta ja kertovat hänestä mielellään. Käräjämätka siellä pohjoisessa tehdään usein yli asumattomien tunturien, ajaen poroilla, huimaavaa vauhtia. Opas ajaa edellä, sitte matkustavainen ja vihdoin kuorma-poro; viimeainittu on usein kesyttämätön eläin, joka pannaan kiinni matkustavaisen pulkkaan pitelemään vastaan, ja siitä saattaa johtua mitä hullunkurisimpia kohtauksia. Kulku on aika vaarallista, sillä kesytetyinkin poro on kuitenkin villi eläin, joka käy sekä miehen että pulkan kimppuun, kun väsyä, — asettuu itse alamaassa pulkkaan eikä yleensä suostu mihinkään, ennenkuin pitkien kujeiden perästä. Mennään nurin narin, mutta ohja on visusti kierretty käsivarren ympäri, eläimen täytyy siis odottaa, ja karvapuku suojelee lunta vastaan; siis ylös taas vaan — uusia kujeita, ja taas menemään.

Mutta en saata lopettaa kertomustani lappalaisista muistelematta *Else Marie Schanckea Tenossa*, josta niin monet minulle kertoivat, kun ensin olin oppinut kyselemään. Kaikki lappalaiset sen tunturin seuduilla kutsuivat häntä "äidiksi" ja äiti hän todella on ollut heille. Naimisissa rikkaan kauppiaan kanssa, lahjoitti hän sekä oman että miehensä omaisuuden lappalaisille ja uhrasi suurimman osan elämänsä heidän hyväkseen, vaikka hän oli *kahdentoista* lapsen äiti ja kantoi suuren talouden huolta hartioillaan. Yksi esimerkki joukosta: jouluaaton aattona, kun Else Marie jakeli ruokaa suuren sukulais- ja vierasjoukon piirissä, astui sisään lappalainen ja pyysi häntä kyynelsilmin seuraamaan, vaikka olikin mentävä kauvas tunturille ja oli paha ilma; hänen vaimonsa oli kaksi vuorokautta maannut synnytystuskissa; jollei "äiti" tulisi mukaan, niin ei olisi pelastusta. Sekä Else Marien lapset että vieraat sanoivat hänelle, ettei seitsemänkymmenen kahden vanha vaimo saata lähteä yön selkään, tällaisella rajuilmalla ja lisäksi niin kauvas. Mutta lappalainen tunsu "äidin"; hän turvausi häneen itseensä ja pyysi Jumalaa auttamaan häntä rukoilemaan. Silloin nousi vanhus, joku sai lähteä hakemaan hänen suksiaan, toinen hänen lappalaisturkkiaan; itse hän keräsi kokoon ruokaa ja lääkkeitä ja pukeutui samalla tavalla kuin lappalainen; sitte hän läksi hänen mukaansa lumituiskuun. Sekä sen yön että seuraavan päivän hän oli poissa; he olivat juuri kerääntyneet joulupuuron ympärille — eikä suinkaan iloisin mielin, kun hän reippaana astui sisään. Tervehdykset lausuttiin puolelta ja toiselta ja kaikki kerääntyivät hänen ympärilleen. Mutta hän ei kiinnittänyt heihin huomiota, jakeli vain lyhyitä käskyjä, piti toimitettaman lämmintä vettä ja maitoa, piti tuotaman pieni laatikko, jossa oli ollut sokeria, ja kun hän sen sai, otti hän povestaan esiin pienen käärön, avasi sen — ja siellä oli pieni lapsi pehmeässä jäniksennahassa.

— Tämän on Jumala antanut minulle, sillä äiti on kuollut.

Hän sisusti pienen laatikon jäniksennahalla, keräsi vaatteita ja laski lapsen niihin, pestynä ja

siistittynä. Tämä laatikko oli sitte aina hänen vuoteensa ääressä, hän hoiti lasta väsymättä ja kanniskeli sitä kaikkialla muassaan. Lapsi oli, hänen omien sanojensa mukaan, hänen "sydämensä lapsi." Mutta kuuden vuoden vanhana paloi se tulipalossa. Hän haki silloin itse luut tuhkaläjystä, pani ne samaan pieneen jäniksennahalla sisustettuun laatikkoon, mihin hän ensin oli laskenut lapsen, ja hautasi ne. Tässä tilaisuudessa hän sanoi:

— En ole ollut kyllin hyvä äiti kahdelletoista lapselleni. Eikö sitte ollutkin Jumalan kiusaamista, kun vielä otin kolmannentoista?

Kerrotaan myöskin, että varakkaat, hyväatekevät lappalaiset tuhatlukuisista porokarjoistaan lahjoittavat köyhille veljille, vieläpä ylläpitävätkin heitä. Mutta Nordlandin asukkaat, olkootpa sitte norjalaisia, suomalaisia tai lappalaisia, ovat hyväntahtoista, ystävällistä kansaa. Sitä mikä tavallisesti estää ihmisiä olemasta hyväntahtoisia ja ystävällisiä — kaikki ne tuhannet huomioon otettavat asianhaarat, ne erilaiset työt, levoton mieli, joka kaikki ärsyttää, häiritsee — sitä tavallisesti ei täällä ole olemassa. Niin yksinäisissä oloissa iloitsevat ihmiset toisistaan, niin suuren luonnon keskellä ja vaaranalaisessa työssä, niin pitkässä pimeydessä ja niin suuressa valossa versoo syvempiä ajatuksia.

Vielä kehoitan pitkämatkaisia välttämättä astumaan johonkin venäläislaivaan, joita Tromsassa ja Hammerfestissä vilisee. Huonojen lotjien asemasta, joilla he ennen kulkivat, on heillä nyt siroja kuunareja ja prikejä. Jos onnistuu saamaan mukaansa venäjää puhuvan kauppiiaan — ja siellä puhuvat kauppiaat miltei yhtä usein venäjää kuin meikäläiset espanjaa [Useat sikäläisistä kauppiaista ymmärtävät myöskin lappia ja suomea; heillä on siis huomattava lisä paitsi sitä kielitaitoa, joka kaikkien kauppiaiden on omaaminen.] — niin tietää, että otetaan hyvin vastaan; kestitykseksi tarjotaan erinomaista venäläistä teetä, viiniä j.n.e. Venäläiset ovat hyväluontoista, sydämellistä kansaa; joka sitä epäilee, tarkatkoon heitä kun he ovat kallistaneet lasia; joka epäilee, se kuunnelkoon kun he laulavat ja nähköön kun he tanssivat vanhojen laulujensa mukaan, vanhat ja nuoret sekaisin! Esilaulaja aloittaa aina ja toiset yhtyvät häneen kuorossa, usein suurella taidolla. Saattaa kuulla, että nämä laulut ovat monen sadan vuoden vanhat ja saattaa niinkään kuulla, että ne kaiken aikaa ovat olleet sielujen omaisuutta; sillä *kaikki* laulavat, ilman rahtuakaan harjoitusta noita puolen sadan värssyn pituisia lauluja, aivan niinkuin nostettaisiin kaivosta vettä, tietäen että sinne aina jää. Meille kerrottiin, että useimmissa lauluissa puhuttiin rakkaudesta, mutta Venäjän ja tsaarin nimi oli aina mukana: isänmaantunne kannatti laulua. Onko se sitte niin ihmeellistä? Kuinka tyhmää on ollut luulla, että venäläiset olivat lauma puoli vilttejä, jotka kuljetettiin sotaan kuin mitkäkin hevoset ja jotka elivät, taistelivat ja kuolivat ilman ajatuksia ja tunteita, vain tsaarin käskystä. Voivatko orjat ja elukat saada aikaan niin suuria? Venäläisissä on kautta vuosisatain elänyt kansallistunne muistoinen suurilta sota-ajoilta, joista runot ja laulut ovat nousseet; he eivät ole osanneet lukea eivätkä kirjoittaa, mutta he ovat osanneet kertoa ja laulaa, he ovat osanneet itkeä ja tanssia, kärsiä ja kuolla. *Tsaari Pietari* nosti valtaistuimelle venäläisen uskon ja venäläisen laulun kaihon, *Suworow* vei sen voittoon, *Nikolai I* puolusti sitä ja kuoli sen edestä ja *Aleksanteri* antoi sille vapauden aatelisoikeuden. Sentähden ovat venäläiset olleet niin peloittavat, että he kulkivat sydämessä elävä Jumala ja laulussaan elävä isänmaan historia — ja juuri nämä puuttuivat usein vastustajilta. Tämän kautta saattaa myöskin ymmärtää heidän kuuluisan kurinsa, sen, joka poltti Moskovon poroksi, joka upotti laivat Sevastopolin satamassa ja kaatoi satoja tuhansia heistä kaikille Europan taistelulentille.

Olen ehkä viipynyt liian kauvan niissä kansoissa, joita tällä matkalla kohtaa; pyydän siinä tapauksessa katsomaan yllä ollutta mietteiksi matkan varrelta; samat mietteet tulevat varmaan välttämättömänä sarjana jokaisen mieleen.

Yhtämittaa ottaa eläin- ja kasvikuntakin osaa näytelmään. Valas sukeltaa esiin, ruiskuttaa ja kellahtelee. Valaan vihollinen on tuurakala, joka syöksee pistimensä sen ruumiiseen, niin että se, raivoten tuskissaan, usein hyökkää suoraan maalle. Me satuimme juuri näkemään valaan, joka mahtoi olla haavoittunut; sillä se hyppäsi äkkiä ilmaan ja oli ihan pystysuorassa, monta kyynärää veden pinnasta; se huusi niin, että kaikki laivan kannella kääntyivät ja huudahtivat. Tällaisessa tilaisuudessa kertovat kalastajat ja kauppiaat laivalla sinulle yllin kyllin juttuja suurilta kalastuspäiviltä pohjoisessa, kun koolla on tuhat venettä, kun vesi on kalaa tai silliä niin kovanaan, että kalat nostavat venettä ja niitä korjataan talteen kahmaloin ja haavin; tai he kertovat suurista rajuilmoista, jotka ajavat veneet penikulmien päähän; siellä minne ne ovat ajellehtineet, hyökkää kimppuun nälkääntyneitä ja paleltuneita ihmisiä, jotka ryöstävät kaikki ruokatavarat; usein eivät he malta odottaa että puuro, jota keittävät suuressa padassa, kaadettaisiin vatiin, vaan he piirittävät padan, syövät käsin ja juovat vettä päälle! Sitte sinulle vielä kerrotaan haaksirikoista ja vaikeroivista haaksirikkoisista veneen emäpuun varassa ja urheista pelastusyrityksistä; mutta usein ne vaan tuovat emäpuun toisensa viereen ja kurjuutta kurjuuden päälle. Siinä sinä kuulet tämän suuren luonnon suurta historiaa.

Kesken kertomusta ui muutamia haahkoja tutunomaisesti ohi ja ne tuovat mukanaan oman herttaisen tarinansa. Haahka on pohjoisnorjalaisen lemmikki, se onkin niin kesy, että se usein menee suoraan asumuksiin ja tekee pesänsä sängyn alle, jopa sänkyynkin, jolloin ihmiset siirtyvät tieltä, tehdäkseen

vieraalle tilaa. Haahka tahtoo mielellään hautomisen aikana olla peitossa ja sentähden sille pöydistä ja vanhoista veneistä tehdään koppi; jos talossa on kissa tai koira toimitetaan se pois. Ihmiset saattavat nostaa linnun pesästä; runsaaksi kiitollisuudenosoitukseksi asunnosta ja hoidosta jättää se untuvat, joita on pudottanut ympärilleen. Mutta korpit, varikset ja lokit pitävät varansa, kun se hetkiseksi kammertaa rantaan uimaan ja juttelemaan puolisonsa kanssa, joka siellä on vartioimassa. Jos viholliset ovat löytäneet pesän seuraamalla emää kun se on palannut pesälle, väijyvät ne hetkeä, jolloin se seuraavan kerran nousee pois; niiden on nimittäin tarkoitus juoda munat suuhunsa. Mutta haahka on viisas; se makaa pesällään niin kauvan, että viholliset kärsimättöminä rupeavat sitä puremaan ja nokkimaan; silloin se huutaa ja sen kuulee koiras ja tulla kammertaa paikalle; jo nousee tappelu. Jos se vaan saa käsiinsä ryövärin, niin se hirveitten huutojen kaikuessa, jotka pelästyttävät toiset pakoon, askel askeleelta vetää ryövärin järveen; haahkapuoliso on kömpelöliikkeinen, mutta väkevä, ja se upottaa upottamistaan lurjasta veteen, kunnes elämä lähtee. Kun haahka on saanut poikaset munasta, on sillä aika työ auttaa ne rantaan, sillä petolinnut ovat koko ajan kintereillä; väkevä ystävä auttaa emää kuitenkin aina hädässä; mutta niin pian kun emä on saanut poikaset veteen, lähtee puoliso uimaan merelle ja jättää sekä emän että poikaset; ja yhdessä tuhansien toverien kanssa seikkailee se sitte äärimmäisten kalliosaarten rannoilla. Emä kamppailee sekä omien että puolisonsa omien puolesta. Jos hän näissä tyynissä, petollisissa vesissä, joita ei hän vielä uskalla jättää, menettää poikaset, niin ui hän uskottoman perässä ja jakaa hänen kanssaan merijoukon seikkailut.

Juuri kun olet kuuntelemassa kertomuksia haahkasta tai siitä tyhmästä linnusta, jonka käsin saa kiinni (lue *Petter Dassin* kirjasta "*Nordlands trompet*" siv 124, 4:s painos), tai "tyvjo'sta" joka elää vain muitten lintujen pyydystämästä saaliista, pakoittaen ne päästämään irti saaliinsa — on laiva peloittanut lokki- ja tiiraparven ja me olemme kuin lumipilvessä. On niin iloisen näköistä, kun nuo miljoonat [Ymmärrettävä sananmukaisesti! Saksalainen tiedemies on nimittäin laskemalla yksityisiä neliöjä joukossa, päässyt kuuteen miljoonaan.] loistavat, siivekkäät lumipallot liitelevät ristiin rastiin, nousevat, laskeutuvat, vikisevät, kirkuvat ja kihisevät kuin tiheässä verkossa, ettei Jumalan aurinko liene sen iloisempaan kuvaan paistanut. Se vaikuttaa kaksin kerroin virkistävästi tuossa suuremmissa, raskaassa luonnossa, missä alastomat asumukset lepäävät puuttomalla tasangolla eikä penikulmiin tapaa elämän jälkeäkään.

Luikertelevissa vuonolaaksoissa, missä ei Golfvirran siunaus haihdu tyhjään avaruuteen, missä tunturin rinteet juovat aurinkoa, huokuakseen sitä kaikelle, mikä niiden suojassa elää — siellä kasvaa puita, siellä viheriöitsee niittyjä, siellä suitsuttaa aurinko, paistaen lakkaamatta yöt, päivät, ilmaan kasveja, niin että ne kolmessa kuukaudessa kehittyvät enemmän kuin muualla viidessä, ja siellä näkee kasvullisuuden, joka on yhtä rehevä kuin Norjan hedelmällisimmissä laaksoissa. Vain ne kasvit, jotka etelämpänä vaativat kuuden kuukauden kasvamisaikaa, kuten hienommat hedelmät, eivät menesty; sillä tämä on — huomattakoon se — 70:llä ja 71:llä leveysasteella, ja sentähden ehkä suurin ihme tässä ihmeitten maassa. Kun minä seisoin *Lyngenvuonossa* enkä nimenomaan kiinnittänyt huomiota siihen, *mitä* puita ja hedelmiä täällä niin kauniisti kasvoi [punaisia viinimarjoja kasvaa esim. Lyngenin pitäjässä], niin saattoi luonnon rehevyys ja muodot, auringon valaistus vuonoilla ja tuntureilla, panna minut uskomaan, että olin Italiassa; lumihuiput kaukaisuudessa eivät laisinkaan häirinneet tätä vaikutusta, sillä niitähän usein näkee Italiassa.

Itse reitillä kohtaa silloin tällöin keskellä jylhyyttä, hymyileväkin kauneutta, esim. Tromsan leveä satamansuu. Molemmiin puolin kohoilee lumitunturien suuruus, mutta alhaalla, tasaisena ja pehmeänä pistäiten salmeen, hymyilee maisema taloineen ja viheriäisine niittyineen; kaupunki on korkean mäen alla, joka kasvaa koivumetsää ja josta asukkaiden lukuisat kesähuvilat valkoisina kuumottavat ja liput liehuvat. Jos katselee seutua jostakin näistä kesähuviloista, käy näköala vieläkin suuremmaksi, mutta kaupunki pieneksi keskellä suurta luontoa; kaikki, joka antaa elämää, tuntuu ystävälliseltä. Jos sinä astut puutarhan läpi, henkii kukkasista vastaan Pohjolan hieno lemu, ja jos kuljet oikotietä metsän läpi toiselle talolle, tervehtivät nurmet ja koivut samalla tavalla. Askeleesi edestä pyrähtää toinen metsäkanaparvi toisensa perästä lentoon. Nämä linnut kirjavassa kesäpuvussaan, kaula valkeana, tanakkana ja jalassa paksut sukat, pysyttelevät ihan seinivierillä.

Kun minä nyt lopetan tämän kuvauksen, jonka olen arvellut kehoittavan käyttämään uutta huvimatkariehtiä ja innostuttavan Pohjolan matkustavaa yleisöä — sulavat kaikki kuvat silmissäni yhdeksi. Olen sen kuvan jo maininnut sanoessani, että Norjan luonto on kaunein kaukonäkyä.

Se väikkyi silmissäni tulevaisuuden kaukonäkyä. Norja — raivaamattomuudessaan ja keskentekoisuudessaan — ei aina ole rikas nykyisyydessään; mutta keskentekoisuudesta nousee tulevaisuus. Se symboli hallitsee nykyään maata, että nämä seudut, jotka historiamme aamunkoiton aikoina synnyttivät suuria sukuja ja voimakkaita tekoja, taasen hulmahtavat nousevan auringon paisteeseen.

Mainitsen kuitenkin vielä viimeisen nautinnon tältä matkalta: se oli se, kun viikkokausia purjehdittua tunturien välitse, taas sai kulkea matalien metsäselkien keskellä, katsella suuria viljavainioita ja

suojaisia koteja, laskettaa salmeen Namsosin luona, temmeltää *Overhaldenin* reippaan kansan keskellä ja ajella hyvillä hevosilla talosta taloon tuossa kuulussa vilja- ja metsämaassa. Jos tämän tahtoo tehdä, niin on kuljettava *Snaasenista Stenkjärin* eikä toista (tavallista) tietä. Matka *Stenkjäristä Levangeriin* on laatuaan kauneimpia maassamme; mutta se on nähtävä auringonpaisteessa. Täällä tuntee ihminen olevansa sukua vankkojen asutusseutujen kanssa; suuri, villi luonto on vahvistanut, jopa monistanut kykyä käsittämään ja rakastamaan tasaista, hedelmällistä, herttaista.

KARHUNTAPPAJA.

Pahempaa veitikkaa valehtelemaan kuin papin vanhin poika, tuskin oli koko paikkakunnalla; hyvä hän oli lukemaankin, siitä ei ollut mitään hätää, ja talonpojat kuuntelivat mielellään hänen lukemistaan, mutta kun se oli sellaista, josta he pitivät, valehteli hän mielellään lisää niin paljon kuin hän luuli heidän sulattavan; tavallisesti hän puhui väkevästä miehistä ja rakkaudesta, joka surmasi.

Pappi huomasi piankin, että puiminen riihessä hiljenemistään hiljeni; hän meni katsomaan, ja Thorvald siellä kertoi juttujaan. Sattui sitte, että metsästä ajettiin kotiin ihmeellisen vähän puita; pappi katsomaan — ja Thorvald siellä taas kertoi. Tästä täytyy tulla loppu, ajatteli pappi; ja hän pani pojan varsinaiseen kouluun.

Siellä oli vaan talonpoikaislapsia, mutta papista oli liian kallista pitää kotiopettajaa sille yhdelle pojalle. Thorvald ei kuitenkaan ollut kahdeksaa päivää ollut heidän joukossaan, kun muuan koulutoveri jo ihan kalpeana tuli kertomaan, että hän on tavannut maahiset tiellä; — toinen tuli vieläkin kalpeampana kertomaan, että ilmielävänä oli nähnyt päättömän miehen hommailevan veneitten luona valkamassa, ja pahinta kaikesta oli, että pieni Nuutti Pladsen ja hänen vähäinen sisarensa eräänä iltana, kun heidän piti mennä kotiin, palasivat ihan hädissään, itkivät ja kertoivat kuulleen karhun murajavan pappilan kivikkojyrkänteellä, vähäinen Marit oli ihan nähnyt sen harmaitten silmien säkenöivän. Koulumestari nyt suuttui pahanpäiväisesti, iski viivoittimen pöytään ja kysyi — mikä piru — Jumala suokoon anteeksi pahan tekoni! — lapsiin oli mennyt.

— Täällä menevät päät toistan pahemmin sekaisin, sanoi hän; — joka pensaassa kuukkii sinipiika, — joka veneen alla nyökyttelee päätään Ahti, — ja karhu kävelee ulkona keskellä päivää sydäntalvella. Ettekö te enään luota Jumalaanne ja kristinuskoonne? sanoi opettaja, — vaan uskotteko kaikellaiseen paholaisen peliin ja pimeyden hirveisiin voimiin ja karhuun, joka keskellä keskitalven kirkasta päivää kävelee ulkona?

Vähitellen hän siitä kuitenkin lauhtui ja kysyi pieneltä Maritilta, eikö hän uskalla mennä kotiin. Tyttö itki ja tyrski ja väitti sitä ihan mahdottomaksi; koulumestari lupasi silloin, että Thorvald, suurin niistä, jotka vielä sattuivat olemaan jälellä koulussa, saa saattaa hänet kotiin.

— Ei, hän on itsekin nähnyt karhun, itki Marit; — hän sen juuri kertoi.

Thorvald pieneni paikallaan, varsinkin kun koulumestari hellästi rupesi vetelemään viivoitinta vasemman kätensä läpi.

— Oletko *sinä* nähnyt karhun? kysyi hän levollisesti.

— Kyllä se kuitenkin on totta, että lautamiehen renki löysi karhunpesän pappilan kivikkojyrkänteestä, juuri *sinä* päivänä, jolloin hän meni ampumaan metsäkanoja, sanoi Thorvald.

— Oletko *sinä* sitte nähnyt karhun?

— Ei niitä ollutkaan yksi, vaan kaksi suurta ja ehkä kaksi pientäkin, sillä tavallisestihan ne vanhat pitävät pesässään sekä tämän vuoden että edellisen vuoden poikasen.

— Oletko *sinä* sitte nähnyt ne? toisti koulumestari entistä lempeämpänä ja silitteli silittelemistään viivoitinta.

Thorvald oli vähän aikaa vaiti. — Näin minä kuitenkin sen karhun, jonka Lauri Skytter viime vuonna oli tappanut.

Koulumestari astui nyt askeleen likemmä ja kysyi niin lempeänä, että poika pelästyi:

— Oletko *sinä* nähnyt karhut siellä pappilan kivikkojyrkänteessä, kysyn minä?

Nyt ei Thorvald enään sanonut mitään.

— Ehkä sinä sillä kertaa muistit niinkuin vähän väärin? kysyi koulumestari, tarttui hänen takkinsa kaulukseen ja läjähytti kylkeensä viivoittimella. Thorvald ei sanonut sanaakaan eivätkä toiset uskaltaneet katsoa sinnepäin. Silloin virkkoi koulumestari vakavana: — on rumaa, että papinpoika valehtelee; ja vielä rumempaa, että hän opettaa talonpoikaislapsi-raukkoja valehtelemaan.

Ja *sillä* pääsi poika tällä kertaa.

Mutta seuraavana päivänä koulussa — opettaja oli kutsuttu papin luo ja lapset olivat omissa hoteissaan — rupesi Marit ensinnä pyytämään, että Thorvald taas kertoisi jotakin karhusta.

— Sinä taas pelästyit, sanoi Thorvald.

— Kyllä minä voin kuulla, sanoi Marit ja siirtyi likemmä veljeään.

— Saatte uskoa vaan, että kyllä se nyt ammutaan! sanoi Thorvald ja nyökytti päätään; — tänne paikkakunnalle on tullut sellainen poika, joka osaa sen ampua. Tuskin oli Lauri Skytter kuullut puhuttavan karhunpesästä pappilan kivikkojyrkänteessä, ennenkuin hän tulla tuiskusi seitsemän pitäjän takaa ja hänellä oli niin raskas pyssy kuin ylin myllynkivi ja niin pitkä kuin tästä tuonne Hannu Voldeniin asti.

— Jesta sentään! huusivat kaikki lapset.

— Niinkö pitkä? toisti Thorvald, — se on varmasti niin pitkä kuin tästä tuoliin.

— Oletko sinä nähnyt sen? kysyi Olli Böen.

— Jaa olenko minä nähnyt sen? Minä olen ollut sitä puhdistamassa; sillä sen saatte uskoa, ettei siihen työhön otetakkaan joka miestä. Tietysti en *minä* jaksanut sitä nostaa; mutta sama se — minä puhdistin vaan lukot ja saatte uskoakin, ettei se työ mitään helppoa ole.

— Sanovat, ettei se pyssy enään viime aikoina ole osannut niin hyvin, sanoi Hannu Volden, kumartui taappäin ja pani molemmat jalkansa pulpetille.

— Ei olekkaan. Sitte kun Lauri kerran Osmarkenissa ampui nukkuvaa karhua, jäi se kaksi kertaa laukeamatta ja kolmannen kerran osumatta.

— Niin, kun menee ampumaan nukkuvaa karhua, sanoivat tytöt.

— Senkin hullu! lisäsivät pojat.

— On vain yksi keino, jolla sen asian voi auttaa, sanoi Olli Böen. — Pitää ajaa elävä käärme piipusta sisään.

— Sen me kaikki tiedämme, sanoivat tytöt ja tahtovat kuulla uutta.

— Nyt on talvi eikä käärmettä saa mistään, siksi Laurikaan oikein luota pyssyynsä, sanoi Hannu Volden miettiväisesti.

Hänhän tahtoo Niilo Böeniä mukaan? kysyi Thorvald.

— Kyllä, vastasi Böenin poika, jonka piti tietää se asia, — mutta Niilo ei saa lupaa äidiltä eikä sisarelta. Isä kuoli varmaan siihen iskuun, jonka sai syksyllä, kun otteli karhun kanssa karjakartanolla, eikä heillä enään ole muita kuin Niilo.

— Onko se niin vaarallista? kysyi pieni poika.

— Vaarallista? sanoi Thorvald; — karhullahan on kymmenen miehen äly ja kahdentoista voimat.

— Sen me tiedämme, sanoivat tytöt taas ja tahtoivat vihdoinkin kuulla jotakin uutta.

— Mutta Niilo on samallinen kuin isänsäkin oli; kyllä hän menee.

— Niin, kyllä hän menee, sanoi Olli Böen; — tänään aikaiseen aamulla, ennenkuin kukaan väistä oli pystyssä, näin Niilo Böenin, Lauri Skytteren ja vielä yhden miehen pyssyineen lähtevän tunturille päin; eivätköhän vaan menneet pappilan kivikkojyrkänteelle.

— Oliko se aikaiseenkin? kysyivät lapset kuorossa.

— Ennen kukonlaulua! Minä olin pystyssä ennenkuin äiti iski tulta.

— Oliko Laurilla se pitkä pyssy? kysyi Hannu.

— En oikein tiedä; mutta se joka hänellä oli, oli niin pitkä kuin täältä tuonne tuoliin.

— Mutta jopa sinä valehtelet! sanoi Thorvald.

— Itsehän sinä sanoit, puolustihe poika.

— Ei, ei hän suinkaan enään käytä sitä pitkä pyssyä, jonka minä näin.

— Tämä oli joka tapauksessa niin pitkä, niin pitkä kuin — melkein täältä tuonne tuoliin.

— Vai niin; ehkä hänellä sitte kuitenkin oli se.

— Ajatelkaa, sanoi Marit, — nyt he ovat karhujen luona.

— Ottelevat ehkä juuri paraikaa, sanoi Thorvald. Syntyi syvä hiljaisuus; oli miltei juhlallista.

— Minä taidan lähteä, sanoi Thorvald ja otti lakkinsa.

— Niin, niin! sitte saat kuullakin jotakin! huusivat kaikki ja heihin tuli kuin uutta elämää.

— Mutta koulumestari? sanoi Thorvald ja seisahtui.

— Kaikkia vielä, sinä olet papinpoika! sanoi Olli Böen.

— Niin, jos hän nostaakin kätensä minua vastaan, sanoi Thorvald hirvittävän hiljaisuuden vallitessa ja nyökäytti päätään.

— Lyötkö sinä takaisin? kysyivät toiset jännityksessä.

— Kuka tietää, sanoi Thorvald, nyökäytti päätään ja läksi.

He arvelivat, että oli parasta lukea, kun hän oli poissa; mutta kukaan ei saanut sitä tehdyksi — heidän täytyi puhua karhusta. He koettivat arvaella sinne tänne, kuinka oli käynyt; Hannu löi Ollin kanssa vetoa, että Laurin pyssy oli jäänyt laukeamatta ja että karhu ahdisti hänen henkeään. Pieni Nuutti Pladsen oli sitä mieltä, että heidän kaikkien oli käynyt hullusti ja hänen puolueeseensa liittyivät tytöt. Mutta samassa tuli Thorvald.

— Lähdetään! sanoi hän, temmatessaan oven auki ja tuskin saaden sanaa suustaan.

— Mutta koulumestari? sanoivat toiset.

— Piru hänet periköön! Karhu, karhu! eikä hän saanut enempää sanotuksi.

— Onko se ammuttu? kysyi joku hyvin hiljaa eivätkä muut uskaltaneet vetää henkeäänkään.

Thorvald istuutui ähkien ja puhkuen, vihdoin hän sitte nousi, kapusi penkille ja heilutti lakkiaan.

— Lähdetään! sanon minä; minä otan kaikki niskoilleni.

— Mutta minne me menemme? kysyi Hannu.

— Ensimmäinen karhu on jo kannettu kotiin ja muut jäivät vielä metsään. Niilo Böen on saanut pahasti selkäänsä, sillä Laurin pyssy ei lauennut ja karhut tulivat ihan heidän kimppuunsa. Se poika joka oli heidän mukanaan, pelastui vaan sillä tavalla, että heittäytyi mahalleen maahan, ikäänkuin olisi ollut kuollut, eikä karhu koskenut häneen; heti kun Lauri ja Niilo olivat voittaneet omat karhunsa, ampuivat he hänen karhunsa. Eläköön!

— Eläköön! sanoivat kaikki tytöt ja pojat ja karkasivat ylös istuimiltaan ja ulos ovesta ja kivien ja kantojen poikki Böeniin, ikäänkuin ei koulumestaria olisi ollut koko maailmassa.

Tytöt rupesivat pian valittamaan, etteivät he pysy perässä, mutta pojat ottivat heidät väliinsä ja niin sitä mentiin.

— Varokaa ettette koske siihen, sanoi Thorvald; — välistä karhu rupeaa uudelleen elämään.

— Onko se totta? kysyi Marit.

— On, ja silloin se nousee uudessa hahmossa. Olkaa siis varoillanne! ja he juoksivat minkä jaksoivat.
— Lauri oli ampunut suurinta kymmenen kertaa ennenkuin se kaatui, sanoi hän taas.

— Ajatelkaa, kymmenen kertaa! ja taas lähdettiin juoksemaan.

— Ja Niilo pisti sitä kahdeksantoista kertaa puukollaan, ennenkuin se kaatui.

— Jestas sentään, sellaista karhua!

Ja lapset juoksivat niin että hiki valui.

Vihdoin oltiin perillä. Olli Böen kiskaisi auki oven ja pääsi ensinnä sisään.

— Ole varoillasi! huusi Hannu hänen perässään.

Marit ja se pieni tyttö, joka oli ollut Thorvaldin ja Hannun välissä, pääsivät sisään seuraavina, sitte Thorvald, joka ei mennyt kauvas, koska hän tahtoi saada kaikesta yleissilmäyksen,

— Katsoppas verta! sanoi hän Hannulle.

Muut eivät tietäneet uskaltaisivatko heti mennä sisään.

— Näetkö sinä sen? kysyi tyttö siltä pojalta, joka seisoj ovella hänen rinnallaan.

— Näen, se on niin iso kuin kapteenin kartanon suuri hevonen, vastasi poika ja kertoi vielä enemmän. Hän sanoi, että karhu oli rautavitjoissa ja ne jotka olivat etujalkojen ympärillä, oli se kuitenkin riuhtaissut poikki; ja siitä valui verta kuin koskesta pudottaen!

Valhetta se tietystikin oli, mutta sen he unohtivat, kun näkivät karhun, pyssyn ja Niilon, joka istui siteissään oteltuaan mesikämmenen kanssa, ja kuuluivat vanhan Lauri Skytteren kertovan, kuinka kaikki oli tapahtunut. He katselivat ja kuuntelivat niin ahneesti, etteivät he ensinkään huomanneet taakseen ilmestyvää miestä, joka hänkin rupesi kertomaan, ja seuraavaan tapaan:

— Minä teidät opetan lähtemään koulusta ilman lupaa, minä!

Parvesta nousi pelästyksen huuto ja ulos karattiin: ovesta ja yhtä kyytiä porstuan läpi ja pihan poikki — pian vierivät lapset mustina kerinä lumivalkoisella maalla, toinen toisen perässä, ja kun koulumestari vanhoilla jaloillaan pääsi koulutalolle, kuuli hän heidän jo kaukaa lukevan niin että seinät tärisivät. Niin, juhlapäivä se oli, jolloin karhuntutappaja tuli kotiin. Se nousi aurinkoisena ja laski sateisena; mutta ne päiväthän tavallisesti ovat hedelmällisimmät.

VAARALLINEN KOSINTARETKI.

Kun Aslaugista oli tullut täysikasvanut tyttö, ei Husabyssa saatu paljoakaan rauhaa; sillä yökaudet umpeensa kylän parhaimmat pojat siellä tappelivat ja repivät toisiaan. Pahin oli lauvantaiyö; mutta silloin ei vanha Nuutti Husaby koskaan pannutkaan maata muutakuin nahkahousut jalassa ja koivuinen keppi vuoteen vieressä.

— Koska minä kerran olen tytön saanut, niin pitää minun häntä kanssa puolustaa, sanoi Husabyn isäntä.

Tore Nässet oli vaan torpanpoika, mutta toiset väittivät hänen useinten käyvän Husabyn tyttären luona. Vanha Nuutti ei siitä pitänyt ja sanoi ettei se ollut totta, "koskei hän koskaan ollut häntä siellä nähnyt." Mutta ihmiset naureskelivat keskenään ja arvelivat, että jos hän olisi hakenut nurkista, sensijaan että torui niiden kanssa jotka melusivat ja kopisivat pihalla ja permannolla, niin hän olisi löytänyt Toren.

Tuli kevät ja Aslaug läksi karjan kanssa tuntureille. Kun sitte päivä helteisenä laskeusi laaksoon, tunturi kohosi viileänä autereesta, kellot kalkattivat, karjakoira haukkui, Aslaug huhui ja puhalsi paimentorveen nurmikkojyrkänteillä — silloin rupesi poikien sydäntä polttamaan, kun he alhaalla vainoilla ahersivat. Ensi lauvantai-iltana he toinen toista nopeammin riensivät karjakartanolle. Mutta vielä nopeammin tulivat he alas; sillä karjakartanolla seisoj oven takana poika, ja hän otti vastaan jokaisen tulijan ja tumpuloi hänet niin pahanpäiväisesti, että hän sitte ikänsä muisti ne sanat, jotka seurasivat: tule vielä toisenkin kerran, niin saat enemmän!

Heidän ymmärtääkseen ei sellaista nyrkkiä ollut siinä seurakunnassa muilla kuin Tore Nässetillä. Ja kaikki rikkaat talollisenpojat pitivät sitä peräti hulluna, että mokomakin torpparinpukki seisoj puskemassa Husabyn karjakartanon korkeimmalla harjalla.

Samaa mieltä oli vanha Nuuttikin, kun hän sen kuuli, ja samalla hän suunnitteli, että jollei kukaan muu osaa kurittaa sitä veitikkaa, niin hänpä koettaa poikiensa kanssa. Tosin Nuutti jo rupesi vanhenemaan, mutta vaikka hän likeni kuudettakymmentään, niin hän mielellään paini vanhimman poikansa kanssa, kun huveissa rupesi käymään liian hiljaiseksi.

Husabyn karjakartanolle ei ollut kuin yksi tie ja se kulki suoraan talon läpi. Seuraavana lauantai-iltana, kun Tore aikoi karjakartanolle ja kevein askelin hiipi pihan poikki, karkasi mies hänen rinnuksiinsa.

— Mitä sinä minusta tahdot? sanoi Tore ja viskasi hänet maahan niin että helisi.

— Sen saat heti tietää, sanoi toinen hänen takaansa ja se oli veli.

— Täällä tulee kolmas, sanoi Nuutti ja kävi kaikin voimin hänen kimppuunsa.

Tore kävi vaarassa voimakkaammaksi; hän oli notkea kuin pajuinen vitsa ja iski niin että poltti; hän kiemurteli ja hiiviskeli; kun iskut tulivat, oli hän poissa tieltä; kun eivät he mitään osanneet odottaa, tulla läjähti. Selkäänsä hän lopulta sai, jopa aika lailla, mutta vanha Nuutti sanoi sittemmin usein, että hän tuskin oli paininut vankemman pojan kanssa. He ottelivat kunnes veri valui, mutta sitte sanoi Husabyn isäntä:

— Seis! ja lisäsi: — jos sinä ensi lauantai-iltana pääset Husabyn hukan ja hänen pentujensa ohi, niin on tyttö sinun!

Tore laahautui kotiin niin hyvin kuin taisi ja kun hän oli päässyt kotiin, paneutui hän vuoteeseen. Paljon oli puhumista tappelusta Husabyssä, mutta sen sanoi jokainen, että mitä hänellä siellä oli tekemistä? —Yksi ei sanonut sillä lailla ja se oli Aslaug. Hän oli sinä lauantai-iltana niin odottanut häntä ja kun hän kuuli miten päin asiat isän kanssa olivat kääntyneet, itki hän ja puheli itsekseen:

— Jollen minä saa Torea, ei minulla ole ilon päivää tässä maailmassa.

Tore oli sunnuntain vuoteen omana ja tunsu maanantaina, ettei hän silloinkaan voi nousta. Tiistai tuli ja oli niin kaunis päivä. — Yöllä oli satanut, tunturi oli kostea ja vihanta, ikkuna oli auki, lehväin haju tuli sisään, kellot kalkahtelivat alas rinteitä ja ylhäällä huhui joku; jollei äiti olisi ollut sisällä, olisi hänen täytynyt itkeä kärsimättömyyttään.

Keskiviikko tuli ja yhä vielä hän makasi; mutta torstaina hän rupesi miettimään, eikö tästä sentään lauvantaiksi pitäisi ruveta paranemaan, ja perjantaina hän oli ylhäällä. Hän muisti visusti isän sanat: "jos sinä ensi lauantai-iltana pääset Husabyn hukan ja hänen pentujensa ohi, niin on tyttö sinun." Alituisen katseli hän Husabyhyn.

— En minä pahempaa voi saada kuin selkääni, ajatteli Tore.

Husabyn karjakartanolle kulki, kuten jo ennen on sanottu, vain yksi ainoa tie; mutta reipas mies saattoi sentään päästä sinne, vaikkei kulkenut juuri sitä tietä. Kun soui tuonne niemen taakse ja laski maihin tunturin tuolle puolelle, niin aina sitä jollakin lailla pääsi ylös, vaikka seinämä olikin niin jyrkkä, että pukki vaivoin kulki siitä ja se tavallisesti sentään ei hätäydy tuntuureilla.

Lauvantai tuli ja Tore oli kaiken päivää ulkona; — aurinko säteili niin että pensaat vavahtelivat ja kaiken aikaa kuului huhuilun houkutus tuntuureilta. Hän oli vielä istumassa oven edustalla, kun ilta jo joutui ja sumun höyryt nuolivat nurmikkojyrkäniteitä. Hän loi katseensa sinne ylös ja siellä oli ihan hiljaista, hän katsahti Husabyhyn päin — ja sitte työnsi hän veneen vesille ja läksi kiertämään nientä.

Karjakartanolla oli Aslaug saanut pois päivän työt ja istunut. Hän arveli, ettei Tore kai pääse sinne sinä iltana, mutta että hänen sijaansa tulee sitä useampia muita; hän päästi irti karjakoiran eikä sanonut kenellekään minne läksi. Hän asettui istumaan sellaiseen paikkaan, että saattoi nähdä laakson, mutta siellä nousivat sumut, eikä hän muutenkaan saanut katsotuksi sinne; sillä muistot olivat joka paikassa vastassa. Hän siirtyi siis muualle ja huomaamattaan tuli hän joutuneeksi toiselle puolelle ja asettui katsomaan järvelle. Siitä tuli sellainen rauha, kun silmäili pitkiä vesiä.

Hänen rupesi tekemään mieli laulaa; hän valitsi laulun, jossa oli pitkiä säveliä, ja kauvas kaikui ääni hiljaisessa yössä. Hän ihastui itsekin ja lauloi värsyn lisää. Mutta äkkiä tuntui siltä kuin joku olisi vastannut kaukaa, alhaalta.

— Mitä ihmettä se on? ajatteli Aslaug, astui jyrkäniteelle ja kietoi käsivartensa solakan koivun ympäri, joka värisi ja vapisi syvyyden päällä. Hän katsahti alas, mutta ei nähnyt mitään. Vuono lepäsi suurena ja tyynenä, ei lintukaan viilättänyt sen yli: Aslaug istuutui taasen ja rupesi laulamaan; mutta nyt vastattiin samoin sävelin ja likempää kuin äsken.

— Kyllä siellä sittenkin on joku.

Aslaug ponnahti pystyyn ja kumartui katsomaan alas. Silloin näki hän kallioseinämän luona veneen, joka oli laskenut maihin, ja niin syvällä se oli, että se näytti pieneltä näkinkengänkuorelta vain. Hänen silmänsä kulkivat ylöspäin — silloin äkkäsi hän punaisen lakin ja sen alla pojan, joka ponnisteli ylös miltei sileää tunturiseinää.

— Hyvät ihmiset, kuka se saattaa olla? kysyi Aslaug, päästi käsistään koivun ja juoksi hyvän matkan päähän. Hän ei uskaltanut itselleenkaan vastata, sillä tiesihän hän, kuka se oli. Hän heittäytyi nurmikolle ja kävi kiinni ruohoon molemmin käsin, ikäänkuin asia olisi riippunut hänen kiinnipitämisestään; mutta ruohon juuret katkesivat, hän huusi ääneen ja rukoili Jumalaa kaikkivaltiasta auttamaan. Mutta sitte johtui hänen mieleensä, että tämä Tore'n teko oli Jumalan kiusaamista ja ettei apua sentähden ollut odottaminen.

— Vain tämän ainoan kerran, rukoili hän ja kietoi kätensä koiran ympäri, ikäänkuin se olisi ollut Tore, joka hänen pitää pelastaa. Hän vierittelihe koiran kanssa pitkin nurmikkoa ja aika tuntui hänestä loppumattomalta.

Mutta äkkiä riistäytyi koira irti.

— Vov, vov! haukkui se alas jyrkännettä ja heilutti häntäänsä; — vov, vov! haukkui se Aslaugille ja pani etukäpäälänsä häntä vastaan; — vov, vov! taas alas jyrkännettä — ja tuossapa nousi punainen lakki tunturisyryn yli ja Tore lepäsi hänen povellaan.

Siinä hän viipyi minuuttikausia, saamatta sanaa suustaan ja kun hän vihdoinkin puhui, ei sanoissa ollut mitään järkeä.

Mutta vanha Nuutti Husaby lausui tämän kuultuaan sanan, jossa oli järkeä, sillä hän sanoi:

— Se poika on hyvä olemassa. Tyttö on hänen.

ILOINEN POIKA.

ENSIMÄINEN LUKU.

Öyvind oli hänen nimensä ja hän itki, kun syntyi tähän maailmaan. Mutta kun hän sitte istui äidin sylissä, nauroi hän, ja kun illalla sytytettiin tulta, nauroi hän jotta helisi, mutta itki, kun ei päässyt tulen luo.

— Siitä pojasta sitä vasta mahtaa tulla jotakin, sanoi äiti.

Siellä missä hän syntyi, riippuivat vuoret ihan asumuksen päällä; mutta ne eivät olleet korkeat; mänty ja koivu kurkistelivat alas ja tuomi kylvi kukkia katolle. Mutta katolla käveli pieni pukki, jota Öyvind ruokki; se oli pantu sinne, jottei se menisi karkuun, ja Öyvind kantoi sille lehtiä ja heiniä. Eräänä päivänä teki pukki hyppäyksen ja katosi vuorille; se meni ylös asti ja joutui sellaisille paikoille, joilla ei se ikinä ollut käynyt, Öyvind ei nähnyt pukkia, kun illallisen jälkeen tuli ulos, ja muisti paikalla ketun. Hän kuumeni ihan kuumaksi, katseli ympärilleen ja kuunteli.

— Kili — kili — kili — kilipukkiseni!

— Ä-ä-ä-ä-ä-ä-ää! sanoi pukki vuorenrinteeltä, pani pään kallelleen ja katsoi alas.

Mutta pukin vieressä oli pieni tyttö polvillaan.

— Sinunko tämä pukki on? kysyi hän.

Öyvind seiso i suut, silmät auki ja pisti molemmat kätensä housuntaskuihin.

— Kukas sinä olet? kysyi hän.

— Minä olen Marit, äidin tyttö, isän viulu, talon sinipiika, Olli Nordistuenin tyttären tytär Hejdelästä; käännyn syksystä viidennelle, kolmantena päivänä kylmistä öistä.

— Vai sinä se olet, sinä! sanoi Öyvind ja veti henkeään, sillä hän ei hänen puhuessaan ollut uskaltanut sitä tehdä.

— Sinunko tämä pukki on? kysyi tyttö taas. — Minun, sanoi poika ja nosti katseensa.

— Minun tekee niin mieli tätä pukkia — etkö sinä antaisi sitä minulle.

— En.

Tyttö potkia päristeli vuorella ja katseli poikaan, vihdo i hän sanoi:

— Entä jos sinä saat pukista voirinkilän, niin enkö minä sitte saa sitä?

Öyvind oli köyhien lapsia; hän oli vain kerran eläissään syönyt voirinkilää, silloin nimittäin, kun isoisä tuli heille käymään, eikä hän ennen eikä jälkeen ollut sitä maistanut. Hän katsoi tyttöön.

— Näytä se ensin, sanoi hän.

Tyttö oli paikalla valmis ja näytti suurta rinkeliä, jota piteli kädessään.

— Tässä se on! sanoi hän ja heitti sen tulemaan.

— Ai, se meni kappaleiksi! sanoi poika ja keräsi huolellisesti kaikki palaset; pienintä hänen täytyi maistaa ja se oli niin hyvä, että hänen täytyi maistaa toistakin ja ennenkuin hän huomasikaan, oli hän syönyt koko rinkilän.

— Nyt on pukki minun, sanoi tyttö.

Poika seisautti viimeisen palan suussaan, tyttö kellitteli ja nauroi, pukki seiso i hänen vieressään, rinta valkoisena, selkä ruskean mustana ja katseli alas, pää kallellaan.

— Etkö sinä vois i vähän odottaa, pyysi poika ja hänen sydämensä alkoi sykkiä.

Tyttö nauroi entistä vallattomammin ja nousi polvilleen.

— Ei, pukki on minun, sanoi hän, kietoi kätet pukin kaulaan, irroitti sukkaiteensa ja köytti sen ympärille.

Öyvind katseli komentoa. Tyttö nousi ja rupesi vetämään pukkia perässään; se ei tahtonut lähteä, vaan oikoi kaulaansa Öyvindiä kohti.

— Ä-ä-ä-ä-ää! pani se.

Mutta tyttö kävi toisella kädellään kiinni selkäkarvoihin, veti toisella nauhasta ja puheli kauniisti:

— Tule pois nyt, pukki, niin pääset tupaan ja saat syödä äidin vadista ja minun esiliinastani. Sitte hän lauloi:

Puku pukkini joudu,
tule vaskani, tuu
lumitöppösin Mirri,
sa naukuja-suu,
ja sorsaset sulkaa
vailla, nyt tulkaa,
kananpoikaset kaa
esiin koikkelehtaa,
kyy kyyhkyni pienot
te untuva-hienot!
Kävi kaste jo maass'
tuli aurinko taas,
ja alulla vast' on kesä kultainen
vaan syksyn jos huudat se kuulee sen!

Siinä sitä sitte oltiin.

Poika oli hoitanut pukkia talvesta asti, sen syntymästä saakka, eikä hän koskaan ollut ajatellut, että hän voisi sen kadottaa; mutta nyt se oli tapahtunut hetkessä, eikä hän enään saisi sitä nähdä.

Äiti tuli hyräillen rannalta, jossa oli ollut pesemässä? pyttyjä; hän näki pojan itkeä kyyköttävän nurmessa ja meni hänen luokseen.

— Mitä sinä itket?

— Voi pukki, pukki!

— No, missä pukki on? kysyi äiti ja katsoi katolle.

— Ei se enään koskaan tule takaisin, sanoi poika.

— Poikaseni, kuinka se on tapahtunut?

Poika ei heti tahtonut tunnustaa.

— Onko kettu vienyt sen?

— Kunhan olisikin!

— Oletko hullu! sanoi äiti. — Minne pukki on joutunut?

— Au, au, au — kun minä — myin sen rinkilästä!

Samassa hetkessä jolloin hän tämän lausui, ymmärsi hän mitä oli myydä pukki rinkilästä; hän ei ennen ollut sitä ajatellut. Äiti sanoi:

— Mitä sinä luulet sen pienen pukin ajattelevan, kun sinä saatoit myydä sen rinkilästä?

Ja poika ajatteli asiaa ja ymmärsi täydellisesti, ettei hän enään ikinä voi iloita *tässä* maailmassa — eikä Jumalankaan luona, ajatteli hän sitte.

Hän oli niin suruissaan, että lupasi ettei koskaan tee pahaa; ei hän enään leikkaa poikki rukinnyöriä eikä päästä ulos lampaita eikä mene järvelle yksinään. Hän nukkui siihen paikkaan ja näki unta pukista, että se oli päässyt taivaan valtakuntaan; siellä istui Jumala ja hänellä oli suuri parta niinkuin katkismuksessa ja pukki seisoi vieressä ja pureskeli lehtiä paistavasta puusta; mutta Öyvind istui yksin katolla eikä päässyt ylös.

Samassa koski jokin kostea hänen korvaansa ja hän heräsi unestaan.

— Ä-ä ä-ä ä-ä ää! kuului ja pukki oli palannut!

— Ei mutta oletko sinä tullut takaisin! ja poika hypähti pystyyn, nosti ylös molemmat pukin etukäpälät ja rupesi tanssittamaan sitä kuin veljeä; hän nyki sitä parrasta ja aikoi juuri lähteä viemään sitä äitinsä luo, kun hän kuuli takaansa liikettä ja näki tytön istuvan nurmella, ihan likellä. Nyt hän ymmärsi kaikki ja päästi irti pukin. — Sinäkö sen olet tuonut?

Tyttö nyhti kädellään nurmea maasta ja sanoi:

— Eivät antaneet minun pitää sitä; vaari istuu tuolla ylhäällä odottamassa.

Pojan häntä katsellessa kuului terävä ääni tieltä:

— No!

Silloin muisti tyttö mitä hänen piti tehdä; hän nousi, meni Öyvindin luo, pisti toisen multaisen kätensä hänen käteensä, veti sen samassa pois ja sanoi:

— Anteeksi!

Mutta siihen hänen rohkeutensa loppuikin, hän heittäysi pukkia vastaan ja itki.

— Minä taidan antaa pukin sinulle, sanoi Öyvind ja käänsi kasvonsa muualle.

— Joudu nyt! huusi vaari mäestä.

Ja Marit nousi ja rupesi, jalkojaan laahustellen nousemaan ylös mäkeä.

— Sukkasiteesi unohtuu! huusi Öyvind hänen perässään.

Tyttö kääntyi ja katsahti ensin nauhaan ja sitte poikaan. Vihdoin teki hän lujan päätöksen ja sanoi,

itku kurkussa:

— Sen sinä saat pitää.

Poika meni hänen luokseen ja otti hänen kätensä:

— Kiitoksia, sanoi hän.

— Ei kiittämistä, vastasi tyttö, huokasi hirveän syvään ja läksi.

Poika istuutui nurmelle, pukki asteli hänen vieressään, mutta se ei enään ollut niin rakas kuin ennen.

TOINEN LUKU.

Pukki oli köydessä tuvan seinustalla; mutta Öyvind katseli vuorelle päin. Äiti tuli ulos ja istuutui hänen luokseen; mutta hän tahtoi kuulla satuja siitä mitä oli kaukana, sillä nyt ei pukki enään riittänyt. Silloin hän sai kuulla, että kaikki kerran osasi puhua; vuori puhui purolle ja puro joelle ja joki merelle ja meri taivaalle; mutta hän kysyi eikö taivas puhunut kenellekään, ja taivas puhui pilville, mutta pilvet puille, mutta puut nurmelle, mutta nurmi kärpäsille, mutta kärpäset eläimille, mutta eläimet lapsille, mutta lapset täysikasvaneille; ja niin sitä jatkui, kunnes kaikki meni ympäri eikä kukaan tietänyt kuka alkoi, Öyvind katseli vuorta, puita, järveä, taivasta ja huomasi, ettei oikeastaan koskaan ennen ollut niitä nähnyt. Kissa tuli samassa ulos ja asettui kivelle päiväpaisteeseen. — Mitä kissa sanoo? kysyi Öyvind ja osoitti sitä.

Äiti lauloi:

Aurinko paistaa puunlatvan takaa,
kissa se laiskana kivellä makaa.

"Hiiriä kaks
oli murkinaks,
neljä pientä kalaa
varastin ma salaa;
nyt on maata hyvä,
silmissä' unijyvä",
sanoo kissa.

Mutta kukko tuli kaikkine kanoineen.

— Mitä kukko sanoo? kysyi Öyvind ja löi kädet yhteen.

Äiti lauloi:

Kanamuorin siivet riippuu,
kukko toisella säärellä viippuu.

"Hanhet nää
korkealle lennättää,
järkikullass' ei vaan ne
nouse kukon verroille!
Kaa, kaa kanat, tarhaan jo,
pääsköön lepoon aurinko",
sanoo kukko.

Mutta kaksi pientä lintua lauloi katonharjalla.

— Mitä linnut sanovat? kysyi Öyvind ja nauroi.

"Kaunis on tää mailma nähdä kun ei tarvis työtä tehdä", sanoo linnut.

Ja hän sai kuulla mitä kaikki sanoi, aina muurahaiseen asti, joka ryömi sammaleissa, ja matoon, joka nakersi puunkuorta.

Samana kesänä rupesi äiti opettamaan häntä lukemaan. Kirjat olivat jo kauvan olleet hänellä ja hän oli paljon ajatellut, miltä se oikein tuntuisi kun nekin rupeisivat puhumaan. Nyt muuttuivat kirjaimet eläimiksi, linnuiksi ja jos miksin; mutta sitte ne rupeivat kulkemaan parittain, kaksitellen; a seisoi

lepäämässä puun alla, jonka nimi oli b; sitte tuli c ja teki samoin; mutta kun niitä tuli yhteen kolme ja neljä, tuntui siltä kuin ne olisivat suuttuneet toisiinsa; ei oikein tahtonut luistaa. Ja jota pitemmälle hän pääsi, sitä enemmän hän unohti, mitä ne olivat; kauvimmin muisti hän a:n, josta hän eninteen piti; se oli pieni, musta karitsa, joka oli ystävä kaikkien kanssa; mutta pian hän unohti a:nkin, sillä kirjassa ei ollut mitään satuja, vaan ainoastaan läksyjä.

Eräänä päivänä tuli äiti sisään ja sanoi hänelle:

— Huomenna alkaa koulu taas, silloin sinä saat tulla minun kanssani sinne.

Öyvind oli kuullut, että koulu oli paikka, missä paljon poikia leikki, ja sitä vastaan ei hän ollut vähääkään. Hän oli hyvin tyytyväinen; koulukartanolla hän kyllä usein oli ollut, muttei silloin kun siellä oli koulu, ja hän kulki ylös mäkiä nopeammin kuin äiti, sillä hän ikävöitsi. He tulivat perille ja hirveä surina, aivan kuin kotona myllystä, kuului heitä vastaan. Hän kysyi silloin äidiltä, mitä se oli.

— Lapset siellä lukevat, vastasi äiti ja poika tuli hyvin iloiseksi, sillä tällä tavalla hänkin oli lukenut ennenkuin tunsu kirjaimet.

Kun hän astui sisään, istui siellä pöydän ympärillä niin paljon lapsia, ettei kirkossakaan ollut useampia; toiset istuivat eväsvakkasillaan pitkin seiniä, toiset seisoivat pienissä ryhmissä pöydän ympärillä; koulumestari, vanha, harmaapäa mies, istui jakkaralla lieden luona ja täytti piippuunsa. Kun Öyvind ja äiti astuivat sisään, nostivat kaikki päätään ja myllynsurina lakkasi, aivan kuten silloin kun ränni suljetaan. Kaikki katselivat tulijoita, äiti tervehti koulumestaria, joka tervehti takaisin.

— Minä tuon tässä pientä poikaa, joka tahtoi oppia lukemaan, sanoi äiti.

— Mikä sen naskalin nimi on? kysyi koulumestari ja kaivoi nahkakukkarostaan tupakkaa.

— Öyvind, sanoi äiti. — Hän osaa kirjaimet ja lukee jo yhteenkin.

— Vai niin, sanoi koulumestari; — tuleppa tänne, valkotukka!... — Öyvind meni hänen luokseen, koulumestari nosti hänet syliinsä ja otti lakin hänen päästään. — Sellainen reipas poika! sanoi hän ja sitaisi hänen päätään; Öyvind katseli häntä silmiin ja nauroi. — Minulleko sinä naurat? ja koulumestari rypisti kulmakarvojaan.

— Niin, vastasi Öyvind ja nauroi täyttä kurkkua.

Silloin rupesi koulumestariinkin nauramaan, äiti nauroi, lapset huomasivat, että heilläkin on lupa nauraa, ja niin he kaikki purskahtivat nauramaan.

Öyvind oli kun olikin otettu kouluun.

Kun hänen piti istuutua, tahtoivat he kaikki tehdä hänelle tilaa; hän katselikin kauvan ympärilleen; he kuiskailivat ja viittailivat sormellaan; poika kääntyili joka taholle, lakki kädessä ja kirja kainalossa.

— No, mitä siitä tulee? kysyi koulumestari, joka taas hommasi piippunsa kanssa.

Juuri kun poika on kääntymäisillään koulumestariin päin, huomaa hän ihan vierellään lieden ääressä Maritin, monine nimineen, istumassa pienellä, punaiseksi maalatulla vakkasella; hän oli kätkenyt kasvot molempien käsiensä taakse ja vilkuili sieltä häneen.

— Tässä minä tahdon istua! sanoi Öyvind kiireesti, otti vakan ja istuutui tytön viereen.

Jo nosti tyttökin hänen puoleistaan kättä ja katseli häneen kyynärpänsä alatse; poika peitti hänkin molemmilla käsillään kasvonsa ja katsoi Maritiin kyynärpänsä alatse. Sillä tavalla he ujestelivat toisiaan, kunnes tyttö rupesi nauramaan; silloin nauroi poikakin ja lapset, jotka olivat nähneet sen, niinikään. Samassa räjähti hirvittävän kova ääni, joka kuitenkin lauhtumistaan lauhtui:

— Hiljaa, te noidankakarot, vekarot ja leikkikalut! — hiljaa, ja olkaa minulle kiltit, te sokeriporsaat!

Se oli koulumestari, jonka oli tapana ärähtää, mutta lauhtua ennenkuin ehti lopettaa. Koulussa tuli hiiskumaton hiljaisuus, kunnes myllyt taas alkoivat käydä. Jokainen luki ääneen kirjastaan, siinä soivat korkeimmat diskanttiäänät ja karkeammat äänät pärryttivät kovemmin ja kovemmin saadakseen pitää ylivallan, ja yksi ja toinen keskiääni sekaantui joukkoon, Öyvindillä ei ikipäivinä ollut vielä ollut niin hauskaa.

— Onko täällä aina tällaista? kuiskasi hän Maritille.

— On, samallaista, vastasi tyttö.

Myöhemmällä piti heidän tulla lukemaan koulumestarille; sitte pantiin pieni poika lukemaan heidän kanssansa ja senjälkeen saivat he mennä kauniisti istumaan paikoilleen.

- Nyt minäkin olen saanut pukin, sanoi Marit.
- Oletko?
- Niin, mutta ei se ole niin kaunis kuin sinun.
- Mikset sinä enään ole tullut sinne vuorelle?
- Vaari pelkää, että minä putoan.
- Mutta eihän se ole korkea.
- Vaari ei kuitenkaan tahdo.
- Äiti osaa niin paljon lauluja, sanoi Öyvind.
- Kyllä vaarikin osaa.
- Mutta ei hän osaa sellaisia kuin äiti.
- Vaari osaa tanssista. Tahdotko kuulla?
- Mielelläni.
- Mutta tule tänne kauvemman, ettei koulumestari huomaa.

Öyvind siirtyi kauvemman ja Marit lausui pienen laulunpätkän neljään, viiteen kertaan, niin että poika oppi sen, ja se oli hänen ensimmäinen oppinsa koulussa:

Viulut vinkuvi: "tanssi sa tanssi", Valsmannin Ranssi se hihkasi: hii! Seis! sanoi Olli, teki pojalle kurin, oli Ranssi jo nurin, ja tytöt: hihii!

Huhhei huus Eetu ja näytteli voimaa, ett' orret ne roimaa, ja huokasi lies. Seis! sanoi Ellu ja puristi pihtiin, kävi henki sen nihtiin: "ole siivolla mies!"

Hui! pani Rasmus tarttui kuin tuisku Mantaan ja muiskun tytöltä vie. Seis! huusi Manta; läimähti poski. "Kovinko koski, se parhaaksi lie!"

— Ylös nyt, lapset! huusi koulumestari. — Tänään te ensi kerran pääsette pois aikaiseen; mutta ensin me pidämme rukouksen ja veisaamme.

Koulussa nousi kauhea melu, he hyppäsivät alas penkeiltä, lattian poikki ja puhuivat ihan sikin sokin.

— Hiljaa, te veitikat, varsat ja korpipojat! — astukaa hiljaa ja kauniisti permannon poikki, lapsukaiset! sanoi koulumestari.

Ja he asettuivat kauniisti seisomaan, jonka jälkeen koulumestari asettui heidän eteensä ja piti lyhyen rukouksen. Sitte he veisasivat; koulumestari alkoi matalalla bassolla, kaikki lapset seisoivat kätet ristissä ja lauloivat perässä, Öyvind seisoi kauvimpana ovensuussa yhdessä Maritin kanssa ja katseli; hekin panivat kätensä ristiin, mutta eivät veisanneet.

Sellainen oli ensimmäinen päivä koulussa.

KOLMAS LUKU.

Öyvind kasvoi ja hänestä tuli reipas poika; koulussa oli hän ensimmäisiä ja kotona hän teki kunnollista työtä. Se johtui siitä, että hän kotona piti äidistä ja koulussa koulumestarista; isää hän näki vähän, sillä joko tämä oli kalassa tai hoiti heidän myllyään, jossa puolet paikkakuntaa jauhatti.

Syvimmän vaikutuksen teki hänen mieleensä näinä aikoina koulumestarin historia, jonka äiti kertoi hänelle eräänä iltana, kun he istuivat lieden ääressä. Se painui hänen kirjoihinsa, se painui joka sanaan, jonka koulumestari lausui, se hiiviskeli pitkin koulua, kun siellä oli hiljaista. Se istutti häneen tottelevaisuutta ja kunnioituksen tunnetta ja teki hänelle ikäänkuin helpommaksi käsittää kaikki mitä

opetettiin. Se historia oli tällainen:

Koulumestarin nimi oli Baard ja hänellä oli veli, jonka nimi oli Antti. He pitivät paljon toisistaan, ottivat molemmat pestin sotaväkeen, elivät yhdessä kaupungissa, olivat mukana sodassa, jossa molemmista tuli korpraaleja, ja palvelivat samassa komppaniassa. Kun he sodan jälkeen palasivat kotiin, olivat he kaikkien mielestä komeita poikia. Sitte kuolee heidän isänsä; hänellä oli paljon irtainta omaisuutta, jota on vaikea jakaa, ja sentähden he päättivät keskenään, etteivät tälläkään kertaa tahdo riitaantua, vaan antavat tavaroiden mennä huutokaupalla ja kumpikin ostaa mitä tahtoo ja sitte he jakavat tulot. Ja näin tapahtuikin. Mutta isällä oli ollut suuri kultakello, joka oli hyvin kuuluisa; sillä se oli ainoa kultakello, minkä ihmiset sillä kulmalla olivat nähneet ja kun sitä ruvettiin tarjoamaan, tahtoivat sitä monet rikkaat miehet, kunnes veljeksetkin rupesivat huutamaan; silloin heittivät vieraat. Mutta Baard odotti, että Antti antaisi hänen saada kellon ja samaa odotti Antti Baardin puolelta; he huusivat kumpikin kerran, tutkiakseen toisiaan ja katsahivat huutaessaan toisiinsa. Kun kello oli noussut kahteenkymmeneen taalariin, arveli Baard, ettei veli nyt käyttäydy kauniisti ja nosti hintaa likelle kolmeakymmentä; kun ei Antti vieläkään hellittänyt, tuntui Baardista siltä, ettei Antti ensinkään muista kuinka hyvä hän usein on hänelle ollut eikä sitäkään, että hän on vanhin, ja kello nousi yli 30 taalarin. Antti seurasi yhä. Silloin nosti Baard äkkiä yhdellä kertaa kellon neljäänkymmeneen taalariin eikä enään katsonut veljeensä. Huutokauppahuoneessa oli ihan hiljaista; yksin nimismies mainitsi levollisesti hinnat. Antin mieleen johtui siinä seisoessa, että jos Baardilla on varaa antaa 40 taalaria, niin on hänelläkin, ja jollei Baard suonut hänelle kelloa, niin hänen kai täytyi ottaa se muuten; hän nosti hintaa. Sen suurempaa häpeää ei Baard mielestään vielä koskaan ollut saanut kokea; hän tarjosi 50 taalaria ja ihan hiljaa. Ihmisiä oli paljon ympärillä ja Antti ajatteli, että tuolla lailla ei veljen käy pilkkaaminen häntä kaikkien kuullen, ja nosti hintaa. Silloin naurahti Baard.

— Sata taalaria ja veljeyteni kaupanpäälliseksi, sanoi hän, kääntyi ja läksi huoneesta.

Hetken perästä, kun hän oli satuloimassa hevosta, jonka juuri oli ostanut, tuli joku ulos hänen perässään.

— Kello on sinun, sanoi mies; — Antti antoi perään.

Samassa hetkessä, jolloin Baard tämän kuuli, lensi hänen lävitseen ikäänkuin katumus; hän ajatteli veljeä eikä kelloa. Satula oli jo pantu paikoilleen, mutta hän pysähtyi, käsi hevosen selällä, miettimään lähtisikö. Silloin rupesi kansaa lappamaan ulos, muiden muassa Antti ja kun hän nyt näki veljensä seisovan satuloidun hevosen luona eikä tietystikään tietänyt mitä hän ajatteli, huusi hän hänelle:

— Kiitoksia kellosta, Baard! Sitä päivää ei sinun pidä näkemän, jolloin veljesi astuu sinun kantapäillesi!

— Eikä sinun sitä päivää, jolloin minä ratsastan tähän taloon! vastasi Baard, kasvot valkoisina ja hyppäsi hevosen selkään.

Siihen taloon, jossa he olivat asuneet yhdessä isänsä kanssa, ei kumpikaan heistä enään astunut.

Vähää senjälkeen rupesi Antti torpanvävyksi, mutta ei pyytänyt Baardia häihinsä; ei Baard liioin ollut kirkossa. Häiden jälkeisenä vuonna tavattiin hänen ainoa lehmänsä kuolleena tuvan pohjanpuoleisen seinän takaa, missä sitä oli pidetty lieassa eikä kukaan käsittänyt mihin se oli kuollut. Sattui vielä muitakin onnettomuuksia ja koko elämä rupesi menemään taaksepäin; mutta pahinta oli, kun hänen riihirakennuksensa paloi keskellä talvea kaikkineen päivineen; kukaan ei käsittänyt miten tuli oli päässyt irti. "Sen on tehnyt sellainen, joka tahtoo minulle pahaa!" sanoi Antti ja itki sen yön. Hänestä tuli köyhä mies ja häneltä meni työhalu.

Seuraavana iltana astui Baard hänen pirttiinsä, Antti oli pitkänään sängyssä, mutta kimmahti pystyyn.

— Mitä sinä täältä haet? kysyi hän, mutta vaikenä ja jäi vilkkumatta katsomaan veljeensä.

Vähän odotettuaan vastasi Baard:

— Minä tulen tarjoamaan sinulle apua, Antti; sinulla ei ole hyvät olot!

— Minulla on sellaiset olot, jommoiset sinä olet minulle suonut, Baard! Mene, taikka en tiedä voinko hillitä itseäni.

— Sinä erehdyt, Antti; minä kadun...

— Mene, Baard, taikka Jumala armahtakoon sekä sinua että minua!

Baard astui pari askelta taemma ja kysyi värisevin äänin:

— Jos sinä tahdot kellon, niin sinä saat sen!

— Mene, Baard! huusi toinen, eikä Baard enään odottanut, vaan läksi.

Mutta Baardin oli käynyt näin. Kun hän kuuli veljen kärsimyksistä, suli sydän, mutta ylpeys pidätti suuta. Hänelle tuli tarve käydä kirkossa ja siellä hän teki hyviä päätöksiä, muttei jaksanut viedä niitä perille. Usein hän pääsi niin pitkälle, että näki talon, mutta milloin tuli joku ulos ovesta, milloin oli siellä joku vieras, tai seisoi Antti ulkona hakkaamassa puita, joten aina oli jotakin tiellä. Mutta eräänä sunnuntaina talvella oli hän taasen kirkossa ja silloin oli Anttikin siellä. Baard näki hänet; hän oli käynyt laihaksi ja kalpeaksi, hänen yllään oli samat vaatteet kuin silloin, jolloin he olivat yhdessä, mutta nyt ne olivat vanhat ja paikatut. Saarnan aikana katseli hän pappiin ja Baardin mielestä hän näytti lempeältä ja ystävälliseltä. Heidän lapsuutensa vuodet tulivat Baardin mieleen ja hän muisti kuinka hyvä poika hän oli ollut. Itse kävi Baard sinä päivänä ehtoollisella ja teki Jumalalleen sen pyhän lupauksen, että sopii veljensä kanssa, tulkoon mitä tuli. Tämä päätös viilsi hänen sieluaan samassa hetkessä jolloin hän joi viiniä ja noustuaan aikoi hän paikalla mennä istumaan veljensä viereen; mutta joku sattui olemaan tiellä eikä veli nostanut silmiään. Saarnan jälkeen oli taas olevinaan jotakin estettä; oli liian paljon ihmisiä ja vaimo asteli hänen rinnallaan eikä Baard tuntenut häntä; hän arveli olevan parasta, että hän menee kotiin hänen luokseen ja puhuu siellä vakavasti hänen kanssaan. Kun ilta tuli, hän menikin. Hän astui suoraa päätä tuvan ovelle ja kuunteli; mutta silloin kuuli hän nimeään mainittavan; vaimo siellä puhui. "Hän kävi tänään ripillä", sanoi hän; "varmaan hän ajatteli sinua". — "Ei, ei hän minua ajatellut", sanoi Antti; "minä tunnen hänet; hän ajattelee vaan itseään".

Pitkään aikaan ei puhuttu mitään; Baard hikoili siinä seisoessaan, vaikka oli kylmä ilta. Vaimo kuului hääräilevän padan kanssa, koska liedeltä kuului kolinaa ja ritinää; silloin tällöin itki pieni lapsi ja Antti liekutti kehtoa. Silloin lausui vaimo nämä sanat: "Minä luulen, että te molemmat ajattelette toisianne, vaikkette tahdo sitä myöntää." — "Puhutaan jostakin muusta", vastasi Antti. Hetken perästä hän nousi ja läksi ovelle päin. Baardin täytyi piiloutua halkovajaan; sinne Anttikin meni hakemaan puita. Baard seisoi nurkassa ja näki hänet selvästi. Hän oli riisunut huonot kirkkovaatteensa ja pukeutut ylleen sen univormun, jonka oli tuonut mukaansa sodasta, samallaisen, jommoinkin Baardilla oli ja johon hän veljelleen oli luvannut olla kajoamatta, jotta se jäisi perinnöksi, ja saman oli Baard luvannut hänelle. Antin univormu oli nyt paikattu ja kulutettu loppuun, hänen voimakas, sirorakenteinen ruumiinsa oli kuin rääsyyhin kääritty ja samaan aikaan kuuli Baard kultakellon naksuttavan omassa taskussaan. Antti meni sille puolelle missä risut olivat; hän ei heti kumartunut ottamaan sylvystä, vaan jäi seisomaan, nojautsi taaksepäin halkopinoa vastaan ja katseli ylös taivasta kohti, joka oli tuikkivassa tähdessä. Sitte hän huokasi ja sanoi: "Jaa — jaa — jaa; Herra Jumala, Herra Jumala!"

Tämän kuuli Baard sittemmin niin kauvan kuin eli. Hän aikoi astua veljeään vastaan, mutta samassa rupesi veli yskimään ja se tuntui niin kovalta; eikä muuta tarvittu häntä pidättämään. Antti kokosi silyksensä, hän meni niin likeltä Baardia, että oksat kipeästi löivät häntä kasvoihin.

Kumminkin kymmenen minuuttia seisoi hän vielä samalla paikalla eikä sitä tiedä koska hän olisi mennyt, jollei häntä voimakkaan liikituksen perästä olisi vallannut sellainen vilustus, että hän värisi ytimiä myöten. Silloin hän astui ulos; hän tunnusti itselleen rehellisesti, että oli liian pelkuri menemään sisään; sentähden oli hän nyt tehnyt toisen suunnitelman. Tuhkaämpäristä, joka oli samassa nurkassa kuin hän itse vasta, otti hän muutamia hiiliä, haki päretikun, nousi riiehen, sulki oven ja otti tulta. Kun hän oli saanut päreen syttymään, haki hän sen naulan, johon Antti ripusti lyhtynsä, kun varhain aamulla tuli puimaan. Baard otti taskustaan kultakellonsa ja ripusti sen naulaan, sammutti sitte päreensä ja läksi, ja hänen mielensä oli niin kevyt, että hän juoksi lumien poikki kuin nuori poika.

Seuraavana päivänä kuuli hän, että riihirakennus samana yönä oli palanut. Nähtävästi oli päreestä, jonka piti valaista niin että hän näkisi ripustaa kellon naulaan, pudonnut kipinöitä.

Tämä asia koski häneen niin, että hän sen päivän istui kuin sairaana, otti sitte esiin virsikirjansa ja veisasi niin että ihmiset talossa luulivat jotakin pahaa tapahtuneen. Mutta illalla läksi hän ulos; oli kirkas kuutamo, hän meni veljen torpalle, haki raunioilta — ja löysikin todella pienen kultakimpaleen, joka oli sulanut kokoon; se oli kello.

Se kultakimpale kädessä meni hän sinä iltana veljen luo, rukoili sovintoa ja tahtoi selittää asiansa. Mutta edellä on jo kerrottu kuinka kävi.

Pieni tyttö oli nähnyt hänen kaivelevan raunioilla, muutamat pojat taas olivat tanssitiellä edellisenä pyhäiltana nähneet hänen menevän torpalle päin, kotoväet tiesivät kertoa, miten kummallinen hän oli ollut maanantaina, ja kun kaikki tiesivät, että hän ja veli olivat katkeria vihamiehiä, ilmoitettiin asia viranomaisille ja tuli tutkinto.

Ei saatu mitään todistetuksi, mutta häntä vaan epäiltiin; hän saattoi nyt vähemmin kuin koskaan ennen liketä veljeään.

Antti oli riihirakennuksen palaessa ajatellut Baardia, muttei sanonut sitä kenellekään. Kun hän tulipalon jälkeisenä iltana näki hänen kalpeana ja outona astuvan pirttiinsä, tuli paikalla hänen mieleensä: nyt on tullut katumapää, mutta niin kauheaa tekoa veljeään vastaan ei hänen pidä saada anteeksi. Sitte hän kuuli ihmisten nähneen hänen tulipaloehtona menneen rakennuksille ja vaikkei tutkinnossa saatu mitään selville, uskoi hän järkähtämättömästi että Baard oli syyllinen. Kuulustelussa he tapasivat toisensa, Baard oli hyvissä vaatteissaan, Antti paikatuiissaan; Baard katseli häneen kun hän astui sisään ja silmät rukoilivat niin, että Antti tunsi sen ytimiä myöten. Hän ei soisi minun puhuvan, ajatteli Antti, ja kun häneltä kysyttiin uskoiko hän veljen tehneen teon, vastasi hän lujalla, varmalla äänellä: ei!

Mutta siitä päivästä heittäysi Antti kovasti juomaan ja hän joutui kovin huonoille jäljille. Vielä huonommin oli kuitenkin Baardin, vaikkei hän juonut; häntä ei enään saattanut tuntea.

Kerran illalla astuu sitte köyhä vaimo Baardin pieneen vuokrahuoneeseen ja pyytää häntä vähän ulos. Baard tunsi hänet, se oli veljen vaimo. Baard ymmärsi Paikalla mitä asiaa hänellä oli, kävi kalman kalpeaksi, pukeutui ja seurasi sanaa sanomatta. Antin ikkunasta loisti heikko valo, se vuoroin tuikki ja sammui ja he kulkivat valon perässä, sillä lumen poikki ei kulkenut mitään polkua. Kun Baard oli päässyt etehiseen, henki häntä vastaan outo haju, joka teki hänelle pahan olon. He astuivat sisään. Pieni lapsi istui liedellä ja nakerteli hiiliä, sen kasvot olivat ihan noessa, mutta se nauroi niin, että valkoiset hampaat näkyivät; se oli veljen lapsi. Mutta vuoteessa, kaikkinaisten vaatteiden peitossa, makasi Antti laihtuneena, mutta tajuissaan, otsa kirkkaana ja tuijotti ontoin silmin veljeen. Baardin polvet nytkähtelivät, hän istuutui vuoteen jalkopohjaan ja ratkesi tavattoman kovaan itkuun. Sairas katseli häneen vilkkumatta ja vaikenä. Vihdoin pyysi hän vaimoa lähtemään ulos, mutta Baard viittasi häntä jäämään — ja nyt alkoivat veljekset puhua. He selittivät asiansa siitä päivästä lähtien, jolloin he yhdessä huusivat kelloa aina siihen, jolloin he tässä tapasivat. Baard; lopetti ottamalla esiin kultakimpaleen, jota hän aina kantoi povessaan ja nyt selvisi veljeksille, etteivät he kaikkina näinä vuosina olleet ainoanakaan päivänä tunteneet olevansa onnellisia.

Antti ei puhunut paljoa, sillä hän ei jaksanut; mutta Baard istui vuoteen ääressä niin kauvan kuin Antti oli kipeänä. "Nyt minä olen ihan terve", sanoi Antti eräänä aamuna herätessään, "nyt, veljeni, eletään yhdessä eikä koskaan erota, ihan niinkuin entisinä aikoina". Mutta samana päivänä hän kuoli.

Vaimon ja lapsen otti Baard luokseen ja siitä alkaen ei heillä ollut mitään hätää. Mutta se mitä veljekset olivat puhuneet vuoteen ääressä, purkauti seinien ja yön läpi maailmalle ja kaikki paikkakunnan kansa sen kuuli, ja Baardista tuli kunnioitetuin mies heidän joukossaan. Kaikki tervehtivät häntä kuten tervehditään miestä, joka on surrut paljon ja taas löytänyt ilon, tai joka hyvin kauvan on ollut poissa. Ympäröivä ystävyys teki Baardin lujaluontoiseksi, hän rupesi rakastamaan Jumalaa — ja sanoi tahtovansa saada aikaan jotakin — ja niin rupesi vanha korpraali koulumestariksi. Rakkautta juurrutti hän aina ja alituisesti lasten mieliin ja itse harjoitti hän rakkautta niin, että lapset rakastivat häntä leikkitoverina ja isänä yhtäaikaan.

Tällaista tarinaa kerrottiin vanhasta koulumestarista ja se suureni Öyvindin mielessä niin, että siitä tuli hänelle sekä uskonto että kasvattaja. Koulumestari kävi hänen silmissään miltei yliluonnolliseksi ihmiseksi, vaikka hän istui heidän joukossaan niin ystävällisenä ja piti pientä pakinaansa. Mahdotonta oli olla osaamatta hänelle jokikistä läksyä, ja jos poika sen luettuaan sai opettajalta hymyilyn tai jos hän sitaisi pojan päätä, oli poika siitä iloissaan ja onnellisena koko sen päivän.

Suuren vaikutuksen teki lapsiin aina kun koulumestari silloin tällöin ennen veisuuta piti pienen puheen ja vähinten kerran viikossa luki heille muutamia värsyjä, joissa puhuttiin lähimmäisenrakkaudesta. Kun hän luki ensimmäistä näistä värsyistä, vapisi hänen äänensä, vaikka hän jo oli lukenut sitä 20-30 vuotta; se kuului:

Lemmi, kristitty, lähintäs, älä paaduta sydäntäs, nosta veljeäs, auta! Missä on kyvenkin elämää, lempi sen uudesti synnyttää, koettelemusten kautta.

Mutta kun hän oli lukenut koko runon ja hetkisen vaiennut, rupesi hän katsella siristelemään lapsiin. "Ylös nyt, pienet tontut, ja menkää kauniisti kotiin, melua pitämättä, — niin kauniisti, että minä kuulen teistä paljasta hyvää, pienet vekarat!" Ja kesken lasten pahinta nielua, kun he huhkivat ja hakivat eväsvakkasiaan, huusi hän: "Tulkaa huomenna takaisin, niin pian kuin päivä valkenee, taikka minä pehmitän selkänne! Tulkaa oikeaan aikaan, pienet tytöt ja pojat, niin ollaan taas ahkeria!"

NELJÄS LUKU.

Öyvindin elämästä rippikoulun edelliseen vuoteen asti ei ole paljonkaan kertomista. Aamuisin hän luki, päivisin teki työtä ja illoin leikki.

Koska hän oli tavattoman iloinen luonteeltaan, rupesivat likiseudun nuoret piankin kokoontumaan sinne, missä hän oli. Torpan editse kulki pitkin vuorensyrjää toisella puolen metsä, alas vuonolle, toisella puolen suuri mäki, kuten ennenkin on kerrottu, ja koko talven olivat paikkakunnan nuoret aina illoin, sekä kauniilla ilmalla että pyhäisin täällä kelkkamäessä, Öyvind oli oikein mestarina, hänellä oli kaksi kelkkaa, "Nopsa" ja "Juoksija"; viimemainitun hän lainasi suuremmille joukoille, ensimmäistä hän itse ohjasi ja Marit oli sylissä.

Aamulla herätessään Öyvind niihin aikoihin ensi työkseen katsoi ulos, oliko kaunis ilma ja jos hän näki, että pensaat tällä puolen lahtea olivat harmaassa sumussa, tai kuuli, että räystäät tippuivat, niin oli pukeutuminen niin hidasta, ettei olisi luullut sinä päivänä työtä olevankaan. Mutta jos hän esimerkiksi sunnuntaiaamuna heräsi helisevällä pakkasella ja kirkkaalla ilmalla, sai panna ylleen parhaat vaatteet, eikä ollut muuta työtä kuin aamupäivällä läksynluku tai kirkkoonmeno ja koko iltapäivä ja ilta oli vapaana — niin hei vaan! silloin oli poika tuossa tuokiossa ylhäällä, sai vaatteet päälleen kuin tulipalolla eikä tahtonut jaksaa syödä ensinkään. Niin pian kuin iltapäivä joutui ja ensimmäinen poika suksillaan, heiluttaen suksisauvaa päänsä päällä ja huutaen niin että harjanteet vesien ympärillä kaikuivat, tulla viilätti tien syrjää, ja samassa tuli toinen poika kelkalla tietä myöten ja vielä kolmas ja neljäs — silloin Öyvind lippaamaan "Nopsineen", hän juoksi koko mäen ja pysähtyi viimeksitulleiden joukkoon, päästään ilmoille pitkän, voimakkaan huudon, joka mennä helisti pitkin lahtea, harjanteelta harjanteelle ja hukkuu vasta kauvas.

Silloin hän mielellään kääntyi katsomaan, oliko Marit tullut; mutta kun hän vaan oli mukana mäessä, ei hän hänestä välittänyt sen enempää.

Mutta sitte tuli se joulu, jolloin sekä poika että tyttö olivat seitsemännellätoista vuodelaan ja molempien keväällä piti päästä ripille. Neljäntenä joulupäivänä oli suuret pidot Hejdelän ylätalossa Maritin isovanhempien luona, jotka olivat hänet kasvattaneet. He olivat jo kolmatta vuotta luvanneet hänelle näitä pitoja ja nyt heidän vihdoin täytyi pitää ne. Niihin kutsuttiin Öyvind.

Oli puolipilvinen, lauha ilta, tähtiä ei näkynyt ja seuraavana päivänä varmaan tulisi satamaan. Unelias tuuli nuoli lunta, joka siellä täällä oli siirtynyt syrjään Hejdelän valkoisilta kanervikkokankailta, siellä täällä taas kasaantunut nietoksiin. Lumettomilla paikoilla pitkin tietä oli jäätä ja se erottautui sinisenä lumen ja paljaan maan seasta ja hohti silmään niin kauvas kuin näki. Pitkin tuntureja oli kulkenut lumivyöryjä; ne olivat jättäneet pimeän, tyhjän jäljen, mutta molemmin puolin niiden sijaa oli valoisa lumipeite, paitsi missä koivikko tiheänä piti pimeää. Vettä ei näkynyt, mutta puolialastomat kankaat ja suot ulottuivat raskaina ja repaleisina tunturien juurelle asti. Talot lepäsivät mustanpuhuvina ryhminä keskellä tasankoa. Talvi-illan pimeässä näyttivät ne mustilta möhkäleiltä, joista viilsi valoa maille, milloin toisesta, milloin toisesta ikkunasta. Tuikkeesta näkyi, että sisällä oli kiire. Nuorisoa, sekä varttuneempaa että puolikasvuista, kokoontui eri haaroilta. Harvat kulkivat tietä myöten ja siirtyivät joka tapauksessa tieltä, kun tulivat likemmä taloja, hiipien perille mikä navetan takaa, mikä aitan ohi; toiset hyppivät kauvan ladon takana ja huusivat kuin ketut, toiset vastasivat kaukaa kuin kissat; joku seisoi kodan takana ja haukkui kuin vanha, vihainen koira, jolta jänne on katkennut, kunnes nousi yleinen takaa-ajo. Tytöt tulivat suurissa joukoissa, mukanaan muutamia — tavallisesti pieniä — poikia, jotka kaiken aikaa tappelivat heidän ympärillään, näyttääkseen miehiltä. Jos tyttöjoukon tullessa taloon joku isoista pojista sattui heidät näkemään, erosivat tytöt paikalla, karkasivat etehisiin tai puutarhaan ja olivat sieltä vedättävät esiin yksitellen. Toiset ujostelivat niin perinpohjaisesti, että piti lähettää sana Maritille, ja hän tuli sitte houkuttelemaan heidät sisään. Joskus tuli joku, joka ei oikeastaan ollut käsketty ja jonka tarkoitus ei ensinkään ollut mennä sisään, vaan hiukan katsella vain, kunnes hän heltyi tanssimaan yhden ainoan tanssin. Ne joista Marit erityisesti piti, pyysi hän itse isäntäväen luo, pieneen kamariin, missä vanha äijä tupakoi ja muori puuhaili. Heitä kestitettiin ja heille puheltiin ystävällisesti, Öyvind ei ollut heitä ja se tuntui hänestä oudolta.

Paikkakunnan hyvä pelimanni ei voinut saapua ennenkuin myöhemmin, joten heidän siihen asti täytyi tyytyä vanhaan torppariin, jota sanottiin Harmaaksi Nuutiksi. Hän osasi neljä tanssia, nimittäin kaksi hyppytanssia, hallingin ja vanhan, niinsanotun Napoleonin valssin; mutta vähin erin oli hänen täytynyt tehdä hallingista saksanpolkka, nimittäin muuttamalla tahtia, ja toisesta hyppytanssista oli samalla tavalla täytynyt tulla polkkamasurkka. Nyt hän rupesi soittamaan ja tanssi alkoi. Öyvind ei heti uskaltanut mennä mukaan, sillä siellä oli niin paljon täysikasvuisia; mutta pian lyöttäytyivät puolikasvuiset yhteen, tuuppautuivat esiin, joivat hiukan väkevää olutta avuksi ja silloin joutui Öyvindkin permannolle; pirtissä tuli kuuma, ilo ja olut nousivat päähän. Marit oli sinä iltana eninteen permannolla, nähtävästi sentähden, että kutsut olivat hänen isovanhempiensa luona ja sentähden Öyvindkin usein tuli katsoneeksi hänen mutkiinsa; mutta hän oli aina tanssimassa jonkun toisen kanssa. Hänen teki hänenkin mieli tanssia hänen kanssaan ja sentähden jäi hän istumaan yhden tanssin ajaksi, heti voidakseen juosta hänen luokseen, kun hän lopetti. Ja hän juoksikin, mutta pitkä, tummanverinen,

tuuheatukkainen mies asettui hänen eteensä.

— Pois kakara! huusi hän ja tönäisi Öyvindiä niin, että hän oli menemäisillään nurin Maritin päälle.

Sellaista ei hänelle vielä ikinä ollut tapahtunut, ei häntä vielä kukaan ollut haukkunut "kakaraksi", kun hänen oli tehnyt mieli olla mukana; hän lensi polttavan punaiseksi, mutta ei sanonut mitään ja vetäytyi pois sinne, missä uusi pelimanni juuri istui soittamassa alkusäveliä. Ihmisjoukko oli hiljaa, kaikki odottivat voimakkaita ensi ääniä, nyt kun "hän itse" oli soittamassa; hän koetteli ja viritteli, sitä kesti hyvän aikaa, mutta vihdoin rupesi hän laskettamaan hyppyriä, pojat hihkaisivat ja heittäytyivät parittain joukkoon. Öyvind katselee Maritia, joka tanssii tuuheatukkaisen miehen kanssa; hän hymyili miehen olan yli niin että valkeat hampaat näkyivät ja Öyvind tunsi ensi kerran elässään kummaa, tuikeaa tuskaa rinnassaan.

Hän katseli katselemistaan tyttöä, mutta vaikka hän olisi kuinka katsellut, tuntui hänestä, että Marit on ihan täysikasvuinen; eihän se ole mahdollista, sillä vielähän hän on mukana kelkkamäessä. Mutta täysikasvanut hän kumminkin oli ja tanssin loputtua vetäisi tuuheatukkainen mies hänet syliinsä; hän kyllä riuhtaisi irti, mutta jäi kuitenkin hänen viereensä istumaan.

Öyvind katseli miestä; hänellä oli hienot siniset verkavaatteet, sinikirjava paita ja silkkiliinanen; kasvot olivat pienet, silmät vilkkaat ja siniset, suu uhkamielinen ja hymyssä; hän oli kaunis. Öyvind katseli häntä katselemistaan ja rupesi vihdoin katselemaan itseäänkin; hän oli jouluksi saanut uudet housut ja ollut niistä hyvin iloisissaan, mutta nyt hän huomasi, että ne olivat vaan harmaata sarkaa; takki oli samaa maata, mutta vanha ja tummunut, liivit ruudullisesta puolivillaisesta kankaasta, nekin vanhat ja niissä kaksi kiiltävää ja yksi musta nappi. Hän katseli ympärilleen ja näytti siltä, että harvat ovat niin huonoissa vaatteissa kuin hän. Maritin yllä oli liivihame hienosta kankaasta, kaulaliinassa solki ja kädessä kokoonkääritty silkkinenäliina. Takaraivolla oli hänellä pieni musta silkkimyssy, joka suurin, raidallisin silkkinauhoin oli kiinnitetty leuvan alle. Hän oli punainen ja valkoinen ja hymyili, mies puhui hänen kanssaan ja hymyili; ruvettiin taasen soittamaan ja he yrittivät taasen tanssiin. Muuan toveri tuli istumaan Öyvindin viereen.

— Mikset tanssi, Öyvind? sanoi hän ystävällisesti.

— Enhän minä, vastasi Öyvind; — enhän minä ole sen näköinen.

— Sen näköinen? kysyi toveri.

Mutta päästäkseen siitä keskustelusta sanoi Öyvind:

— Kuka se on tuo mies sinisissä verkavaatteissa, joka tanssii Maritin kanssa?

— Se on Janne Hatlen, hän on kauvan ollut maanviljelyskoulussa ja ottaa nyt talon haltuunsa.

Samassa istuutuivat Marit ja Janne.

— Kuka se on tuo vaaleatukkainen poika, joka istuu tuolla pelimannin luona ja mulkoilee minuun? kysyi Janne.

Silloin hymyili Marit vastaan ja sanoi:

— Se on Pladsenin torpan poika.

Öyvind oli aina tietänyt olevansa torpan poika; mutta vasta nyt hän sen tunsi. Hän tunsi ruumiinsa käyvän ikäänkuin niin pieneksi ja lyhyemmäksi kaikkia muita; pysyäkseen rohkealla mielin, koetti hän ajatella kaikkea mikä tähän asti oli tuottanut hänelle iloa ja ylpeyttä, alkaen kelkkamäestä yksityisiin sanoihin asti. Mutta kun hän tuli muistelleeksi isäänsä ja äitiään, jotka nyt istuivat kotona ja luulivat hänen olevan hyvällä mielin, niin hän tuskin sai pidätetyksi kyöneleensä. Kaikki hänen ympärillään nauroivat ja ilvehtivät, viulu vinkui suoraan hänen korvaansa, oli sellainen hetki, jolloin hän luuli näkevänsä jonkun mustan nousevan silmiinsä, mutta sitte hän muisti koulun ja kaikki toverit ja koulumestarin, joka taputti häntä, ja papin, joka viime tutkinnossa oli antanut hänelle kirjan ja sanonut, että hän on reipas poika; isä oli itse kuunnellut sitä ja hymyillyt. "Ole nyt kiltti, Öyvind", oli koulumestari sanovinaan hänelle ja ottavinaan hänet syliinsä, niinkuin ennen, kun hän oli pieni. "Herra Jumala, tämä on kaikki niin vähän arvoista ja pohjaltaan ovat kaikki ihmiset hyvät; näyttää vaan siltä kuin he eivät olisi. Me kaksi, Öyvind, me kehitymme yhtä kyvykkäiksi kuin Janne Hatlen; sinä saat sinäkin hyvät vaatteet ja tanssitat Maritia valoisassa pirtissä; sadat ihmiset nauravat ja puhelevat keskenään, siellä on sulhanen ja morsian ja pappi, ja minä seison kuorissa ja hymyilen sinulle... Ja äiti talossa, ja suuri talo, kaksikymmentä lehmää, kolme hevosta ja Marit... Marit on hyvä kuten koulussa..."

Tanssi taukosi, Öyvind näki Maritin edessään penkillä ja Jannen hänen rinnallaan, kasvot ihan hänen kasvojensa vieressä; suuri, pistävä tuska nousi taasen rintaan ja tuntui siltä kuin hän itse olisi puhunut

itselleen: se on totta, minä olen sairas.

Samassa nousi Marit ja suuntasi askeleensa suoraan häntä kohti. Hän painui hänen puoleensa.

— Älä sinä istu ja tuijota minuun, sanoi hän; — etkö sinä näe, että ihmiset panevat sen merkille; tanssi nyt jonkun kanssa.

Öyvind ei vastannut, vaan katseli yhä Maritiin eikä voinut sille mitään, että silmät tulivat täyteen kyyneliä. Tyttö oli jo menemäisillään, kun näki sen ja pysähtyi; hän kävi äkkiä ihan punaiseksi, kääntyi ja palasi paikoilleen; mutta siellä hän taas kääntyi ja meni istumaan toiseen paikkaan. Janne meni heti perässä.

Öyvind nousi penkiltä, meni muun väen joukossa ulos pihamaalle, istuutui porstuaan eikä käsittänyt mitä hänellä oli siellä tekemistä, nousi sitte, mutta istuutui taas, sillä saattoihan hän yhtä hyvin istua siellä kuin muualla. Kotiin ei hän huolinut mennä eikä liioin takaisin sisään; kaikki oli hänelle yhdentekevää. Hänen oli mahdoton koota ajatuksiaan käsittämään mitä oli tapahtunut; hän ei tahtonut sitä ajatella; eteenpäin ei hän myöskään tahtonut ajatella, sillä siellä ei ollut mitään mitä hän ikävöi.

Mutta mitä minä ajattelenkaan? kysyi hän puoliääneen itseltään ja kun hän oli kuullut oman äänensä, ajatteli hän: puhua sinä vielä osaat, osaatkohan sinä nauraa? Ja hän koetti: osasihan hän nauraa ja hän nauroi, ääneen, vielä kovemmin ja samassa hänestä tuntui niin hullunkuriselta, että hän istuu siinä nauramassa ypö yksinään! — ja nauroi. Mutta Hannu, sama toveri, joka oli istunut hänen vieressään, tuli ulos hänen perässään.

— Jumalan tähden, mitä sinä naurat? kysyi hän ja seisahtui porstuan eteen.

Silloin lakkasi Öyvind nauramasta. Hannu jäi seisomaan, ikäänkuin hän olisi odottanut mitä vielä tapahtuu; Öyvind nousi, katseli varovasti ympärilleen ja sanoi hiljaa:

— Nyt minä sanon sinulle, Hannu, miksi minä ennen olen ollut niin iloinen; sentähden, etten oikein paljon ole pitänyt kenestäkään; mutta siitä päivästä lähtien, jolloin me oikein pidämme jostakin ihmisestä, emme enään ole iloisia.

Ja hän purskahti itkuun.

— Öyvind! kuului kuiskaus pihalta; — Öyvind!

Poika pysähtyi kuuntelemaan.

— Öyvind! kuului vielä kerran hiukan kovemmin.

Mahtoi olla se, jota Öyvind ajatteli.

— Mitä? vastasi hän, niinikään kuiskaten, kuivasi kiireesti kasvonsa ja astui esiin.

Joku nainen astui hiljaa pihan poikki.

— Sielläkö sinä olet? kysyi hän.

— Täällä, vastasi poika ja jäi paikoilleen.

— Kuka sinun kanssasi on?

— Hannu.

Hannu aikoi lähteä.

— Ei, ei! pyysi Öyvind.

Nainen tuli hitaasti ihan heidän luokseen. Se oli Marit.

— Sinä läksit niin pian pois, sanoi hän Öyvindille. Hän ei tietänyt, mitä siihen vastaisi ja silloin kävi tyttökin hämilleen; he vaikenivat kaikki kolme. Mutta Hannu hiipi vähitellen tiehensä. He jäivät kaksin, eivät katsoneet toisiinsa, mutta eivät myöskään liikahtaneet. Vihdoin virkkoi tyttö kuiskaten: — minulla on kaiken iltaa ollut taskussa vähän joulumakeisia sinulle, Öyvind; mutta en ole ennemmin saanut niitä annetuksi.

Hän veti taskustaan muutamia omenia, palasen kyläkakkua ja pienen pullon, jonka pisti hänen käteensä ja käski hänen pitää omanaan.

Öyvind otti makeiset.

— Kiitos, sanoi hän ja ojensi kätensä; tytön käsi oli lämmin, hän päästi sen heti irti, ikäänkuin se olisi polttanut. — Sinä olet tanssinut paljon tänä iltana.

— Niin olen, vastasi tyttö; — mutta *sinä* et ole tanssinut paljoakaan, lisäsi hän.

— En ole, vastasi poika.

— Mikset ole?

— Kas...

— Öyvind!

— Mitä?

— Miksi sinä niin tuijotit minuun? Voi...

— Marit!

— Niin...

— Mikset sinä tahtonut, että katselisin?

— Oli niin paljon ihmisiä.

— Sinä olet tänä iltana tanssinut paljon Janne Hatlenin kanssa.

— Olenhan minä.

— Hän tanssii hyvin.

— Tanssiiko?

— Eikö sitte sinusta?

— Kyllä.

— En tiedä mistä se johtuu, mutta tänä iltana minä en kärsi, että sinä tanssit hänen kanssaan, Marit!

Hän kääntyi pois päin. Niitä sanoja oli ollut vaikea lausua.

— En ymmärrä sinua, Öyvind.

— En itsekään ymmärrä itseäni; se on tyhmää. Hyvästi, Marit. Nyt minä menen.

Hän astui askeleen, taakseen katsomatta. Silloin huusi tyttö hänen perässään:

— Sinä olet nähnyt väärin, Öyvind. Poika pysähtyi.

— Siinä suhteessa ainakaan en ole erehtynyt, että sinä olet täysikasvanut tyttö.

Hän ei sanonut sitä mitä Marit oli ajatellut ja siksi Marit vaikeni; mutta samassa näkee hän palavan piipunpesän edessään; se oli hänen isoisänsä, joka juuri oli kiertänyt kulman ja astui ohi. Hän pysähtyi.

— Täälläkö sinä, Marit, oletkin?

— Täällä.

— Kenen kanssa sinä puhut?

— Öyvindin.

— *Kenen* kanssa sinä sanoit?

— Öyvind Pladsenin.

— Vai Pladsenin torpan pojan kanssa; — lähdetkö paikalla sisään minun kanssani.

VIIDES LUKU.

Kun Öyvind seuraavana aamuna avasi silmänsä, heräsi hän pitkästä, virkistävästä unesta ja onnellisesta unennäöstä. Marit oli lekotellut vuorella ja viskannut lehtiä hänen päälleen, hän oli ottanut ne vastaan ja viskannut takaisin ylös; lehdet olivat nousseet ja laskeneet tuhansissa väreissä ja muodoissa; aurinko paistoi ja koko vuori välkkyi. Herätessään etsi hän sitä kaikkea, katsellen ympärilleen; samassa muisti hän eilispäivän ja entinen pistävä, haavoittava tunne rinnassa alkoi taas tuntua. Siitä en ikinä enään pääse, ajatteli hän ja tunsu olevansa niin velto, että olisi luullut koko tulevaisuuden menneen.

— Nyt sinä olet maannut tarpeeksesi, sanoi äiti, joka kehräsi vieressä. — Ylös nyt ja syömään; isäsi on jo metsässä hakkaamassa puita.

Tämä ääni ikäänkuin auttoi häntä ja hän nousi hiukan rohkeammin. Äiti varmaan muisteli omaa tanssiaikaansa; sillä hän rallatti rukkinsa ääressä, pojan pukiessa ylleen ja syödessä; pojan täytyi nousta pöydästä ja mennä ikkunan luo; entinen raskaus ja haluttomuus laskeutui taas painamaan häntä, hänen täytyi koota voimansa ja ruveta ajattelemaan työtä. Sää oli muuttunut, ilma oli käynyt vähän kylmemmäksi, joten se joka eilen uhkasi tulla alas sateena, tulikin lumiräntänä. Hän puki ylleen lumisääryksensä, karvalakin, merimiestakin ja kintaat, sanoi hyvästi ja läksi, kirves olalla.

Lumi lankesi hitaasti, suurina, märkinä laiskoina; hän taivalsi ylös kelkkamäkeä, poiketakseen vasemmalle metsään; hän ei koskaan, talvella enempää kuin kesälläkään, ollut kulkenut siitä kelkkamäestä muistamatta jotakin joka teki mielen iloiseksi ja jota hän ikävöi. Nyt se oli kuollut, raskas tie, hän kahli märässä lumessa, polvet olivat kankeat, eilinen tanssi vaiko haluttomuus siihen lienee ollut syypää; nyt hän tunsu, että kelkkamäkien aika oli mennyt, mennyt sekä tältä vuodelta että ainaiseksi. Muuta hän ikävöi, siinä astellessaan puiden välissä, lumen hiljaa langetessa maille; pelästynyt metsäkana kirkaisi ja lentää lepatti parin sylen päähän; muuten oli kaikki sellaisessa odotuksessa, ikäänkuin joku sana olisi ollut lausuttava eikä sitä lausuttu. Mutta mitä hän ikävöi, sitä ei hän itsekään selvästi tietänyt; ei hän ikävöinyt kotiin eikä poiskaan, ei huvituksiin eikä työhön; jonnekin korkealle hän ikävöi, jonnekin, joka oli kuin laulua. Vähitellen muodostui siitä varma toivomus: hän tahtoo keväällä päästä edes — ja siinä tilaisuudessa olla numero yksi. Sydän sykki, kun hän sitä ajatteli ja ennenkuin hän kuuli isän kirveen iskevän vapiseviin puihin, oli tämä toivomus juurtunut häneen syvemmälle kuin mikään muu, syntymästä asti. Isä ei tapansa mukaan sanonut hänelle montakaan sanaa; he hakkasivat molemmat puita ja vetivät ne kasoihin. Välistä sattuivat he yhteen ja kerran yhteen sattuessa päästi Öyvind raskaasti suustaan:

— Torppari saa kokea aika kovaa.

— Niinkuin kaikki muutkin, sanoi isä, sylki kouransa ja tarttui kirveeseen.

Kun puu oli kaatunut ja isä veti sen kasaan, sanoi Öyvind:

— Jos te olisitte talollinen, niin ette te näin raataisi.

— Kyllä niitä silloin olisi muita huolia painamassa! ja hän kävi kiinni molemmin kourin.

Äiti tuli tuomaan heille päivällistä; he istuutuivat. Äiti oli iloisella mielellä, hän rallatteli ja löi yhteen jalkojaan tanssin tahtiin.

— Mitä sinä rupeat tekemään, kun tulet suureksi, Öyvind, sanoi hän äkkiä.

— Eihän torpanpojalla ole montakaan tietä, vastasi Öyvind.

— Koulumestari sanoo, että sinun pitäisi päästä seminaariin, sanoi äiti.

— Pääseekö sinne vapaasti? kysyi Öyvind.

— Koulukassa maksaa, vastasi isä syödessään.

— Olisiko sinulla halua? kysyi äiti.

— Minulla on kyllä halua oppia, mutta ei ruveta koulumestariksi.

He vaikenivat kaikki hetkisen; äiti rallatteli ja katseli eteensä. Mutta Öyvind meni pois ja asettui istumaan yksikseen.

— Ei meidän tarvitse lainata koulukassasta, virkkoi äiti pojan mentyä.

Mies katsoi häneen pitkään.

— Köyhien ihmisten niinkuin me?

— Minä en pidä siitä, Tore, että sinä aina olet olevinasi niin köyhä, kun et kumminkaan ole.

Molemmat vilkaisivat poikaan, kuulisiko hän heidän puheensa. Sitte katsahti mies terävästi vaimoonsa:

— Sinä puhut oman järkesi mukaan.

Äiti nauroi.

— Se on ihan niinkuin emme tahtois kiittää Jumalaa siitä, että meidän on käynyt hyvin, sanoi hän ja tuli vakavaksi.

— Kai Häntä voi kiittää ilman että vaatteissa on hopeanapit, arveli isä.

— Kyllä, mutta ei Häntä silläkään lailla kiitetä, että annetaan Öyvindin mennä tanssiin sellaisissa tamineissa kuin hän eilen meni.

— Öyvind on torpan poika.

— Kyllä hän silti voi olla siistissä vaatteissa, koska kerran meillä on varaa siihen.

— Puhu nyt niin että hän itsekin sen kuulee.

— Ei hän sitä kuule; vaikka kyllä mieleni tekisi, sanoi vaimo ja katsoi rohkeasti miestänsä vasten kasvoja.

Mies oli synkän näköinen ja laski lusikan kädestään, ottaakseen piippunsa.

— Sellainen kurja torppa kuin meillä on, sanoi hän,

— Jo minun täytyy sinua nauraa, kun aina puhut siitä torpasta. Mikset sinä koskaan mainitse myllyjä?

— Niistä myllyistä sinä aina; et taida kärsiä niiden käyvän.

— Jumalalle kiitos ja kunnia; käykööt vaan sekä yötä että päivää.

— Ne ovat nyt seisoneet joulusta asti.

— Ihmiset eivät toki jauhata joulupäivinä.

— Kyllä ne jauhattavat, kun vaan on vettä. Mutta sitte kun sinne Uudelle-virrälle tuli mylly, käy täällä huonosti.

— Koulumestari oli tänään toista mieltä.

— Minun pitää antaa rahamme vaiteliaamman ihmisen huostaan kuin koulumestari.

— Niin, viimeksi kai hänen pitäisi puhua omalle vaimollesi.

Tore ei vastannut tähän, hän oli juuri saanut tulta piippuunsa, nojautui risuläjää vastaan ja vei katseensa ensin pakoon vaimoan ja sitte poikaansa, vihdoin antaakseen sen pysähtyä vanhaan variksenpesään, joka ränstyneenä riippui männynoksalla.

Öyvind istui itsekseen, tulevaisuus edessään kuni avara, kiiltävä jää, jota kerrankin lasketti menemään rannalta toiselle. Köyhyys oli tiellä joka taholla, sen hän tunsu, mutta sentähden hänen ajatuksensa kaikin voimin koettikin päästä sen ohi. Maritista se tosin ainaseksi oli hänet eroittanut, häntä hän katseli jo puoleksi luvatuksi Janne Hatlenille; mutta hänen mielensä teki lähteä laskettamaan kilpaa sekä toisen että toisen kanssa niin kauvan kuin elämää kestää. Hän ei enään kärsi, että häntä tönitään niinkuin eilen, siksi on paras pysyä poissa kunnes on päässyt eteenpäin ja Jumalan kaikkivaltiaan avulla hän pääseekin eteenpäin! Tätä hän ajatteli eikä vähääkään epäillyt onnistumistaan. Hänellä oli hämärä aavistus, että lukemalla se käy parhaiten; mihin maaliin se raivaisi tietä, sitä hänen myöhemmin täytyi ajatella.

Illalla tuli kelkkakeli ja lapset tulivat mäkeen, muttei Öyvind. Hän istui lukemassa lieden ääressä eikä ehtinyt uhrata silmänräpäystäkään. Lapset odottivat kauvan, vihdoin kävi joku kärsimättömäksi, tuli ja pani kasvot ruutua vastaan ja huusi sisään; mutta Öyvind ei ollut kuulevinaan. Heitä tuli useampia ja tätä toistui ilta illan perästä; he astelivat tuvan ulkopuolella hyvin hämmästyneinä; mutta hän kääntyi selin ikkunoihin ja luki, uskollisesti kamppailen saadakseen ajatuksiaan pysymään koossa. Myöhemmin hän sai kuulla, ettei Maritkaan enään tullut mäkeen. Hän luki niin ahkeraan, että isänkin piti myöntää sen olevan liikaa. Hän kävi vakavaksi; kasvot, jotka olivat olleet niin pyöreät ja pehmeät, laihtuivat ja tulivat terävämmiksi, silmä ikäänkuin koveni, hän lauloi vaan harvoin, eikä koskaan leikkinyt. Aika ei tuntunut riittävän. Kun kiusaus tuli, oli kuin joku olisi kuiskannut: "sitte, sitte!" ja alituisen: "sitte!" Lapset juoksivat, huusivat ja nauroivat hetkisen niinkuin ennen, mutta kun eivät he saaneet häntä

houkutelluksi joukkoonsa iloisuudellaan eikä panemalla kasvoja ruutua vastaan ja siinä huutamalla, lakkasivat he vähitellen tulemasta; he löysivät toisia leikkikenttiä ja pian oli mäki tyhjänä.

Mutta koulumestari huomasi pian, ettei Öyvind ollutkaan entinen poika, joka luki, kun niiksi tuli, ja leikki, koska se oli välttämätöntä. Hän puhui usein hänen kanssaan, koetti houkutella ja urkkia, mutta hänen ei enään tahtonut onnistua löytää pojan sydäntä yhtä helposti kuin entisinä aikoina. Hän puhui asiasta vanhempienkin kanssa ja yhteisen neuvottelun mukaan tuli hän eräänä pyhäiltana kevättalvella heille ja sanoi, hetkisen istuttuaan:

— Tuleppa nyt Öyvind, niin menemme kävelemään. Puhuisin mielelläni kanssasi.

Öyvind puki takin ylleen ja läksi. He suuntasivat kulkunsa Hejdelän taloja kohti, puhe luisti hyvästi, muttei koskenut mitään tärkeää; heidän liketessään taloja, poikkesi koulumestari keskimmäiseen ja kun he tulivat perille, kuului sieltä huutoja ja naurua.

— Mitä täällä on? kysyi Öyvind.

— Tanssit, sanoi koulumestari. — Emmekö mene sisään?

— Ei.

— Etkö sinä, poika, tahdo tansseihin?

— En, en vielä.

— Et vielä? Koska sitte?

Poika ei vastannut.

— Mitä sinä tarkoitat, kun sanot, ettet vielä? ja kun ei poika vastannut, sanoi koulumestari: — tule nyt äläkä turhia höpise.

— Ei, minä en mene!

Hänen vastauksensa oli hyvin tiukka ja hän oli mielenliikutuksissaan.

— Vai pitää sinun oman koulumestarisasi seisoa tässä ja kehoittaa sinua menemään tanssiin!... Molemmat vaikenivat — Onko tuolla sisällä joku, jota sinä pelkää nähdä?

— Enhän minä voi tietää keitä siellä on.

— Mutta *voisiko* siellä olla joku? — Öyvind vaikeni. Silloin meni koulumestari ihan hänen likelleen ja laski kätensä hänen olalleen: — pelkäätkö sinä nähdä Maritia?... Öyvind katsoi maahan, hengitys kävi raskaaksi ja lyhyeksi. — Sano se minulle, Öyvind!... Öyvind vaikeni. — Ehkä sinua hävettää tunnustaa se, kun et vielä ole ripillä käynyt; mutta sano se nyt minulle kumminkin, Öyvind, et sinä sitä kadu... Öyvind nosti katseensa, muttei saanut sanaa suustaan ja silmä luisti syrjään. — Et sinä myöskään viime aikoina ole ollut iloinen; pitääkö hän muista enemmän kuin sinusta?

Öyvind yhä vaikeni, se hiukan loukkasi koulumestaria ja hän kääntyi pois; he palasivat takaisin.

Kun he olivat astelleet hyvän matkaa, seisautui koulumestari senverran, että Öyvind tuli hänen rinnalleen.

— Taidat toivoa sitä aikaa, jolloin pääset ripille? sanoi hän.

— Kyllä.

— Mitä sinä sitte aiot ruveta tekemään?

— Minä tahtoisin seminaariin.

— Ja sitte koulumestariksi?

— En.

— Eikö se ole tarpeeksi suuri virka?

Öyvind vaikeni ja he kulkivat taas hyvän matkaa.

— Kun olet ollut seminaarissa, niin mitä sinä sitte rupeat tekemään?

— Sitä en oikein ole ajatellut.

— Jos sinulla olisi rahaa, niin taitaisit mielelläsi ostaa talon?

— Kyllä, mutta pitää myllyt.

— Silloin on parasta, että menet maanviljelyskouluun.

— Opitaanko siellä yhtä paljon kuin seminaarissa?

— Ei; mutta opitaan sellaista, josta sitte on hyötyä.

— Saadaanko sielläkin numeroja?

— Miksi sinä sitä kysyt?

— Minä tahtoisin mielelläni olla etevä.

— Voithan sinä olla etevä ilman numeroja.

He astelivat taasen äänettöminä, kunnes Pladsen tuli näkyviin; tuvasta tunki valoa, vuori riippui raskaana talvi-illassa, vesi lepäsi kiiltävän, välkkyvän jään alapuolella, metsä ympäröi hiljaista lahtea, mutta lumettomana, kuu paistoi ja kuvasti metsää jäähän.

— Täällä Pladsenilla on kaunista, sanoi koulumestari.

Välistä saattoi Öyvind katsella maailmaa samoin silmin kuin silloin, kun äiti kertoi satuja, tai sillä mielellä, joka hänellä oli mäkeä laskiessa; nyt hän katseli sitä niin ja kaikki oli kirkasta ja ylevää.

— Niin, täällä on kaunista, sanoi hän, mutta huokasi.

— Tämä torppa on riittänyt isällesi; voisi se riittää sinullekin.

Äskenen iloinen silmä poistui kuin puhaltamalla. Koulumestari seisoj vastausta odotellen, mutta sitä ei tullut, ja hän ravisti päätään ja meni sisään. Hetkisen hän istui torpanväen luona, mutta vaikeni enemmän kuin puhui ja vaikenemisen tuuli tarttui toisiinkin. Kun hän sanoi hyvästi, seurasivat sekä mies että vaimo häntä oven taakse; he tuntuivat molemmat odottavan, että hän sanoisi jotakin ja jäivät kaikki katselemaan iltaa.

— Täällä on käynyt niin hiljaiseksi, sanoi vihdoon äiti, — sitte kun lapset leikkineen ovat muuttaneet pois.

— Eikä teilläkään enään ole talossa *lasta*, sanoi koulumestari.

Äiti ymmärsi mitä hän tarkoitti.

— Öyvind ei viime aikoina ole ollut iloinen, sanoi hän.

— Ei; se joka on kunnianhimoinen, ei ole iloinen. Ja hän katseli vanhuksen tyyneydellä Jumalan tyyntä taivasta.

KUODES LUKU.

Puoli vuotta myöhemmin, syksyllä nimittäin (rippilapsia piti silloin päästettämän), istuivat emäseurakunnan rippilapset papin arkihuoneessa tutkittavina; heidän joukossaan Öyvind Pladsen ja Marit Hejdelä. Marit oli juuri tullut kuulostelusta, saanut kauniin kirjan ja paljon kiitosta; hän nauroi ja jutteli ystävättäriensä kanssa ja katsahdelti silloin tällöin poikien parveen. Marit oli täysikasvanut tyttö, kevyt ja vapaa käytöksessään ja sekä tytöt että pojat tiesivät paikkakunnan huomatuimman nuorenmiehen, Janne Hatlenin, kosivan häntä; hän saattoi syystä olla iloinen, hän. Ovensuussa seisoj muutamia tyttöjä ja poikia, joita ei oltu hyväksytty; he itkivät, Maritin ja hänen ystävättäriensä nauraessa; heidän joukossaan oli pieni poika, jolla oli jalassa isän saappaat ja kaulassa äidin kirkkosilkki.

— Voi Jumala, Jumala, hytki hän, — minä en uskalla mennä kotiin.

Ne lapset, jotka eivät vielä olleet käyneet tutkittavina, valtasi myötätuntoisuus; syntyi yleinen äänettömyys. Pelko nousi kurkkuun ja silmiin, he eivät saattaneet nähdä eivätkä niellä ja kaiken aikaa

tuntui kuitenkin nielemisen tarve. Joku poika istui laskemassa mitä osasi, ja vaikka hän muutamia tunteja sitte oli luullut osaavansa kaikki, huomasi hän nyt, ettei osannut mitään, ei edes lukea sisältä. Toinen pani kokoon syntilueteloaan siitä asti kun oli niin suuri että osasi muistaa, tähän hetkeen asti, ja hän huomasi, ettei se ollut ensinkään ihmeellistä, jos Jumala hänet hylkäisi. Kolmas pani merkille kaikkia ulkonaisia asioita: jollei kello, joka juuri oli lyömäisillään, lyö ennenkuin hän laskee kahteenkymmeneen, niin hänet hyväksytään; jos se, joka kävelee etehisessä, on renki Lauri, niin hänet hyväksytään; jos se suuri sadepisara, joka tulee alas ruutua, pääsee listaan asti, niin hänet hyväksytään. Viimeiseksi ja ratkaisevaksi kokeeksi hän määräsi sen, että jos hän saa oikean jalkansa kierretyksi vasemman ympärille, ja se oli hänelle ihan mahdotonta. Neljäs tiesi, että jos häneltä vaan kysytään Joosepista piilian historiassa tai kasteesta katkismuksessa tai Saulista, tai huoneentaulusta, tai Jeesuksesta, tai käskyjä, tai — hän tutki parillaan näitä asioita, kun hänet huudettiin sisään. Viides oli ihmeellisesti ruvennut pitämään vuorisaarnasta; hän oli nähnyt unta vuorisaarnasta ja hän oli varma, että häneltä kysytään vuorisaarnaa ja lasketteli vuorisaarnaa ulkoa itsekseen; hänen täytyi lähteä ulos nurkan taa lukemaan vuorisaarnaa — kun hänet kutsuttiin sisään ja häneltä ruvettiin kuulostamaan suuria ja pieniä profeettoja. Kuudes ajatteli pappia, joka oli niin hyvä mies ja tunsikin hyvin hänen isänsä, ajatteli myöskin koulumestaria, jolla oli niin lempeät kasvat, ja Jumalaa, joka oli niin laupias ja joka oli auttanut niin monta ihmistä, sekä Jaakoppia että Jooseppia, ja sitte hän ajatteli äitiä ja siskoja, jotka parillaan kotona rukoilevat hänen puolestaan; varmaan se auttaa. Seitsemäs tinkieli pois kaikesta, miksi oli aikunut päästä tässä maailmassa. Kerran hän oli aikunut yletä kuninkaaksi, toisen kerran kenraaliksi tai papiksi; nyt olivat ne ajat olleet ja menneet; mutta siihen asti kun hän tänne tuli, oli hän aikunut mennä merille ja ruveta kapteeniksi, ehkäpä merirosvoksi ja hankkia hirmuiset rikkauudet; nyt hän ensiksikin tinki pois rikkauden, sitte merirosvon, sitte kapteenin ja perämiehen ja pysähtyi merimieheen, korkeintain merisotamieheen; olihan mahdollista, ettei hän ensinkään menisikään merille, vaan jäisi tekemään työtä isänsä talolla. Kahdeksas luotti onneensa enemmän, ei hänkään sentään ollut varma asiastaan; sillä osaavinkaan ei ollut varma. Hän ajatteli rippivaatteitaan, että mitä niillä tehdään, jollei häntä hyväksytäkään. Mutta jos hänet hyväksytään, niin hän pääsee kaupunkiin ja saa verkavaatteet ja palaa taas kotiin ja tanssii jouluna niin että kaikkien poikien käy kateeksi ja tytöt ihmettelevät. Yhdeksäs teki toisellaisia laskuja. Hän järjesti jonkinlaisen vastakirjan Jumalan kanssa ja teki toisen puolen tulopuoleksi: jos Hän antaa hyväksyä minut; ja toisen menopuoleksi: niin en koskaan enään valehtele enkä lörpöttele, vaan käyn aina kirkossa, annan tyttöjen olla rauhassa ja totutan itseni pois kiroilemisesta. Mutta kymmenes ajatteli, että kun Olli Hansen hyväksyttiin viime vuonna, niin on kovin väärin, jollei häntä hyväksytä tänä vuonna, hän kun aina on osannut paremmin koulussa ja joka sitäpaitsi on parempien ihmisten lapsia. Hänen vieressään istui yhdestoista, joka kantoi mielessään mitä hirvittävimpiä kostontuumia sen tapauksen varalta, ettei häntä hyväksyttäisi, kuinka hän polttaa poroksi koulun, tai karkaa paikkakunnalta ja palaa papin ja koko koulun johtokunnan jyrisevänä tuomarina, mutta on lopulta ylevämielinen ja antaa armoa oikeuden asemasta. Aluksi aikoi hän mennä palvelukseen naapuriseurakunnan papille ja olla siellä ensi vuonna ensimmäisenä ja vastata niin, että koko kirkko ihmettelisi. Mutta kahdestoista istui itsekseen kellon alla, molemmat kädet taskuissa ja silmäili surumielisenä seurakuntaa. Ei kukaan täällä tietänyt mitä taakkaa hän kantoi ja missä vastuunalaisuudessa hän oli. Kotona oli yksi, joka sen tiesi, sillä hän oli kihloissa. Suuri, pitkäkoipinen hämähäkki kulki permannon poikki ja likeni hänen jalkaansa; hänen oli tapana polkea murskaksi mokomakin ilkeä elukka, mutta tänään hän lempeästi nosti jalkaansa, jotta se rauhassa saisi mennä minne tahtoi. Hänen äänensä oli lauha kuin rukous, hänen silmänsä lausuivat lakkaamatta, että kaikki ihmiset ovat hyviä, hänen kätensä teki nöyrän liikkeen ulos taskusta ja siirtyi tukkaan silittämään sitä siloisemmaksi. Kunhan hän vaan pääsisi onnellisesti hiipimään tämän vaarallisen neulansilmän läpi, niin hän kyllä sitte pitäisi huolta siitä että miehistyisi, pureskelisi tupakkaa ja julkaisisi kihlauksensa. Mutta matalalla jakkaralla, jalat allaan ristissä, istui levoton kolmastoista; hänen pienet, kipinöivät silmänsä kiersivät sekunnissa kolmeen kertaan koko huoneen ja suuressa, pörröisessä päässä myllersi kaikkien noiden kahdentoista ajatukset kirjavassa sekamelskassa, voimakkaimmasta toivosta musertavimpaan epäilykseen, nöyryimmistä parannuspäätöksistä koko kylää hävittäviin kostontuumiin asti, ja samaan aikaan oli hän syönyt kaiken irtolaisen lihan oikeasta peukalostaan, pureskeli paraikaa kynsiään ja heitteli suuria kappaleita eteensä permannelle.

Öyvind istui ikkunan luona, hän oli jo ollut tutkittavana ja oli vastannut kaikkeen mitä häneltä kysyttiin; mutta pappi ei ollut sanonut mitään eikä myöskään koulumestari; yli puoli vuotta hän oli ajatellut mitä he sanovatkaan, kun kuulevat kuinka hän on tehnyt työtä ja nyt hän oli hyvin pettynyt ja loukkaantunut. Tuossa istui Marit, jonka työtä ja tietoja ei voinut verratakaan hänen työhönsä ja tietoihinsa ja joka oli saanut sekä kehoitusta että palkintoa; hän oli tehnyt työtä juuri päästäkseen suureksi tytön silmissä ja tyttö saavutti nauraen sen mihin hän niin suurella kieltämyksellä oli pyrkinyt. Tytön nauru ja leikki polttivat hänen sieluaan; hänen vapaa käytöksensä koski häneen. Hän oli huolellisesti karttanut joutumista puheisiin hänen kanssansa sen illan perästä; saa kulua vuosia, ajatteli hän; mutta kun hän näki hänen iloisena ja ylimielisenä istuvan paikallaan, painosti häntä maahan asti ja kaikki hänen ylpeät unelmansa riippuivat märkinä lehvänä.

Silloin tällöin koetti hän kuitenkin varistaa alakuloisuutta mielestään. Kaikki riippui siitä, pääsisikö

hän tänään numero yhdeksi, ja sitä hän odotti. Koulumestarin oli tapana hiukan viipyä papin luona järjestämässä nuorisoa ja sitte tulla kertomaan heille tuloksia; tosin ei se ollut lopullinen ratkaisu, mutta se oli vastaiseksi hänen ja papin keskinäinen sopimus. Keskustelu huoneessa vilkastui vilkastumistaan senmukaan kuin useampia oli tutkittu ja hyväksytty; mutta kunnianhimoiset rupesivat nyt huomattavasti eroamaan iloisista; viimeainitut riensivät niin pian kun olivat saaneet seuraa, ilmoittamaan vanhemmille onneaan, tai odottivat toisten tähden, jotka eivät olleet valmiit; ensinmainitut sensijaan kävivät yhä äänettömämmiksi ja silmät katselivat jännityksessä oveen.

Vihdoin viimein olivat lapset valmiit, viimeisetkin olivat tulleet huoneeseen ja koulumestari puhui siis nyt papin kanssa, Öyvind katsahti Maritiin; hän oli yhtä iloinen, mutta istui yhä paikoillaan — itsensä vaiko toisten tähden, sitä ei Öyvind tietänyt. Kuinka Marit oli käynyt kauniiksi; iho oli häikäisevän hieno, Öyvind ei ollut kenelläkään nähnyt sellaista, nenä oli hiukan pysty, suu hymyili. Silmät olivat puoliummussa, paitsi kun hän vartavasten katsoi johonkin, mutta katse tulikin silloin odottamattomalla voimalla — ja ikäänkuin hän itse olisi tahtonut lisätä, ettei hän katseellaan mitään tarkoita, hymähti hän samassa. Hiukset olivat pikemmin tummat kuin vaaleat, mutta käherät ja jaetut kahden puolen; yhdessä puoleksi ummistettujen silmien kanssa vaikuttivat ne, että kasvoihin tuli jotakin salaperäistä, josta ei koskaan oikein saanut selvää. Mahdotonta oli varmuudella tietää ketä hän silmillään haki, kun istui itsekseen muiden joukossa; eikä sitäkään mitä hän oikeastaan ajatteli kun kääntyi jonkun puoleen puhumaan; sillä hän ikäänkuin paikalla otti takaisin mitä juuri oli antanut. Tämän kaiken alla piilee kai Janne Hatlen, ajatteli Öyvind, mutta katseli silti lakkaamatta tyttöä.

Jo tuli koulumestari. Jokainen jätti paikkansa ja hääräsi hänen ympärillään.

— Minkä numeron minä saan?

— Entä minä?

— Entä minä, minä?

— Hiljaa, ylenannetut lapset, ei saa olla vallaton nyt! — Olkaa kilttejä, lapset, niin saatte kuulla!... Hän katseli hitaasti ympärilleen. — Sinä olet numero kaksi, sanoi hän pienelle, sinisilmäiselle pojalle, joka rukoilevin silmin katsoi häneen, ja poika lippasi sen tiensä joukosta. — Sinä olet numero kolme...! hän läjäytti reipasta, punatukkaista poikaa, joka nyki häntä takinliepeestä; — sinä olet numero viisi, sinä numero kahdeksan... j.n.e. Hänen silmänsä sattuiivat Maritiin. — Sinä olet numero yksi tytöistä... Marit lensi polttavan punaiseksi kasvoiltaan ja kaulaltaan, mutta koetti hymyillä. — Sinä, numero kaksitoista, olet ollut laiska veitikka ja aika hulivili; sinä numero yksitoista — ei parempaa voinut odottaa, poikaseni; sinun, numero kolmetoista, täytyy lukea aika lailla ja tulla kuulosteluun, muuten sinun käy hullusti!

Öyvind ei enään jaksanut kestää kauvemmin. Tosin ei numero yhtä vielä oltu mainittu, mutta hän seisoi kaiken aikaa niin, että koulumestari näki hänet.

— Koulumestari!... Koulumestari ei kuullut; — koulumestari! — kolme kertaa täytyi hänen toistaa sana, ennenkuin koulumestari kuuli ja katsoi häneen.

— Numero yhdeksän tai kymmenen, en oikein muista kumpiko, sanoi hän ja kääntyi toisen puoleen.

— Kuka sitte on numero yksi? kysyi Hannu, joka oli Öyvindin paras ystävä.

— Et sinä, kiharatukka! sanoi koulumestari ja läjähytti paperikääröllä häntä käteen.

— Kuka se sitte on? kysyivät useat, — kuka se on, kuka se on?

— Se saa sen tietää, joka on numero yksi, vastasi koulumestari ankarasti; hän ei tahtonut vastata useampiin kysymyksiin. — Menkää nyt kauniisti kotiin, lapset, ja kiittäkää Jumalaanne ja tuottakaa iloa vanhemmillenne. Ja saatte te kiittää vanhaa koulumestariannekin; olisitte koreasti saaneet kalvaa luita, jollei minua olisi ollut.

He kiittivät häntä ja nauroivat ja läksivät riemuissaan menemään; sillä tänä hetkenä, jolloin heidän piti päästä vanhempien luo kotiin, olivat he kaikki iloissaan. Yksi ainoa jäi etsimään kirjojaan, joita ei tahtonut löytää, ja löydettyään asettui hän paikalleen, ikäänkuin uudelleen alkaakseen lukea.

Koulumestari meni hänen luokseen.

— No, Öyvind, etkö sinä lähde muiden kanssa?... Poika ei vastannut.

— Miksi sinä avaat kirjasi?

— Tahdon katsoa, missä paikassa tänään olen vastannut väärin.

— Et sinä ole vastannut väärin.

Öyvind käänsi häneen katseensa, silmät olivat täynnä kyyneliä, hän katseli häneen rävähtämättä, kyynelten valuessa alas poskia, mutta ei sanonut sanaakaan. Koulumestari istuutui hänen eteensä.

— Etkö sinä ole iloissasi nyt kun sinut on hyväksytty?

Suupielissä värähteli, mutta hän ei sanonut mitään.

— Isäsi ja äitisi tulevat hyvin iloisiksi, sanoi koulumestari ja katseli häntä.

Öyvind taisteli kauvan ennenkuin sai sanan suustaan, vihdoinkin kysyi hän hiljaa ja katkonaisesti:

— Senkötähden ... että minä ... olen torpanpoika ... minä olen numero yhdeksän tai kymmenen?

— Sentähden tietysti, vastasi koulumestari.

— Mitä minun sitte kannattaa tehdä työtä, sanoi Öyvind soinnuttomalla äänellä ja lyyhistyä lamaan kaikkien unelmiensa päälle. Äkkiä korotti hän päätään, nosti oikean kätensä, iski sen kaikin voimin pöytään, putosi suulleen ja purskahti katkerimpaan itkuun.

Koulumestari antoi hänen itkeä, tyhjentyä oikein pohjia myöten. Kauvan sitä kesti, mutta koulumestari odotti kunnes itku oli käynyt vähän lapsellisemmaksi. Silloin otti hän molemmin käsin kiinni hänen päästään, kohotti sitä ja katsoi itkettyneisiin kasvoihin.

— Etkö luule, että Jumala nyt on käynyt luonasi? sanoi hän ja painoi häntä ystävällisesti vastaansa. Öyvind hytki vielä, mutta lyhyemmin; kyyneleetkin vuosivat levollisemmin, mutta ei hän uskaltanut katsoa kysyjään eikä liioin vastata. — Tämä, Öyvind, on ollut ansaittu palkka. Sinä et ole lukenut rakkaudesta kristinuskoon etkä vanhempiisi; sinä olet lukenut turhamaisuudesta ... Huoneessa oli hiljaista kaiken aikaa jolloin ei koulumestari puhunut, Öyvind tunsikin häneen katseensa lepäävän kasvoillaan ja sulki silmänsä ja nöyrytyi sen alla. — Sellainen viha sydämessäsi et sinä olisi voinut astua antamaan lupaustasi Jumalalle; olisitko voinut, Öyvind?

— En, kangersi poika.

— Ja jos sinä olisit seisonut siinä, sydämessäsi turhamainen ilo siitä, että olit numero yksi, niin etkö olisi astunut alttarin juurelle synti sydämessä?

— Kyllä, kuiskasi poika värisevin huulin.

— Vieläkö sinä pidät minusta, Öyvind?

— Kyllä; ja poika nosti ensi kerran katseensa.

— Sitte minä sanon sinulle, että minä sinun arvosanasi sain alenemaan; sillä minä niin pidän sinusta, Öyvind... Poika katsoa vilkutti häneen ja kyyneleet valuihin alas poskia. — Ethän sinä ole minulle siitä pahoillasi?

— En.

Poika katsoi häneen kirkkain silmin, vaikka ääni vielä tuntui tukahtuneelta.

— Rakas lapseni, minä olen sinun ystäväsi niin kauvan kuin elän.

Hän odotti kunnes Öyvind sai tavaransa kuntoon ja kokoon kirjansa, sitte hän lupasi lähteä saattamaan häntä kotiin. He astelivat hiljalleen kotiin päin, aluksi oli Öyvind ääneti ja taistelua yhä jatkui, mutta vähitellen hän pääsi voitolle. Hän kävi aivan vakuutetuksi siitä, että se mikä oli tapahtunut, oli paras mikä häntä olisi voinut kohdata ja ennenkuin hän pääsi kotiin, oli hänen uskonsa siihen tullut niin lujaksi, että hän kiitti Jumalaansa, ja sanoi sen koulumestarillekin.

— Ja sitte me rupeamme ajattelemaan mitä elämässä voimme saavuttaa, sanoi koulumestari, — emmekä aja takaa virvatulia ja numeroita. Mitä sinä sanot seminaarista?

— Kyllä minä mielelläni menisin sinne.

— Tarkoitatko maanviljelyskoulua?

— Kyllä.

— Varmaan se onkin paras. Se avaa toisia mahdollisuuksia kuin koulumestarinpaikkoja.

— Mutta miten minä sinne pääsen? Minulla on suuri halu, muttei varaa.

— Ole ahkera ja kelpo poika, niin kyllä keksitään keinot!

Öyvind joutui aivan kiitollisuuden valtaan. Hänen silmänsä rupesivat loistamaan, hengitys kulki helposti, häneen syttyi tuo ääretön rakkauden tuli, joka alkaa palaa, kun ihminen saa kokea odottamatonta hyvyyttä. Koko tulevaisuus saattaa siinä hetkessä näyttää olevan ainaista kulkua raikkaassa tunturi-ilmassa; se kannattaa kulkijaa enemmän kuin hän itse kävelee.

Kun he tulivat kotiin, olivat molemmat vanhemmat tuvassa; he olivat siellä odotelleet, vaikka oli kiire työaika. Koulumestari astui sisään ensin.

— No? sanoi isä ja lasi kädestään virsikirjan, josta hän juuri oli lukenut "rippilapsen rukousta".

Äiti seiso lieden ääressä eikä uskaltanut sanoa mitään; hän hymyili, käsi vapisi; nähtävästi hän odotti jotakin hyvää, vaikkei hän tahtonut sitä näyttää.

— Minä tulin vaan mukaan tuomaan teille sitä ilosanomaa, että hän vastasi kaikkeen mitä häneltä kysyttiin ja että pappi, Öyvindin mentyä, sanoi, ettei hänellä ole ollut sen parempaa rippilasta.

— Tosiaanko! sanoi äiti ja joutui kovin mielenliikutuksiin.

— Sehän oli hyvä, sanoi isä ja rupesi epävarmasti rykimään.

Oli pitkän aikaa ollut äänetöntä, kun äiti hiljaa kysyi:

— Minkä numeron hän sai?

— Numero yhdeksän tai kymmenen, sanoi koulumestari tynesti.

Äiti katsahti isään, isä ensin häneen ja sitte Öyvindiin.

— Ei se torpanpoika voi odottaa sen enempää, sanoi hän.

Öyvind katsoi isäänsä; kurkkuun yritti jo nousta karvas pala, mutta hän pakoitti kiireesti ajatuksensa hauskoihin, iloisiin asioihin, kunnes se meni alas.

— Taitaa olla parasta, että taas lähden, sanoi koulumestari, nyökäytti päätään ja kääntyi. Tapansa mukaan saattoivat molemmat vanhemmat hänet porraskivelle. Siellä pisti koulumestari mallin poskeensa ja sanoi hymyillen: — kyllä hänestä tulee numero yksi; mutta sitä ei pidä sanoa hänelle ennenkuin se päivä tulee.

— Ei, ei, sanoi isä ja nyökkäsi päätään.

— Ei, ei, sanoi äiti ja nyökkäsi niinikään päätään; sitte tarttui hän koulumestarin käteen. — Kiitoksia teille kaikesta mitä teette hänen hyväkseen, sanoi hän.

— Niin, kiitoksia, sanoi isä ja koulumestari läksi, mutta he seisoivat vielä kauvan ja katselivat hänen jälkeensä.

SEITSEMÄS LUKU.

Koulumestari oli nähnyt oikein pyytäessään pappia punnitsemaan, sietäisikö Öyvind olla ensimmäisenä. Niinä kolmena viikkona, jotka vielä olivat lasten ripillepääsyyn, kävi hän pojan luona joka päivä. Toista on nuoren, herkän mielen taipua jonkun vaikutuksen alle, toista omistaa se uskona omakseen. Monta pimeää hetkeä sai poika kokea, ennenkuin hän oppi asettamaan elämänsä päämääräksi parempia asioita kuin kunniaa ja uhmaa. Juuri kun hän parailaan oli työssä, saattoi työinto mennä ja työ jäädä: minkätähden minä tätä teen? mitä minä voitan? — mutta hetkisen perästä tuli mieleen koulumestari, hänen sanansa ja hyvyytensä; ja tätä inhimillistä keinoa hän tarvitsi noustakseen, joka kerta kun hän lankesi unohtamaan korkeamman velvollisuutensa.

Samaan aikaan jolloin Pladsenilla valmistauduttiin rippikirkkoon, valmistettiin myöskin Öyvindin lähtöä maanviljelyskouluun; sillä seuraavana päivänä piti hänen lähteä. Suutari ja räätäli neuloivat tuvassa, äiti leipoi keittiössä, isä valmisti kirstua. Keskustelu koski sitä, mitä hän kahtena vuonna tulisi heille maksamaan, ettei hän voisi päästä kotiin ensimmäisenä jouluna eikä ehkä toisenakaan ja kuinka

raskasta olisi niin kauvan olla erossa. Puhuttiin myöskin siitä, kuinka hänen piti rakastaa vanhempiaan, jotka lapsensa tähden olivat valmiit sellaisiin uhrauksiin, Öyvind istui siinä nolona niinkuin ihminen, joka on koettanut tulla toimeen omin neuvoin, mutta purjehtinut kumoon ja joutunut hyvien ihmisten hoitoon.

Sellainen tunne tekee nöyräksi ja sitä seuraa paljon muuta. Kun suuri päivä likeni, rohkeni hän pitää itseään valmistuneena ja katsella eteenpäin luottavan hartaana. Joka kerta kun Maritin kuva yritti sekaantua mukaan, työnsi hän sen varovasti syrjään, mutta tunsu joka kerta sitä tehdessään tuskaa. Hän koetti tottua siihen, mutta ei milloinkaan saanut niin paljon voimaa, päinvastoin kasvoi tuska kasvamistaan. Sentähden häntä viimeisenä iltana väsytti, kun hän pitkän itsekoettelemuksen perästä rukoili, ettei Jumala tässä suhteessa koettelisi häntä.

Myöhemmin tuli koulumestari. He istuutuivat kaikki tupaan, pestyinä ja siistittyinä, kuten tapa on, kun ollaan menossa rippikirkkoon tai puolipäiväjumalanpalvelukseen. Äiti oli mielenliikutuksissaan, isä vaitelias; jäähyväiset odottivat huomispäivän juhlallisuuden takana eikä saattanut tietää, koska taas istuttaisiin näin yhdessä. Koulumestari otti esiin virsikirjat, he viettivät hartaushetken ja veisasivat ja sitte luki koulumestari lyhyen rukouksen, semmoisena kuin sanat sattuvat tulemaan.

Nämä neljä istuivat yhdessä myöhään iltaan ja ajatukset kääntyivät sisäänpäin; erotessa toivottivat he toisilleen kaikkea hyvää huomispäiväksi, Öyvindin täytyi maata pannessaan myöntää, ettei hän koskaan ollut laskeutunut levolle niin onnellisena; tänä iltana selitti hän asian ymmärryksensä mukaan näin: en koskaan ole laskeutunut levolle niin alttiina Jumalan tahdolle ja niin iloiten siitä. — Maritin kasvot yrittivät taas näyttäytyä ja viimeinen minkä hän tajusi, oli, että hän kiusasi itseään ajatellen: en ole ihan onnellinen, en ihan, — ja vastasi: olenpa, ihan —; mutta taas tuli: en ihan; — olenpa, ihan! — en, en ihan...

Herätessään muisti hän heti mikä päivä oli, rukoili ja tunsu olevansa voimakas, kuten ihminen aamulla on. Hän oli kesästä asti nukkunut yksinään vinttikamarissa; nyt hän nousi, pukeutui varovaisesti uusiin, kauniisiin vaatteisiinsa, sillä sellaisia ei hänellä ollut koskaan vielä ollut. Varsinkin pyöreähelmaista takkia hänen täytyi koettaa monta kertaa, ennenkuin tottui siihen. Saadessaan kauluksen kaulaansa ja neljännen kerran ylleen takin, otti hän esiin pienen peilin. Kun hän sitte näki omat tyytyväiset kasvonsa tavattoman vaaleitten hiusten ympäröiminä hymyilevän vastaansa peilistä, juolahti hänen mieleensä, että tämäkin varmaan on turhamaisuutta. Niin, mutta siistin ja puhtaan ihmisen toki täytyy olla, sanoi hän taas vastaan, siirtäessään kasvot pois peilistä, ikäänkuin olisi ollut synti katsoa peiliin. — Kyllä, mutta se asia teki, ettei hän enään ollut ihan yhtä tyytyväinen. — Ei mutta — toki Jumala mahtaa siitä pitää, että ihminen tahtoo olla siistin näköinen. — Mahdollista kyllä, mutta varmaan Hän pitäisi siitä vielä enemmän, jos olisit siisti ilman että itse kiinnität siihen niin paljon huomiota. — Se on totta, mutta se johtuu siitä, että kaikki on niin uutta. Niin, mutta vieraannuthan sinä siitä vähitellen. Hän tapasi itsensä pitämästä tällaisia itsetutkistelun keskusteluja milloin tästä asiasta, milloin toisesta, jottei synti pääsisi tahrimaan tätä päivää; mutta hän tiesi myöskin, että siihen vaadittiin enemmän.

Kun hän tuli alhaalle, istuivat vanhemmat täysissä tamineissaan häntä odottamassa ruualle. Hän ojensi heille kätensä, kiitti vaatteista ja sai vastaukseksi: "ei kestä". He istuutuivat pöytään, lukivat hiljaa ruokarukouksensa ja rupesivat syömään. Äiti korjasi pöydän ja toi sisään eväsvakan. Isä pani takin ylleen, äiti köytti kiinni huivinsa, he ottivat virsikirjansa, panivat ovet lukkoon ja läksivät menemään. Niin pian kuin he olivat päässeet ylätielle, rupesi kirkkoväkeä, sekä ajaen että jalan, tulemaan vastaan; tuontuostakin oli joukossa rippilapsia ja jossakin seurassa harmaapäisiä isovanhempia, jotka vielä tämän ainoan kerran olivat lähteneet mukaan.

Oli auringoton syyspäivä, sellainen, jommoisia on ilmanmuutosten edellä. Pilvet ajautuivat kokoon ja hajaantuivat, toisinaan tuli suuresta pilvimöhkäleestä kaksikymmentä pienempää, jotka läksivät kiitämään ja viemään rajuilmaviestiä; mutta alhaalla maan päällä oli vielä hiljaista, lehdet riippuivat kuolleina eivätkä edes värähtäneet, ilma oli hiukan hikevää; ihmiset olivat ottaneet mukaansa päällysvaatteet, mutteivät käyttäneet niitä. Tavattoman suuri ihmisjoukko oli kerääntynyt kirkolle, joka oli vapaalla paikalla; mutta rippilapset menivät heti kirkkoon, asettuakseen paikoilleen ennenkuin jumalanpalvelus alkoi. Samassa tuli koulumestari, yllä siniset vaatteet, takki ja polvihousut, korkeat saappaat, kankea kaulaliina ja piippu pistäen esiin takataskusta; hän nyökytti päätään, hymyili, taputti tuota olalle, huomautti tälle parilla sanalla, että pitää vastata lujalla, selvällä äänellä, ja ehti tätä tehdessään köyhäinlaatikolle, jonka luona Öyvind seisoj vastaanmassa kaikkiin Hannu ystävänsä kysymyksiin matkasta.

— Hyvää päivää, Öyvind — ja niin hienona! hän kävi kiinni hänen takkinsa kaulukseen, ikäänkuin olisi halunnut puhua hänen kanssaan; — kuule, minä uskon sinusta kaikkea hyvää. Nyt minä olen puhunut papin kanssa; sinä saat pitää paikkasi; mene seisomaan ensimmäiselle sijalle ja vastaa selvästi!

Öyvind katsoi häneen ihmeissään, koulumestari nyökytti päätään, poika kulki muutamia askelia, pysähtyi, kulki taasen muutamia askelia ja pysähtyi; on se niin, että hän on puhunut papille minusta! ja

poika läksi kiireesti menemään.

— Sinähän kuulut kumminkin olevan numero yksi, kuiskaa joku hänelle.

— Kyllä, vastasi Öyvind hiljaa eikä taaskaan tietänyt, oikeinko uskaltaisi.

Lapset seisoivat paikoillaan, pappi oli tullut, soitettiin yhteen ja kansa tulvi kirkkoon. Silloin näki Öyvind Marit Hejdelän seisomassa vastapäätänsä; Maritkin katsoi häneen, mutta paikan pyhyys pidätti heitä niin, etteivät he uskaltaneet tervehtiä. Öyvind näki vain, että tyttö oli hohtavan kaunis ja että hänen hiuksensa olivat paljaina, enempää ei hän nähnyt, Öyvind, joka yli puoli vuotta oli rakentanut suuria suunnitelmia, kuinka seisoo vastapäätä häntä, unohti kun niiksi tuli, sekä paikkansa että hänet, jopa senkin, että joskus oli näitä kaikkia ajatellut.

Toimituksen loputtua tulivat sukulaiset ja tuttavat esiintuomaan onnentoivotuksiaan, senjälkeen tulivat hänen toverinsa sanomaan hyvästi, koska olivat kuulleet hänen lähtevän matkalle seuraavana päivänä; sitte tuli niitä lapsukaisia, joitten kanssa hän oli lasketellut kelkkamäessä ja joita hän oli auttanut koulussa ja miltei siinä hiukan vetisteltiin. Vihdoin tuli koulumestari, ojensi ääneti kätensä hänelle ja vanhemmille ja antoi lähtömerkin; hän aikoi tulla heidän mukaansa. Nämä neljä olivat taas yhdessä ja viimeinen ilta oli käsissä. Monet sanoivat hyvästi vielä tiellä ja toivottivat hänelle onnea, mutta keskenään eivät he puhelleet ennenkuin olivat kotona.

Koulumestari koetti pitää heitä reippaalla mielellä. Olihan se luonnollista, että nuo kolme surivat kahden vuoden eroa, kun eivät tähän asti olleet koskaan olleet erossa päivääkään; mutta kukaan ei tahtonut sitä näyttää. Jota kauvemman ilta kului, sitä enemmän Öyvindin mieltä rupesi ahdistamaan, hänen täytyi lähteä ulos, hiukan rauhoittumaan.

Oli puolipimeä, ilmassa suhisi oudosti, hän jäi seisomaan porraskivelle ja katseli ylöspäin. Silloin kuuli hän vuorenrinteeltä nimeään lausuttavan, ihan hiljaa — eikä hän voinut erehtyä, sillä se toistettiin kahteen kertaan. Hän katsahti sinne ja huomasi naisen olevan kyykyllään puiden välissä ja katsovan alas.

— Kuka siellä on? kysyi hän.

— Minä kuulin, että sinä lähdet matkalle, sanoi nainen hiljaa. — Täytyihän minun tulla sanomaan sinulle hyvästi, kun et sinä tahtonut tulla minun luoksesi.

— Hyvänen aika, sinäkö siellä olet, Marit? Minä tulen sinne luoksesi.

— Ei, älä tule; minä olen odottanut niin kauvan ja minä saan odottaa vielä kauvemmin; ei kukaan tiedä missä minä olen ja minun täytyy rientää kotiin.

— Olit kiltti, kun tulit, sanoi Öyvind.

— En minä voinut kestää että sinä lähtisit sillä lailla; mehän olemme tunteneet toisemme lapsesta asti.

— Niin olemme.

— Ja nyt emme ole puhuneet keskenämme puoleen vuoteen.

— Emme ole.

— Ja me erosimme silloin niin kummallisesti.

— Niin; — enköhän minä tule sinne sinun luoksesi.

— Ei, älä tule! Mutta sano minulle: ethän ole minulle pahoillasi?

— Hyvänen aika, kuinka sinä sellaista luulet?

— Hyvästi sitte, Öyvind, ja kiitos kaikista yhteisistä hetkistä.

— Ei, Marit!

— Kyllä minun nyt täytyy mennä; kaipaavat minua.

— Marit, Marit!

— Ei, minä en enään uskalla viipyä, Öyvind. Hyvästi!

— Hyvästi!

Senjälkeen kulki Öyvind kuin unessa ja vastasi jostakin kaukaa, kun häntä puhuteltiin; he laskivat sen matkan syyksi, kuten odottaa sopi ja matka täyttikin hänen mielensä kokonaan sinä hetkenä, jolloin koulumestari illalla otti jäähyväiset ja pisti hänen käteensä jotakin, jonka hän sitte huomasi olevan viiden taalarin setelin. Mutta maatapannessaan ei hän ajatellut matkaa, vaan niitä sanoja, jotka olivat kaikuneet alas vuorenrinteeltä ja nousseet ylös. Lapsena ei Marit saanut tulla vuorenrinteelle siksi, että isoisä pelkäsi hänen putoavan alas. Entä jos hän sittenkin tulee alas!

KAHDEKSAS LUKU.

Rakkaat vanhemmat!

Nyt me olemme saaneet paljon enemmän lukemista, mutta nyt minä myöskin kohta olen saanut toiset kiinni, niin ettei enään ole niin vaikeaa. Ja kyllä minä sitte muutan paljon isän torpalla, kun tulen kotiin; sillä monet asiat siellä ovat nurin ja on se ihme, että ne niinkin ovat menneet. Mutta kyllä minä panen ne kuntoon, sillä minä olen oppinut paljon. Tahtoisin kovasti päästä johonkin paikkaan, jossa saisin koettaa kaikkia mitä nyt tiedän; sentähden minä aion hakea suureen paikkaan, jahka pääsen täältä. Täällä sanovat kaikki, ettei Janne Hatlen niin taitava ole kuin meillä kotona sanotaan, mutta hänellä on oma talo, niin että eihän se liikuta muita kuin häntä itseään. Monet, jotka ovat päässeet täältä, saavat hyvin suuria palkkoja; mutta heille maksetaan niin hyvästi siksi, että meidän koulu on paras maanviljelyskoulu maassa. Toiset sanovat, että naapuri-amtissa on parempi, mutta se ei ole ensinkään totta. Täällä on kaksi sanaa: toinen on teoria ja toinen käytäntö ja ne ovat molemmat hyvät eikä toinen ole mitään ilman toista, mutta viimeinen on kuitenkin paras. Ja ensimmäinen sana merkitsee sitä, että pitää tietää syyt ja perusteet joka työssä, mutta toinen merkitsee, että pitää osata tehdä työ, kuten nyt esimerkiksi jos on viljeltävä suo. Sillä niitä on paljon, jotka tietävät kuinka heidän pitää viljellä suo, mutta tekevät sen kuitenkin hullusti, kun eivät osaa. Mutta monet taas kyllä osaavat, mutta eivät tiedä ja niin sen suon kuitenkin käy hullusti, sillä on niin monellaisia soita. Mutta maanviljelyskoulussa me opimme molemmat sanat. Johtaja on niin taitava, ettei kukaan pysty kilpailemaan hänen kanssaan. Viime maanviljelyskokouksessa, joka oli koko maan maanviljelyskokous, alusti hän kaksi kysymystä, mutta muilla johtajilla oli vaan yksi kysymys kullakin, ja aina se kävi niinkuin hän sanoi, kun he olivat saaneet ajatella asiaa. Mutta edullisessa kokouksessa, missä hän ei ollut, hutiloivat he vaan. Luutnantin, joka opettaa maamittausta, on johtaja hommannut vaan siksi, että hän on niin taitava; sillä ei muissa kouluissa ole luutnanttia. Mutta hän on niin taitava, että luutnanttikoulussa hän kuuluu olleen kaikkein paras.

Koulumestari kysyy käynkö minä kirkossa. Kyllä minä käyn kirkossa, sillä nyt on pappi saanut kappalaisen ja hän saarnaa niin, että kaikki kirkossa pelkäävät ja oikein sitä kuuntelee ilokseen. Hän on niitä uusia uskolaisia, joita on Kristianiassa, mutta se on vaan hyvä.

Tätä nykyä me luemme paljon historiaa, jota emme ennen ole lukeneet ja ihmeellistä on nähdä kaikkia mitä maailmassa on tapahtunut, mutta varsinkin meillä. Sillä me olemme aina voittaneet paitsi silloin kun me olemme joutuneet tappiolle ja silloin meitä on ollut paljon vähemmin. Nyt meillä on vapaus eikä keilläään muilla kansoilla ole niin paljon vapautta kuin meillä, paitsi Amerikassa, mutta eivät ne siellä ole onnelliset. Ja meidän pitää rakastaa vapauttamme yli kaiken.

Nyt minä lopetan tällä kertaa, sillä minä olen kirjoittanut hyvin pitkältä. Koulumestari kyllä lukee kirjeen ja vastaa minulle teidän puolestanne ja kirjoittakoon minulle uutisia kaikista ihmisistä ja asioista, sillä muuten ei hän sitä tee. Ja terveisiä nyt paljon lähettää teille poikanne

Ö. Torenpoika.

Rakkaat vanhemmat!

Nyt kerron teille, että täällä on ollut tutkinto ja minä olen osannut erinomaisen hyvin monta ainetta, ja kiitettävästi kirjoitusta ja maamittausta, mutta tyydyttävästi ainekirjoitusta äidinkielessä. Se johtuu siitä, sanoo johtaja, etten ole lukenut tarpeeksi ja hän on lahjoittanut minulle muutamia Ole Vigin kirjoittamia kirjoja, jotka ovat mainioita,

sillä minä ymmärrän kaikki niissä. Johtaja on hyvin hyvä minulle, hän kertoo meille niin paljon asioita. Kaikki täällä on ihan pientä sen rinnalla mitä on ulkomailla; me emme ymmärrä paljon mitään, vaan opimme kaikki skotlantilaisilta ja sveitsiläisiltä, mutta hollantilaisilta me opimme puutarhaviljelystä. Monet matkustavat näihin maihin, Ruotsissakin ovat paljon taitavimmat kuin me ja siellä on johtaja itse ollut. Nyt minä kohta olen ollut täällä vuoden ja minä luulin, että olin oppinut paljon, mutta kun minä kuulin mitä ne osasivat, jotka suorittivat erotutkinnon ja ajattelen etteivät nekään osaa mitään, kun joutuvat yhteen ulkomaalaisen kanssa, niin tulen ihan surulliseksi. Ja sitte on maa täällä Norjassa niin huonoa verraten siihen mitä se on ulkomailla; ei se ensinkään kannata miten me sitä viljelemme. Kansa ei sitäpaitsi tahdo ottaa oppia. Ja vaikka he tahtoisivat ja jos maa olisi paljon parempi, niin eihän heillä ole rahaa sitä viljellä. On se ihmeellistä, että se niinkin on mennyt.

Nyt minä olen ylimmällä luokalla ja olen siellä vuoden ennenkuin olen valmis. Mutta useimmat toverit ovat lähteneet ja minun on ikävä kotiin. Minusta tuntuu siltä kuin olisin niin yksin, vaikken ole ensinkään; mutta se on niin kummallista, kun kauvan on ollut poissa. Minä luulin ennen, että minusta täällä tulisi niin taitava, mutta pahalta se asia näyttää.

Mitä minä nyt rupean tekemään, kun tulen täältä? Ensin minä tietysti tahdon kotiin, sitte minun kaiketi pitää hakea virka, mutta se ei saa olla kaukana.

Voikaa nyt hyvin, rakkaat vanhemmat! Sanokaa terveisiä kaikille, jotka minua kysyvät ja sanokaa heille, että minä voin hyvin, mutta nyt minun on ikävä kotiin.

Poikanne
Öyvind
Torenpoika
Pladsen.

Hyvä Koulumestari!

Täten kysyn Teiltä, tahdotteko Te lähettää myötäseuraavan kirjeen ettekä sanoa sitä kenellekään. Ja jollette tahdo, niin saatte sen polttaa.

Öyvind Torenpoika Pladsen.

Hyvin kunnioitetulle neito Marit Nuutintytär Nordistuenille

Ylä-Hejdelässä.

Kai sinä aika lailla hämmästyit kun saat minulta kirjeen, mutta ei sinun pidä hämmästyä, sillä minä vaan kysyn, kuinka sinä voit. Anna minulle tieto siitä niin pian kuin suinkin ja joka suhteessa. Minusta itsestäni on kerrottava, että vuoden päästä pääsen täältä.

Kunnioittaen

Öyvind Pladsen.

Nuorelle miehelle

Öyvind Pladsenille maanviljelyskoululla!

Sinun kirjeesi olen oikein saanut koulumestarilta ja minä tahdon vastata, koska sinä niin pyydät. Mutta minä pelkään sitä kun sinä olet niin oppinut, ja minulla on kirjekaavio, mutta ei se tahdo sopia. Minä koetan sitte kirjoittaa, ja sinun pitää katsoa tahtoa eikä taitoa, mutta sinä et saa näyttää tätä kirjettä, sillä sitte sinä et ole se, joksi minä sinua luulen. Ei sinun myöskään pidä sitä säilyttää, koska joku silloin helposti voi sen nähdä, vaan sinun pitää polttaa se ja se sinun täytyy luvata. Minun pitäisi kirjoittaa niin monesta asiasta, mutta en oikein uskalla. Nyt on tullut hyvä vuosi, perunat ovat hyvässä hinnassa ja meillä on niitä kylläksi. Mutta karhu on tänä kesänä pahasti pidellyt karjaa; Olli Alitalolta kaatoi se kaksi lehmää ja meidän torpparin lehmän raatoi se niin, että se täytyi tappaa. Minulla on kuteilla hyvin pitkä kangas, se on sellaista skottilaista mallia ja se on vaikeaa. Ja sitte minä kerron sinulle, että vielä olen kotona ja että ne kyllä tahtoisivat minua pois. Eikä minulla sitte ole sen enempää kirjoittamista, ja voi hyvin.

Marit Nuutintytär.

P. S. Polta tämä kirje.

Agronoomi Öyvind Torenpoika Pladsenille.

Minä olen sen aina sanonut sinulle, Öyvind, että joka Jumalassa vaeltaa, se perii hyvän osan. Mutta kuule nyt minun neuvoani äläkä liiaksi rakasta äläkä myöskään vihaa maailmaa, vaan luota Jumalaan äläkä anna sydämesi kiduttaa itseäsi; sillä silloin sinulla on toinen jumala paitsi ainoaa Jumalaa. Sitte minä vielä kerron sinulle, että isäsi ja äitisi voivat hyvin; mutta minun toinen lonkkaluuni on kipeä; sillä sota tuntuu taas ja kaikki, mikä siellä tuli kärsittyä. Minkä nuorena kylvää, sen vanhana korjaa, sekä hengellisesti että ruumiillisesti, joka sitte kolottaa ja pakottaa ja kiusaa valittamaan vaivojaan. Mutta vanhan ei pidä valittaa; sillä haavoista vuotaa oppia, ja kärsivällisyyttä saarnaa särky, että ihminen vahvistuisi viimeiselle matkalleen. Tänään olen minä ottanut kynän käteeni monestakin syystä ja kaikista ensimmäiseksi Maritin tähden, josta on tullut jumalaapelkääväinen tyttö, mutta jonka jalka on keveä kuin peuralla ja mieli epävakainen. Sillä hän tahtoi mielellään riippua kiinni yhdessä, mutta ei saa luonnoltaan, mutta sen minä usein olen havainnut, että tuollaisia heikkoja sydänparkoja kohtelee Jumala lempeästi ja pitkämielisesti eikä anna kiusata heitä yli voimain, niin että he särkyvät; sillä hän on sangen hauras astia. Kirjeen olen hänelle oikein antanut ja hän piiloitti sen kaikilta muilta kuin omalta sydämeltään, ja jos Jumala tahtoo antaa tälle asialle siunauksensa, niin ei minulla ole mitään sitä vastaan; sillä hän on nuorille mieshenkilöille mieluinen, niinkuin sen selvästi saattaa nähdä, ja hänellä on yllin kyllin maallista hyvää ja taivaallisia hänellä epävakaisuudessaan myöskin on. Sillä jumalaisuus hänen mielessään on kuin vesi matalassa lammessa; sitä on siellä kun sataa, mutta se on poissa, kun aurinko paistaa.

Nyt eivät silmäni enään kärsi kirjoittamista; sillä niillä näkee kyllä kauvas, mutta kun katsoo likeltä, niin ne rupeevat vuotamaan ja niitä rupee särkemään. Ja viimeiseksi minä sanon sinulle, Öyvind, että pidä Jumala mielessäsi kaikessa työssäsi ja toimessasi ja halajamisessasi; sillä kuten kirjoitettu on: sillä hyppynen lepoa on parempi kuin kaksi pivoa täynnä vaivaa ja hengen rasitusta (Salom. saarn. 4: 6).

Vanha koulumestari

Baard Antinpoika Opdal.

Hyvin arvoiselle neito Marit Nuutintytär Hejdelälle!

Kiitoksia paljon kirjeestäsi, jonka olen lukenut ja polttanut, niinkuin sinä sanot. Sinä kirjoitat monesta asiasta, mutta et siitä, mistä minä olisin suonut sinun kirjoittavan. Enkä minä myöskään uskalla kirjoittaa mitään varmaa, ennenkuin saan tietää millä kannalla asiasi ovat *joka suhteessa*. Koulumestarin kirjeessä ei ole mitään, josta voisi pitää kiinni ja sitte hän sanoo, että sinä olet epävakainen. Niin sinä ennenkin olit. Minä en tiedä mitä minun pitää uskoa ja sentähden täytyy sinun kirjoittaa; sillä minä en saa rauhaa ennenkuin sinä olet kirjoittanut. Näihin aikoihin minä eninten ajattelen sitä, että sinä silloin viimeisenä iltana tulit vuorelle ja mitä sinä sanoit. Enempää en tahdo sanoa tällä kertaa ja sentähden jää hyvästi.

Kunnioittaen

Öyvind Pladsen.

Nuorimies Öyvind Torenpoika Pladsenille.

Koulumestari on antanut minulle uuden kirjeen sinulta ja sen olen minä nyt lukenut. Mutta minä en ymmärrä sitä ensinkään, mutta syy on kai se että olen niin oppimaton. Sinä tahdot tietää millä kannalla minun asiani ovat joka suhteessa, ja minä olen terve ja voin hyvin eikä ole hätää mitään. Minulla on hyvä ruokahalu, erittäinkin kun saan maitoruokia; öisin minä nukun ja toisinaan päivälläkin. Minä olen tanssinut paljon tänä talvena; sillä täällä on ollut paljon pitoja ja niissä on ollut hyvin lystiä. Minä menen kirkkoon, kun ei ole liian paljon lunta, mutta tänä talvena sitä on ollut paksulta. Nyt sinä kaiketi olet saanut tietää kaikki ja jollet ole, niin en muuta ymmärrä kuin että sinun täytyy kirjoittaa minulle vielä kerran.

Marit Nuutintytär,

Hyvin arvoisalle neito Marit Nuutintytär Hejdelälle!

Kirjeesi olen vastaanottanut, mutta sinä näytät aikovan antaa minun pysyä yhtä viisaana. Tai ehkä tämä onkin vastaus, minä en tiedä. Minä en uskalla kirjoittaa sinulle mitään siitä mitä tahtoisin kirjoittaa, sillä minä en tunne sinua. Mutta ehket sinäkään tunne minua.

Älä uskokaan, että minä enään olen sellainen juusto, josta sinä pusertelit vettä, kun minä näin sinun tanssivan. Minä olen senjälkeen ollut kuivumassa monilla hyllyillä. Enkä minä myöskään enään ole niiden pitkäkarvaisten koirien kaltainen, joidenka korvat heti riippuvat lupussa ja jotka pelkäävät ihmisiä, niinkuin minä ennen. Ne ovat olleita ja menneitä.

Kirjeesi oli aika leikkisä; mutta leikkiä oli sellaisissa paikoissa, joissa ei ensinkään olisi tarvittu leikkiä; sillä kyllä sinä minut ymmärsit ja kyllä sinun olisi pitänyt tietää, etten minä kysynyt pilanpäiten, vaan kun en viime aikoina ole voinut ajatella mitään muuta kuin sitä mitä kysyin. Mutta vastaukseksi tuli vaan leikkiä ja lorua.

Hyvästi, Marit Hejdelä, parasta on, etten katsele sinua liiaksi, niinkuin katselin tanssiasi. Toivotan sinulle hyvää ruokahalua ja unta ja että saisit uuden kankaasi valmiiksi ja ennenkaikkia, että loisit lumen pois kirkonovelta.

Kunnioittavimmin

Öyvind Torenpoika Pladsen.

Agronomi Öyvind Torenpojalle maanviljelyskoululla.

Huolimatta vanhasta iästäni ja silmiäni heikkoudesta ja särystä oikeassa lonkassani täytyy minun antaa perään, kun nuoriso vaatii; sillä se tarvitsee meitä, kun on työntänyt päänsä loukkoon. Se houkuttelee ja itkee, kunnes on päässyt irti, mutta sitte se paikalla lentää tiehensä eikä enään kuuntele meitä.

Asia koskee Maritia; hän on nyt pyytänyt niin kauniisti, että minä kirjoittaisin hänen seurakseen; sillä hän ei uskalla kirjoittaa yksin. Minä olen lukenut kirjeesi; tyttö luuli olevansa tekemisissä Janne Hatlenin tai jonkun muun narrin kanssa, eikä miehen, jonka koulumestari Baard on kasvattanut; mutta tie nousikin pystyyn. Olet sinä kuitenkin ollut liian ankara; sillä on sellaisia naisia, jotka nauravat etteivät itkisi eikä itkun ja naurun välillä ole mitään eroa. Mutta se on minulle mieleen, että sinä otat vakavat asiat vakavalta kannalta; sillä muuten et sinä voisi nauraa leikille.

Mitä taas tulee siihen, että teidän mielenne palaa toisiinne, saattaa sen huomata monesta seikasta. Tyttöä minä useasti olen epäillyt, sillä hänen mielensä on kuin tuulen kulku; mutta nyt minä kuitenkin tiedän, että hän on vastustanut Janne Hatlenia, josta hänen isoisäänsä on syttynyt suuri viha. Hän kävi iloiseksi, kun sinun tarjouksesi tuli ja kun hän laski leikkiä, ei se ollut pahassa tarkoituksessa, vaan ilossa. Hän on saanut kärsiä paljon ja sen on hän tehnyt siitä syystä, että hän tahtoi odottaa sitä, jonka perään hänen mielensä paloi. Mutta silloin et sinä tahdo ottaa häntä, vaan viskaat hänet menemään kuin pahankurisen lapsen.

Tämän minä tahdon sinulle kertoa. Ja sen neuvon minä lisään, että hänen kanssaan sinun pitää sopia, sillä taistelemista voit saada siltä. Minä olen kuin vanhus, joka on nähnyt kolme polvea; minä tunnen hulluudet ja niiden kulun.

Äidiltäsi ja isältäsi terveisiä, he odottavat sinua. Mutta siitä en aikaisemmin ole tahtonut kirjoittaa, ettet tuskastuisi. Isääsi et tunne; sillä hän on niinkuin puu, joka ei päästä huokausta ennenkuin se hakataan. Mutta jos tilaisuutta joskus tulee, niin sinä opit tuntemaan hänet ja sinä tulet ihmettelemään niinkuin runsasta saalista. Hän on ollut alakuloinen ja hiljainen maallisissa asioissa, mutta äitisi on keventänyt hänen mieltään maallisesta levottomuudesta ja nyt on päivän kirkkaus sille koittanut.

Nyt sumenevat silmäni eikä käsi enään kulje. Sentähden antaudun minä Hänen huomaansa, jonka silmä aina valvoo ja jonka käsi ei koskaan väsy.

Baard Antinpoika Opdal.

Öyvind Pladsenille!

Sinä näyt olevan minulle suuttunut ja se koskee minuun kovasti, sillä en minä sitä sillä

lailla tarkoittanut, vaan minä tarkoitin hyvää. Minä muistan, että monasti en ole ollut sinulle oikein hyvä ja sitä minä nyt kirjoitan sinulle, mutta et saa näyttää tätä kenellekään. Kerran minä sain sen mitä tahdoin ja silloin en ollut hyvä; mutta nyt ei kukaan enään välitä minusta ja minun on paha ollakseni. Janne Hatlen on tehnyt minusta pilalaulun ja sitä kaikki pojat laulavat enkä minä uskalla mennä mihinkään tanssiin. Molemmat vanhukset tietävät sen ja minä kuulen alituisesti pahoja sanoja. Mutta minä istun yksin ja kirjoitan ja sinä et saa sitä näyttää.

Sinä olet oppinut paljon ja voisit antaa minulle neuvoja, mutta sinä olet nyt kaukana. Minä olen usein ollut vanhempiesi luona ja minä olen puhunut äitisi kanssa ja meistä on tullut hyvät ystävät; mutta minä en uskalla sanoa mitään, sillä sinä kirjoitit niin kummallisesti. Koulumestari pitää minua vaan pilkkanaan eikä hän tiedä mitään pilkkalaulusta; sillä ei kukaan uskalla laulaa hänelle sellaisia. Nyt minä olen yksin enkä voi puhua kenenkään kanssa; minä muistan sen ajan, kun me olimme lapsia ja sinä olit niin hyvä minulle ja minä sain aina istua kelkassasi. Mutta nyt minä toivoisin, että taas olisin lapsi.

En enään uskalla pyytää sinua vastaamaan, sillä en uskalla. Mutta jos sinä vastaisit minulle vaan yhdenkin kerran, niin aina muistaisin sen, Öyvind.

Marit Nuutintytär.

Ole hyvä ja polta tämä kirje; en edes tiedä uskallanko lähettää sen.

Rakas Marit!

Kiitos kirjeestä; sinä olet kirjoittanut sen onnellisena hetkenä. Ja nyt minä sanon sinulle, Marit, että minä pidän sinusta niin, etten enään tahdo saada olluksi täällä, ja jos sinäkin pidät minusta, niin Jannen pilkkalaulu ja muut pahat sanat ovat vaan lehtiä, joita puussa on liian paljon. Sitte kun minä sain sinun kirjeesi, olen kuin uusi ihminen, sillä minä olen saanut uutta voimaa enkä minä pelkää ketään maailmassa. Kun minä olin lähettänyt sen edellisen kirjeen, kaduin sitä niin, että tulin melkein kipeäksi, ja nyt sinä saat kuulla mikä seuraus siitä oli. Johtaja vei minut erilleen ja kysyi mikä minua vaivasi; hän luuli minun lukevan liikaa. Sitte hän sanoi minulle, että minä, kun minun vuoteni on kulunut umpeen, saan olla täällä vuoden lisää ja ihan vapaasti ja auttaa häntä yhdessä ja toisessa työssä, mutta hän opettaa minua. Silloin minä ajattelin, että työ on ainoa, johon minä saatan turvautua ja minä kiitin; enkä minä vieläkään kadu sitä, vaikka nyt minä ikävöin sinun luoksesi; sillä jota kauvemmin minä olen täällä, sitä suuremmalla syyllä voin sitte pyytää sinua. Kuinka iloinen minä nyt olen, minä teen työtä kolmen edestä enkä jää jälle missään! Mutta minä lähetän sinulle kirjan, jota minä nyt luen; sillä siinä on paljon rakkaudesta. Illalla minä sitä luen, kun muut nukkuvat ja silloin minä myöskin uudelleen luen sinun kirjeesi. Oletko ajatellut koska me tapaamme toisemme? Sitä minä niin usein ajattelen ja sinun pitää myöskin ajatella sitä ja se on niin hauskaa. Mutta minä olen iloissani, että olen töhrinyt ja kirjoittanut näin paljon, vaikka ennen oli niin raskasta; sillä nyt minä voin sanoa sinulle mitä tahdon ja samalla hymyillä sydämessäni.

Minä annan sinun luettavaksesi monta kirjaa, niin sinä näet, kuinka paljon vastusta niillä on ollut, jotka oikein ovat pitäneet toisistaan, niin että he mieluummin ovat kuolleet surusta kuin luopuneet toisistaan. Ja sillä lailla mekin teemme ja teemme sen suurella ilolla. Onhan siihen kyllä melkein kaksi vuotta — kun me näemme toisemme ja vielä kauvemmin kun saamme toisemme; mutta jokaiselta kuluvalta päivältä sinne tosin on päivä vähemmin; sillä lailla meidän täytyy ajatella, tehdessämme työtä.

Seuraavassa kirjeessäni minä kirjoitan niin monesta asiasta, mutta tänä iltana ei minulla enään ole paperia ja muut nukkuvat. Minä panen siis maata ja ajattelen sinua ja ajattelen sinua siihen asti kun nukun.

Ystäväsi

Öyvind Pladsen.

Eräänä lauvantaina juhannuksen aikaan souti Tore Pladsen järven poikki noutamaan poikaansa, jonka iltapäivällä piti palata maanviljelyskoulusta. Hän oli nyt käynyt sen loppuun. Äiti oli päiväkausia aikaisemmin ottanut avukseen palkkavaimon, kaikki oli pestynä ja puhdistettuna, kamari oli jo aikoja sitte pantu kuntoon, sinne oli tehty uuni ja siellä piti Öyvindin asua. Tänään kantoi äiti sinne tuoreita lehtiä, toi puhtaita liinavaatteita, järjesti vuoteen ja katsahti tuontuostakin ulos, eikö venettä näkyisi järvellä. Tuvassa oli paljon puuhaa ja aina puuttui jotakin, tai piti ajaa pois kärpäsiä ja kamarissa oli aina tomua, alituisesti tomua. Vielä ei näkynyt venettä. Äiti nojauti ikkunanpieleen ja katsoi ulos; silloin kuuli hän askelia tieltä, ihan likeltään ja käänsi päätään; koulumestari siellä hiljaa tuli alas tietä, sauvaansa nojaten, sillä lonkka oli huono. Viisaat silmät liikkuvat levollisina päässä; hän pysähtyi lepäämään ja nyökkäsi emännälle päätään:

— Eivätkö vielä ole tulleet?

— Eivät, mutta voivat minä hetkenä hyvänsä olla täällä.

— Tänään on hyvä heinäpouta.

— Mutta vanhan ihmisen kuuma kävellä.

Koulumestari vilkaisi häneen hymyillen.

— Jokos nuoria tänään on näkynyt?

— Johan se kävi tässä, mutta meni taas.

— Niin, niin; kai niiden illalla pitää jossakin tavata.

— Kai, kai; Tore vaan sanoo, etteivät saa tavata hänen talossaan, ennenkuin vanhukset ovat antaneet suostumuksensa.

— Oikein, oikein.

Hetken perästä huudahti äiti:

— Mutta taitavat jo tulla! Koulumestari katsoi kauvan järvelle.

— Ne ne ovat.

Äiti meni pois ikkunasta ja koulumestari tuli sisään. Kun hän hetkisen oli levännyt ja juonut, läksivät he rantaan, veneen viilattaessa heitä vastaan täyttä vauhtia; sillä sekä isä että poika soutivat. He olivat heittäneet takit yltään, airojen alla kävi valkoinen kuohu, sentähden oli vene pian heidän rinnallaan, Öyvind käänsi päätään, nosti silmänsä ja näki äidin ja koulumestarin valkamassa.

— Hyvää päivää, hyvää päivää koulumestari! huusi hän ja lepuutti airojaan.

— Kuinka hänen äänensä on käynyt mieheväksi! sanoi äiti ja kasvot loistivat. — Voi ei, yhtä vaalea hän on kuin ennenkin! lisäsi hän samassa.

Koulumestari otti vastaan veneen, isä irroitti aivot, Öyvind hyppäsi hänen ohitseensa maihin, ojensi ensin kätensä äidille, sitte koulumestarille, hymyili ja nauroi ja rupesi, ihan vasten talonpoikien tapaa, heti kertomaan tutkinnosta, matkasta, johtajan todistuksesta ja hyvistä tarjouksista; hän kyseli vuodentuloa ja tuttavvia, paitsi yhtä; isä kanniskeli tavaroita, mutta hänenkin teki mieli kuunnella, hän arveli sentähden, että olkoot siellä ja läksi mukaan sisään. Ja sitte sitä mentiin, Öyvind nauroi ja kertoi ja äiti nauroi hänkin, sillä hän ei ensinkään tietänyt mitä sanoisi. Koulumestari asteli hitaasti rinnalla ja katseli poikaa viisain silmin, isä kulki kunnioittaen vähän etempänä. Ja niin he tulivat kotiin, Öyvind iloitsi kaikesta mitä näki, ensinnä siitä, että rakennus oli maalattu, sitte siitä, että myllyä oli laajennettu, sitte siitä, että lyyjykkunat olivat otetut pois tuvasta ja kamarista ja vihreän lasin sijaan pantu valkoista lasia ja puitteita suurennettu. Kun hän tuli sisään, näytti kaikki niin ihmeen pieneltä ettei hän ensinkään muistanut sitä sellaiseksi, mutta niin hauskalta. Kello kaakatti kuin lihava kana, tuoleissa oli leikkauksia, jotka melkein näyttivät aikovan puhua, hän tunsu joka kupin katetulla Pöydällä, uuni hymysi valkeaksi kalkittuna tervetuloa; lehvät lemusivat pitkin seiniä, katajat lattialla tiesivät juhlaa. He asettuivat syömään; mutta ei syömisestä tullut paljon mitään, sillä hän puheli lakkaamatta. He tarkastelivat nyt jokainen häntä levollisemmin, huomasivat eroavaisuutta ja yhtäläisyyttä, ja katselivat, mikä hänessä oli ihan uutta, aina sinisiin verkavaatteisiin asti, jotka olivat hänen yllään. Kun hän oli kertonut pitkän jutun jostakin toveristaan ja vihdoin lakkasi, syntyi pieni hiljaisuus. Silloin virkkoi isä:

— Ymmärrän tuskin ainoaa sanaa siitä mitä sinä puhut, poika; sinä puhut niin tavattoman nopeaan.

Kaikki purskahtivat nauruun, Öyvind ylinnä; hän kyllä tiesi, että se oli totta, mutta hänen oli

mahdoton puhua hitaammin. Kaikki uusi, mitä hän pitkällä retkellään oli nähnyt ja oppinut, oli niin vallannut hänen mielikuvituksensa ja käsityskyynsä ja niin kokonaan karkoittanut hänet tavallisista oloistaan, että voimat, jotka kauvan olivat levänneet, olivat ikäänkuin rihaantuneet ja pää joutui alituisen työhön. Sitte he huomasivat, että hänen oli tapana silloin tällöin toistaa paria kolmea sanaa, ihan mielivaltaisesti, kiireissään; ikäänkuin hän olisi kompastunut omiin askeliinsa. Välistä se teki naurettavan vaikutuksen, mutta sitte hän nauroi ja sentiensä se unohtui. Koulumestari ja isä istuivat vakoilemassa, olisiko huolellisuudesta kadonnut jotakin; mutta ei se siltä näyttänyt: kaikkea hän ajatteli, muistutti itse, että vene olisi tyhjennettävä, otti paikalla auki tavaransa ja ripusteli vaatteita nauloihin, näytti kirjojaan ja kelloaan ja kaikkea uuttaan ja äiti sanoi, että sitä oli pidetty hyvin. Pieneen huoneeseensa hän oli tavattoman ihastunut; aluksi hän aikoi jäädä kotiin auttamaan heinäkorjuussa ja lukemaan. Minne hän sitte joutuisi, sitä ei hän tietänyt, mutta se oli yhdentekevä. Hänen ajatuksensa juoksivat voimakkaina ja reippaina niin että oikein virkisti, hän ilmoittoi tunteensa niin vireästi, että oikein teki hyvää sille, joka kaiken vuotta on tottunut pidättymään. Koulumestari kävi kymmenen vuotta nuoremmaksi.

— Nyt on siis päästy näin pitkälle, sanoi hän ilosta säteillen, kun nousi lähtemään.

Kun äiti palasi tapansa mukaan saattamasta häntä porraskivelle, pyysi hän Öyvindin kamariin.

— Joku odottaa sinua täällä kello yhdeksän, kuiskasi hän.

— Missä?

— Vuorella.

Öyvind katsahti kelloa ja se kävi jo yhdeksättä. Sisällä ei hän saanut odotetuksi, vaan meni ulos, kapusi vuorelle ja jäi siihen katselemaan. Rakennuksen katto oli ihan vuoren alla; pensaat katolla olivat kasvaneet, nuoret puut hänen ympärillään olivat niinkään tulleet suuremmiksi ja hän tunsu jokikisen. Hän katseli alas tielle, joka kulki vuoren syrjää myöten, metsä toisella puolella. Tie oli harmaa ja vakava, mutta metsä hymyili kaikenkaltaisessa lehdessä; puut olivat korkeat ja suorat, pienellä lahdella näkyi haaksi, purjeet lerpallaan; se kuljetti lankkuja ja lautoja ja odotti tuulta. Hän katseli vettä, joka oli kantanut häntä edestakaisin; se lepäsi kiiltävän tyynenä, muutamia vesilintuja lensi järven poikki, mutta ääntä päästämättä; sillä oli myöhäistä. Isä näkyi tulevan myllyltä, hän pysähtyi porraskivelle ja jäi, kuten poikakin, katselemaan; sitte hän läksi rantaan, panemaan venettä yökorjuuseen. Äiti ilmestyi talon toiselle puolelle, sillä hän tuli keittiöstä; hän katsahti vuorelle päin, astellessaan pihan poikki viemään jotakin kanoille, katsahti uudelleen ja hyräili. Öyvind istuutui odottamaan; pensaikko oli tiheää, joten ei hän saattanut nähdä kauvas, mutta hän tarkkasi pienintäkin ääntä. Kauvan pettivät häntä linnut, kahahtaessaan ilmaan, tai hyppäsi joku orava toiseen puuhun. Mutta vihdoinkin kuuluu kauvempaa ritinää, ritinä vaikenee ja alkaa taasen kuulua; poika nousee, sydän sykkii ja veri karkaa kasvoille; vihdoinkin avautuu pensaikko, mutta sieltä tulee suuri villakoira, joka hänet nähdessään jää seisomaan kolmelle jalalle eikä liiku. Se on Ylä-Hejdelän koira ja ihan sen takana kuuluu taas kahinaa, koira kääntää päätään ja vainuaa — jo tulee Marit.

Hame tarttui kiinni pensaaseen, hän kääntyi sitä irroittamaan ja sellaisena Öyvind hänet ensinnä näki. Hänen päänsä oli paljaana, hiukset kiinnitetyt ylös kuten tyttöillä tavallisesti arkioloissa; hänen yllään oli karkea, ruudullinen liivihame ilman hihvoja, kaulassa ei ollut muuta kuin paidan alaskääntyvä kaulus; hän oli salaa lähtenyt niityltä eikä uskaltanut millään lailla koristaa itseään. Hän nosti katseensa, pää kallellaan ja hymyili; valkeat hampaat loistivat ja silmät välkähtivät puoleksi ummistettujen luomien alta; vähän aikaa hän siinä arasteli, mutta sitte hän läksi tulemaan ja punastui punastumistaan joka askeleelta, Öyvind astui häntä vastaan ja otti hänen kätensä molempien käsiensä väliin. Tyttö painoi päänsä syvälle alas. Sillä lailla seisoivat he kauvan.

— Kiitos kaikista kirjeistäsi, sanoi ensinnä Öyvind ja kun tyttö silloin hiukkasen nosti katsettaan ja hymyili, tunsu poika, että hän on veitikkamaisin noita, minkä metsässä ikinä saattaa tavata; mutta hän oli kun olikin kiikissä ja tyttö samaten.

— Kuinka sinä olet tullut suureksi! sanoi tyttö ja tarkoitti ihan toista kuin sanoi.

Hän rupesi katselemaan häntä yhä enemmän ja enemmän ja hymyili hymyilemistään ja poika hymyili hänkin; mutta he eivät sanoneet mitään. Koira oli istuutunut vuorensyrjälle ja katseli taloa. Tore huomasi koiranpään alhaalla vedessä eikä kuolemakseen saattanut käsittää mikä sieltä vuorelta näkyi.

Vihdoinkin nuoret sitte päästivät toistensa kädet rupesivat vähitellen puhumaan. Ja kun Öyvind ensin oli päässyt alkuun, kävi hän niin puheliaaksi, että tytön täytyi ruveta nauramaan häntä.

— Niin, näetkös sinä, se on sellaista, kun minä olen iloinen, oikein iloinen, näetkös! ja silloin kun meidän välimme selveni, oli kuin minussa olisi auennut lukko, auennut, näetkös.

Tyttö nauroi ja sanoi:

- Minä osaan melkein ulkoa kaikki ne kirjeet, jotka sinä olet lähettänyt.
- Entä minä sitte! Mutta sinä kirjoitit aina niin lyhyesti.
- Kun sinä aina tahdoit niin pitkiä.
- Ja kun minä tahdoin, että olisi kirjoitettu pitemmältä jostakin asiasta, luikersit sinä aina tiehesi.
- Minä näytän koreimmalta, kun ei minusta näy kuin pyrstö! sanoi sinipiika.
- Mutta tottakin! sinä et koskaan ole kertonut minulle kuinka sinä pääsit eroon Janne Hatlenista.
- Minä nauroin.
- Kuinka?
- Nauroin; etkö sinä tiedä mitä nauraminen on?
- Kyllä; osaanhan minä nauraa!
- Saadaan nähdä!
- Kaikkia tässä kuulee! Täytyyhän minulla olla jotakin nauramisen syytä.
- Minä en tarvitse syytä, kun olen iloinen.
- Oletko nyt iloinen, Marit?
- *Nauranko* minä sitte nyt?
- Naurat! ja poika otti hänen molemmat kätensä ja läiskäytti niitä yhteen, häneen katsellen.

Samalla rupesi koira murisemaan, selkäkarvat nousivat pystyyn ja se alkoi haukkua alas, yhä kiukkuisemmin ja kiukkuisemmin, vihdoin ihan vimmoissaan. Marit läksi peloissaan pakoon, mutta Öyvind meni vuorensyrjälle ja katsahti alas. Koira haukkui hänen isäänsä, joka seiso ihan vuoren alla, kädet housuntaskuissa ja katseli koira.

- Oletko sinäkin siellä? Mitä hullua koira sinä siellä haukutat?
- Se on Hejdelän koiria, vastasi Öyvind hiukan hämillään.
- Mitä hittoa se sinne on tullut?

Mutta äiti oli kurkistanut ulos kyökistä, sillä hän oli kuullut melun, ja hän ymmärsi kaikki tyyni, nauroi ja vastasi:

- Se koira juoksentelee täällä joka päivä, ei se niin ihmeellistä ole.
- Onpa se äreä koira.
- Se lauhtuu, kun sitä taputtaa, arveli Öyvind ja taputti sitä.

Koira lakkasi haukkumasta, mutta murisi. Isä läksi tyyntyneenä sisään ja nuoret pelastuivat.

- Menihän se tällä kertaa, sanoi Marit, kun he taas tapasivat toisensa.
- Arveletko, että vasta käy pahemmin?
- Minä tiedän yhden, joka pitää meitä silmällä.
- Vaarisiko?
- Niin juuri.
- Ei hän meille mitään tee.
- Ei sillä tavalla.
- Ja sen sinä lupaat?
- Sen minä lupaan, Öyvind.

- Kuinka sinä olet kaunis, Marit!
- Sanoi kettu korpille ja sai juuston.
- Tietysti minäkin tahdon juuston.
- Mutta sinä et saa sitä.
- Mutta minä otan sen.

Tyttö käänsi päätään, poika ei ottanut.

- Kuuleppa, Öyvind, mitä minä sanon! ja tyttö katsahti häneen syrjästä.
- No?
- Kuinka sinä olet tullut häijyksi!
- Annat sinä minulle sentään juuston.
- Ei, minä en tahdo! ja tyttö kääntyi taasen pois päin... — Nyt minun täytyy lähteä, Öyvind.
- Minä saatan sinua.
- Mutta ei metsää kauvemmas, sillä vaari voisi sinut nähdä.
- En metsää kauvemmas. Tyttö kulta, oikeinko sinä juokset?
- Emmehän me voi kulkea rinnan täällä.
- Mutta emmehän me sitte yhdessä kuljekaas.
- Ota minut sitte!

Tyttö juoksi, poika perässä, ja pian tarttui tyttö kiinni pensasiin niin että poika sai hänet kiinni.

- Olenko minä nyt saanut kiinni sinut ikipäiviksi, Marit?

Poika piteli käsiään hänen ympärillään.

- Etköhän, vastasi tyttö hiljaa ja hymyili, mutta puna oli poskilla ja hän oli samalla vakava.

Ei, nyt sen pitää tapahtua! ajatteli poika ja aikoi suudella häntä; mutta hän taivutti päänsä hänen käsivartensa alle, nauroi ja läksi juoksemaan. Viimeisten puiden luona hän pysähtyi.

- Koska me taas tapaamme? kuiskasi hän.
- Huomenna, huomenna! kuiskasi Öyvind takaisin.
- Huomenna!... Hyvästi! Tyttö taas juoksemaan.
- Marit! Hän pysähtyi.
- Se oli mukavaa, että me ensinnä tapasimme täällä vuorella.
- Niin oli! ja tyttö juoksi taas.

Öyvind katseli kauvan hänen jälkeensä; koira hyppäsi haukkuen edellä, tyttö perässä, koettaen sitä rauhoittaa, Öyvind kääntyi, otti lakkinsa, viskasi sen korkealle ilmaan, otti vastaan ja viskasi taas menemään.

- Nyt minusta taitaa tulla iloinen poika! virkkoi hän ja läksi laulellen kotiin.

KYMMENES LUKU.

Eräänä iltapäivänä myöhemmin kesällä, kun äiti ja palvelustyttö olivat haravoimassa ja isä ja Öyvind kantoivat heiniä latoon, tuli pieni lakiton ja paljasjalka poika juosten alas mäkiä ja suinpäin vainion

poikki Öyvindin luo, jolle antoi lipun.

— Sinäpä vasta juosta osaat! sanoi Öyvind.

— Minä saan siitä makson, vastasi poika.

Kun kysyttiin, tuleeko siihen vastausta, sanoi hän ei ja läksi menemään pois takaisin vuoren poikki; sillä joku oli tulossa tietä myöten hänen perässään, kertoi hän. Öyvindin oli vaikea avata lippua, sillä ensin se oli pantu paperiliuskaan ja sitte köytetty kiinni ja vihdoin sinetöity lakalla. Lippuun oli kirjoitettu:

Nyt hän on tulossa; mutta se käy hitaasti. Juokse metsään piiloon.

Se jonka sinä kyllä tiedät.

Totta totisesti en tiedäkään, ajatteli Öyvind ja loi uhkamielisen katseen ylöspäin. Ei kestänytkaan kauvan ennenkuin ylimmälle mäelle ilmestyi vanha mies; hän lepäsi hiukan, käveli taas ja lepäsi taas; sekä Tore että vaimo pysähtyivät katsomaan. Mutta Tore nauroi pian, kun sensijaan vaimon muoto muuttui.

— Tunnetko sinä hänet?

— Eipä siinä juuri voi erehtyä.

Isä ja poika ryhtyivät taas kantamaan heiniä, mutta poika sovitti työnsä niin, että he aina olivat yhdessä. Vanhus likeni hitaasti kuin äreä länsituuli. Hän oli hyvin pitkä ja lihavahko; jalat olivat huonot ja hän kulki askel askeleelta, raskaasti nojaten sauvaansa. Pian hän pääsi niin likelle, että he saattoivat nähdä hänet tarkkaan; hän pysähtyi, otti lakin päästään ja pyyhki hikeä liinaan. Hänen päänsä oli kalju, syvälle niskaan asti; kasvot olivat pyöreät ja kokoonpainuneet, pienet silmät vilkuivat kipinöiden, kulmakarvat olivat tuuheat ja suussa kaikki hampaat. Hän puhui terävällä, määkivällä äänellä, joka ikäänkuin hyppi kivien ja kantojen poikki; mutta r-äänteessä se silloin tällöin viipyi suurella mielihyvällä, läksi sitte livertämään kyynärän mittoja ja äänen nuotti teki samalla valtavan hyppäyksen. Nuorempana oli hänet tunnettu iloisena, äkkipikaisena miehenä; vanhana oli kaikkalainen vastoinkäyminen tehnyt hänet äreäksi ja epäluuloiseksi.

Tore ja hänen poikansa tekivät monta retkeä edestakaisin ennenkuin Olli pääsi perille; he ymmärsivät molemmat, ettei hän kulje hyvillä asioilla ja sentähden tuntui kahta lystikkäämmältä, että sitä tuloa niin kesti. Molemmat liikkuiivat he hyvin vakavina ja puhelivat hiljaa keskenään, mutta kun ei matkasta näyttänyt loppua tulevankaan, rupesi se tuntumaan hullunkuriselta. Ainoa sattuva sana saattaa tällaisissa tapauksissa sytyttää naurun soimaan, varsinkin kun naurun vaara on tarjolla. Kun hän vihdoin oli vain muutaman sylen päässä, eikä koskaan näyttänyt aikovan päästä niiden päähän, sanoi Öyvind hiljaa ja kuivasti:

— Tuolla miehellä mahtaa olla raskas kuorma.

Eikä enempää tarvittu.

— Oletko hullu! kuiskasi isä, vaikka itsekin nauroi. — Uhhuh! puhki Olli mäessä.

— Hän panee kurkkuansa kuntoon, kuiskasi Tore.

Öyvind laskeutui polvilleen heinäruon eteen, kätki pään heiniin ja purskahti nauramaan. Isä kumartui hänkin.

— Mennään latoon, kuiskasi hän, otti sylin täyteen heiniä ja läksi menemään.

Öyvind kiskaisi käsiinsä pienen tukon, juoksi perässä, vääränä naurusta ja pääsi ensinnä latoon. Isä oli vakava mies, mutta kun hän joutui naurupäälle, nauraa tyrski hän ensin pienissä otteissa, sitte ne pitenivät pitenemistään ja väliin tuli liverryksiä, kunnes kaikki suli ainoaksi pitkäksi ulinaksi, jonka jälkeen aalto seurasi aaltoa, päät yhä pitempinä hyrskyinä. Nyt hän oli päässyt alkuun, poika oli pitkänään permannolla, isä seiso i kumarassa hänen vieressään ja molemmat nauroivat niin että jyrisi. Silloin tällöin heille tuli tällaisia naurunpuuskia, mutta tämä tuli sopimattomaan aikaan, vakuutti isä. Vihdoin eivät he käsittäneet mihin joutuisivat, sillä varmaan vanhus jo oli tullut taloon.

— Minä en lähde ulos, sanoi isä, — ei minulla ole mitään tekemistä hänen kanssaan.

— En minäkään mene, vastasi Öyvind.

— Uhhuh, kuului ihan ladon seinustalta.

Isä uhkasi poikaa:

— Etkö lähde siitä!

— Menkää te ensin!

— Ei, lähde sinä nyt vaan!

— Kun te ensin menette! ja he, varistelivat heiniä toistensa vaatteista ja astuivat hyvin vakavina ulos.

Kun he tulivat portaitten alle, näkivät he Ollin seisovan kääntyneenä kyökinoveen päin, ikäänkuin hän siinä olisi punninnut asioita; hän piti lakkia samassa kädessä, jossa keppi oli, ja pyyhki liinalla hikeä kaljulta otsaltaan, mutta pöyhi samalla hiussuortuviaan niskassa ja korvan takana, niin että ne jäivät törrottämään, Öyvind pysytteli isän takana; isän täytyi sentähden olla hiljaa, ja tehdäkseen lopun tuskallisesta, äänettömyydestä, lausui hän tavattoman vakavasti:

— Vai olette te lähtenyt kävelemään.

Olli kääntyi, loi häneen terävän katseen ja pani lakin paikoilleen ennenkuin vastasi. — Pitää välistä lähteä. — Olette ehkä väsyksissä, ettekö käy sisään?

— Kyllä minä tässä seisoallani lepään; minulla ei ole pitkältä asiaa.

Samassa raotettiin kyökinovea; emännän ja Toren välillä seisoj vanha Olli, lakinlippu silmillä; sillä lakki oli käynyt liian suureksi, kun hiukset olivat lähteneet. Nähdäkseen nojasi hän päätään aika lailla taaksepäin, keppi oli oikeassa kädessä ja vasenta piti hän puuskassa, paitsi silloin kun liikutteli sitä; eikä hän koskaan liikutellut sitä sen enempää kuin että vei sen puolitiehen ulomma itseään ja piti sitä siinä arvonsa vartijana.

— Onko tuo tuolla takanasi poikasi? alkoi hän kiivaasti.

— Niinhän ne sanovat.

— Öyvindhän hänen nimensä on?

— Öyvindiksinhän ne häntä sanovat.

— Hän on käynyt sellaisessa peltoviljelyskoulussa siellä etelän puolella?

— Sellaisessahan hän on ollut.

— Kas, tyttäreni, taikka tyttärentyttäreni, se Marit, on tullut hulluksi viime aikoina.

— Sehän on ikävää se.

— Hän ei tahdo mennä naimisiin.

— Tosiaanko?

— Hän ei huoli ketään niistä talonpojista, jotka käyvät pyytämässä.

— Vai niin!

— Ja se kuuluu olevan tuon syy tuolla.

— Vai niin?

— Hän kuuluu panneen hänen päänsä pyörälle; juuri tuo tuolla, poikasi Öyvind.

— Helkkarissa!

— Kas, minä en kärsi, että joku tulee ottamaan hevosiani, kun minä vien ne tunturille, enkä kärsi että joku tulee ottamaan tyttäriäni, kun minä päästän ne tanssiin, en kärsi sitä ensinkään.

— Tietysti ette.

— Minä en voi juosta perässä; minä olen vanha, en voi vartioida.

— Ette — ette!

— Ja katso, minä tahdon pitää järjestystä talossani; tuossa on tugin paikka ja tuossa kirveen, ja tuossa veitsen; ja tuosta on laastava ja tuonne ovat rikat heitettävät, ei oven eteen, vaan tuonne nurkkaan,

juuri sinne eikä minnekään muualle. Ja kun minä sanon tytölle: ei tuota, vaan tuo! niin hänen pitää ottaa hänet — eikä toista!

— Tietysti.

— Mutta hän ei tottele; kolme vuotta hän nyt on pannut vastaan ja kolme vuotta on meidän välimme ollut huono. Se on paha se; ja tuo tuolla on syypää, ja nyt minä sanon hänelle niin, että sinäkin sen kuulet, joka olet hänen isänsä, ettei se kannata; hänen on lopetettava.

— Vai niin, vai niin.

Hetkisen katseli Olli Toreen, sitte hän sanoi:

— Sinä vastaat niin lyhyesti.

— Makkara ei ole sen pitempi.

Öyvindin täytyi naurahtaa, vaikkei hän ollut ensinkään naurutuulella. Mutta rehellisten ihmisten mielessä ei pelosta koskaan ole pitkä matka nauruun ja nyt hän rupesi kallistumaan naurun puolelle.

— Mitä sinä naurat? kysyi Olli lyhyeen ja terävästi.

— Minäkö?

— Minuako sinä naurat?

— Herra varjelkoon! mutta hänen oma vastauksensa herätti hänessä naurunhalua.

Tämän huomasi Olli ja raivostui. Sekä Tore että Öyvind koettivat sovittaa syytään vakavin kasvoin ja pyytämällä vierasta sisään; mutta kolmen vuoden vihat purkautuivat nyt ilmoille ja niitä oli mahdoton pysäyttää.

— Älä sinä rupeakkaan tekemään minusta pilkkaa, alkoi hän. — Minä täytän velvollisuuteni, kun parhaimman ymmärrykseni mukaan valvon lapsenlapseni onnea, enkä välitä mokomien penikkojen naurusta ensinkään. Ei kukaan kasvata tyttöjä viskatakseen niitä ensimmäiseen torppaan, joka avaa ovensa; eikä kukaan hoida taloan neljääkymmentä vuotta antaakseen kaikki tyyni sille, joka vaan ensinnä panee tytön pään pyörälle. Tyttäreni kulki siinä ja läntysteli kunnes sai mennä naimisiin roiston kanssa ja hän joi heidät molemmat kumoon ja minä sain ottaa lapsen ja maksaa lystit; mutta tyttärentyttäreni ei tule käymään samalla tavalla, auta armias, ei tulekkaan! nyt sinä tiedät sen! — Ja minä sanon sen sinulle, että niin totta kuin minä olen Olli Nordistuen Hejdelästä, niin pappi ennemmin panee kuulutukseen Pohjoislaakson metsän tontut, kuin hän pudottaa saarnatuolista sellaisia nimiä kuin Maritin ja sinun, senkin joulupukki! Vai aiot sinä peloitella talosta kunnialliset sulhaset? Koeta sinä vaan tulla, niin sinä saatkin sellaisen kyydin alas mäkiä, että kengät sauhuna tupruavat perässäsi. Senkin viekas kettu! Etkö sinä luule minun tietävän mitä sinä ajattelet, ja sekä sinä että tyttö? Te ajattelette, että vanha Olli Nordistuen kuolla kupsahtaa ja sitte te sipsuttelette alttarin eteen. Ei, minä olen nyt elänyt kuusikymmentä kuusi vuotta — ja minä näytän sen, sinulle, poika, että minä vielä elän niin että te molemmat saatte siitä kalvetustaudin! Ja sen minä vielä näytän sinulle, että vaikka sinä lumena makailisit talon nurkissa, niin et näe edes hänen kengänpohjiaanakaan, sillä minä lähetän hänet pois paikkakunnalta, minä lähetän hänet sellaiseen paikkaan, jossa hän on turvassa, niin sinä saat lentää räpyttää täällä kuin harakka ja kosia tuulta ja tuiskua. Enempää en sano sinulle; mutta nyt sinäkin, joka olet hänen isänsä, tiedät minun mieleni ja jos sinä tahdot poikasi parasta, joka tässä on kysymyksessä, niin toimitakin, että hän kääntää virran juoksun sinne, minne sen on lupa kulkea; minun maitteni läpi on kielletty.

Hän kääntyi pienin, nopein askelin lähtemään, nosti oikeaa jalkaa vähän korkeammalle kuin vasempaa ja toruskeli itsekseen.

Täydellinen vakavuus oli langennut jällelle jääneiden mieliin, paha enne oli sekaantunut heidän nauruunsa ja leikkiinsä ja hetkisen oli talo autiona kuin pelästyksen perästä. Äiti, joka kyökinovelle oli kuullut kaikki tyyni, katseli huolestuneena, miltei kyynelissä, Öyvindiin, eikä puhumalla tahtonut tehdä hänen kuormaansa raskaammaksi. Kun he kaikki vaieten olivat menneet sisään, istuutui isä ikkunaan ja katseli Ollin jälkeen, kasvot hyvin totisina, Öyvindin silmät seurasivat pienimpiäkin liikkeitä hänen kasvoissaan, sillä hänen ensimmäisestä sanastaanhan hänen ja hänen lemmittynsä kohtalo miltei kokonaan riippui. Jos Tore nyt liitti kieltonsa Ollin kieltoon, niin niiden kieltojen ohi oli miltei mahdoton päästä. Ajatus karkasi pelästyksissään esteeltä esteelle; hetkisen näki silmä vain köyhyyttä, pahansuovuutta, väärinymmärrystä ja loukattua kunniantuntoa, ja jokainen tuki, johon hän aikoi tarttua, luisui ajatuksen tieltä. Hänen levottomuuttaan enensi se, että äiti seisoi käsi kyökinoven kää'ässä, tietämättä uskaltaisiko olla sisässä odottamassa ratkaisua ja että äiti ehkä lopulta menettäisi

rohkeutensa ja hiipisi ulos. Öyvind katseli vilkkumatta isään, joka ei ikinä näyttänyt aikovankaan kääntää katsettaan huoneeseen; poika ei hänkään uskaltanut puhua, sillä täytyihän isän rauhassa saada ajatella asiaa. Mutta juuri samassa hetkessä oli mieli juossut loppuun levottomuutensa radan ja suori taas selkäänsä; "ei kukaan muu kuin Jumala sittenkään lopulta voi meitä eroittaa", ajatteli hän itsekseen ja katseli isänsä rypistyneitä kulmakarvoja. Jo näytti jotakin olevan tulossa. Tore veti syvältä henkeään, nousi, kääntyi huoneeseen päin ja kohtasi poikansa katseen. Hän pysähtyi ja jäi pitkäksi aikaa katsomaan häneen.

— Kyllähän minun tahtoni olisi, että sinä heittäisit hänet mielestäsi; sillä ei ihmisen pidä tunkeutua toisten tielle. Mutta jollet sinä tahdo häntä heittää, niin voit tilaisuuden sattuessa ilmoittaa minulle, niin ehkä minä voin auttaa sinua.

Hän läksi työhönsä ja poika seurasi häntä.

Mutta illalla oli Öyvindillä suunnitelma valmiina; hän päätti koettaa päästä läänin agronomiksi ja pyytää johtajan ja koulumestarin apua. "Jos tyttö vaan jaksaa odottaa, niin minä Jumalan avulla työlläni voitan hänet."

Sinä iltana hän turhaan odotti Maritia, mutta lauleli siellä astellessaan lempilauluaan:

Pystyyn, pystyyn nuori pää! Joskin moni toive jää, uus taas silmäsi sineen syttyvi unelmiseen!

Pystyyn pääsi, sa kuulethan
äänen jossakin kutsuvan,
äänen mi luottavaksi
neuvoo ja rohkeaksi!

Pystyyn pää, sillä rinnassas
kaartuvi kaunis taivahas,
sielläkin sinipielet
soi kuni harpun kielet!

Pystyyn pääsi ja raikuvaan
laula: kenpä mun lannistaa,
vihervä virpeni uhkee
vuodesta vuoteen puhkee!

Pystyyn pääsi, sun uudesti elämän voima se synnytti, voima mi aina on lässä suussa, pienimmässä.

YHDESTOISTA LUKU.

Oltiin päivällislevolla; isojen Hejdelän talojen väet olivat makuulla, heinät hajallaan tantereella ja haravat pistettyinä maahan. Heinähäkit olivat ladon portaitten alla, valjaat viskattuina viereen ja hevoset söivät lieassa vähän matkan päässä. Paitsi hevosia ja muutamia kanoja, jotka olivat tulleet pellolle, ei koko tasangolla näkynyt ainoaa elävää olentoa.

Tunturissa, talojen yläpuolella, oli revelmä ja siitä nousi tie Hejdelän talojen karjakartanoille, niiden suurille, ruohoisille tunturitasangoille. Ylhäällä revelmässä seisoj tänään mies ja katseli alas tasangolle, ikäänkuin olisi odottanut jotakin. Hänen takanaan oli pieni tunturijärvi, siitä juoksi puro, joka uursi revelmiä tunturiin; molemmin puolin tätä järveä kulki karjanpolkuja karjakartanoille, jotka kaukaa näkyivät. Haukunta ja huhuilu likeni likenemistään, kellot kalkattivat harjanneiden välillä; sillä karja kiili ja etsi vettä, koirat ja paimenet koettivat koota sitä, mutta turhaan. Lehmät tulla lopsottivat, tehden kummallisia hyppyjä ja tuskastuneita liikkeitä ja karkasivat oudosti mölähdellen ja häntä oistona suoraa päätä veteen, minne jäivät seisomaan; niiden kellot kilahtelivat veden poikki joka kerta kun ne liikuttivat päätään. Koirat joivat hiukan, mutta jäivät maalle, paimenet tulivat perässä ja istuutuivat lämpöiselle, sileälle kalliolle, ottivat esiin eväänsä, vaihtoivat ruokiaan, kehuivat toistensa koiria, sonneja ja isäntäväkeä, riisuutuivat sitte ja hyppäsivät veteen lehmien joukkoon. Koirat eivät tahtoneet veteen, vaan luikkivat pitkin paikkoja unisina, pää riipuksissa, silmät kuumina ja kieli toisella puolen kitaa. Nurmikkojyrkänteillä ei näkynyt ainoakaan lintua eikä kuulunut ääntä, paitsi lasten joikerrusta ja kellojen kilinää; kanerva oli kuin kulossa poltettu, aurinko paahtoi vuorien rinteihin niin että kaikki

läähätti kuin läkähtymäisillään.

Öyvind siellä sydänpäivän paahteessa odotti. Hän istui paitahihaisillaan ihan puron varrella, joka virtasi järvestä. Hejdelän tasangolla ei vielä näkynyt ketään ja hän rupesi jo hiukan pelkäämään, kun suuri koira äkkiä läksi lönnköttämään Nordistuenin ovesta ja perässä tyttö paitahihaisillaan; hän juoksi nurmikenttien poikki vuorta kohti, Öyvindin teki kovasti mieli huhuta häntä vastaan, mutta hän ei uskaltanut. Hän katseli tarkkaavaisena taloa, tulisiko joku sattumalta ja näkisi tytön, mutta hän oli turvassa ja Öyvind nousi monta kertaa malttamattomana.

Vihdoin viimein tyttö tuli, astellen puron vartta, koira vähän edellä, nuuskiskellen ilmaa. Tyttö tarttui tuontuostakin pensasiin, käynti väsyi väsymistään. Öyvind lähti juoksemaan alas, koira murisi ja sai siitä torua, mutta niin pian kun Marit näki Öyvindin tulevan, istuutui hän suurelle kivelle, kasvot kuin tulella, hengästyneenä ja kuumuuteen menehtymäisillään. Öyvind hypähti viereiselle kivelle.

— Kiitos, että tulit!

— Voi sitä tietä ja kuumuutta! Oletko odottanut kauvan?

— En. Koska he vartioivat meitä illalla, täytyy meidän käyttää hyväksemme päivää. Mutta minä olen ruvennut ajattelemaan, ettemme enään tästä puoleen ole niin salaperäisiä ja varovaisia, siitä minä juuri tänään aion puhua kanssasi.

— Salaperäisiä?

— Minä kyllä tiedän, että sinä pidät salaperäisyydestä, mutta sinä pidät myöskin rohkeudesta. Tänään minä puhun sinulle pitkältä ja nyt sinun pitää kuunnella.

— Onko se totta, että sinä aiot pyrkiä amtin agronomiksi?

— On, ja kyllä minä siksi pääsen. Minulla on kaksikin tarkoitusta: ensiksi tahdon saada toimen ja toiseksi — ja se on päätarkoitukseni — tahdon saada aikaan jotakin sellaista, että vaarisi sen näkee ja huomaa. Onneksi ovat Hejdelän talojen väet enimmäkseen nuoria ihmisiä, jotka toivovat parannuksia ja tarvitsevat neuvojaa. Rahaa heillä myöskin on. Sieltä minä alan; ja minäkös korjaan kaikkea, alkaen heidän navetoistaan vesijohtoihin asti, minäpä pidän esitelmiä ja teen työtä, minäpä, niinsanoakseni, panen vanhuksen hyvien töiden saarroksen.

— Sinä puhut kuin mies; eteenpäin Öyvind!

— Niin, muu koskeekin meitä kahta. Sinä et saa lähteä pois.

— Mutta entä kun hän käskee?

— Etkä pitää meidän välejämme salassa.

— Mutta entä kun hän kiusaa minua?

— Mutta me saavutamme enemmän ja suojelemme itseämme paremmin, kun päästämme kaikki julkisuuteen. Meidän pitää alituiseen olla ihmisten silmissä niin että heidän aina täytyy puhua siitä kuinka paljon pidämme toisistamme; sitte hekin oikein toivovat meille menestystä. Sinä et saa lähteä pois. Niillä, jotka eroavat, on aina vaara tarjolla ja heidän välilleen voi tulla kulkupuheita. Ensimmäisenä vuonna me tosin emme usko niitä, mutta seuraavana me hiukan voimme ruveta uskomaan. Kerran viikossa meidän pitää tavata toisemme ja silloin me nauramme kaikkea sitä pahaa, mitä ihmiset yrittävät ahtaa välillemme. Kun me joudumme samoihin tansseihin, pitää meidän osata polkea tahtia niin että vinkuu ja soi, kaikkien panettelijoidemme istuessa katselemassa. Kun me tapaamme kirkolla, tervehdimme toisiamme kaikkien niiden nähden, jotka toivoisivat meitä satojen penikulmien päähän toisistamme, jos joku sepittää meistä laulun, koetamme yhdessä sepittää toisen vastaan; kyllä se menee, kun me yhdessä yritämme. Ei kukaan pääse meidän kimppuumme, kun me vedämme yhtä köyttä ja näytämme ihmisille, että kuulumme yhteen. Onnetonta rakkautta tuntevat vaan pelkurit tai heikot tai sairaat ihmiset, tai laskevat ihmiset, jotka odottavat jotakin määrättyä asianhaaraa, tai viekkaat ihmiset, jotka vihdoin saavat kärsiä oman viekkautensa takia, tai järki-ihmiset, jotka eivät senvertaa pidä toisistaan, että voisivat unohtaa säädyt ja muut eroavaisuudet — he toimivat salaa, lähettelevät kirjeitä, vapisevat joka sanaa ja tuota pelkoa ja alituista levottomuutta ja tykintää veressä pitävät he lopulta rakkautena, ovat onnettomia ja sulavat kuin sokeri. Kaikkia kanssa! Jos he oikein pitäisivät toisistaan, niin he eivät pelkäisi, vaan nauraisivat ja astuisivat joka hymyssään ja joka sanassaan vaikkapa suoraan kirkonporttia kohti. Minä olen lukenut siitä kirjoista ja minä olen sen itsekin nähnyt, että se on kehnoa rakkautta, joka kulkee takateitä. Rakkaus alkaa salaisuudessa, sillä se alkaa kainoudessa; mutta sen täytyy elää julkisuudessa; siksi että se elää ilossa. Kun lehdet puhkeavat, niin ei niiden kasvamisesta voi salata ja sinä huomaat, että kaikki mitä puussa on kuivaa, putoaa pois

samassa hetkessä, jolloin puhkeaminen alkaa. Se, joka saa rakkauden, pääsee irti kaikesta vanhasta, kuolleesta kuonasta, mahlajat vuotavat ja pursuvat ja kuinka ei sitä huomattaisi? Hoi tyttö, kaikkien pitää tulla iloisiksi, kun näkevät meidät iloisina; kaksi kihlattua jotka, uskollisesti pitävät kiinni toisistaan, tekevät ihmisille hyvän työn, sillä he antavat heille runon, jonka heidän lapsensa oppivat ulkoa ja laulavat luulevien vanhempien häpeäksi. Minä olen lukenut niin monta sellaista runoa, tälläkin paikkakunnalla elää joitakin sellaisia runoja kansan suussa, ja juuri niiden lapset, jotka kerran saivat pahan aikaan, niitä nyt liikutetuin mielin kertoilevat. Ja nyt, Marit, ojennamme me toisillemme kätemme — kas noin! ja sitte me lupaamme toisillemme, että uskollisesti pidämme kiinni toisistamme — kas noin! ja kaikki käy hyvin, eläköön!

Öyvind yritti tarttua kiinni hänen päähänsä, mutta hän käänsi sen pois ja luisui alas kiveltä.

Öyvind jäi istumaan, Marit palasi ja seiso, kädet pojan polvella, ja puhui, katsellen hänen kasvoihinsa:

— Kuule nyt, Öyvind, kun hän rupeaa tahtomaan minua lähtemään, niin mitä minä teen?

— Sanot suoraan: ei!

— Mutta käykö se päinsä?

— Eihän hän voi kantaa sinua rattaille!

— Jollei juuri sitä, niin hän monella muulla tavalla voi pakoittaa minua.

— Sitä minä en usko; onhan kuuliaisuus velvollisuus, niinkauvan kun ei se ole synti; mutta sinä olet myöskin velvollinen antamaan hänen suoraan tietää, kuinka raskasta sinun tällä kertaa on olla kuuliainen. Minä arvelen, että hän peräytyy, kun näkee sen; nyt hän tietysti luulee, kuten muutkin, että se on paljasta lasten leikkiä. Näytä hänelle, että se on enemmän.

— Hänen kanssaan ei ole helppo tulla toimeen, usko pois. Hän vartioi minua kuin vuohta lieassa.

— Mutta sinä riuhdot irti nuoran monta kertaa päivässä.

— Se ei ole totta.

— Kyllä. Joka kerta kun sinä salaa ajattelet minua, riuhtaiset sinä sen irti.

— Niin, sillä tavalla. Mutta tiedätkö sinä niin varmaan, että minä niin usein ajattelen sinua?

— Ethän sinä muuten istuisi tässä.

— Lähetithän sinä sanaa, että minä tulisin.

— Mutta sinä läksit siksi, että ajatukset vaativat lähtemään.

— Pikemmin siksi, että oli niin kaunis ilma.

— Sanoit juuri äsken, että oli liian kuuma.

— Niin, *ylös* mäkiä, mutta *alas*!

— Miksi sinä sitte läksit tulemaan *ylös*?

— Voidakseni juosta alas.

— Mikset sitte ole juossut?

— Täytyihän minun levätä.

— Ja puhua minun kanssani rakkaudesta.

— Saatoinhan minä sinun iloksesi kuunnella.

— Kunko linnut laulelevat? — ja kun joukko makaa, — — ja kun kellot kalisevat — — tuolta vuoren takaa.

Samassa näkivät he Maritin vaarin tulla kammertavan pihamaalle ja menevän kellonnuoralle, soittamaan väkeä hereille. Ihmiset luhjustelivat esiin ladoista, vajoista ja huoneista, menivät unisina hevosten ja haravoiden luo, hajaantuivat vainioille ja hetkisen perästä olivat kaikki taasen työssä ja touhussa. Mutta isoisä kulki rakennuksesta toiseen, vihdoin hän nousi aitan ylimmälle portaalille katsomaan. Pieni poika hyppäsi hänen luokseen, nähtävästi hän oli huutanut häntä. Poika läksi aivan

oikein juoksemaan sinne päin missä Pladsen oli ja vaari kierteli kiertelemistään pihamaata, alitukseen katsellen vuorelle päin, mutta varmaan aavistamatta, että se musta mikä näkyi Isollakivellä, oli Marit ja Öyvind. Mutta toisen kerran oli Maritin suuri koira vastuksena. Se näki vieraan hevosen ajavan Hejdelään ja nähtävästi se luuli olevansa huoneenhallitushommissaan, koska se rupesi haukkumaan voimiensa takaa. He toruivat koiraa, mutta se oli suuttunut eikä ottanut lakatakseen. Isoisä seiso alhaalla ja tuijotti suoraan ilmaan. Mutta pula yltyi ylymystään, sillä paimenten koirat kuuluivat kummakseen vieraan äänen ja läksivät tulemaan. Kun ne huomasivat, että se oli suuri, sudennäköinen hirviö, kävivät takkuiset lappalaiskoirat yksissä voimin sen kimppuun. Marit pelästyi niin, että hän hyvästiä sanomatta läksi karkuun, Öyvind törmäsi suoraan tappelevien keskelle, potki ja löi, mutta koirat vaan siirtyivät toiseen paikkaan ja hyökkäsivät taas hirveästi rähisten ja ulisten toistensa kimppuun, Öyvind taas perässä ja niin sitä mentiin, kunnes päästiin puron jyrkänteelle; siinä hän karkasi joukkoon ja seuraukseksi tuli, että kaikki koirat syöksyivät veteen ja sattuivat joutumaan oikein syvälle paikalle. Silloin ne häpeillään erosivat toisistaan ja niin loppui tämä metsämeteli. Öyvind läksi metsän poikki kylätielle, mutta isoisä tuli portilla Maritia vastaan; se oli koiran ansiota.

— Mistä sinä tulet?

— Metsästä.

— Mitä sinä siellä teit?

— Olin marjassa.

— Se ei ole totta.

— Ei, ei olekkaan.

— Mitä sinä sitte teit?

— Puhuin erään tuttavan kanssa.

— Oliko se se torpanpoika?

— Oli.

— Kuule nyt, Marit, huomenna sinä saat lähteä.

— En minä lähde.

— Kuule nyt, Marit, minä sanon sinulle vaan sen yhden ainoan asian, että sinun *pitää* lähteä.

— Ette te voi nostaa minua rattaille.

— Enkö? Enkö minä voi.

— Ette, sillä te ette tahdo.

— Enkö minä tahdo? Kuule nyt, Marit, minä sanon sinulle vaan hovin vuoksi, katsos, vaan hovin vuoksi, että minä lyön selän poikki siltä sinun poikaretkultasi.

— Sitä te ette uskalla tehdä!

— Enkö minä uskalla? Sanotko sinä, etten minä uskalla? Kuka minulle mitään tekisi, kuka?

— Koulumestari.

— Kou-kou-koulumestari? Luuletko sinä minun välittävän hänestä?

— Luulen, koulumestari on pitänyt häntä maanviljelysopistossa.

— Koulumestari?

— Koulumestari!

— Kuule, Marit, minä en viitsi nähdä tuota hyppäämistä. Sinun pitää lähteä pois paikkakunnalta. Sinä tuotat minulle paljasta surua ja murhetta ja niin teki äitisiikin — paljasta surua ja murhetta. Minä olen vanha mies, minä tahtoisin nähdä elämäsi turvattuna, minä en tahdo olla ihmisten hampaissa sellaisen asian takia; minä tahdon vaan sinun omaa parastasi; huomaa se, Marit. Pian minä menen menojani, siihen sinä jäät; miten sinun äitisi olisi käynyt, jollei minua olisi ollut? Kuule nyt, Marit, ole nyt ymmärtäväinen ja kuuntele mitä minä sanon; minä tahdon vaan sinun parastasi.

— Ei, sitä te ette tahdo.

— Mitä? Mitä minä sitte tahdon?

— Saada tahtonne tapahtumaan, sitä te tahdotte, mutta minun tahtoani te ette kysy.

— Pitäisikö sinullakin olla tahto, sinä, senkin lokinpoika? Pitäisikö sinun ymmärtää mikä sinulle on parasta, senkin hupakko? Minäpä annan sinulle pienen selkäsaunan, vaikka oletkin noin pitkä tyttö. Kuule, Marit, puhutaan nyt kauniisti. Et sinä alkuasi ole niinkään tyhmä, mutta ovat panneet pääsi pyörälle. Kuule nyt minua, minä olen vanha, viisas mies. Puhutaan nyt järkevästi. Eivät minun asiani ole niinkään hyvin kuin ihmiset luulevat: vaivainen vieras lintu voi lentää tänne ja pian viedä mennessään ne vähät, mitä minulla on. Isäsi kävi niihin kovin kourin. Meidän täytyy pitää huolta itsestämme tässä maailmassa. Ei se muuta kannata. Mikä koulumestarin on puhuessa, sillä hänellä on itsellään rahoja; niin on papillakin ja mikä heidän on saarnatessaan. Toista on meidän, joiden täytyy raataa elääksemme. Minä olen vanha, minä tiedän paljon ja minä olen nähnyt paljon; voihan siitä rakkaudesta puhua, mutta ei siitä mihinkään ole; pappilaiset ja muut heikäläiset voivat pitää sitä jonakin, mutta toista on talonpojan. Ensin ruokaa, katsos, sitte jumalansanaa ja vähän kirjoitustaitoa ja laskutaitoa ja rakkauttakin, jos asiat soveltuvat sillä tavalla, mutta ei sitä jumal-avitakaan, kelpaa *alkaa* rakkaudesta ja lopettaa ruokaan. Mitä sinä nyt sanot, Marit?

— En minä tiedä.

— Etkö tiedä mitä sanot?

— Kyllä minä sen tiedän.

— No?

— Sanonko minä sen?

— Totta kai sinä sen sanot!

— Minä pidän sitä rakkautta hyvin tärkeänä. Vanhus seisoi hetkisen hämmästyksissään, hänen mieleensä johtui sadat samallaiset keskustelut, jotka olivat päättyneet samallaisiin tuloksiin, hän ravisti päätään, käänsi tytölle selkänsä ja läksi.

Hän kammerssi torpparien kimppuun, torui piikoja, löi suurta koiraa ja oli pelästyttämäsillään kuoliaaksi pienen kanan, joka oli joutunut pellolle; mutta Maritille ei hän sanonut mitään.

Sinä iltana oli Marit niin iloissaan, kun läksi yläkertaan nukkumaan, että avasi ikkunan, lepuutti käsivarsiaan kehystä vastaan, katseli ulos ja lauloi. Hän oli saanut käsiinsä herttaisen pienen rakkauslaulun, jota lauloi:

Jos sa lemmit mua, niin ma lemmin sua elonpäivieni päähän; kuluu kesäkuu, ruoho lakastuu, suvi sydämihin jäähän!

Muistan sanan sen viimevuotisen tuon sen lintusena jälleen sulle, istun ikkunaas, laulan taas ja taas: kevät, kevät eikö kohta tulle!

Tuli tuli tei! tätä kuullut ei poika tuonne koivuhakaan! Mitä lauloin mä, — on jo hämärä, — eikä kuulu saattajakaan!

Enhän liene vaan sulta suudelman — ei, se mahdotonta oisi! Jos jo kuulit sa, pian unhoita — peruuttaa sen vielä voisi!

Hyväst', hyväst jää, yö jo yllättää; unessa ma nään sun siellä, kuulen sanat ne, jotka minulle — oi, ne huimaa päätä vielä!

Nyt ma lopetan, suljen akkunan, kohta on jo öinen rauha. Kaiku viimeisen tuopi sävelen, ilta on niin lämmin, lauha.

KAHDESTOISTA LUKU.

Muutamia vuosia on kulunut tästä kohtauksesta.

On syksy, koulumestari astelee Nordistuenille, avaa ulko-oven, ei tapaa ketään kotona, avaa toisen oven eikä vieläkään tapaa ketään ja jatkaa yhä kulkuaan pitkän rakennuksen viimeiseen huoneeseen; siellä istuu Olli Nordistuen yksinään vuoteensa ääressä ja katselee käsiään.

Koulumestari tervehtii ja Olli vastaa. Koulumestari ottaa jakkaran ja asettuu Ollin eteen.

— Olet lähettänyt minua hakemaan.

— Niin olen.

Koulumestari muuttaa jalan toisen päälle, katselee ympärilleen, ottaa kirjan penkiltä ja alkaa sitä selailla.

— Mitä asiaa sinulla olisi ollut?

— Sitä minä tässä juuri ajattelen.

Koulumestari ei pidä kiirettä, hän ottaa esiin silmälasinsa voidakseen lukea kirjan nimen, kuivaa silmälasinsa ja panee ne nenälleen.

— Sinä käyt kohta vanhaksi, Olli.

— Niin, siitähän minun juuri piti puhua. Elämä menee taaksepäin; minä kaadun tästä kohta.

— Katso vaan, että vedät makeita unia, Olli.

Koulumestari panee kirjan kiinni ja istuuuun katsomaan ikkunaan.

— Se on hyvä kirja, tuo, joka tuossa on käsissäsi.

— Ei ole hullumpi. Oletko useinkin päässyt kantta kauvemmaksiksi, Olli?

— Olenhan minä näinä viime aikoina...

Koulumestari laskee kirjan kädestään ja panee pois silmälasit.

— Ei sinulla tällä kertaa ole oikein mieleistäsi oloa, Olli.

— Eihän sitä ole ollut minun muistinaikanani.

— Sellaistahan se minullakin oli kauvan aikaa. Olimme riidoissa hyvän ystävän kanssa ja minä odotin, että hän tulisi luokseni ja koko sen ajan olin onneton, mutta sitte minä keksin sen keinon, että lähdin hänen luokseen ja siitä asti minulla on ollut hyvä olo.

Olli nostaa katseensa ja vaikenee.

— Kuinka tämä talonpito mielestäsi menestyy?

— Taaksepäin menee niinkuin minä itsekin.

— Kuka taloa pitää, kun sinä siitä kaadut?

— Sitäpä minä juuri en tiedä ja sehän se minua painaa.

— Naapurisi edistyvät tätä nykyä, Olli.

— Niin, kun niillä on se agronoomi apunaan. Koulumestari kääntyy välinpitämättömästi ikkunaan päin.

— Apuahan sinäkin tarvitsisit, Olli. Et pääse paljon käymäänkään etkä paljon tiedä näistä uusista viljelyskeinoista.

— Kuka minua rupeisi auttamaan.

— Oletko sitte *pyytännyt* apua?

Olli vaikenee.

— Minä olin kauvan samallaisissa väleissä Jumalan kanssa, sanoo koulumestari. — Et kohtele minua hyvästi, sanoin Hänelle. — Oletko sinä sitte pyytännyt minulta hyvää kohtelua? kysyi Hän. Enhän minä ollut pyytännyt. Sitte minä pyysin ja senjälkeen on kaikki käynyt hyvin.

Olli vaikenee, mutta koulumestarikin vaikenee ja vihdoinkin virkkaa Olli:

— Onhan minulla lapsenlapsi ja hän kyllä tietää mikä minulle tuottaisi iloa, mutta hän ei tee sitä.

Koulumestari hymähtää.

— Ehkei se tuottaisi iloa hänelle. Olli vaikenee. Koulumestari lausuu:

— Sinua painavat monetkin asiat, mutta minun ymmärtääkseni talo sentään on suurin huoli. Olli virkkaa hiljaa:

— Se on jo niin monet polvet ollut tässä suvussa ja se on niin hyvää maata. Siinähan se on kaikki mitä isä toisensa perästä on saanut kokoon; mutta nykyään ei se kasva. Enkä minä tiedä kuka ajaa taloon, kun minut viedään talosta. Sukua hän vaan ei ole.

— Jatkaahan sinun tyttäresi tytär sukua.

— Mutta kuinka hänen miehensä pitää taloa? Se minun pitäisi tietää ennenkuin pääni kaatuu. Se on sellaista, Beard, että sekä minulle että talolle tulee kiire.

Molemmat vaikenevat; vihdoin virkkaa koulumestari:

— Eikö mentäisi vähän katsomaan maita, kun on näin kaunis ilma?

— Mennään vaan. Minulla on väkeä tuolla mäessä, lehdessä ovat, mutta eiväthän ne mitään tee, paitsi silloin kun minun silmäni näkee! ... ja hän hoippuroi hakemaan suurta lakkiaan ja keppiään ja puhelee siinä kulkiessaan: — ne eivät viihdy täällä meillä työssä; minä en ymmärrä mikä siinä on... Heidän päästyään ulos ja kierrettyään rakennuksen kulman, hän seisahtui: — katso nyt tätä: kun ei ole järjestystä missään! puita ovat viskelleet huiskin haiskin, kirvestä eivät ole lyöneet kiinni pölkkyyn... ja hän kumartui vaivalloisesti sitä ottamaan ja löi sen pölkkyyn. — Tämä välly tässä on pudonnut, mutta onko joku viitsinyt nostaa sitä ylös? ja hän nosti sen itse paikoilleen. — Tässä on sitte aitta, mutta luulen vaan, että joku on kantanut pois portaita!— hän nosti ne itse syrjään. Sitte hän seisahtui, jäi katsomaan koulumestariin ja sanoi: — ja tällaista se on joka päivä!

Heidän astuessaan ylös rinnettä, kuului nurmikkojyrkän teiltä reipasta laulua.

— Laulavatpa ne työtä tehdessään, sanoi koulumestari.

— Se on Itätalon pieni Nuutti, joka siellä laulaa. Hän tekee lehtiä isällensä. Tuolla ovat *minun* väkeni; he eivät laula.

— Tuo ei ole tämän paikkakunnan lauluja.

— Ei näy olevan.

— Öyvind Pladsen on paljon ollut siellä Itätalossa; taitaa olla niitä lauluja, jotka hän on tuonut paikkakunnalle; lauluja tulee aina aika liuta hänen mukanaan.

Siihen ei tullut mitään vastausta. Se maa, josta he paraikaa kulkivat, oli aivan hoidon puutteessa ja kun koulumestari huomautti sitä, seisahtui Olli.

— Minä en jaksa enempää, sanoi hän miltei heltyen. Vieras työväki käy liian kalliiksi, kun ei isännän silmä ole mukana. Raskasta vaan on kulkea tällaisen maan poikki.

He joutuivat puhumaan pinta-alan suuruudesta ja mitkä paikat eninteen kaipasivat hoitoa ja lopuksi he päättivät nousta nurmikkojyrkän teelle katsomaan koko alaa. Kun he vihdoin viimein olivat päässeet korkealle paikalle ja sieltä katselivat ympärilleen, heltyi vanhus vahaksi.

— Enhän minä tahtois jättää tätä näin rempalleen. Tuolla me olemme ahertaneet, sekä minä että vanhemmat, vaikkei sitä näy.

Samassa kajahti heidän päittänsä päältä laulu; siinä oli se omituinen kirpeys, joka pojanäänessä aina on, kun se oikein innoissaan vetelee. He sattuivat olemaan jokseenkin likellä sitä puuta, jonka latvassa pieni Nuutti Itätalo taitteli lehviä isänsä karjalle ja heidän täytyi jäädä kuuntelemaan hänen lauluaan.

Vuoripolku noustavaks kun on jyrkkä eessä, älä liian raskahaks kantamusta tee sä! Sulje huolet laaksojen vihannasta haasta, heitä alas laulellen, mik' on alamaasta!

Tervehtii sua linnunsuu, vaikee kyläjuorut, ilma yhä puhdistuu, noustessasi nuorrut, syvyydestä sydämen laulat lauleloisen, herää muistot mennehen ajan aurinkoisen.

Seisot hetken hartahan, kuulet silloin soivan hiljaisuuden korkean, korvaan huminoivan. Solisee vain puronen, kivi vierii sanaan, maailmalta tuulonen kaiun sulle kantaa.

Nöyrtyen sa astu näin muistojesi tarhaan, nouse yhä ylöspäin huipulta sa parhaan löydät:
Moses vaeltaa siellä Herran kanssa; autuas ken nähdä saa heidän kasvojansa!

Olli oli istuutunut ja painanut pään käsiinsä.

— Nyt minä puhun teille, sanoi koulumestari ja istuutui hänen viereensä.

* * * * *

Pladsenin torpassa oli Öyvind vasta palannut pitemmältä matkalta.
Kyyti oli vielä oven edessä koska hevosen piti levätä.

Vaikka Öyvindillä nyt oli hyvät tulot amtin agronomina, asui hän vielä pienessä kamarissaan kotitorpassa ja autteli joutoaikoinaan töissä. Torppa oli viljelty päästä päähän, mutta se oli niin pieni, että Öyvindin oli tapana sanoa sitä äidin leikkikaluksi; sillä äiti maanviljelystä pääasiallisesti hoiti.

Öyvind oli juuri ehtinyt muuttaa vaatteet, isä oli tullut myllyltä, ihan jauhoisena, ja niinikään muuttanut. He puhelivat paraikaa siitä, että pitäisipä lähteä vähän kävelemään ennen illallista, kun äiti ihan kalpeana tuli huoneeseen.

— Tuolla näkyy tulevan harvinaisia vieraita; katsokaa nyt ulos!

Molemmat miehet menivät ikkunaan ja Öyvind puhkesi ensinnä puhumaan:

— Se on koulumestari ja — niin, luulenpa melkein: ... hän se on!

— Vanha Olli Nordistuen se on, sanoi nyt Torekin ja vetäytyi pois ikkunasta, jotteivät vieraat häntä näkisi, sillä he olivat jo ihan talon edessä.

Öyvind ehti kohdata koulumestarin katseen samassa hetkessä, jolloin hän läksi ikkunasta; Baard hymyili ja kääntyi takaisin vanhan Ollin puoleen, joka ahersi eteenpäin pienin, lyhyin askelin, aina nostaen toista jalkaa korkeammalle kuin toista. Ulkopuolella kuului koulumestarin ääni lausuvan: "kyllä kai hän juuri on palannut kotiin", ja vanha Olli kaksi kertaa toistavan: "vai niin, vai niin".

He seisoivat kauvan aikaa ääneti etehisessä. Äiti oli paennut siihen nurkkaan, missä maitohylly oli, Öyvind oli asettunut lempipaikalleen, selkä suurta pöytää vastaan ja kasvot oveen päin, isä istui hänen rinnallaan. Vihdoin koputettiin oveen ja koulumestari astui huoneeseen ja sitaisi lakin päästään, rinnallaan Olli, joka niinikään sitaisi lakin päästään; sen tehtyään hän kääntyi oveen päin sulkemaan sitä; hän oli niin hidas liikkeissään, nähtävästi häntä hävetti. Tore nousi ja pyysi heitä sisään. He asettuivat rinnatusten penkille ikkunan alle, Tore istuutui taasen.

Kosminen tapahtui seuraavalla tavalla.

Koulumestari: — Taitaa sittenkin tulla kaunis syksy.

Tore: — Onhan se viime aikoina ruvennut näyttämään paremmalta.

— Kyllä siitä nyt tulee seisovat ilmat, kun tuuli kerran on kääntynyt tuolle kulmalle.

— Onko teillä jo syysviljat korjuussa?

— Ei vielä; tämä Olli Nordistuen, jonka sinä kai tunnet, tahtois pyytää sinua, Öyvind, auttamaan, jos muuten sopii.

Öyvind: — Kun pyydetään, niin teenhän minä mitä voin.

— Ei hän tarkoita näitä likeisimpiä töitä, mutta talo ei hänestä tunnu menevän eteenpäin ja siltä kai puuttuu oikea hoito ja johto.

Öyvind: — Minä olen niin harvoin kotona...

Koulumestari katsahtaa Olliin. Olli tuntee, että nyt on lähdettävä lieskaan, rykäisee pari kertaa ja alkaa lyhyeen ja nopeasti:

— Se oli sillä tavalla, taikka on sillä tavalla — että, minä tarkoitan, että sinä niinkuin asettuisit olemaan meillä ... että sinä niinkuin olisit meillä asumassa... silloin kun et ole matkoilla.

— Kiitoksia vaan tarjouksesta, mutta minä asun mielelläni siellä missä asun.

Olli katsahtaa koulumestariin, joka sanoo:

— Ollilta menee tänään vähän niinkuin nurin. Se on sellaista, että hän on käynyt täällä kerran aikaisemmin ja se muisto panee sanat ristiin hänen suussaan.

Olli puuttuu kiireesti puhumaan:

— Sellaista se on. Minä kävin hullun asioilla, tappelin niin kauvan tytön kanssa, että puu mureni. Mutta ei muisteta niitä; ei sateenpuro irroita isoja kiviä; ei toukokuun lumi kauvan pysy; ei ukkosen jyrinä ihmistä tapa.

Kaikki neljä purskahtivat nauruun; koulumestari sanoo:

— Olli tarkoittaa ettei niitä enään pidä muistaa, ei sinun, Öyvind, eikä Torenkaan.

Olli katsahtaa heihin eikä tiedä uskaltaako jatkaa.

Silloin sanoo Tore:

— Orjantappura käy kiinni kynsin ja hampain, mutta ei tee haavaa. Ei minussa vaan enään ole piikkejä.

Olli: — Minä en siihen aikaan tuntenut poikaa. Nyt minä näen, että hänen kylvönsä itää; syksy vastaa kevättä; sen pojan sormenpäissä on rahaa ja minä tahtoisin hänet mielelläni käsiini.

Öyvind katsoo isään, isä äitiin, äiti koulumestariin ja vihdoinkin he kaikki katsovat Öyvindiin.

— Olli tarkoittaa, että hänellä on suuri talo.

Olli keskeyttää:

— Suuri talo, mutta huonossa viljelyksessä; minä en enään jaksa, olen vanha eivätkä jalat tottele pään käskyjä. Mutta kyllä siellä kannattaisi ruveta tekemään työtä.

— Suurin talo tässä pitäjässä ja monessakin, keskeyttää koulumestari.

— Suurin talo pitäjässä; se se juuri on onnettomuus; liian suuri kenkä putoaa jalasta; onhan se mukavaa, että pysy on hyvä, mutta se täytyy jaksaa nostaa. (Tässä hän äkkiä kääntyy Öyvindin puoleen.) Mitä jos sinä kävisit sen kimppuun?

— Tarkoitatteko että minä rupeaisin isännöitsijäksi?

— Isännäksi; sinä saisit talon.

— *Saisinko* minä talon?

— Saisit, niin hoitaisit sen.

— Mutta...

— Etkö huoli siitä?

— Tietysti.

— No niin, no niin; päätetty asia, sanoi kana, kun lensi veteen.

— Mutta... Olli katsahtaa kummissaan koulumestariin. — Öyvind taitaa aikoa kysyä saako hän Maritin kanssa?

— Maritin kaupanpäälliseksi, Maritin kaupanpäälliseksi! vastaa Olli kiireesti.

Silloin hyrskähti Öyvind nauramaan ja hypähti korkealle ilmaan. Kaikki muut rupesivat nauramaan hänen perässään. Hän hykerteli käsiään, karkasi toisesta päästä huonetta toiseen ja toisteli alituisesti:

— Maritin kaupanpäälliseksi, Maritin kaupanpäälliseksi!

Tore nauraa kulautteli, äiti katseli nurkastaan vilkkumatta poikaansa, kunnes silmät tulivat täyteen kyyneliä.

— Mitä sinä ajattelet talosta? kysyi Olli jännityksessä.

— Mainiota maata!

— Mainiota maata, eikö totta!

— Mainio laidun!

— Mainio laidun! Luuletko, että saadaan kalua?

— Siitä tulee paras talo koko amtissa!

— Paras talo koko amtissa! — Ihanko totta? Niinkö luulet?

— Niin totta kuin minä tässä seison!

— Niin, enkö minä aina ole sanonutkin!... Molemmat puhuivat yhtä nopeasti ja sopivat yhteen kuin kaksi pyörää. — Mutta rahaa, kuuleppas, rahaa! Minulla ei ole rahaa!

— Talo edistyy hitaasti ilman rahaa, mutta se edistyy!

— Se edistyy! Niin, edistyyhän se! Mutta se edistyisi nopeammin, jos meillä *olisi* rahoja, eikö niin?

— Monta kertaa nopeammin.

— Monta kertaa? Olisipa meillä vaan ollut rahaa! Niin, niin; mutta pureskeleehan sekin, jolla ei ole hampaita ja pääseehän sekin perille, joka ajaa härällä.

Äiti iski yhtä mittaa silmää Torelle, joka hänkin silloin tällöin syrjästä vilkaisi äitiin ja kiikutteli yläruumistaan ja sitaisi käsillään polviaan; koulumestari vilkutteli hänkin silmää hänelle. Tore aukaisi jos suunsa, rykäisi vähän ja yritti puhua, mutta Olli ja Öyvind olivat lakkaamatta äänessä, nauroivat ja pitivät sellaista elämää, ettei siinä saanut suunvuoroa.

— Olkaa nyt vähän aikaa hiljaa; Torella on jotakin sanomista, keskeyttää koulumestari, ja miehet vaikenevat ja jäävät katsomaan Toreen.

— Se on tässä paikassa ollut sellaista, alkaa Tore vihdoin hiljaa, — että meillä on ollut mylly; viime aikoina on ollut sellaista, että niitä on ollut kaksi. Nämä myllyt ovat aina joka vuosi antaneet pikkuisen penniä; mutta emme ole, isäni enemmän kuin minäkään käyttäneet näitä rahoja paitsi kun Öyvind oli poissa. Koulumestari on hoitanut niitä ja hän sanoo, että ne ovat kasvaneet siellä pankissa; mutta nyt on parasta, että Öyvind saa ne Nordistueniin.

Äiti tekeytyi nurkassaan pienen pieneksi ja katseli säikkyvän iloisena Torea, joka istui hyvin vakavana ja miltei tyhmän näköisenä. Olli Nordistuen katseli häntä suu ammollaan, Öyvind tointui ensinnä hämmästyksestään ja puhkesi puhumaan:

— Eikö minua nyt seuraa onni? Hän astui permannon poikki isän luo ja laski kätensä hänen olkapäälleen niin että läjähti. — Kas vaan sinua, isä! sanoi hän, hykerteli käsiään ja jatkoi kulkuaan.

— Paljonko niitä rahoja saattaa olla? kysyi Olli vihdoin koulumestarilta, mutta hiljaa.

— Ei niitä niinkään vähän ole.

— Muutamia satoja?

— Vähän enemmän.

— Vähän enemmän? Öyvind, vähän enemmän! Herra varjele, mikä talo siitä tulee!

Hän nousi ja purskahti ääneen nauramaan.

— Minä lähden nyt teidän kanssanne Maritin luo, sanoo Öyvind. — Otamme hevosen, joka on tuossa ulkona, niin pääsemme pian.

— Niin, pian, pian! Tahdotko sinäkin aina kaikki pian?

— Tahdon, pian ja nurin!

— Pian ja nurin! Ihan niinkuin minä nuorena, ihan!

— Tässä on lakki ja keppi; nyt minä ajan pois teidät!

— Sinä ajat pois minut, hahhah! mutta tulethan itse mukaan, tulethan? Tulkaa te muutkin; istumme tänä iltana yhdessä niin kauvan kuin hiilissä on tulta; tulkaa mukaan!

He lupasivat, Öyvind auttoi ukon rattaille ja he läksivät ajamaan Nordistuenille. Siellä hämmästyivät muutkin yhtä paljon kuin suuri koira, kun Olli Nordistuen ajoi pihamaalle Öyvind Pladsenin kanssa,

Öyvindin auttaessa vanhusta rattailta ja palvelijoiden ja päiväläisten heitä töllistellessä, tuli Marit etehiseen katsomaan mitä koira niin itsepintaisesti haukkui; hän jäi kuin naulittuna heihin katsomaan, lensi polttavan punaiseksi ja karkasi sisään. Päästessään huoneeseen, rupesi vanha Olli kuitenkin huutamaan häntä niin että hänen täytyi tulla näkyviin.

— Mene panemaan parasta päällesi; tämä poika saa talon!

— Onko se totta? sanoo tyttö miltei tietämättään, ja niin ääneen että helisee.

— On se totta! vastaa Öyvind ja leipoo käsiään yhteen.

Tyttö kiepahtaa ympäri, viskaa mitä käsissä sattuu olemaan, menemään ja karkaa ulos. Mutta Öyvind perässä.

Pian tulivat koulumestari, Tore ja vaimo. Vanhus oli hommannut kynttilöitä pöydälle, joka oli katettu valkoisella liinalla; tarjottiin viiniä ja olutta ja kaiken aikaa kierteli ukko huonetta, nostaen jalkojansa tavallista korkeammalle, mutta oikeaa aina korkeammalle kuin vasenta.

* * * * *

Ennenkuin tämä pieni kertomus päättyy, mainittakoon, että viisi viikkoa myöhemmin Öyvind ja Marit vihittiin pitäjän kirkossa. Koulumestari johti itse sinä päivänä laulua, koska hänen apulaislukkarinsa oli kipeänä. Hänen äänensä särisi nyt vanhana; mutta Öyvind kuunteli häntä mielellään. Ja kun hän oli antanut Maritille kätensä ja taluttanut hänet alttarille, nyökytti koulumestari kuorista hänelle päätään, aivan kuten Öyvind oli nähnyt hänen tekevän silloin, kun hän niin surullisena katseli Maritin tanssia; hän nyökytti päätään takaisin ja kyyneleet yrittivät nousta silmiin. Tanssiaisillan kyyneleet olivat näiden kyynelten johdantona. Välillä oli koko hänen uskollisuutensa ja työnsä.

Ja tähän päättyy tarina iloisesta pojasta.

KALASTAJATYTTÖ.

ENSIMÄINEN LUKU.

Sellaisille paikoille, joille silli pitkien aikojen kuluessa säännöllisesti on kokoontunut, kohoaa vähitellen kaupunki, jos asianhaarat muuten ovat suotuisat. Sellaisista kaupungeista ei ainoastaan saata sanoa, että meri on viskannut ne rannalle, vaan kaukaa katsoen ne todella näyttävät maihin ajelehtineilta tukkipuilta ja haaksen hyllyiltä, tai nurin käännetyiltä veneiltä, joita kalastajat myrskyisenä yönä ovat vetäneet suojaksi ylleen aika roukkion; likempää katsoen huomaa, kuinka satunnaisesti kaikki on rakennettua: keskellä kulkureittejä saattaa olla vuoria, tai jakaa vesi kauppalan kolmeen, neljään lohkokoon; kadut kiertelevät ja kaartelevat. Yksi ainoa ominaisuus on kaikelle yhteinen: se, että satama suo suojaa suurimmillekin laivoille; siellä on tyyntä kuin vadissa ja sentähden ovat nämä sisävuonot hyvät olemassa, kun laivat risaisin purjein, rikkinäisin skanssivaatetuksin ajelehtivat aavalta mereltä suojaan hengähtämään.

Hiljaista on tuollaisessa pienessä kaupungissa; kaikki melu on siirtynyt laitureille, mihin talonpoikien veneet ovat pureutuneet kiinni ja laivat ottavat ja purkavat lastinsa. Pitkin laitureita kulkee pienen kaupunkimme ainoa katu; valkoisiksi ja punaisiksi maalatut yksi- ja kaksikerroksiset talot pysyttelevät kadun toisella puolella, eivät kuitenkaan seinä seinässä, vaan välillä somat puutarhat; katu on pitkä ja leveä ja tuulen tullessa mereltä päin, hajuaa se siltä mitä laiturilla milloinkin on. Hiljaisena pysyy kaupunki — ei poliisin pelosta, sillä sellaista tavallisesti ei ole — vaan huhujen pelosta, koska kaikki ihmiset tunnetaan. Katua astellessa täytyy nyökätä joka ikkunaan, missä tavallisesti istuu joku vanha nainen, nyökäten takaisin. Sitte pitää tervehtiä vastaantulijoita; sillä kaikkien näiden ihmisten ajatukset

liikkuvat siinä mikä on sopivata yleensä ja heihin nähden erityisesti. Joka menee yli sen rajan, mikä hänen säädyllään ja asemalleen on määrätty, se menettää hyvän maineensa; sillä kaikki eivät tunne yksin häntä, vaan hänen isänsä ja isoisänsäkin ja paikalla kaivavat he esiin kaikki mitä suvussa ennen on havaittu taipumuksia säädyttömyyteen.

Tähän hiljaiseen kaupunkiin tuli monta vuotta sitte muuan kunnianarvoisa mies, Olsen; hän tuli maalta, niissä oli elättänyt henkeään kulkukauppiaana ja pelimannina. Kaupungissa pani hän vanhoja ostajiaan varten pystyyn puodin, missä paitsi rihkamaa, möi viinaa ja leipää; puodin takaisessa huoneessa hän sitte käveli edestakaisin, vedellen hyppytansseja ja morsiusmarsseja; aina kun astui oven ohi, tirkisti hän oven lasista sisään ja jos puotiin oli ilmaantunut ostaja, keskeytti hän täry-äänellä soiton ja astui puotiin. Kauppa kävi mainiosti, hän meni naimisiin ja sai pojan, jolle pani oman nimensä, ei kuitenkaan Pekkana, vaan Petterinä. Pienen Petterin piti saada mitä ei Pekka ollut saanut: hänestä piti tulla sivistynyt ihminen ja sentähden pantiin poika latinakouluun. Kun sitte ne, joiden piti olla hänen toverejaan, ajoivat hänet pois leikeistään sentähden että hän oli Pekka Olsenin poika, niin Pekka Olsen ajoi hänet takaisin heidän luokseen; sillä eihän poika muuten voinut sivistyä. Pieni Petteri tunsikin hyljätyn asemansa koulussa ja kävi vähitellen niin apeamieliseksi ja välinpitämättömäksi, ettei isä saanut hänestä piiskatuksi esiin hymyä enempää kuin kyyneltäkään. Silloin luopui Pekka piiskaamisesta ja pani pojan puotiin. Ja kuinka hän kummastelikaan, kun hän siellä näki pojan antavan kullekin mitä se pyysi, antamatta jyvääkään liian paljon, syömättä edes luumuakaan; hän vaan punnitsi, laski, merkitsi kirjoihin, ilmettä muuttamatta, tavallisesti puhumatta ja hyvin hitaasti, mutta nuhteettoman tarkasti. Isä rupesi taas toivomaan hänestä miestä ja lähetti hänet silliveneessä Hampuriin kauppakouluun ja oppimaan hienoja tapoja; kahdeksan kuukautta hän oli poissa, oli kai sitä siinä tarpeeksi. Palatessa oli hän hankkinut kuusi uutta vaatekertaa ja maihin noustessa olivat ne kaikki hänen yllään, "sillä eihän siitä makseta tullia, mitä on ihmisen päällä". Mutta lukuunottamatta paksuutta, oli hän saman näköinen, kun seuraavana päivänä tuli kadulle. Hän asteli kankeana ja suorana, kädet oistoina riipuksissa, tervehti äkkinäisesti nyökäten ja kumarsi, ikäänkuin häneltä olisi puuttunut niveliä, samassa käydäkseen ihan kankeaksi. Hänestä oli tullut ruumistunut kohteliaisuus, mutta hän suoritti kaikki temput sanaa sanomatta, nopeasti ja jonkinlaisella arkuudella. Hän ei enään kirjoittanut nimeään Olsen, vaan Ohlsen ja se antoi kaupungin sutkapäille tilaisuutta tekemään seuraavan kysymyksen: "kuinka pitkälle Petter Olsen pääsi Hampurissa?" Vastaus: "ensimmäiseen kirjaimeen". Hän yritti niinikään kutsua itseään "Pedroksi"; mutta kun hän tuon h-kirjaimen takia jo oli saanut kokea niin paljon harmia, heitti hän sen ja kirjoitti nimensä P. Ohlsen. Hän laajensi isän kauppaa ja meni jo kahdenkymmenen vuoden vanhana naimisiin punakätisen puotineidin kanssa, jotta hän hoitaisi hänen talouttaan; sillä isä oli vast'ikään jäänyt leskeksi ja aina se vaimo oli varmempi pitää kuin taloudenhoitajatar. Päivälleen vuoden päästä sai hän pojan, joka viikon perästä sai nimen Pedro. Kun kunnianarvoisa Pekka Olsen nyt oli tullut isoisäksi, rupesi hän ikäänkuin sisällisestä kutsumuksesta vanhenemaan. Hän luovutti sentähden kaupan pojalle, asettui istumaan penkille ulkopuolelle puotia ja poltti piippunysää. Ja kun eräänä päivänä istuskeleminen rupesi häntä ikävyyttämään, toivoi hän pian kuolevansa ja toivomus toteutui hiljalleen, kuten hänen kaikki muutkin toivomuksensa.

Jos Petteri-poika oli perinyt yksinomaan toisen puolen isänsä taipumuksista, nimittäin kauppaviisauden, niin näytti pojanpoika Pedro perineen yksinomaan toisen, nimittäin soittoahjat. Hän oppi hyvin myöhään lukemaan, mutta hyvin aikaiseen laulamaan, hän soitti huilua niin hyvin, että se olisi pitänyt hullunkin huomata, hän oli hienohipiäinen ja herkkämielinen. Mutta se ei ensinkään sopinut isän laskuihin, sillä hänen omaa ahkeruuttaan ja täsmällisyyttään piti kasvatettaman pojassa. Kun poika sitte unohti jotakin, ei häntä kuritettu kovin sanoin ja lyömällä, kuten aikoinaan isää, vaan häntä nipisteltiin. Se tapahtui hiljaa, ystävällisesti, miltei kohteliaasti, mutta se tapahtui vähäpätöisimmänkin tilaisuuden sattuessa. Äiti laski joka ilta lasta riisuessaan siniset ja keltaiset pilkut hänen ruumiissaan, ja suuteli niitä, mutta hän ei asettunut vastaan; sillä häntä nipisteltiin häntäkin, joka repeämästä pojan vaatteissa, jotka olivat pienennetyt isän hampurilaisista, joka tahrasta koulukirjoissa, sai äiti kantaa syyn. Sentähden sanottiin alituisen: "älä, älä Pedro! ole varoillasi, Pedro! mitä sinä teet, Pedro!" — hän pelkäsi isää ja kyllästyi äitiin. Toverit eivät tehneet hänelle mitään pahaa, koska hän paikalla oli valmis itkemään ja rukoilemaan armoa vaatteilleen; mutta häntä sanottiin mammanpojaksi eikä pidetty missään arvossa. Hän muistutti kipeää, höyhenetöntä ankanpoikaa, joka aina linkuttaa joukon perässä ja kiidättää kauvas syrjään sen pienen palasen, minkä on onnistunut varastamaan; kukaan ei jakanut osastaan hänelle, sentähden ei hänkään jakanut kenellekään.

Mutta pian hän huomasi, että kaupungin köyhät lapset olivat toisellaiset; he kohtelivat häntä kärsivällisyydellä, sillä hän oli heitä hienompi. Pitkä, voimakas tyttö, joka hallitsi poikalaumaa, rupesi suojelemaan häntä. Hän ei koskaan kylläkseen saanut katsotuksi sitä tyttöä: hänen hiuksensa olivat pikimustat ja seisovivat käheränä pörrönä, ne eivät ikinä olleet nähneet muuta kampaa kuin sormet; hänen silmänsä olivat syvän siniset, otsa matala. Ne kasvot ikäänkuin lensivät vastaan ja valloittivat. Sillä tytöllä oli aina menoa ja työtä, kesällä hän oli paljasjaloin ja paljain käsivarsin, ihan ruskettuneena, talvella hän oli sellaisessa puvussa kuin muut kesäisin. Hänen isänsä oli luotsi ja kalastaja; tyttö juoksenteli myymässä hänen kalojaan, soutaa ponnisteli hänen venettään ja kun hän oli luotsin

toimissa, hoiti tyttö yksinään kalastusta. Jokaisen, joka hänet näki, täytyi kääntyä katsomaan häneen vielä kerran; sillä hänessä oli sellainen oman arvon tunto. Hänen nimensä oli Gunlaug, mutta häntä sanottiin Kalastajatytöksi, ja sen nimen otti hän vastaan arvonimenä. Leikeissä asettui hän aina heikkojen puolelle, hänellä oli tarve antautua suojelemaan muita ja nyt otti hän tämän hennon pojan siipiensä suojaan.

Hänen veneessään sai poika soittaa huilua, mikä kotona oli kielletty, koska uskottiin, että soitto vei ajatukset hänen läksyistään. Tyttö sousei hänet vuonolle, hän otti hänet mukaansa pitemmille kalastusmatkoille, pian oli hän hänen toverinaan yömatkoillakin. Kesäillan valoisassa hiljaisuudessa läksivät he auringon: laskun aikaan vesille. Poika soitti huilua tai kuunteli tyttöä, joka kertoi hänelle kaikki mitä tiesi meren väestä, kummituksista, haaksirikoista, vieraista maista, mustista ihmisistä ja muusta mitä merimiehet olivat kertoneet. Hän jakoi hänen kanssaan ruokansa kuten jakoi tietonsakin ja poika otti kaikki vastaan, antamatta mitään takaisin; sillä hän ei ollut tuonut kotoa ruokaa enempää kuin koulusta mielikuvitusta. He sousivat kunnes aurinko painui lumitunturien taakse, laskivat sitte maihin saareen ja tekivät tulta, nimittäin tyttö keräsi risuja ja oksia; poika istui katselemassa. Tyttö oli ottanut mukaan isänsä meritakin ja jonkun peitteen, niihin poika käärittiin. Tyttö hoiti tulta ja poika nukkui; tyttö pysytteli valveella laulamalla laulun- ja virrenpätkiä; hän lauloi lujalla, heleällä äänellä, kunnes poika nukkui; sitte hiljemmin. Kun aurinko taas nousi toiselta puolen ja ikäänkuin airuenaan lähetti koleankeltaisen valon tuntureille, herätti tyttö hänet. Metsä oli vielä mustana, niitty tummana, mutta vähitellen se alkoi punoittaa ja tuikkia, kunnes tunturinharja kävi hehkuvaksi ja kaikki värit tulla tuiskusivat. Taas työnnettiin vene vesille, se viilsi voitit aamun mustaan järvenpintaan ja pian olivat he matalikolla muiden kalastajien joukossa.

Kun talvi tuli ja retket loppuivat, tuli poika hakemaan tyttöä hänen kodistaan; säännöllisesti hän palasi ja katseli tyttöä hänen tehdessään työtä, mutta kumpikaan ei puhunut paljoa; tuntui miltei siltä kuin he olisivat istuneet yhdessä odottamassa kesää. Kun kesä tuli, riistettiin pojalta senpahempi tämäkin uusi elämäntoivo; Gunlaugin isä kuoli, tyttö läksi kaupungista ja poika pantiin opettajan kehoituksesta puotiin. Siellä hän seisoj yhdessä äidin kanssa; sillä isä, johon vähitellen oli tarttunut ryynien karva, joita hän punnitsi, joutui vuoteen omaksi puotikamariin. Mutta sieltä hän kuitenkin tahtoi seurata kaikkea, hänen piti tietää mitä kumpikin kulloinkin möi; hän ei ollut kuulevinaan, ennenkuin sai heidät tulemaan niin likelle, että pääsi nipistämään heitä. Ja kun sydän pienessä lampussa oli kuivanut loppuun, sammui se eräänä yönä. Vaimo itki, tietämättä miksi, mutta poika ei saanut pusertumaan esiin kyyneltäkään. Koska heillä oli rahaa riittämään asti, lakkauttivat he kaupan, hävittivät näkyvistä joka muiston ja tekivät puodista arkihuoneen. Äiti istuutui ikkunaan kutomaan sukkaa; Pedro istuutui käytävän toisella puolella olevaan huoneeseen soittamaan huilua. Mutta niin pian kuin kesä tuli, osti hän pienen, keveän purjeveneen, purjehti saareen ja heittäytyi pitkäkseen siihen, missä Gunlaug oli ollut pitkänään.

Eräänä päivänä hänen levätessään kanervikossa, suuntautuu vene suoraan päin, laskee hänen veneensä rinnalle ja Gunlaug astuu maihin. — Hän oli aivan ennallaan, ainoastaan tullut täysikasvaneeksi ja pitemmäksi muita naisia. Mutta samassa kun hänen silmänsä sattuivat Pedron, rupesi hän hiljaa peräytymään; hän ei ollut odottanut, että poikakin olisi täysikasvanut.

Näitä kalpeita, laihoja kasvoja ei hän tuntenut; ne eivät enään olleet sairaalloisen hienot, vaan tylsät. Mutta Gunlaugin katsellessa palasi silmään hiljainen säde entisistä unelmista; Gunlaug likeni taasen ja joka askeleelta, jonka hän tuli likemmä, putosi ikäänkuin vuosi pojan hartioilta ja kun Gunlaug ehti hänen luokseen, karkasi hän pystyyn, hän hymyili kuin lapsi, hän puhui kuin lapsi; lapsi oli piilossa vanhojen kasvojen alla: hän kyllä oli käynyt vanhemmaksi, mutta hän ei ollut täysikasvanut.

Mutta tätä lastahan Gunlaug hakikin ja kun hän oli sen löytänyt, ei hän tietänyt mitä enään tekisi: hän hymyili ja punastui. Ehdottomasti tunsu poika kuin voiman valtaavan itsensä; ensi kerran eläessään hän samassa hetkessä kävi kauniiksi; sitä ei kestänyt kuin ehkä silmänräpäyksen ajan, mutta sen silmänräpäyksen aikana Gunlaug oli voitettu.

Hän oli niitä luonteita, jotka eivät saata rakastaa kuin heikkoja, sellaisia, joita ovat käsin kantaneet: hän oli aikonut viipyä kaupungissa kaksi päivää ja hän viipyi kaksi kuukautta. Näinä kahtena, kuukautena kasvoi Pedro enemmän kuin koko nuoruudessaan yhteensä; hän heräsi senverran unestaan ja tylsyydestään, että hän teki suunnitelmia; hän aikoi pois, hän tahtoi oppia soittamaan! Mutta kun hän eräänä päivänä taas lausui tämän, kalpeni tyttö ja sanoi: "sitte meidän ensin täytyy mennä naimisiin". Poika katsahti häneen ja tyttökin taisi katsahtaa takaisin. Molemmat lensivät tulipunaisiksi ja sitte sanoi poika: "mitä ihmiset siitä sanoisivat?"

Gunlaug ei ollut tullut ajatelleeksi, että Pedro tahtoisi muuta kuin hänkään, koskei hänkään koskaan tahtonut muuta kuin Pedro. Mutta nyt hän äkkiä hänen sielunsa pohjalta asti näki, ettei hän, Pedro, koskaan ollut aikonut jakaa hänen kanssaan muuta kuin mitä Gunlaug antoi. Silmänräpäyksessä Gunlaugille selveni, että sellaista se oli ollut koko heidän elämänsä. Hänen tunteensa oli alkanut säälillä

ja päättynyt rakkautena siihen, jota hän itse hyvyydellä oli kohdellut. Olisipa hän vain hetkisen jaksanut malttaa mielensä; sillä poika huomasi hänen liekehtivän suuttumuksensa, pelästyi ja huusi: "tahdonhan minä!" — Gunlaug kuuli sen; mutta suuttumus omaan tyhmyyteen ja pojan kurjuuteen, omaan häpeään ja pojan raukkamaisuuteen kiehahti niin tulisessa kiireessä jouduttamaan räjähdysen hetkeä, ettei koskaan rakkaus, joka alkoi lapsuuden ja ilta-auringon hohteessa, jota aallot ja kuutamo tuudittivat, jota huilu ja hiljainen laulu säesti — liene päättynyt surkeammin; sillä tyttö kävi molemmin käsin kiinni poikaan, nosti hänet ilmaan ja tumpuloi häntä oikein sydämensä pohjasta. Sitte sousti hän takaisin kaupunkiin ja läksi yksin tein tunturien poikki.

Pedro oli laskenut vesille rakastuneena nuorukaisena, joka lähtee valloittamaan miehuuttaan — hän sousi kotiin vanhuksena, jolla ei milloinkaan ole ollut miehuutta. Hänen elämässään oli vain yksi muisto ja sen hän hulluna oli hukannut; hänellä oli ollut vain yksi paikka maailmassa, johon hän oli saattanut palata ja sinne ei hän enään uskaltanut mennä. Miettiessä omaa viheliäisyyttä ja miten tämä oikeastaan oli tapahtunut, vaipui hänen toimintakykynsä kuin suohon eikä enään milloinkaan noussut. Kaupungin pikkupojat, jotka olivat huomanneet hänen eriskummallisuutensa, rupesivat pian kiusaamaan häntä ja koska hän oli jonkinlainen hämärä henkilö, jonka elämisestä ja olemisesta ei kaupunki oikein tietänyt sitä eikä tätä, niin ei kenenkään pälkähtänyt päähän ruveta häntä puolustamaan. Pian ei hän enään uskaltanut lähteä ulos, ainakaan ei kadulle. Koko hänen elämänsä muodostui taisteluksi pikkupoikia vastaan; ja heistä saattoi ehkä olla sama hyöty kuin hyttysistä kesäkuumalla; sillä ilman heitä hän nähtävästi olisi painunut alituisen horrostilaan.

Yhdeksän vuoden perästä palasi Gunlaug kaupunkiin yhtä odottamatta kuin hän oli lähtenytkin. Silloin hänen mukanaan oli kahdeksan vuoden vanha tyttö, ihan samallinen kuin äiti ennen oli ollut, ainoastaan, että lapsessa kaikki oli hienompaa ja ikäänkuin uneen käärittyä. Sanottiin Gunlaugin olleen naimisissa, perineen ja tulleen kaupunkiin panemaan pystyyn merimiesravintolaa.

Hän hoiti sitä sillä tavalla, että kauppiaat ja kipparit tulivat hänen luokseen saamaan väkeä ja merimiehet hänen luokseen saamaan pestiä. Lisäksi tilasi koko kaupunki kalansa sieltä. Hän ei milloinkaan ottanut killinkiäkään tästä välitystyöstään, mutta käytti itsevaltiaasti hyväkseen mahtia, jonka se hänelle antoi. Hän oli varmasti kaupungin mahtavin mies, vaikka nainen olikin ja vaikkei milloinkaan lähtenyt talonsa ulkopuolelle. Häntä sanottiin "Kala-Gunlaugiksi" tai "Mäki-Gunlaugiksi"; Kalastajatytön arvonimi siirtyi tyttärelle, joka juoksenteli kaupungin pikkupoikien etunensä.

Hänen historiansa tässä tulee kerrottavaksi; hänessä oli äidin luonnonvoimaa ja hän sai tilaisuutta käyttää sitä.

TOINEN LUKU.

Kaupungin monet kauniit puutarhat lemusivat sateen jäleltä toisessa ja kolmannessa kukoistuksessaan. Aurinko meni mailleen ikuisten lumitunturien taakse, koko taivas oli kuin tulen liekeissä ja lumihuiput kajastivat niitä himmeästi. Likeisemmät tunturit olivat varjossa, mutta loistivat kuitenkin moniväristen syysmetsiensä vallassa; saaret, jotka keskellä vuonoa seurasivat toisiaan, ikäänkuin olisivat soutaa viilättäneet, esiintyivät tiheine metsineen vieläkin räikeämmän värisinä kuin tunturit, siksi että ne olivat likempänä. Järvi lepäsi rasvatyvennä, suuri laiva luovaili satamaan päin. — Ihmiset istuivat puuportaillaan, puoleksi ruusupensaiden peitossa, joita kasvoi kahden puolen; mutta he puhelivat toisilleen portailta portaille, jopa siirtyivätkin portailta toisille, tai tervehtielivät kävelijöitä, jotka olivat menossa pitkiin puukujiin kaupungin ulkopuolella. Jostakin avonaisesta ikkunasta saattoi kuulua pianonsoittoa, muuten kuului tuskin ainoaa ääntä puhelujen lomassa; auringon viime valaistus järvellä lisäsi hiljaisuuden tunnetta.

Samassa nousi äkkiä keskellä kaupunkia sellainen melu, että olisi luullut vihollisen hyökkäävän. kaupunkiin. Pojat huusivat, tytöt ulvoivat, toiset pojat huusivat hurraata, akat toruivat ja komensivat, poliisin suuri koira haukkui ja kaikki kaupungin rakit vastasivat; niiden, jotka olivat sisässä, piti päästä ulos, ulos! melu kasvoi niin äärettömäksi, että itse amtmanin täytyi kääntyä portaillaan ja päästää suustaan seuraavat sanat:

— Jotakin mahtaa olla tekeillä.

— Mikä on? hyökkäsivät puukujista tulijat portailta seisojien kimppuun.

— Niin, mikä on? vastasivat portailta seisijat.

— Hyvät ihmiset, mikä on? kysyivät kaikki, kun joku vaan tuli keskikaupungilta päin; mutta kun kaupunki puolikuun muotoisena hiljalleen kierteli lahdenpohjukkaa, kesti hyvin kauvan, ennenkuin kaikki ihmiset molemmissa päissä olivat kuulleet vastauksen:

— Kalastajatyttö se vaan on!

Tämä terhakka sielu, jota suojeli peloittava äiti, joka varmuudella saattoi odottaa joka merimieheltä puolustusta (sillä sellainen tuotti heille aina äidiltä lahjaryypyn), oli pikkupoikaläumansa etunenässä hyökännyt Pedro Ohlsenin puutarhaan, suuren omenapuun kimppuun. Sotasuunnitelma oli seuraava: muutamien poikien piti, röykkyttämällä ruusupensasta ruutuja vastaan, houkutella Pedro rakennuksen etupuolelle; samaan aikaan piti jonkun ravistaa puuta, joka oli keskellä tarhaa, ja toisten viskellä omenat kaikkiin suuntiin aidan yli, ei suinkaan varastaakseen niitä — kaukana siitä! — vaan huvin vuoksi. Tämä nerokas tuuma oli samana iltana haudottu kypsäksi Pedron puutarhan takana; mutta onnettomuudeksi oli Pedro istunut aidan sisäpuolella ja kuullut joka sanan. Vähää ennen sovittua aikaa hommasi hän kaupungin juopon poliisiin ja hänen suuren koiransa sisähuoneeseen, missä molempia kestitettiin. Kun Kalastajatyttön käherä pörö ilmestyi aidan takaa ja samalla joukko pieniä naskaleja tirkisteli joka kulmalta, antoi Pedro varkaanalkujen röykkyttää ruusupensasta rakennuksen etupuolella, minkä he jaksoivat — ja odotti tyynenä sisähuoneessa. Ja kun kaikki suuren hiljaisuuden vallitessa olivat kokoontuneet puun ympärille ja Kalastajatyttö, paljasjaloin, vaatteet risoina, seisoi puussa ravistamassa, lensi eteisenovi auki ja Pedro ja poliisi hyökkäsivät ulos, kepit käsissä, perässä hirveä koira! Pojat nostivat kauhean huudon; joukko pikkutyttöjä, jotka kaikessa viattomuudessa leikkivät "viimeistä paria" aidan takana, luulivat että puutarhassa surmattiin jotakin ja rupesivat julmasti ulvomaan; ne pojat, jotka olivat päässeet pakoon, huusivat hurraata, ne, jotka vielä roikkuivat aidalla, kirkuivat kepin tanssin alla, ja päälle päätteeksi ilmaantui, kuten aina poikien huutaessa, syvyydestä muutamia vanhoja akkoja, jotka kirkuivat joukkoon. Pedro ja poliisi pelästyivät itsekkin ja heidän oli ryhtyminen neuvotteluihin akkojen kanssa; mutta silloin läksivät pojat karkuun. Koira, jota pojat eniten pelkäsivät, loikahti aidan yli — sillä tämä se oikein oli sen huvia! — ja nyt lensivät pojat, tytöt, koira ja kirkuna yli koko kaupungin kuin parvi villiä hanhia.

Sillaikaa istui Kalastajatyttö hiiskumattoman hiljaa puussa ja ajatteli, ettei kukaan huomannut häntä. Kippuraan käpertyneenä seurasi hän puun ylimmästä latvasta, lehvien läpi taistelun kulkua. Mutta kun poliisi vihan vimmassa oli lähtenyt akkojen luo aidan toiselle puolelle ja Pedro Ohlsen yksinään seisoi puutarhassa, astui hän ihan puun alle, katseli latvaan ja huusi:

— Tule paikalla alas, senkin retkale. Puusta ei kuulunut hiiskahdustakaan.

— Tuletko sieltä alas, sanon minä! Minä tiedän, että sinä olet siellä!

Hiiskumattominta hiljaisuutta.

— Minäpä lähden hakemaan pyssyni ja ammun latvaan!

Hän oli lähtevinään.

— Hui — jumi — jumi! rupesi kuulumaan puusta.

— Huuda sinä vaan siellä, sillä kokonaisen latingin haulia minä lähetän ruumiiseesi, sen näet kohta!

— Hui — jumi — jumi! tuli vastaan pöllön äänellä. — Minä niin pelkään!

— Etpä pelkääkkään, piru vie. Sinä olet pahin kakara koko joukosta, mutta nyt olet käsissäni!

— Voi hyvä, kiltti äijä, minä en enään koskaan tee sillä lailla! ja samassa nakkautti hän mädäntyneen omenan suoraan Pedron nenää vastaan ja iloinen nauru vierähti perässä!

Omena levisi pitkin kasvoja ja Pedron pyyhkiessä, pomppasi tyttö maahan; hän roikkui jo aidalla ennenkuin Pedro pääsi perässä ja hän olisi huiskahtanut aidan yli, jollei olisi pelästynyt Pedron olevan kintereillänsä. Mutta nyt hän laski itsensä maahan, sensijaan että rauhassa olisi ponnistanut aidan taakse. Vaan kun Pedro kävi häneen käsiksi, lähetti hän kurkustaan sellaisen parahduksen, että se vihloi, repi, räähkyi ja remusi. Pedro pelästyi ja päästi hänet irti. Hänen hätähuutonsa kokosi kansaa aidan taakse, hän kuuli sen ja rohkeus kasvoi paikalla.

— Antakaa minun mennä, taikka minä sanon äidille! uhkasi hän tulena ja tuiskuna.

Samassa tunsu Pedro kasvot ja huusi:

— Äidille! *Kuka* äitisi on?

— Mäki-Gunlaug, Kala-Gunlaug, mätti tyttö voitonriemuisana, nähdessään Pedron pelkäävän.

Likinäköisenä ei Pedro koskaan ennen ollut nähnyt tyttöä. Hän oli ainoa kaupunkilainen, joka ei tietänyt kuka hän oli; eikä edes sitäkään, että Gunlaug oli kaupungissa. Kuin hulluna huusi hän:

— Mikä sinun nimesi on?

— Petra! kirkui toinen vielä kovemmin.

— Petra! parahti Pedro, kääntyi ympäri ja karkasi sisään, ikäänkuin olisi paholaisen kanssa puhunut.

Mutta koska kalpein kauhu ja kalpein viha ovat saman näköiset, luuli tyttö hänen karkaavan hakemaan pyssyä; hän kauhistui, oli jo tuntevinaan haulit ruumiissaan ja kun portti samassa murrettiin auki takaapäin, syöksi hän ulos; mustat hiukset liekehtivät alas selkää, silmät iskivät tulta; koira, joka tuli vastaan, kääntyi ja läksi haukkuen hänen perässään; ja sellaisena hyökkäsi hän äitiä vastaan, joka juuri tuli keittiöstä soppavati käsissä. Tyttö suoraa päätä soppaan, soppa maahan ja "helveti!" perässä. Mutta sopassa viruessaan huusi tyttö:

— Hän aikoi ampua minut, äiti, ampua minut!

— Kuka sinut aikoi ampua, senkin noita?

— Ka, Pedro Ohlsen!

— Kuka? jyrisi äiti.

— Pedro Ohlsen! me veimme häneltä omenia...! Tyttö ei koskaan uskaltanut puhua muuta kuin totta.

— Kenestä sinä puhut, lapsi?

— Pedro Ohlsenista. Hän tulee perässäni suuren pyssyn kanssa, hän aikoo ampua minut!

— Pedro Ohlsen! raivosi äiti ja nauroi. Hän oli käynyt niin suureksi. Lapsi rupesi itkemään ja aikoi lähteä pakoon. Mutta äiti karkasi hänen kimppuunsa, valkoiset hampaat välkkyivät saaliinhimoisesti, hän kävi hänen olkapäihinsä ja nosti häntä: — sanoitko sinä hänelle, kuka olet?

— Sanoin, sanoin, sanoin!

Lapsi nosti rukoillen käsiään. Silloin ojentui äiti suoraksi.

— Hän sai sen siis tietää! Mitä hän sanoi?

— Hän karkasi sisään hakemaan pyssyä, hän aikoi ampua minut.

— Hän ampua sinut! nauroi äiti pilkallisesti. Peloissaan, vaatteet liemen tahrimina, oli lapsi paennut nurkkaan ja seiso siellä itkien ja vaatteitaan pyyhkiellen, kun äiti taasen tuli hänen luokseen.

— Jos sinä menet hänen luokseen, sanoi hän ja ravisti tyttöä, — tai puhut hänen kanssaan tai kuuntelet hänen puheitaan, niin herra armahtakoon sekä häntä että sinua! — vie hänelle ne terveiset minulta! toisti hän uhaten, kun ei lapsi heti vastannut.

— Kyllä, kyllä, kyllä!

— Vie hänelle ne terveiset minulta! toisti hän vielä kerran, mutta hiljaa ja nyökäytti joka sanalta päätään, mennessään.

Lapsi peseytyi, muutti ylleen pyhävaatteensa ja istuutui portaille. Mutta pelästys tuli taasen mieleen ja itku nousi kurkkuun.

— Mitä sinä itket, lapsi? kysyi ääni niin ystävällisesti, ettei hän milloinkaan ollut moista kuullut. Hän nosti katseensa: hänen edessään seiso hentorakenteinen mies, kasvot puhtaat, silmälasit silmillä. Tyttö nousi paikalla ylös, sillä hän oli *Hans Ödegaard*, nuori mies, jonka edessä koko kaupunki nousi ylös. — Mitä sinä itket, lapsi?

Tyttö katsahti häneen ja sanoi aikoneensa ottaa omenia Pedro Ohlsenin puutarhasta, yhdessä "toisten poikien" kanssa; mutta sitte olivat Pedro ja poliisi tulleet ja sitte ... hän muisti äidin puheen tehneen tuon ampuma-asian epävarmaksi, joten ei hän uskaltanut sitä kertoa; mutta sensijaan päästi hän syvän huokauksen.

— Onko mahdollista, sanoi Ödegaard, — että sinun ikäisesi lapsi saattaa olla mukana tekemässä niin suurta syntiä?

Petra katsoi häneen; hän kyllä oli tietänyt sen olleen syntiä, mutta hän oli aina kuullut sitä

julistettavan seuraavalla tavalla: "senkin helvetin kakara, senkin mustakiharainen saatana!" Nyt häntä hävetti.

— Kun et sinä käy koulua ja opi Jumalan ihmiselle antamia käskyjä, jotka neuvovat mikä on hyvää ja pahaa!

Tyttö seisoi hamettaan silitellen ja vastasi, ettei äiti tahtonut panna häntä kouluun.

— Ehket sinä osaa lukeakaan?

Osasi hän sentään lukea, Ödegaard otti pienen kirjan ja antoi sen hänelle. Hän avasi kirjan ja katsoi siihen, käänsi sen ja katseli kantta.

— En minä osaa lukea niin pientä kirjoitusta, sanoi hän. Mutta hänen täytyi kun täytyikin ja äkkiä hän kävi tavattoman typeräksi; silmät ja suu olivat riipuksissa, kaikki jäsenet herpoutuivat: — H-e-r-r-a J-u-m-a herra jumala s-a, herra jumala sanoi M-M...

— Mutta varjelkoon, etkö sinä vielä osaa lukea! Ja sinä olet jo 10—12 vuoden vanha. Etkö sinä mielelläsi tahdo oppia lukemaan?

Vähitellen sai hän suustaan, että kyllähän hän tahtoi.

— Tule minun kanssani, niin voimme heti käydä kiinni.

Tyttö liikahti, mutta katsahtaakseen taloon.

— Niin, sano se vaan äidillesi, sanoi Ödegaard. Äiti astui juuri ohi ja kun hän näki lapsen puhuvan vieraan kanssa, tuli hän porraskivelle.

— Hän tahtoo lukea kanssani, sanoi lapsi kahden! vaiheilla, silmät tähdättyinä äitiin.

Äiti ei vastannut, vaan laski molemmat kädet kupeilleen ja katseli Ödegaardiin.

— Teidän lapsenne on ihan taitamaton, sanoi vieras, — ette voi vastata teostanne Jumalalle ettekä ihmisille, kun annatte hänen elää tällä tavalla.

— Kuka sinä olet? kysyi Gunlaug terävästi.

— Hans Ödegaard, pappinne poika.

Gunlaugin kasvot kirkastuivat jonkun verran, hän oli kuullut hänestä paljasta hyvää, Ödegaard alkoi taasen:

— Silloin tällöin käydessäni kotona, olen kiinnittänyt huomiota tähän lapseen. Tänään olen saanut hänestä uuden muistutuksen. Hänen ei enään pidä harjaantua semmoisessa, joka vaan on pahaa.

Äidin kasvot sanoivat selvästi: — mitä se sinuun kuuluu? mutta Ödegaard kysyi tynnosti:

— Pitää hänen kai saada oppia jotakin?

— Ei.

Kevyt puna lehahti vieraan kasvoille.

— Miksei?

— Ovatko ne sitte paremmat, jotka saavat oppia? Gunlaug oli saanut vain yhden kokemuksen, mutta siitä hän piti kiinni.

— Minua kummastuttaa, että joku voi sellaista kysyä!

— Voi kyllä; — minä tiedän, että ne eivät ole paremmat! ja hän astui alas portaat, tehdäkseen lopun tästä sananvaihdosta.

Mutta Ödegaard astui hänen tielleen.

— Teidän ei pidä astua tämän velvollisuuden ohi. Te olette ymmärtämätön äiti.

Gunlaug mittasi häntä kiireestä kantapäähän.

— Kuka sinulle on sanonut, mikä minä olen? sanoi hän, astellen hänen ohitse.

— Te itse, ja juuri nyt; sillä muuten te olisitte huomannut, että tämä lapsi menee pilalle.

Gunlaug kääntyi, silmä sattui silmään; hän näki Ödegaardin pysyvän sanoissaan ja häntä rupesi peloittamaan. Hän oli seurustellut vain merimiesten ja työväen kanssa; tällaista kieltä ei hän milloinkaan ollut kuullut.

— Mitä sinä tahdot minun lapsestani? kysyi hän.

— Opettaa hänelle mitä hänen sielunsa pelastukseen kuuluu ja sitte katsoa mitä hänestä tulee.

— Minun lapsestani ei pidä tulla muuta kuin mitä minä tahdon.

— Hänestä pitää; hänestä pitää tulla mitä Jumala tahtoo.

Gunlaug tyhmistyi.

— Mitä se merkitsee? sanoi hän ja tuli likemmä.

— Se merkitsee, että hänen pitää oppia sitä mihin hänellä on lahjoja; sillä sitä varten Jumala ne on antanut.

Gunlaug astui ihan likelle.

— Eikö minun sitte pidä määrätä hänen asioitaan, minun, joka olen hänen äitinsä? kysyi hän ikäänkuin todella aikoen kuunnella neuvoa.

— Pitää kyllä; mutta pitää teidän ottaa varteen toistenkin neuvoja, jotka ymmärtävät asiat paremmin; teidän pitää ottaa varteen Jumalan tahto.

Gunlaug seiso i hetkisen ääneti.

— Entä jos hän oppii liian paljon, sanoi hän; — köyhän lapsi! lisäsi hän ja silmäili hellästi tytärtä.

— Jos hän oppii liian paljon säätyisekseen, on hän samalla mennyt toiseen säätyyn.

Äiti käsitti paikalla hänen tarkoituksensa ja lausui ikäänkuin itsekseen, silmän yhä raskaampana riippuessa kiinni lapsessa:

— Se on vaarallista.

— Ei ole kysymys siitä, sanoi Ödegaard lempeästi, — vaan siitä mikä on oikein.

Naisen voimakkaisiin silmiin tuli outo ilme; hän loi taasen Ödegaardiin läpitunkevan katseen, mutta Ödegaardin äänessä, sanoissa, koko olennessa oli niin paljon totuutta, että Gunlaug kävi aseettomaksi. Hän astui lapsen luo, kiersi kätensä sen pään ympäri eikä saanut puhutuksi.

— Minä luen hänen kanssaan tästä lähtien siihen asti kun hän on käynyt rippikoulun, sanoi Ödegaard ikäänkuin auttaakseen äitiä alkuun. — Minä tahtoisin ruveta pitämään huolta tästä lapsesta.

— Ja sitte sinä otat hänet minulta?

Ödegaard hätkähti ja katsoi häneen kysyvästi.

— Paremmiin sinä sen kai ymmärrät kuin minä, sai äiti vaivoin tulemaan; — mutta jollet sinä olisi maininnut Jumalaa ... hän keskeytti puheensa; tytön hiukset olivat silinneet hänen käsiensä alla, hän otti huivin kaulastaan ja sitoi sen tytön kaulaan. Muulla tavalla ei hän ilmaissut, että lapsi saisi mennä Ödegaardin mukaan, mutta hän riensi rakennuksen taakse, ikäänkuin ei olisi tahtonut olla sitä näkemässä.

Tämän nähdessään tuns i Ödegaard äkkiä pelkäävänsä sitä mitä nuoruuden kiihkolla oli ottanut niskoilleen. Mutta lapsi tuns i pelkäävänsä sitä, joka ensi kerran oli voittanut hänen äitinsä ja tämän molemminpuolisen pelon vallassa läksivät he ensi oppitunnilleen.

Senjälkeen tytön järki ja tiedot Ödegaardin mielestä kasvamistaan kasvoivat. Hänen keskustelunsa oppilaansa kanssa kääntyivät usein itsestään varsin omituisille teille. Usein esitti hän raamatun ja maailmanhistorian henkilöt sillä tavalla, että hän viittasi siihen *tehtävään*, jonka Jumala oli antanut heille. Hän osoitti Saulia, joka harhaili villinä, ja David-poikaa, joka kaitsi isänsä karjaa, kunnes Samuel tuli ja laski Herran käden heidän päälleen. Suurin tehtävä oli kuitenkin se, kun Herra itse vaelsi maan päällä, pysähtyi kalastajamajoille ja kutsui. Ja köyhä kalastaja nousi ja seurasi — tuskaan ja kuolemaan,

mutta aina ilolla; sillä tietoisuus tehtävästä vie läpi kaikkien vastuksien.

Tämä ajatus seurasi tyttöä eikä hän vihdoinkin voinut pidäytyä, vaan kysyi häneltä omaa tehtäväänsä. Ödegaard katsoi häneen kunnes hän punastui ja vastasi sitte, että ihminen työllä saavuttaa tehtävänsä; se voi olla vaatimatonta ja pieni, mutta jokaisella on tehtävänsä. Tyttöön tarttui suuri into; se käytti hänen työtään täysikasvaneen voimalla, se temmellytti hänen leikkejään ja laihdutti häntä itseään. Hän rupesi ikävöimään seikkailuja: hän tahtoi leikata hiuksensa, pukeutua pojaksi ja lähteä taisteluun! Mutta kun opettaja eräänä päivänä sanoi hänelle, että hänen hiuksensa ovat niin kauniit, kun hän vaan palmikoi ne, niin rupesi hän pitämään niistä ja uhrasi sankarnimen pitkien hiustensa takia.

Sittemmin rupesi hän tyytymään siihen, että oli tyttö ja hänen työnsä sujui levollisemmin, unelmien ladellensa mitä erilaisimpina.

KOLMAS LUKU.

Hans Ödegaardin isä oli nuorena poikana lähtenyt maailmalle Ödegaardin kylästä Bergenin hiippakunnassa; ihmiset olivat auttaneet häntä ja hän oli nyt oppinut mies ja kiivas saarnaaja. Hän oli samalla mahtava mies, ei niin paljon puheissaan kuin teoissaan. Sillä hänellä oli "hyvä muisto", kuten sanotaan. Tälle miehelle, joka sitkeydellä ajoi tahtonsa perille, piti kuitenkin tulla tenä paikassa, jossa hän sitä vähintään odotti ja jossa se häneen kipeinten koski.

Hänellä oli kolme tytärtä ja poika. Poika, Hans, oli koulunsa valo; isä valmisti itse hänen lukujaan ja iloitsi siitä joka päivä. Hansilla oli ystävä, jonka hän auttoi vierustoverikseen ja joka sentähden rakasti häntä likinnä äitiään enintään maailmassa. Yhdessä kävivät he koulun ja yhdessä läksivät he yliopistoon; yhdessä suorittivat he ensimmäiset tutkinnot ja yhdessä piti heidän käydä käsiksi samoihin lukuihin. Eräänä päivänä, kun he, sovittuaan lukujärjestyksestä, rauhallisesti astuivat alas portaita, heittäytyi Hans hyvän tuulensa ja ilonsa vallassa toverin selkään, mutta vei hänet siinä kumoon ja muutamia päiviä myöhemmin seurasi kuolema. Kuoleva rukoili äitiään, joka oli leski ja joka menetti ainoan lapsensa, hänen mielikseen ottamaan Hansin poikansa sijaan. Äiti kuoli miltei samaan aikaan kuin poika, mutta testamentti määräsi hänen melkoisen omaisuutensa Hans Ödegaardille.

Kului miltei vuosi ja päivä ennenkuin Hans tointui tästä iskusta. Pitempi ulkomaanmatka nosti häntä senverran, että hän saattoi päättää teologiset lukunsa; mutta mikään mahti ei saanut häntä käyttämään tutkintoja hyväkseen.

Isän hartain toivo oli ollut saada hänet apulaispapikseen, mutta eihän häntä saanut edes kertaakaan nousemaan saarnatuoliin; hän antoi aina saman vastauksen: hän ei tuntenut kutsumusta. Se oli isälle niin katkera pettymys, että se vanhensi häntä vuosia. Myöhään hän oli joutunut lukutielle, hän oli jo vanha mies, tehnyt ankarasti työtä ja aina pitänyt tuota päämäärää silmiensä edessä. Nyt istui poika hänen yläpuolellaan samassa talossa, missä asui mukavassa, tilavassa huoneustossa; mutta alakerrassa istui pienessä konttorikamarissa, lampun valossa, joka tuikki vanhuuden yöhön, alati ahertava, vanha pappi. Tämän pettymyksen perästä ei hän tahtonut enempää kuin saattanutkaan ottaa vierasta apua eikä hän myöskään tahtonut taipua pojan tahdon alle ja ottaa eroa virastaan; sentähden ei hän levännyt kesällä eikä talvella, mutta poika teki joka vuosi pitemmän ulkomaanmatkan. Kotona ollessaan ei hän seurustellut kenenkään kanssa, paitsi että hän enemmän tai vähemmän puhumattomana söi päivällistä isän pöydän ääressä. Mutta jos joku tahtoi puhua hänen kanssaan, henki hänestä vastaan etevämmän selvyys ja totuuden kiivaus, joka teki keskustelun miltei kiusalliseksi. Kirkossa ei hän koskaan käynyt; mutta hän antoi enemmän kuin puolet tuloistaan hyväntekeväisyystarkoituksiin ja aina mitä tarkimmin määräten miten ne olivat käytettävät.

Tämä suuremoinen hyväntekeväisyys erosi niin kokonaan pienen kaupungin ahtaista tavoista, että se valtavasti vaikutti kaikkiin. Kun lisäksi muistaa, kuinka yksin hän eli, kuinka hän alituisen matkusti ulkomailla ja kuinka kaikki pelkäsivät häntä puhutella, saattaa käsittää, että hänestä tuli salaperäinen olento, jolla kuviteltiin olevan kaikellaisia ominaisuuksia ja etevämmyyksiä. Kun tämä mies alentui ottamaan Kalastajatytön jokapäiväisen huolenpitonsa esineeksi, oli tyttö aateloitu.

Nyt tahtoi toinen toisensa perästä ruveta pitämään hänestä huolta, varsinkin naiset. Eräänä päivänä oli hän pukeutunut kaikkiin taivaankaaren väreihin: hän oli nimittäin pannut ylleen kaikki lahjansa ja luuli olevansa oikein opettajansa mielen mukaan, kun tämä aina tahtoi nähdä häntä somana. Mutta niin pian kuin hän hänet näki, kielsi hän häntä koskaan ottamasta vastaan jotakin; hän moitti häntä pintapuoliseksi ja turhanpäiväiseksi: hän ajoi takaa vain tyhjiä päämääriä ja löysi iloa narrin tempuista.

Kun hän seuraavana aamuna tuli tunnille itkettynein silmin, vei hän hänet mukaansa kävelymatkalle kaupungin ulkopuolelle. Sitte hän kertoi hänelle Davidista, — hänen tapansahan oli ottaa milloin mikäkin henkilö ja näyttää oppilaalle tuttu uudessa valossa. Ensin kuvasi hän häntä nuorena, kauniina, voimakkaana, täynnä huoletonta uskoa. Sentähden pääsi hän voittokulkueeseen ennenkuin vielä oli täysikasvanutkaan. Hänet kutsuttiin paimenesta kuninkaaksi, hän asui luolissa, mutta rakensi lopulta Jerusalemin. Hän istui kauniissa vaatteissa soittamassa sairaalle Saulille, mutta kun hänestä itsestään oli tullut sairas kuningas, soitti ja lauloi hän itselleen, puettuna katumuksen ryysyihin. Tehtyään sankartekonsa, lepäsi hän synnin luona, sitte tuli profeetta ja rangaistus ja hän tuli uudelleen lapseksi. David, joka saattoi nostaa kaiken Herran kansan veisaamaan ylistyslauluja Herralle, makasi itse ruhjottuna Herran jalkain juuressa. Oliko hän kauniimpi, kun voiton seppel kulmillaan tanssi arkin edessä omien laulujensa tahdissa, vaiko silloin, kun hän salakammiossaan kerjäsi armoa rankaisevalta kädeltä?

Tämän keskustelun jälkeisenä yönä näki Petra unen, jota ei sittemmin koko ikänään unohtanut. Hän istui nimittäin valkoisen hevosen selässä voittokulkueessa, mutta tanssi samalla hevosen edessä rääsyissä.

Hyvän aikaa myöhemmin Pedro Ohlsen, jonka hän heidän silloin tavattuaan puutarhassa, oli huomannut likentelemistään likentelevän, eräänä iltana, kun hän istui metsän laidassa kaupungin ulkopuolella lukemassa läksyjään, astui ohi ihan likeltä ja kuiskasi oudosti hymyillen: — Hyvää iltaa!

Vaikka vuosia oli kulunut, oli äidin kieltö ettei hänen kanssaan saa puhua, niin selvänä tytön mielessä, ettei hän vastannut. Mutta päivä päivältä astui hän ohi samalla tavalla ja lausuen saman tervehdyksen. Vihdoin tyttö häntä odotti, kun ei häntä kuulunut. Pian rupesi hän ohi astuessaan tekemään pienen kysymyksen, sittemmin kaksi ja vihdoin syntyi kokonaisia keskusteluja. Tuollaisen keskustelun perästä antoi Pedro hopeataalarin luisua tytön syliin ja läksi samassa ilon vallassa tiehensä. Äiti oli kieltänyt puhumasta hänen kanssaan, Ödegaard ottamasta vastaan lahjoja keneltäkään. Ensimmäisen kiellon hän vähitellen oli unohtanut, mutta nyt se muistui hänen mieleensä, kun se vähitellen oli johtanut toisenkin kiellon rikkomiseen. Päästäkseen irti rahoista, hankki hän käsiinsä jonkun, jota kestitsi niillä; mutta parhaimmallakaan tahdolla ei saattanut syödä enempää kuin neljännes taalarilla. Mutta sitte rupesi hän katumaan sitäkin, että oli hävittänyt taalarin eikä antanut sitä takaisin. Se kolikko, joka oli jäänyt taskuun, poltti niin että olisi luullut vaatteisiin tulevan läven; hän otti sen ja viskasi järveen. Mutta ei hän silti päässyt taalarilta rauhaan. Se oli polttanut hänen ajatuksensa. Jahka hän tunnustaa, niin se menee ohitse, sen hän tunsu; mutta äidin silloinen hirveä vimma ja Ödegaardin vilpityn luottamus häneen, peloittivat nekin osaltaan yhtä paljon. Äiti ei huomannut mitään, mutta Ödegaard keksi pian, että hän kantoi mielessään jotakin, joka teki hänet onnettomaksi. Hellästi kysyi hän eräänä päivänä, mitä se oli ja kun tyttö vastauksen asemasta purskahti itkuun, luuli hän, että kotona oli puute ja antoi hänelle 10 spesietaalaria. Se, että hän synnistään huolimatta sai häneltä rahaa, teki häneen mahtavan vaikutuksen ja kun hän nyt lisäksi oli saanut rahoja, jotka peittelemättä saattoi antaa äidille, rehellisiä rahoja, niin tunsu hän ikäänkuin vapautuvansa rikoksesta ja heittäytyi suurimman riemun valtaan. Hän kävi molemmin käsin kiinni Ödegaardin käteen, hän kiitteli, hän nauroi, hän hyppeli paikoillaan, ihastus säteili kyynelten läpi, hän katseli häntä kuten koira katselee herraansa, kun se pääsee seuraamaan häntä ulos. Ödegaard ei saattanut tuntea häntä entisekseen; hän, joka muuten istui aivan vaipuneena hänen sanoihinsa, vei häneltä nyt kaiken vallan; ensi kertaa tunsu nuori mies väkevän villin luonteen avautuvan, ensi kertaa huuhteli elämän lähde häntä punaisella vuolla ja hän väistyi purppurankuumana syrjään. Mutta tyttö karkasi ovelle ja mäkien poikki kaupungista kotiin. Hän laski rahat liedelle äidin eteen ja karkasi hänen kaulaansa.

— Kuka on antanut sinulle rahat? sanoi äiti ja oli jo valmiiksi vihoissaan.

— Ödegaard, äiti. Hän on suurin ihminen maailmassa.

— Mitä minä näillä teen?

— En tiedä; — herranen aika, äiti, jos sinä tietäisit! ja tyttö heittäytyi taasen hänen kaulaansa; nyt hän saattoi ja nyt hän tahtoi sanoa hänelle kaikki.

Mutta äiti irtaantui malttamattomana.

— Vai hommaat sinä minulle vaivaisapua? Vie paikalla rahat takaisin hänelle! Jos sinä olet uskotellut hänelle, että minä olen puutteessa, niin olet valehdellut!

— Mutta äiti!

— Vie hänelle paikalla rahat, sanon minä, taikka minä menen itse viemään ne hänelle ja paiskaan ne hänen silmilleen, *hänen*, joka on vienyt minulta lapseni!

Viime sanoja lausussa vapisivat äidin huulet; Petra peräytyi kalpenemistaan kalveten, avasi hiljaa

oven ja astui hiljaa ulos. Ennenkuin hän itsekään tiesi, oli kymmenen spesietaalarin seteli muuttunut sähäleiksi hänen sormissaan. Tämän huomattessaan syttyi hän kiukkuun äitiä vastaan. Mutta Ödegaardin ei pitänyt saada tietää mitään! — tai hänen piti saada tietää kaikki! Hänelle ei saanut valehdella! Hetkisen perästä seiso i hän hänen kodissaan ja kertoi, ettei äiti tahtonut ottaa vastaan rahaa ja että hän harmissaan siitä että piti lähteä viemään rahat takaisin, oli repinyt setelin rikki. Hänen teki mieli kertoa enemmän, mutta Ödegaard otti hänet niin kylmästi vastaan, käski hänen nyt mennä kotiin ja kehoitti häntä osottamaan tottelevaisuutta äitiä kohtaan, silloinkin kun se tuntuu raskaalta. Tämä oli tytöstä outoa, sillä tiesihän hän senverran ettei Ödegaard ollut tehnyt niinkuin isä tahtoi. Kotimatalla pääsi myrsky valloilleen ja juuri samassa tuli Pedro Ohlsen häntä vastaan. Tyttö oli kaiken aikaa vältellyt häntä ja aikoi nytkin tehdä samoin, sillä hän oli syypää koko onnettomuuteen. — Missä sinä olet ollut? kysyi hän ja tuli perässä. — Onko sinulle sattunut jotakin ikävää? Hänen mielessään kävi sellainen aallokko, että se saattoi viskata hänet minne hyvänsä ja tarkemmin ajatellessa ei hän oikeastaan käsittänyt, minkätähden äiti kieltäisi häntä seurustelemasta juuri Pedron kanssa; oikkuja ne kai olivat, kaikki nuo.

— Tiedätkö mitä minä olen tehnyt? virkkoi Pedro miltei nöyränä, kun tyttö oli seisautunut. — Minä olen ostanut purjevene sinulle; — arvelin että sinusta ehkä olisi hauskaa purjehtia... Ja hän hymyili.

Hänen hyvyytensä, jossa tuntui köyhän rukous, liikutti tyttöä juuri nyt; hän nyökytti päätään — ja silloin tuli Pedrolle kiire. Hän kuiskasi innoissaan, että tyttö menisi kaupungin ulkopuolelle, oikeanpuolista puukujaa pitkin, suurelle, keltaiselle talaalle; sen takaa tulisi Pedro häntä noutamaan; sinne ei kukaan näkisi. Hän meni, ja hän tuli, iloisena, mutta kunnioitusta täynnä kuin vanha lapsi, ja otti tytön veneeseen. Hetkisen he purjehtivat kevyen tuulen käydessä, laskivat sitte saareen, johon kiinnittivät veneen ja menivät maihin. Pedro oli ottanut kaikellaisia makeisia mukaan tytölle, hän jakeli niitä pelonsekaisella ilolla ja otti esiin huilunsa ja soitti. Hetkiseksi unohti tyttö surunsa, katsellessaan hänen iloaan ja kun heikkojen ihmisten ilo aina tekee surumieliseksi, rupesi hän pitämään tuosta miehestä.

Tämän perästä salasi hän äidiltään uutta, vakituista salaisuutta ja se johti pian siihen, että hän piti äitiä kaiken ulkopuolella. Gunlaug ei kysellyt; hän luotti kokonaan, kunnes kerran ei enään luottanut ensinkään.

Mutta Ödegaardiltakin salasi Petra siitä päivästä lähtien paljon asioita, sillä hän vastaanotti Pedro Ohlsenilta paljon lahjoja, Ödegaardkaan ei kysellyt, koko opetus siirtyi päivä päivältä pitemmän matkan päähän. Petra oli siis jakautunut kolmen välille; toisen luona ei hän puhunut toisesta ja jokaiselta salasi hän erityisesti jotakin.

Tämän kaiken aikana oli hän, itsekään tietämättään, tullut täysikasvuiseksi ja eräänä päivänä ilmoitti Ödegaard hänelle, että hänet piti päästettämän ripille.

Tämä tieto toi tytön mieleen suurta levottomuutta; sillä hän tiesi, että ripillepääsyn mukana loppuisi opetus, ja mitä seuraisi sitte? Äiti antoi rakentaa taloonsa vinttikamaria. Hänen piti ripille päästyä saada oma huone; alituinen nakutus ja vasaroiminen muistutti hänelle sitä tuskallisesti. Ödegaard näki hänen käyvän yhä hiljaisemmaksi ja hiljaisemmaksi, silloin tällöin huomasi hän niinikään hänen itkeneen. Asioiden ollessa tällä kannalla teki uskonnonopetus suuren vaikutuksen, vaikka Ödegaard huolellisesti vältti kaikkea, mikä saattoi häntä liikuttaa. Siitä syystä lopetti hän noin pari viikkoa ennen ripillepääsyä opetuksen, lyhyesti ilmoittamalla, että tämä oli viimeinen tunti. Sillä hän tarkoitti viimeistä tuntia, jonka hän antoi, vastakin kyllä tulisi hän pitämään huolta tytöstä, vaikka toisten kautta. Tyttö jäi kun jäikin istumaan paikoilleen, veri pakeni hänen kasvoiltaan, silmät eivät päässeet riistäytymään irti ja ehdottoman liikutuksen vallassa riensi Ödegaard perustelemaan menettelyään:

— Eiväthän kaikki nuoret tytöt ripille päästessään ole täysikasvuisia; — mutta kai sinä tunnet, että olet.

Jos tyttö olisi seisonut suuren tulen loimussa, ei hän olisi voinut lehahtaa punaisemmaksi kuin hän tuli kuullessaan nämä sanat; povi aaltoili, silmät katsoivat epävarmoina ja täytyivät kyynelillä ja kuin takaa-ajajaa paeten kiirehti Ödegaard sanomaan:

— Jatkammeko ehkä sitte kuitenkin? Vasta jälkeempäin hän tiesi mitä oli ehdottanut; se oli väärin; hän tahtoi paikalla ottaa sanansa takaisin; mutta tyttö nosti jo silmänsä hänen puoleensa, ei hän huulin lausunut iloansa, mutta sitä ei voimakkaammin olisi voinut ilmaista. Puolustaakseen itseään omissa silmissään jonkun syyn perustuksella, kysyi hän:

— Varmaan sinä nyt erityisesti haluat päästä johonkin työhön — siinä hän kumartui hänen puoleensa — johonkin, johon tunnet kutsumusta, Petra?

— Ei, vastasi tyttö niin kiireesti, että Ödegaard punastui ja jähtyneenä painui takaisin vuosien

vanhoihin mielteisiinsä; tytön odottamaton vastaus oli herättänyt ne takaisin eloon.

Jotakin omituista työssä liikkui, sen hän epäamättömästi oli huomannut jo silloin kun Petra oli lapsi ja hän näki hänen laulaen marssivan kaupungin poikakomppaniojen etunenässä. Mutta jota kauvemmin hän häntä opetti, sitä vähemmin sai hän selkoa hänen lahjoistaan. Ne kyllä ilmenivät joka liikkeessä; kaikki mitä hän ajatteli ja tahtoi, sen sielu ja ruumis kyllä osoittivat, molemmat yhdellä haavaa, voimakkaasti ja aina kauneuden heijastuksessa. Mutta puettuina sanoihin ja varsinkin kirjoitettuina, tuli niistä pelkkää lapsellisuutta. Koko tyttö oli kuin paljasta mielikuvitusta, mutta Ödegaard piti sitä levottomuutena. Tyttö oli hyvin ahkera, mutta hänen lukemisensa päätarkoituksena oli päästä eteenpäin, eikä oppia; se mikä seisoj seuraavalla sivulla, kiinnitti enintään hänen mieltään. Hänellä oli uskonnollista tunnetta, mutta ei, kuten rovasti sanoi "taipumusta uskonnolliseen elämään" ja Ödegaard oli usein huolissaan hänestä. Nyt katseli Ödegaard juuri asioita lähtökohdasta; ehdottomasti siirtyivät hänen ajatuksensa kiviportaiden eteen, missä hän oli ottanut tytön hoitoonsa; hän kuuli äidin terävän äänen laskevan vastuunalaisuuden hänen hartioilleen, siksi että hän oli maininnut Jumalan nimen. Asteltuaan muutaman kerran edestakaisin, sai hän kootuksi mielenmalttinsa.

— Nyt minä lähden ulkomaille, lausui hän jonkun verran arasti; — olen pyytänyt sisariani ottamaan sinut huostaansa sille aikaa, ja kun minä palaan, ajatteleme asiaa likemmin. Hyvästi! — Näemme toisemme kyllä vielä ennenkuin minä matkustan!

Hän astui niin äkkiä seuraavaan huoneeseen, ettei Petra saanut edes antaa hänelle kättä.

Hän näki hänet siellä missä vähintään oli odottanut häntä näkevänsä, nimittäin papinpenkissä kuorin luona, ihan hänen edessään, kun hän lapsiparvessa seisoj lattialla. Se kiihoitti häntä niin, että hänen ajatuksensa pitkän aikaa harhailivat poissa pyhästä toimituksesta, johon hän nöyränä ja rukoillen oli valmistautunut. Ödegaardin vanha isäkin seisahtui pitkään katselemaan poikaansa, kun hän astui esiin alkamaan. Pian piti Petran vielä kerran pelästyä kirkossa; sillä vähän alempana istui Pedro Ohlsen uusissa, kankeissa vaatteissaan; hän kurotti paraikaa kaulaansa katsellakseen poikien päiden yli tyttöparveen, häntä! Samassa hän kuitenkin taas sukelsi alas; mutta alituisesti näki Petra hänen kurottavan ohuttukkaista päätään, samassa taas sukeltaakseen näkyvistä; se johdatti Petran ajatuksia muualle, hän ei olisi tahtonut katsoa, mutta hän näki vaan, ja nyt — juuri kun muut olivat mielenliikutuksissaan, monet niin että itkivät — näki Petra kauhistukseksi Pedron nousevan ylös, suu ja silmät kankeina, ammollaan: hän pelästyy, ei pääse istuutumaan eikä liikkumaan; sillä hänen edessään seisoo Gunlaug pää pystyssä, koko pituudessaan. Petraa puistatutti, kun hän näki äitinsä; sillä hän oli valkoinen kuin alttariliina. Hänen mustat, kiharat hiuksensa näyttivät nousevan pystyyn ja silmiin tuli äkkiä poistoyöntävä voima, ikäänkuin ne olisivat tahtoneet sanoa: "pois työstäni, mitä sinä hänestä tahdot!" Pedro lyhyhistyikin penkille tämän katseen alla ja hetkisen perästä hiipi hän pois kirkosta.

Sitte sai Petra rauhan ja jota enemmän toimitus edistyi, sitä voimakkaammin riisti se hänet mukaansa. Ja kun hän vannottuaan valansa palasi paikoilleen ja kyynelten läpi katsoi Ödegaardiin, joka oli likimpänä kaikkia hänen hyviä päätöksiansä, silloin teki hän sydämessään sen lupauksen, ettei antaisi hänen luottamuksensa joutua häpeään. Ja se uskollinen silmä, joka loistaen tähtäsi takaisin tyttöön, näytti anovan samaa; mutta kun tyttö oli päässyt penkkiinsä ja vielä kerran haki häntä, oli hän poissa. Pian asteli hän kotiin päin äitinsä kanssa, joka matkalla lausui:

— Nyt minä olen tehnyt mitä minulle tulee; — nyt saa Jumala tehdä loput.

Kun he molemmat yksinään olivat syöneet, sanoi hän taas nousten:

— Taitaa pitää lähteä tästä sen papinpojan luo. Enhän minä tiedä mitä siitä tulee, mitä hän hommaa, mutta hyvää hän kai on tarkoittanut. Pane taas päällesi, lapsi!

Tie kirkolle, jota he niin usein yhdessä olivat astelleet, kulki kaupungin yläpuolella, mutta kadulla eivät he koskaan olleet kulkeneet yhdessä. Tuskinpa äiti, palattuaan kaupunkiin, lienee kadulla ollutkaan. Mutta nyt hän kääntyi sinne, hän tahtoi kulkea koko kadun mitan, tahtoi kulkea sen täysikasvaneen tyttärensä kanssa!

Konfirmationipyhän iltapäivällä on tuollainen pieni kaupunki aina liikkeellä; kuljetaan talosta taloon onnittelemassa, tai katua ylös alas, näyttäytymässä ja katselemassa väkeä. Joka askeleelta pysähtytään tervehtimään, paiskataan kättä ja lausutaan hyviä toivotuksia; köyhän lapsi tulee rikkaan käytetyissä vaatteissa ja häntä viedään kiittämään niistä. Kaupungin merimiehet ulkomaalaisissa vaatteissaan, lakki kallella päässä, ja kaupungin keikarit, kaupapalvelijat, kulkivat ryhmissä, kaikkia tervehtien; latinakoulun keskenkasvuiset pojat, jokainen pidellen käsikoukussa parhainta ystävänsä maailmassa, honkkeloivat perässä, riehakasti arvostellen muita; — mutta tänä päivänä täytyi kaikkien nöyrästi väistyä kaupungin leijonaa, nuorta kauppiasta, kaupungin rikkainta miestä, Yngve Voldia, joka juuri oli palannut Espanjasta, valmisna huomispäivästä ottamaan käsiinsä äitinsä suuren kalakaupan.

Vaalea hattu vaaleilla hiuksilla loisti hän kadulla niin että nuoret rippilapset miltei joutuivat unohduksiin. Kaikki toivottivat häntä tervetulleeksi, hän puhui kaikkien kanssa, hymyili kaikille. Vaalea hattu vaaleilla hiuksilla vaelteli katua ylös, alas ja valoisa nauru kuului. Kun Petra ja hänen äitinsä tulivat ulos, kohtasivat he hänet ensimmäiseksi ja, ikäänkuin he todella olisivat tönäisseet häntä, peräytyi hän Petraa, jota ei tuntenut entisekseen.

Hän oli kasvanut pitkäksi, ei äidin mittaiseksi, mutta kuitenkin pitemmäksi useimpia muita, hän oli käynyt siroksi, sorjaksi, reippaaksi — hän oli kuin äiti eikä kuitenkaan äiti, alituisesti vaihdella välähdellen. Itse nuori kauppiaskaan, joka yhä seurasi, ei enään pystynyt vetämään kävelijäin katseita puoleensa; äiti ja tytär yhdessä olivat oudompi näky. He astelivat nopeasti, tervehtimättä, koska muut kuin merimiehet heitä harvoin tervehtivät. Vielä nopeammin he kuitenkin palasivat takaisin, sillä he olivat kuulleet Ödegaardin jo lähteneen kotoa höyrylaivalle, jonka juuri piti lähteä. Varsinkin piti Petra kiirettä. Hänen täytyi, hänen täytyi saada sanoa hänelle hyvästi ja kiittää häntä ennenkuin hän läksi. Pahasti hän teki, kun sillä tavalla läksi hänen luotaan! Hän ei huomannut ketään niistä, jotka katselivat häntä; hän näki laivan savun kattojen yläpuolella, ja se näytti etenevän. Kun he tulivat sillalle, läksi laiva juuri liikkeelle ja itku kurkussa riensi Petra etemmä puukujaan, hän juoksi enemmän kuin käveli ja äiti asteli perässä. Koska laiva oli tarvinnut aikaa kääntyäkseen satamassa, jäi hänelle kyllä aikaa juosta vuonolle, nousta kivellet ja siinä huiskuttaa nenäliinaansa. Äiti jäi puukujaan eikä lähtenyt rantaan asti; Petra huiskutti — nosti kättään korkeammalle ja korkeammalle; mutta kukaan ei huiskuttanut takaisin.

Silloin ei hän enään jaksanut hillitä itseään, vaan itkun takia täytyi hänen lähteä ylempää tietä kotiin. Äiti seurasi, mutta ääneti. Kyynelten vallassa, ympärilleen katsomatta, tuli hän vinttikamariin, jonka äiti tänään oli hänelle lahjoittanut ja jossa hän tänä yönä oli nukkunut ensi kerran ja aamulla niin täynnä riemua pukeutunut uusiin vaatteisiinsa; hän ei tahtonut mennä alas, vaikka sinne oli tullut merimiehiä ja vieraita, hän riisui rippipukunsa, hän istui vuoteensa laidalla myöhään yöhön eikä mikään hänestä tuntunut niin onnettomalta kuin tulla täysikasvaneeksi.

NELJÄS LUKU.

Heti konfirmationin perästä läksi hän eräänä päivänä Ödegaardin sisarten luo, mutta huomasi pian, että Ödegaard oli mahtanut erehtyä; sillä rovasti ei ollut häntä näkevinään ja tyttäret, molemmat Ödegaardia vanhemmat, pysyivät kankeina. He tyytyivät veljen puolesta antamaan niukkoja tietoja siitä mihin Petran nyt oli ryhtyminen. Koko aamupäivän piti hänen ottaa osaa taloustoimiin eräessä talossa kaupungin ulkopuolella ja iltapäivällä käydä neulomakoulua, yöt hänen piti viettää kotona, samoin syödä aamiaista ja illallista. Hän teki kuten oli määrätty ja viihtyi aika hyvin niin kauvan kuin puuha oli uutta, mutta myöhemmin ja varsinkin kesällä, se rupesi häntä ikävystyttämään; sillä tähän aikaan oli hän tottunut istumaan metsässä kaiken päivää, hän oli lukenut kirjojaan, joita hän nyt sydämestään kaipasi, kuten kaipasi Ödegaardia, kuten kaipasi puhekumppania. Seuraus oli, että hän vihdoin otti puhekumppanin mistä löysi. Siihen aikaan tuli neulomakouluun nimittäin nuori tyttö, jonka nimi oli Liisa Let, nimittäin Liisa, mutta ei Let; sillä Let oli ollut nuori kadetti, joka käydessään kotona joululomalla, oli mennyt hänen kanssaan kihloihin, kun hän vasta oli koulutyttö. Liisa vakuutti niin totta kuin hän eli, ettei siinä ollut perää ja rupesi itkemään heti kun asiaa mainittiin, mutta Liisa Letiksi häntä senjälkeen sanottiin kun sanottiinkin. Pieni, reipas Liisa Let itki usein ja nauroi usein, mutta sekä itkiessään että nauraessaan ajatteli hän rakkautta. Uudet, oudot ajatukset täyttivät pian mehiläisparvena koko neulomakoulun; kun käsi ojentui ottamaan lankarullaa, kosi se ja rulla suostui tai antoi rukkaset; neula meni kihloihin langan kanssa ja lanka uhrautui piste pisteeltä julman neulan hyväksi; se joka pisti sormeensa, vuodatti sydänverensä, se, joka vaihtoi neulaa, oli uskonon. Jos kaksi tytöistä kuiskaili keskenään, puhuivat he jostakin ihmeellisestä tapahtumasta; pian rupesi kaksi uutta tyttöä kuiskaillemaan, sitte taas kaksi uutta; jokaisella oli oma uskottunsa ja salaisuuksia oli tuhansia; se oli ihan sietämätöntä.

Kerran iltapäivällä hämärissä — kun tuli sellaista hienoa sadetta, josta sanotaan että sataa tuhuttaa, seisoi Petra suuri huppuliina päässä kotitalonsa edustalla ja katseli etehiseen, jossa nuori merimies seisoi valssin säveltä vihellelleen. Tyttö piteli molemmin käsin huppuliinaa kireästi leukansa alla niin että vain silmät ja nenä näkyivät, mutta merimies huomasi selvästi, että hän vilkutteli silmää hänelle, ja merimies hypähti heti paikalla sinne missä hän seisoi.

— Kuule Gunnar, tuletko kävelemään?

— Mutta sataa.

- Vähät siitä! ja he astuivat pienelle talolle ylempänä.
- Osta minulle pari leivosta — niitä, joissa on vispilöityä kermaa.
- Aina sinä tahdot leivoksia.
- Sellaisia, joissa on vispilöityä kermaa!

Merimies tuli puodista ja toi muutamia leivoksia; tyttö pisti esiin toisen kätensä huppuliinan sisästä, otti leivokset ja asteli syöden eteenpäin. Kun he olivat päässeet palasen matkaa kaupungista, sanoi hän, ojentaen hänelle leivoskappaletta:

— Kuules, Gunnar, me olemme aina pitäneet toisistamme niin paljon; minä olen aina pitänyt sinusta eninteen kaikista pojista! Sinä et sitä usko? Mutta minä vakuutan sen, Gunnar! Ja nyt sinä olet aliperämies ja kuljetat pian laivaa. Nyt sinä minusta voisit mennä kihloihin, Gunnar! — Hyvä ystävä, etkö sinä syökkään sitä leivosta?

— En, minä olen ruvennut pureskelemaan tupakkaa.

— Vai niin, ja mitä sinä sitte vastaat?

— Eihän sillä niin kiirettä ole.

— Eikö ole kiirettä? Ylihuomennahan sinä matkustat!

— Niin, mutta tulenhan minä takaisin.

— Mutta sitä ei kukaan tiedä, onko minulla silloin aikaa, sillä et sinä sitä tiedä missä minä silloin voin olla.

— Vai sinulla siis olisi kiire?

— Niin, Gunnar, pitäisihän sinun se ymmärtää, mutta — sinä olet aina ollut niin typerä, sentähden ei sinusta tullutkaan muuta kuin merimies.

— En minä kadu kauppojani; aika hyvät päivät sillä merimiehellä vaan on.

— Niin, sinun äidilläsihän on laivoja. Mutta mitä sinä tähän sanot? Sinä olet sitte niin hidas!

— Niin, mitäs minä sanon?

— Mitäkö sinä sanot? Hahhahhaa, — ehket sinä huoli minusta!

— Sinä tiedät hyvästi, Petra, että minä tahdon. Mutta minä en luule voivani olla sinusta varma.

— Kyllä Gunnar, minä tulen olemaan sinulle niin uskollinen, niin uskollinen!

Mies seisoi hetkisen hiljaa.

— Annappas kun minä katson sinua silmiin!

— Minkätähden?

— Tahdon nähdä, tarkoitatko totta.

— Luuletko sinä minun tässä leikkiä laskevan, Gunnar! ... hän oli suuttunut ja nosti liinaa.

— No niin, Petra, jos sinä tarkoitat oikein täyttä totta, niin anna minulle suudelma, sillä siitä ainakin tietää mikä se on.

— Oletko hullu? ja tyttö veti liinan huppuun ja meni eteenpäin.

— Odota, Petra, et sinä *sitä* ymmärrä. Kun me olemme kihlattuja...

— Ole sinä hiljaa siinä!

— Niin, mutta kyllä minä luulisin tavat tietäväni, sillä mitä elämäkokemukseen tulee, voitan minä sinut monin kerroin. Ajattele mitä kaikkia minä olen nähnyt...

— Olet nähnyt niinkuin tomppeli näkee ja puhut niinkuin olet nähnytkin.

— Mitäs sinä, Petra, sitte kihlatuilla tarkoitat? Oikein minun pitää sitä kysyä, sillä ei siitä kai sentään

mitään ole, että juostaan ylös mäkiä, toinen toisen perässä.

— Ei, totta se on, naurahti tyttö ja pysähtyi. — Mutta kuule nyt, Gunnar, sillaikaa kun me tässä seisomme puhkimassa — huhhuh! — sanon minä sinulle miten kihlatut elävät. Niin kauvan kun sinä olet kaupungissa, pitää sinun odottaa neulomakoulun ulkopuolella joka ilta ja saattaa minut kotiin ovelle, ja jos minä olen ulkona jossakin muualla, pitää sinun odottaa kadulla, kunnes minä tulen. Mutta kun sinä olet matkustanut pois, pitää sinun kirjoittaa minulle. Ja ostaa lahjoja ja lähettää minulle. Se on totta: kaksi sormusta, toisessa *sinun* nimesi ja toisessa *minun* ja vuosiluku ja päivämäärä, meidän täytyy antaa toisillemme; mutta minulla ei ole yhtään rahoja, niin että sinä saat ostaa ne molemmat.

— Sen minä kyllä teen, mutta...

— Mikä *mutta* nyt taas?

— Herranen aika, minä vaan ajattelin, että sitte minun täytyy saada mitta sinun sormestasi.

— Sen sinä kyllä heti saat! ja tyttö repäisi irti heinän, mittasi ja puraisi poikki. — Mutta älä nyt heitä sitä pois!... Merimies pani mitan paperipalaseen ja paperin muistikirjaansa; Petra seurasi silmillään että muistikirja taas joutui hyvään talteen. — Lähdetään sitte, en minä enään viitsi seisoa tässä.

— Mutta kyllä tämä minusta on niinkuin vähän noloa, Petra.

— Niin, jollet sinä tahdo, ukkoseni, niin yhtäkaikki!

— Tietysti minä tahdon. Eihän *siitä* ole kysymystä; — mutta enkö minä saa edes painaa kättäsi?

— Minkätähden?

— Sen merkiksi vaan, että me nyt todella olemme kihloissa.

— Sellaisia hullutuksia! Onko se sitte varmempaa jos painaa toisen kättä? — Mutta paina vaan mielelläsi, tuossa on käsi! — Ei kiitoksia, ei mitään puserruksia, ukkoseni!

Hän veti käden takaisin huppuliinaan, mutta samassa hän äkkiä nosti liinaa niin että kasvot kokonaan näkyivät:

— Jos sinä, Gunnar, jollekin sanot tämän, niin minä sanon, ettei se ole totta, nyt sinä sen tiedät! ... hän nauroi ja asteli mäkeä alas. Hetkisen perästä hän Pysähtyi ja sanoi: — huomenna päättyy neulomakoulu vasta kello 9, niin että sinä silloin saat seisoa puutarhan takana.

— Hyvä.

— Niin, mutta nyt sinun täytyy lähteä.

— Etkö sinä tahdo antaa minulle edes kättäsi jäähyväisiksi?

— En minä ymmärrä mitä sinä aina siitä kädestä; — ei, nyt et sinä saa sitä. Hyvästi! huusi hän ja karkasi tiehensä.

Seuraavana iltana laittoi hän niin että jäi viimeiseksi neulomakouluun. Kello oli jo tulossa kymmenen, kun hän läksi, mutta — hänen tullessaan puutarhan taakse, ei Gunnar ollut siellä. Hän oli voinut kuvitella kaikkia muita vastuksia, muttei tätä; hän loukkaantui niin, että jäi odottamaan, vaan voidakseen oikein antaa hänelle, kun hän vihdoin tulisi. Muuten hänellä, siellä kävellessä puutarhan takana, oli hyvää seuraa; sillä kauppiaiden lauluseura oli juuri ruvennut pitämään harjoituksiaan talossa ihan likellä, ikkunat auki; espanjalainen laulu tuuditteli lauhassa illassa hänen ajatuksiaan niin kauvan, kunnes hän oli Espanjassa ja kuuli laulun kaikuvan kunniakseen avonaiselta parvekkeelta. Espanjaan hänen halunsa paloi; sillä joka kesä saapuivat tummat espanjalaiset laivat satamaan, espanjalaiset laulut kaduille ja Ödegaardin seinällä riippui joukko kauniita kuvia Espanjasta, ehkäpä hän taas oli siellä ja Petra oli hänen luonaan! Mutta hänen täytyi äkkiä palata kotiin, sillä tuolta omenapuun takaa tulla tupsahti vihdoinkin Gunnar. Tyttö syöksyi häntä vastaan, mutta ei se ollutkaan Gunnar, vaan Espanjasta vasta palannut vaalea hattu vaaleilla hiuksilla.

— Hahhahhah, helisi vaalea nauru, — toisenako te pidätte minua?

Tyttö kielsi kiireesti ja kiivaasti ja läksi juoksemaan, mutta mies tuli perässä ja puheli yhtämittaa juosten tavattoman nopeasti ja murtaen kuten ihmiset tekevät, jotka käyttävät useita kieliä.

— Niin, kyllä minä pysyn perässä, sillä minä olen mainio juoksija; — ei tämä teitä auta; minun *täytyy* puhua kanssanne, kävelen tässä jo kahdeksatta iltaa.

— Kahdeksatta iltaa!

— Kahdeksatta iltaa, hahhahhah, ja minä olisin valmis kulkemaan kahdeksan iltaa lisää, sillä me kaksi sovimme yhteen, emmekö sovikin? Ei se auta teitä ensinkään, minä en päästä teitä, sillä nyt te väsyitte, minä näen sen.

— Enkä väsy.

— Väsyttöpä!

— Ei, en.

— Kyllä! Te väsyitte. Tai puhukaappa, jollette ole väsyksissä.

— Hahhahhah!

— Hahhahhah! Se ei ole mitään puhumista! ja siihen he pysähtyivät.

He vaihtoivat kiireesti muutamia kompalauseita, puoleksi leikillä, puoleksi tosissaan; sitte rupesi mies ylistämään Espanjaa, toinen kuva seurasi toista; vihdoin sätti hän pikkukaupunkia joka lepäsi heidän jalkojensa alla. Alussa seurasi Petra loistavin silmin, sitte humisi hänen korvissaan, silmien liittäessä ylös, alas kultavitjojen perässä, jotka kaksinkerroin riippuivat nuorukaisen kaulalla.

— Niin sen, virkkoi hän kiireesti ja veti esiin viimeisen mutkan vitjoja, joissa riippui kultainen risti, — sen minä tänä iltana otin kaulaani, näyttääkseni lauluseurassa. Se on Espanjasta. Teidän pitää kuulla sen historia! ja sitte hän kertoi: — kun minä kävin Etelä-Espanjassa, jouduin ampumajuhlille ja voitin tämän palkinnon. Se ojennettiin minulle juhlassa seuraavin sanoin: "viekää se Norjaan ja lahjoittakaa Espanjan kavaljeereilta kunnioittavana tervehdystenä kauneimmalle naiselle kotiseudullanne." Sitte kuului huutoja ja fanfareja, liput liehuivat, kavaljeerit taputtivat käsiään ja minä vastaanotin lahjan.

— Ei mutta kuinka mainiota! puhkesi Petra puhumaan; sillä hänen silmissään loisti paikalla espanjalainen juhla espanjalaisine väreineen ja lauluineen, espanjalaiset seisoivat ruskeina viinivuorten alla ilta-auringossa, antaen ajatustensa liidellä kauneimman naisen luo lumimaissa. Tuo nuori mies oli kaikkinen outoine hätiköimisineen ja itserakkauksineen hyväntahtoinen nuorukainen ja siihen hän nyt jäi seisomaan ja kertomaan hänelle. Kuva toisen perästä lisäsi hänen kaipaustansa ja aivan siirtyneenä ihmemaahan, alkoi hän hyräillä espanjalaista laulua, jonka juuri oli kuullut ja vähitellen rupesivat jalat liikkumaan sen tahtiin.

— Mitä? te osaatte tanssia espanjalaisia tansseja! huusi nuorukainen.

— Osaan! hyräili tyttö tanssin tahtiin ja näpäytti sormiaan jäljitelläkseen kastanjetteja; sillä hän oli nähnyt espanjalaisten merimiesten tanssivan.

— *Te ansaitsette espanjalaisen kavaljeerien lahjan!* huudahti nuorukainen, ikäänkuin valoisan ajatuksen sytyttämänä. — Te olette kaunein nainen minkä minä olen nähnyt! ja nuori mies oli nostanut kultavitjat kaulastaan ja viskasi ne kevyin käsin moneen kertaan tytön kaulaan, ennenkuin hän ehti sitä käsittääkään. Mutta *kun* hän sen käsitti, vetäytyi omituinen tumma häpeän puna hänen kasvoilleen ja kyyneleet olivat puhkeamaisillaan silmiin — kunnes nuori mies, joka oli langennut ihmeestä ihmeeseen, vihdoin rupesi mitä syvimmin häpeämään tekoaan eikä enään ensinkään tietänyt mitä tahtoi, vaan ainoastaan tunsu, että hänen nyt on lähteminen.

Vielä kello kaksitoista seiso i tyttö avonaisen vinttikamarinsa ikkunan ääressä, vitjat kädessä. Syyskesän yö lepäsi lauhana yli kaupungin ja vuonon ja kaukaisten tunturien; kadulta kuului taasen se espanjalainen laulu; sillä lauluseura oli saattanut Yngve Voldia kotiin. Sanat kuuluivat selvään; niissä puhuttiin seppeleestä. Vain kaksi ääntä lauloi sanoja, muut antoivat huulin kitaran säestystä:

Solmisiin seppelen, aattelin sua;
ota ota sepele, muistele mua!

Heinistä vihannin
sulle, sa ihanin;
liljoista lempehin
sulle, sa hempehin;
umpuista uhkehin
sulle, sa muhkehin;
lehdykkä ainosin
sulle, sa kainosin!

Solmisiin seppelen, aattelin sua;
ota, ota sepele, muistele mua!

Kun tyttö aamulla avasi silmänsä, oli hän ollut metsässä, jota aurinko valaisi joka kulmalta ja jossa kaikki puut olivat niisanottua kultasadetta; niiden pitkät, vaaleat tertut miltei koskettivat häntä, kun hän siipaisi läpi. Heti paikalla muistuvat vitjat hänen mieleensä, hän otti ne ja ripusti kaulaansa paidan yli. Sitte pani hän mustan huivin paidan päälle ja ripusti vitjat sen päälle, sillä ne näyttivät mustaa vastaan kauniimmilta. Sängyssään istuen katseli hän kaiken aikaa kuvaansa pienessä käsipeilissä: — oliko hän todella niin kaunis? Hän nousi ylös kampaamaan hiuksiaan ja sitte taas katselemaan kuvaansa, mutta muisti samassa äidin, joka ei tietänyt mitään, jonkatähden hän rupesi kiirehtimään, sillä täytyihän hänen rientää kertomaan. Juuri kun hän oli valmis ja ripustamaisillaan vitjat kaulaansa, johtui hänen mieleensä, mitä äiti mahtaakaan sanoa, mitä kaikki ihmiset mahtavat sanoa ja mitä hän vastaa, kun he kysyvät, miten hän kantaa näitä kallisarvoisia vitjoja. Koska kysymys oli hyvin mahdollinen, palasi se yhä vakavampana ja vakavampana, kunnes hän haki esiin pienen rasian, pani vitjat siihen, pisti rasian taskuunsa — ja tunsu ensi kerran eläessään olevansa köyhä.

Sinä aamupäivänä ei hän joutunut sinne minne oli aikonut; sillä hän jäi, vitjat kädessä, istumaan mäelle kaupungin ulkopuolelle, miltei siihen paikkaan missä oli saanut vitjat, ja hänellä oli tunne ikäänkuin olisi vitjat varastanut.

Illalla odotti hän puutarhan takana Yngve Voldia vielä kauvemmin kuin hän edellisenä iltana oli odottanut Gunnaria; hän tahtoi antaa vitjat hänelle takaisin. Mutta kuten laiva, jolla Gunnar kulki, odottamatta oli irroitannut ankkurinsa edellisenä päivänä, koska se seuraavasta kaupungista oli saanut erinomaista lastia, niin täytyi Yngve Voldinkin, joka omisti laivan, tänäpäpä lähteä matkaan samoissa asioissa, hän päätti toimittaa paljon asioita yhteen kyytiin, jonkatähden hän viipyi poissa kolme viikkoa.

Näinä kolmena viikkona olivat vitjat vähitellen siirtyneet taskusta piironginlaatikkoon ja sieltä taasen kääreeseen ja kääre salaiseen paikkaan. Mutta tyttö itse siirtynyt toisesta nöyryyttävästä huomiosta toiseen. Ensi kerran hän täysin käsitti eron kaupungin hienojen naisten ja itsensä välillä; nämä olisivat voineet käyttää vitjoja ilman että kukaan olisi kysynyt heiltä mistä ne ovat. Mutta sellaiselle naiselle ei Yngve Vold ollut uskaltanut antaa vitjoja, samalla tarjoamatta kättään. Mutta Kalastajatytölle hän uskalsi. Jos hän olisi tahtonut antaa hänelle jotakin, niin miksei hän sitte antanut sellaista, jota hän olisi voinut käyttää? vaan hän oli sitä syvemmin tahtonut pilkata häntä antamalla sellaista, jota ei hän voinut käyttää. Tarina tuosta "kauneimmasta" mahtoi olla tehty; sillä jos vitjat siitä syystä olisivat olleet hänelle aiotut, niin ei hän olisi tullut illalla ja salaa. — Suuttumus ja häpeä kaivelivat sitä syvemmin, kun hän oli totuttanut itsensä pois uskomasta asioitaan kenellekään. Ei siis kumma, että hän, kun ensi kerran tapasi sen, jonka ympärillä koko suuttumus ja kaikki häpeän ajatukset kieppuivat, lensi niin polttavan punaiseksi, että nuorukaisen täytyi ymmärtää hänet väärin; ja kun tyttö sen ymmärsi, kävi hän entistäänkin punaisemmaksi.

Kiireesti riensi hän kotiin, riuhtaisi käsiinsä vitjat ja asettui, vaikka vielä oli päivä, kaupungin ulkopuolelle odottamaan häntä: nyt hänen piti kun pitikin saada takaisin vitjat! Hän oli varma, että hän tulee; sillä hänkin oli punastunut, nähdessään Petran ja olihan hän koko ajan ollut poissa. Mutta pian alkoivat nämä ajatukset puhua nuoren miehen eduksi: hän ei olisi punastunut, jos tyttö olisi ollut hänelle yhdentekevä; hän olisi tullut aikaisemmin, jos aikaisemmin olisi ollut kotona. Rupesi jo hämärtämään; sillä näinä kolmena viikkona olivat päivät lyhentyneet aika lailla. Mutta hämärän mukana vaihtuvat usein ajatuksemme. Tyttö istui ihan tien vierellä puiden välissä; hän saattoi nähdä, mutta häntä ei näkynyt. Kun jonkun aikaa oli kulunut eikä nuorta miestä kuulunut, rupesivat vastakkaiset tunteet jo leimahtelemaan; tyttö kuunteli milloin suutuksissaan, milloin peloissaan; hän kuuli jokaisen tulijan askeleet pitkän aikaa ennenkuin hän hänet näki, mutta se ei koskaan ollut Yngve. Linnut, jotka unen horroksissa siirtyivät paikasta toiseen lehtien lomassa, saattoivat häntä pelästyttää, sellaisessa jännityksessä hän istui; joka ääni kaupungista, joka huuto veti hänen huomionsa puoleensa. Suurella laivalla nostettiin laulaen ankkuria; sen piti yöksi lähteä liikkeelle, käyttääkseen hyväkseen ensi aamutuulta. Kunpa hänkin pääsisi aavalle merelle! Hän niin ikävöi! Laulu kävi hänen omakseen, sointuvat sävelet antoivat voimaa nousta, minne, mihin? — Samassa oli vaalea hattu tiellä, ihan hänen edessään; hän karkasi ylös ja läksi ilman muuta juoksemaan, mutta juostessaan hän huomasi, ettei olisi pitänyt juosta; virheitä tuli, toinen toisen perästä, sentähden hän jäi seisomaan. Kun Yngve astui sinne missä hän seisoi puiden välissä, hengitti hän niin, että Yngve kuuli joka hengenvedon ja sama mahti, joka edellisellä kerralla tytön reippaudessa oli vaikuttanut häneen, vaikutti häneen tänään hänen pelossaan. Hyvin nolon ja pelästyneen näköisenä kuiskasi hän:

— Älä pelkää!

Mutta tyttö vapisi, sen hän näki. Hän tahtoi antaa hänelle luottamusta ottamalla hänen kätensä, mutta tuntiessaan hänen kätensä ensi kosketuksen, hypähti tyttö kuin tulen polttamana — ja läksi uudelleen menemään — Yngven jäädessä seisomaan.

Hän ei juossut kauvas, hänen keuhkoissaan ei ollut ilmaa, hänen ohimonsa tykkivät, polttivat, rinta oli särkymäisillään, hän painoi käsiä sitä vastaan — ja kuunteli. Hän kuuli askelia nurmelta ja lehtien

risahtelevan, Yngve tuli suoraan kohti, näkikö hän hänet? Ei, hän ei nähnyt? — Kyllä hän näki! — Ei, hän astui ohitse! Tyttö ei pelännyt, ei sentähden; mutta hänessä raivosi kapina, ja kun hän tunsi olevansa turvassa, kadotti hän samalla jännityksen kanssa voimansa: hän kaatui väsymyksen ja tyhjyyden tunteen painamana maahan ja meni tainnoksiin.

Pitkän ajan perästä nousi hän ja läksi hitaasti astelemaan alaspäin, pysähteli ja asteli, ikäänkuin kaikkea määrää vailla. Kun hän taasen pääsi tielle, istui Yngve siellä kärsivällisesti odottaen. Nyt hän nousi. Tyttö ei ollut häntä huomannut, hän kulki kuin sumussa, hänen suustaan ei päässyt pienintäkään ääntä, hän ei liioin liikahtanut, pani vain kädet silmilleen ja itki. Tämä valtasi Yngve Voldin niin, että hänen muuten niin liikkuva kielensä mykkeni. Vihdoin virkkoi hän oudolla varmuudella:

— Tänä iltana puhun äidilleni; huomenna pitää kaiken olla selvillä ja muutaman päivän perästä sinä lähdet ulkomaille tulemaan vaimokseni.

Hän odotti vastausta, ainakin hän odotti, että tyttö nostaisi silmänsä, mutta hän ei tehnyt sitä. Yngve selitti sen omalla tavallaan:

— Et vastaa mitään? Et voi vastata! Hyvä! — Luota minuun, sillä tästä päivästä lähtien olet omani! — Hyvää yötä! ja Yngve läksi.

Tyttö jäi kuin sumuun seisomaan, pieni pelko luisui sumuun ja pyrki sitä hajoittamaan, mutta taas oli sumua.

Yhtä voimakkaasti kuin Yngve Vold näinä kolmena viikkona oli täyttänyt hänen ajatuksensa, yhtä voimakkaasti olivat kaikki vivahdukset nyt tarjolla sovittamaan tätä uutta ihmettä uuteen mielikuvitusten sarjaan. Hän oli kaupungin rikkain mies, sen vanhinta sukua, ja hän tahtoi nostaa tytön rinnalleen, mistään välittämättä. Tämä oli niin odottamattomasti toista kuin se mitä hän pitkien aikojen kärsimyksissä ja tuskissa oli ajatellut, että jo senkin täytyi tehdä hänet onnelliseksi! Mutta yhä onnellisemmaksi ja onnellisemmaksi hän kävi jota enemmän hän eläytyi uusiin, joka suhteessa valtaviin oloihinsa. Hän näki olevansa kaikkien vertainen ja likellä kaikkien hämärien kaihojensa määrää! Ensinnäkin hän näki Yngve Voldin suurimman laivan liputettuna odottavan hääpäivänään, hän näki sen laukausten ja ilitulitusten paukuttua ottavan heidät kannelleen ja lähtevän viemään heitä Espanjaan, missä hääaurinko hehkui.

* * * * *

Kun hän seuraavana päivänä heräsi, tuli palvelustyttö kertomaan, että kello oli puoli kaksitoista. Petra tunsi huutavaa nälkää, sai ruokaa, enemmän ruokaa, tunsi päätänsä särkevän, oli väsyksissä ja nukkui uudelleen. Kun hän kello kolmen tienoissa iltapäivällä taasen heräsi, tunsi hän voivansa hyvin; äiti tuli ylös ja sanoi, että hän varmaan oli nukkunut pois taudin; sillä niin hänen itsensä oli tapana tehdä. Mutta nyt Petran täytyi nousta, lähteäkseen neulomakouluun. Petra oli noussut sänkyyn istumaan, pää käden varassa; hän vastasi, ylös katsomatta, ettei hän enään lähde neulomakouluun. Äiti arveli, että hän kai vielä on niinkuin hiukan sekaisin ja läksi alas noutamaan kääröä ja kirjettä, jonka muuan laivapoika oli tuonut. Tuossa lahjat jo tulivat! Petra, joka uudelleen oli pannut pitkälleen, nousi kiireesti ja avasi, yksin jäätyään, jonkinlaisella juhlallisuudella ensin käärön, joka sisälsi parin ranskalaisia kenkiä. Jonkun verran pettyneenä oli hän päästämäisillään ne käsistään, kun ne tuntuivat hiukan painavilta kärjistään. Hän pisti käden kenkään ja veti toisesta esiin pienen käärön, joka oli kiedottu hienoon silkipaperiin: se oli kultainen rannerengas —; ja toisesta niinkään käärön, joka oli huolellisesti tehty ja jossa oli pari ranskalaisia hansikkaita —; ja oikeasta hansikkaasta taas veti hän esiin paperitötterön, jossa oli kaksi sileää kultasormusta. "Nyt jo!" ajatteli Petra, hänen sydämensä sykki, hän katsahti toisen sormuksen sisään, etsien kirjoitusta ja luki aivan oikein: "Petra" sekä vuosiluvun ja päivämäärän — ja toisesta: "Gunnar". Hän kalpeni, viskasi sormukset ja koko käärön permannelle, ikäänkuin ne olisivat polttaneet häntä ja repi auki kirjeen. Se oli päivätty Calais'ssa — ja hän luki:

Rakas Petra!

Tultuamme hyvällä tuulella 51:ltä leveysasteelta 54:lle ja sitte navakalla sivutuulella tänne asti, mikä on harvinaista paremmillekin laivoille kuin meidän, joka on uhkea purjelaiva. Mutta nyt minä kerron sinulle, että koko matkan olen ajatellut sinua ja sitä mikä meidän molempien välillä viimein oli, ja se on ikävää, etten saanut ottaa sinulta hyvästi oikealla tavalla, jonkatähden minä ikävissäni menin laivaan, mutta en sitte koskaan ole unohtanut sinua, paitsi joskus välillä, sillä merimiehen elämä on kovaa. Mutta nyt me olemme tulleet tänne, ja minä olen koko palkallani ostanut lahjoja sinulle ja niilläkin rahoilla, jotka sain äidiltä, niin että nyt ei minulla ole jälellä mitään. Mutta jos minä vaan pääsen, niin tulen yhtä pian kuin lahjat; sillä niin kauvan kuin se on salassa, ei se ole varmaa muille, varsinkaan nuorille miehille, joita on paljon; mutta minä tahdon, että se on

varmaa, niin ettei kukaan pääse puolustamaan itseään, vaan varoo minua. Ainahan sinä voit saada paremman kuin minä, sillä sinä voit saada kenen tahdot; mutta uskollisempaa et koskaan voi saada kuin minä olen. Nyt minä lopetan, sillä minä olen kirjoittanut kaksi arkkia ja kirjaimet käyvät niin suuriksi; sillä sitä työtä minä teen kaikista huonoimmin, mutta minä teen sitä kuitenkin, kun sinä niin tahdot. Ja viimeksi minä vielä sanon sinulle, että se on ihan täyttä totta; sillä jollei se olisi täyttä totta, niin se olisi suuri synti ja siitä voisi tulla onnettomuutta monelle.

Gunnar Ask.
Aliperämies prikillä
"Norjan Perustuslaki".

Suuri pelko valtasi hänet, tuossa tuokiossa oli hän ylhäällä ja vaatepäällä. Hänen täytyi päästä ulos, ikäänkuin sieltä olisi saatavissa neuvo; sillä kaikki oli käynyt epäselväksi, epävarmaksi, vaaralliseksi. Jota enemmän hän ajatteli, sitä enemmän hämäntyti häneltä vyhti, jonkun täytyi auttaa sitä selvittämään, muuten ei hän päässyt irti! Mutta kenelle hän uskalsi uskoutua? Ei kenellekään muulle kuin äidille. Kun hän pitkän taistelun perästä seisoj kyökissä hänen luonaan, peläten, itku kurkussa, mutta lujasti tahtoen olla täysin suora, saadakseen täydellistä apua, sanoi äiti, kääntymättä ja sentähden huomaamatta Petran kasvoja:

— Nyt hän on ollut täällä; hän on palannut kotiin.

— Kuka? kuiskasi Petra ja piteli kiinni, ettei kaatuisi; sillä jos Gunnar nyt oli tullut, niin kaikki toivo oli kumossa. Hän tunsii Gunnarin; hän oli hidas ja hyväluontoinen, mutta kerran suututtuaan oli hän suunniltaan.

— Sinun pitää paikalla lähteä sinne, sanoi hän.

— Sinnekö? vapisi Petra, sillä hän käsitti heti, että silloin hän myöskin oli sanonut sen äidille ja kuinka sitte kävisikään?

— Niin, pappilaan, sanoi äiti.

— Pappilaan? — Ödegaardko on tullut kotiin?

Nyt kääntyi äiti häneen päin.

— Niin, kukas muuten?

— Ödegaard! riemuitsi Petra ja riemun myrsky puhdisti ilman silmänräpäyksessä. — Ödegaard on tullut, Ödegaard, oi hyvä Jumala, hän on tullut! ja tyttö karkasi ulos ovesta ja ylös mäkiä. Hän meni tuiskuna eteenpäin, hän nauroi, huusi ääneen; häntä, häntä hän tarvitsi; jos hän olisi ollut kotona, ei mitään pahaa olisi tapahtunut! Hänen luonaan hän oli turvassa; kun hän vaan ajattelikin hänen korkeaa, valoisaa muotoaan, hänen lempeää ääntään, yksin niitä hiljaisia, kuvarikkaita huoneitakin, joissa hän asui, pääsi hän levollisempaan tahtiin ja tunsii taasen turvallisuutta. Hän rauhoittui ja kokosi itsensä. Mailleen menevä syysilta valaisi kaupunkia ja maisemaa, varsinkin lepäsi vuono mahtavassa valossa; tuolla salmessa hajosivat viimeiset savut siitä höyrylaivasta, joka oli tuonut Ödegaardin. Oi, pelkkä se tieto, että hän taas oli kotona, teki Petran hyväksi, terveeksi, voimakkaaksi; hän rukoili Jumalaa auttamaan, ettei Ödegaard koskaan enään päästäisi häntä käsistään. Ja juuri tämän toivon nostattamana näkee hän hänen hymyillen astuvan vastaansa; hän oli tietänyt mitä tietä Petra tulisi ja oli lähtenyt häntä vastaan! Tämä liikutti tyttöä, hän juoksi häntä vastaan, tarttui molempiin hänen käsiinsä ja suuteli niitä; Ödegaard kävi hämilleen; kun hän näki jonkun kaukana tulevan, veti hän tytön tieltä puiden joukkoon, hän piteli hänen käsiään käsissään ja tyttö lausuili kaiken aikaa:

— Kuinka ihanaa että te tulitte! Ei, minä en saata uskoa, että te olette täällä, te ette enään koskaan saa matkustaa pois! Älkää jättäkö minua, älkää jättäkö minua!

Siinä syöksyivät tytön kyöneleet esiin, Ödegaard taivutti hänen päänsä hiljaa puoleensa, ikäänkuin peittääkseen niitä, hän tahtoi antaa hänelle rauhaa, sillä hän tarvitsi häntä rauhallisena. Mutta tyttö painui hänen puoleensa, kuten lintu sen siiven suojaan, joka nousee päästämään sitä alleen, eikä hän enään halunnut tulla esiin. Tämän luottamuksen voittamana laski Ödegaard kätensä hänen päälleen, ikäänkuin antaakseen hänelle sen suojan jota hän haki; mutta tuskin huomasi tyttö sen, ennenkuin hän nosti itkettyneet kasvonsa Ödegaardin puoleen, heidän silmänsä kohtasivat toisensa ja kaikki vivahdukset, mitkä voivat silmään mahtua, kun katumus kohtaa rakkautta, kun kiitollisuus kohtaa antajan ilon, kun suostumus kohtaa suostumuksen, seurasivat nopeasti toisiaan; Ödegaard kävi kiinni hänen päähänsä ja painoi huulensa hänen huuliaan vastaan; hänen äitinsä oli kuollut varhain, hän suuteli ensi kerran eläissään ja niin teki tyttökin. Kumpikaan ei päässyt toisesta irtaantumaan ja kun he

irtaantuivat, vaipuivat he samassa taasen toistensa syliin, Ödegaard vapisi, mutta tyttö säteili ja hehkui, hän paiskasi käsivartensa miehen kaulaan, hän jäi riippumaan hänen kaulaansa kuin lapsi. Ja kun he istuutuivat ja tyttö saattoi saada koskettaa hänen käsiään, hänen hiuksiaan, hänen rintaneulaansa, kaulaliinaansa, kaikkea mitä kaukaa oli kunnioituksella katsellut, ja kun Ödegaard pyysi häntä sanomaan "sinä" eikä "te" eikä hän osannut, ja kun Ödegaard tahtoi kertoa miten rikkaaksi hän oli tehnyt hänen köyhän elämänsä ensi hetkestä alkaen, miten kauvan hän oli taistellut vastaan, jottei pysäyttäisi häntä tähän, jottei ottaisi maksua; ja kun hän käsitti, että tytön on mahdoton käsittää mitään tai koota mieleensä sanaakaan kaikesta mitä hän sanoo, ja kun ei hän lopulta itsekään löytänyt sanoistaan mitään järkeä; kun tyttö heti paikalla tahtoi muuttaa hänen kanssaan hänen kotiinsa ja Ödegaardin hymyillen täytyi pyytää häntä odottamaan pari päivää — sitte he matkustaisivat pois tästä kaikesta; silloin he tunsivat, silloin he lausuiivat, siellä puiden välissä istuessaan, edessään vuono ja tunturit ilta-auringon valossa ja kaukana laulua ja torven ääni, että tämä oli onnea.

Ah ensi suudelmassa on metsän maire kuiske, on lainehitten loiske suv' illan purppurassa

—

Kuin torvi päällä vuonnon soi silloin kultavihmeen, niin yhtyin kanssa luonnon elämme elon ihmehen.

VIIDES LUKU.

Seuraavana aamuna istui Petra puolipukeuneena huoneessaan eikä koko päivään päässyt pitemmälle. Joka kerta kun hän uudelleen aloitti, vaipuivat kädet helmaan. Kuten kypsät tähkäpääät, kuten täyteläiset kellot kedolla taipuivat hänen ajatuksensa. Hiljaisuus, turvallisuus, aaltoilevat näköalat kaarsivat niitä valoisia linnoja, joissa hän asui. Hän eli uudelleen eilisen kohtauksen, joka sanan, joka katseen, joka käden puristuksen, joka suudelman; hän tahtoi uusia kohtauksen koko kulun, tapaamisesta aina jäähyväisiin asti, mutta ei koskaan päässyt päähän; sillä joka yksityinen muisto hukkui unelmaan ja kaikki unelmat palasivat lupauksin. Niin suloiset kuin ne olivatkin, täytyi hänen työntää ne luotaan käydäkseen kiinni muistojensa katkenneeseen lankaan; mutta heti kun hän pääsi siihen kiinni, hukkui hän taasen ihmemaailmoihin.

Kun ei häntä kuulunut alas, arveli äiti hänen taasen ruvenneen lukemaan, koska Ödegaard nyt oli palannut. Ruoka tuotiin hänen huoneeseensa ja hänen piti saada olla rauhassa koko päivän. Vasta illemmalla hän nousi valmistautumaan: hänen piti lähteä rakastettuansa kohtaamaan. Hän pukeutui parhaisiinsa, koko rippipukuunsa; se ei ollut hieno, mutta sen hän tunsu vasta nyt. Hänellä oli ollut niin vähän mielitekoa vaatteisiin, mutta tänään se häneen tarttui; toinen vaatekappale rumensi toista, kunnes hän oli saanut kokoon oikeat eikä kokonaisuus sittenkään ollut kaunis! Tänäpä hän olisi tahtonut maksaa paljon ollakseen kaunein — sen sanan mukana luisui mieleen muisto, jonka hän kädellään torjui luotaan; ei mitään, ei mitään saanut tulla likelle häiritsemään. Itsekin hän liikkui hiljaa, hiljaa järjestellen yhtä toista huoneessaan, koskei aika vielä ollut tullut. Hän avasi ikkunan ja katsahti ulos; punaiset, lämpöiset pilvet lepäsivät tunturien päällä, mutta viileä virtaus tulvehti vastaan, tuoden viestiä likeisestä metsästä. Niin, nyt minä tulen, nyt minä tulen! hän astui vielä kerran takaisin peilin luo tervehtimään morsiustunnettaan.

Samassa kuuli hän Ödegaardin äänen alhaalta äidin luota, kuuli, että hänelle osoitettiin missä huone oli: hän tuli häntä noutamaan! Sanomaton ilo pääsi työssä valloilleen; hän katsahti ympärilleen joka paikkaan, oliko kaikki järjestyksessä; sitte astui hän ovea kohti.

— Sisään! vastasi hän hiljaa hiljaiseen koputukseen ja astui itse pari askelta takaperin.

Samana aamuna oli Ödegaard, soittaessaan sisään kahviaan, saanut kuulla, että kauppias Yngve Vold jo kaksi kertaa sinä aamuna oli häntä hakenut. Se häiritsi häntä, että hänen juuri nyt piti joutua tekemisiin vieraan kanssa; mutta kai sillä, joka häntä näin varhain etsi, oli tärkeä asia. Ja tuskin hän olikaan saanut ylleen ennenkuin Yngve Vold tuli takaisin.

— Teitä taitaa hämmästyttää? Niin minua itseänikin. Hyvää päivää!... Tervehdykset vaihdettiin ja hän laski vaalean hatun käsistään. — Te nukutte kauvan, olen ollut täällä aikaisemmin kaksi kertaa; minulla on tärkeä asia, josta minun pitää puhua kanssanne!

— Tehkää hyvin ja istukaa! ja itse hän istuutui nojatuoliin.

— Kiitos, kiitos, minä kävelen mieluinten, en voi istua, olen kiihtynyt. Toissapäivästä asti olen kuin

poissa suunniltani, ihan hulluna, en enempää enkä vähempää. Ja siihen olette te syyppää.

— Minä?

— Niin, te. Te olette kasvattanut tytön, ei kukaan olisi häntä ajatellut, ei kukaan olisi häntä huomannut ilman teitä. Mutta en minä myöskään kuuna päivänä ole nähnyt, en niin totta kuin tässä seison, mitään niin erinomaista, mitään niin — eikö totta? Koko Euroopassa en ole nähnyt mitään niin helkkarin käherätukkaista ja ihmeellistä. — Oletteko te? minä en saanut rauhaa, minä olin lumottu, aina tyttö oli tielläni, minä matkustin pois, palasin, mahdotonta — eikö totta? Ensin en tietänyt, kuka hän oli — sanoivat Kalastajatyttöksi — olisivat sanoneet espanjattareksi, mustalaiseksi, noidaksi! paljasta tulta, silmiä, povea, hiuksia — mitä? — Leimuaa, säkenöi, hyppii, nauraa, rallattaa, punastuu — sellaista pirun peliä! — Minä karkasin hänen perässensä, näettekö, puiden väliin metsään, ilta oli tyyni — hän seiso, sanoi jonkun sanan, lauloi, tanssi — entä sitte? — niin, sitte minä annoin hänelle vitjani, niin totta kuin elän en ollut minuuttiakaan edeltäpäin ajatellut sitä! — Seuraavalla kertaa samassa paikassa, sama juoksu — hän pelkäsi, ja minä — niin, uskottekos? — minä en osannut sanoa ainoakaan ihmisellistä sanaa, en uskaltanut häneen kajota; mutta kun hän sitte palasi, niin osaattekos te ajatella? minä kosin, enkä minä ollut ajatellut sitä minuuttiakaan aikaisemmin! Eilen minä sitte koettelini itseäni, aioin pysyä hänestä erilläni, mutta kautta sieluni ja ruumiini, minä olen hullu! — minä en *voi*, minun täytyy olla hänen luonaan; jollen saa häntä, ammun itseni suoraa päätä, sellaista se on! Äidistä minä viis välitän enkä liioin kaupungista — se on roskapesä, oikea roskapesä! — pois hän täältä on vietävä, näettekös, pois ja korkealle tämän kaupungin yläpuolelle, hänestä pitää tulla *comme il faut*, hänen pitää päästä ulkomaille, Ranskaan, Pariisiin, minä maksan matkan, te järjestätte. Voisinhan minä itse lähteä mukaan, asettua asumaan ulkomaille enkä olla tässä pesässä; mutta näettekös: kalat! Minä tahdon tehdä tästä kaupungista jotakin, se makaa horroksissa, ei ajattele, ei yrittele, mutta kalat! Kalastusta ei hoideta kunnolla; espanjalaiset valittavat, ulkomaat valittavat; asiat ovat pantavat uuteen uskoon, toisellinen kuivatus, toisellinen hoito, toisellinen! Kaupungin täytyy nousta, kaupan saada vauhtia, kalan täytyy tuoda miljoonia! Mihin minä jäinkään? Kalat, Kalastajatyttö — sehän sopiikin: kalat, Kalastajatyttö, hahhahah — siis minä maksan, te järjestätte matkan, hän tulee vaimokseni ja sitte...

Pitemmälle ei hän päässyt; puheensa aikana ei hän ollut kiinnittänyt huomiota Ödegaardiin, joka kuolon kalpeana oli noussut ja nyt hyökkäsi hänen kimppuunsa, hieno espanjalainen ruokokeppi kädessä. Toisen hämmästyksistä on mahdoton kuvata; ensimmäiset iskut hän torjui.

— Olkaa varoillanne, te saatatte lyödä minua! sanoi hän.

— Kyllä, minä saatan löydä teitä! Näettekö: espanjalaista, espanjalainen ruoko, se sopii, sekin! — ja iskut satelivat olkapäille, käsivarsille, käsille, kasvoille, mihin vaan sattui; toinen karkasi pitkin huonetta.

— Oletteko hullu — oletteko menettänyt järkenne! — minä nain hänet, kuuletteko, nain hänet!

— Ulos! huusi Ödegaard, ikäänkuin hänen voimansa olisivat loppuneet, ja vaaleatukka ulos ovesta, alas portaita, pois hurjistuneen kynsistä — ja pian seiso hän kadulla, huutaen, että hänen vaalea hattunsa annettaisiin hänelle. Se heitettiin ikkunasta; sitte oli ihan hiljaista.

— Sisään! vastasi Petra hiljaiseen koputukseen illalla ja astui itse pari askelta takaperin, paremmin voidakseen nähdä rakastettua, kun hän astui sisään. Ikäänkuin jäävyöry olisi vierinyt hänen päällitsensä, ikäänkuin maa olisi luisunut hänen jalkainsa alta, näki hän kasvot, jotka olivat ovesta häntä vastassa! Hän hoippui takaperin ja kävi kiinni sängyn pylvääseen, mutta syöstessä kuilusta kuiluun laukesi ajatus; vähemmässä kuin sekunnin ajassa oli hän langennut maailman onnellisimmasta morsiamesta suurimmaksi syntiseksi; hän luki noista kasvoista jylisevän vastaansa, ettei hän ikinä, ei ajassa eikä iäisydessä voi antaa hänelle anteeksi! —

— Minä näen: sinä olet syyllinen! kuiskasi Ödegaard tuskin kuuluvasti, nojausi ovenpieleen ja piteli kiinni lukosta, ikäänkuin ei ilman sitä olisi saattanut pysyä pystyssä. Ääni vapisi, kyneleet vierivät alas kasvoja, vaikka ne olivat ihan levolliset.

— Tiedätkö sinä edes mitä olet tehnyt? ja hänen silmänsä painoivat tyttöä maahan. Hän ei vastannut — ei edes itkemällä; täydellinen, toivoton puudutus oli hänet lyönyt. — Kerran ennen minä annoin pois sieluni ja se mies jolle minä sen annoin, kuoli minun tähteni. Minä en saattanut päästä siitä surusta ilman että joku tahtoi armahtaa minua ja antaa minulle koko sielunsa. Sen sinä teit — mutta sinä teit sen vilpillisesti... Hän pysähtyi, turhaan koetti hän pari kertaa alkaa, mutta sitte purkautui äkillinen tuska puuskana: — Ja sinä saatoit viskata kaiken, mitä minä näinä vuosina, ajatus ajatukselta, olen koonnut, menemään, ikäänkuin se olisi ollut savinen kuva! Lapsi, lapsi, etkö sinä käsittänyt, että minä rakensin itseäni sinussa? Nyt se on mennyttä!

Hän koetti hillitä tuskaansa.

— Ei, sinä olet liian nuori sitä käsittämään, sanoi hän taasen; — sinä et tiedä mitä olet tehnyt. — Mutta sen sinä sentään käsittänet, että olet minut *pettänyt*. — Sano minulle, mitä minä olen sinulle tehnyt, kun sinä saatoit ryhtyä niin hirveisiin tekoihin? Lapsi, lapsi, olisit sentään eilen sen sanonut! Miksi, miksi sinä eilen niin kauheasti valehtelit?

Tyttö kuuli hänen puheensa ja kaikki oli totta mitä hän sanoi. — Hän oli hoippunut tuolille ikkunan luo, saadakseen nojata päänsä pöytää vastaan, joka oli vieressä. Hän nousi taasen, hän hytki tuskasta, sitte hän uudelleen istuutui ja oli hiljaa.

— Ja minä, joka en kelpaa auttamaan vanhaa isääni, kuiskasi hän itsekseen;—minä en *saata*, minulla ei ole sitä kutsumusta. Sentähden ei kukaan liioin auta minua, vaan kaikki menee minulta pirstaleiksi, kaikki.

Enempää ei hän saanut sanotuksi, pää lepäsi hänen oikeassa kädessään, vasen riippui rentona; näytti siltä kuin ei hän olisi saattanut liikkua — ja sellaiseksi hän jäi istumaan eikä sanonut mitään. Äkkiä tunsu hän jonkin lämpimän koskettavan riippuvaa kättään ja hätkähti pelästyneenä; se oli Petran hengitys; hän makasi, pää painuksissa polvillaan hänen rinnallaan, hän kiersi kätensä ristiin ja nosti katseensa, joka sanomattomalla hartaudella rukoili armoa, hänen puoleensa; silloin nosti Ödegaard torjuen kätensä häntä vastaan, ikäänkuin tuo katse olisi herättänyt hänen sisässään suostumisen äänen, jota ei hän tahtonut kuunnella; kiivaasti kumartui hän ottamaan hattuaan, joka oli pudonnut ja kiirehti ovelle. Mutta vieläkin nopeammin asettui tyttö hänen tielleen, hän heittäytyi maahan, kietoi kätensä hänen polviensa ympäri ja naulasi silmänsä hänen silmiinsä, kaikki ilman ääntä; mutta Ödegaard sekä näki että kuuli että tyttö taisteli henkensä edestä. Silloin kävi miehen vanha rakkaus liian ylivoimaiseksi; hän katsoi häneen vielä kerran, suurin, kärsivin katsein, hän tarttui kiinni tytön päähän molemmin käsin. Mutta hänen rinnassaan nyyhki ja soi kuten uruissa, kun viimeinen ääni on soinut loppuun, kun ilmaa vielä on jälellä, muttei enään säveliä. Sitte veti hän kädet takaisin sillä tavalla, että tytön täytyi ymmärtää hänen siinä ajattelevan: ainiaaksi!

— Ei, ei! — sinä saatat heittäytyä hellyyteen; mutta sinä et saata rakastaa!... Tunteet valtasivat hänet kokonaan: — onneton lapsi, en tiedä tulevaisuuttasi; Jumala suokoon sinulle anteeksi, että olet tuhonnut minun tulevaisuuteni!

Hän astui hänen ohitsensa, tyttö ei liikahtanut; Ödegaard avasi oven ja sulki sen taasen, tyttö ei puhunut mitään; — hän kuuli hänen astuvan alas portaita, hän kuuli hänen viimeiset askeleensa porraskivillä ja alhaalla tiellä — silloin pääsi hän kuin paasien alta: hän kirkaisi, yhden ainoan kerran; mutta se huuto toi äidin huoneeseen.

Tointuessaan tapasi Petra itsensä sängyssä, riisuttuna ja hyvässä hoidossa, mutta hänen edessään istui äiti, kyynäspäät polvilla, pää molempien käsien varassa, tuliset silmät kiinni tyttäressä.

— Joko sinä nyt olet lukenut tarpeeksi hänen kanssaan? kysyi hän. — Oletko sinä nyt oppinut jotakin? — — Mikä sinusta tuleekaan?

Tyttö vastasi tyrskähtämällä itkuun. Kauvan, hyvin kauvan istui äiti kuunnellen hänen itkuaan, sitte hän omituisen juhlallisesti lausui:

— Herra hänet hyvästi tuomitkoon!

Tytär tulistui:

— Äiti, äiti! ei häntä, ei häntä, vaan minut, minut — ei häntä!

— Kyllä minä ne roistot tunnen! Kyllä minä tiedän, kenenkä pitää saada!

— Ei, äiti, hänet on petetty ja minä, minä hänet olen pettänyt!

Tyttö kertoi kiireesti, nyyhkien kaikki tyyni; Ödegardia ei hetkeäkään saanut epäillä, hän kertoi Gunnarista, mitä oli häneltä pyytänyt, ymmärtämättä mitä teki; sitte Yngve Voldin onnettomista vitjoista, jotka olivat kietoneet hänet, sitte Ödegardista ja miten hän oli unohtanut kaikki, kun hänet näki. Ei hän käsittänyt kuinka kaikki oli tapahtunut, mutta sen hän käsitti, että oli tehnyt hirveästi syntiä heitä kaikkia ja varsinkin häntä vastaan, joka oli ottanut hänet turviinsa ja antanut hänelle kaikki mitä ihminen voi toiselle antaa. Kauvan istua murjotettuaan ääneti vastasi äiti:

— Entä eikö *minua* vastaan ole tehty mitään syntiä? Missä *minä* olen ollut koko tämän ajan, kun et minulle ole virkkanut sanaakaan?

— Oi äiti, auta minua, älä nyt ole kova minulle; minä tunnen että saan kärsiä sen takia niin kauvan kuin elän; mutta siksipä minä rukoilenkin Jumalaa, että pian saan kuolla! — Rakas, rakas Jumala, alkoi hän heti, oikoen käsiään hänen puoleensa, — rakas, rakas Jumala, kuule minua, minä olen jo hukannut

elämäni, siinä ei enään ole mitään minulle, en ole sellainen että voisin elää, en ymmärrä elämää, rakas Jumala, anna minun kuolla!

Siinä rukouksessa oli sellainen tenhoava hartaus, että Gunlaug, jonka kielellä kieppui kovia sanoja, nieli ne ja laski kätensä tyttären käsivarrelle, taivuttaakseen sen pois tästä rukouksesta.

— Hallitse mielesi, lapsi, älä kiusaa Jumalaa; kyllä meidän täytyy elää, vaikka kirveleekin.

Hän nousi eikä enään pistänyt jalkaansa vinttikamariin.

Odegaard oli sairastunut tautiin, joka näytti käyvän vaaralliseksi. Sen aikana muutti hänen vanha isänsä ylös hänen luokseen, otti viereisen huoneen työhuoneekseen ja sanoi kaikille, jotka pyysivät häntä säästämään itseään, ettei hän voi sitä tehdä; hänen tehtävänsä on valvoa pojan luona joka kerta, kun poika kadottaa jonkun niistä, joita rakastaa enemmän kuin isäänsä.

Sillä kannalla olivat asiat ja nyt saapui Gunnar kotiin.

Hän oli peloittamaisillaan äitinsä kuoliaaksi, kun ilmaantui näkyviin paljoa ennen laivaa, jolla läksi. Äiti luuli näkevänsä hänen haamunsa eikä hänen tuttaviansa käynyt paljonkaan paremmin. Kaikkiin ihmetteleviin kysymyksiin antoi hän vaan epätyytyttäviä vastauksia. Parempi vastaus saatiin sentään siitä, kun Gunlaug hänen tulopäivänään ajoi hänet talostaan. Portailla huusi hän hänen perässään niin että käytävä kumisi:

— Älä enään tulekkaan tänne, me olemme nyt saaneet niistä asioista kylläksemme!

Gunnar ei ollut päässyt kauvaskaan, kun muuan tyttö juoksi hänet kiinni, tuoden kääröä; työllä oli toinenkin käärö, mutta hän antoi väärän ja Gunnar tapasi siitä suuret kultavitjat: hän jäi niitä punnitsemaan ja katselemaan; ei hän äsken ollut käsittänyt Gunlaugin raivoa ja vielä vähemmin käsitti hän nyt, miksi hän lähetti hänelle kultavitjoja. Hän huusi tytön takaisin; varmaan hän oli erehtynyt. Ja tyttö kysyi, ojentaen hänelle toista kääröä, olisiko se sitte tämä. Käärö näkyi sisältävän Gunnarin lahjat Petralle. Kyllä se tämä oli, mutta kuka ne kultavitjat sitte saa? Kauppias Vold, vastasi tyttö ja läksi niitä viemään. Gunnar jäi seisomaan ja ajatteli: kauppias Vold? Antaako *hänkin* lahjoja? *Hän* siis on ryöstänyt tytön minulta, Yngve Vold — no niin, kyllä hänen pitää ... ja hänen jännityksensä ja tuskansa täytyi päästä laukeamaan, hänen täytyi saada lyödä jotakin kappaleiksi — ja niin kääntyi kaikki Yngve Voldia vastaan.

Ihan odottamatta hyökättiin onnettoman kauppiaan kimppuun vieläkin kerran, jopa hänen omilla portaillaan. Hän karkasi hullun miehen käsistä konttoriin, mutta Gunnar perässä. Kaikki konttoripalvelijat hyökkäsivät nyt rauhanhäiritsijän kimppuun, joka potki ja riuhtoi joka suunnalle; tuolit, pöydät ja pulpetit menivät nurin narin: kirjeet, paperit ja sanomalehdet lensivät sauhuna; vihdoin tuli apua Yngven laiturilta ja suuren tappelun perästä viskattiin Gunnar kadulle. Mutta nyt vasta kävi leikki vakavaksi. Laiturin luona oli kaksi laivaa, toinen ulkomaalainen, toinen kotimainen, ja koska juuri sattui olemaan päivällislevon aika, ottivat merimiehet mielellään osaa lysteihin. He joutuivat silmänräpäyksessä tappeluun, miehistö miehistöä vastaan, ulkomaalainen kotimaalaista vastaan, käytiin noutamassa miehistöjä lisää ja ne tulivat juosten, juoksumarssissa. Työväkeä joutui paikalle, akkoja ja lapsia; vihdoin viimein ei kukaan tietänyt minkätähden tapeltiin. Turhaan kiroilivat kipparit, turhaan komensivat kunnialliset kansalaiset, että lähetettäisiin; noutamaan kaupungin ainoaa poliisia; hän oli sillä kertaa vuonolla kalastamassa. Juostiin viskaalin luo, joka samalla oli postimestari; mutta hän oli sulkeutunut huoneeseensa järjestämään postia, joka hiljan oli tullut, ja vastasi ikkunasta, ettei voi tulla; postipalvelija oli hautajaisissa, täytyi odottaa. Mutta kun eivät asianomaiset voineet siirtää tuonemmaksi toistensa tappamista, kunnes posti olisi järjestetty, huusivat useat, varsinkin huolestuneet naiset, että Arne Smed on noudettava. Kunnialliset kansalaiset olivat samaa mieltä ja niin läksi hänen oma vaimonsa häntä noutamaan, "koskei poliisi ole kotona". Hän saapui kaikkien koulupoikien ihastukseksi ja antoi pari letkausta joukolle, haki sitte väkevän espanjalaisen ja antoi hänen avullaan selkään kaikkia muita.

Kun kaikki oli valmista, saapui viskaali, keppi kädessä. Hän tapasi muutamia vanhoja akkoja ja lapsia keskustelemassa taistelupaikalla. Näitä käski hän ankarasti lähtemään kotiin syömään päivällistä, minkä hän itsekin teki.

Mutta seuraavana päivänä rupesi hän pitämään tutkintoa ja sitä jatkui jonkun aikaa, vaikkei kenelläkään ollut vähintäkään aavistusta, kuka oli tapellut. Siitä vaan olivat kaikki yksimieliset, että Arne Smed oli ollut mukana, he olivat nähneet hänen yhdessä espanjalaisen kanssa lyövän muita. Tästä asiasta täytyi Arne Smedin maksaa 1 spesietaalari sakkoa ja sentähden sai hänen vaimonsa, joka oli noutanut hänet paikalle, selkäsaunan yhdentenätoista sunnuntaina kolminaisuudesta, sen hän toki muisti. Tämä oli tappelun ainoa juridinen seuraus.

Mutta sillä oli muita seurauksia. Pieni kaupunki ei enään ollut mikään hiljainen pesä, Kalastajatyttö

oli nostanut sen kapinaan. Mitä ihmeellisimpiä huhuja pantiin liikkeelle — alussa ne johtuivat mustasukkaisuudesta suuttumuksesta, tyttö kun oli vetänyt verkkoihinsa kaupungin parhaat päät, kaksi sen rikkainta nuortamiestä ja vielä päänpäätteeksi useita muitakin; sillä Gunnarista tuli vähitellen "useita nuoria miehiä". Mutta pian nousi yleinen siveellinen myrsky. Häpeä suuresta katutappelusta ja suru kolmessa kaupungin parhaista perheistä lepäsi nuoren tytön päällä, joka vasta puoli vuotta sitte oli käynyt rippikoulun; kolme kihlausta yhtäikaa ja yksi niistä hänen opettajansa ja hyväntekijänsä kanssa — ei, suuttumus leimusi yli äyräittänsä. Eikö hän lapsesta asti ollutkin ollut pahenuksena kaupungille, eikö hän kuitenkin sittemmin lahjana ollut saanut osakseen sen luottamusta, kun Ödegaard otti hänet hoitoonsa ja eikö hän nyt ollut pilkannut heitä kaikkia, murtautunut opettajansa ja seuraten luontonsa vetoa, hillitsemättömästi heittäytynyt tielle, joka johti kehittymään yhteiskunnan hylyksi ja viettämään vanhuuden päivät kuritushuoneessa? Äidin täytyi olla hänen kanssarikollisensa, hänen merimieskodissaan oli lapsi oppinut kevytmielisyyttä. Päätettiin, ettei enään kärsitä iestä, johon Gunlaug on kytkenyt kaupungin, ei enään kärsitä heitä täällä, ei äitiä eikä tytärtä, päätettiin yksimielisesti, että heidät karkoitetaan.

Eräänä iltana kerääntyi mäkeen merimiehiä, jotka olivat Gunlaugille velkaa rahaa, juoppoja työmiehiä, joille ei hän ottanut hankkiakseen työtä, nuoria poikia, joille ei hän ollut antanut tavaraa velaksi ja paremmat ihmiset johtivat heitä. He vihelsivät, he hoilottivat he huusivat Kalastajatyttöä, Kala-Gunlaugia; pian lensi kivi ovea vastaan ja samassa toinen sisään etehisen ikkunasta. Vasta puoliyön jälkeen erottiin. Ikkunoiden takana oli pimeää ja hiljaista.

Seuraavana päivänä ei ainoakaan ihminen halunnut pistäytyä Gunlaugin luo, ei edes lapsikaan kulkenut ohi mäelle. Mutta illalla uudistui sama mellakka, vain sillä erotuksella, että kaikki ilman poikkeusta olivat mukana; poljettiin jalkain alle mitä eteen sattui, heitettiin rikki ikkunat, revittiin puutarhan aita, väännettiin nurin nuoret hedelmäpuut ja laulettiin:

Hoi äiti, käv' onkeeni merimies!

"Vai merimies!"

Hoi äiti, taas tarttui kauppamies!

"Vai kauppamies!"

Hoi, nyt koko pappismiehen saan.

"Vedä sukkelaan!" —

No kyllä kait,

nenän pitkän sait!

Ei hyödy hauista suuristakaan se ken

ei vetää niitä taida ylös veneesen.

Voi äiti, mennyt on merimies!

"Vai mennyt vai!"

Voi äiti, mennyt on kauppamies!

"Vai hänkin vai!"

Voi äiti, pappi on menossaan!

"Pidä kiinni vaan!"

No kyllä kait,

nenän pitkän sait!

Ei hyödy hauista suuristakaan se ken

ei vetää niitä taida ylös veneesen.

Varsinkin huudettiin Gunlaugia ja haluttiin kovasti kuulla hänen voimattoman raivonsa purkauksia.

Gunlaug istui sisäpuolella ja kuuli joka sanan; mutta hän vaikenä, sillä pitäähän ihmisen osata jotakin kärsiä lapsensa takia.

KUODES LUKU.

Petra oli ollut huoneessaan, kun huudot, vihellykset ja hoilotus ensi iltana alkoivat. Hän oli juossut ikäänkuin talo hänen ympärillään olisi ollut tullessa, tai ikäänkuin kaikki hänen ympärillään olisi ollut romahtamaisillaan hänen päälleen; hän karkasi pitkin huonettaan kuin tulisten vitsojen vihomana; sielua poltti kirveli, hänen ajatuksensa etsivät myrskytien ulospääsyä; mutta alas äidin luo ei hän uskaltanut mennä ja ainoan ikkunan edessä seisoi kansanjoukko! Kivi lensi sen läpi ja putosi hänen sänkyynsä, hän parkaisi ja juoksi nurkkaan, verhon taakse, ja piiloutui vanhojen vaatteiden joukkoon.

Siellä hän istua kyyrötti, häpeästä leimuten, pelosta väristen; oudon pelon kuvat kulkivat hänen ohitse, ilma oli täynnä kasvoja, ammottavia, irvisteleviä kasvoja, ne tulivat ihan likelle, ne satoivat ympärilleen tulta, — ohoi, ei se ollut tulta, vaan silmiä, suuria, murjottavia ja pieniä kipinöiviä — silmiä, jotka tuijottivat liikkumattomina, silmiä, jotka hyppivät ylös, alas — Jeesus, Jeesus, armahda minua!

Oi sitä huojennusta, kun viimeiset huudot vaikenivat yöhön ja kaikki pimeni ja hiljeni! Hän uskalsi tulla esiin, hän heittäytyi vuoteelleen ja piiloutui patjoihin, mutta ajatukset eivät tahtoneet poistua; äiti niissä astui esiin, uhkaavana, hirvittäväänä kuten pilvet, jotka ennen rajuilmaa kerääntyvät tuntuille; sillä mitä täytyikään äidin kärsiä hänen tähtensä! Hänen silmiinsä ei tullut unen hiventäkään eikä hänen sieluunsa rauhaa, ja päivä koitti, mutta se ei tuonut huojennusta. Hän asteli edestakaisin, edestakaisin ja ajatteli vaan kuinka pääsisi pakenemaan, mutta hän ei uskaltanut tavata äitiä, hän ei uskaltanut lähteä ulos niinkauvan kuin oli päivä, ja illalla ihmisjoukko varmaan palaisi! Hänen täytyi kuitenkin odottaa; sillä ennen puoliyötä olisi pako ollut vieläkin vaarallisempi. Ja minne paeta? Hänellä ei ollut mitään eikä hän tietänyt mitään tietä; mutta kai sitä jossakin löytyi armahtavaisia ihmisiä, kuten oli armahtavainen Jumala. Hän tiesi, että miten tyttö lieneekin rikkonut, niin ei hän ollut tehnyt sitä pahuuttaan. Hän tunsi hänen katumuksensa, Hän tunsi myöskin hänen avuttomuutensa. Petra kuunteli äidin askelia alakerrassa, mutta ei kuullut niitä, hän värisi ajatellessaan että kuulee hänen nousevan ylös portaita, mutta hän ei tullut. Tyttö, joka oli käynyt auttamassa, oli mahtanut lähteä tiehensä, koskei ketään kuulunut tuomaan ruokaa. Itse puolestaan ei hän uskaltanut lähteä alas eikä liioin ikkunaan; sillä alhaalla saattoi seisoa joku odottamassa häntä. Särjetty ruutu päästi sisään kylmää aamulla ja vielä enemmän, kun taas tuli ilta. Hän oli pannut vaatteita pieneen käärröön ja pukeutunut lähtökuntoon. Mutta hänen täytyi odottaa raivoisaa joukkoa ja ottaa vastaan mitä tuleman piti.

Tuossa ne taas olivat! Vihellykset, huudot, kivenheitot, paljon pahempina kuin edellisenä iltana; hän kyyristyi nurkkaansa, kiersi kädet ristiin ja rukoili rukoilemistaan. Kunhan vaan ei äiti menisi niiden luo, kunhan ne vaan eivät murtautuisi sisään! Äkkiä ne rupesivat laulamaan, se oli pilkkalaulua ja vaikka joka sana vihlaasi häntä veitsellä, niin täytyi hänen kuitenkin kuulla ja kuunnella; mutta heti kun hän käsitti, että äitikin oli sekoitettu juttuun, että he olivat tehneet itsensä sypäiksi niin hävyttömään vääryyteen, hän nousi; hän karkasi esiin, hän päätti puhua tuolle kurjalle roskajoukolle tai heittäytyä sen kimppuun; mutta kivi, toinen kivi ja vihdoin kokonainen kivisade lensi ikkunaan, lasisirpaleet helisivät, kivet vierivät pitkin huonetta ja tyttö pakeni taas piiloon. Hän hikoili ikäänkuin olisi seisonut kuumimmassa auringonpaasteessa; mutta hän ei enään itkenyt eikä pelännyt.

Vähitellen hiljeni melu; hän uskalsi tulla esiin ja niinpian kun ei hän mitään kuullut, aikoi hän mennä ikkunaan katsomaan; mutta hän astui lasisirpaleiden päälle ja peräytyi, hän astui kiville ja jäi seisomaan, jottei kuuluisi; sillä nyt piti hiipimällä lähteä pois. Odotettuaan vielä runsaan puolen tunnin, veti hän kengät jalastaan, otti käärrön ja avasi hiljaa oven. Taasen hän odotti viisi minuuttia, sitte hän hiljaa astui alas portaita. Tuntui raskaalta jättää äiti hyvästi sanomatta, kun oli tuottanut hänelle tämän surun; mutta pelko ajoi eteenpäin.

— Hyvästi, äiti! Hyvästi, äiti! kuiskasi hän joka askeleelta portaissa. — Hyvästi, äiti!

Hän oli päässyt alas, veti pari kertaa raskaasti henkeään saadakseen ilmaa, ja sitte kohti porstuan ovea! Samassa kävi joku takaapäin kiinni hänen käsivarteensa, hän päästi pienen parahduksen ja kääntyi. Se oli äiti. Gunlaug oli kuullut oven avautuvan, ymmärsi paikalla tyttären tarkoituksen ja odotti häntä tässä. Petra tunsi, ettei hän taistelutta pääsisi hänen ohitse. Selityksestä ei olisi mitään hyötyä; mitä sanoja hän ikinä keksisi, ei niitä uskottaisi. No niin, tulkoon siis taistelu; eihän maailmassa ole mitään pahinta pahempaa ja sehän jo on hänen takanaan. Äiti kysyi hiljaa:

— Minne sinä aiot?

Tyttö vastasi yhtä hiljaa, sykkivin rinnoin:

— Minä pakenen!

— Minne sinä pakenet?

— En tiedä. Mutta minä tahdon pois täältä. Hän painoi käärröä lujemmin vastaansa ja jatkoi kulkuaan.

— Ei, seuraa minua! vastasi äiti, pidellen kiinni hänen käsivarresta; — minä olen pitänyt huolta kaikesta.

Petra päästi paikalla itsensä laukeamaan, kuten ihminen päästää käsistään liian raskaan taakan; hän lähätti kuin taistelun jälkeen ja antautui kokonaan äidin haltuun. Äiti astui hänen edellään pieneen koppiin kyökin takana, jossa ei ollut ikkunaa ja jossa paloi tulta; — siellä hän oli istunut piilossa, väkijoukon melutessa ulkopuolella. Koppi oli niin pieni, että he tuskin pääsivät siellä liikkumaan; äiti otti esiin mytyn, hiukan pienemmän kuin se jota Petra kantoi, aukaisi sen ja veti esiin merimiesvaatteet.

— Pue päällesi nämä, kuiskasi hän.

Petra oivalsi paikalla miksi niin piti tehtämän, mutta häntä liikutti, ettei äiti maininnut syytä. Hän riisuutui ja pukeutui, äiti auttoi häntä ja sattui siinä kerran niin likelle kynttilää, että Petra näki hänen kasvonsa ja ensi kerran näki Petra, että Gunlaug oli vanha. Oliko hän näinä vuorokausina käynyt vanhaksi vai eikö Petra ennen ollut sitä huomannut? Lapsen kyynel vieräi alas äidin päälle, mutta hän ei katsahtanut ylös eikä toinenkaan sentähden saanut sanoja suustaan, öljytyn lakin hän viimeksi otti vastaan äidin käsistä ja pantuaan sen päähänsä, otti äiti käärön häneltä, puhalsi kynttilän sammuksiin ja kuiskasi:

— Tule nyt!

He menivät taasen porstuaan, mutta eivät katuoven kautta. Gunlaug avasi oven pihamaalle ja lukitsi sen taasen. He kulkivat läpi hävitetyn puutarhan, yli kaadettujen puiden ja revityn aidan.

— Katso nyt ympärillesi, sanoi äiti; — et taida enään palata tänne.

Tyttö värisi eikä katsellut ympärilleen. He menivät ylätietä, metsää pitkin, siitä, missä Petra oli viettänyt puolen elämänsä sekä illan Gunnarin seurassa, illat Yngve Voldin ja vihdoin Ödegaardin kanssa. He astelivat lakastuneiden lehtien joukossa, joita nyt oli ruvennut varisemaan maahan; yön viileydessä häntä paleli oudoissa vaatteissa. Äiti kääntyi erästä puutarhaa kohti; Petra tunsu sen paikalla, vaikkei ollut seisonut sen mäen puolisisä pässä sen päivän jälkeen, jolloin hän lapsena hyökkäsi sen kimppuun; se oli Pedro Ohlsenin puutarha. Äidillä oli sen avain ja hän sulki heidät puutarhaan.

Vaikeaa Gunlaugin oli ollut aamupäivällä mennä Pedron luokse ja vaikeaa oli hänen nytkin tuoda hänen luokseen onnetonta tytärtään, jolle ei hän enään voinut antaa suojaa. Mutta sen täytyi tapahtua ja minkä täytyi tapahtua, sen Gunlaug osasi tehdä. Hän koputti kuistinoveen ja miltei heti kuulivat he askelia ja näkivät valoa; hetkisen perästä avasi Pedro oven, tullen vastaan matkavaatteissa ja matkasaappaissa, kalpeana ja peläten. Hänen kädessään oli talikynttilä ja hän huokasi, kun silmät sattuivat Petran kasvoin, jotka olivat ihan paisuksissa itkusta; hän katsahti Pedron; mutta kun ei Pedro uskaltanut tuntea häntä, ei hänkään uskaltanut tuntea Pedroa.

— Tämä tässä on luvannut auttaa sinua matkalle, sanoi äiti, katsomatta heihin kumpaankaan, astui pari askelta peremmä kuistille ja antoi toisten seurata perässään Pedron huoneeseen, toiselle puolelle. Huone oli pieni ja matala, omituinen, ummehtunut ilma lehahti heitä vastaan, tehden Petran pahoinvointiseksi; hänhän ei vuorokautteen ollut syönyt enempää kuin nukkunutkaan. Keskellä kattoa riippui häkki, jossa oli kanarilintu; täytyi kiertää, jottei töytäisi häkkiä vastaan; vanhat, raskaat tuolit, painava pöytä, pari suurta talonpoikaiskaappia, jotka ulottuivat kattoon asti, painostivat niin, että huone kävi vieläkin pienemmäksi. Pöydällä oli nuotteja ja niiden päällä huilu. Pedro Ohlsen vaelteli suurissa saappaissaan, ikäänkuin hänellä olisi ollut jotakin tekemistä; heikko ääni kysyi perähuoneesta:

— Kuka siellä on? — kuka siellä on?

Pedro Ohlsen rupesi liikkulemaan entistä nopeammin ja mutisi:

— Se on vaan ... hm, hm ... se on ... hm, hm! jonka jälkeen hän hävisi sinne mistä ääni kuului.

Gunlaug istui ikkunan luona, molemmat kyynärpäät polvilla ja pää käsien varassa, tuijottaen hiekkaan, jota oli siroiteltu permannolle; hän ei puhunut, vaan veti silloin tällöin raskaan huokauksen. Petra seiso i oven luona, jalat yhdessä ja molemmat kädet rinnalla; sillä hän tunsu olevansa sairas. Vanha lyöntikello lappoi aikaa, talikynttilä pöydällä paloi pitkällä karrella, valuen. Mutta äiti tahtoi mainita jonkun syyn heidän täälläoloonsa ja sanoi:

— Minä tunsin kerran tämän miehen.

Ei enempiä sanoja eikä vastausta. Pedro viipyi poissa, kynttilä paloi surullisesti ja kello käydä raksutti. Petran pahoinvointi kasvoi kasvamistaan ja sen ohessa kuuli hän kuulemistaan äidin: "minä tunsin kerran tämän miehen!" Kello kävi käsiksi sanoihin ja alkoi laahata niitä: "Minä — tunsin — kerran — tämän — miehen!" Sittemmin kun Petra vaan joutui ummehtuneeseen ilmaan, nousi hänen eteensä huone pahoinvointineen ja kellon: "Minä — tunsin — kerran — tämän — miehen". Eikä hän koskaan joutunut laivalle, jossa mädäntynyt vesi löyhkäsi kajutan lattian alla ja öljyn ja ruuan haju tuntui, jollei paikalla tullut merikipeäksi ja lakkaamatta, yötä ja päivää merikivun läpi nähnyt tuota huonetta ja kuullut kellon tikutusta: "minä — tunsin — kerran — tämän — miehen!"

Kun Pedro palasi, oli hän saanut päähänsä villaisen myssyn ja hartioilleen vanhanaikaisen, kankean kauhtanan, joka oli nostettu pystyyn korville.

— Minä olen nyt valmis, sanoi hän. ja veti kintaat käsiinsä; näytti siltä kuin hän olisi ollut menossa pahimpaan ilmaan. — Mutta älkäämme unohtako kauhtanaa ... hän kääntyi ... — tälle ... tälle ... hän katsahti Petraan ja sitte Gunlaugiin, joka otti tuolin selustalta sinisen kauhtanan ja auttoi sen Petran ylle; mutta kun se sattui hänen nenäänsä, oli siinä huoneen haju niin suuressa mitassa, että hän pyysi raikasta ilmaa; äiti näki hänen voivan pahoin, avasi oven ja talutti hänet kiireesti puutarhaan. Siellä joi hän raikkaassa yössä muutamia täysiä siemauksia kirkasta syysilmaa.

— Minne minä menen? kysyi hän alkaessaan tointua.

— Bergeniin, vastasi äiti ja auttoi häntä napittamaan kauhtanaa; — se on suuri kaupunki, jossa ei kukaan tunne sinua... Valmiiksi tultuaan asettui hän portin luo. — Saat mukaasi 100 spesietaalaria, jos kävisi huonosti, niin onhan sinulla edes jotakin säästöä. Tämä tässä lainaa ne sinulle.

— Antaa, antaa, kuiskasi Pedro, astellen kadulle heidän ohitse.

— Lainaa ne sinulle, toisti äiti, ikäänkuin ei hän olisi sanonut mitään; — minä maksan ne hänelle takaisin. ... Hän otti huivin kaulastaan ja satoi sen tytön kaulaan, sanoen: — kirjoita paikalla kun sinun käy hyvin, muttei ennemmin.

— Äiti!

— Ja sitte tämä soutaa sinut laivaan, joka on tässä ulkopuolella.

— Oi Jumala, äiti!

— Niin, muuta ei olekkaan. Minä en seuraa kauvemmas.

— Äiti, äiti!

— Herra olkoon kanssasi. Hyvästi!

— Äiti, anna minulle anteeksi, äiti!

— Äläkä kylmety matkalla!

Hän oli vaivoin saanut tytön puutarhanportin taakse ja sulki sen nyt.

Petra seisoj ulkopuolella ja katseli suljettua porttia. Hän tunsj olevansa niin yksin ja viheliäinen kuin ihminen ikinä saattaa tuntea — mutta juuri samassa nousi hyljättyden tunteesta, vääryydestä, itkusta aavistus, usko; se välähti kuin tuli, joka syttyy ja sammuu, joka kohoaa korkeuksiin ja samassa taas romahtaa alas, mutta hetkisen ihanasti valaisee — tyttö avasi silmänsä ja seisoj seuraavana hetkenä paksussa pimeässä.

Läpi pienen kaupungin autioiden katujen, ohi suljettujen, lehdettömien puutarhojen ja suljettujen talojen, seurasi hän hiljaa miestä, joka kumarassa laahusteli suurissa saappaissaan ja kauhtanassa, jossa ei ollut kukkulia. He tulivat puukäytävään, jossa taasen kulkivat lakastuneissa lehdissä ja näkivät kummituksentapaisten tavoittelevien oksien ojentuvan käymään kimppuunsa. He kapusivat alas vuorta keltaisen talaan taa, missä vene oli. Pedro rupesi mättämään siitä vettä; sitte hän sousti tyttöä maata pitkin; se lepäsi suurena möhkäleenä, jota taivas raskaana painoi. Kaikki oli tasoittunut, maat, rakennukset, tunturit; hän ei nähnyt mitään siitä mitä hän lapsuudestaan asti eiliseen asti joka päivä oli nähnyt; se oli kaikki sulkeutunut pois näkyvistä kuten kaupunki, kuten ihmiset sinä yönä, jolloin hänet työnnettiin maailmalle eikä hän saanut yhtään jäähyväistervehdystä.

Laivalla, joka oli ankkurissa ihan likellä rantaa, odottamassa aamutuulta, käveli mies edestakaisin; heti kun hän näki heidät looringin alla, laski hän alas portaat, auttoi heidät kannelle ja varoitti kapteenia, joka hänkin heti tuli kannelle. Petra tunsj heidät ja he hänet, mutta kysymyksittä ja ilman myötätuntoa kerrottiin hänelle ihan tavallisena asiana kaikki mitä hänen tarvitsi tietää, nimittäin missä hänen piti nukkua ja mitä hänen piti tehdä, kun hän halusi jotakin tai tuli kipeäksi. Kipeäksi tuli hän miltei paikalla, kun pääsi alas, jonkatähden hän heti muutettuaan vaatteet, palasikin ylös. Silloin tuli hänen nenäänsä haju... oi, suklaanhaju ja hänet valtasi ääretön nälkä, se repi ja pisteli rintaa ja samassa tuli sama mies, joka oli ottanut heidät vastaan, kajutanovesta, kädessä kokonainen kupposellinen ja leivoksia; ne olivat hänen äidiltään, kertoi mies. Tytön syödessä kertoi hän vielä, että laivalle oli lähetetty kirstullinen hänen paraita pukujaan ja liina- ja villavaatteitaan, sitäpaitsi ruokaa ja muuta hyvää. Samassa hetkessä tuli äiti voimakkaana muistona Petran mieleen, hän sai hänestä suurpiirteisen kuvan, jommoista ei hänellä milloinkaan ollut ollut, mutta joka sittemmin pysyi koko elämän ajan. Ja tämän kuvan edessä teki hän rukouksessa lupauksen, lujan ja samalla surumielisen, että kerran tuottaa äidilleen iloa kaiken sen surun korvaukseksi, jota nyt on hänelle tuottanut.

Pedro Ohlsen istui hänen luonaan, kun hän istui, ja käveli hänen rinnallaan, kun hän käveli, kaiken

aikaa koettaen liikkua niin, ettei olisi hänen tiellään, mutta juuri senkautta alituisesti ollen tiellä kannella, joka oli ylen täynnä tavaraa. Hänen kasvoistaan näki Petra vaan suuren nenän ja silmät, eikä niitäkään selvästi, mutta hänestä sai sen käsityksen, että hän kulki joidenkin ajatusten painamana, joita tahtoi sanoa, muttei saanut suustaan. Hän huokaili, hän istuutui, hän nousi, hän kierteli Petraa, hän istuutui taasen, mutta sanaakaan ei tullut ilmoille eikä Petrakaan puhunut. Vihdoin viimein täytyi Pedron heittää äänettömyytensä, hän veti kömpelösti taskustaan äärettömän nahkaisen lompakon ja kuiskasi, että nuo sata spesietaalaria olivat siinä — ja vähän enemmän. Petra ojensi kätensä kiittääkseen häntä ja hänen kasvonsa tulivat silloin niin likelle Pedroa, että hän näki hänen silmiensä kostean kiiltävinä riippuvan kasvoissaan. Sillä Petran mukanahan pakeni viimeinen pala sitä elämää, joka oli jäänyt hänen sammuvaan olemassaoloonsa. Hän olisi sentään niin mielellään sanonut tytölle jotakin, joka olisi antanut hänelle ystävällisen muiston loppuelämän ajaksi; mutta se oli häneltä kielletty ja vaikka hän siitä huolimatta olisi tahtonut sanoa sen, niin ei hän saanut sanoja suustaan; sillä tyttö ei auttanut häntä! Petra oli niin väsyksissä ja muisto siitä, että Pedro oli saanut hänet tekemään ensi synnin äitiä vastaan, ei tällä hetkellä ottanut jättääkseen häntä rauhaan. Hän ei jaksanut häntä sietää; asia paheni eikä parantunut, jota kauvemmin Pedro viipyi; sillä kun ihminen on väsyksissä, niin hän kyllästyy. Pedro raukka tunsi sen, täytyihän hänen lähteä, ja niin sai hän vihdoinkin kuiskatuksi hyvästi, ja veti kuivan käden kintaasta. Petra laski siihen lämpöisen kätensä ja he nousivat molemmat.

— Kiitoksia — ja viekää minulta terveisiä! sanoi hän.

Pedrolta pääsi huokaus tai kulahdus, pari lisää, sitte hän päästi irti käden, kääntyi ja astui takaperin, hiljaa alas portaita. Petra tuli vielä relingille, Pedro katsahti häneen, tervehti ja sousti hitaasti pois. Petra seisoj paikoidaan, kunnes hän oli pimentynyt pimeyteen. Mutta sitte hänkin läksi alas, hän tuskin saattoi pysyä pystyssä väsymyksestä, ja vaikka hän oli sairas, nukkui hän heti kun oli päästännyt päänsä korvalliselle ja lausunut pari ensimmäistä rukousta isämeitistä.

* * * * *

Samaan aikaan istui äiti keltaisen talaan luona; hän oli hitaasti seurannut heitä koko matkan ja istuutunut talaan luo juuri kun he läksivät maista. Samasta paikasta oli Pedro Ohlsen ennen muinoin lähtenyt soutamaan hänen kanssaan; siitä oli hyvin kauvan, mutta se tuli hänen mieleensä juuri nyt, kun Pedro läksi soutamaan tyttärtä.

Niin pian kuin Gunlaug näki Pedron palaavan yksinään, nousi hän ja läksi; sillä tiesihän hän nyt, että tytär oli hyvin päässyt laivaan. Hän ei lähtenyt kotiin, vaan kauvemman; hän tapasi pimeästä polun, joka johti tunturien poikki, ja rupesi astelemaan sitä. Yli kuukauden pysyi hänen talonsa kaupungissa autiona ja hävitettynä; hän ei tahtonut palata sinne ennenkuin tyttäreltä oli tullut hyviä tietoja.

Mutta sen ajan kuluessa pantiinkin mielipide häneen nähden koetuksen alaiseksi. Kaikki matalammat luonteet nauttivat kiihkeästi, kun saavat liittyä yhteen vainoomaan väkeviä, mutta vain niin kauvan kuin väkevät voivat tehdä vastarintaa; kun he näkevät, että nämä tyynesti antavat itseään räkäätä, tulee heille häpeän tunne ja sitä hyssytetään, joka vielä viskaa kiven. Tässä tapauksessa oli iloittu siitä että kuulutettiin Gunlaugin mahtavan äänen meluavan porraskäytävässä, oli ajateltu, että hän kutsuu merimiehet avukseen ja kehoittaa heitä katurähäkkään. Kun ei Gunlaugia kuulunut, joutui joukko kolmantena iltana sellaiseen vimmaan, että sitä tuskin saattoi hillitä. Päätettiin lähteä sisään hakemaan häntä, päätettiin laahata molemmat naiset kadulle, saattaa heidät pois kaupungista, ajaa heidät menemään! Ikkunoita ei edelliseltä illalta oltu korjattu; joukon hurratessa ryömi kaksi miestä sisään ikkunasta, avaamaan ovea — ja joukko hyökkäsi taloon! He hakivat kaikista huoneista, sekä ylhäältä että alhaalta, he rikkoivat ovia, he särkivät mitä eteen sattui, he hakivat joka nurkasta, vihdoin kellaristakin, äitiä ja tyttärtä, mutta ei löytynyt ketään ihmistä. Samassa silmänräpäyksessä jolloin tämä huomattiin, vaipui hiljaisuus joukkoon; ne jotka olivat käyneet sisällä, tulivat ulos, toinen toisensa perässä, ja piiloutuivat toisten taakse. Vähän ajan perästä oli talon edusta tyhjä.

Pian oli jo kaupungissa sellaisia, jotka sanoivat, että oli ollut hävytöntä kohdella turvattomia naisia sillä tavalla.

Tapausta pohdittiin kunnes päästiin yksimielisyyteen siitä, että mitä *Kalastajatyttö* lieneekään rikkonut, niin oli Gunlaug syytön ja sentähden oli hänelle tehty suurta vääryyttä. Häntä kaivattiin kovasti kaupungissa; tappelu ja juopuneiden rähinä alkoi kuulua päiväjärjestykseen; sillä kaupunki oli kadottanut poliisinsa. Sitäpaitsi kaipasivat ohikulkijat Gunlaugin mahtavaa persoonaa ovesa; varsinkin kaipasivat häntä merimiehet. Ei missään kuitenkaan ollut sellaista kuin hänen luonaan, sanoivat he; sillä siellä kohdeltiin jokaista ansion mukaan, jokaisella oli ollut oma arvonsa hänen luottamuksessaan ja jokainen oli saanut häneltä apua tarpeen tullessa. Eivät merimiehet tai kipparit enempää kuin työnantajat tai perheenäidit olleet ymmärtäneet hänen arvoaan ennenkuin nyt, kun hän oli joutunut pois.

Sentähden kulki ilosanoma läpi kaupungin, kun joku oli nähnyt hänen istuvan talossaan, keittämässä

ja paistamassa kuten ennenkin. Jokaisen piti mieskohtaisesti rientää saamaan vakuutusta, että ruudut olivat paikoillaan, ovi eheänä ja että savu nousi piipusta. Kyllä se oli totta! Siellä hän taas istui! — Ihmiset kömpivät toiselle puolelle porraskäytävää nähdäkseen paremmin; hän istui kivilaatalla ovensa edessä, hän ei katsonut ylös eikä ulos, silmä seurasi kättä ja käsi teki työtä: sillä hän oli palannut ansaitsemaan takaisin mitä oli menettänyt ja ensinnä nuo 100 spesietaalaria, jotka oli velkaa Pedro Ohlsenille. Alussa tyytyivät ihmiset kurkistelemaan häneen ulkoapäin; he eivät pitkiin aikoihin uskaltaneet mennä hänen luokseen pahan omantuntonsa takia. Mutta vähitellen heitä rupesi tulemaan — ensinnä tulivat perheenemännät, ne ystävälliset ja hyväntahtoiset; he eivät kuitenkaan saaneet tilaisuutta puhua hänen kanssaan mistään muusta kuin asioista; sillä Gunlaug ei kuunnellut muuta. Sitte tulivat kalastajat, sitte kauppiaat ja kipparit pestaamaan väkeä ja kuulemaan asianomaisen arvostelua — ja vihdoin ensimmäisenä sunnuntaina merimiehet. Tämä mahtoi olla sovittua; sillä illemmalla tuli talo äkkiä niin täyteen, etteivät yksin molemmat huoneet joutuneet kiinni, vaan pöydät ja penkit, jotka kesäisin olivat puutarhassa, olivat otettavat esille ja asetettavat porstuaan, keittiöön, peräkamariin. Ei kukaan, joka tämän joukon näki, aavistanut, mitä tunteita liikkui sen mielessä; sillä samassa hetkessä, jolloin se astui kynnyksen yli, oli Gunlaug ottanut sen äänettömän komentonsa alle ja se leveä varmuus, jolla hän antoi jokaiselle omansa, painoi alas jokaisen tervetuliaissan, jokaisen kysymyksen. Hän oli ennallaan; ainoastaan hiukset eivät enään olleet mustat ja meno oli hiljaisempi. Mutta kun merimiehet rupesivat tulemaan iloiselle tuulelle, eivät ne enään saattaneet hillitä itseään, vaan joka kerta kun Gunlaug ja palvelustyttö olivat ulkona, kehoitettiin Venemies-Nuuttia, joka aina oli ollut hänen suosikkinsa, juomaan hänen maljansa, kun hän tuli sisään. Hänkään ei kuitenkaan saanut rohkeutta siihen ennenkuin hänen verensä vielä lämpenivät; vihdoin, kun Gunlaug tuli sisään kokoamaan tyhjiä pulloja ja laseja, nousi hän ja sanoi, "että se oli hyvä, että hän oli palannut. Sillä sellaista se vaan oli, että — että, se oli hyvä, että hän oli palannut!" Tämä oli miesten mielestä oikein sanottu; he nousivat ja huusivat:

— Niin, se oli hyvä!

Ja ne jotka olivat eteläisessä ja keittiössä ja muissa huoneissa nousivat hekin ja puhkesivat samaan hyväksymisen huutoon ja venemies ojensi hänelle lasin ja huusi hurraata ja sitte jyräyttivät he kaikki muutamia hurraahuutoja niin että katto oli nousemaisillaan ilmaan ja lähtemäisillään lentoon. Pian julisti joku, että he olivat tehneet hänelle hävytöntä vääryyttä, sitte selitti toinen samaa ja vihdoin sadatteli koko joukko itseään siitä, että oli tehnyt hänelle hävyttömintä vääryyttä. Kun he vihdoin vaikenivat, toivoen sanaa Gunlaugin omasta suusta, sanoi Gunlaug, että hän kiittää heitä. — Mutta, lisäsi hän, yhä keräten tyhjiä laseja ja pulloja, — niinkauvan kun en *minä* sano siitä mitään, niin ei teidänkään tarvitse sanoa.

Hän läksi ulos, saatuaan käsiinsä niin paljon kuin saattoi kantaa ja palasi sitte hakemaan loppuja. Mutta siitä lähtien oli hänen valtansa horjumaton.

SEITSEMÄS LUKU.

Illalla ja pimeässä laski laiva ankkuriin Bergenin satamassa. Puoleksi pyörriksissä meritautidista vietiin Petra kapteenin veneessä lukemattomien laivojen, pienten ja suurten lomitse ylös merimiesten vilinään laitureille ja talonpoikien ja katupoikien hyörinään niissä kapeissa solissa, joiden läpi tie kulki. He seisahuivat soman pienen rakennuksen eteen, jossa vanha vaimo kapteenin pyynnöstä ystävällisesti otti vastaan Petran. Hän tarvitsi ravintoa ja unta ja sai nämä molemmat tarpeensa tyydyttyiksi. Hän heräsi keskellä seuraavaa päivää reippaana ja iloisena kuulemaan uusia ääniä ja uutta kielensointua ja kun hän nosti uutimen, näkemään ympärillään uutta luontoa, uusia ihmisiä ja uutta kaupunkia. Hän oli itsekin tullut uudeksi, siltä hänestä tuntui, kun hän pysähtyi peilin eteen. Nämä kasvot eivät olleet entiset. Hän tosin ei voinut tehdä itselleen selkoa erosta eikä ymmärtänyt, että hänen iässään suru ja tuska hienontavat ja tekevät henkevämmäksi; mutta katsahtaessaan peiliin, täytyi hänen kuitenkin muistella viime öitä ja niitä muistellessa hän värisi. Sen tähden kiirehti hän valmistumistaan, päästäkseen alas siihen uuteen, joka häntä odotti. Hän tapasi emäntänsä ja useita naisia, jotka ensin tarkasti katselivat häntä ja sitte lupasivat ottaa hänet huomaansa; aluksi lupasivat he kuljettaa häntä kaupungilla. Samallahan hänen piti ostaa kaikellaista ja sentähden hän palasi yläkertaan hakemaan lompakkoaan, mutta häntä hävetti viedä alas paksua, likaista lompakkoa ja sentähden avasi hän sen siellä, ottaakseen esiin rahan. Hän ei tavannut sieltä 100 spesietaalaria, vaan kolmesataa! Pedro Ohlsen siis taas antoi hänelle rahaa vasten äidin tietoa ja tahtoa. Niin vähän ymmärsi hän rahan arvoa, ettei summan suuruus ensinkään ihmetyttänyt häntä; sentähden ei liioin pälkähtänyt hänen päähänsä miettiä syytä tähän anteliaisuuteen. Sensijaan että olisi saanut ilosta säihkyvän kirjeen aavistavine

kysymyksineen, sai Pedro Ohlsen Gunlaugilta kirjeen, jonka tytär oli kirjoittanut äidille ja jossa hän, huonosti salaten vihaansa, ilmiantaa hyväntekijänsä ja kysyy, mihin hänen on paneminen salavihkaa annettu lahja.

Ensi vaikutus kaupungista oli voimakas luonnonvaikutus. Hän ei saattanut päästä siitä tunteesta, että tunturi oli niin likellä, että hänen täytyi olla varoillaan, Häntä painosti joka kerta kun hän avasi silmänsä ja sitte hän taasen tunsu halua ojentaa kätensä ja kolkuttaa. Toisinaan taas tuntui siltä kuin ei olisi ollut minkäänlaista ulospääsyä. Auringon hylkäämänä ja pimeänä yleni tunturi, pilvet riippuivat raskaina alapuolella tai kiitivät yläpuolella; tuuli ja sade vaihtelivat lakkaamatta; tuntureilta ne tulivat, tunturit päästivät ne kaupungin kimppuun. Mutta ihmisjoukoissa hänen ympärillään ei ollut mitään painostavuutta. Hän kävi pian iloiseksi heidän joukossaan, sillä heidän ahkeruudessaan oli jotakin vapaata, kevyttä ja iloista, jota ei hän tuntenut ja joka, hänen viimeisten kokemustensa perästä, loisti vastaan kuin hymy ja tervetuliaistoivotus. Kun hän seuraavana päivänä päivällispöydässä lausui mieluinten tahtovansa olla siellä missä oli koolla paljon väkeä, vastattiin hänelle, että hänen sitte olisi mentävä teatteriin; siellä hän tapaisi monta sataa ihmistä samassa talossa. Niin, sen hän tekisikin; lippu ostettiin, teatteri oli ihan vieressä ja määrättyyn aikaan hänet saatettiin sinne ja hänelle näytettiin paikka parven ensi penkillä. Hän istui suuressa, häikäisevässä valossa, monen sadan iloisen ihmisen joukossa, ympärillä heleitä värejä ja puheen sorinaa, joka kuni meren pauhina vierähti hänen päällitseen joka haaralta.

Petralla ei ollut aavistustakaan siitä mitä hän täällä sai nähdä. Eihän hän tietänyt muuta kuin sen minkä Ödegaard oli hänelle sanonut ja satunnaiset tuttavat kertoneet. Mutta teatterista ei Ödegaard ollut maininnut sanaakaan; merimiehet olivat kertoneet teatterista, jossa oli viljelty eläimiä ja ratsutaitureja, ja poikien päihin ei ollut pälkähtänyt puhua näytelmästä, vaikka he koulussa olisivatkin saaneet niistä joitakin tietoja; sillä pienellä kaupungilla itsellään ei ollut teatteria, ei edes taloa, jota sanottiin teatteriksi; matkustavat eläintenkesyttäjät, nuorallatanssijat ja ilvehtijät esiintyivät joko jossakin ranta-aitassa tai taivasalla. Hän oli niin taitamaton, ettei hän ymmärtänyt kysyäkään; hän istui hyvässä turvassa ja odotti jotakin ihmeellistä, esimerkiksi kameleja tai apinoita. Näissä mietteissä hän vähitellen rupesi näkemään eläimiä joka kasvoissa ympärillään, hevosia, koiria, kettuja, kissoja, hiiriä ja se huvitti häntä. Sentähden kokoontui orkesteri ilman että hän huomasi sitä. Pelästyneenä hypähti hän ilmaan; sillä vaskirummut, rummut, pasunat ja torvet aloittivat terävän jylisevästi alkusoiton. Hän ei eläissään ollut kuullut enempää soittoa yhtäaikaa kuin pari viulua ja ehkä huilun; tämä pauhaava ihanaus pani hänet kalpenemaan, siinä oli jotakin, joka muistutti kylmää, mustaa hyökylainetta; hän odotti peloissaan, että tulisi jotakin vielä pahempaa eikä kuitenkaan toivonut sen loppuvan. Pian rupesivat lempeämmät soinnut valaisemaan ja avautui näköaloja, jommoisia ei hän ikinä ollut nähnyt unissaankaan. Soitto keinutti häntä sinne, ilo ja kisa kajahtelivat ilmassa, koko parvi kiiti pitkin siiven vedoin ylöspäin; se aleni hiljalleen, se kokoontui mahtavasti yhteen, se lensi huimana ja tulisena hajalle — kunnes suuri pimeys laskeutui peittämään kaikkea; tuntui siltä kuin se olisi hävinnyt rytisevään kosken kuohinaan. Sitte taas yksinäinen sävel kuin lintu märällä oksalla syvyyden partaalla; alakuloisena, pelonalaisena se alkoi, mutta ilma seestyi sen laulaessa, jo pilkisti esiin vähän päivääkin — ja taasen täytti tuo kumma auringonsäteiden takainen kiikunta ja lepatus pitkät, siintävät näköalat. Kun tätä oli kestänyt hetkisen, sulivat ne lauhaan rauhaan; riemuiset joukot etenivät etenemistään, ei näkynyt mitään muuta kuin säteet, jotka värisivät ja kimmeltelivät ilmassa; yli koko äärettömän aavan vain aurinkoa, valon kehräämää ja hiljaista — ja tähän autuuden uneen se nukkui.

Tyttö nousi ehdottomasti, kun soitto loppui, sillä hänkin oli valmisna! Oi ihmettä, tuossa nousi kaunis, maalattu seinä häntä vastapäätä suoraan kattoon! Hän oli kirkossa, kirkossa, jossa oli pylväitä ja pilareja, kirkossa, jossa urut pauhasivat ja juhla-valot loistivat ja ihmiset astelivat häntä vastaan puvuissa, joita ei hän tuntenut, ja puhuivat — niin, he puhuivat kirkossa ja kielellä, jota ei hän ymmärtänyt. Mitä? he puhuivat jo myöskin hänen takanaan.

— Istukaa, istukaa! sanoivat he, mutta eihän siellä ollut mitään mihin istua, molemmat kirkossa olijat jäivät niinikään seisomaan ja jota kauvemmin hän heitä katseli, sitä selvemmäksi hänelle selveni, että nämä puvut olivat samat, jotka hän oli nähnyt eräässä pyhän Olavin kuvassa — ja samassa, samassahan he mainitsivat pyhän Olavin nimen! —

— Istukaa, istukaa! kuuli hän taas takaansa. — Istukaa! huusivat useat äänet.

Taitaa olla jotakin siellä takapuolellakin, ajatteli Petra ja kääntyi nopeasti. Joukko raivostuneita kasvoja, toiset suorastaan uhkaavia, oli häntä vastassa; eivät asiat nyt ole oikein, ajatteli hän ja aikoi lähteä pois; silloin vetäisi vanha vaimo, joka istui hänen vieressään, hiljaa häntä hameesta.

— Mutta istukaa toki, lapsi, kuiskasi hän; — takanaolijathan eivät näe mitään!

Kädenkäänteessä oli tyttö paikoillaan, sillä tietysti: teatteri on tuolla sisällä ja me katselemme; — tietysti, teatteri! hän toisti sanan ikäänkuin muistuttaakseen itseään ja katsoi sitte taas kirkkoon; mutta sitä joka puhui, ei hän kaikista ponnistuksistaan huolimatta saattanut ymmärtää; vasta kun hän oikein

huomasi, että se oli kaunis nuori mies, käsitti hän myöskin yhden ja toisen hänen sanoistaan ja kun hän kuuli hänen puhuvan rakkaudesta ja olevan rakastuneen, ymmärsi hän suurimman osan. Tuli sisään kolmas, joka silmänräpäyksessä veti hänet pois kauniista nuoresta miehestä; sillä hän tiesi kuvista, että se mahtoi olla munkki ja munkkeja hän aina kovasti oli halunnut nähdä. Munkki asteli niin ääneti, hän oli niin hiljaa, niin, hänellä oli hyvin jumalinen käytös, hän puhui selvästi, hitaasti, Petra seurasi joka sanaa. Mutta äkkiä hän kääntyy ja sanoo ihan päinvastaista kuin sanoi ennen. — Jumala, se on roisto! kuulkaa, hän on roisto ja senhän hän on näköinenkin! Ettei nuori, kaunis mies sitä huomaa! pitäisihän hänen toki se kuulla!

— Hän pettää teitä! kuiskasi Petra puoliääneen.

— Hsss! sanoi vanha nainen.

Ei, nuori mies ei kuullut sitä, hän meni pois vaarallisen luottavana, he menivät kaikki pois — ainoastaan vanha mies tulee sisään. Mitä kummaa? Kun se vanha mies puhuu, niin on ihan kuin nuori puhuisi ja kuitenkin se on se vanha mies — ja kas, kas! Loistava joukko valkopukuisia tyttöjä kulkee hitaasti, ääneti, kaksitellen läpi kirkon; hän näki heidät pitkän aikaa sen jälkeen kun he olivat menneet ohi — ja hänen muistossaan väikkyi samantapainen näky hänen lapsuutensa ajoilta. Hän oli kerran äitinsä mukana kulkenut tunturien yli; kahlien vastalangenneessa lumessa pelästyttivät he äkkiarvaamatta lentoon metsäkanaparven, joka silmänräpäyksessä täytti ilman heidän edessään; valkoiset ne olivat, valkoiset kuin lumi, valkoiset kuin metsä — kauvan jälkeenpäin liitivät kaikki ajatukset valkoisina ohitse, ja samoin täälläkin hetkisen.

Mutta yksi näistä valkopukuisista naisista kulkee yksin, seppel kädessä ja polvistuu; vanha on polvistunut hänkin ja valkopukuinen puhuu hänelle. Vanhalla on hänelle viestejä ja kirje vieraalta maalta, hän ottaa sen esiin, valkopukuisesta saattaa huomata, että se tulee sellaiselta, jota hän rakastaa — oi kuinka ihanaa, kaikkihan he täällä rakastavat! Mies avaa sen — ei se olekkaan mikään kirje, se on soittoa täynnä — niin, kas, kas: itsehän hän onkin kirje; vanha mies on nuori ja hän on valkopukuisen rakastettu! He syleilevät toisiaan ... totta totisesti: he suutelevat toisiaan ... totta totisesti: he suutelevat toisiaan! — Petra tunsikäyvänsä polttavan punaiseksi ja peitti kasvot käsillään seuratessaan jatkoa; kas, nyt hän kertoo valkopukuiselle, että heidän heti pitää mennä naimisiin ja tyttö nykäisee nauraen häntä parrasta ja sanoo, että hän on tullut raakalaiseksi ja hän sanoo, että tyttö on tullut niin kauniiksi ja hän antaa tytölle sormuksen ja lupaa hänelle purppuraa ja samettia, kultakengät ja kultaisen vyön, mies sanoo reippaasti hyvästit ja menee kuninkaan luo puhumaan häistä. Hänen morsiamensa katsahtaa hänen jälkeensä niin että loistaa — mutta kun hän kääntyy ilman häntä, on ympärillä niin tyhjää.

Silloin liukuu seinä taas nopeasti alas. Joko se nyt on lopussa? Juuri kun vasta alkoi? Hehkuvana kääntyi hän vanhan naisen puoleen:

— Lopussa?

— Ei, ei, lapsi, se oli ensi näytös. On viisi samallaista; niin on, toisti hän huohtaen; — on viisi samallaista.

— Samasta asiasta? kysyi Petra.

— Mitä te sillä tarkoitate?

— Tulevatko samat ihmiset sisään ja kaikki menee eteenpäin?

— Te kai ette koskaan ole ollut teatterissa?

— En.

— Niin, niin, ei niitä teattereja joka paikassa ole; se on niin kallista.

— Mutta mitä tämä on? kysyi Petra jännityksessä tuijottaen; ikäänkuin ei jaksaisi odottaa vastausta; — keitä nämä ihmiset ovat?

— Se on seurue, jota tirehtööri Naso johtaa, mainio seurue; hän on niin taitava.

— Hänkö ne keksii? Tai miten se on? - Herranen aika, vastatkaa toki!

— Rakas lapsi, ettekö te tiedä mikä näytelmä on? Mistä te olette?

Mutta kun Petra muisti syntymäkaupunkinsa, muisti hän samalla myöskin häpeänsä, pakonsa. Hän vaikenä eikä enään uskaltanut kysellä.

Toinen näytös tuli ja sen mukana kuningas, niin, se oli kuningas, nyt hän sai nähdä kuninkaankin! Ei

hän kuullut mitä hän sanoi, ei hän nähnyt kenen kanssa hän puhui, hän katseli kuninkaan vaatteita, kuninkaan käytöstä, kuninkaan kasvoniilmettä; hän heräsi vasta, kun nuori mies tuli sisään ja nyt läksivät kaikki noutamaan morsianta! — Sitte täytyi taas odottaa.

Väliajalla kumartui vanha nainen hänen puoleensa.

— Eivätkö ne teidänkin mielestänne näyttele kauniisti? sanoi hän.

Petra katselee häneen kummissaan.

— Näyttelevätkö ne? mitä se on?

Hän ei huomannut, että kaikki ympärillä katselivat häneen ja että vanha nainen oli lähetetty kysymään; hän ei kuullut, että hänelle naurettiin.

— Mutta ne eivät puhu kuten me? kysyi hän, kun ei saanut vastausta.

— Nehän ovat tanskalaisia, vastasi nainen ja nauroi hänkin. Silloin käsitti Petra, että hyvä vanhus nauroi hänen monia kysymyksiään, ja vaiken; ja jäi lakkaamatta katselemaan esirippua.

Kun se taasen nousi, sai hän sen suuren ilon, että näki arkkipiispan. Ja nytkin kävi kuten ennen: hän unohtui niin kokonaan katsomaan häneen, ettei kuullut sanaakaan siitä mitä hän puhui. Samassa kuului soittoa, oi niin hiljaista, niin kaukaa, mutta se likeni; se oli naisten laulua, huilun- ja viulujen soittoa ja sitäpaitsi soi joku kone, joka ei ollut kitara mutta samalla kuin monta kitaraa, vaan pehmeämpänä, täyteläisempänä, lentävämmän sävelin; kaikki soinnut yhdessä pauhasivat pitkin aaloin —, ja kun ne olivat vaihtuneet läikkyviksi väreiksi, tuli saattue, sotamiehiä pertuskoineen, kuoripoikia suitsutusastioineen, munkkeja kynttilöineen ja kuningas, kruunu päässä ja hänen rinnallaan ylkä, puettuna valkoisiin, — ja sitte taasen valkoiset naiset, siroitellen ruusuja ja soittoa morsiamen tielle, joka kulki valkoisessa silkissä, hiuksissa punainen seppel; hänen rinnallaan asteli korkea nainen, purppuralaahustin valumassa alas selkää, purppuralaahustimessa kultaisia kruunuja, päässä pieni, loistava kruunu, se mahtoi olla kuningatar! Koko kirkko tuli täyteen heidän laulujaan ja värejään, ja kaikki mitä sittemmin tapahtui, alkaen siitä kun ylkä talutti morsiamen morsiusjakkaralle, jolle he polvistuivat, koko saattueen polvistuessa ympärille, siihen asti kun arkkipiispa saapui ristiveljiensä saattamana, oli vain uusia renkaita värikkäissä musiikkivitjoissa.

Mutta juuri kun vihkimisen piti tapahtua, nosti arkkipiispa sauvansa ilmaan ja kielsi sen; heidän vihkimisensä oli vasten pyhiä säädöksiä, he eivät koskaan voisi saada toisiaan, — oi taivaallinen isä, armahda! — morsian pyörtyi ja Petrakin kaatui läpätunkevasti parkaisten; sillä hän oli nousut!

— Vettä, tuokaa vettä! huudettiin ympärillä.

— Ei, vastasi vanha nainen; — ei hän pyörtynyt, ei sitä tarvita!

— Ei sitä tarvita, toistettiin, — hiljaa!

— Hiljaa! huudettiin alhaalta permannolta.

— Hiljaa siellä parvella!

— Hiljaa! vastattiin parvelta.

— Ei teidän pidä siitä niin sydämistyä; se on kaikki tyyni satua ja ilveilyä, kuiskasi vanha nainen; — mutta rouva Naso näyttelee erinomaisesti.

— Hiljaa! huudahti nyt Petrakin, joka jo oli painunut keskelle toimintaa; sillä pirullinen munkki oli rientänyt paikalle, miekka kädessä; rakastavaisten täytyi ottaa vaate ja hän leikkasi sen kahtia heidän välillään, kuten kirkko leikkaa, kuten tuska leikkaa, kuten miekka leikkasi paratiisin portilla ensi päivänä. Itkevät naiset ottivat morsiamen punaisen seppeleen ja antoivat hänelle valkoisen; se satoi hänet luostariin elinajaksi. Se mies, jolle hän kuului läpi ajan ja iäisyyden, oli tietävä, että hän on elossa, mutta hän ei saa häntä; että hän on siellä, mutta hän ei koskaan saa häntä nähdä; kuinka sydäntäsärkevästi he sanoivat toisilleen hyvästi, suurempaa tuskaa kuin heidän, ei saattanut maailmassa olla!

— Herranen aika! kuiskasi vanha nainen, kun esirippu laski; — älkää toki olko noin hullunkurinen! eihän se ole kuin rouva Naso, tirehtöörin rouva.

Petra pingoitti auki silmänsä ja katseli katselemistaan hyvää naista; hän luuli häntä hulluksi ja kun nainen jo kauvan oli luullut Petrasta samaa, katselivat he tuontuostakin jonkun verran arasti toisiinsa, mutta eivät enään puhuneet.

Kun esirippu taasen nousi, ei Petra enään saattanut seurata; sillä hän näki vaan morsiamen luostarimuurien takana ja sulhasen yötä päivää ulkopuolella epätoivoisena; hän kärsi heidän tuskansa ja rukoili heidän rukouksensa; mutta mitä hänen silmiensä edessä tapahtui, liukui väritönnä ohitse. Juhlallinen hiljaisuus hänet vihdoin kutsui takaisin; tyhjä kirkko avartui, vain kellon kaksitoista lyöntiä kajahti. Holveissa alkaa jyristä, muurit värisevät, pyhä Olavi on kääriliinoissaan noussut arkustaan, suurena ja hirvittävänä; miekka kädessä hän tulee, vartijat pakenee, ukkonen jyrisee ja ojennettu miekka lävistää munkin. Sitte pimenee ja näky on poissa. Mutta munkki on paikoillaan tuhkaläjänä, siinä mihin pitkäisen tuli iski.

Petra oli tietämättään pideltyt kiinni vanhasta naisesta, joka kovasti oli pelästynyt, kun Petra suonenedontapaisesti oli iskenyt häneen kiinni; nähdessään hänen kalpenemistaan kalpenevan, riensi hän nyt sanomaan:

— Herra siunaa, lapsi, sehän on vaan Knutsen! Tämä on ainoa osa, jonka hän osaa näytellä, hän kun puhuu niin karkeasti.

— Ei, ei, ei, ei, minä näin liekkejä hänen ympärillään, sanoi Petra, — ja kirkko värisi hänen askeltensa alla!

— Mutta hiljaa nyt! huudettiin monelta taholta.

— Ulos se, joka ei osaa olla hiljaa!

— Hiljaa parvella! huudetaan permannolta.

— Hiljaa! vastataan parvelta.

Petra oli käpristynyt kokoon, ikäänkuin piiloittuakseen, mutta unohti heidät samassa kaikki; sillä kas, rakastavaiset ovat taas tuossa, pitkäisen tuli on murtanut heille tien auki, he aikovat paeta! He ovat löytäneet toisensa, he syleilevät toisiaan — suojele heitä nyt, taivaan Jumala!

Silloin nousee torvien ja huutojen melu, ylkä temmaistaan hänen rinnaltaan, taistellaan isänmaan puolesta, hän haavoittuu, hän lausuu kuollessaan tervehdyksen morsiamelleen! — — Petra käsittää mitä oikeastaan on tapahtunut vasta kun morsian hiljaa astuu sisään — ja näkee armaansa ruumiin! Silloin tuntuvat tuskan pilvet kokoontuvan yhteen ainoaan kohtaan; mutta ainoa katse ne hajottaa: morsian nostaa katseensa kuolleen rinnalta ja rukoo itselleen kuolemaa! Taivas avautuu tälle katseelle, tulee valoa, hääsali on siellä ylhäällä, päästää morsian sisään! Niin — hän jo saattaa nähdä sinne sisään; sillä hänen katseestaan loistaa rauha kuni rauha korkeilla tuntuureilla. Silloin painuvat silmäkannet umpeen: taistelu sai korkeamman ratkaisun, heidän uskollisuutensa suuremman palkan: morsian on nyt hänen luonaan.

Petra istui kauvan hiljaa; sydän oli kohonnut uskon siivillä, suuruuden voima täytti hänet. Hän kohosi ylös kaikesta, mikä oli pientä, hän kohosi pelon ja tuskan yläpuolelle, hän nousi, hymyillen kaikkia vastaan, jotka olivat veljiä ja sisaria; pahaa, mikä eroittaa, ei ollut olemassa, pitkäinen oli musertanut sen alle. Ihmiset hymyilivät takaisin hänelle; hänhän se näytelmän aikana oli ollut puolihulluna; — mutta hän ei heidän hymyssään nähnyt muuta kuin heijastuksen omasta voitostaan. Siinä uskossa, että he hymyilivät yhdessä hänen kanssaan, hymyili hän niin säteillen takaisin, että heidän täytyi yhtyä hänen hymyynsä; hän astui alas leveitä portaita, kahden väistyvän rivin välillä, jotka heijastivat hänen iloaan ja sitä kauneutta, joka hänen yllään säteili. Säteet meidän sisässämme saattavat joskus käydä niin voimakkaiksi, että me annamme kirkkautta kaikelle ympärillämme, vaikkemme itse sitä näe. Maailman suurinta voittokulkua on matkata omien loistavien ajatustensa julistamana, kantamana ja saattamana.

Kun hän itsensä tietämättä oli päässyt kotiin, kysyi hän mitä se oikein oli ollut. Läsä oli useita, jotka hänet ymmärsivät ja osasivat antaa selittävän vastauksen. Ja kun hän oli saanut varman selvyyden siitä mitä näyttelemisen oli ja suuret näyttelijät saivat aikaan, nousi hän ja sanoi:

— Se on suurinta maailmassa, siksi minä tahdon tulla.

Heidän ihmeekseen puki hän uudelleen ylleen ja läksi ulos; hänen täytyi saada olla yksinään ulkona luonnossa. Hän asteli kaupungin ulkopuolelle ja kulki kovassa tuulessa likeiselle niemelle. Siellä alla raivosi meri, mutta kaupunki lepäsi molemmin puolin lahtea valoisassa sumussa, jonka takana lukemattomat yksityiset tuikut tekivät työtä, voimatta muuta kuin loistaa harson läpi, nousemaan ne eivät saaneet sitä. Siitä tuli hänen sielunsa kuva. Suuri synkkyys hänen jalkainsa alla kumisi jylhästi viestejään läpitunkemattomasta syvyydestä; joko piti vaipua sinne alas tai koettaa loistaa loistavien mukana. Hän kysyi itseltään minkätähden ei hän koskaan ennen ollut tuntenut näitä ajatuksia ja hän vastasi itselleen syyn olevan sen, että vain silmänräpäykset hallitsivat häntä; nyt hän kuitenkin tunsu, että hänkin hallitsi silmänräpäyksiä. Nyt hän sen näki: hänelle annettaisiin yhtä monta silmänräpäystä

kuin tuolla oli noita tuikkivia valoja ja hän rukoili Jumalaa, että työllä voisi täyttää ne kaikki, niin ettei Hän olisi turhaan syyttänyt yhtään. Hän nousi, sillä kävi jäinen viima; hän ei ollut viipynyt kauvan, mutta kun hän asteli kotiin päin, tiesi hän minne kulki.

* * * * *

Seuraavana päivänä seiso i hän teatterinjohtajan oven takana. Sisältä kuului suuri tora; toinen ääni tuntui muistuttavan eilistä rakastajatarta, tosin se nyt soi toisessa äänilajissa, mutta se sai silti Petran vapisemaan. Hän odotti kauvan; kun ei torasta koskaan tuntunut tulevan loppua, koputti hän.

— Tulkaa sisään! huusi hyvin äkäinen herranääni.

— Oo! vinkui naisenääni ja avatessaan näki Petra valtoimien hiusten ja yöpuvun pelossa pakenevan sivuovesta. Johtaja, pitkä tihrusilmä mies, asteli vimmastuneena edestakaisin ja riensi panemaan nenälleen kultasankaisia silmälasia. Pitkä nenä hallitsi siihen määrään koko kasvoja, että kaikki muu oli olemassa sitä varten, silmät pistivät kuni pyssynpiiput esiin tämän vallin takaa, suu oli hautana sen edessä ja otsa keveänä siltana sen ja metsän eli "etumurroksen" välillä.

— Mitä te tahdotte? hän pysähtyi äkkiä. — Tekö pyritte kööriin? kysyi hän kiireesti.

— Kööriin — mitä se on?

— Vai ette te sitä tiedä, vai niin, vai; mitä te sitte tahdotte?

— Tahdon ruveta näyttelijäksi.

— Vai siksi te tahdotte ruveta — ettekä tiedä mitä kööri on, vai niin, vai. — Mutta tehän puhutte murretta!

— Murretta, mitä se on?

— Vai ette siis tiedä sitäkään ja tahdotte kuitenkin ruveta näyttelijäksi, vai niin; niin, se on norjalaisten tapaista. Murretta, se on sitä, ettette puhu kuten me.

— Niin, mutta minä olen harjoitellut sitä koko aamun.

— Vai niin, vai olette; kas, kas! Antakaappa kuulla!

Ja Petra nousi, asettui ja lausui niin tanskalaisella ääntämisellä kuin suinkin eilisen rakastajattaren mukaan: "Sua tervehdin rakkaani, hyvää huomenta!"

— Mutta minä luulen, että paholainen riivaa teitä; oletteko te tulleet tänne tekemään pilkkaa vaimostani!

Naurunrämäkkä kuului sivuhuoneesta ja johtaja avasi oven ja puhui huoneeseen vähääkään muistamatta, että he hetki sitte olivat riidelleet kuin elämä tai kuolema olisi ollut kysymyksessä:

— Täällä on norjalainen tyttö, joka tahtoo karikoida sinua, tule toki katsomaan!

Naisen pää, mustat, uhkamieliset hiukset sekaisin, silmät tummina, suu suurena, katsahti todella ulos ja nauroi. Ja kuitenkin riensi Petra häntä vastaan; sillä varmaan se oli rakastajatar, — ei, hänen äitinsä, arveli hän likemmä tultuaan. Hän katseli naista ja virkkoi:

— En tiedä — tekö se olette — vai hänen äitinsä!

Jo nauroi johtajakin; naisen pää oli vetäytynyt näkymättömiin, mutta nauroi sivuhuoneessa. Petran hämäännys kuvastui niin voimakkaana hänen kasvoissaan, asennossaan ja ilmevaihtelussaan, että johtaja kävi tarkkaavaksi; hän katseli häntä hetkisen, otti sitte kirjan ja sanoi, ikäänkuin ei mitään olisi tapahtunut:

— Lukekaappa tästä, tyttöseni, mutta lukekaa niinkuin itse puhutte.

Petra teki sen paikalla.

— Ei, ei, se on hullua — kuulkaa nyt! hän luki tytölle ja tyttö perässä, aivan kuten hän. — Ei, ei, se on hullua, lukekaa norjaksi — helkkarissa, norjaksi! — ja Petra luki taas entiseen tapaan. — Ei, sanon minä, se on ihan rutihullua. Ettekö te ymmärrä mitä minä tarkoitan? Oletteko te tyhmä? — Hän koetti koettamistaan ja antoi hänelle toisen kirjan: — tämä on päinvastaista, se on koomillista, lukekaa se! — Ja Petra luki, mutta sama hälinä siitä nousi, kunnes johtaja kyllästyi ja huusi: — ei, ei, ei! lakatkaa helkkarissa! Mitä te näyttämöltä haette? Mitä hittoa te tahdotte näyttellä?

— Tahdon näytellä sitä mitä eilen näin.

— Ahaa! Tietysti, niin! No ja entä sitte?

— Niin, sanoi tyttö ja kävi ujoksi, — minusta se eilen oli niin kaunista, mutta tänään minä sentään olen ajatellut, että olisi vielä kauniimpaa, jos se loppuisi onnellisesti ja minä antaisin sille hyvän lopun.

— Vai niin te tekisitte! Vai niin. Eihän mikään estä. Runoilija on kuollut. Tietysti ei hän enään kelpaa ja te, joka ette osaa puhua ettekä lukea, haluatte runoilla hänen teoksensa uudelleen; — niin, se on norjalaista!

Petra ei ymmärtänyt sanaakaan; sen hän vain ymmärsi, että tie nousi pystyyn ja häntä rupesi peloittamaan.

— Enkö minä saa? kysyi hän hiljaa.

— Kyllä, herra nähköön, ei mitään ole tiellä, tehkää hyvin! — Kuulkaa, sanoi hän muuttuneella äänellä ja meni tytön luo, — teillä ei ole näytelmästä enempää käsitystä kuin kissalla. Teillä ei ole kykyä koomillisuuteen enempää kuin traagillisuuteenkaan, minä olen nyt koetellut teitä kummassakin. Koska teillä on kauniit kasvot ja kaunis vartalo, niin ihmiset kai ovat panneet päähänne, että te osaisitte näytellä paljon paremmin kuin vaimoni, tietysti! ja te tahdotte heti kiivetä ohjelmiston suurimpaan osaan ja yksin tein runoilla sen uudelleen; — niin, sellaisia ovat norjalaiset, ne väet ne osaavat!

Petran hengitys oli käynyt yhä lyhyemmäksi, hän ponnisteli ponnistelemistaan ja uskalsi vihdoinkin kuiskata:

— Enkö minä todellakaan saa?

Johtaja oli seisonut ikkunassa ja katsonut ulos, varmana siitä, että tyttö oli lähtenyt; kummastuneena hän kääntyy; mutta nähdessään tytön mielenliikutuksen ja miten ihmeellisen voimakkaasti se hallitsi hänen koko olentoaan, jää hän hetkeksi seisomaan, käy äkkiä kiinni kirjaan ja virkkaa taasen äänin ja ilmein, joista kaikki äskeinen on pois pyyhitty:

— Ottakaa tämä kappale tässä ja lukekaa hitaasti, antakaa minun vaan kuulla ääni. — No, antakaa kuulla!

Mutta hän ei osannut lukea, sillä hän ei nähnyt kirjaimia.

— Älkää pelätkö, no!

Vihdoinkin rupesi tyttö lukemaan, mutta kylmästi, värittömästi. Johtaja pyysi häntä lukemaan uudelleen "tunteellisemmin"; siitä tuli vieläkin huonompaa. Sitte hän levollisena otti kirjan hänen kädestään ja sanoi:

— Nyt minä olen tutkinut teitä joka haaralta, joten olen vastuusta vapaa. Minä vakuutan teille, arvoisa neiti, että jos lähetän näyttämölle saappaani tai teidät, niin vaikutus on sama, nimittäin hyvin merkillinen. — Ja nyt tämä saakin riittää!

Mutta Petra uskalsi vielä viimeisin ponnistuksin rukoilla:

— Kyllä minä sentään luulen, että osaan, kun vaan saan...

— Niin, tietysti — osaahan jokainen kalakauppala ne asiat paljon paremmin kuin me; Norjan yleisö on valistunein maailmassa. — — — Niin, jollei teitä nyt haluta lähteä, niin lähden minä!

Tyttö kääntyi ovea kohti ja purskahti itkuun. —

— Kuulkaa, virkkaa johtaja; sillä tämä kiihkeä liikutus sytytti häneen valon; — ettehän te vaan olekin sama, joka eilen teitte tyhmyyksiä teatterissa?

Tyttö kääntyi tulipunaisena ja katsoi häneen.

— Olette kun olettekin te sama, kyllä minä teidät nyt tunnen. "Kalastajatyttö"! Minä olin näytännön loputtua yhdessä erään herran kanssa, joka oli kotoisin kotikaupungistanne; hän "tunsi teidät hyvin". Sentähden siis teidän niin tekee mieli teatteriin; tahtoisitte siellä koetella kujeitanne — niinkö! Kuulkaa: minun teatterini on siisti paikka, minä pyydän päästä kaikista kokeista muuttaa sitä muuksi. — Menkää! — Tehkää hyvin ja menkää, sanon minä!

Ja Petra karkasi ovelle, ääneen voihkien alas portaita ja kadulle. Hän juoksi itkien ihmisjoukon läpi, mutta nainen, joka keskellä kirkasta päivää itkien juoksi kadulla, herätti, kuten arvata sopii, suurta

huomiota. Ihmiset pysähtyivät, pikkupojat rupesivat juoksemaan perässä ja pian seurasi useampia; Petra kuuli tässä kohinassa takanaan maininkeja öistä vinttikamarissa, hän muisti kasvot ilmassa ja juoksi. Mutta joka askeleelta melu hänen takanaan ikäänkuin kasvoi ja kun hän oli päässyt perille ja läiskäyttänyt kiinni portin, tullut huoneeseensa ja sulkenut oven, täytyi hänen paiskautua nurkkaan ja torjua luotaan kasvoja; hän löi niitä menemään käsin ja uhkauksin, vaipui vihdoin uupuneena maahan, itku tyyntyi — hän oli pelastettu.

* * * * *

Samana ehtoopäivänä illansuussa läksi hän Bergenistä sisämaahan päin. Ei hän itsekään tietänyt minne, mutta hän tahtoi jonnekin, jossa ei häntä tunnettu. Hän istui rattailla, kirstu köytettynä taakse ja kirstun päällä kyytipoika; satoi kaatamalla, hän istua kyyrötti suuren sateenvarjon alla ja katseli arkana ylös tunturille ja sitte taas kuiluun rinnallaan. Metsä edessä oli uhkaavana sumumerenä, jossa kummitteli; seuraavana hetkenä piti hänen mennä sen sisään, mutta se väistyi väistymistään sen mukaan kuin hän kulki sitä kohti. Mahtava jylinä, joka kasvamistaan kasvoi, enensi sitä tunnetta, että hän matkasi salaperäisessä piirissä, missä kaikella oli oma merkityksensä ja tumma yhteenkuuluvaisuutensa ja missä ihminen oli vain arka matkustaja, joka sai pitää varansa, että pääsi eteenpäin. Jylinä tuli useista koskista, jotka sadeilmalla olivat kasvaneet jättiläisiksi ja nyt paiskautuivat ulkonemalta ulkonemalle kauhealla melulla. Tienpaikoille oli tehty kapeita siltoja; Petra näki vesien kiehuvan alhaalla kuiluissa. Milloin mentiin kierrellen, kaarrellen alamaata; siellä täällä oli joku viljelty tilkku ja muutamia turvekattoisia taloja seisoi ryhmässä; sitte noustiin taas metsää ja sumua kohti. Hän oli märkänä ja hänen oli vilu, mutta hän tahtoi ponnistaa eteenpäin niin kauvan kuin päivää riitti, ja seuraavanakin päivänä yhä eteenpäin, aina kauvemman, kunnes hän tapaisi paikan, johon saattoi turvautua. Hänen itsensä piti auttaa, Hänen, tuon kaikkivaltiaan, joka nyt johti läpi pimeään ja rajuilman.

KAHDEKSAS LUKU.

Lämmin syyskesä saattaa joskus, juuri tunturien välissä Bergenin hiippakunnassa, jossa on lauhaa ja hedelmällistä, antaa puoleksi kesäisiä päiviä myöhään syksyllä. Silloin päästetään hetkeksi keskellä päivää karja laitumelle, vaikka se jo olisikin talvimuonalla; elukat ovat silloin lihavat ja iloiset ja tekevät elämän pihamaalla vilkkaaksi, kun niitä iltapäivällä pannaan kiinni.

Ne olivat kun olivatkin paraikaa tulossa alas tunturipolkua, lehmät, lampaat ja vuohet, ammuen, määkien ja kellojen kelistessä hölköttään suurelle pihamaalle, juuri kun Petra oli ajamaisillaan talon ohi. Ilma oli kaunis, pitkä valkoinen puurakennus paistoi kaikkine korkeine ikkunaruutuineen auringossa ja rakennusten päällä kohosi tunturi, niin kovanaan havupuuta, koivua, tuomea, pihlajaa ja köynnöstä, että ne tuntuivat suojaavan rakennuksia. Päärakennuksen edessä, syrjittäin tielle päin, oli puutarha; siellä upeilivat omena-, kirsikka- ja morellipuut ja aidan vierustoilla ja käytävien varsilla karviaismarja- ja mustat ja punaiset viinimarjapensaat; mutta kaikkien näiden yläpuolella kohosi muutamia suuria, tuuhealavaisia saarnipuita. Talo näytti olevan kuin pesä piilossa oksien suojassa ja mahdoton saavuttaa kenenkään muun kuin auringon. Mutta juuri tämä suojaisuus herätti Petrassa kaipausta ja kun aurinko paistoi ruutuihin ja kellot iloisesti kutsuivat ja kun hän kuuli talon olevan pappilan, kävi hän reippaasti kiinni ohjaksiin:

— Ei, tänne minä poikkean! ja hän käänsi ylöspäin, pitkin puutarhan syrjää.

Pari lappalaiskoiraa karkasi raivoissaan häntä vastaan, kun hän ajoi pihamaalle, joka oli suuri, rakennusten ympäröimä neliö, navetta vastapäätä päärakennusta, oikealla päärakennuksen toinen siipi ja vasemmalla keittokota ja leivin tupa. Pihamaa oli tällä haavaa täynnä karjaa; mutta eläinten keskellä seisoi nainen, jokseenkin pitkä ja kovin sirotekoinen; hänen vaatteensa olivat ruumiinmukaiset, päässä pieni silkkihuivi; hänen ympärillään tungeskeli vuohia, valkoisia, mustia, ruskeita ja kirjavia vuohia, jokaisen kaulassa pieni tiuku, jotka kaikki olivat viritetyt yhdessä muodostamaan kolmisoinnun; hän puhutteli kaikkia vuohiaan nimeltä ja antoi niille jotakin herkkua vadista, jota karjapiika täyttämistään täytti. — Mutta matalilla portailla, jotka päärakennuksesta johtivat pihamaalle, seisoi rovasti, käsissä vadillinen suoloja ja portaiden edessä talon lehmät, nuollen suoloja hänen käsistään ja kivilaatalta, jolle hän niitä siroitteli. Rovasti ei ollut pitkä, mutta tanakkarakenteinen, kaula lyhyt ja otsa matala; tuuheat kulmakarvat varjostivat silmää, joka ei mielellään katsonut suoraan, vaan silloin tällöin hyvin loistavana iski syrjään. Hänen lyhyeksi leikatut, paksut hiuksensa olivat harmaat ja törröttivät kaikkiin suuntiin, ne kasvoivat alas niskaa miltei yhtä tuuheina kuin päälle; hänellä ei ollut kaulaliinaa, vaan paidannappi, edestä oli paita auki, joten karvainen rinta näkyi; eivätkä olleet hihansuutkaan kiinni, vaan reunus oli valunut pienten, tukevien, tällä hetkellä limaisten käsien päälle, jotka jakelivat suoloja; sekä kädet että

käsivarret olivat ylös asti ihan karvaiset. Hän loi syrjästä terävän katseen vieraaseen naiseen, joka oli astunut rattailta ja tunkeutunut vuohilauman läpi, kunnes seiso i hänen tyttärensä edessä. Mahdoton oli elukoilta, koirilta ja kelloilta kuulla mistä he puhuivat; mutta nyt molemmat naiset katsahtivat häneen ja likenivät, vuohet ympärillään, portaita. Paimenpoika sai, rovastin viittauksesta, ajaa pois lehmät. Signe, hänen tyttärensä, huusi — ja Petran täytyi huomata miten sointuva ääni hänellä oli:

— Isä, täällä on matkustava neiti, joka tahtois i levätä meillä päivän.

— Olkoon tervetullut! huusi rovasti vastaan, las i vadin käsistään ja meni konttoriin, heti oikealla puolella, nähtävästi peseytymään ja siistiytymään. Petra seurasi neitiä etehiseen, joka oikeastaan oli etuhuone, niin valoisa ja leveä se oli; kyytipoika sai saatavansa, Petran tavarat kannettiin sisään, itse puolestaan hän sivuhuoneessa, vastapäätä konttoria, hiukan pukeutui ja meni sitte taas etehiseen, josta hänet johdettiin arkihuoneeseen.

Mikä valoisa, suuri huone! Miltei koko puutarhanpuoleinen seinä oli paljasta ikkunaa, keskiosa samalla puutarhan ovena. Ikkunat olivat leveät, korkeat ja ulottuivat melkein lattiaan asti; mutta ne olivat täynnä kukkia; kukkia seiso i korokkeilla pitkin lattiaa, kukkia oli ikkunakamanoilla ja uudinten asemasta punoutui muratti alas kahdesta pienestä ruukusta korkealta, kamanan nenästä. Kun sitte ulkopuolella, sekä alhaalla että seinän vieressä oli pensaita tai kukkia, kun ne nousivat pitkin seinää ja kun niitä vihdo i oli kentällä rakennuksen edustalla, niin tuntui siltä kuin olisi astunut keskelle puutarhaa rakennettuun kasvihuoneeseen. Ja tuskin oli tässä huoneessa kuitenkaan ollut hetkeäkään, kun ei enään nähnyt kukkia; vaan kirkko, joka yleni oikealla puolella, vapaalla kunnaallaan, *se* näky i ja näky i siintävä vesi, joka otti peiliinsä sen kuvan ja vier i vilisten niin kauvas tunturien lomiin, ettei saattanut tietää, sisäjärveäkö se oli vaiko meren mutkaa, joka kiersi näin kauvas. Ja entä nämä tunturit sitte! Ei yksityisiä tuntureja, vaan tunturiharjanteita, toinen mahtava selkä toisen takana, ikäänkuin tässä olisi ollut asutuksen raja! Kun Petra taas käänsi katseensa huoneeseen, oli maisema ulkona ikäänkuin pyhittänyt kaikki sisällä; siellä oli puhtoista ja keveää ja se kehysti kukkasin suurisuuntaista maalausta. Hän tuns i olevansa jonkun näkymättömän ympäröimänä, joka tarkkasi hänen liikkeitään, jopa ajatuksiaankin; hän kierteli tarkastaen huonetta, tietämättään että niin teki, ja kosketteli esineitä. Samassa näki hän sohvan yläpuolella, pitkällä seinällä valoa vastaan muotokuvan luonnollisessa koossa; se oli naisen kuva ja se hymy i alas hänelle. Nainen istui pää hiukan kallellaan ja kädet ristissä, oikea käsi nojasi kirjaan, jonka selässä selvin kirjaimin oli kirjoitus: "Sunnuntaikirja". Vaaleatukkaisena, hienohipiäisenä loisti hän alas korkeudestaan ja antoi sunnuntairuhaa kaikelle mihin hänen paisteensa sattui. Hymy oli vakavuutta, mutta vakavuus oli alttiutta. Hän näytti rakkaudellaan voivan vetää kaikki puoleensa; sillä hän tuntui ymmärtävän kaikki, sentähden että hän kaikessa näki vaan hyvän. Hänen kasvoissaan oli kivulloisuuden merkkejä, mutta hänen heikkoutensa mahtoi olla hänen väkevyytensä; sillä varmaan ei ollut sitä ihmistä, joka hentosi sitä loukata. Eternelliseppe i riippui kehyksen ympärillä; hän oli kuollut.

— Se oli äitini, kuuli hän lempeästi lausuttavan takaansa ja kääntyi tyttären puoleen, joka oli mennyt ulos ja palannut. Mutta senjälkeen täytti kuva koko huoneen, kaikki johti sinne, kaikki sai valonsa sieltä ja tytär oli sen hiljainen heijastus. Tytär näytti jonkun verran hiljaisemmalta ja pidättyneemmältä. Äiti otti vastaan kaikki silmäykset ja antoi takaisin täydet silmäykset, tytär painui maahan. Mutta valo ja lempeys olivat samat. Hän oli rakenteeltaan samallinen kuin äiti, mutta hänessä ei ollut heikkouden merkkiäkään; iloiset värit hänen kiinteässä puvussa, esiliinassaan ja pienessä kaulahuivissaan, jota roomalainen neula piteli kiinni, väläyttivät päinvastoin hänen kasvohinsa reippautta ja panivat aavistamaan kauneutta ja kauneudenaistia, jotka tekivät hänet muotokuvan tyttäreksi ja kodin hyväksi hengettäreksi. Hänen siellä astellessaan äitinsä kukkien keskellä, tuns i Petra suurta kaipausta hänen luokseen; tuon naisen seurassa ja tässä paikassa mahtoi kaikki hyvä versoa — kunhan hän vaan pääsisi sisäpuolelle! Hän tuns i kaksin kerroin hyljättyytensä; hän seurasi Signeä lakkaamatta, minne hän vaan kulki ja minne pysähtyi; Signe tuns i sen ja väisti, mutta se ei auttanut; hän kävi hämilleen ja painui kukkien puoleen. Vihdo i käsitti Petra tungettelevaisuutensa, häntä hävetti ja hän tahtoi pyytää sitä anteeksi, mutta tuossa huolellisesti järjestetyssä tukassa, hienossa otsassa ja kiinteässä puvussa oli jotakin, joka kehoitti häntä olemaan varoillaan. Hän nosti katseensa äitiin — oi, häntä hän jo olisi voinut syleillä! Eikö hän ikäänkuin toivottanut häntä tervetulleeksi! Kunhan hän vaan olisi uskaltanut ottaa sen todeksi! Sillä tuolla tavalla ei vielä kukaan ollut häneen katsonut; siihen katseeseen sisälty i, että hän tuns i kaikki mitä kulkurityölle oli tapahtunut ja kuitenkin antoi anteeksi. Tyttö kaipasi anteeksiantoa, hän ei saattanut päästää mielestään noiden silmien hyvyttä, hänen päänsä painui kallelleen kuten kuvassa, kädet liittyivät samalla tavalla ristiin ja sellaisena hän miltei tietämättään kääntyi.

— Antakaa minun olla täällä! sanoi hän.

Signe nosti päätään ja kääntyi; kummissaan ei hän osannut vastata.

— Antakaa minun olla täällä! pyysi Petra taasen ja astui askeleen likemmä. — Täällä on ihanaa! kyyneleet täyttivät hänen silmänsä.

Nuori neiti virkkoi:

— Minä pyydän isän tänne.

Petra seurasi häntä silmillään kunnes hän oli kadonnut konttorihuoneeseen, mutta niinpian kun hän oli jäänyt yksin, rupesi hän pelkäämään mitä oli tehnyt ja vapisi, kun näki rovastin hämmästyneet kasvot ovelta. Hän tuli hiukan paremmissa vaatteissa kuin äsken, matkassa piippu. Hän piteli sitä lujin ottein, päästi pään huulten välistä joka kerta kun oli imenyt sauhua ja puhalsi sen tulemaan, aina hiukan maiskauttaen; tämän kaiken hän teki muutamia kertoja, seisoessaan ihan Petran edessä keskellä lattiaa, häneen katsomatta, mutta ikäänkuin odottaen, että hän puhuisi. Tyttö ei tämän miehen edessä uskaltanut toistaa pyyntöään, sillä hän näytti niin ankaralta.

— Tahdotteko te jäädä tänne? kysyi hän ja loi tyttöön suuren, loistavan syrjäkatseen.

Pelko pani tytön äänen vapisemaan:

— Minulla ei ole mitään paikkaa minne mennä.

— Mistä te olette kotoisin?

Petra mainitsi hiljaa kaupungin ja oman nimensä.

— Miten te olette joutunut tänne?

— En tiedä — — minä etsin — — — minä olen valmis maksamaan — minä, — niin, minä en tiedä; hän kääntyi eikä vähään aikaan voinut jatkaa, mutta kokosi taasen rohkeutensa ja sanoi: — minä teen mitä te ikinä pyydätte, kunhan vaan saan olla täällä, kunhan minun ei vaan tarvitse lähteä kauemmas — — ja kunhan ei minun tarvitse rukoilla toista kertaa.

Tytär oli niinkään tullut huoneeseen, vaan pysähtynyt uunin luo; siellä oli muutamia kuivia ruusuja, ja niitä hän, katsettaan nostamatta, hypisteli. Rovasti ei vastannut, kuului vaan maiskaukset hänen piipustaan, mutta hän katsoi vuoroin tyttäreen, vuoroin muotokuvaan. Samat asiat saattavat tehdä perin eri vaikutuksen; sillä samalla kun Petra rukoili kuvaa herättämään sääliä, luuli rovasti sen kuiskaavan: "varjele lastamme; älä ota tuntematonta hänen pariinsa!" Hän kääntyi terävin syrjäkatsein Petran puoleen:

— Ei — te ette voi jäädä tänne!

Petra kalpeni, veti kiihkeästi, syvältä henkeään, katseli epävarmana ympärilleen — ja karkasi sivuhuoneeseen, jonka ovi oli raolla, heittäytyi suulle pöytää vastaan ja antautui kokonaan tuskansa ja pettymyksensä valtaan. — Isä ja tytär katsahivat toisiinsa: tällä tapojen puutteella, että ihminen ilman muuta tuiskuaa toiseen huoneeseen ja asettuu sinne yksikseen, ei ollut muuta vastinetta kuin se, että hän poikkeaa maantieltä taloon, pyytää saada jäädä sinne ja päästää pahanpäiväisen parun, kun ei saa. Rovasti meni hänen perässään, mutta ei puhumaan hänelle, vaan päinvastoin sulkemaan ovea hänen jälkeensä. Hän palasi ihan punaisena takaisin ja sanoi tyttärelleen, joka vielä seiso i uunin luona:

— Oletko nähnyt mokomaa naista? — Kuka hän on? — Mitä hän tahtoo?

Tytär ei heti vastannut; mutta kun hän vastasi, teki hän sen vieläkin hiljemmin kuin isä.

— Hän käyttäytyy hullunkurisesti; mutta hänessä on jotakin omituista.

Rovasti asteli edestakaisin ja katseli oveen päin; vihdoin hän seisahtui ja kuiskasi:

— Hän ei saata olla täydessä järjessään! — ja kun ei Signe vastannut, tuli hän lähemmä ja toisti varmemmin: — hän on hullu, Signe, puolihöperö, siinä hänen omituisuutensa.

Hän rupesi taasen astelemaan, ajatukset saivat toisen käänteeseen, hän oli melkein unohtanut viime sanansa, kun tytär vihdoin kuiskaten vastasi:

— Sitä en sentään usko; mutta varmaan hän on hyvin onneton, ja hän painui kuivien ruusujen puoleen, joita vielä hypisteli. Toisen korvissa ei hänen äänessään enempää kuin liikkeissäänkään olisi ollut mitään outoa; mutta isä muuttui paikalla, asteli muutamaan kertaan edestakaisin, kuvaa katsellen ja virkkoi vihdoin, mutta ihan hiljaa:

— Arveletko, koska hän on onnettoman näköinen — — että äiti olisi pyytänyt häntä jäämään?

— Äiti ei olisi vastannut ennenkuin muutaman päivän perästä, kuiskasi tytär ja painui vieläkin syvemmälle ruusujen puoleen.

Pieninkin muisto äidistä teki, kun tytär noin toi sen ilmi, pörröisen jalopeuranpään lampaanlauhaksi. Rovasti tunsu paikalla sanojen totuuden, hän seisoi siinä kuin koulupoika, joka on saatu kiinni hutiloimisesta; hän unohti tupakoimisen ja kävelemisen ja vihdoin viimein hän kuiskasi:

— Pyytäisinkö minä häntä jäämään muutamaksi päiväksi?

— Johan sinä olet vastannut.

— Niin, mutta toista on ottaa hänet tänne kokonaan, toista pyytää häntä jäämään muutamaksi päiväksi.

Signekin näytti miettivän ja sanoi vihdoin:

— Sinä saat tehdä kuten hyväksi näet.

Rovasti tahtoi vielä tarkemmin punnita ehdotusta, asteli muutamaan kertaan edestakaisin ja tupakoi kovasti. Vihdoin hän seisahtui:

— Menetkö sinä sisään vai menenkö minä?

— Vaikuttaa kai parhaiten, jos sinä menet, sanoi tytär ja nosti lempeän katseensa.

Rovasti oli juuri käymäisillään kääkään, kun huoneesta kajahti äänekäs nauru — sitte oli hiljaa ja sitte tuli kokonainen naurun rämäkkiä. — Rovasti, joka oli vetäytynyt takaisin, riensi taasen eteenpäin ja tytär perässä; sillä tyttö huoneessa oli mahtanut sairastua.

Oven avautuessa näkivät he Petran istuvan entisellä paikallaan ja hänen edessään oli avattu kirja, jonka kimppuun hän tietämättään oli käynyt. Hänen kyyneleensä olivat vierineet sen lehdille; hän huomasi sen ja aikoi kuivata niitä, kun hän äkkäsi lauseen sitä mehevää lajia, jonka hän muisti katuajoiltaan ja jommoista ei hän koskaan ollut luullut kirjan uskaltavan ottaa suuhunsa. Ihan kauhistuneena unohti hän itkemisensä ja tuijotti kirjaan — mitä hullutusta tämä olikaan! — hän luki suu auki, se paheni pahenemistaan ja kävi niin karkeaksi, mutta niin vastustamattoman hauskaksi, että oli mahdotonta olla lukematta eteenpäin: hän luki kunnes ei muistanut mitään muuta, hän luki tipotiehensä sekä surut että murheet, hän unohti sekä ajan että paikan — vanhan isä Holbergin seurassa; sillä hän se oli! Hän nauroi, nauroi täyttä kurkkua. Eikä hän silloinkaan, kun rovasti ja hänen tyttärensä seisovivat hänen edessään, huomannut heidän vakavuuttaan eikä muistanut asiaansa, vaan nauroi nauramistaan ja kysyi: — Mitä tämä on, mitä ihmettä tämä on? ja hän avasi itse nimilehden.

Silloin hän kalpeni, katsoi heihin ja taas kirjaan, tuttuihin koukeroihin; — toiset asiat sattuvat sydämeen kuni luoti; olemme luulleet niiden paenneen sadan penikulman päähän, mutta ne ovatkin ihan silmien edessä; — tuohon ensi lehteen oli kirjoitettu: "Hans Ödegaard". Tulipunaisena huusi tyttö:

— Onko kirja hänen? — Tuleeko hän tänne? ja hän nousi.

— Hän on luvannut tulla, vastasi Signe, — ja nyt muisti Petra, että Bergenin hiippakunnassa oli pappisperhe, jonka seurassa hän oli matkustanut ulkomailla. Hän oli siis vaan kiertänyt kehää ja kulkenut suoraan häntä vastaan.

— Tuleeko hän ehkä pian? Onko hän ehkä täällä? hän aikoi paikalla paeta eteenpäin.

— Ei, hänhän on sairaana, sanoi Signe.

— Niin, se on totta, hän on sairaana, sanoi Petra tuskissaan ja painui kokoon.

— Mutta sanokaa, puhkesi Signe puhumaan, — ettehän te toki liene...

— Kalastajatyttö? päätti rovasti lauseen. Petra käänsi heihin rukoilevan katseen.

— Olen, olen minä Kalastajatyttö, sanoi hän. Mutta hänethän he tunsivat hyvin; sillä eihän Ödegaard ollut muusta puhunut.

— On toinenkin asia, sanoi rovasti, joka tunsu, että tässä ovat asiat rikki ja kaipaavat ystävien apua: — jääkää tänne vastaiseksi! sanoi hän.

Petra nosti silmänsä, hän näki katseen, jolla Signe kiitti isäänsä; se teki hänelle niin hyvää, että hän meni ja otti Signen molemmat kädet (sillä enempää ei hän uskaltanut) ja sanoi, vaikka arkana:

— Minä kerron teille kaikki niinpian kuin me olemme kahden.

Tuntia myöhemmin tunsu Signe koko Petran tarinan ja ilmoitti sen heti isälleen. Hänen neuvostaan kirjoitti Signe samana päivänä Ödegardille ja sitä jatkui niin kauvan kuin Petra oli heidän talossaan.

Mutta kun Petra illalla laskeutui levolle pehmoiseen untuvavuoteeseen ja huoneessa oli lämmin ja uunissa paukkuivat koivupuut ja Uusi Testamentti oli asetettu valkoiselle yöpöydälle kahden kynttilän väliin — silloin kiitti hän, ottaessaan kirjaa käteensä, Jumalaansa kaikesta, sekä pahasta että hyvästä.

Rovasti oli nuorena miehenä palavin innoin ja lahjakkaana puhujana halunnut tulla papiksi; hänen varakkaat vanhempansa olivat olleet sitä vastaan; he olisivat mieluinten suoneet hänen valitsevan sen mitä he nimittivät *riippumattomaksi* asemaksi; mutta heidän vastustuksensa vaan yllytti hänen intoaan ja kun hän oli valmis, läksi hän ulkomaille jatkamaan lukujaan. Edellisen oleskelunsa aikana Tanskassa oli hän usein sattunut yhteen naisen kanssa, jonka uskonsuunta ei hänelle ollut tarpeeksi ankara ja joka sentähden oli hänelle hyvin vastenmielinen; hän tahtoi alituisen vaikuttaa tuohon naiseen; mutta sitä tapaa millä tuo nainen silloin häneen katsoi ja pani hänet vaikenemaan, ei hän sittemmin koko ulkomaillaolonsa aikana saattanut unohtaa! Palatessaan haki hän paikalla tuon naisen. He seurustelivat ja heidän molemminpuolinen mieltymyksensä kasvoi, kunnes he menivät kihloihin ja heti senjälkeen naimisiin. Nyt kävi kuitenkin selville, että kummallakin oli ollut sivutarkoituksensa; mies oli päättänyt vetää naisen ja koko hänen kauneutensa pimeään oppiinsa ja nainen oli ollut niin lapsellisen varma siitä että hän saisi hänen voimansa ja kaunopuheisuutensa uskonlahkonsa palvelukseen. Miehen ensimmäistä, kaikkeinheikointa koetta kohtasi naisen ensimmäinen kaikkeinheikoin; — mies peräytyi pettyneenä, epäluuloisena. Nainen huomasi sen heti paikalla ja siitä päivästä pitäin vartioi mies vaimon yrityksiä ja vaimo vartioi miehen yrityksiä. Kumpikaan ei kuitenkaan enään tehnyt ainoakaan; sillä molemmat olivat pelästyneet. Mies pelkäsi omaa intohimoista luonnettaan ja vaimo, että epäonnistuneella yrityksellä tarvेलisi tilaisuuden vetää häntä tarkoitustensa perille; sillä hän ei koskaan lakannut toivomasta, siitä oli tullut hänen elämänsä päämäärä. Mutta ottelua ei koskaan tullut; sillä missä se nainen oli, siellä ei oteltu. Työskentelevälle tahdolleen, kokoonpuristetulle intohimolleen täytyi mieleen toki hankkia ulospääsyä — ja se tapahtui joka kerta kun hän nousi saarnatuoliin ja; näki vaimonsa istuvan alhaalla. Seurakunta meni hänen mukaansa kuin pyörteeseen, hän kiihoitti sitä ja pian sekkin häntä. Vaimo näki sen ja lepuutti vapisevaa sydäntään hyväntekeväisyystyössä — ja myöhemmin, äidiksi tultuaan, tyttären luona, jonka hän sulki sekä ruumiilliseen että henkiseen syliinsä ja kantoi hiljaisiin hartaushetkiinsä. Siellä hän antoi ja siellä hän sai, siellä tuuditti hän omaa suurta lastaan lapsen viattomuudessa, siellä vietti hän rakkauden juhlaa ja sieltä hän palasi ankaran miehensä luo, tuoden mukanaan naisen ja kristillisyyden lempeyden yhdistettyinä, ja olihan miehen silloin mahdoton sanoa mitään, joka ei kuulunut hyvältä. Täytyihän hänen rakastaa häntä ylitse kaiken maailmassa, mutta sitä surullisemmaksi hän kävi, sitä väkevämmin vuosi hänen sielunsa verta, kun ei hän voinut auttaa häntä hänen sielunsa autuuden asiassa. Äidin hiljaisella oikeudella riisti hän lapsen pois isän uskonnollisesta opetuksesta; lapsen laulut, lapsen kysymykset muodostuivat isälle pian uudeksi ja syväksi surun lähteeksi — ja kun väkevä mielenliikutus saarnatuolissa usutti häntä kovuuteen, vastaanotti äiti hänet, heidän astellessaan kotiin yhdessä, vieläkin suuremmalla lempeydellä; silmät puhuivat, mutta suu ei sanaakaan. Ja tytär hyppäsi kiinni hänen käteensä ja katseli häneen silmin, jotka olivat äidin.

Tässä talossa puhuttiin kaikista asioista paitsi siitä, joka oli kaikkien heidän ajatustensa juurena. Mutta niin järkyttävää jännitystä oli mahdoton ajan pitkään kestää. Tosin vaimo vielä hymyili, mutta vaan siksi, ettei uskaltanut itkeä. Kun se aika lähestyi, että tytärtä piti valmistettaman konfirmatsiooniin ja kun isä siis virkansa oikeudella nyt saattoi johtaa hänet oman opetuksensa puoleen yhtä hiljaa kuin äiti tähän asti oli pitänyt häntä omassa tunnustuksessaan, nousi jännitys äärimmilleen ja sinä sunnuntaina, joksi rippilasten kirjoitus oli kuuluutettu, sairastui äiti miltei samalla tavalla kuin ihminen muuten väsyä. Hän lausui hymyillen, ettei enään jaksa käydä ja muutaman päivän perästä samalla tavalla hymyillen, ettei enään jaksa istua. Tyttären piti aina olla hänen luonaan; vaikkei hän voinut puhua hänen kanssaan; sillä saattoihan hän nähdä hänet. Ja tytär tiesi mitä hän mieluinten tahtoi; hän luki hänelle elämän kirjasta ja veisasi hänelle hänen lapsuutensa virsiä, noita hänen lahkonsa uusia ja voimakkaita. Rovasti ei pitkiin aikoihin käsittänyt mitä oikeastaan oli tekeillä; mutta kun hän sen käsitti, menivät kaikki langat hänen käsistään, hän ei saattanut muuta kuin koota kaikki voimansa pyytämään, että vaimo sanoisi hänelle jotakin, vain muutamia sanoja, mutta sitä ei sairas saattanut; hän ei enään voinut puhua. Mies seisoi vuoteen jalkapäässä ja katseli ja rukoili; vaimo hymyili hänelle kunnes hän lankesi polvilleen, otti tyttären käden ja pani sen äidin käteen, ikäänkuin sanoakseen: kas tässä, pidä hänet — sinun luoksesi hän aina jää! Silloin hymyili sairas ihanammin kuin koskaan ennen — ja siihen hymyyn hän sammui.

Sen jälkeen ei rovastia pitkiin aikoihin saanut puhumaan; toinen pantiin hoitamaan hänen virkaansa, itse hän vaelteli huoneesta huoneeseen, paikasta paikkaan, ikäänkuin hän olisi etsinyt jotakin. Hän asteli hiljaa; kun hän puhui, puhui hän hillitysti — ja vain sulautumalla tähän hiljaiseen oloon, saattoi tytär vähitellen päästä hänen yhteyteensä. Nyt hän auttoi häntä etsimään; joka äidin sana otettiin uudelleen esiin; se mitä äiti oli tahtonut, tuli heidän tienviitakseen. Äidin ja tyttären yhdyselämä, jonka ulkopuolella isä tähän asti oli ollut, rupesi vasta nyt elämään; — ensi hetkestä, jonka lapsi saattoi muistaa, käytiin kaikki läpi uudelleen, äidin virret veisattiin, hänen rukouksensa rukoiltiin, ne saarnat, joista hän eninteen oli pitänyt, luettiin yksitellen ja hänen selityksensä ja sanansa johdatettiin uskollisesti mieleen. Näin päästyään toimeen, rupesi rovasti pian tahtomaan sinne, missä hän oli hänet löytänyt,

siellä samalla tavalla seurataksaan hänen jälkiään. He lähtivät matkaan ja mies virkosi senkautta, että kokonaan imi äidin elämän itseensä. Itse uutena ja alkavana rupesi kaikki alkava elämä hänen ympärillään kiintämään hänen mieltään, suuret kansalliset kysymykset ja pienemmät poliittiset — ja nämä antoivat hänelle takaisin omaa nuorta elämäänsä. Voima vuosi häneen taasen ja sen mukana hänen kaipauksensa — nyt hän tahtoi julistaa sanaa niin että se valmisti elämään eikä yksin kuolemaan!

Ennenkuin hän taas rakkaine tehtävineen sulkeutui tunturiseudulle, tunsikin hän tarvetta laajemmalla katsoa elämää ulkopuolella. Sentähden jatkoivat he matkaa ulkomaille ja elivät nyt suurissa muistoissaan.

Näiden ihmisten joukossa oleskeli Petra.

YHDEKSÄS LUKU.

Kolmantena vuonna, eräänä perjantaina, muutamia päiviä ennen joulua istuivat molemmat työt yhdessä viettämässä hämärää; rovasti oli juuri astunut sisään piippuineen. Päivä oli kulunut kuten useimmat näiden kahden vuoden aikana, ensin oli oltu kävelemässä ja aamiaisen jälkeen oli noin tunnin ajan soitettu ja laulettu, sitte oli luettu kielisiä tai muuta opettavaa, sitte jonkun verran otettu osaa talouteen. Iltapäivän vietti jokainen huoneessaan, Signe kirjoitti juuri tänäpäivänä kirjettä Ödegaardille, jota ei Petra milloinkaan kysynyt, enempää kun hän koskaan tahtoi kuulla puhuttavan menneisyydestään. Pimeään tullessa lähdettiin kelkkamäkeen ja sitte sisään juttelemaan tai laulamaan, tai myöhemmin lukemaan ääneen. Silloin rovasti aina tuli sisään. Hän luki erinomaisesti eikä hänen tyttärensä suinkaan huonommin. Petra oppi kummankin esittämistavan, mutta varsinkin kummankin kielen. Signen lausuminen ja äänen väri soivat hänen korvissaan niin kauniina, että ne kaikuvat hänen mielessään, hänen astellessaan yksinkin. Petran silmissä oli Signe yleensä niin korkealla, että mies olisi pitänyt neljättä osaa siitä myrskyisenä rakkautena; monasti hän saikin Signen punastumaan. Rovastin tai Signen lukiessa ääneen (Petraa ei millään saatu siihen taipumaan) olivat he läpikäyneet pohjoismaisen kirjallisuuden päärunoilijat ja vähitellen ennättäneet suureen kirjallisuuteen. Draamallisia teoksia luettiin mieluinten. Juuri kun heidän tänä iltana piti sytyttää lamput alkaakseen, tuli kyökkipalvelija sanomaan, että siellä oli joku, joka toi terveisiä Petralle. Se oli merimies hänen syntymäkylästään; äiti oli antanut hänen tehtäväkseen mennä hakemaan tyttöä, koska hän oli lähdössä niille maille; mies oli kulkenut penikulman ja hänen oli rientäminen samaa tietä takaisin, koska laivan piti lähteä. Petra saattoi häntä tielle, hän tahtoi puhua hänen kanssaan enemmän; sillä hän oli rehellinen mies ja hyvä tuttu. Ilta oli aika pimeä, talon kaikki ikkunatkin olivat pimeinä, paitsi kota, jossa pestiin suurta pyykkiä; tiellä ei näkynyt ainoakaan valoa, tuskin saattoi tietäkään eroittaa, ennenkuin kuu pääsi nousemaan tunturien takaa; mutta Petra seurasi urheasti merimiestä metsään, vaikka kuusikko oli pahasti pimeänä. Muuan uutinen oli varsinkin houkuttellut Petraa seuraamaan; merimies oli nimittäin kertonut hänelle, että Pedro Ohlsenin äiti oli kuollut, jonka perästä Pedro oli myynyt talonsa ja muuttanut Gunlaugin luo, missä hän nyt asusteli Petran vinttikamarissa. Tämä uutinen oli miltei kahden vuoden vanha, mutta äiti ei ollut maininnut siitä sanaakaan. Nyt Petra kuitenkin ymmärsi, kuka äidin puolesta kirjoitti kirjeet, hän oli sitä aina, vaikka turhaan, kysellyt häneltä; sillä joka kirjeen lopussa seisoi säännöllisesti: "ja terveisiä kirjeen kirjoittajalta". Merimies oli saanut tehtäväkseen kysyä kuinka kauvan Petra viipyisi pappilassa ja mitä hän sitte aikoi ruveta tekemään. Ensimmäiseen kysymykseen vastasi Petra, ettei hän tietänyt sitä, ja toiseen, että merimies sanoisi äidille: on vain yksi asia maailmassa, jota hän tahtoo ja jollei hän sitä saa, tulee hän elinajakseen onnettomaksi, mutta vastaiseksi hän ei voi sanoa mitä se on.

Petran kävellessä merimiehen kanssa jäivät Signe ja rovasti istumaan arkihuoneeseen ja puhelivat hänestä, joka tuotti heille molemmille niin paljon iloa. Silloin tuli vouti sisään ja tehtyään tiliä päivän töistä, kysyi hän, tiesikö joku heistä, että vieras öisin astui alas huoneestaan ja palasi takaisin nuoratikapuita myöten. Hänen täytyi sanoa sanottavansa kolmeen kertaan ennenkuin kukaan heistä käsitti, mitä hän tarkoitti; sillä yhtä hyvin hän olisi voinut kertoa, että neiti asteli edestakaisin kuutamon säteitä pitkin. Huone oli pimeä ja nyt se kääntyi ihan äänettömäksi; ei kuulunut edes rovastin piipun kirinää. Vihdoin hänen täytyi kysyä ja äänessä oli kumea kaiku:

— Kuka sen on nähnyt?

— Minä sen olen nähnyt. Nousin ruokkimaan hevosta; kello saattoi olla yhden tienoissa.

— Menikö hän alas nuoratikapuita?

— Ja taas ylös.

Seurasi uudelleen pitkä äänettömyys. Petran huone oli ylhäällä, siinä kulmassa, joka oli pääporttiin päin; hän asui yksinään siellä ylhäällä, kenenkään muun huone ei ollut sillä puolella. Tässä ei siis saattanut olla puhetta väärinkäsityksestä.

— Se on kai tapahtunut unissa, sanoi poika ja aikoi lähteä.

— Mutta nuoratikapuita ei hän kai kuitenkaan ole saattanut tehdä unissaan, sanoi rovasti.

— Ei, sitä minäkin ajattelin; sentähden arvelin, että oli parasta sanoa se teille, isä; en ole sanonut sitä muille.

— Ovatko muut kuin sinä nähneet sen?

— Ei, mutta jos epäilette, niin kai nuoratikapuut voivat todistaa; jolleivät ne ole tuolla ylhäällä, niin minä kai olen nähnyt väärin.

Rovasti nousi paikalla.

— Isä! pyysi Signe

— Tuo tulta! vastasi rovasti tavalla, joka ei sallinut vastustusta. Signe oli aikonut sitä itsekkin.

— Isä! pyysi hän vielä kerran, ojentaessaan hänelle kynttilää.

— Minä olen hänenkin isänsä niinkauvan kuin hän on talossani; velvollisuuteni on ottaa selvää asioista.

Rovasti meni edellä, kynttilä kädessä, Signe ja vouti perässä. Pienessä huoneessa oli kaikki järjestyksessä; ainoastaan pöydällä vuoteen edessä oli joukko kirjoja auki, toinen toisen päällä.

— Lukeeko hän yöllä?

— En tiedä; mutta hän ei koskaan sammuta kynttiläänsä ennen yhtä.

Rovasti ja Signe katsahivat toisiinsa; pappilassa — erottiin illalla kymmeneltä tai puoli yhdeltätoista ja kokoonnuttiin taas aamulla kuudelta, seitsemältä.

— Tiedätkö sinä siitä mitään?

Signe ei vastannut. Mutta vouti, joka polvillaan haeskeli jotakin nurkasta, vastasi sieltä:

— Eihän hän ole yksin.

— Mitä sinä sanot?

— Ei, täällä on aina joku hänen luonaan, joka puhuu hänen kanssaan; usein ne ovat hyvin kovaääniset; minä olen kuullut neidin sekä rukoilevan että uhkaavan. Hän on kai, raukka, sen toisen käsissä!

Signe kääntyi pois päin, rovasti oli käynyt kalman kalpeaksi.

— Ja tässä ovat tikapuut, jatkoi renki, veti esiin tikapuut ja nousi.

Kaksi pyykkinuoraa oli köytetty yhteen kolmannen avulla, jota oli solmittu toisesta toiseen, kunnes tikapuut olivat valmiit. Ne otettiin huolellisen tarkastuksen alaisiksi.

— Oliko hän kauvan poissa? kysyi rovasti.

Renki katsoi häneen:

— Millä lailla poissa?

— Oliko hän kauvan poissa, alas tultuaan?

Signe värisi vilusta ja pelosta.

— Ei hän mennyt minnekään; hän nousi takaisin

— Takaisin ylös? — Kuka sitte meni pois?

Signe teki liikkeen ja purskahti itkuun.

— Ei hänen luonaan silloin illalla ollut ketään; nimittäin eilen.

— Eikö tikapuita siis kulkenut kukaan muu kuin hän?

— Ei.

— Ja hän meni alas ja samaa tietä ylös?

— Niin.

— Hän tahtoi siis koettaa niitä, sanoi rovasti ja hengitti hiukan helpommin.

— Niin, ennenkuin antoi toisen astua niitä myöten, lisäsi renki.

Rovasti katsoi häneen:

— Arveletko etteivät nämä ole ensimmäiset tikapuut, jotka hän on tehnyt?

— Niin — mitenkäs ihmiset muuten olisivat päässeet hänen luokseen?

— Joko sinä kauvan olen tietänyt, että joku käy hänen luonaan?

— En ennenkuin nyt talvella, kun hän rupesi polttamaan kynttilää; aikaisemmin ei minun pistänyt päähäni lähteä tänne.

Rovasti kysyi ankarasti:

— Olet siis koko talven tietänyt sen; — mikset ennemmin ole sitä sanonut?

— Minä arvelin jonkun talon omista väistä olevan; hänen luonaan; — mutta kun toissa yönä näin hänet tikapuilla, ymmärsin vasta, että mahtaakin olla muita Jos minä ennemmin olisin sen ymmärtänyt, niin ennemmin olisin sen sanonutkin.

— Niin, asia on tarpeeksi selvä, hän on pettänyt meitä kaikkia!

Signe nosti rukoilevan katseen.

— Hänen ei kai pitäisi nukkua niin kaukana muista ihmisistä, arveli vouti ja kasasi yhteen tikapuita.

— Hänen ei pitäisi nukkua missään täällä talossa, sanoi rovasti ja läksi, toisten seuratussa. Mutta kun hän oli päässyt alas ja laskenut kynttilän käsistään pöydälle, tuli Signe ja heittäytyi hänen syliinsä. — Niin, lapseni, tämä on kova isku.

Hetken perästä istui Signe, nenäliina silmillä, sohvankulmassa, rovasti oli sytyttänyt piippunsa ja asteli nopeasti edestakaisin. He kuulivat keittiöstä huutoa, juostiin portaissa ja käytävässä ylhäällä; molemmat riensivät ulos: Petran huone oli syttynyt tuleen! Kynttilästä oli pudonnut kipuna nurkkaan — sillä sieltä oli tuli tullut — silmänräpäyksessä se oli noussut ylös pitkin seinäpapereja ja saavuttanut ikkunapuitteet, silloin oli vieras nähnyt sen tielle ja paikalla juossut kotaan, jossa pestiin pyykkiä. Pian tuli sammutettiin; mutta maalla, missä kaikki kulkee tasaista kulkuaan vuodesta vuoteen, panee jokainen yllätys mielet kuohuksiin; tuli on näiden ihmisten suurin ja pahin vihollinen, se ei koskaan väisty heidän ajatuksistaan ja kun se sitte kerran yöllä nostaa päänsä syvyydestä ja sihisten nuolaisee kielellään saalista, vapisevat he eivätkä enään saa rauhaa viikkoihin, toiset eivät koko elämänsä aikana. Kun rovasti ja tytär sitte tämän jälkeen yhdessä seisoivat arkituvassa ja olivat saaneet lamput sytytetyiksi, tunsivat he molemmat, kuinka kauheaa se oli ollut, että Petran huone heti oli joutunut häviöön ja kaikki muistot hänestä palaneet. Samassa kuulivat he Petran heleän äänen kyselevän ja huutavan; hän juoksi ylös, alas portaita, juoksi ullakolta käytävään, käytävästä keittiöön ja tulla tölmäsi sisään päällysvaatteissaan:

— Herranen aika, huoneeni on palanut! Kukaan ei vastannut, mutta hän kysyi yhteen kyytiin:

— Kuka siellä on käynyt? Koska se tapahtui? Kuinka tuli pääsi irti?

Rovasti sanoi nyt heidän käyneensä siellä etsimässä jotakin. Hän katsoi häneen tiukasti. Mutta Petra ei osoittanut pienintäkään kummastuksen merkkiä eikä hänessä näkynyt minkäänlaista pelkoa siitä mitä he olisivat saattaneet nähdä. Hänessä ei edes herännyt epäilystä sen johdosta, ettei Signe nostanut katsettaan sohvankulmasta; hän arveli sen olevan tulipalon herättämää pelästystä, kyseli kyselemistään, miten tuli oli huomattu, sammutettu, kuka oli ehtinyt ensinnä ja kun ei hän tarpeeksi pian saanut tietoa, karkasi hän ulos samaa tietä kuin oli tullut. Hän tulla tuiskusi uudelleen sisään, oli nyt saanut yltään päällysvaatteet ja kertoi rovastille ja Signelle, miten kaikki oli tapahtunut ja että hän

itse oli nähnyt hohteen ja juossut niin kauheasti, mutta oli nyt niin iloissaan, ettei kuitenkaan ollut käynyt pahemmin. Tämän aikana riisui hän yltään viimeiset päällysvaatteet, vei ne ulos ja palasi sisään ja istuutui paikalleen pöydän ääreen, lakkaamatta kertoen, mitä se ja se sanoi ja mitä tämä teki; olihan talo ylösalaisin, ja se oli hyvin hauskaa. Kun toiset yhä pysyivät äänettöminä, valitti hän, että tapaus oli tarvellyt heiltä illan; sillä hän oli niin kovasti iloinnut "Romeosta ja Juliasta", jota he siihen aikaan lukivat ääneen. Hän oli juuri tänä iltana aikonut pyytää Signeä uudelleen lukemaan sen kohtauksen, joka hänestä oli kaikista kaunein: Romeon jäähyväiset Julialle parvekkeella. Keskellä hänen sanatulvaansa tuli palvelustyttö kodasta sanomaan, että pyykkinuoria puuttui; kokonainen tukku oli poissa. Petra punastui äkkiä ja nousi:

— Minä tiedän missä ne ovat; minä tuon ne! hän otti pari askelta, sitte hän muisti tulipalon, pysähtyi ja lensi punaiseksi: — Herranen aika, ne ovat varmaan palaneet! ne olivat minun huoneessani!

Signe oli kääntynyt häntä kohti, rovasti tähtäsi häneen syrjästä terävin katsein:

— Mitä sinä teet pyykkinuorilla?

Hengitys kulki nopeasti, hän sai töintuskin puhutuksi. Petra katsoi häneen, hänen kauhea vakavuutensa puoleksi peloitti häntä, mutta seuraavassa hetkessä se yllytti häntä nauramaan, hän taisteli vähän aikaa vastaan, mutta kun hän sitte katsahti rovastiin, purskahti hän niin sydämensä pohjasta nauramaan, ettei osannut tauota; — siinä naurussa ei ollut pahaa omaatuntoa enempää kuin porisevassa purossa. Signe kuuli sen äänestä ja karkasi ylös sohvastasta.

— Mikä on, mikä on?

Petra kääntyi, nauroi, hyppeli, kumartui ja tahtoi paeta. Mutta Signe asettui tielle:

— Mikä on, Petra, sano se!

Petra painui häntä vastaan kuin suoja pyytäen, mutta nauroi yhä ilman mittaa ja määrää. Ei, sillä tavalla ei syyllisyys käyttäydy, sen saattoi jo rovastikin huomata. Hän, joka oli ollut hyppäämisillään suoraan raivoon, hyppäsi sen sijaan keskelle naurua, ja Signe perässä; ei mikään maailmassa ole niin tartuttavaa kuin nauru, ja varsinkin se nauru, jota ei ensinkään käsitä. Turhaan koettivat sekä rovasti että Signe saada tietää miksi he nauroivat, ja se vaan kiihoitti iloa; tytön, joka seisoi odottamassa, täytyi hänenkin lopulta; yhtyä nauruun; hänen naurunsa oli tuollaista omituista hihitystä ja hahatusta, hän tunsu itsekin, ettei se sopinut niin hienojen huonekalujen ja ihmisten joukkoon, jonkatähden hän karkasi ulos, oikein keittiössä päästääkseen naurunsa valloilleen. Tietysti tartunta seurasi häntä sinne; pian vyöry kokonainen naurunpyörre sisään keittiöstä, jossa vieläkin vähemmin tiedettiin, mille naurettiin ja tämä herätti naurun uudelleen vireille arkihuoneessa.

Kun kaikki olivat nauraneet itsensä miltei pilalle, koetti Signe vielä viimeisen kerran saada tietää syytä.

— Nyt sinun täytyy sanoa se minulle! huudahti hän ja tarttui Petran käsiin.

— En mistään hinnasta!

— Mutta minä tiedän mikä se on! huudahti hän taasen; Petra katsoi häneen ja huusi, mutta Signe sanoi: — Isä tietää sen myöskin!

Petra ei enään huutanut, hän ulvoi ja riistäytyi irti, pääsi etehisen ovelle, mutta siinä Signe taasen sai hänet käsiinsä; silloin kääntyi Petra kamppailemaan, hänen piti päästä pois mistä hinnasta hyvänsä, hän nauroi kamppaillessaan, mutta hänen silmissään riippui kyyneliä, — silloin päästi Signe hänet. Petra ulos, mutta Signe perässä. Molemmat Signen huoneeseen.

Siellä kietoi Signe kädet hänen kaulaansa ja Petra kätensä Signen ympärille.

— Herranen aika, tiedättekö te sen? kuiskasi hän.

Ja Signe kuiskasi takaisin:

— Kyllä, me kävimme siellä ylhäällä voudin kanssa, hän oli nähnyt sinut — ja me löysimme tikapuut!

Uusi parku ja uusi pako — tällä kertaa tosin vaan sohvankulmaan, johon hän piiloutui. Signe tuli heti perässä, hän asettui puoleksi Petran päälle ja kertoi hänen korvaansa koko löytöretken tulisine seurauksineen; — se, joka hetki sitte oli maksanut hänelle sekä kyyneliä että pelkoa, tuntui hänestä nyt niin hauskalta, että hän huvikseen kertoi sitä ja Petra kuunteli ja tukki korvat ja nosti silmänsä ja piiloutui, vuorotellen. Kun Signe oli lopettanut ja he taasen yhdessä olivat istuutuneet pimeään, kuiskasi Petra:

— Tiedätkö, mitä se on? — — — Minun on mahdoton nukkua kello kymmenen, kun jokainen meistä on mennyt haaralleen; se, mitä me olemme lukeneet, pitää minua vielä liiaksi vallassaan. Niin minä sen sitte opin ulkoa, parhaan siitä kaikesta; sillä tavalla minä osaan ulkoa kokonaisia kohtauksia ja luen ne ääneen itsekseni. Kun me tulimme Romeoon ja Juliaan, niin se oli minusta kauneinta maailmassa; minä hurjistuin ja hullaannuin, minun täytyi koettaa astua nuoratikapuita myöten, en koskaan ollut ajatellut, että voitaisiin nousta nuoratikapuita, — — minä sain käsiini muutamia nuoria — ja sitte tuo veitikka on seisonut alhaalla katsomassa! — Niin, ei sille ole nauramista, Signe, se on niin poikamaista; mutta ei minusta koskaan tulekkaan muuta kuin poika — ja huomenna tietysti koko paikkakunta pitää minua pilkkanaan!

Mutta Signe, joka taas oli saanut kiinni naurun päästä, karkasi hänen kimppuunsa, suuteli ja syleili ja karkasi ulos:

— Ei, tämä pitää isän saada tietää!

— Oletko sinä mieletön, Signe!

Toinen toisensa perästä lensivät he taas sisään, kuten olivat lentäneet ulos. Arkihuoneessa olivat he miltei viemäisillään nurin rovastin, jonka juuri piti lähteä katsomaan, minne he olivat joutuneet. Signe rupesi kertomaan, Petra taas huutaen ulos, mutta huomasi oven taakse päästyään, että hänen olisi pitänyt jäädä huoneeseen estääkseen Signeä kertomasta, — hän yritti takaisin sisään, mutta rovasti piteli kiinni ovea, sitä ei ollut yrittäminenkään aukaista ja niin hän molemmin käsin koputti ulkoapäin, lauloi, polki jalkaa, melutakseen kuulumattomiin Signen, joka korottamistaan korotti ääntään; ja kun rovasti oli kuullut kaikki, kun hänet oli vallannut sama ilo ja nauru kuin Signen, kun hän ajatteli tätä uutta tapaa lukea klassikoita, avasi hän oven — mutta silloin pakeni Petra.

Illallisen jälkeen, johon Petra oli ottanut osaa ja jonka aikana rovasti asianmukaisesti oli kiusotellut häntä, piti rangaistukseksi kuulosteltaman, mitä hän osasi ulkoa. Selville kävi nyt, että hän todella osasi kuuluisimmat kohtaukset, eikä vain yhtä osaa niistä, vaan kaikki. Hän lausui ne, kuten oli ollut tapana lukea ne; joskus yritti tuli tarttua, mutta hän tukahutti sen paikalla. Tuskin oli rovasti tämän huomannut, kun hän tahtoi enemmän tunnetta, mutta Petra kävi yhä aremmaksi. He jatkoivat jatkamistaan, sitä kesti tuntikausia; hän osasi koomilliset kohdat kuten traagillisetkin, leikilliset niin hyvin kuin vakavatkin; hänen muistonsa herätti sekä ihmettelyä että naurua, hän nauroi itsekin ja käski heidän vaan koettaa.

— En minä muuta toivoisi kuin että näyttelijä-raukoilla olisi edes kahdeksas osa sinun muististasi, sanoi Signe.

— Jumala varjelkoon häntä koskaan tulemasta näyttelijättäreksi, sanoi rovasti ja kävi äkkiä vakavaksi.

— Mutta ethän sinä, isä, toki uskone Petran ajattelevan sellaisia, sanoi Signe ja nauroi; — tulin vain maininneeksi sen siksi, että aina näen sen tosiasian vahvistuvan, ettei sillä, joka nuoruudesta asti on saanut kuulla kielensä runoutta, ole laisinkaan kaipausta näyttämölle, kun sensijaan se, joka ei erikoisen hyvin tunne runoutta ennenkuin täysikasvaneena, haaveilee näyttämölle; se on tuo *yhdellä kertaa* herätetty kaipausta, joka hänet viettelee.

— Se on varmaan hyvin totta. Harvoin menee todella sivistynyt ihminen näyttämölle.

— Ja vielä harvemmin runollisesti sivistynyt.

— Niin, jos se tapahtuu, niin varmaan on vaikuttamassa luonteen vika, joka tekee, että turhamaisuus ja kevytmielisyys pääsevät voitolle. Minä olen tuntenut monta näyttelijää sekä opintoajoiltani että matkoiltani; mutta minä en ole tuntenut enkä koskaan kuullut kenenkään ihmisen tuntevan näyttelijää, joka olisi viettänyt tosikristillistä elämää. Se on vetänyt heitä puoleensa, sen minä olen nähnyt; mutta heidän ammatissaan on jotakin levotonta ja repivää; heidän on ollut mahdoton koota itseään — kauvan senkin jälkeen kun he ovat jättäneet sen. Kun minä olen puhunut siitä heidän kanssaan, ovat he itse myöntäneet sen ja valittaneet sitä. Mutta pian ovat he kuitenkin lisänneet: "meidän täytyy lohduttaa itseämme sillä, ettemme ole huonommat kuin niin monet muut." Mutta se on mielestäni huono lohdutus. Se elämä, joka ei millään lailla kykene rakentamaan kristittyä ihmistä meissä, on syntistä elämää. Herra auttakoon heitä ja Hän varjelkoon puhtaat sydämet siitä!

Seuraavana päivänä, lauantaina, oli rovasti tapansa mukaan ylhäällä ennen seitsemää, teki aamukierroksensa työmiestensä luo ja kauvemman ja palasi kotiin päivän koittaessa. Hän näki silloin, juuri kun hän astui talon ohi pihamaalle, avonaisen harjoitusvihon tai sentapaisen, joka luultavasti eilen oli heitetty Petran ikkunasta ja jota ei oltu löydetty, se kun oli lumen karvainen. Rovasti otti vihon ja vei sen kansliaan; kun hän levitti sen kuivatukseen sitä, näki hän, että se sisälsi vanhoja ranskalaisia kirjoitusharjoituksia, joissa nyt oli runoja. Hän ei aikonut katsella näitä runoja, mutta hänen silmänsä sattui sana: "*näyttelijätär*", kirjoitettuna ylhäältä alas ja alhaalta ylös ja se oli joka paikassa — se oli

myöskin runoissa. Rovasti istuutui tarkemmin katsomaan tätä.

Monien yritysten ja pyyhkimisten perästä tapasi hän seuraavan runon, jota sitäkin oli korjattu, mutta josta kuitenkin saattoi lukea:

Yks' on toive vainen mulla: näyttelijäksi tahdon tulla! Ah, jos näytellä mä saisin, *yhtä* vainen kuvastaisin: naista, surun — naurusuista naista kullan kauneuista, lempivätä, lemmetöntä, synnillistä, synnitöntä. Ah kun kerran, kerran vain toteutuis unelmain!

Vähän alempana oli taas seuraava:

Teenkö vasten Sinun mieltä
Herra, hennotko sen kieltää?

Sitte alempana, varmaan reunamuistutuksena runoon, jonka he muutamia kuukausia sitte olivat lukeneet:

Oi jos oisin keijukainen,
keijukainen,
kuutamossa kulkevainen,
kulkevainen,
niinkuin virva vilkkuvainen,
ilkkuvainen,
onneton ken näkis vainen,
näkis vainen —
— — jos lie synti, rilla rallaa!

Ja monien pyyhkimisten ja korjausten, piirroksien ja huomautusten perässä seurasi:

Heipparaa — heipparaa, kaikkia poikia tanssittaa! Hui, hai haa — hui hai haa, eikä huolia ainoaakaan!

Sitte tarkkana ja selvänä seuraava kirje:

Rakkahin Henriikki!

Eikö sinustakin sinä ja minä ole viisaimmat koko komediassa? Tekevät meille kiusaa, mutta me vähät siitä; minä angraseeraan sinut menemään kanssani maskeraateihin huomis iltana; sillä minä en vielä koskaan ole ollut siellä ja minä ikävöin oikeita hullutuksia; sillä täällä talossa on niin hiljaista ja surullista.

Sinä olet suuri vekkuli, Henriikki — missä sinä kuljetkaan? sillä tässä istuu sinun

Pernillasi.

Vihdoin oli suurin kirjaimin, selvästi ja moneen kertaan kirjoitettu seuraava runo, jonka hän nähtävästi oli löytänyt jostakin ja nyt tahtoi oppia ulkoa:

Ah kuin suuruus mua kiehtoo, rinnassani liekin liehtoo aatos pilven-hiipovana, voima, josta kimpoo sana, puhkee suoni salalähteen, nousen, kasvan tuonne tähteen — auta nousemahan Sä jonk' on liekki syttämä!

Vihossa oli paljon muutakin, mutta rovasti ei lukenut enempää.

Tyttö oli siis saapunut taloon ruvetakseen näyttelijättäreksi ja saadakseen opetusta hänen tyttäreltään. Tämä salainen päämäärä silmien edessä hän siis joka ilta niin halukkaasti oli kuunnellut heidän lukevan ääneen ja itse sitte oppinut ulkoa. Hän oli kaiken aikaa pettänyt heitä; vielä eilenkin, kun hän näytti ilmaisseen heille kaikki, salasi hän jotakin; keskellä parasta nauruaan hän valehteli.

Ja tämä salainen päämäärä! Sitä, jonka rovasti usein hänen läsnäollessaan oli tuominnut, kaunisteli hän Jumalan kutsumukseksi ja rohkeni rukoilla hänen siunaustaan! Hän halusi antautua elämään, joka oli täynnä turhamaisuutta ja ulkokullaisuutta, kateutta ja intohimoa, laiskuutta ja lihallisuutta, valhetta ja kasvavaa hölläluontoisuutta, elämään, jonka kimppeun kaikki petolinnut lensivät ikäänkuin se olisi ollut haaska, sellaiseen elämään hän halusi antautua ja rukoili Jumalaa pyhittämään sen! Ja tähän elämään olisivat rovasti ja hänen tyttärensä auttaneet häntä tässä hiljaisessa pappilassa, heränneen seurakunnan ankaran valvonnan alla!

Kun Signe, kirkkaana ja kevyenä kuin talviaamu, astui sisään tervehtimään isäänsä, tapasi hän kansliahuoneen täynnä savua. Kuten tämä aina todisti mielenliikutusta, todisti se sitä kaksinkerroin näin varhain aamulla. Rovasti ei sanonutkaan tyttärelleen ainoaa sanaa, vaan antoi hänelle kirjan.

Signe näki paikalla, että se oli Petran; muisto eilisillan epäluulosta ja tuskasta lehahti häntä vastaan; hän ei uskaltanut katsoa siihen; hänen sydämensä sykki niin lujaan, että hänen täytyi istuutua. Sama sana, jonka rovasti ensinnä oli huomannut, iski hänenkin silmiinsä; hänen täytyi katsoa eteenpäin ja lukea. Ensi tunne siinä lukiessa oli, että häntä rupesi hävettämään — ei Petran tähden, vaan siksi, että isäkin oli sen nähnyt.

Mutta pian valtasi hänet tuo syvä nöyryytys, jota me tunnemme, kun se pettää, jota rakastamme. Hetkiseksi kasvaa se, joka sen on voinut saada aikaan, suuremmaksi, kekseliäämmäksi, viisaammaksi kuin me, niin, hän liukuu salaperäisyyden piiriin. Mutta pian kokoontuu sieluun suuttumus; rehellisyys saa voimia valloilta, jotka eivät ole salaisia vaikka ne ovat näkymättömiä; me tunnemme, että meillä on voimia yhdellä iskulla nujertaa sata kurjaa kepposta; me *halveksimme* sitä mikä meitä äsken nöyryytti.

Arkihuoneessa oli Petra istuutunut soittokoneen ääreen ja he kuulivat hänen paraikaa laulavan:

Noussut on päivä ilojen jakoon,
yön on peikot lyöty jo pakoon,
hehkuvan tunturin yli
tie käy Päivölän kyliin.
"Heräjä!" lintu sa laulavainen,
"Heräjä, heräjä!" lapsukainen,
heräjä toivoni sinäkin.

Sitte nostettiin soittokone myrskynä pauhaamaan ja ilmoille puhkesi seuraava laulu:

Hyvä neuvos on tuo,
vaan mun seilata suo
kesken kuohuvan veen
vanaan vaahtihiseen.
Joskin retkeni tää oisi viimeinen,
tahdon nähdä mit' ennen nähnyt ma en.
En huviksi vaan
lähde turvista maan,
suur-aavallen
läpi kuohujen,
tahdon talkani myrskyssä nähdä ma kerta,
tahdon nähdä kuin kauas on merta.

Ei, tämä oli rovastista jo liian hullua, hän tempaisi ohimennessään kirjan Signen käsistä, hän karkasi tuulispäänä ovelle eikä Signe tällä kertaa pidättänyt häntä. Hän syöksyi suoraa päätä Petran luo, viskasi kirjan soittokoneelle hänen eteensä, kääntyi ja asteli toiseen päähän huonetta. Kun hän palasi, oli Petra noussut ylös, hän painoi kirjaa rintaansa vastaan ja katseli hurjistunein silmin joka taholle. Rovasti pysähtyi puhuakseen hänelle suoraan, mutta hänen suuttumuksensa siitä että tämä viekas tyttö kaksi vuotta oli käyttänyt hyväkseen häntä ja varsinkin pettänyt hänen lämmintä, harrasta tytärtään, tuli niin voimakkaana, ettei hän heti löytänyt sanoja, ja kun hän ne löysi, tunsu hän itsekkin, että ne olivat liian kovat. Vielä kerran mitattuaan lattiaa ja palattuaan tytön luo, kasvot veripunaisina, käänsi hän hänelle selkänsä ja läksi, sanaa sanomatta, kansliahuoneeseen. Kun hän tuli sinne, oli Signe jo lähtenyt.

Koko sen päivän vietti kukin omalla haarallaan. Rovasti söi yksinään päivällisen, kumpikaan tytöistä ei tullut sisään. Petra oli taloudenhoitajattaren huoneessa, joka tulipalon jälkeen oli lainattu hänelle; hän oli turhaan hakenut Signeä joka paikasta, selittääkseen hänelle asiaansa; mutta Signe tuskin oli talossakaan.

Petra tunsu seisovansa ratkaisun edessä. Hänen elämänsä salaisin ajatus oli riistetty häneltä ja nyt tahdottiin pakoittaa se vaikutuksen alaiseksi, jota ei hän saattanut sallia. Hän tunsu itse parhaiten, että jos hän päästäisi käsistään tämän päämäärän, niin hän joutuisi sattuman ajeltavaksi. Hän saattoi olla iloisena iloisten joukossa, luottavaisena luottavaisten kanssa, kaikkialla varmana, mutta vain tuon salaisen päämäärän tiedossa — sen nimittäin, että hän kerran saavuttaisi sen, mihin hänen lahjansa halusivat ja pyrkivät. Uskoutua jollekin tuon ensimmäisen pettyneen yrityksen perästä Bergenissä — ei, sitä ei hän olisi voinut, ei itse Ödegaardillekaan! Yksinään hänen täytyi se säilyttää, kunnes se olisi kasvanut niin suureksi, että se saattoi kestää epäilyksen henkäykset.

Mutta nyt olivat asiat muuttuneet. Rovastin tulipunaiset kasvot katselivat lakkaamatta hänen pelästyneeseen omaantuntoonsa; — nyt täytyi pelastua! — Hän haki Signeä yhä kiihkeämmin ja kiireemmin; mutta vielä iltapäivällä ei Signeä ollut löytynyt. Jota kauvemman se ihminen meistä etenee, jota me etsimme, sitä suuremmaksi teemme etenemisen syyn ja niin tapahtui, että Petra nyt vihdoin käsitti pettäneensä Signeä, salaa käyttäessään hänen ystävyttään siihen, jota Signe piti syntinä. Kaikkietävä Jumala oli hänen todistajanaan, ettei asia koskaan ennen ollut selvennyt hänelle tässä

valossa; hän tunsikin olevansa suuri syntinen.

Aivan kuten ennen kodissaan seisoi hän nyt tämän asian valtaamana eikä hetki sitte ollut aavistanut siitä mitään! Että tällaiset kauheat vielä saattoivat uudistua, ettei hän vielä ollut päässyt askeltakaan eteenpäin, se kehitti hänen epävarman pelkonsa kauhuksi; hän näki tulevaisuuden täynnä onnettomuutta. Mutta samassa määrin kuin hänen syntivelkansa kasvoi, kohosi Signen kuva puhtaaksi, suurisieluiseksi ja alttiiksi. Todella se kasasi tulisia hiiliä hänen ajatuksiinsa; hän heittäytyy Signen jalkain juureen, hän huutaa ja rukoilee eikä päästä irti, vaan puhuu, — kunnes Signe taas on antanut hänelle vaikkapa vaan ystävällisen katseen.

Oli tullut pimeä; Signen oli täytynyt palata kotiin, vaikka hän olisi ollut missä asti. Petra lensi alas siipirakennuksen käytävään, missä Signen huone oli ja se oli lukittu — todisti siis, että hän oli siellä. Petran sydän takoi, kun hän uudelleen tarttui lukkoon ja rukoili, että hänet päästettäisiin sisään.

— Signe, anna minun puhua kanssasi! — Signe, minä en kestä tätä! — Ei hiiskahdustakaan huoneesta; Petra kumartui, kuunteli, kolkutti: — Signe, oi Signe, sinä et tiedä, miten onneton minä olen! — Ei vastausta; hän kuunteli pitkään, mutta ei mitään. Jollemme saa minkäänlaista vastausta, alamme vihdoinkin epäillä, että huoneessa on ketään, vaikka me sen tiedämme, ja jos on pimeä, alkaa meitä samalla peloittaa. — Signe, Signe? jos sinä olet siellä, niin ole armollinen: vastaa minulle! — Signe!

Huone oli ja pysyi äänettömänä; häntä rupesi palelemaan ja hän värisi. Mutta keittiön ovesta avautui samassa suuri, leveä valokuova ja keveät, reippaat askeleet kulkivat pihan poikki. Tämä antoi hänelle tuuman; hänpä lähtee pihamaalle, nousee pienalle, joka ympäröi kivijalkaa ja jonka päällä siipirakennus lepää, hänpä kulkee pienaa myöten, ympäri koko rakennuksen, päästäkseen toiselle puolelle, jossa kivijalka on hyvin korkea. Hän tahtoo katsoa Signen huoneeseen!

Oli kirkastähti-ilta, sekä tunturit että rakennukset loivat jyrkkiä ääriiviivoja, mutta muuta kuin ääriiviivat ei niistä näkynyt. Lumi kimmelteli, tummat polut hangissa vaan enensivät valkoisuuden selvyyttä; tieltä kuului kulkusia; sekä vauhti että kirkkaus kiihoittivat, hän hypähti pienalle! Hän aikoi pitää kiinni rakennuksen laudoituksesta ulkonevista rimoista, mutta kadotti tasapainonsa ja putosi alas. Hän otti tyhjän tynnyrin ja vieritti sen paikalle, nousi sen päälle ja siitä pienalle. Nyt hän yhtäaikaa muutti kättä ja jalkaa, noin korttelin verran kerrallaan; vaadittiin väkevän käden väkevät kourat pitelemään kiinni; hän ei saanut kädensijaa, sillä rimat ulkonivat tuskin tuuman vertaa. Häntä pelotti, että joku näkisi hänet; sillä tämä pantaisiin tietysti heti tikapuujutun yhteyteen. Kunhan hän vaan pääsisi pois pihan puolelta ja sen poikkiseinälle! Mutta kun hän vihdoinkin pääsi sinne, oli siellä vastassa uusi vaara; sillä siellä ei ollut mitään ikkunoiden edessä ja hänen täytyi suuressa putoamisen pelossa kumartua kulkemaan joka ikkunan alitse. Pitkällä seinällä oli liikuttava hyvin korkealla ja alhaalla, pitkin koko seinää kulki karviaismarjapensasto, johon hän pudotessaan tarttuisi. Mutta häntä ei peloittanut. — Sormia kirveli, jänteet värisivät, koko ruumis vapisi, mutta hän vaan meni. Nyt vain muutamia askelia, niin ikkuna on saavutettu. Signen huoneessa ei ollut tulta eikä uudin ollut alhaalla; kuu paistoi suoraan sisään, joten hänen täytyi osata nähdä sisimpään nurkkaan. Se antoi hänelle uutta rohkeutta; hän pääsi ikkunapielelle, saattoi vihdoinkin käydä kiinni kädellään ja sai levätä; sillä sydän alkoi, hänen seisoessaan siinä määrän perillä, lyödä niin, että hän tuskin sai hengitetyksi. Mutta koska se näytti pahenevan jota kauvemmin hän odotti, täytyi hänen pitää kiirettä — ja niin hän äkkiä asettui kokonaan ruutujen eteen. Suuri huuto vastasi huoneesta. Signe oli istunut sohvankulmassa, hän seisoi nyt keskellä lattiaa ja työnsi molemmin käsin, rajuna, inhoten luotaan peloittavaa näkyä, ja pakeni. Tämä kuva ruudulla kuun valossa, tämä häikäilemätön, vastenmielinen röyhkeys, kasvot kuutamossa, kiihtyneinä, hehkuvina — Petra käsitti itsekkin äkkiä, että hänen onneton päänäpistonsä oli herättänyt inhoa, jopa että hänen kuvansa ehkä tästäpuoleen aina peloittaisi Signeä; hän menetti tajuntansa ja putosi läpikäytävästi parkaisten. Talonväet karkasivat Signen huudon herättäminä ulos, mutta eivät tavanneet ketään, nyt he kuulivat toisen samallaisen huudon, koko talo joutui jalkeille, etsittiin, huudettiin, aivan sattumalta rovasti tuli katsantaneeksi ulos Signen ikkunasta ja näki silloin kuutamossa Petran makaavan painautuneena pensaiden sekaan. Suuri pelästys valtasi heidät kaikki, siinä oli aika työ saada tyttö irti ja ylös; hänet kannettiin Signen huoneeseen, koska taloudenhoitajattaren huone oli kylmä, hänet riisuttiin ja pantiin vuoteeseen, toiset hautoivat hänen käsiään ja kaulaansa, jotka olivat aika lailla revityt, toiset toimittivat huoneeseen valoa ja lämmintä. Kun hän oli selvinnyt täyteen tajuunsa ja katseli ympärilleen, pyysi hän, että saisi olla yksin.

Huoneen hiljainen herttaisuus, hienot valkoiset koristukset ikkunoissa, toalettipöydällä, vuoteella, tuoleilla muistuttivat niin elävästi Signeä. Hän muisteli hänen puhtoista suloaan, hänen lauhaa ääntään, joka kulki niin maidonvalkoisena, hänen hienoa myötätuntoaan toisten ajatuksille, hänen lempeää hyväntahtoisuuttaan. Kaiken tämän ulkopuolelle oli hän nyt sulkenut itsensä; pian hänen kai oli lähdeittävä tästä huoneesta, kuten hänen kai oli lähdeittävä tästä talosta. Ja minne hän sitte joutuisi? Kolmatta kertaa ei ihmistä korjata maantieltä ja jos niin saattaisikin käydä, ei hän enään tahtonut; sillä loppu olisi kuitenkin sama. Kukaan ihminen ei saattanut luottaa häneen; mikä syy lieneekin ollut, niin

hän tunsu, että sellaista se oli. Eihän hän ollut päässyt kappaleenkaan matkaa eteenpäin; hän ei koskaan pääsisi eteenpäin; sillä ilman ihmisten luottamusta ei se käy. Kuinka hän rukoili, kuinka hän itki! Hän viskelihe ja väanteli sielunsa tuskassa, kunnes väsyi ja nukkui. Paikalla muuttui unessa kaikki lumivalkeiseksi ja vähitellen myöskin niin korkeaksi; hän ei milloinkaan ollut nähnyt niin korkealle eikä sellaista miljoonain tähtien tuiketta.

KYMMENES LUKU.

Vielä herätessään oli hän siellä ylhäällä; päivän ajatukset, jotka paikalla pulppusivat esiin, pyrkivät perässä, mutta joutuivat vangiksi ja niitä kannatti jokin, joka täytti koko ilman — se oli pyhäamun kellonsoitto. Hän hypähti pystyyn ja pukeutui, leikkasi itselleen ruokasäiliöstä vähän syötävää, pani lämmintä ylleen ja läksi menemään — eihän milloinkaan niin ollut janonnut jumalansanaa! Hänen päästessään perille oli juuri alettu ja ovi oli kiinni; oli kylmä päivä, sormia poltti, kun hän kävi kiinni avaimeen, kiertääkseen sen auki. Pappi seiso juuri alttarilla, hän odotti alhaalla ovella, kunnes hän oli lähtenyt ja suntion piti ottaa messukaapu hänen yltään; silloin Petra läksi niisanottuun piispanpenkkiin, joka uutimet edessä, oli kuorissa. Papinväen oikea penkki oli ylhäällä lehterillä, mutta jos jostakin syystä tahdottiin istua piilossa ja yksin, mentiin piispanpenkkiin. Kun hän tuli penkille ja yritti livahtaa istumaan, näki hän Signen jo äärimmäisessä kulmassa. Hän astui askeleen pois päin, mutta samassa kääntyi rovasti alttarilta tulemaan hänen ohitse sakaristoon; hän kiirehti takaisin penkkiin ja istuutui niin kauas kuin suinkin; Signe oli pudottanut harson kasvoilleen. Se koski Petraan. Hän antoi katseensa liittää seurakuntaan, joka istui puserrettuna korkeisiin puupenkkeihin, miehet oikealla, naiset vasemmalla; heidän hengityksensä liikkui heidän päällään kuin vaappuva sumu; ikkunat olivat tuuman paksuisessa jäässä, kömpelösti veistetyt puukuvat, laahaava, raskas veisuu, yhteensulotut ihmiset — se kuului kaikki yhteen, se teki kovan ja kylmän vaikutuksen; hän muisti luonnonkuvat siltä iltapäivältä, jolloin hän jätti Bergenin, täälläkin oli hän vain pelonalainen kulkija.

Rovasti nousi saarnatuoliin; hänkin näytti ankaralta. Hänen rukouksenaan oli: älä johdata meitä kiusaukseen! Me tiedämme, että kaikki lahjat jotka Jumala on antanut, sisältävät kiusauksen; mutta Hänen täytyy olla armollinen eikä koetella niitä yli voimain; meidän tulee aina muistaa rukoilla Häneltä sitä; sillä vain siten että alistamme lahjamme Hänen alleen, käyvät ne meille autuudeksi. Saarna käsitteli eteenpäin samaa ainetta, lähtökohtana ihmisen kaksinkertainen tarkoitus: täyttää elämäntutsumuksensa, kukin sillä paikalla, mihin hänen lahjansa ja asemansa olivat hänet asettaneet — ja kehittää kristi-ihmistä meissä itsessämme ja niissä, jotka olivat huomaamme uskotut. Ihmisen täytyi olla varovainen elämäntutsumuksensa valinnassa, sillä oli sen pahempi kutsumuksia, jotka itsessään olivat synnillisiä ja oli sellaisiakin, jotka saattoivat meille käydä synnillisiksi, joko sentähden etteivät sopineet meille tai sentähden, että liian hyvin sopivat huonoille haluillemme. Ja vielä: niin totta kuin jokaisen täytyi koettaa valita lahjojensa mukaan, niin totta saattoi valinta, joka oli sekä oikea että hyvä, kuitenkin käydä meille kiusaukseksi, kun me, sentähden että työ oli meille mieluinen, päästimme sen nielemään kaiken aikamme ja kaikki ajatuksemme. Kristi-ihmistä meissä ei saa laiminlyödä enempää kuin saamme laiminlyödä vanhempien velvollisuuksia lapsiamme kohtaan. Meidän täytyy voida koota itsemme niin että pyhä henki alituisen voi tehdä työtä meissä; meidän täytyy voida istuttaa hyvää kristillisyyden siementä lapsiimme ja suojella sitä. Eivät mitkään velvollisuudet eivätkä verukkeet vapauta meitä niistä, jos kohta olosuhteet ovat otettavat lukuun.

Ja sitte hän meni eteenpäin — tunkeutui niiden kutsumukseen, jotka istuivat täällä, niiden koteihin, niiden oloihin, niiden mielipiteisiin. Sitte otti hän esimerkkejä toisista oloista ja suuremmista tehtävistä valaisemaan näitä. Rovasti kävi siitä hetkestä, jolloin hän saarnatuolissa rupe si kasvamaan, ihan uudeksi niille, jotka hänet tunsivat vain arkielämästä. Hänen ulkomuotonsakin oli toinen: hänen suljetut, voimakkaat kasvonsa olivat avautuneet ja käyneet läpikuultaviksi ajatuksen virran kulkea; hänen silmänsä oli eloisa, se katseli suoraan ja terävänä, tuoden suurta sanomaa; koko tuo kääpertynyt, karvainen olento oli noussut ja osoittikin olevansa jalopeura, hänen äänensä vier i pitkäisen jylinänä tai leikkeli lyhyitä, äkillisiä käänteitä, vaipui joskus hiljaisiinkin sanoihin, mutta vain samassa noustakseen takaisin korkeuksiin. Hän ei oikeastaan saattanut puhua muuta kuin suuressa huoneessa ja ajatuksissa äärettömyys; sillä hänen äänensä ei ollut sointuva, ennenkuin se huusi; hänen kasvonsa eivät olleet kirkaat, hänen äänessään ei ollut sattuvaa selvyyttä ennenkuin se paloi tulisessa kiivailussa. Aihe kyllä ei ollut eilispäivältä; ei, yhtä hyvin kuin tuska oli koonnut suuria varastoja tähän sieluun, yhtä hyvin oli ajatteleminenkin sitä tehnyt; hän oli ankara, itseensä sulkeutunut työntekijä. Mutta hän ei tavallisissa oloissa aina ollut kunnossa, hän ei osannut lyödä rahaa keskustelun ajatuksista; hänen täytyi saada puhella yksinään, hänen täytyi joka tapauksessa saada kävellä kiivaasti edestakaisin. Ryhtyä sanakiistaan hänen kanssaan oli miltei samaa kuin hyökätä aseettoman miehen kimppuun, mutta

vaarallista se silti oli; sillä hänen mielipiteensä tuli paikalla vastaan niin väkivaltaisena, ettei hänellä ollut ensinkään aikaa syiden esittämiseen; jos hänet kuitenkin pakoitettiin esittämään syitä, tapahtui joko niin, että hän pahanpäiväisesti nujersi vastustajan, tai että hän vaikenä kokonaan, koska hän pelkäsi itseään. Ketään ei helpommin saattanut tehdä tuppisuuksi kuin tämän väkevän, kaunopuheisen miehen.

Petra oli vavissut heti kun rovasti alkoi rukouksensa; sillä hän tunsu mistä se oli kotoisin. Jota kauvemman teksti edistyi, sitä likemmä hän tunsu hänen tulevan itseään; hän kutistui ihan pieneksi ja näki Signen tekevän samoin. Mutta armottomana jatkoi mahtaja tietään, jalopeura oli saaliinhaussa, hän tunsu vainoojan likenevän joka kulmalta, hän oli saarroksessa, satimessa — mutta sama käsi, joka ankarana kävi kiinni, piteli pehmeänä ja armahtavana. Tuntui siltä kuin tyttö — ilman tuomion sanaa — vain vangittuna olisi viety ikuisen rakkauden syyliin. Ja siellä hän rukoili ja itki, ja hän kuuli Signen tekevän samoin ja rakasti häntä siitä!

Kun rovasti astui alas totuutensa istuimelta mennäkseen sakaristoon, lepäsi hänen kasvoillansa vielä hohde kohtauksesta korkeimman kanssa. Hänen silmänsä lankesi suoraan ja tutkivana Petraan, mutta kun tyttö pelkäämättä kohtasi hänen katseensa, lehahti siihen lempeyden säde; hän katsahti nopeasti tyttärensä nurkkaan, mennessään eteenpäin.

Signe nousi pian sen jälkeen; harso oli silmillä, joten ei Petra uskaltanut seurata. Hän läksi sentähden myöhemmin. Mutta tänään he kaikki kolme taas istuivat ruokapöydässä; rovasti puhui vähän, mutta Signe oli arka. Niin pian kuin rovasti, joka nähtävästi tahtoi ottaa tapahtuneen puheeksi, viittasi sinnepäinkään, väisti Signe niin herkästi ja hienosti, että rovastin täytyi muistaa hänen äitiään — vaieta ja vähitellen käydä surumieliseksi. Siihen ei tarvittu paljon.

Ei ole olemassa mitään kiusallisempaa kuin epäonnistunut sovintoyritys. Kaikki nousivat voimatta katsoa suoraan toistensa silmiin, puhumisesta puhumattakaan. Arkihuoneessa kävi lopulta niin painostavaksi, että kaikkien kolmen teki mieli lähteä takaisin pois, mutta kukaan ei tahtonut lähteä ensinnä; — Petra puolestaan tunsu, että jos hän lähtee, niin hän lähtee ainiaaksi. Hän ei saattanut nähdä Signeä, kun ei saanut rakastaa häntä, hän ei saattanut nähdä rovastia surullisena hänen tähtensä. Mutta jos hänen piti matkustaa, täytyi sen tapahtua hyvästi sanomatta; sillä miten saattoi hän sanoa hyvästi näille ihmisille? Kun hän sitä vaan ajattelikin, joutui hän sellaisen mielenliikutuksen valtaan, että ainoastaan äärimmäisiä voimiaan ponnistaen sai sen pidätetyksi.

Jokainen hetki, joka pidentää tuollaista painostavaa hiljaisuutta, jolloin me odotamme toisiamme, tekee sen sietämättömämmäksi. Emme saata liikahtaa, sillä me tunnemme, että se huomataan; joka huokaus kuuluu, kuuluu sekin kun olemme tyynet, sillä se vaikuttaa kovuudelta. Me joudumme jännitykseen siitä syystä, ettei mitään sanota, ja me pelkäämme, että jotakin sanottaisiin.

Jokainen tunsu, ettei tämä hetki palaisi. Muurit, joita me rakennamme toistemme välille, kasvavat, meidän oma syyimme kasvaa, toisten syy kasvaa, kasvaa joka hetki; vuoroin me lankeamme epätoivoon, vuoroin me yllymme vihaan; sillä se joka niin kohtelee meitä, on armoton, häijy, me emme siedä sitä, me emme anna anteeksi sitä — Petra ei enään kestänyt, joko hänen täytyi parkaista tai karata!

Samassa kuului tieltä kulkusten kilinää ja mies sudennahkaturessa tulla tuiskusi kilpa-ajoreessä, poika takana, puutarhan ohitse pihamaalle. — Kaikki kolme hengittivät helpommin ja odottivat pelastusta! He kuulivat vieraan tulevan etehiseen, vetävän yltään matkasaappaat ja muut tamineet ja puhelevan palvelustytön kanssa, joka häntä auttoi; rovasti nousi astumaan häntä vastaan, mutta palasi jotteivät tytöt jäisi kahden; — taasen puhui vieras etehisessä ja sitte likempänä niin että ääni saattoi heidät kaikki kolme kavahtamaan, mutta Petran nousemaan ja naulaamaan silmät oveen. — Koputettiin: — "sisään!" sanoi rovasti mielenliikutuksen vallassa ja vaalea mies, lasit silmillä, seiso i ovesa. Petralta pääsi huuto ja hän vaipui takaisin istumaan: — sehän oli Ödegaard. Signelle ja rovasille ei hän tullut odottamatta; sillä he olivat koko joulun odottaneet häntä pappilaan, vaikkei kukaan ollut sanonut sitä Petralle, mutta hänen tulonsa juuri nyt oli suorastaan kohtalon johdatusta, sen he kaikki heti tunsivat.

Petra ei käsittänyt mitään ennenkuin hän seiso i hänen edessään ja piteli hänen kättään. Hän piteli sitä yhä, mutta ei sanonut mitään, eikä Petrakaan sanonut; — hän ei edes saattanut nousta. Mutta kaksi kyyneltä vieri alas poskia hänen siinä häntä katsellessaan, Ödegaard oli hyvin kalpea, muuten aivan tyyni ja ystävällinen; hän veti vihdoin pois kätensä, astui permannon poikki ja sitte Signen luo, joka oli paennut äitinsä kukkasten taakse viimeiseen ikkunaan.

Petra ikävöi yksinäisyyttä ja vetäytyi sentähden pois seurasta. Signelle tuli talousaskareita, jonkatähden rovasti ja Ödegaard istuutuivat kansliaan lasin ääreen, jota matkamies tarvitsi. Siellä sai hän lyhyesti tietää viime päivien tapahtumat, ne panivat hänet ajattelemaan, mutta hän ei sanonut mitään. Omituisella tavalla heidät myöskin keskeytettiin.

Ikkunoiden alle astui kaksi naista ja kolme miestä, peräkkäin, ja tuskin oli rovasti heidät nähnyt,

ennenkuin hän karkasi pystyyn:

— Tuolla he taas ovat! — Nyt sitä kysytään kärsivällisyyttä!

Sisään astuivat ensin naiset, sitte miehet, hitaina, äänettöminä. He asettuivat pitkin seiniä, kirjahyllyjen alle ja vastapäätä sohvaa, missä Ödegaard istui. Rovasti antoi heille tuolit ja toi useampia arkihuoneesta, kaikki he istuutuivatkin, paitsi muuan nuori mies, joka oli kaupunkilaistamineissa. Hän kieltäytyi istumasta ja jäi seisomaan ovenpieltä vastaan, kasvoissa miltei uhka ja molemmat kädet taskuissa.

Pitkän äänettömyyden perästä, jonka aikana rovasti pani piippuunsa ja Ödegaard, joka ei tupakoinut, tarkasteli heitä, alkoi vihdoin vaaleahko, noin neljänkymmenen ikäinen nainen keskustelun. Hänen otsansa oli joksenkin kapea, silmät suuret, mutta arat; ne eivät oikein tietäneet mihin kiintyä. Hän virkkoi nyt:

— Isä piti tänään korean saarnan, se sattui juuri siihen, mitä me ajattelimme; — sillä me olemme Öygarissa viime aikoina paljon puhuneet kiusauksesta.

Hän huokasi; mies, jonka alapuoli kasvoja oli kaita ja yläpuoli leveä, huokasi hänkin:

— Herra, varjele meidän tiemme! Käännä pois minun silmäni, etteivät ne näe turhuutta!

Ja Else, joka ensinnä oli puhunut, huokasi taasen ja sanoi:

— Herra, kuinka on nuoren ihmisen pidettävä puhtaana polkunsa, että hän vaeltaa sinun sanasi mukaan?

Se soi hänen suussaan hiukan kummalliselta; sillä hän ei enään ollut nuori. Mutta keski-ikäinen mies, joka istui pää kallellaan ja huojuttelihe, silmäkannet kaiken aikaa jonkun verran painuksissa, virkkoi kuin puoliunessa:

Ah kiusauksist' saatanan ei kenkään täällä säästy, vaan kautta kalliin kuoleman on pahan alta päästy.

Rovasti tunsu heidät liian hyvin tietääkseen, että tämä oli vain johdantoa; sentähden hän odotti, ikäänkuin ei mitään olisi sanottu, vaikka taasen seurasi pitkä hiljaisuus huokauksineen.

Lyhytkasvuinen nainen, joka kävi vielä lyhyemmäksi sentakia että hän oli käyrävirtainen, ja joka oli köytetty sellaiseen mahdottomaan joukkoon huiveja, että hän oli kuin käärö vaan — kasvoja ei näkynyt ensinkään — rupesi nyt liikkulemaan ja kääntelemään ja päästi vihdoin pari kertaa kuuluville: "hm, hm!" Paikalla pyrähti vaalea nainen sanomaan:

— Kaikkinainen tanssi ja soitto ovat nyt loppuneet Öygarista; — mutta...

Hän pysähtyi taasen ja sensijaan Lauri, se mies, jonka kasvojen yläpuoli oli suuri ja alapuoli pieni, riensi sanomaan:

— Mutta siellä on yksi mies, pelimanni Hannu, joka *ei tahdo* lopettaa.

Kun Laurikin jäi miettimään jatkoa, jatkoi se nuori mies:

— Sillä hän tietää, että rovastilla itsellään on soittokone, ja jonka mukaan täällä pappilassa sekä tanssitaan että soitetaan.

— Ei taida olla suurempi synty hänellekään kuin rovastille, sanoi Lauri.

— Kyllä se niin on, että rovastin soittokone on heille kiusaukseksi, sanoi Else varovaisesti, ikäänkuin auttaakseen asiaa eteenpäin. Mutta nuori mies jatkoi lujemmin:

— Se pahentaa alaikäisiä kuten kirjoitettu on: joka pahentaa yhden näistä pienimmistä, hänelle olisi parempi, että myllynkivi ripustettaisiin hänen kaulaansa ja hänet upotettaisiin meren syvyyteen.

Ja Lauri tuli hänen tilalleen:

— Me pyydämme sinua sentähden, että sinä lähetät pois pelisi tai poltat sen, niin ettei se enään ole pahenukseksi...

— Seurakuntalaisillesi, lisäsi nuori mies.

Rovasti puhki ja puuskutti ja virkkoi vihdoin, silminnähtävästi koettaen olla tyyni:

— Minulle ei tämä soitto ole kiusaukseksi, minulle se on virkistykseksi ja vapautukseksi. — Tiedättehän te, että se mikä *vapauttaa* henkeämme, auttaa meitä vastaanottamaan ja ymmärtämään; sentähden olen ihan varma siitä, että tämä soitto on minulle avuksi.

— Ja *minä* uskon, että on pappeja, jotka Paavalin sanojen mukaan kuitenkin luopuisivat siitä, kun heidän seurakuntalaisensa sitä pyytäisivät, sanoi nuori mies.

— Ehkäpä minäkin ennen olen käsittänyt hänen sanansa sillä tavalla, vastasi rovasti; — mutta en enään. Me voimme kyllä luopua tavasta tai mielihalusta; mutta tuskin meidän yksipuolisten ja hupsujen kanssa pitää ruveta yksipuolisiksi ja hupsuiksi. — Minä en siinä tapauksessa tee väärin yksin itseäni, vaan niitäkin kohtaan, joille minun pitää olla esimerkkinä; sillä minähän antaisin heille hullun esimerkin, esimerkin vasten vakaumustani... Rovasti saattoi harvoin antaa niin pitkää selitystä saarnatuolin ulkopuolella. Hän lisäsi: — Minä en luovu soittokoneestani enkä polta sitä; minä tahdon kuulla sitä usein; sillä minä kaipaen sitä usein ja minä toivoisin, että tekin silloin tällöin kaikessa viattomuudessa vapauttaisitte henkeänne laululla, soitolla ja tanssilla; sillä minä pidän sitä hyvänä ja oikeana.

Nuori mies kumarsi päätään syrjään.

— Hyi! sylkäisi hän.

Rovasti kävi veripunaiseksi kasvoiltaan ja huoneessa vallitsi täysi hiljaisuus. Silloin puuttui se, joka huojutteli ruumistaan, kovalla äänellä puhumaan:

Voi Herra, Herra, ma näen nyt, min tuskan täällä ja vaivan on alla ristinsä kärsinyt, ken etsii iloa taivaan; Sill' liha on heikko ja eksynyt, sen tiedämm' kaikki aivan.

Ja sitte Lauri lempeällä äänellä:

— Vai sanot sinä, että soitto ja laulu ja tanssi ovat oikeat; vai niin! Että ihminen aistillisuudellaan saa herättää saatanan; vai niin! — Vai niin sanoo meidän pappi; — no, sittepähan me sen tiedämme! — — Vai niin te sanotte, että se mikä tapahtuu suruttomuudessa ja hekumassa, on vapautukseksi ja avuksi, — — että se mikä on kiusaukseksi, on oikein!

Mutta silloin riensi Ödegaard avuksi, sillä hän huomasi rovastista, että nyt käy hullusti.

— Sano minulle, hyvä mies, mikä *ei* ole kiusaukseksi?

Kaikki kääntyivät katsomaan häneen, jonka suusta nämä varmasti veistetyt sanat läksivät. Kysymys sellaisenaan tuli todella niin odottamatta, ettei Lauri siinä kädenkäänteessä tietänyt mitä vastaisi; eivätkä liioin toisetkaan. Silloin kuului kuin kaivosta tai kellarista:

— Työ ei ole.

Ääni nousi kaikkien noiden monien huivien sisästä, Randi sieltä ensi kertaa lausui sanansa. Voiton hymy leveni Laurin kasvojen lyhyelle alapuolelle, vaalea nainen katsahti luottaen puhujaan ja nuori mieskin, joka seisoi ovenpieltä vastaan, päästi hetkeksi ylpeämielisen hymynsä herpoutumaan huuliltaan. Ödegaard ymmärsi, että tämä oli pää, vaikkei sitä saattanut nähdä.

Hän kääntyi sentähden tämän naisen puoleen:

— Mimmoista tulee työn olla, jotta se olisi vailla kiusausta?

Nainen ei tahtonut vastata siihen, mutta nuori mies vastasi:

— Kirous kuuluu: otsas hiessä pitää sinun työtä tehdä; sen pitää siis antaa hikeä ja vaivaa.

— Eikö mitään muuta kuin hikeä ja vaivaa? Eikö etua ensinkään?

Tähän ei hänkään tahtonut vastata; mutta nyt tunsivat ne kasvot, jotka alapuolelta olivat kaidat, olevansa kutsutut vastaamaan:

— Kyllä, niin paljon etua kuin voit saada.

— Mutta eikö työssäkin sitte ole kiusausta, nimittäin kiusausta liian suureen etuun?

Tähän pulmaan ennätti apu syvyydestä:

— Sitte on etu kiusaamassa eikä työ.

— Niin, mitä se merkitsee, kun työtä tehdään liian paljon edun vuoksi?

Nainen painui huiveihinsa, mutta Lauri tuli ulos:

- Mitä se merkitsee, että työtä tehdään liian paljon?
- Sitä, että se tekee sinut juhhdaksi, kun se sitoo sinut orjuuteen.
- Sen pitääkin olla orjuutta, sanoi se, joka tahtoi hikeä.
- Mutta saattaako se orjuutena johtaa Jumalan luo?
- Työ on jumalanpalvelusta! huusi Lauri.
- Uskallatko sanoa sitä *kaikesta* työstäsi.

Lauri vaiken.

— Ei, ole nyt suora ja myönnä, että ihminen edun takia voi liioitella, *kuten me voimme liioitella kaikkea*. Siis on työssäkin kiusaus.

— Niin, kaikessa on kiusaus, lapset — kaikessa on kiusaus! tuomitsi nyt rovasti nousten ja, ikäänkuin päättäjaisiksi koputellen piippunsa tyhjäksi.

Kaikkien huivien sisältä kuului huokauksia, muttei vastausta.

— Kuulkaa, alkoi Ödegaard taas ja rovasti pani uuden piipun, — kun nyt työ antaa etua, s.o. hedelmää, niin kai meillä on oikeus nauttia tätä hedelmää? Jos siitä tulee rikkautta, niin kai meillä on oikeutta nauttia tätä rikkautta?

Tämä herätti paljon epäilystä, toinen katsoi toiseen.

— Minäpä vastaan sillaikaa kun te ajattelette, sanoi hän. — Jumala on mahtanut sallia meidän koettaa muuttaa Hänen kirouksensa siunaukseksi; sillä *itse* johti Hän patriarkkojaan, johti koko kansaansa nauttimaan rikkauksia.

— Apostolien ei pitänyt omistaa mitään, pisti nuori mies voitonvarmana väliin.

— Niin, se on totta; sillä heidät Hän tahtoi asettaa kaikkien inhimillisten tarpeiden *ulko-* ja *yläpuolelle*, että he näkisivät Jumalan; — he olivat kutsutut!

— Me olemme kaikki kutsutut!

— Mutta emme samassa merkityksessä; oletko *sinä* kutsuttu apostoliksi?

Nuoren miehen kasvot kävivät kalman kalpeiksi ja silmät hämärtyivät niiden päällä lepäävän otsamuurin alla; mahtoi olla syitä, jotka saivat asian häneen niin sattumaan.

— Mutta rikkaankin pitää tehdä työtä, arveli Lauri; — sillä työ on käskettyä.

— Tietysti hänen pitää tehdä työtä, vaikka hänen keinonsa ja tehtävänsä tulevat toisellaisiksi; jokaisella on omansa. Mutta sanokaa: pitääkö ihmisen *alituiseen* tehdä työtä?

— Hänen pitää myöskin rukoilla! puuttui vaalea nainen puheeseen ja pani kätensä ristiin, ikäänkuin hän olisi muistanut liian kauvan laiminlyöneensä sen.

— Siis: joka kerta kun ei ihminen tee työtä, pitää hänen rukoilla? —

Voiko kukaan ihminen sitä? Mitä rukousta siitä tulisi ja mitä työtä?

— Eikö hänen myöskin pidä levätä?

— Meidän pitää levätä vasta kun emme enään jaks; sillä sitte eivät pahat ajatukset kiusaa meitä, — oi, sitte eivät pahat ajatukset kiusaa! sanoi Else taas ja psalmista joutui mukaan:

Käy lepoon raadollinen sa ruumis, otollinen on lepo sinullen. Se hetki pian saapi, kun maa se aukeapi sun sisääns' sulkien! —

— Hiljaa, Eerik, ja kuuntele nyt, sanoi rovasti.

Mutta Ödegaard veti jo kokoon solmua:

— Katsokaa, työ antaa hedelmänsä ja vaatii leponsa. Mutta minä puolestani arvelen seurustelusta, laulusta, soitosta ja kaikesta sellaisesta, että ne ovat sekä työn suloisia hedelmiä että samalla antavat hengelle vahvistavaa lepoa.

Nyt nousi leirissä levottomuus; kaikki katselivat Randiin, sillä nyt oli päävoiman aika astua esiin. Hän käänteli ja väenteli ja vihdoinkin kuului hitaasti ja hiljaa:

— Ei maallisessa laulussa ja soitossa ja tanssissa ole mitään lepoa; sillä senkaltaiset kiihoittavat lihaa synnillisiin himoihin. Eikä suinkaan se voi olla työn hedelmää, joka tuhoaa työn ja veltostuttaa.

— Voi, niin, senkaltaisissa on suuri kiusaus! sanoi vaalea nainen huoaten.

Tämä johti Eerikin virrenvärsyyn:

Surulla nähdä taitaa, kuin käypi tietä kaitaa yh' useampi vaan; kuin synti nostaa päätään ja hyveheksi säätään ja nousee kunniaan. —

— Ole hiljaa, Eerik, sanoi rovasti; — sinä vaan sekoitat.

— Niin taidan tehdä, sanoi Eerik — ja alkoi uudelleen:

Jos mesikielin maanittais ja sieluasi vaanittais poluille synnin poikkeemaan, niin vahvana sa seiso vaan!

— Ei, lakkaa jo, Eerik! — Virsi kyllä on hyvä, mutta kaikki ajallaan ja paikallaan.

— Niin, niin, isä, se on totta, — kaikki ajallaan ja paikallaan:

Ah joka tunti, hetki sa huuda auttajaas, jos kuinka valvonnetkin rukoile taas ja taas!

— Ei, ei, Eerik, johan sitte rukouskin kävisi kiusaukseksi; sinun täytyy ruveta katoliseksi ja mennä luostariin!

— Herra varjele! sanoi Eerik ja avasi silmänsä selkoselälleen, sulki ne sitte taas ja alkoi:

Kun multa kultaan verraten
on katolinen —

— Kuule nyt, Eerik, jollet sinä osaa vaieta, niin saat lähteä ulos puhumaan loppuja. — Mihin me nyt jäimme?

Mutta Ödegaard oli suurella riemulla seurannut Eerikiä eikä muistanut sitä. Silloin kuului tynnosti huivien sisästä:

— Minä sanoin, ettei se voi antaa lepoa eikä olla työn hedelmää, joka...

— Nyt minä muistan: joka johdattaa kiusaukseen, — ja sitte tuli Eerik todistamaan, että rukouksessakin voi olla kiusausta. — Katsokaamme nyt mitä nämä asiat muuten voivat matkaansaattaa. Oletteko huomanneet, että iloiset ihmiset tekevät työtä paremmin kuin raskasmieliset? Minkätähden?

Lauri huomasi mihin päin oltiin menossa ja sanoi sentähden:

— Usko tekee iloiseksi.

— Niin, kun se on valoisa; mutta etkö ole nähnyt, että usko voi tehdä niin pimeäksi, että maailma ympärillämme on kuin kuritushuone?

Vaalea nainen huokaili huokailemistaan niin että kaikki huivit rupesivat liikkumaan; Laurikin katsoi häneen terävästi ja hän vaiken, Ödegaard jatkoi:

— Alituisesti sama asia, olkoon se sitte työtä, rukousta tai leikkiä, tekee ihmisen typeräksi ja synkäksi. Sinä saatat kaivaa maata kunnes muutut juhdaiksi, rukoilla kunnes tottumus tekee sinut munkiksi, leikkiä, kunnes olet veltto nuoranukke. Mutta sekoita ne kaikki. Vaihtelevaisuus vahvistaa mieltä ja ajatusta; siinä voittaa työsi ja uskosi käy valoisaksi.

— Meidän tulee siis ruveta pitämään iloa nyt! sanoi nuori mies ja nauroi.

— Niin, silloin sinä puolestasi pääsisit seurustelemaan muiden ihmisten kanssa; sillä vasta ilon aikana sinä näet hyvyyden toisissa ihmisissä ja rakastat sitä. Ja vain rakastamalla muita, voit rakastaa Jumalaa.

Kun ei kukaan heti ryhtynyt vastustamaan tätä, koetti Ödegaard toisen kerran vetää solmua kireälle, sanoen:

— Niissä asioissa, jotka *vapauttavat*, niin että pyhä henki saattaa saada sijaa meissä — sillä se ei saa jalansijaa sidotuissa — niissä asioissa, jotka auttavat meitä, täytyy olla siunausta, ja tämä auttaa.

Rovasti nousi, hänen täytyi taasen koputtaa piippuaan.

Hiljaisuudessa, joka nyt seurasi ja joka oli huokaukseton, tekivät huivit ankaraa työtä ja vihdoin kuului sävyisästi:

— Kirjoitettu on: mitä teet, se tee Jumalan kunniaksi; — mutta onko maallinen laulu, soitto ja tanssi Jumalan kunniaksi?

— Ei suorastaan; — mutta emmekö voi kysyä samaa siitä että syömme, nukumme, pukeudumme? Ja täytyyhän meidän kuitenkin tehdä sellaistaakin. Tarkoitus kai ei sitte voi olla muu kuin ettei sinun pidä tehdä sellaista, joka on synti.

— Niin, mutta eikö se ole synti?

Ensi kertaa kävi Ödegaard hiukan malttamattomaksi; hän supisti sentähden vastauksensa.

— Me näemme raamatusta, että laulua, soittoa ja tanssia käytettiin.

— Niin, Jumalan kunniaksi.

— No niin — Jumalan kunniaksi. Mutta juutalaiset mainitsivat aina ja kaikessa Jumalaa sentähden että he lapsina eivät vielä olleet lajitelleet asioita. Lasten silmissä ovat *kaikki* vieraat miehet "mies", — lapsen kysymykseen: mistä *se* ja *se* tulee? vastaamme aina samalla tavalla: "Jumalasta"; mutta täysikasvaneille mainitsemme täysikasvaneina välilläkin olevat asianhaarat emmekä yksin antajaa, Jumalaa. Niin saattaa kaunis laulu esimerkiksi puhua Jumalasta tai johtaa Jumalan luo, vaikkei Jumalan nimeä mainitakaan; sillä monet asiat johtavat sinne, vaikkeivät johda suoranaisesti. Meidän tanssimme, kun se todella on terveen viatonta iloa — ylistää, jollei suoraan, niin silti — *Häntä*, joka antoi terveyden lahjan ja joka rakastaa lasta meidän sydämessämme.

— Kuulkaappas sitä, kuulkaappas sitä! sanoi rovasti; hän tiesi tunnossaan kauvan ymmärtäneensä näitä asioita väärin ja selittäneensä niitä muille väärin.

Mutta Lauri oli kauvan istunut mietteissään. Nyt oli hän valmis. Jyvät olivat laskeutuneet korkeasta otsasta kasvojen lyhyeen, juroon alaosaan; siellä ne olivat rouhitut ja jauhutet ja putosivat nyt ilmoille.

— Ovatko sitte kaikkinaiset sadut, jutut ja jaaritukset, kaikkinaiset viisut ja sensemmoisat, joita nykyaikoina ovat kirjat täynnä, ovatko *nekin* luvalliset? Eikö kirjoitettu ole: jokaisen sanan, joka sinun suustasi lähtee, pitää olla totuutta?

— Oikein suuret kiitokset sinulle siitä että toit esiin tämän. — Näetkö, ajatuksen laita on aivan kuin sen talon, missä sinä asut. Jos se olisi niin ahdas, että tuskin saisit sisään pääsi ja jalkasi suoriksi, niin kyllä sinun täytyisi ryhtyä sitä laajentamaan. Ja runo nostaa ajatusta ja laajentaa sitä! Jos se ajatusten määrä, joka on kaikkien välttämättömimpien tarpeidemme *yläpuolella*, olisi valhetta; niin kyllä kaikkein välttämättömimmätkin ajatuksemme pian kävisivät valheeksi. Ne painaisivat sinut niin lypsyyn maakuoppaasi, ettet koskaan pääsisi iäisyteen ja sinnehän sinun juuri piti päästä ja noiden ajatustenhan juuri piti *uskossa* johtaa sinut sinne.

— Mutta runohan on sellaista, jota ei ole ollut olemassa ja joka sentähden on valhetta? virkkoi Randi mietteissään.

— Ei, siinä ilmaistaan meille usein enemmän totuutta kuin siinä, jonka me näemme, vastasi Ödegaard.

Siinä katselivat kaikki epäillen häneen ja nuori mies antoi kuulla:

— Minä en koskaan ole tietänyt, että Tuhkimon saduissa olisi enemmän totuutta kuin siinä mitä näen silmiäni edessä.

He hymähtelivät kaikki.

— Mutta sanoppahan nyt minulle ymmärrätkö sinä aina yhteyden siinä mitä näet silmiesi edessä.

— En taida olla tarpeeksi oppinut.

— Oi, oppinut varmaan ymmärtää sitä vieläkin vähemmin! Minä tarkoitan nimittäin sellaisia asioita jokapäiväisessä elämässä, jotka tuottavat kipua ja tuskaa ja joita me mietimme päämme halki, kuten sanotaan. Eikö meille tapahdu sellaista?

Nuori mies ei vastannut, mutta huivien sisältä kuului vakavasti:

— Kyllä, hyvin usein.

— Mutta entä jos sinä kuulisit tehdyn kertomuksen, joka muistuttaisi omaa tarinaasi niin, että sinä sen kuullessasi ymmärtäisit omasi? Etkö sinä tuosta kertomuksesta, joka avasi sinulle oman tarinasi, joka antoi sinulle sen lohdutuksen ja kehoituksen, minkä ymmärtäminen aina sisältää — sanoisi, että siinä sinulle oli enemmän totuutta kuin omassasi?

Vaalea nainen virkkoi:

— Minä olen kerran lukenut kertomuksen, joka auttoi minua suuressa surussa niin, että se mikä kauvan oli ollut kovin raskasta, muuttui melkein iloksi.

Huivien sisästä kuului örinää:

— Niin, kyllä se sittenkin on totta, lisäsi hän arasti. Mutta nuori mies ei tahtonut suostua tähän.

— Voivatko Tuhkimon sadut tuottaa jollekin ihmiselle lohdutusta?

— No niin, kullekin omaan tarpeeseensa. Huvittavuudella on suuri voima ja tuo satu osoittaa hausalla tavalla, että se, jota maailma pitää vähäpätöisimpänä, usein voi olla suurin, — että kaikki auttavat sitä, jolla itsellä on reipas luottamus, ja että se pääsee perille, joka oikein sydämestään tahtoo. Etkö sinä luule, että monen lapsen on hyvä muistaa se ja monen täysikasvaneen niinikään?

— Mutta usko perkeleisiin ja noitiin on toki taikauskoa?

— Kuka sinua on käskenyt niihin uskomaan? Se on *kuvannollista kieltä*.

— Mutta meitä on kielletty käyttämästä kuvia ja merkkejä, kuten kaikki näennäinen kuuluu perkeleelle.

— Vai niin; missä se seisoo?

— Raamatussa.

Tässä ehätti rovasti sanomaan:

— Ei, se on väärinkäsitystä; sillä raamattu käyttää itse kuvia.

Kaikki nostivat silmänsä häneen.

— Se käyttää kuvia joka sivulla, kuten itämaalaiset kansat niin halusta tekevät. Me käytämme itse kuvia kirkoissamme, käytämme kuvia kielessämme, teemme niitä puuhun, kankaalle, kiveen, emmekä me voi ajatella jumaluutta paitsi kuvien kautta. Eikä siinä kyllä: Jeesus käyttää kuvia; eikö Herra Jumala itse ole ottanut moninaisia muotoja, kun hän ilmestyi profeetoille? eikö hän tullut matkamiehen muodossa Abrahamin luo Mamreen ja syönyt hänen pöydässään? Mutta jos *jumalallinen olento* voi ottaa monta muotoa ja käyttää kuvia, niin voi ihminenkin.

Se täytyi myöntää; mutta Ödegaard nousi ja löi hiljaa rovastia olkapäälle:

— Kiitos, nyt te raamatun avulla erinomaisesti todistitte, että näyttelemineen on sallittua.

Rovasti pysähtyi kauhuissaan: sauhu, joka oli hänen suussa, valui hiljaa ulos itsestään.

Ödegaard astui taas permannon poikki naisen luo, joka oli köytetty niin moneen huiviin ja kumartui nähdäkseen vilauksen hänen kasvoistaan, mutta turhaan.

— Tahdotko sinä vielä tietää jotakin? kysyi hän; — sillä sinä näytät ajatelleen yhtä ja toista.

— Voi, Jumala paratkoon, en minä aina ajattele oikein.

— Niin, kääntymyksen armon ensi aikoina on ihminen niin sen ihmeiden vallassa, että kaikki muu näyttää hyödyttömältä ja väärältä. Hän on kuin rakastaja, hän halajaa vain rakastettua.

— Niin, mutta katsokaa ensimmäisiä kristittyjä. Niiden täytyy toki olla esimerkkinämme.

— Ei, heidän ankarat ehtonsa pakanoiden joukossa eivät enään kuulu meille; meillä on muita tehtäviä, meidän pitää saattaa kristillisyyden elämään sellaisena kuin se nyt on.

— Mutta niin monet sanat Vanhassa Testamentissa puhuvat koko sitä henkeä vastaan, jossa sinä puhut, virkkoi nuori mies, ensi kertaa ilman katkeruutta.

— Niin, ne sanat ovat nyt kuolleet, sillä ne ovat "lakkautetut", kuten Paavali sanoo: *me olemme uuden liiton palvelijoita, emme kirjaimen, vaan hengen* — ja vielä: *missä Herran henki on, siellä on vapaus*. Ja: *kaikki on minulle luvallista*, sanoo Paavali vielä, mutta lisää: *kaikki ei ole hyödyllistä*. — Nyt me olemme niin onnelliset että edessämme on elämä, joka osoittaa mitä Paavali on tarkoittanut. Se on Lutherin. Uskottehan toki Lutherista, että hän on hyvä, valistunut kristitty? Sen he uskoivat.

— Lutherin usko oli valoisa, se oli Uuden Testamentin! Hän oli tuosta synkstä uskosta sitä mieltä, että paholainen mieluinten piileskeli sen takana. Hän arveli kiusauksen pelosta, että se, joka vähinten pelkää, vähinten joutuu kiusaukseen. Hän käytti kaikkia Jumalan antamia lahjoja, ilonkin lahjoja. Hän otti valtaansa koko elämän. Tahdotteko kuulla muutamia esimerkkejä? Hurskas Melanchton kirjoitti kerran niin kiihkeästi erästä puhtaana opin puolustusta, ettei hän sallinut itselleen edes ruokarauhaa. Silloin riisti Luther kynän hänen kädestään: "ihminen ei palvele Jumalaa yksin työllä", sanoi hän, "vaan myöskin levolla ja iloisuudella; sentähden on Jumala säätänyt kolmannen käskyn ja sabatin". Ja vielä Luther käytti puheissaan kuvia, leikkisiä ja vakavia vuorotellen ja hän oli täynnä hyviä, usein lystillisiä päähänpistoja. Hän käänsi myöskin vanhoja, sattuvia kansansatuja äidinkielelleen ja sanoi esipuheessaan, että likinnä raamattua, hän tuskin tiesi parempia varoituksia kuin nämä. Hän soitti sitraa, kuten te ehkä tiedätte, ja soitti lasten ja ystävien kanssa — eikä yksin virsiä, vaan myöskin vanhoja, hauskoja lauluja; hän piti seuraleikeistä, pelasi sakkia, antoi nuorison tanssia luonaan; hän vaati vain, että se tapahtuisi siivosti ja kunniallisesti. Tämän on Lutherin vanha, yksinkertainen opetuslapsi, nimittäin pappi Juhana Matheus, kirjoittanut muistiin ja kertonut seurakuntalaisilleen saarnatuolista. Hän rukoili, että siitä tulisi heille ojennusta — ja rukoilkaamme me samaa!

Rovasti nousi.

— Rakkaat ystävät, nyt lopetamme tältä päivältä... Kaikki nousivat. — Täällä on puhuttu monta selvennyksen sanaa, antakoon Jumala nyt armonsa tälle siemenelle!

Rakkaat ystävät, te asutte etäisillä seuduilla; te asutte korkealla, missä kylmä useammin leikkaa viljan kuin sirppi. Sellaiset tunturikorvet olisivat nyt taasen jätettävät satujen ja ruohoa pureskelevan karjan haltuun. Hengenenelämä tuskin kasvaa siellä ja käy synkäksi kuin kasvit. Ennakkoluulot laskeutuvat varjostamaan elämää, kuten tunturit, joiden alla ne sikiävät; ne pimentävät sitä ja särkevät sitä. Herra rakentakoon, Herra valaiskoon! — Kiitos tästä päivästä ystäväni! Se kirkasti asioita minullekin.

Hän hyvästeli jokaista heistä kädestä ja itse nuori mieskin antoi kätensä ystävällisesti, kuitenkin nostamatta katsettaan.

— Te menette tunturien poikki; — koska te olette kotona? kysyi rovasti kun heidän piti lähteä.

— Ka, joskus yöllä, vastasi Lauri; — sinne on nyt kokoontunut paljon lunta ja mistä tuuli on vienyt lumen, on jäätikköä.

— Niin, ystävät, kunnia teille siitä, että sellaisten olosuhteiden vallitessa etsitte kirkkoa. — Kunhan ei teille nyt tapahtuisi mitään matkalla!

Eerik vastasi hiljaa:

Jos Herra on mun kanssa, niin mitään pelkää en! Hän sortaa sortajansa, kun Häntä rukoilen!

— Se on totta, Eerik, tällä kertaa osuit oikeaan!

— Mutta odottakaappa, sanoi Ödegaard, heidän yrittäessään lähteä; — se ei ole ihme, ettette te tunne minua; mutta minulla pitäisi olla sukulaisia Ödegaardissa.

Kaikki kääntyivät häntä kohti, itse rovastikin, joka kai kyllä oli sen tietänyt, mutta ehkä unohtanut.

— Nimeni on Hans Ödegaard, rovasti Knut Hansen Ödegaardin poika, joka kerran lähti teidän joukostanne maailmalle, reppu selässä.

Silloin kuului noiden monien huivien sisältä:

— Herra Jumala — se on veljeni se.

He olivat kaikki jääneet paikoilleen, mutta kukaan ei saanut sanaa suustaan. Vihdoin kysyi Ödegaard:

— Sinunko luonasi minä siis olin, kun kerran pikkupoikana kävin isän kanssa siellä ylhäällä?

— Minun luonani.

— Ja hetken minunkin luonani, sanoi Lauri. — Sinun isäsi on minun sisarenpoikani.

Mutta Randi virkkoi surumielisenä:

— Vai olet sinä se pieni Hans; — niin, ajat kuluvat. — Mitenkä Else jaksaa? kysyi Ödegaard.

— Tämä on Else, sanoi Randi ja osoitti vaaleaa naista.

— Vai olet sinä Else! huudahti Ödegaard; — sinä kannoit siihen aikaan sydänsurua; sinä tahdoit paikkakunnan pelimannia — saitko sinä hänet?

Kukaan ei vastannut. Vaikka jo hämäräsi, näki hän Elsen käyvän kovin punaiseksi ja miesten katsovan pois päin — paitsi nuorta miestä, joka tiukasti katsoi Elseen. Ödegaard huomasi tehneensä hullun kysymyksen. Rovasti riensi hänen avukseen:

— Ei, pelimanni Hannu on naimaton; Else sai Laurin pojan; mutta nyt hän taas on vapaana, hän jäi leskeksi.

Taasen lensi Else polttavan punaiseksi, nuori mies näki sen ja hymyili pilkallisesti.

Mutta Randi sanoi:

— Niin, sinä olet kai matkustanut kaukana, sinä. Sinä olet saanut paljon oppia, sen minä kuulen.

— Niin, tähän asti minä olen opiskellut tai matkustanut; mutta nyt minä aion asettua paikoilleni ja käydä kiinni työhön.

— Niin, niin; sellaista se on: — toiset matkustavat maailmalle ja saavat oppia ja valistusta; toiset jäävät paikoilleen.

Ja Lauri lisäsi:

— Isänmaan turve on usein raskas käännellä. Kun on saanut miehen siihen kuntoon, että hänestä on apua, niin hän lähtee.

— Kutsumukset ovat erilaiset; jokaisen täytyy seurata omaansa, sanoi rovasti.

— Ja Herra kyllä panee kokoon työn, sanoi Ödegaard; — ja minun isäni työ kyllä ennättää tänne, jos Jumala tahtoo.

— Niin, kyllä kai, sanoi Randi sävyisästi; — mutta odotus tahtoo usein käydä raskaaksi, sitä kun kestää niin kauvan.

He erosivat; rovasti asettui toiseen ja Ödegaard toiseen ikkunaan katsomaan heidän jälkeensä; sillä heidän oli nyt meneminen tunturin poikki; nuori mies asteli viimeisenä, Ödegaard sai kuulla hänestä, että hän oli kotoisin kaupungista, jossa oli yrittänyt yhtä ja toista, mutta aina joutunut riitaan ihmisten kanssa. Hän luuli olevansa kutsuttu suureen tehtävään, varmaan apostoliksi, mutta oli, kumma kyllä, jäänyt Ödegaardin seudulle — toiset arvelivat syyksi, että hän rakasti Elseä. Hän oli tulisielu, joka oli kokenut monta pettymystä ja jolla niitä oli enemmänkin odotettavissa.

He olivat jo tulleet näkyviin tunturille, navetan katto ei enään peittänyt heitä. Työläästi nousivat he ylöspäin, joutuivat puiden peittoon, tulivat taas näkyviin ja nousivat yhä korkeammalle. Syvässä lumessa ei ollut tietä, puut olivat viittoina nietoksissa ja kaukana sivulla osoittivat lumitunturit heidän kotiensa suuntaa.

Mutta huoneesta kuului livertävää alkusoittoa ja sitte:

Kevättä lauluni kaikaa, vaikk' kevääseen vielä on aikaa; se kevättä vainen kaikaa ja mieleni kaiho siit' on; ne solmivat lujan liiton ja päästävät yhdessä päivän ja ajavat talven ja häivän; kun puronen vapaana läikkyy, niin talvi jo tiehensä säikkyy ja häviää mahlojen juoksuun ja kukkien ensi tuoksuun. — Kevättä lauluni kaikaa!

YHDESTOISTA LUKU.

Siitä päivästä alkaen oli rovasti hyvin vähän yhdessä toisten kanssa; osaksi vei joulu hänen aikansa, osaksi ei hän päässyt selvyteen siitä, onko näytelmä kristitylle luvallista vai eikö; niinpian kun Petra näyttäytyi, kävi hän neuvottomaksi.

Sillaikaa kun nyt rovasti istui kansliassa valmistamassa saarnojaan tai edessään kristillinen etiikka, istui Ödegaard naisten luona, joita hänen alituisen täytyi vertailla. Petra säkenöi eikä koskaan ollut itsensä kaltainen, sen, joka tahtoi seurata häntä, täytyi pysyä työssä kuin kirjaa lukiessa. Signen tasainen sydämellisyys sensijaan vaikutti niin lieventävästi; hänen liikkeensä eivät milloinkaan olleet odottamattomat; sillä ne kuvastivat hänen luonnettaan. Petran äänessä oli kaikki värit, terävät ja lauhat, ja kaikki voimanasteet. Signen äänessä oli omituisen suloinen sointu, mutta se ei ollut vaihtelevainen — paitsi isän korvissa, joka taituruuteen asti osasi eroittaa vivahdukset. Petran huomio oli yhdessä asiassa kerrallaan; jos hän kiintyi useampaan, oli hän vain katselijana eikä osanottajana. Signen silmä huomasi kaikki, hän jakaantui kaikkien kesken, itsekään sitä huomaamatta. Jos Ödegaard puhui Petran kanssa Signestä, kuuli hän toivottoman rakastajan ruikutuksia; mutta jos hän puhui Signen kanssa Petrasta, käytettiin hyvin harvoja sanoja. Keskenään puhuivat tytöt usein ja vapaasti; mutta vain välinpitämättömistä asioista.

Ödegaard oli suuressa kiitollisuuden velassa Signelle; sillä häntä hänen oli kiittäminen siitä mitä hän sanoi "uudeksi ihmiseksi". Ensimmäinen kirje, jonka hän Signeltä sai suureen suruunsa, oli kuin pehmeä käsi otsalle. Hän kertoi niin hellävaroen, että Petra oli tullut heidän luokseen, häntä oli käsitetty väärin ja pidetty pahoin; hän selitti niin hienosti, että hänen tulonsa satunnaisuus mahtoi olla Jumalan johdatusta, "jottei mitään särkyisi". Se soi kuin kaukainen huhuaminen metsässä, kun eksynyt seisoo miettimässä mistä tie kulkee.

Signen kirjeet seurasivat häntä minne hän matkasi ja se side kesti. Signe koetti joka riviltä johtaa Petraa suoraan hänen syliinsä, mutta teki juuri päinvastoin; sillä näistä kirjeistä nousi Petran taiteilijaluonne Ödegaardin silmien eteen; sen hänen lahjojensa keskipisteen, jota Ödegaard turhaan oli etsinyt, näki Signe alituisen, vaikkei sitä tietänyt — ja heti kun Ödegaard tämän käsitti, käsitti hän sekä oman että Petran erehdyksen ja se teki hänet kuin uudeksi ihmiseksi.

Huolellisesti hän karttoi kirjoittaa Signelle mitä hänen kirjeensä hänelle opettivat. Ensimmäisen sanan ei pitänyt tulla Petran ympäristöstä, vaan hänen omasta suustaan, jottei mitään tapahtuisi ennen aikojaan. Mutta siitä hetkestä lähtien, jolloin tämä oli hänelle selvennyt, oli hän nähnyt Petrankin uudessa valossa. Tietysti: nuo alituisen toisiaan tavoittavat hetket, joista jokainen tunsu pohjaa myöten, mutta kaikki olivat äärimmäisen vastakkaat — sellainen tietysti oli taiteilijan alku oleva. Työllä ne sitte olivat koottavat voimakkaaseen luonteen kokonaisuuteen; muuten tulisi kaikesta vain palkkatyötä ja itse elämästä paljasta taidetta. Siis: ei liian aikaiseen tielle! Äänettömyyttä niin kauvan kuin suinkin, jopa vastustustakin.

Näissä ajatuksissa askarrellessaan ei hän tietänytkään ennenkuin Petra uudelleen oli antanut hänen sielulleen alituisen työn — mutta työn *vieraan* päämäärän hyväksi. Hän otti tarkastettavakseen koko taiteen, mutta varsinkin taiteilijat ja heidän joukostaan erityisesti näyttelijät. Hän näki paljon, jonka täytyi kauhistuttaa kristittyä. Hän näki kauheat väärinkäytökset. Mutta eikö niitä ollut kaikkialla, eikö itse kirkossakin? Vaikka oli arvottomia pappeja, oli tehtävä sama ikuinen, suuri. Kun totuuden työ, joka oli alkanut kaikkialla, sai valtaa elämässä ja runoudessa — eikö sen sitte pitänyt ehättää näyttämöllekin?

Hän oli vähitellen käynyt asiastaan varmaksi. Suureksi ilokseen huomasi hän Signen kirjeistä, että Petra voimakkaasti kehittyi ja että Signe oivallisesti osasi häntä auttaa. Nyt hän oli tullut kotiin näkemään ja kiittämään tätä Fylgiaa, joka ei itsekään tietänyt, mitä hän hänelle oli ollut.

Mutta hän oli myöskin tullut näkemään Petraa. Miten pitkälle hän oli päässyt? Sana oli lausuttu, hän saattoi siis vapaasti puhua siitä hänen kanssaan; se oli heille molemmille mieluisaa, sillä niin ei heidän tarvinnut puhua menneisyydestä.

Pian tuli kaupungista kuitenkin vieraita, sekä kutsutuita että kutsumattomia, häiritsemään. Asiat olivat sentään jo sillä kannalla, että ainoakin otollinen tilaisuus saattoi selvittää ne — ja tämän tilaisuuden toivat vieraat tullessaan. Heille pidettiin nimittäin suuret kutsut ja näissä kutsuissa, heti päivällisen jälkeen, kun herrat olivat koolla kansliassa, johtui keskustelu näytelmätaiteeseen; sillä muuan hiippakunnan kappalainen oli nähnyt kristillisen etiikan avoinna rovestin pöydällä ja sieltä tavannut kauhean sanan: näytelmä. Syntyi kiivas sananvaihto ja keskellä sitä saapui rovasti, joka oli ollut poissa päivällisiltä, hänet kun oli kutsuttu sairaan luo; hän oli vakavassa mielentilassa, hän ei syönyt, ei myöskään ottanut osaa keskusteluun; mutta hän pani piippuunsa ja kuunteli. Heti kun Ödegaard huomasi, että rovasti istui hiljaa ja seurasi, sekaantui hän keskusteluun, mutta koetti kauvan turhaan saada siihen yhteyttä; sillä kappalaisen oli tapana huutaa joka kerta kun uusi solmu piti sidottaman todistusten sarjaan: "minä kiellän!" ja niin oli se, jonka avulla piti todistettaman, ensin itse todistettava; se vei luonnollisesti taaksepäin; näytelmätaiteesta oli jo ehditty laivaliikkeeseen ja erinäisten asianhaarojen todistamiseksi laivaliikkeestä piti juuri siirtyä — tämän maanviljelykseen.

Ei, nyt nimitti Ödegaard rovestin puheenjohtajaksi. Paitsi häntä oli saapuvilla useita pappeja sekä muuan kapteeni, pieni, musta mies, jolla oli ääretön vatsa ja siinä pari pieniä jalkoja, jotka liikkuvat

kuin rumpalin kapulat, Ödegaard antoi puheenvuoron kappalaiselle, jotta hän yhdessä koossa esittäisi mitä hänellä oli näytelmätaidetta vastaan. Kappalainen ryhtyi puhumaan:

— Jo rehelliset pakanat olivat näytelmiä vastaan: kuten *Platon*, *Aristoteles*, siksi että ne turmelivat tapoja. *Sokrates* kyllä silloin tällöin katseli näytelmiä, mutta jos joku siitä tekee sen johtopäätöksen, että hän hyväksyi ne, niin sen minä kiellän; sillä ihminen tulee nähneeksi paljon, josta ei hän pidä. Ensimmäisiä kristittyjä varoitetaan vakavasti näytelmiä katselemasta. Lukekaa *Tertullianusta*! Kun näytelmät uudempina aikoina taasen ovat heränneet eloon, ovat vakavat kristityt sekä puhuneet että kirjoittaneet niitä vastaan; minä mainitsen sellaisia nimiä kuin *Spener* ja *Francke*; mainitsen kristillisen eetikon *Schwarzin*, mainitsen *Schleiermacherin*.

— Kuulkaa! huusi kapteeni; sillä sen nimen hän tunsu.

— ... Molemmat viimeainitut myöntävät draamallisen runouden olevan sallittavan. *Schleiermacher* arvelee, että yksityiset näyttelijät yksityisessä seurassa saattavat esittää hyvän runoelman, mutta hän tuomitsee näyttelijä-*ammattin*. Näyttelemisen *ammattina* on kristitylle niin moninainen kiusaus, että hänen *tulee* sitä paeta. — Mutta eikö se myöskin ole kiusaus katselijoille? Kuvittelut kärsimykset siellä liikuttavat, kuvittelut hyveen esikuvat siellä nostattavat; kaikki sellainen, jota vastaan lukiessa paremmin voi suojella itseään, houkuttelee uskomaan, että itse on, mitä näkee. Se heikontaa tahtoa, itsetoimintaa, se vaivuttaa meitä kuulemisenhaluun, näkemisenhaluun, kuvittelunhaluun. Eikö se ole totta? Kuka varsinkin käy teatterissa? Laiskottelijat, jotka haluavat huvitella, elostelijat, jotka kaipaavat kiihotusta, turhamaiset ihmiset, jotka tahtovat näyttäytyä, haaveilijat, jotka pakenevat sinne todellisesta elämästä, jonka kanssa he eivät uskalla käydä ottelemaan. Syntiä esiripun sisäpuolella, syntiä ulkopuolella! En koskaan ole kuullut vakavien kristittyjen muuta sanovan.

Kapteeni:

— Ihan minä rupean pelkäämään itseäni. Olenko minä ollut sellaisessa sudenpesässä joka kerta kun olen käynyt teatterissa, niin piru vieköön...

— Hyi, kapteeni, virkkoi pieni tyttö, joka oli tullut mukaan sisään; — et saa kirotta, sillä silloin sinä joudut helvettiin!

— Niin, lapseni, tietysti, tietysti... Mutta Ödegaard puuttui puhumaan:

— Platolla oli sama huomautus runoelmaa kuin näytelmää vastaan ja Aristoteleen mielipiteestä ei olla selvillä. Minä jätän ne sentähden koskettamatta. Mutta ensimmäiset kristityt tekivät oikein, kun karttoivat *pakanallisia* näytelmiä — minä jätän nekin koskettamatta. Minä ymmärrän senkin, että vakavat kristityt uudempina aikoina epäillen katselevat sitäkin näytelmää, joka lepää kristillisellä pohjalla; minä olen itsekkin epäillyt sitä. Mutta jos me myönnämme runoilijalla olevan oikeuden kirjoittaa näytelmän, niin on näyttelijällä lupa näyttellä se; sillä mitä runoilija kirjoittaessaan tekee muuta kuin näyttää sen — omissa ajatuksissaan, tulisesti, intohimolla, ja "joka *katsoo* naiseen himoitaksensa häntä" j.n.e. — Te tunnette Kristuksen omat sanat. Kun *Schleiermacher* sanoo, että draama on näyteltävä vain yksityisesti ja harjaantumattomilla voimilla, niin hän sanoo, että meidän on laiminlyöminen ne lahjat, jotka olemme saaneet Jumalalta, kun tarkoitus kuitenkin on, että ne ovat kehitettävät suurimpaan mahdolliseen täydellisyyteen; sillä sentähden me olemme ne saaneet. Me näyttelemme kaikki joka päivä matkiessamme muita tai leikillä tai tosissamme ottaessamme omaksemme vieraan mielipiteen. Nämä lahjat vievät muutamilla yksityisillä voiton kaikista muista ja minä tahtoisin nähdä eikö heissä pian osottautuisi synniksi jättää ne viljelemättä. Sillä se joka ei seuraa kutsumustaan, käy kelvottomaksi kaikkeen muuhun, sekavaksi, horjuvaksi — sanalla sanoen: kiusaukset saavat hänessä paljon helpommin jalansijaa kuin jos hän seuraisi kutsumustaan. Kun työ ja halu yhtyvät, käy moni kiusaus tehottomaksi. — Mutta, sanotaan, kutsumus sellaisenaan on liian täynnä kiusausta. Jokainen katselee asiaa eri tavalla. Minulle on suurin kiusaus ollut siinä kutsumuksessa, joka viekoittelee ihmistä uskomaan, että hän itse on vanhurskas sentähden että hän on vanhurskaan sanansaattajana — uskomaan, että hän itse on uskovainen sentähden että hän puhuu muiden uskolle, tai selvemmin puhuen: minulle on papin kutsumus sisältänyt kaikista suurimman kiusauksen.

(Suuri melu: minä kiellän! — Kyllä! Hiljaa! Minä kiellän! Se on totta! Hiljaa!)

Kapteeni:

— En minä vielä koskaan ole kuullut, että papit ovat pahemmat kuin näyttelijät.

Naurua ja huutoa joka taholta:

— Sitä hän ei ole sanonut!

Kapteeni:

— Onpa, piru vie...

— No, kapteeni, nyt tulee paholainen paikalla!

— Hyvä on, lapseni, hyvä on! Ödegaard kävi katkenneeseen lankaan:

— Hetkellisen liikituksen kiusaus, vaipuminen kuulemiseen ja kuvitteluun, hyveen esikuvan ottaminen ja sen elämän omistaminen — ovathan kaikki nämä kiusaukset kirkossakin olemassa!

(Sama kauhea melu.)

Mutta naiset eivät uudistuvasti saattaneet kuulla tätä melua tahtomatta mukaan sisään. Nyt oli ovi auki. Ödegaard näki Petran heidän joukossaan ja virkkoi ääntään korottaen:

— Epäilemättä on näyttelijöitä, jotka näyttämöllä joutuvat liikituksen valtaan ja sieltä juoksevat kirkkoon ja siellä taas joutuvat liikituksen valtaan — ja yhtä huonoina he pysyvät. Epäilemättä on näyttelijöitä, jotka ovat onttoja puhetorvia, jotka eivät muuten elämässä olisi olleet miksikään hyödyksi, mutta tässä ammatissa kuitenkin palvelevat edes puhetorvina. Mutta tosiasiassa pysyy, että näyttelijät samoin kuin merimiehet, niin usein joutuvat kovimpaan hätään — sillä hetket ennenkuin on astuttava näyttämölle, saattavat olla kammottavat! — niin usein heitä vaaditaan aseiksi Jumalan käteen, niin usein heidän täytyy kohdata odottamattomia, suuria tapauksia, että he sydämessään kantavat ainaista pelkoa ja kaihoa ja suurta mahdottomuuden tunnetta, ja senhän me tiedämme, että publikanien ja katuvien naisten luona Kristus parhaiten viihtyi. Minä en anna heille vapautuskirjettä, totta totisesti: jota suuremmaksi minä arvioin heidän tehtävänsä tässä maassa — joka käy selville siitäkin, ettei kansassa ole monta näyttelijää — sitä suurempi on heidän syynsä, kun heidän tehtävänsä yllyttää heidät kiihkoon tai paiskaa heidät velttoon kevytmielisyyteen. Mutta kuten ei ole ainoaakaan näyttelijää, joka ei pettymysten sarjalta olisi oppinut miten tyhjää suosio ja imartelu on, vaikka useimmat uskottelevat panevansa niihin arvoa — niin näemme me kyllä heidän vikansa ja puutteensa, mutta emme yhtä hyvin heidän omaa suhdettaan niihin, ja siitähän asia lopulta kuitenkin riippuu.

Joukko vieraita pyysi puheenvuoroa ja kaikki alkoivatkin yhtäikaa, mutta

Neljäntoista ma olin, luulen —

kaikui samassa soittokoneen äärestä ja kaikki riensivät sisään; sillä Signe siellä lauloi ja Signen ruotsalaiset kansanlaulut olivat kauneinta mitä he tiesivät. Toinen laulu seurasi toista ja kun nämä maailman kuulut kansanlaulut, suuren kansan sielun uskolliset sanansaattajat, olivat virittäneet mielet odotukseen, nousi Ödegaard ja pyysi Petraa lausumaan runon. Tyttö mahtoi tietää asian, koska hän oli tulipunainen. Mutta hän astui heti esiin, vaikka värisi niin, että hänen täytyi pitää kiinni tuolin selustasta. Sitte hän kävi kalman kalpeaksi ja alkoi:

VIKINKITARU.

Ei kaukoretkille päässyt hän; ol' iso vanha ja emo myös, ja päivät vierivät pellon työssä: — "Miks lähtiskään hän muille maille? ei täällä jää hän mitään vaille."

Mun poika kaihosi; pilven tie se hältä aatokset kauas vie, ja päivä silmän kun häikäisee, se miekan lappeina välkkyilee. Hän mielti, hautoi ja uneksui, ja työt ne käsihin unehtui.

Niin kerran kulki hän meren luo miss' suuren selkänsä avaa tuo, hän katsoo leikkiä hurjaa veen, ja kuulee kuohua pauanteen. Oli kevät silloin alullaan, ja myrsky myllersi yli maan: äll' enää antau valtaan jäiden! — hän kuuli laulavan vaahtipäiden.

Mut poukamassa hän näki laivan, se lepäs jälkeen matkan vaivan. Ol' ankkuroitu se, purjeet koossa, vaan eipä tyytynyt kohtaloonsa, se tempoi touvia, ryski masto ja kuohuun keulansa sorjan kastoi.

Ja meren urhoista jälkeen retken söi toiset, toiset ne lepäs hetken, vaan silloin kaikuvii karski ään' — soi kalliolta se päältä päin — "Jos moiseen leikkiin ei teissä miestä, ma lasken laivanne vaahtin tiestä!"

Se tyhjään kaikuu, kuulemaan hänt' tuskin joutavi ainutkaan; Vaan silloin viuhuu tuoja turman: sen kiven tiestä saa kaksi surman!

Nyt puhkesi laivalla elo toinen: on saava palkkansa teko moinen! suhahti nuolet — mut päältä vuoren julisti tahtonsa uhka-nuoren:

"Hoi päämies, laivasi jätä mulle jos et ennen otteluun tulle!"

He mokomaanko vastais — eihän!
he lähetiksi vain laittoi keihään.

Ei sattunut se. Hän tyynnä vainen: "Ei *mua* vuottele Tuonelainen! Vaan sä, ken kyntänyt merten aavaa oot tarpeeks kauan, nyt hetki sun on, ja voittosaaliisi mä oon saava, ma alan vasta, nyt vuoro *mun* on! Sa voitit, valtasit mua varten — niin käsky kuuluvi Ajatarten."

Vaan toinen vastasi halki tuulen: "Jos mieles niin on kuin sanas kuulen, käy soturikseni, minuun yhdy!" — "Ken vapaaks syntyi, ei orjaks ryhdy. Ma tiedän tieni ja voimakkuuden; ei vanhaa palvella sovi uuden."

Kun ei kuulunut sanaan vastuu, hän vedenpartaalle alas astuu: "Hoi urhot, teille ma tahdon näyttää, ken päälliköksi on päätöisempi, vain väkevämpi sen sijan täyttää, ken toisin arvaa, on kehno kempi!"

Vaan silloin harmi se puhkes julki; mies mereen töytäsi uiden maihin: käsvarsiin vankkoihin, suonikkaihin nyt toinen toisensa urhot sulki.

Mut katsoin silmähän nuorukaisen, hän tunsu hengen sen hehkuvaisen, ja kääntyi laivaan: "hoi miekka hälle, hän sit' on vailla. Jos kaadun tälleen, sa muista: *itse* ma annoin raudan, mi mulle valmisti tähän haudan." Ja alla tunturin tuiman puhkee nyt kauas kaikuva miekan jyske, käy nyyhkytykseksi laivan ryske, kun maassa viruu sen uros uhkee.

Vaan silloin harmaja tunturi, se miesten huudoista vavahti, ja mereen syöksyvät aseissaan he johtajatansa kostamaan.

Mut maassa vielä hän hengähtää ja lausuu urhoille sanat nää: "On miehen meno, kun niin on suotu, on kuolo kaunehin laulunpää; *hän* päälliköksi on teille on luotu!" Näin lausuin päänsä jo syvään vaipuu Ja huulet vaikee ja katse haipuu, on paikka tehtynä aasain pöytään, hän luota Odinin löytään.

Vaan uusi päällikkö nousi hän nyt paaden päälle ja sieltä lausi: "Ma kiven haudalles pystytän, on siihen piirretty mainees kausi. Vaan ennen ehtoota kynnän merta ei kuolo konsa oo elon verta!"

Niin kohos kivi, sai illansuu, taas purjeet tuulessa pullistuu. Ja mainingeilla nyt verkan veen soi muistolaulelo kaatuneen, soi laulu uuden urhon sen, mi voitti laivansa taistellen.

Nyt kaukoretkille ohjataan ja läheltä rantaa kotilahden, hän seisoo suorana päässä hahden, ja kaikki kansa on kummissaan, ja illanrusko se teräs-kilpeen luo hohtehen voiton-hilpeen.

Runo lausuttiin vavisten, juhlallisesti, ilman rahtuakaan korua. Kaikki jäivät seisomaan, ikäänkuin maasta, heidän keskeltään olisi kohonnut säde sadan jalan korkeuteen, taivaankaaren hohteessa. Ei kukaan puhunut, ei kukaan liikahtanut; — mutta kapteeni ei enään saattanut kärsiä tätä, hän karkasi ylös, puhki, nosteli itseään ja sanoi:

— En tiedä miten teidän toisten lienee laita; mutta kun minut tällä tavalla riistetään, niin minä, piru vie...

— Kapteeni, nyt sinä taas kiroisit, sanoi pieni tyttö ja uhkasi häntä sormellaan; — nyt tulee paholainen paikalla ja vie sinut!

— Yhdentekevä, lapseni, tulkoon vaan, sillä nyt minun, piru vie, täytyy saada kuulla isänmaallinen laulu!

Ilman erityistä kehoitusta istui Signe hetken perästä soittokoneen ääressä ja iloinen seura lauloi:

Sua suojelen ma,
sua viljelen ma,
isänmaa, sinun lempesi lapseeni luon!
mitä parhainta ois,
mikä onnea tois,
isänmaa meren huhtoma, sulle sen suon!

Eipä lämpöä, ei,
eipä leipeä, ei,
täältä puutu kun rakkaus säilyvi vaan!
Runot leikkiä lyö,
sujuu toimi ja työ

ja me nostamme, nostamme joukolla maan.

Joskin kauaksi lie
käynyt viikinkitie,
ja jos korkeat tornit on normannien,
maan äärihin nyt
onpi ennättänyt
meidän lippumme liehuva, punainen.

Vielä nähdä sa saat:
kerran Pohjolan maat
taas yhtyvät yhtehen, liiton ne luo.
Älä viivyttelä;
minkä tet, tee'e se!
purosestakin paisuvi valtava vuo.

Asuinpaikkamme tää
meille rakkaaksi jää,
meidän muistomme, toivomme maa tämä on.
Kodin meille se soi
ja se lempemme loi —
siitä lemmeestä kerran se kasvava on!

Mutta Signe nousi soittokoneen äärestä, tulija laski käsivartensa
Petran ympäri ja veti hänet mukaansa kansliaan, jossa ei ollut ketään.

— Petra, olemmeko taas ystävät!

— Oi Signe, vihdoinkin sinä annat minulle anteeksi!

— Nyt minä voin mitä tahansa! Petra, etkö sinä rakasta Ödegaardia?

— Jumala, Signe!

— Petra! Sitä minä olen uskonut ensi päivästä asti — ja minä olen uskonut, että hän nyt vihdoinkin oli tullut sinua — — kaikki mitä minä puoli kolmatta vuotta olen ajatellut ja tehnyt teidän hyväksenne, on tapahtunut tämä silmämääränä, ja isä on elänyt samassa uskossa; varmaan hän myöskin on puhunut siitä Ödegaardin kanssa.

— Mutta Signe!

— Hss! Signe laski kätensä hänen suulleen ja juoksi tiehensä; joku kutsui häntä: illallispöytä oli valmis.

Siihen oli katettu viiniä, koska rovasti oli ollut poissa päivällisiltä. Mutta rovasti, joka kaiken aikaa oli pysynyt hyvin vakavana ja äännettömänä, istui vielä ikäänkuin ei ketään olisi ollut läsnä, kunnes kaikki jo olivat nousemaisillaan ylös. Silloin hän kilisti lasia ja sanoi:

— Minulla on julkaistavana kihlaus!

Kaikki katsoivat molempiin nuoriin tyttöihin, jotka istuivat yhdessä eivätkä tietäneet putoaisivatko tuoilta vai jäisivätkö istumaan.

— Minulla on julkaistavana kihlaus, puuttui rovasti taasen puhumaan, ikäänkuin hänen olisi ollut vaikea päästä alkuun. — Minä tunnustan, ettei se alunpitäen ole ollut minulle mieleen...

Kaikki vieraat katsoivat suuresti kummissaan Ödegaardiin; kummastus kävi rajattomaksi, kun Ödegaard aivan levollisesti istui katsellen rovastiin.

— Minä ajattelin, suoraan puhuen, ettei sulhanen ollut morsiamen arvoinen.

Tässä kävivät vieraat niin hämilleen, ettei kukaan uskaltanut nostaa katsettaan ja kun eivät tytöt enään pitkiin aikoihin olleet uskaltaneet sitä tehdä, piti rovastin puhua yksille ainoille kasvoille, nimittäin Ödegaardin, jotka olivat mitä onnellisimmassa rauhassa.

— Mutta nyt, jatkoi rovasti, — nyt minä olen oppinut tuntemaan hänet ja nyt minä olen päässyt siihen, etten tiedä, onko morsian hänen arvoisensa, niin suureksi hän on silmissäni kasvanut; sillä hän on taide, näyttämön suuri taide ja hänen kihlattunsa on Petra, kasvattityttäreni, rakas lapseni; käyköön teidän hyvin! Minä vapisen sitä ajatelllessani, mutta mikä kuuluu yhteen, on yhteen liitettävä. Jumala olkoon kanssasi, tyttäreni!

Petra oli silmänräpäyksessä karannut permannon poikki ja heittäytynyt hänen rinnalleen.

Kun ei kumpikaan heistä enään istuutunut, nousi tietysti koko seurue pöydästä. Mutta Petra meni Ödegaardin luo, joka heti vei hänet kaukaisimman ikkunan ääreen; hänellä oli jotakin sanomista, mutta ensin täytyi Petran sanoa:

— Teitä minun on kiittäminen kaikesta!

— Ei, Petra; minä olen vain ollut hyvä veli; tein pahoin, kun yritin olla enemmän; sillä jos se olisi tapahtunut, olisi koko sinun urasi särkynyt.

— Ödegaard!

He pitelivät toistensa käsiä, mutta eivät katsoneet toisiinsa; hetkisen perästä päästi Ödegaard tytön kädet ja läksi. Mutta tyttö heittäytyi tuolille ja itki.

Seuraavana päivänä matkusti Ödegaard.

Kevätpuoleen vastaanotti Petra suuren, suurella virkasinetillä varustetun kirjeen; hän suorastaan pelästyi sitä ja kantoi sen rovastille, joka aukaisi sen ja luki. Se oli kaupunginvoudilta Petran syntymäkaupungissa ja kuului:

Koska Pedro Ohlsen, joka eilen kuoli, on jättänyt näin kuuluvan testamentin:

Sen mikä jää minun jälkeeni, mikä tarkalleen on merkitty muistikirjaan, joka on sinisessä rasiassa minun huoneessani Gunlaug Aamundintyttären talossa täällä mäessä, ja jonka avain on mainitulla Gunlaugilla, kuten kaikki asiat ovat yksin hänen tiedossaan — jätän minä täten, jos vaan hän, Gunlaug Aamundintytär antaa siihen suostumuksensa, jota ei hän saata antaa, jollei salli, että muuan ehto, jonka minä olen lisännyt ja jonka hän yksin, ainoana joka sen tuntee, saattaa täyttää, tulee täytetyksi — neiti Petralle, mainitun Gunlaug Aamundintyttären tyttärelle, nimittäin jos neiti Petra tahtoo muistaa vanhaa, kipeää miestä, jolle hän on tehnyt hyvää, vaikkei ole siitä tietänyt ja jota ei hän saattanutkaan tietää, ja joka yksinään oli hänen ilonaan hänen viimeisinä vuosinaan, jonkatähden hän on tahtonut tehdä hänelle takaisin pienen ilon, jota ei hänen pidä ylenkatsoa. Jumala olkoon minulle, syntisraukalle, armollinen!

Pedro Ohlsen.

Niin minä rohkenen kysyä, tahdotteko te itse kääntyä asian johdosta äitinne puoleen, tai haluatteko, että minä sen teen.

Seuraava postipäivä toi kirjeen äidiltä; sen oli kirjoittanut rovasti Ödegaard, ainoa, jolle äiti nyt oli tohtinut uskoutua; se sisälsi, että äiti antoi suostumuksensa ja täytti ehdon, nimittäin lupasi ilmoittaa Petralle kuka Pedro oli.

Uutinen ja rahat saattoivat hänet omituiseen mielialaan; kaikki näytti alkavan selviytyä; se oli uusi muistutus matkasta.

Hänen taiteilijauransa hyväksi siis oli vanha Per Ohlsen soittanut kokoon ensimmäiset rahansa häissä ja tansseissa ja hän, poika ja pojanpoika niin eri lailla raataneet ja kärsineet. Summa ei ollut suuri, mutta jaksaisihan se toki viedä häntä kappaleen ulomma maailmalle ja siten nopeammin perille.

Mutta aurinkona nousi se ajatus hänen mieleensä, että nyt saattoi äiti muuttaa hänen luokseen, hän saattoi joka päivä tuottaa äidilleen iloa, hän saattoi palkita äidilleen! Joka postipäivä kirjoitti hän hänelle pitkän kirjeen, hän tuskin maltoi odottaa vastausta. Kun se tuli, oli se suuri pettymys; sillä Gunlaug kiitti, mutta arveli, "että jokaisen on paras pysyä omissa oloissaan". Nyt lupasi rovasti kirjoittaa ja kun Gunlaug sai hänen kirjeensä, ei hän enään saattanut pidettyä, vaan hänen täytyi kertoa merimiehilleen ja muille tuttavilleen, että hänen tyttärestään nyt piti tulla suuri henkilö, siellä jossakin, ja että hän tahtoi häntä luokseen. Asiasta tuli kaupungissa tärkeä kysymys, siitä keskusteltiin sekä silloilla että laivoilla ja kaikissa keittiöissä. Gunlaug, joka näihin asti ei ollut maininnut tytärtään, ei tästä puoleen puhunut mistään muusta kuin "tyttärestään Petrasta", kuten ei kukaan tästä puoleen puhunut hänelle mistään muusta. Mutta vielä Petran lähdön lähestyessä ei Gunlaug ollut antanut vastausta ja se tuotti tyttärelle suurta surua. Sensijaan lupasivat sekä rovasti että Signe hänelle juhlallisesti, että molemmat tulisivat hänen luokseen, kun hänen ensi kerran piti esiintyä.

Lumi alkoi jo liukua pois tuntureilta, maat jo hiukan vihannoivat. Se elämä, joka kevään tullessa herää mailla tunturien välillä, on suuri, kuten kaipaus on ollut suuri, ihmiset käyvät reippaammiksi, työ keveämmäksi, matkahalu kurkistaa tunturien yli. Mutta vaikka Petra ikävöi, ei hän milloinkaan, kuten nyt, ollut rakastanut paikkaa ja esineitä, joista hänen piti erota; tuntuipa siltäkin kuin hän tähän asti olisi laiminlyönyt niitä, sentähden että hän vasta nyt ne ymmärsi. Hänellä oli vain muutamia päiviä jällellä; hän ja Signe kulkivat ottamassa jäähyväisiä kaikilta ja kaikelta; — varsinkin niiltä paikoilta, joita he yhdessä olivat oppineet rakastamaan. Silloin kertoi heille muuan talonpoika, että Ödegaard oli käymässä isänsä syntymäkodissa ja että hän aikoi alas heitä tervehtimään. Tytöt tulivat aivan aroiksi ja lakkasivat käymästä ulkona.

Mutta kun Ödegaard tuli, oli hän niin iloisella, valoisalla mielellä, ettei kukaan ollut häntä nähnyt sellaisena. Hänellä oli sellaista asiaa paikkakunnalle, että hän aikoi perustaa sinne kansanopiston ja ensi aikoina, kunnes tapaisi mieleisensä opettajan, itse johtaa sitä; myöhemmin aikoi hän panna pystyyn enemmänkin tuumia. Hän sanoi siten maksavansa jonkun verran isänsä velkaa syntymäseudulle ja isä oli luvannut muuttaa hänen luokseen niin pian kuin talo oli valmiina. Sekä rovasti että Signe ilostuivat suuresti tästä naapuruudesta, Petra myöskin, vaikka hänestä tuntuikin hiukan oudolta, että Ödegaard juuri nyt, hänen lähtiessään, asettuisi tänne.

Rovasti tahtoi, että he päivää ennen Petran lähtöä yhdessä nauttivat Herran pyhän ehtoollisen. Siitä lankesi hiljainen juhlallisuus viime päiviin ja kun he puhuivat toisilleen, puhuivat he puoliääneen. Tämän mielialan valossa seisoivat kaikki mihin Petra loi viimeisen silmäyksensä, vakavin kasvoin. Eletty elämä oli käytävä läpi, hän oli siihen tilinteon suhteessa; sillä tähän asti ei hän milloinkaan ollut katsonut taakseen, vaan aina eteenpäin. Nyt tuli kaikki vastaan, lapsuudesta tähän päivään asti; ensimmäiset houkuttelevat espanjalaiset laulut soivat taas, epäselvän kaipauksen monet erehdykset, jotka olivat kokoontuneet hänen lapsuuteensa ja nuoruuteensa, otettiin pala palalta esiin, kuten vanhoja papereja tarkastaessa. Jos hän unohti jotakin, oli joku esine hänen likeisyydessään heti muistuttamassa sitä; sillä tämän esineen nähdessään oli hän joskus ajatellut sitä ja esineet ja ajatukset olivat sitte sulaneet yhteen. Varsinkin oli soittokoneessa niin paljon muistoja, että miltei pyörrytti. Hän jäi istumaan sen ääreen voimatta siihen kunnolleen koskea ja kun Signe soitti, saattoi hän tuskin olla huoneessa. Mieluinten hän olikin yksin; Signe ja Ödegaard ymmärsivät sen ja pysyttelivät itseksensä; kaikki ihmiset katsoivat häneen surumielisesti ja ystävällisesti eikä rovasti niinä päivinä koskaan astunut hänen ohitse sitaisematta kädellään hänen hiuksiaan.

Vihdoin koitti päivä. Se oli puolikirkas, hillitty päivä, tuntureilla tuhutti ja pellolla vihanoi. He pysyttelivät kaikki neljä huoneessaan, kunnes tuli aika mennä kirkkoon. Läsä oli, paitsi heitä, vain lukkari ja muuan vieras pappi; rovasti tahtoi itse nauttia pyhän aterian; mutta samalla tahtoi hän pitää rippisaarnan; sillä hänellä oli erityistä sanottavaa lähtevälle. Hän puhui, kuten jonakin juhla-aattona tai syntymäpäivänä, kun he istuivat kotona pöydän ääressä. Pian oli näyttäytyvä, sanoi hän, oliko se aika, jonka Petra tänään, anoen Jumalalta armoa, lopetti, laskenut pysyvän perustuksen. Kukaan ihminen ei tule täysin todeksi ennenkuin hän saavuttaa oikean kutsumuksensa. Petraa odotti julistamisen kutsumus ja se joka julisti totuutta ja säilytti itseään tehtävänsä arvoisena, korjasi runsaimman ja pysyvimmän hedelmän. Tosin Jumala usein käytti aseinaan arvottomiakin, niin totta kuin me kaikki sanan korkeammassa merkityksessä olimme arvottomia. Hän käytti meidän kaipauksemme. Mutta on muuan julistaminen, joka ei kenellekään ihmiselle tule yksin kaipauksesta ja *sitä* hänen tuki piti koettaa saavuttaa; kaikkien piti pyrkiä saavuttamaan suurinta. Hän pyysi Petraa aina palaamaan heille, sillä yhteyden tarkoituksena on juuri, että yhdistyminen uskossa auttaa ja vahvistaa. Jos hän rikkoi, oli hän täällä parhaiten löytävä armahdusta ja jollei hän itse ymmärtänyt joutuneensa harhaan, saattaisivat he täällä suurimmalla rakkaudella sanoa sen hänelle.

Pyhän toimituksen perästä menivät he yhdessä kotiin, kuten olivat tulleetkin; mutta lopun päivästä vietti kukin itseksensä. Vain Petra ja Signe viipyivät Petran huoneessa myöhään yöhön.

Seuraavana päivänä oli lähtö käsissä. Jäähyväispöydässä otti rovasti hellimmät jäähyväiset. Hän sanoi olevansa Petran ystävän kanssa samaa mieltä, että hänen piti alkaa sellaisena kuin oli ja alkaa *yksinään*. Siinä taistelussa, joka oli hänen edessään, tulisi hän huomaamaan, kuinka hyvää teki tietää, että jossakin oli muutamia ihmisiä koolla, joihin hän varmasti saattoi luottaa. Jo se varma tieto, että he aina rukoilivat hänen puolestaan — hän saisi nähdä, että sekin auttaisi! — Lausuttuaan jäähyväiset Petralle, kääntyi hän tervehtimään Ödegaardia. "Kaunein johdanto keskinäiseen rakkauteen on yhdistyminen rakastamaan samaa ihmistä." Varmaan ei rovasti tätä maljaa tyhjentyessään ajatellut sitä, mikä näissä sanoissa ensin pani Signen ja sitte Petran punastumaan. Punastuiko Ödegaard, sitä eivät he tietäneet; sillä kukaan ei uskaltanut katsoa häneen.

Mutta kun hevoset seisoivat portaiden edessä, kolme ystävää nuoren tytön ympärillä ja kaikki talon väet vaunujen ympärillä, kuiskasi Ödegaard viimeistä kertaa syleillessään Signeä:

— Minä tiedän, että pian saan kuulla teistä suuria uutisia; Jumala niitä siunatkoon!

Tunnin perästä ei hän nähnyt muuta kuin valkoiset huiput, jotka osoittivat, missä paikka oli.

KAHDESTOISTA LUKU.

Eräänä iltana vähää ennen joulua olivat liput pääkaupungin teatteriin myydyt loppuun; uuden näyttelijättären piti esiintyä, josta huhu tiesi kertoa ihmeellisiä asioita. Lähteneenä kansasta — hänen äitinsä oli köyhä kalastajavaimo — oli hän toisten avulla, jotka olivat huomanneet hänen lahjansa, nyt päässyt näin pitkälle, ja antoi aihetta suuriin toiveisiin. Yleisön kesken kuiskailtiin yhtä ja toista ennenkuin esirippu nousi. Hänen sanottiin olleen hirveän tyttöletukan ja sitte suurempana kihloissa kuuden miehen kanssa yhtäikää ja puoli vuotta pitäneen sitä peliä. Poliisivoimalla hän kuului olleen saatettava kaupungista, koska koko kaupunki oli täydellisessä kapinassa hänen takiansa; oli se kummallista, että johtaja salli sellaisen henkilön esiintyä. Toiset väittivät, ettei näissä puheissa ollut vähintäkään perää; hän oli kymmenennestä ikävuodestaan kasvanut hiljaisessa pappisperheessä Bergenin hiippakunnassa; hän oli sivistynyt, herttainen tyttö, he tunsivat hänet hyvin, hänellä mahtoi olla erinomaiset lahjat; sillä hän oli niin kaunis.

Siellä istui toisiakin, joilla oli paremmat tiedot. Ensinnäkin kautta koko maan tunnettu kalatukkukauppias — Yngve Vold. Hän oli sattumalta, asiamatkoillaan, joutunut tänne; kerrottiin kyllä, että se tulinen espanjatar, jonka kanssa hän oli naimisissa, piti kotia niin kuumana, että hän vain matkusti jäähdytteläkseen. Nyt oli hän yksinään ottanut teatterin suurimman aition ja kutsunut kaikki tilapäiset pöytätoverinsa hotellista kanssaan katsomaan "jotakin oikein helvetin hauskaa". Hän oli mainiolla tuulella, kunnes näki — mutta hänkö se todella oli? — — aitiassa toisella rivillä, ympärillään koko laivan miehistö — ei! kyllä! totta totisesti, se oli Gunnar Ask! Gunnar Ask, joka äitinsä rahoilla oli päässyt "Norjan perustuslain" omistajaksi ja kuljettajaksi, oli, purjehtiessaan ulos vuonosta, joutunut kulkemaan rinnan laivan kanssa, joka kantoi nimeä: "Tanskan perustuslaki", ja kun Gunnar luuli huomaavansa, että se pyrki hänen edelleen, ei sellaista tietysti mitenkään saattanut sallia: hän nosti kaikki rievut, mitä laivassa ikinä oli, vanhan perustuslain saumat vain natisivat, ja seuraus oli, että hän tarttuessaan tuuleen niin kaukaa ja kauvan kuin suinkin, ohjasi aluksen karille ihan mahdottomaan paikkaan. Nyt hänen myöten tai vastoin tahtoaan täytyi olla kaupungissa niin kauvan kuin "Norjan perustuslakia" paikattiin. Eräänä päivänä hän kaupungilla oli tavannut Petran, joka otti hänet kiinni ja oli hänelle niin herttaisen hyvä sekä silloin että myöhemmin, ettei hän yksin unohtanut kaunaansa, vaan moitti itseään suurimmaksi tyhmeliiniksi minkä heidän yhteinen syntymäkaupunkinsa ikinä oli lähettänyt maailmalle, kun hän joskus oli voinut kuvitella ansaitsevansa sellaisen tytön kuin Petra. Hän oli tänään ottanut liput korotetuina hinnoin koko laivamiehistölleen ja hautoili hiljaa sitä päätöstä, että tarjoaa miehille joka väliajalla; ja miehistö, joka taas oli kotoisin Petran kotikaupungista ja hyvissä kirjoissa äidin ravintolassa, tuossa maallisessa paratiisissa, tunsu Petran kunnian omakseen ja päätteli, että nyt taputetaan niin, etteivät ihmiset ole kullekseen vertaa.

Mutta alhaalla permannolla nähtiin rovastin kankeat, tiheät hiukset. Hän istui levollisena, hän oli uskonut Petran asiat korkeimman haltuun. Hänen rinnallaan istui Signe, nykyään Signe Ödegaard. Hänen miehensä, hän ja Petra olivat juuri päättäneet kolme kuukautta kestäneen ulkomaanmatkansa; hän näytti onnelliselta, hän istui hymyillen Ödegaardille; sillä heidän välillään istui vanha vaimo, jonka ruskeiden kasvojen ympärillä lumivalkoiset hiukset kohosivat kruununa. Hän oli pitempi kaikkia ympärillä istujoihin, hänet saattoi nähdä kaikkialta salissa, ja pian kaikki kiikarit tähtäsivätkin häneen; sillä sanottiin hänen olevan nuoren näyttelijättären äidin. Hän, joka kantoi miehen nimeä, teki nytkin niin mahtavan vaikutuksen, että hän huokui rauhaa tyttäreen. Nuori kansa on täynnä odotusta, se uskoo luontonsa perusvoimiin ja tämän äidin hahmo herätti uskoa.

Itse puolestaan ei hän nähnyt ketään eikä mitään; hän välitti vähät kaikista näistä hullutuksista, hän tahtoi vaan olla näkemässä olivatko ihmiset hänen tyttärelleen hyvät, vai ei.

Aika likeni; puheet hävisivät jännitykseen, joka tarttumistaan tarttui kaikkiin ja viritti heidät lauhoksi.

Voimakkaasti iskivät vaskirummut, rummut ja torvet yhtäikää alkusoittoon; Adam Oehlenschlägerin "Akseli ja Valborg" piti näyteltämän ja Petra oli itse pyytännyt tätä alkusoittoa. Hän istui kulissin takana kuuntelemissa. Mutta esiripun edessä istui se pieni osa hänen maamiehiään, joka saliin mahtui, vavisten hänen puolestaan, kuten me aina teemme odottaessamme jotakin kallista omaa itseämme ilmaantuvaksi. Tuntui siltä kuin jokaisen heistä itsestään olisi pitänyt esiintyä. Sellaisina hetkinä nousee monta rukousta, sellaisistakin sydämistä, jotka harvoin rukoilevat.

Alkusoitto hiljeni, sointuihin valui rauha, ne sulivat vähitellen kuin auringon paisteeseen. Alkusoitto loppui, syntyi värisevä hiljaisuus.

Sitte nousi esirippu.

MORSIUSMARSSI.

Viime vuosisadalla asui eräässä Norjan suurempia tunturilaaksoja pelimanni, joka myöhemmin jossakin määrin on siirtynyt kansantaruihin. Joukko säveliä ja lauluja pannaan hänen tililleen; toiset hän tarun mukaan oli kuullut maahisilta, yhden itse pirulta, yhden hän oli tehnyt pelastaakseen henkensä j.n.e. Yksi hänen marsseistaan on käynyt kuulummaksi muita; sillä sen historia ei päättynytään, kun hän kuoli, vaan alkoi vasta oikein sen jälkeen.

Pelimanni *Ole Haugenilla* — hän oli köyhä torppari korkealla tuntuureilla — oli tytär *Aslaug*, joka oli perinyt isänsä mainion pään ja niinikään sävelet — jollei juuri soittona, niin koko olennessaan: sillä hän oli keveä ja reipas puheessaan, laulussaan, käynnissään ja tanssissaan ja hänellä oli, kuten koko suvulla, omituisen pehmeä ääni. Palasipa pitkiltä matkoilta nuori mies, *Tingvoldin* vanhan perintötilan kolmas poika. Kaksi hänen vanhempaa veljeään oli hukkunut tulvassa ja hänen piti nyt saada talo. Hän tapasi kerran Aslaugin suuremmissa häissä ja mieltäytyi häneen. Siihen aikaan oli vielä kuulumatonta, että niin vanhan ja suuren suvun poika kosisi Aslaugin säätyistä ja arvoista. Mutta tämä poika oli ollut kauvan poissa ja hän antoi vanhempiensa tietää, että hän kyllä tuli toimeen maailmalla — ja jollei hän täällä kotona saisi mitä tahtoi, niin koko talo sai olla. Hänelle ennustettiin yleisesti, että sellainen välinpitämättömyys sukua ja suvun kotia ja kontua kohtaan kostaisi itsensä. Sanottiin niinikään, että tämä mahtoi olla Ole Haugenin vaikutusta — jopa sellaisten voimien avulla, jota kaikkien ihmisten tulisi pelätä.

Ole Haugen kuuluu nimittäin sillaikaa kun taistelu kävi pojan ja vanhempien välillä olleen oivallisella tuulella. Mutta kun voitto oli saatu, oli hän sanonut jo tehneensä heille morsiusmarssin; eikä se enään koskaan voisi hävitä *Tingvoldin* suvusta; mutta herra varjele sitä morsianta, joka ei aja sen perässä kirkkoon yhtä iloisena kuin Haugenin torpantyttö! — Siinä olivat ihmiset vainunneet pahaa vaikutusta.

Niin kuuluu tarina, kuten niin monet muut. Mutta tarinaa todempaa on, että siellä kuten niin monella tunturiseudulla, vielä tänäkin päivänä tavataan elävä soiton ja laulun tunto, ja että se niinä aikoina mahtoi olla vieläkin suurempi. Se ei voi säilyä ilman että joku vaalii ja enentää perittyä aarretta ja siinä suhteessa mahtoi Ole Haugen olla oivallisin.

Vielä tietää tarina, että kuten Ole Haugenin morsiusmarssi oli onnekkain minkä he olivat kuulleet, niin oli morsiusparikin, joka ensi kertaa sen sävelissä ajoi kotiin ja jota se saattoi kirkon ovelle ja *siellä* vihkimisen päätyttyä vastaanotti, onnellisin pari, mitä oli nähty. Ja vaikka *Tingvoldin* suku aina oli ollut komea suku ja tästä puoleen kävi vieläkin komeammaksi, niin tarina varmasti piti siitä kiinni, että tämä pari vei voiton kaikiksi ajoiksi.

Siirrymme nyt tarinasta lujemmalle pohjalle; sillä Ole Haugenin mukana kuolevat tarinat; hänen jälkeensä alkaa historia. Se kertoo, että marssista tuli toisellinen perintökappale kuin kaikista muista, joita harvoin käytetään; sillä tätä *käytettiin*, nimittäin marssia rallatettiin, hoilotettiin, vihellettiin, puhallettiin ja soitettiin *Tingvoldissa* asuinhuoneista talleihin, pelloilta takamaille asti; ja tämän marssin soidessa kiikkivat äiti, isä, lapsentyttö ja muut palvelijat käsivarsillaan ainoaa lasta, minkä isäntäväki sai, ja marssin oppi lapsi heti ensi elkeittensä ja sanojensa perästä. Lapsen nimi oli Astrid. Suvussa oli säveliä, eikä suinkaan vähinten tässä pienessä, vilkkaassa tytössä, joka pian mestarillisesti osasi rallattaa marssia, vanhempiensa voitonhuutoa, suvun lupausta. Ei ollut ensinkään ihmeellistä, että hän suureksi tultuaan itse tahtoi valita armaansa. Ehkäpä liioiteltiin Astridin kosijain määrää; mutta lieneekö ollut totta tai ei, niin meni tuo rikas, hienokäyttöksinen tyttö yli kahdennenkymmenennen kolmannen ikävuotensa eikä vielä ollut kihloissa. Silloin saatiin ilmi syy! äiti oli monta vuotta sitte ottanut maantieltä vikkelan mustalaispojan; tai eihän hän ollut mikään mustalaispoika, mutta siksi häntä sanottiin ja varsinkin sanoi äiti, kun ihmeekseen kuuli Astridin ja hänen siellä ylhäällä takamaille menneen kihloihin ja nyt rallattavan toisilleen morsiusmarssia, tytön aitankatolta ja pojan ylhäältä

nurmijyrkän teeltä. Poika joutui pian pois talosta; sillä nyt nähtiin, ettei kukaan ankarammin pitänyt kiinni "suvun" kunniaa kuin entinen torpantytö. Ja isän täytyi ajatella ennustusta, kun hän itse rikkoi suvun perintötavat: suku näkyi jo naivan maantieltä, mihin tämä päättyisikään? Paikkakunnan tuomio ei ollut lempeämpi. Mustalaispoika — Nuutti hänen nimensä muuten oli — oli antautunut kauppa-alalle, varsinkin harjoittamaan karjakauppaa ja joka mies hänet tunsu. Hän oli ensimmäinen sillä paikkakunnalla, jopa kauvempanakin, joka ryhtyi asiaan oikein suuressa mitassa. Hän aukaisi tämän uran ja hankki siten niille maille parempia hintoja ja monelle yksityiselle pääomia. Mutta kieltää ei voi, että hänen kantapäillään syntyi juopottelua ja tappeluja, missä hän vaan kulki, ja yksin siitä ihmiset puhuivat; sillä hänen merkitystään kauppamiehenä eivät he vielä ymmärtäneet. Kun Astrid oli 23 vuoden ikäinen joutuivat asiat kuitenkin sille kannalle, että joko täytyi talon joutua pois suoranaisen sukuhaaran käsistä, tai kauppiaan astua sukuun; sillä oman naimisensa kautta olivat vanhemmat kadottaneet sen siveellisen mahdin, joka ehkä olisi voinut pakoittaa. Astridin tahto tapahtui; reipas, iloinen Nuutti ajoi eräänä kauniina päivänä mahdottoman saaton seuraamana hänen kanssaan kirkkoon. Suvun morsiusmarssi, isoisän mestariteos loi hohdettaan saattoon ja sulhanen ja morsian istuivat ikäänkuin hiljaa olisivat laulaneet mukana; sillä he näyttivät hyvin iloisilta. Ihmiset ihmettelivät että vanhemmatkin näyttivät iloisilta. He olivat kuitenkin tehneet niin pitkää ja sitkeää vastarintaa.

Häiden jälkeen otti Nuutti haltuunsa talon ja vanhukset joutuivat muonalle. Mutta se oli niin iso, ettei kukaan käsittänyt miten Nuutti ja Astrid tulivat toimeen; sillä talo tosin oli suurin paikkakunnalla, mutta ei suinkaan hyvin hoidettu. Eikä siinä kyllä: vaan otettiin kolminkertainen työvoima ja panemalla likoon niillä seuduin kuulumattomia summia, järjestettiin kaikki uuteen uskoon. Nuutille ennustettiin varmaa perikatoa. Mutta "mustalaispoika", joksi häntä vieläkin sanottiin, pysyi yhtä reippaana ja hänen tuulensa oli aikoja sitte tarttunut Astridiin. Ennen niin hento ja hiljainen tyttö oli nyt käynyt tukevaksi, lihavaksi emännäksi. Vanhemmat olivat hyvässä toivossa. Vihdoin käsittivät ihmiset Nuutin tuoneen Tingvoldiin sitä mitä ei kenelläkään ennen ollut siellä ollut, *liike-pääomaa!* Lisäksi oli hänen kiertävä elämänsä antanut hänelle paljon kokemusta ja oppia miten rahoja oli käyttäminen, miten pitäminen työväkeä ja palvelijoita hyvässä ja reippaassa kunnossa, joten, kun 12 vuotta oli kulunut, Tingvoldia ei enään olisi tuntenut entisekseen. Rakennukset olivat toiset, irtaimisto kolminkertainen ja kolme kertaa paremmassa kunnossa ja Nuutti itse pitkässä verkatakissa, merenvahapiippu suussa ja illoin totilasina ääressä kapteenin, papin ja nimismiehen seurassa. Astrid ihaili, häntä viisaimpana ja parhaimpana miehenä maailmassa ja kertoili itse, että Nuutti joskus nuoruudessaan oli tapellut ja juonut vain sentähden, että huhu peloittaisi Astridia; "sillä Nuutti oli sellainen viisas velikulka!" Vaimo noudatti kaikessa hänen mieltään, paitsi vaatteiden ja tapojen muuttamisessa; hän tahtoi pysyä talonpoikaistavoissa ja talonpoikaispuvussa. Nuutti antoi kaikkien muiden elää kuinka he tahtoivat ja niin eivät he siitäkään riitaantuneet. Hän eli omilla oloissaan ja vaimo palveli häntä. Se tapahtui muuten kaikessa vaatimattomuudessa; sillä Nuutti oli liian viisas elääkseen rehentelevästi tai komeasti. Toiset sanoivat hänen ansaitsevan kortinpeluulla ja sen arvon ja niiden sitoumusten, jotka se hänelle avasi, tuottavan *enemmän* kuin hän kulutti; mutta se lienee ollut paljasta panettelua.

Heillä oli monta lasta, joiden historia ei kuulu meihin; mutta vanhimman pojan, Endridin, jonka piti periä talo, piti tietysti myöskin viedä sen kunniaa eteenpäin. Hän oli reipas, kuten koko suku; mutta hänen päänsä ei riittänyt kuin kotitarpeeksi, kuten usein näkee käyvän hyvin runsaslahjaisten vanhempien lasten. Isä pani sen merkille varhain ja päätti korvata puutteen erinomaisella kasvatuksella. Lapset saivat sentähden kotiopettajan ja täysikasvaneeksi päästyä pantiin poika maanviljelyskouluun, yhteen niistä, jotka juuri silloin rupesivat pääsemään parempaan vauhtiin, ja joutui myöhemmin kaupunkiin. Hän palasi kotiin hiljaisena, hiukan rasittuneena nuorukaisena ja kaupunkilaistapoja hänessä oli vähemmän kuin olisi uskonut ja isä oli toivonut. Endrid nimittäin ei yleensä ollut hyväoppinen.

Tätä poikaa kyttäilivät sekä kapteeni että pappi, joilla molemmilla oli uskomaton määrä tyttäriä — ja jos he siitä syystä kohtelivat Nuuttia yhä kasvavalla huomaavaisuudella, niin he suuresti erehtyivät; sillä Nuutti halveksi siihen määrään naimakauppaa köyhän kapteenin- tai rovastintyttären kanssa, jota ei oltu kasvatettu emännöimään suuressa talossa, ettei hän edes huolinut vaivautua varoittamaan poikaa. Hänen ei tarvinnutkaan sitä tehdä; poika huomasi yhtä hyvin kuin hänkin, että suku kaipasi nousua muussa kuin vaurastumisessa ja että se nyt tarvitsi verta jostakin iän ja maineen puolesta tasa-arvoisesta suvusta. Mutta onnettomuudeksi tuli poika käyttäytyneeksi hiukan nurinkurisesti ollessaan niillä retkillä, joten ihmisissä heräsi epäluulo. Siitä olisi kai sentään vielä selviydytty; mutta hän joutui siihen *huutoon*, että hän katseli hyviä naimakauppoja ja kun se huuto kulkee, arkailee talonpoika. Endrid huomasi sen pian itse; sillä jollei hän ollutkaan erittäin terävä, niin hän sensijaan oli hyvin hienotunteinen. Hän käsitti, ettei se suinkaan parantanut hänen asemaansa että hän tuli kaupunkilaistamineissa ja herrastellen. Ja kun tässä pojassa pohjalta oli paljon hyvää, sai loukkaus aikaan, että hän vähitellen riisui pois sekä kaupunkilaisvaatteet että kaupunkilaiskielen ja rupesi työmieheksi isänsä äärettömälle maatilalle. Isä huomasi kaikki — jopa ennenkuin poika itsekin huomasi — ja pyysi ettei äiti olisi tietävinään. Sentähden eivät he pojalle puhuneet mitään naimisista, kukaan ei kiinnittänyt muulla tavalla huomiota muutokseen, joka hänessä tapahtui, kuin niin että isä

aina hellemmin teki häntä osalliseksi suunnitelmistaan talouden hoidossa ja muissa toimissa ja vähitellen uskoi talouden hoidon kokonaan hänelle. Hän ei sitä katunut. Niin eli poika kunnes oli 31 vuoden vanha, enensi isänsä omaisuutta ja omaa kokemustaan ja varmuuttaan. Koko tänä aikana ei hän ollut tehnyt pienintäkään yritystä kosia jotakin tyttöä paikkakunnalta tai ulkopuolelta ja vanhemmat alkoivat vakavasti pelätä, että hän kokonaan oli heittänyt sen mielestään. Mutta sitä ei hän ollut tehnyt.

Naapuritalossa eleli hyvissä varoissa yksi paikkakunnan parhaita sukuja, joka monta kertaa oli nainut Tingvoldinkin suvusta. Siellä kasvoi tyttö, jota Endrid oli katsellut hyvin silmin siitä kun tyttö oli pieni lapsi; nähtävästi hän kaikessa hiljaisuudessa oli katsonut hänet itselleen, sillä tuskin puolta vuotta siitä kun tyttö pääsi ripille, kosi hän. Tyttö oli silloin 16 vanha ja hän 31. Randi — se oli tytön nimi — ei heti ollut selvillä mitä hän vastaisi tähän; hän meni kysymään sitä vanhemmilta, mutta he jättivät sen kokonaan hänen itsensä päätettäväksi. He arvelivat, että hän oli kelpo mies ja varoihin nähden paras, minkä tyttö näillä mailla saattoi saada. Ikäero oli suuri ja hänen täytyi itsensä päättää uskaltaisiko hän lähteä siihen suureen taloon ja kaikkiin hänelle outoihin oloihin. Tyttö kyllä huomasi vanhempien mielummin suovan hänen suostuvan kuin kieltävän; mutta hän pelkäsi todella. Silloin läksi hän Endridin äidin luo, josta hän aina oli pitänyt. Hän arveli äidin tietävän asian, mutta näki ihmeekseen, ettei äiti tietänyt mitään. Äiti ilostui niin, että hän kaikin voimin neuvoi häntä suostumaan.

— Minä autan sinua, sanoi hän. — Ei isä tahdo mitään erotetuksi itselleen: hänellä on omansa eikä hän tahdo, että lapset toivoisivat hänen kuolemaansa. Me ja'amme heti kaikkien kesken ja se vähä, millä me tästä puoleen elämme, saadaan jakaa sitte kun me olemme poissa. Siitä sinä voit nähdä, ettei tässä meidän tähtemme tarvitse joutua pulaan.

Niin, tiesihän Randi, että Astrid ja Nuutti olivat kilttejä ihmisiä.

— Ja poika, jatkoi Astrid, — on hyvä ja ymmärtäväinen.

Niin, sen Randi kyllä itsekin oli kokenut, ei hän sitä pelännyt ettei tulisi toimeen hänen kanssaan — kunhan hänellä itsellään vaan riittäisi voimia!

Pari päivää myöhemmin oli asia päätetty ja jos Endrid oli iloissaan, niin kyllä olivat hänen vanhempansakin; sillä tämä oli arvossa pidetty perhe ja olihan tyttö niin korea ja ymmärtäväinen, ettei koko paikkakunnalla ehkä siinä suhteessa ollut parempaa tarjona. Häät, joista vanhukset kummaltakin puolen neuvottelivat, päätettiin pitää juuri ennen syksyä, sillä mitäpä tässä oli odottamista.

Paikkakunta kuitenkin ei ensinkään ottanut tätä uutista siltä kannalta kuin molemmat asianosaiset. Oltiin sitä mieltä, että nuori, korea tyttö oli "myynyt itsensä". Hän oli niin nuori, että tuskin tiesi mitä naiminen olikaan ja viisas Nuutti oli hoputtanut poikaa ennenkuin tyttö vielä oli kosintakypsä. Jonkun verran sai nuori tyttö kuulla näistä, mutta Endrid oli hellä ja osoitti rakkauttaan niin hiljaisella, miltei nöyrällä tavalla, ettei hän tahtonut purkaa, mutta oli kuitenkin vähän kylmä. Olivathan molempien vanhemmatkin kuulleet yhtä ja toista, mutta eivät olleet mistään tietävinään.

Häät piti vietettämän suurelliset, ehkäpä juuri puheiden uhalla ja samasta syystä ei Randikaan ollut sitä vastaan. Nuutin seurustelutoverit, rovasti, kapteeni ja nimismies suurine perheineen olivat nekin kutsutut ja aikoivat olla mukana saattamassa kirkkoon. Siitä syystä ei Nuutti toivonut pelimannia — se oli liian vanhanaikaista ja talonpoikaista; mutta Astrid tahtoi, että suvun marssi saattaisi heidät kirkkoon ja sieltä takaisin kotiin; olivathan he itse olleet niin onnelliset sen sävelten soudessa, että nyt mielellään tahtoivat kuulla sen uudelleen rakkaiden lastensa juhlapäivänä. Nuutti ei harrastanut runoutta ja sen semmoista; hän antoi vaimon määrätä. Morsiamen vanhemmille annettiin siis viittaus, että he saattoivat tilata pelimannit ja pyydettiin vanhaa marssia, joka oli levännyt jonkun aikaa sentähden, että tämä osa sukua oli työskennellyt ilman laulua.

Hääpäivänä oli onnettomuudeksi rankka syys sade. Pelimannien täytyi panna viulut peittoon, kun olivat soittaneet talosta eivätkä he ottaneet niitä esiin ennenkuin olivat päässeet niin pitkälle, että kuulivat kirkonkellot. Silloin täytyi pienen pojan seisoa takana rattailla pitämässä sateenvarjoa heidän päällään ja sen alla istuivat he kippurassa ja vetää vinguttivat. Marssi ei tällaisessa ilmassa soinut, kuten odottaa sopikin, ja morsiussaatto joka seurasi, ei sekään näyttänyt iloiselta. Sulhanen istui sulhashattu jalkojen välissä ja öljyhattu päässä ja hänen yllään oli suuri nahkatakki ja sateenvarjoa hän piteli morsiamen suojana, joka, huivi toisen päällä, varjellakseen kruunua ja muuta komeuttaan, enemmän oli heinäru'on kuin ihmisen näköinen. Niin tulivat rattaat rattaiden perässä, miehet läpimärkinä, naisväki huppuun peitetynä; se oli kuin mikäkin loihdittu saatto, jossa ei eroittanut ainoitakaan tuttuja kasvoja, vaan ainoastaan käpristyneitä, yhteen sullottuja villa- ja nahkakääröjä. Tavattoman runsaslukuisen yleisön, joka seisoi odottamassa rikasta morsiusjoukkoa, täytyi nauraa, alussa vastahakoisesti, mutta sitte yhä äänekkäämmin ja äänekkäämmin joka rattaiden tullessa perille. Sen suuren rakennuksen luona, jossa saaton piti astua rattailta korjailemaan koreitaan kirkonmenoja varten, seisoi kaupustelija, lystikäs mies nimeltä Aslak, heinäraitilla, jotka olivat ajetut syrjään kuistinnurkalle. Hän huusi juuri kun morsianta nostettiin rattailta:

— Ei mutta herran kiesus, mahtaako se Ole Haugen tänään antaa morsiusmarssinsa soida! Hih!

Joukko nauroi — useimmat sentään salaa; sen paremmin se tuntui, mitä kaikki ajattelivat ja tahtoivat salata. Kun he saivat huivit morsiamen yltä, näkivät he, että hän oli valkoinen kuin lakana. Hän itki, koetti nauraa, mutta itki taas — ja äkkiä hänet valtasi sellainen tunne, ettei hän lähde kirkkoon! Sen sekamelskan aikana, joka sitte seurasi, oli hän pantava vuoteeseen viereisessä huoneessa, sillä hän sai sellaisen itkunpuuskan, että he pelästyivät. Hänen kunnianarvoiset vanhempansa olivat hänen luonaan ja kun hän rukoili, ettei hänen tarvitsisi mennä kirkkoon, sanoivat he, että hän saattoi tehdä mielensä mukaan. Silloin hän näki Endridin. Mitään niin onnetonta ja avutonta ei hän koskaan ollut nähnyt, sillä hänelle oli heidän aikomuksensa ollut täyttä totta. Hänen rinnallaan seisoi hänen äitinsä; hän ei sanonut mitään ja kasvot olivat liikkumattomat. Mutta kyynel kyyneleen perästä vieräi alas niitä kasvoja ja silmät riippuivat kiinni Randin silmissä. Silloin nousi Randi kyynäspäidensä varaan, katseli hetkisen suoraan eteensä, itkua niellen.

— Ei, sanoi hän, — minä menen kirkkoon.

Hän viskausi taasen taapäin ja itki hetkisen katkerasti; mutta sitte hän nousi ja lisäsi, ettei hän enään tahtonut soittoa ja hänen tahtoaan noudatettiin. Mutta soittamasta kielletyt pelimannit eivät parantaneet asiaa, kun tulivat kansan joukkoon.

Surullinen morsiuksaatto nyt kulki kirkkoon. Tosin sade teki, että sulhanen ja morsian saattoivat peittää kasvonsa joukon uteliaisuudelta, kunnes he pääsivät kirkkoon; mutta he tunsivat olevansa kuin kujanjuoksussa ja että heidän oma suuri seurueensa harmitteli että se oli viekoiteltu tällaiseen pilkanpitoon.

Kuuluisan pelimanni *Ole Haugenin* hauta oli ihan kirkonoven luona. Kaikessa hiljaisuudessa se oli tullut rauhoitetuksi: joku suvusta oli pannut siihen uuden ristin, kun vanha juuresta oli lahonnut. Risti oli ylhäältä pyörän muotoinen, Ole itse oli niin määrännyt. Hauta oli aurinkoisella paikalla, siellä kasvoi kihisemällä kedonkukkia. Jokainen kirkkomies, joka kerran oli seisonut tällä haudalla, oli joltakin tuttavalta kuullut, että eräs herra, joka valtion kustannuksella oli keräillyt kasveja ja kukkasia siellä laaksoissa ja ympäröivillä tuntureilla, tältä haudalta oli tavannut kukkia, joita muuten ei tavattu penikulmien päästä. Tämä teki, että talonpojat, jotka muuten vähät välittivät siitä mitä sanoivat "rikkaruohoksi", jonkinlaisella uteliaalla ilolla katselivat näitä kukkia, ehkäpä myöskin uteliaalla arkuudella; toiset kukkasista olivat harvinaisen kauniit. Mutta kun morsiuspari astui tästä ohi, huomasi Endrid, joka piteli Randin kättä, että hän vavahti; sillä hänestä tuntui, että Ole Haugen tänään oli käynyt kummittelemassa. Heti senjälkeen rupesi hän taasen itkemään, tuli siis itkien kirkkoon ja itkien hänet talutettiin penkkiin. Sellaisena ei miesmuistiin yksikään morsian ollut tähän kirkkoon tullut.

Hän tunsu siinä istuessaan vahvistavansa huhun, että hän todella oli myynyt itsensä. Kauhea häpeä minkä se tuotti vanhemmille teki, että hän hetkiseksi kylmeni ja saattoi pidättää itkunsa. Mutta alttarin juurella joku papin sana taasen pani hänet liikkeelle ja paikalla tulvasivat kaikki tämän päivän kokemukset hänen mieleensä; hetkiseksi tuntui hänestä siltä, ettei hän enään koskaan voi katsoa ihmisiä silmiin, kaikkein vähinten vanhempiaan.

Kaikki jatkui samaan tapaan ja sentähden mainittakoon vaan, ettei hän päivällisillä saattanut istua pöydässä, ja kun hänet houkutuksin ja pyynnöin oli saatu illallispöytään, tarveli hän juhламиelen ja oli saatettava vuoteeseen. Häät, joiden piti kestää monta päivää, lopetettiin samana iltana. "Morsian on tullut kipeäksi", sanottiin.

Vaikkei kukaan niistä, jotka sen sanoivat tai kuuluivat, sitä uskonut, oli se kuitenkin liiankin totta. Hän ei enään ollut terve eikä hän tullut terveeksi. Ja seuraus tästä oli, että heidän ensimmäinen lapsensa oli kivuloinen. Tietysti ei se vähentänyt vanhempien hellyyttä että he molemmat ymmärsivät tavallaan itse olevansa syypäät lapsen kärsimyksiin. He eivät olleet kenenkään muun kanssa kuin tämän lapsen; kirkkoon he eivät lähteneet, he olivat käyneet ihmispeloiksi. Kaksi vuotta salli Jumala heidän iloita tästä lapsesta; mutta sitte Hän otti senkin.

Heidän ensimmäinen selvä ajatuksensa tämän iskun jälkeen oli, että he olivat pitäneet lapsesta liian paljon; sentähden olivat he sen kadottaneet. Ja kun he sitte saivat toisen lapsen, eivät he tahtoneet uskaltaa kiintyä siihen. Mutta lapsi, joka sekin alussa tuntui sairaalta, virkosi ja kävi paljon reippaammaksi kuin edellinen, joten se kävi heille vastustamattomaksi. Heille koitti uusi, puhdas ilo; he saattoivat unohtaa mitä oli tapahtunut, kun he olivat lapsen luona. Kun lapsi oli kahden vuoden vanha, otti Jumala senkin.

Muutamit ihmiset ovat surun valittuja. Juuri ne, jotka mielestämme vähinten sitä tarvitsevat. Mutta he voivat myöskin totisimmin julistaa uskon ja kieltäytymisen todistusta. Nämä molemmat olivat aikaiseen yhdessä etsineet Jumalaa; tästälähin kohtasivat he toisensa ainoastaan Hänen luonaan. Elämä Tingvoldissa oli kauvan ollut hiljaista, nyt se oli kuin kirkossa ennen papin tuloa. Työ jatkui

keskeytymättä, mutta töiden lomassa viettivät aviopuolisot aina yhdessä pienen hartaushetken, jolloin he kohtasivat edesmenneet haudan tuolla puolen. Se ei muuttanut asiaa, että Randi pian toisen tappion perästä sai tyttären; molemmat kuolleet olivat olleet poikia ja tyttö ei siitäkään syystä ollut heille mieluinen. Sitäpaitsi eivät he tietäneet saisivatko he pitää hänet. Mutta ilo ja terveys, joita äiti oli nauttinut ennen viimeisen pojan kuolemaa, olivat langenneet lapsen osaksi, jota hän kantoi; pian nähtiin, että se oli harvinaisen vilkas lapsi, äidin kauneus uinui siinä umpussaan. Kiusaus valtasi taasen nuo molemmat yksinäiset ihmiset antautua toivomaan ja iloitsemaan lapsesta; mutta ratkaiseva toinen vuosi ei vielä ollut saavutettu ja kun se saavutettiin, tuntui heistä siltä kuin he vain olisivat saaneet lykkäystä. He eivät uskaltaneet.

Molemmat vanhukset olivat pysytelleet hyvin syrjässä. Eipä noiden mieleen tarttunut lohdutus eikä toisten ilo. Nuutti oli sitäpaitsi liian maailmallisen vilkas jaksakseen kauvan istua suruhuoneessa tai säännöllisesti tullakseen hartaudenharjoituksiin. Sentähden muutti hän ruukille, jonka omisti ja joka tähän asti oli ollut vuokralla; nyt hän otti sen omiin käsiinsä ja pani siellä kaikki niin hauskaan ja hienoon kuntoon armaalle Astridilleen, että tämä, joka kuitenkin mieluinten olisi ollut Tingvoldissa, pysyi siellä missä Nuutti oli ja nauroi hänen kanssaan sensijaan että olisi itkenyt lasten kanssa.

Eräänä päivänä oli Astrid käymässä miniän luona; hän näki pienen Mildridin ja hän näki, että lapsi kulki ihan yksikseen; äiti tuskin uskalsi koskea häneen. Ja hän näki, kun isä tuli sisään, hänen kohtelevan omaa ainoaa lastaan yhtä surumielisen pidättyvästi. Hän salasi ajatuksensa; mutta kun hän palasi kotiin oman rakkaan Nuuttinsa luo, kuvasi hän tälle miten hullusti asiat Tingvoldissa olivat; siellä oli nyt heidän paikkansa. Pieni Mildrid tarvitsi jonkun, joka uskalsi iloita hänestä; sillä siinä lapsessa oli suvulle kasvamassa hieno, kaunis olento. Hänen vilkas intonsa tartutti Nuutin, molemmat vanhukset panivat kokoon kampeensa ja muuttivat kotiin.

Mildrid joutui siis isovanhempien luo ja molemmat vanhukset opettivat vanhemmat rakastamaan häntä. Mutta kun Mildrid oli viiden vuoden vanha, saivat he vieläkin tyttären, jolle antoivat nimen *Beret* ja sentähden pysytteli Mildrid enintän vanhuksien luona.

Nyt uskalsivat pelästyneet vanhemmat taasen ruveta uskomaan elämään! Siihen vaikutti osaltaan myöskin muuttunut mieliala heidän ympärillään. Toisen lapsen kuoleman jälkeen näkivät ihmiset aina, että he olivat itkeneet, mutta ei koskaan heidän itkevän; heidän surunsa oli ihan hiljainen.

Kaunis, jumalinen elämä Tingvoldissa oli kiinnittänyt palvelijat paikoilleen ja sieltä kuului paljasta talonväen kiitosta. He rupesivat itsekin tuntemaan tätä kaikkea. Sekä sukulaiset että ystävät rupesivat käymään heitä tervehtimässä ja kävivät yhä, vaikeivät Tingvoldin väet käyneekään vastatervehdyksellä.

Mutta kirkolla eivät he vieläkään olleet käyneet sitte häpäivän. He kävivät ehtoollisella kotona ja pitivät itse hartaudenharjoituksensa. Mutta saadessaan toisen tyttärensä, teki heidän itsensä mieli olla kummeina ja ensi kerran uskalsivat he kirkolle. Silloin kävivät he yhdessä lasten haudoilla, silloin kävivät he yhdessä, sanoitta ja liikutuksesta Ole Haugenin haudan ohi ja koko kirkkoväki osoitti heille kunnioitusta. Mutta yksinäistä elämää he yhä jäivät elämään ja hurskas hiljaisuus ympäröi heidän taloan.

Täällä isoäidin luona lauloi pieni Mildrid eräänä päivänä morsiusmarssia. Suuresti pelästyneenä pysähdytti vanha Astrid työnsä ja kysyi, mistä kummasta hän sen oli oppinut. Lapsi vastasi oppineensa sen häneltä.

Vanha Nuutti, joka oli huoneessa, purskahti suureen nauruun; sillä tiesihän hän, että Astridilla oli tapana hyräillä sitä, kun hän istui työtä tekemässä. Mutta nyt pyysivät molemmat, ettei pieni Mildrid koskaan vanhempien kuullen laulaisi sitä. Lapsihan aina kysyy: "miksi?" Mutta hän ei kysymyksiinsä saanut vastausta. Silloin hän kuuli uuden paimenpojan eräänä iltana puita hakatessaan laulavan sitä. Sen hän kertoi isoäidille, joka niinkään oli sen kuullut; mutta tämä vaan vastasi:

— Hoh, hän ei täällä tule pitkäikäiseksi!

Ja seuraavana päivänä hän todella sai lähteä. Hänelle ei sanottu mitään syytä, mutta hän sai palkkansa ja matkapassit. Mutta Mildrid joutui sellaiseen jännitykseen, että isoäidin täytyi koettaa kertoa hänelle morsiusmarssin historiaa. Kahdeksanvuotias tyttönen käsitti sen hyvin ja mitä ei hän silloin käsittänyt, selveni hänelle myöhemmin. Marssin vaikutus hänen lapsuutensa elämään kävi suuremmaksi kuin minkään muun asian oli ollut tai saattoi tulla olemaan; se perusti suhteen vanhempiin.

Lapsi ymmärtää uskomattoman aikaiseen sen, joka on onneton, ja osaa olla myötätuntoinen. Mildrid tunsikin, että vanhempien luona piti olla hiljaista. Sitä ei ollut vaikea noudattaa; sillä he olivat niin lempeät, puhuivat niin lakkaamatta, mutta hiljaa, hänelle lasten suuresta ystävästä taivaassa, että siitä

valui taikahohde huoneeseen. Mutta morsiusmarssin historia opetti häntä liikuttavasti ymmärtämään, mitä vanhemmat olivat saaneet kokea. Katkerat muistot hän varovasti sivuutti ja osoitti pidätettyä, mutta harrasta rakkautta siihen, jonka uskalsi heidän kanssaan jakaa, nimittäin heidän jumalanpelkoonsa, totuudentuntoonsa, hiljaisuuteensa ja työteliäisyyteensä. Sitä myöten kuin Beret kasvoi, oppi hän saman; sillä naisen kasvattajakutsumus on hereillä heti lapsuudesta.

Isovanhempien luona pulppusi se elämä, joka ei saanut puhjeta esiin kotona. Siellä laulettiin ja tanssittiin, siellä leikittiin ja kerrottiin satuja. Ja niin jakaantui sisarten aika kasviniässä sen syvän hellyyden välille, jota he tunsivat raskasmielisiä vanhempiaan kohtaan hiljaisessa kodissa, ja iloisen elämän välille isovanhempien luona; mutta sellaisessa sovinnossa se jaettiin, että vanhemmat kehoittivat heitä lähtemään vanhusten luo huvittelemaan ja vanhukset käskivät heitä taas menemään kotiin ja olemaan "oikein kilttejä tyttöjä".

Kun noin 12—16 ikäinen tyttö ottaa 7—11 vuotiaan sisaren uskotukseen, saa hän häneltä takaisin suurta hellyyttä. Mutta pikkutyttö käy siinä tavallisesti liian kehittyneeksi. Mildrid sensijaan joutui voiton puolelle ollessaan anteeksiantajana, lohduttajana, neuvojana, vastaanottajana ja hän saavutti vanhempien ja isovanhempien hiljaisen ilon.

Ei ole enempää kertomista ennenkuin Mildrid pääsi viidenteentoista ikävuoteensa; sillä silloin kuoli vanha Nuutti äkkiä ja kevyesti. Askelta siitä kun hän istui tuvassa pilaa puhumassa siihen kun hän makasi ruumiina, oli tuskin ensinkään.

Isoäidin parasta iloa oli sitte pitää Mildridiä istumassa jalkainsa juuressa pienellä lapsenjakkaralla, kuten heidän tapansa oli ollut siitä asti kun Mildrid oli pieni, ja silloin joko itse kertoa Nuutista, tai saada Mildrid hyräilemään morsiusmarssia. *Sen* sävelissä näki Astrid Nuutin voimakkaan, tumman pään kohoavan Mildridin lapsuudesta; sen sävelissä saattoi hän seurata Nuuttia pihan poikki nurmikkojyrkänteille, kun hän paimenessa puhalsi marssia; sen sävelissä ajoi hän kirkkoon hänen rinnallaan; sen sävelissä heräsi hänen reipas, viisas kuvansa kirkkainten elämään! Mutta Mildridin sielussa rupesi marssi liikkumaan uudella tavalla. Lauaessaan isoäidille kysyi hän itseltään: soitetaanko sitä joskus minulle? Siitä hetkestä, jolloin kysymys oli herännyt, kasvoi se; marssia ympäröi hiljaa sädehtivä onni. Hän näki morsiuskruunun välkkyvän sen auringonpaisteessa, se avasi pitkän, valoisan tien tulevaisuuteen. Kuusitoistavuotiaana hän kysyi itseltään: ajanko minä, niin, ajanko minä itse joskus sen sävelten soidessa ja isä ja äiti minun jälessäni, ohi kansan, joka hymyilee, astunko minä iloisena rattailta siellä missä äiti itki, kuljenko minä Ole Haugenin kukkivan haudan ohi alttarille säihkyvän iloisena, niin että isä ja äiti saavat hyvitystä!

Tämä oli ensimmäkien ajatusten sarja, jota hän ei uskonut Beretille. Vähitellen niitä tuli useampia. Beret, joka nyt oli kahdennellatoista vuodelaan, huomasi kyllä jääneensä enemmän yksin, mutta hän ei oikein käsittänyt, että hänet vähitellen oli jätetty ulkopuolelle sentähden, että toinen oli astunut hänen oikeuksiinsa. Se oli kahdeksantoistavuotias, vasta kihlattu Inga, heidän orpanansa naapuritalosta. Kun Beret näki heidän, käsivarret kiedottuina toistensa ympäri, kuten nuorten tyttöjen on tapana, kuiskutellen ja hymyillen astelevan vainioiden poikki, saattoi hän paiskautua pitkälleen ja itkeä mustasukkaisuuttaan.

Mildrid kävi rippikoulua; siellä hän oppi tuntemaan samanikäisiä ja jotkut heistä tulivat sunnuntaisin Tingvoldiin. He pysyttelivät ulkona pihalla tai isoäidin luona. Olihan Tingvold ollut sellainen paikka, johon ei nuorisolla ollut pääsyä, mutta johon sen teki mieli. Sinne ei kuitenkaan nytkään tullut muita kuin sellaisia, jotka olivat jonkinlaista hiljaista luonnonlaatua; sillä kieltää ei saattanut, että Mildridin luonteessa oli jotakin hillittyä, joka veti puoleensa vain harvoja.

Siihen aikaan viljeli paikkakunnan nuoriso ahkeraan laulua. Sellainen ei koskaan ole satunnaista; mutta se on ajottaista ja näillä ajoilla on taas aina esilaulajansa. Näiden joukossa oli, kumma kyllä, taasen Haugensuvun jäsen. Kansassa, jossa kerran, vaikkapa monta sataa vuotta sitte, miltei joka mies ja nainen laulussa on hakenut ja löytänyt ilmaisuja sille, mikä voimakkaimpana liikkui heidän elämässään ja ajatuksissaan, ja jonka keskuudessa he itse ovat laatineet tunteenpurkauksiaan kannattavat runot, — siellä ei laulun taito milloinkaan voi kuolla, vaan yhdellä tai toisella paikkakunnalla sen vielä täytyy elää ja helposti se on herätettävissä sielläkin, missä ei sitä enään kuulu. Mutta tällä paikkakunnalla oli runoilta paljon ja paljon laulettu miesmuistien aikoina; ei syyttä eikä suotta Ole Haugen ollut syntynyt juuri täällä. Hänen poikansa poika oli taasen saanut sävelen lahjan. Ole Haugenin poika oli ollut niin paljon nuorempi kuin se tytär joka naittiin Tingvoldiin, että tämä naimisissa ollessaan oli ollut hänen kummina. Monivaiheisten kohtalojen perästä oli hän hyvin vanhana miehenä saanut isänsä pikkutilan tunturilla ja silloin vasta, kumma kyllä, mennyt naimisiin. Hänellä oli monta lasta, niiden joukossa poika, jonka nimeksi pantiin *Hans* ja tällä tuntui olevan isoisän lahjat, ei kuitenkaan oikeastaan viulunsoittoon, vaikka hän soitti, vaan paremmin laulamaan vanhoja lauluja ja osittain sepittämään uusia. Mieltymistä niihin enensi vaan se, että niin harvat tunsivat häntä itseään, vaikka hän eli ihan heidän keskellään. Niin, ei ollut monta, jotka olivat hänet nähneet. Asia oli

sellainen, että hänen vanha isänsä oli ollut pyssymies eivätkä hänen poikansa vielä olleet suuret, kun vanhus jo istui mäellä opettamassa pieniä poikiaan lataamaan ja tähtäämään. Hänen ilonsa kuului olleen tavaton, kun pojat kiväärillä osasivat ansaita ruudin ja haulit, jotka ampuivat metsään. Pitemmälle ei hän heidän kanssaan päässyt. Heidän äitinsä kuoli pian hänen jälkeensä ja lasten täytyi tulla aikaan omin neuvoin ja he tulivatkin. Pojat metsästivät ja tytöt hoitivat taloa tunturilla. He herättivät huomiota, kun joskus näyttäytyivät laaksossa; mutta se ei tapahtunut usein, sillä talvisin ei heillä ollut tietä, joten he tyytyivät tekemään kylään välttämättömät retket, kun piti saada riista kuljetetuksi tai myydyksi, ja kesäisin pitivät he tuntureilla vieraita. Talo sijaitsi korkeammalla kaikkia taloja laaksossa; se oli kuuluisa puhtaasta tunturi-ilmastaan, joka parantaa rintatautisia ja hermostuneita paremmin kuin mikään tähän asti tunnettu parannuskeino; sentähden oleskeli siellä joka vuosi talon täydeltä väkeä kaupungista ja ulkomailta. He rakensivat useampia huoneita, mutta kaikki täyttyivät. Köyhistä, jopa surkean köyhistä ihmisistä oli tämä sisarusperhe senkautta kohonnut varallisuuteen. Seurustelu kaikkien noiden vieraiden kanssa oli painanut heihin omituisen leiman; jopa osasivat he jonkun verran vieraita kieliäkin. Hans oli monta vuotta sitten ostanut talon sisaruksiltaan, joten kaikki kulki hänen nimissään; hän oli tähän aikaan 28 vuoden ikäinen.

Sukulaisiin Tingvoldilla ei kukaan heistä ollut pistänyt jalkaansa. Endrid ja Randi Tingvold tosin eivät olleet sitä päättämällä päättäneet, mutta he eivät kärsineet tunturiväkien nimeä mainittavan enempää kuin he kärsivät marssia. Lasten köyhä isä oli jossakin tilaisuudessa saanut tietää sen ja sentähden oli *Hans* kieltänyt sisaruksiaan menemästä sinne. Mutta Tingvoldin tytöt, jotka pitivät laulusta, ikävöivät häntä suuresti ja häpesivät, että vanhemmat olivat laiminlyöneet sukulaiset. Uusien naistuttavien kesken puheltiin ja kerrottiin talossa Hans Haugenista ja hänen sisaruksistaan enemmän kuin mistään muusta.

Tänä kauniina laulun ja seurustelun aikana pääsi Mildrid ripille noin 17 vanhana. Hetkisen aikaisemmin oli kaikki hiljaista, hetkisen jälkeenpäin niinikään. Mutta kevääksi tai oikeammin kesäksi piti hänen, kuten kaikkien tyttöjen ripille päästyä, lähteä elukkain kanssa karjakartanolle. Hän iloitsi sanomattomasti. Hänen ystävättärensä, joka oli kihloissa, piti olla naapurikarjakartanolla.

Beretin piti päästä mukaan karjakartanolle ja Mildridin kaiho tarttui häneenkin. Mutta kun he pääsivät karjakartanolle ja kaikki uutuus kiinnitti Beretin koko mielen, oli Mildridissä yhä sama levottomuus. Karja ja maitotalous panivat kyllä reippaaseen työhön, — mutta hän ei tietänyt miten käyttää pitkää ylijäämää aikaa. Tuntikausia viipyi hän Ingan luona ja kuuli hänen kertovan sulhasestaan, mutta ei sitte moneen päivään tahtonut mennä hänen luokseen. Kun Inga tuli häntä tervehtimään, oli hän iloinen ja ystävällinen, ikäänkuin olisi katunut uskottomuuttaan — mutta kyllästyi pian taas häneen. Beretin kanssa hän puhui harvoin, ja usein, kun Beret puhutteli häntä, ei hän saanut muuta vastausta kuin "kyllä" ja "ei". Beret seurasi itkien karjaa ja lyöttäytyi paimenten pariin. Mildrid tunsikin, että heidän suhteensa jollakin lailla oli särkynyt; mutta hän ei parhaimmallaakaan tahdolla saanut sitä ehyeksi.

Eräänä päivänä istui hän tunturilla likellä karjatarhaa. Muutamat vuohet olivat päässeet pujahtamaan karkuun pikkukarjasta ja hänen täytyi pitää niitä silmällä. Oli lämmin aamupäivä, hän istui varjossa ylänteen alla, joka kasvoi nuorta metsää ja koivua; hän oli heittänyt röijyn yltään ja ottanut kutimensa. Hän odotti Inгаа. Hänen takanaan kahisi. "Tuolla hän tulee", ajatteli hän ja nosti silmänsä.

Mutta melu kävi suuremmaksi kuin mitä Inga hänestä saattoi saada aikaan, pensaita poljettiin maahan ja katkottiin. Mildrid kalpenee ja nousee — ja näkee jotakin karvaista ja sen alta jotakin kiiltävää; se mahtoi olla karhunpää! Hän olisi tahtonut huutaa, mutta ei saa suutaan auki; hän olisi tahtonut juosta, mutta ei päässyt paikalta. Silloin se karvainen kohosi kokonaan pystyyn, se oli pitkä, harteava mies, päässä karvainen lakki ja kädessä pyssy. Hän pysähtyi kuin nakattuna pensaikkoon ja jäi tyttöön katsomaan. Terävä silmäys, joka paikalla muutti karvaa — hän astui muutamia askelia eteenpäin ja seisoi tuossa tuokiossa hänen rinnallaan. Joku kosketti hänen jalkaansa, hän huudahti; se oli hänen koiransa, jota ei hän ollut äkännyt ennenkuin nyt.

— Hui, virkkoi hän, — minä luulin melkein, että karhu polki pensaita, sentähden minä pelästyin.

Hän yritti hymyillä.

— Ei se ole niinkään suotta, sanoi mies ja hän puhui huomattavan hiljaa; — Kvas ja minä olimme juuri karhun jäljillä, mutta nyt ne menivät meiltä — ja jos *minua* seuraa jokin ennus [Vanha usko, että jokainen ihminen kulkee seurassaan varjohenki (näkyvämmän eläimenä, joka ilmaisee hänen olentoansa), on vielä yleinen talonpoikien joukossa Norjassa.], niin se varmaan on karhu.

Hän hymähti. Tyttö katsoi häneen. Mikä mies tämä olikaan? Pitkä, harteava; silmät vaihtoivat alituisen väriä, joten ei hän saattanut katsoa niihin, ja sitte mies seisoi liian likellä, kuin maasta nousseena pyssyineen, koirineen päivineen; tyttö tunsikin halua sanoa: "mene pois luotani!" mutta sensijaan hän astui pari askelta taaksepäin ja kysyi:

— Kuka sinä olet? sillä häntä peloitti todella.

— Hans Haugen, vastasi mies hajamielisenä; sillä hän seurasi koira, joka nähtävästi taasen oli päässyt karhun jäljille. Hän kääntyi kiireesti tytön puoleen sanomaan hyvästi; mutta kun hän katsoi, näki hän tytön seisovan edessään polttavan punaisena; kasvot, kaula, s rinta olivat polttavan punaiset. — Mitä kummaa! sanoi hän ihmeissään. Tyttö ei tietänyt minne joutuisi, juoksisiko tiehensä vai kääntyisikö vai istuutuisiko. — Kuka sinä olet? kysyi mies. Mutta vielä kerran valahtivat veret tytön kasvoille; sillä jos hän sanoi hänelle nimensä, niin hän sanoi hänelle kaikki tyynni. — *Kuka sinä olet?* kysyi mies vielä kerran, ikäänkuin kysymys olisi ollut luonnollisin maailmassa ja toki vastauksen arvoinen; — eikä tyttö voinut kieltää, hän häpesi itseään ja vanhempiaan, että he olivat laiminlyöneet oman sukunsa, mutta nimi oli lausuttava.

— Mildrid Tingvold, kuiskasi hän ja purskahti itkuun.

Totta oli, että Hans tieteen tahtoen tuskin oli tervehtinyt Tingvoldin väkeä. Mutta se, mikä nyt tapahtui, oli ihan toista kuin hän oli ajatellut; hän katseli tyttöä suurin silmin. Hänen muistoonsa välähti jotakin sellaista, että äiti niin oli itkenyt kirkossa vihkimäpäivänään, ehkäpä se on sukuominaisuus, ajatteli hän ja pyrki siitä eroon.

— Anna minulle anteeksi, jos olen peloittanut sinua, sanoi hän ja läksi koiran perässä; kiireesti sitä mentiin ylös tunturinsyrjää.

Kun tyttö uskalsi nostaa silmänsä, oli hän juuri päässyt harjalle ja kääntyi katsomaan häneen. Sitä kesti noin silmänräpäyksen, sillä samassa rupesi koira haukkumaan toisella puolella, hän hypähti pystyyn, otti kiväärin ja lähti menemään. Mildrid seiso i vielä tuijottamassa sinne missä hän oli seisonut, kun laukaus pelästyi hänet. Olisiko se ollut karhu? Olisiko se ollut häntä niin likellä? — Ja sen tiensä tyttö kapusi sinne minne *hän* hiljan oli kavunnut ja seiso i, missä hän oli seisonut, varjostaen kädellä kasvojaan auringolta ja — ihan oikein: puoleksi pensaikon peitossa oli hän kyykyllään suuren karhun päällä! Ennenkuin hän tiesikään oli hän hypännyt miehen luo: mies hymyili häntä vastaan ja kertoi, mutta kaiken aikaa matalalla, pehmoisella äänellä, miten he olivat tulleet kadottaneiksi jäljet, vaikka karhu oli täällä; hän kertoi minkätähden ei koira ollut voinut vainuta karhua ennenkuin se oli ihan sen kintereillä — ja tämän aikana oli tyttö unohtanut itkun ja arkuuden ja mies vetänyt esiin veitsen; hän tahtoi heti nylkeä sen. Liha ei kelvannut tähän vuodenaikaan, hänen piti heti kuopata se; mutta nahan hän tahtoi ottaa mukaansa. Ja tyttö piteli kiinni ja hän ny lki; sitte juoksi hän karjakartanolle hakemaan hänelle kirvestä ja lapiota ja vaikka hän pelkäsi karhua ja vaikka se tuli pahalta, jäi hän häntä auttamaan, kunnes hän oli valmis. Päivällisen aika oli jo mennyt ohi ja vieras tarjoutui syömään tytön kanssa. Hän pesi sekä itsensä että koiran, josta oli aika työ, ja valmistuttuaan tuli hän istumaan tytön luo maitoahtaan; sillä *hän* ei häpeäkseen vielä ollut valmis. Hän puheli kaikennäköisistä, hauska i ja luontevasti, mutta hyvin matalalla äänellä, kuten ihmiset tavallisesti tekevät, jotka paljon oleskelevat yksikseen. Mildrid vastasi niin niukasti kuin taisi; mutta kun hän istui pöydässä häntä vastapäätä, eihän saanut syödyksi eikä puhutuksi, joten usein oli äänetöntä. Kun tyttö oli valmis, kiepahti vieras jakkarallaan, pani piippunysäänsä tupakkaa ja sytytti sen. Hänkin oli käynyt harvasanaisemmaksi ja vähän ajan perästä hän nousi.

— Minulla on pitkä matka kotiin, sanoi hän ja ojentaessaan kätensä lisäsi hän vieläkin hiljemmin: — istutko sinä joka päivä samassa paikassa kuin tänään? hän piteli kättä hetken ajan, ikäänkuin vastausta odottaen. Tyttö ei uskaltanut nostaa silmiään, saatikka sitte vastata. Silloin tuns i hän hänen voimakkaasti painavan kättään: — kiitos tästä päivästä! sanoi hän hiljaa ja ennenkuin tyttö vielä oli ehtinyt koota ajatuksensa, näki hän hänen jo, karhunta lja olalla, pyssy kädessä, koira rinnalla poistuvan kanervikon poikki. Hän näki hänet taivasta vastaan; sillä tunturit olivat syrjällä; kevyt, voimakas käynti vei häntä nopeasti pois; tyttö läksi ulos ja katseli hänen jälkeensä, kunnes hän oli kadonnut.

Vasta nyt huomasi hän sydämensä sykkivän niin, että hänen täytyi pusertaa kätensä sitä vastaan. Hetkisen perästä oli hän nurmikolla pitkänään, pää käsivarren varassa — ja tarkan tarkkaan kävi hän läpi päivän tapahtumat. Hän näki hänen sukeltavan esiin pensaikosta yläpuolellaan, hän näki hänen harteavana, silmät lakkaamatta vaihtaen väriä, seisovan ihan edessään; hän tuns i hänen voimansa ja oman pelkonsa ja häpeällisen itkunsa; hän näki hänet kukkulan harjalla aurinkoa vastaan, hän kuuli laukauksen, hän oli polvillaan hänen edessään hänen ny lkiessään karhua, hän kuuli uudelleen joka sanan, jonka hän lausui; ja hänen matalan äänensä, joka soi niin luottavalta, että häneen koski, kun hän sitä ajatteli — hän kuuli sen jakkaralta lieden edestä, jonka ääressä hän keitti ja pöydän luota syödessään; hän tuns i, ettei hän enään kauemmin uskaltanut katsoa häntä silmiin ja hän tuns i hänkin viimein saattaneensa hänet hämilleen, koska hänkin vaiken i. Hän tuns i hänen vielä kerran puhuvan, kun hän tarttui hänen käteensä ja hän tuns i käden puristuksen — se tuntui aina hänen jalkaansa asti! Hän näki hänen menevän pois kanervikon poikki, menevän, menevän! — Palaako hän koskaan? Ei hänen, Mildridin, käyttäydyttyä sillä tavalla — mahdotonta! Kuinka voimakkaana, kauniina, itsetietoisena hän olikin nähnyt kaikki hänessä! — ja kuinka tyhmänä ja raukkamaisena hänen oli

täytynyt nähdä kaikki Mildridissä! Niin, raukkamaisesti hän oli käyttäytynyt, alkaen ensi huudosta, kun koira tuli, häpeänpunaan ja itkuun — kömpelöstä avusta, jota hän oli hänelle antanut, aina ruokaan asti, jota ei hän ajoissa saanut valmiiksi! Ja ettei hän saanut suustaan vastausta, ei edes silloinkaan kun vieras häneen katsoi — ja kun hän sitte vihdoinkin kysyi istuiko hän joka päivä täällä ylänneen alla — ettei hän silloin osannut kieltää, sillä eihän hän joka päivä istunut ylänneen alla! Eikö hänen, Mildridin vaitiolo ollut kuin hiljaista pyyntöä, että hän katsoisi häneen? — Eikö hänen kurjaa avuttomuuttaan täytynyt käsittää samalla tavalla? — — Oi kuinka häntä hävetti! Hänen ruumistaan poltti, varsinkin kasvoja, jotka hän kaivoi yhä syvemmä ja syvemmä nurmeen — ja sitte hän taas kutsui esiin koko kuvan, hänen ihanuutensa ja oman surkeutensa, ja sitte häpeän entistä voimakkaampana!

Vielä kun kellojen kalkatus ilmoitti karjan tulevan, makasi hän paikoillaan, mutta riensi nyt työhön. Tullessaan näki Beret paikalla, että jotakin oli tapahtunut; sillä Mildrid teki nurinkurisia kysymyksiä ja antoi nurinkurisia vastauksia ja käyttäytyi yleensä niin oudosti, että Beret monta kertaa pysähtyi häneen katsomaan! Ja kun heidän piti syödä illallista ja Mildrid sanoi, ettei jaksa syödä ja sensijaan asettui ulkopuolelle istumaan, puuttui vaan, että Beretin korvat olisivat taipuneet taapäin jotta hän täydellisesti olisi muistuttanut vainuavaa metsäkoiraa. Beret söi ja riisuutui, he nukkuivat samassa vuoteessa ja kun ei Mildridiä kuulunut, meni Beret hiljaa useampaan kertaan katsomaan, istuiko sisar vielä paikoillaan ja oliko hän yksinään. Kyllä, siellä hän istui ja yhä yksin. Kello tuli 11, se tuli 12, se tuli 1 ja Mildrid istui ulkona eikä Beret nukkunut. Hän oli kuitenkin nukkuvinaan, kun Mildrid vihdoinkin tuli ja Mildrid liikkui niin hiljaa, niin hiljaa; mutta sisar kuuli hänen huokaavan, kun hän oli päässyt vuoteeseen, hän kuuli hänen niin raskaasti lukevan tavallisen iltarukouksensa, hän kuuli hänen kuiskaavan:

— Oi, auta minua tässä asiassa, rakas, rakas Jumala!

— Missä asiassa Hänen pitää häntä auttaa? ajatteli Beret. Hän ei saanut unta, kuuli niinikään sisaren turhaan hakevan makuuasentoa, milloin hän kääntyi toiselle, milloin toiselle kyljelle; vihdoinkin hän näki hänen aivan masennuksissaan työntävän syrjään peitteen ja asettuvan, kädet pään alla ja silmät selkosen selällään, tuijottamaan eteensä. Enempää ei hän nähnyt eikä kuullut, sillä hän nukkui nyt. Kun hän seuraavana aamuna heräsi, ei sisar enään ollut vuoteessa. Hän karkasi ylös; aurinko oli jo korkealla, karja aikoja sitte päästetty laitumelle. Hän näki ruuan jätettynä pöytään, söi kiireesti ja meni ulos ja tapasi Mildridin täydessä työssä; mutta hän näytti niin surkastuneelta. Beret sanoi kyllä paikalla löytävänsä karjan ja lähtevänsä sen perässä. Toinen ei vastannut, vaan katsoi häneen ikäänkuin kiittääkseen. Beret mietti hetkisen ja läksi.

Mildrid katsahti ympärilleen; hän oli yksinään. Silloin hän riensi panemaan maitopyttyjä kuntoon, muut saivat jäädä silleen. Hän peseytyi ja kampasi hiuksensa ja kiiruhti aittaan muuttamaan vaatteita, otti kutimensa ja läksi ylänneelle.

Hänessä ei ollut uuden päivän voimia, sillä hän tuskin oli nukkunut ensinkään eikä vuorokauteen syönyt paljon mitään. Hän kulki kuin yhtämittäisessä unessa ja tuntui siltä kuin ei hän pääsisi selvyteen ennenkuin tuli sille paikalle, missä eilen oli istunut.

Mutta tuskin oli hän istuutunut ennenkuin ajatteli: jos hän tulisi ja tapaisi minut täältä, mitä hän ajattelisi? — Ehdottomasti hän nousi. Silloin näki hän hänen koiransa ylänneellä; se seisahtui ja katsoi häneen, juoksi alas ja likeni luimistellen. Kaikki tytön veret pysähtyivät! Tuolla! Tuolla hän pysyineen seisoi auringossa, aivan kuin eilen; hän oli tänään tullut toista tietä! Hän hymyili tyttöä vastaan, viipyi hetkisen epäröiden, kapusi sitte alas ja seisoi pian hänen edessään. Tyttö oli päästänyt pienen parahduksen ja sitte pudonnut istualleen. Hän ei koko voimallaan päässyt pystyyn, sukankudin putosi, hän käänsi pois kasvonsa. Vieras ei puhunut. Mutta tyttö kuuli hänen laskeutuvan nurmeen ihan eteensä, silmät riippuen kiinni hänen silmissään, ja koiran hän näki toisella puolen katselevan herraansa. Tyttö tunsi, että vaikka hän istui poispäin kääntyneenä, saattoi vieras nähdä hänen punastuksensa, hänen silmänsä, hänen kasvonsa. Hänen nopea hengityksensä kiihoitti tytön hengitystä; hän luuli tuntevänsä hänen hengityksensä kädellään; mutta hän ei uskaltanut liikahtaa. Hän ei olisi suonut hänen puhuvan ja kuitenkin oli hirveää, että hän vaikenä. Täytyihän hänen nähdä miksi tyttö siinä istui ja suuremmissa häpeässä kuin hänen häpeänsä, ei kukaan liene, ollut. Mutta hän ei ollut tehnyt oikein kun tuli ja vielä enemmän väärin hän teki, kun nyt istui tuossa. Samassa tartuttiin tytön toiseen käteen ja jäätiin pitämään siitä kiinni, sitte toiseen, hänen *täytyi* siinä hiukan kääntyä — ja hyvänä ja voimakkaana veti hän häntä käsin ja silmin puoleensa. Tyttö luisui maahan hänen viereensä niin että hänen päänsä painui häntä vastaan. Hän tunsi vieraan toisella kädellään sitaisevan hiuksiaan, mutta hän ei uskaltanut nostaa katsettaan. Koko hänen käytöksensä oli syvästi arvoton — ja niin hän purskahti katkeraan itkuun!

— Niin, itke sinä vaan, kyllä minä nauran! sanoi vieras; — sillä se mikä meille on tapahtunut, on sekä itkun että naurun arvoista! mutta hänen äänensä väräsi. Ja nyt hän kuiskasi tytön korvaan, että hän eilen lähdettyään hänen luotaan, alituisen oli tullut häntä vain likemmä. Ja tämä voima oli käynyt niin

väkeväksi, että kun hän tuli tunturimökilleen, ei hän muuta voinut kuin heittää saksalaisen oman onnensa nojaan ja lähteä tuntureille. Ja kaiken yötä hän osaksi oli istunut, osaksi kävellyt tunturivuorilla; aamiaisen hän oli haukannut kotona, mutta sitte taas liikkeelle. Hän oli 28 vuoden vanha eikä siis mikään pikkupoika; mutta sen hän vaan tunsu, että joko täytyy tämän tytön tulla hänen omakseen tai muuten ei käy ensinkään. Hän suuntasi askeleensa eiliseen paikkaan, ei hän tullut häntä tapaamaan, vaan ainoastaan hetkisen istumaan itsekseen. Hänet nähdessään hän ensin pelästyi, mutta sitten hän ymmärsi, että tytön laita varmaan oli sama kuin hänen, ja samassa se oli päätetty asia, että hänen täytyi koettaa onneaan. Ja kun hän huomasi, että tytön laita todella oli sama kuin hänen, niin, — niin, sitte — ja hän nosti ylös tytön pään eikä hän enään itkenyt ja miehen silmissä oli suuri loisto ja tytön täytyi katsoa niihin ja hän punastui ja painui alas. Mutta mies puhui taasen kuiskaavalla, pehmoisella äänellä. Aurinko paistoi puunlatvoista, nurmikkorinteiden yli, koivut värisivät heikossa tuulessa, lintujen laverrus sekaantui puron lirinään, joka juoksi riutassa heidän vierellään. Miten kauvan he siinä istuivat toistensa seurassa, siitä ei kukaan pitänyt laskua; mutta koira heidät molemmat peloitti. Se oli monta kertaa kierrellyt heitä ja aina paneutunut takaisin paikoilleen; mutta nyt se haukkuen hyppäsi alaspäin. Molemmat karkasivat pystyyn ja seisoivat hetkisen kuuntelemassa. Mutta ei kuulunut mitään. He katsoivat taas toisiinsa ja silloin nosti mies hänet syliinsä. Häntä ei milloinkaan oltu kannettu sitte kun lapsena ja siinä oli jotakin, joka teki hänet avuttomaksi. Tuo mies oli hänen turvansa, hänen tulevaisuutensa, hänen ikuinen onnensa, hänen täytyi seurata tunnettaan. He eivät puhuneet, molemmat vaan pitelivät kiinni. Hän kantoi tytön sinne missä he ensinnä olivat istuneet; istuutui ja laski hänet hellävaroen rinnalleen. Tyttö painoi päänsä syvemmälle alas ja pois päin, jottei hän näkisi häntä nyt kun hän oli niin huumaannuksissaan. Mies aikoi juuri kääntää häntä puoleensa, kun ihan heidän edestään kuului hämmästyntynyt huudahdus:

— Mildrid!

Se oli Inga, joka oli seurannut koiraa. Mildrid karkasi ylös, hän katsahti ystävättäreensä silmänräpäyksen väläyksen ajan, astui sitte hänen luokseen, kiersi toisen käden hänen kaulaansa ja laski päänsä hänen olalleen. Inga sulki hänet syliinsä.

— Kuka hän on? kuiskasi hän ja Mildrid tunsu vapisevansa, mutta ei liikahtanut. Tiesihän Inga kuka hän oli, sillä Inga tunsu hänet; mutta hän ei uskaltanut uskoa omia silmiään! Silloin tuli Hans likemmä.

— Minä arvelin sinun tuntevan minut, sanoi hän tynnosti — minä olen Hans Haugen.

Kuullessaan hänen äänensä nosti Mildrid päätään. Hans ojensi kätensä ja Mildrid meni ja otti sen ja katseli ystävätärtään, kasvoilla kainouden ja ilon tumma punerrus.

Hans otti pyssynsä ja sanoi hyvästi, kuiskaten Mildridille:

— Käsität, että minä pian palaan sen perästä, mitä on tapahtunut!

Tytöt seurasivat häntä karjakartanolle ja näkivät hänen kulkevan samaa tietä kuin eilen. He seisoivat katsellen niin kauvan kun saattoivat nähdä; Mildrid nojasi Ingaan vastaan ja Inga tunsu, ettei hänen nyt sopinut liikkua eikä puhua. Mutta kun hän kääntyi näkymättömiin, painoi Mildrid päänsä Ingan olalle.

— Älä kysy minulta mitään, sanoi hän, — sillä minä en voi sitä kertoa.

Hetkisen he seisoivat siinä vieretysten ja sitte he läksivät aittaan. Sillä Mildrid muisti jättäneensä kaikki työt kesken ja Inga auttoi häntä. Työn aikana eivät he paljoa puhelleet eivätkä missään tapauksessa muusta kuin työstä.

Mildrid pani pöytänsä päivällistä, mutta sai vain hiukan syödyksi, vaikka tunsu olevansa sekä ruuan että unen tarpeessa. Inga jätti hänet niin pian kuin suinkin, hän näki, että Mildridin tuli olla yksin. Ingan mentyä Mildrid paneutuikin pitkäkseen ja oli juuri nukkumaisillaan. Vielä kerran hän kuitenkin tahtoi käydä läpi jotakin jota Hans päivän tapahtumien aikana oli sanonut ja joka oli kauneinta. Siinä hän tuli kysyneeksi, mitä hän siihen vastasi. Ja samassa hänelle selveni, ettei hän ollut sanonut sanaakaan — ei koko heidän tapaamisensa aikana sanaakaan! Hän nousi istumaan sänkyyn. Hanskaan varmaan ei ollut astunut monta askelta yksinään, ennenkuin hän sen huomasi — ja mitä hän ajattelikaan? Että Mildrid oli ihminen, joka kulki tahdottomana, unissaan! Miten hän aikojen kuluessa saattaisi tuntea kiintymystä häneen? Vasta päästyään hänen luotaan hän olikin saattanut keksiä pitävänsä hänestä; — Mildrid vapisi ajatellessaan mitä hän tänään keksisi. — Hän istuutui taasen majan ulkopuolelle, kuten eilen.

Mildridhän koko ikänsä oli tottunut pitämään itseään silmällä; hän oli liikkunut niin arkaluontoisissa olosuhteissa. Sentähden ei hän missään, mitä tämän vuorokauden aikana oli tehnyt, havainnut tahtia tai punnitsevaa ajatusta, tuskinpa kunniallisuuttakaan. Hän ei seurustelusta tai kirjoista tuntenut mitään tällaista; hän katseli asiaa talonpojan silmin eikä kenelläkään ole ankarampia vaatimuksia. Ihmisen

tulee tukahuttaa tunnettaan, kunniallista on viivyttää sen ilmaisemista. Hän, joka ennen muita koko elämänsä oli tehnyt niin ja sentähden nauttinut kaikkien kunnioitusta, hän oli yhtenä ainoana päivänä heittänyt itsensä miehen haltuun, jota ei hän koskaan ennen ollut nähnyt! Aikaa myöten täytyi tämän miehen syvinten halveksia häntä! Ja kun ei siitä saanut puhutuksi, edes Ingallekaan — niin mitä se mahtoikaan olla?

Kun Beret, ensimmäisten karjan kellojen kuuluessa kaukaa, palasi kotiin, tapasi hän sisaren kuin hengettömänä makaamasta aitan edestä. Hän jäi paikoilleen, kunnes Mildridin täytyi nostaa päätään ja katsoa häneen. Mildridin silmät olivat itkettyneet, koko ilme kärsivä. Mutta ilme muuttui, kun hän katsoi Beretiin; sillä Beret näytti kiihtyneeltä.

— Mikä sinua vaivaa? puhkesi hän puhumaan.

— Ei mikään! vastasi Beret ja jäi niin taukoamatta katsomaan Mildridiin, että tämän täytyi painaa silmänsä maahan, kääntyä ja nousta töihinsä. He eivät kohdanneet ennenkuin illallisruualla, jonka ääressä istuivat vastapäätä toisiaan. Kun ei Mildrid itse saanut syödyksi kuin pari lusikallista, silmäili hän silloin tällöin hajamielisenä toisiin, ja varsinkin Beretiin, joka ei koskaan valmistunut. Hän ei syönyt, hän hotki kuin nälkäinen koira.

— Etkö sinä tänään ole saanut ruokaa? kysyi Mildrid.

— En, vastasi Beret ja jatkoi syömistään.

Hetken perästä kysyi Mildrid taas:

— Etkö sinä ole ollut paimenten mukana.'

— Ei, vastasivat sekä hän että molemmat paimenet. Heidän läsnäollessaan ei Mildrid tahtonut kysyä enempää ja myöhemmin ei hänen oma sairas mielensä sallinut hänen urkkia sisaren asioita, sitäpaitsi hän omasta mielestään ei ollut kyllin arvokas sitä tekemään. Tästä tuli vain lisä niihin kalvaviin soimauksiin, joita hän, iskuja jaellen, yksitellen kuljetti sielunsa läpi, istuessaan iltaa ja yötä paikallaan aitan ulkopuolella.

Ei tuonut veripunainen ilta eikä jäänharmaa yö rauhaa eikä unta. Tämä lapsi raukka ei ikinä ennen ollut nähnyt hätää. Oi kuinka hän rukoili! Hän lopetti ja hän alkoi uudelleen, hän luki rukouksia, joita osasi ja hän rukoili omin sanoin ja aivan näännyksissään hän vihdoinkin tuli vuoteeseen. Siellä kokoontui sydän taasen ylen täyteen, mutta hänellä ei enään ollut voimia; hän sai vaan tulemaan:

— Auta minua! Rakas Herra Jumala, oi auta minua! — ja sitä hän toisteli, milloin hiljaa, milloin ääneen: sillä hän taisteli siitä, päästäisikö hänet vai ei. Samassa hän pelästyi niin että päästi huudon! sillä Beret oli salaman nopeudella noussut polvilleen ja kumartunut hänen puoleensa:

— Kuka hän on? kuiskasi hän, hänen suuret silmänsä iskivät tulta ja kuumat kasvot ja lyhyt hengitys osoittivat suurta mielenkuohua. Mildrid, oman sieluntuskansa nujertamana, sekä henkisesti että ruumiillisesti näännyksissä, ei saanut vastatuksi; hän säikähti niin, että oli purskahtamaisillaan itkuun.

— Kuka hän on? uhkasi toinen likempänä hänen kasvojaan; — ei enään hyödytä sitä salata; minä näin teidät tänään koko ajan!

Mildrid piteli käsiä päänsä päällä kuin suojanaan; mutta Beret kävi niihin kiinni ja painoi ne alas:

— Kuka hän on, sanon minä! — hän katsoi häntä suoraan silmiin.

— Beret, Beret! vaikeroi toinen; — olenko minä koskaan ollut sinulle muuta kuin hyvä siitä asti kun sinä olit pieni? Miksi sinä olet minulle niin kova, nyt kun minun on paha olla?

Beret päästi irti kätet, sillä sisar itki. Mutta Beretin hengitys poltti ja rinta oli kuin särkymäisillään.

— Onko se Hans Haugen? kuiskasi hän. Syntyi henkeä pidättävä äänettämyys.

— On, kuiskasi sisar vihdoinkin itkien.

Silloin veti Beret vielä kerran alas hänen kätensä. Hän tahtoi nähdä hänen silmänsä.

— Mikset sinä ole sanonut sitä minulle, Mildrid? kysyi hän entisessä polttavassa innossaan.

— Beret, enhän minä ole nähnyt häntä ennenkuin eilen. Ja heti kun minä hänet näin, annoin itseni hänelle; sehän se minua kiusaa niin että luulen kuolevani!

— Etkö sinä ole nähnyt häntä ennenkuin eilen? huusi Beret suurimman hämmästyksen, jopa

epäilyksen vallassa.

— En eläissäni, vastasi Mildrid lujasti. — Voitko käsittää sellaista häpeää, Beret!

Mutta silloin karkasi Beret hänen kimppuunsa, otti häntä kaulasta ja suuteli häntä; — Mildrid kulta, Mildrid kulta, kuinka se on kaunista! kuiskasi hän ilosta kipinöiden; — kuinka se on kaunista! toisti hän ja suuteli häntä; — ja kuinka minä tulen pitämään suuni kiinni, Mildrid! hän pusertui häntä vastaan ja nousi sitte taas. — Entäs sinä, joka luulit etten minä osaisi pitää suutani kiinni! Ja hän kävi äkkiä surulliseksi. — Ettenkö minä osaisi pitää suutani kiinni, kun on kysymys sinusta, Mildrid!... Hän itki. — Miksi sinä viime aikoina olet unohtanut minut. Miksi sinä olet ottanut Ingan minun sijaani? Oi, minkä surun sinä oletkaan minulle tuottanut! Kun sinä tietäisit, Mildrid, miten minä pidän sinusta! ja hän painoi pään sisartaan vastaan. Mutta nyt suuteli sisko vuorostaan *häntä* ja sitte hän vakuutti, ettei ollut ajatellut asiaa ennenkuin nyt ja hän ei enään koskaan syrjäytä häntä ja hän uskoutuu aina hänelle, joka on niin hyvä ja rehellinen — ja hän taputteli häntä taasen. Beret nousi uudelleen polvilleen; hänen täytyi nähdä sisaren silmät kesäyön valossa, jota aamu jo alkoi punaella. — Mildrid, kuinka hän on kaunis! kuului hänen ensimmäinen säteilevä huudahduksensa. — Miten hän tuli? Miten sinä ensin näit hänet? Mitä hän sanoi? Kuinka se tapahtui?

Ja Mildrid kertoi nyt sisarelle mitä hän muutamia tunteja sitte piti mahdottomana kertoa kenellekään ihmiselle; silloin tällöin keskeytti Beret hänet, karkaamalla hänen kaulaansa ja painautumalla häntä vastaan; mutta Mildrid sai siitä vaan enemmän kertomisen intoa; he itkivät ja he nauroivat; uni oli ihan mennyt heidän mielestään; sillä lailla tapasi heidät aurinko, toisen pitkänään tai kyynärpäätänsä vastaan nojaten, oman tarinansa valtaamana, toisen polvillaan hänen edessään, suu puoli-avooinna, säkenöivän silmin ja silloin tällöin riemun vallassa karkaamassa sisaren kaulaan.

Yhdessä he nousivat ja yhdessä he tekivät työt ja saatuaan ne pois ja näön vuoksi syötyään, pukeutuivat he yhdessä Hansia vastaanottamaan. Täytyihän hänen pian tulla! Molemmat he pyhävaatteissaan istuutuivat ylänneen alle ja Beret näytti Mildridille, missä hän eilen oli maannut; koira oli usein ollut hänen luonaan. Toisen sisaren kertomus seurasi toisen kertomusta, ilma olikin tänään niin kaunis, vain muutamia pilviä taivaalla. He olivat pian puhelleet yli sen ajan, jolloin Hansia saattoi odottaa; mutta he jatkoivat yhä keskusteluaan ja unohtivat odotuksensa, samassa taasen muistaakseen sen, ja Beret hypähti pari kertaa harjanteelle tähystelemään; mutta ei häntä näkynyt eikä kuulunut. Molemmat kävivät malttamattomiksi ja Mildrid äkkiä niin suuressa määrin, että Beret pelästyi. Hän koetti selvitellä, ettei Hans ollut oma herransa; kaksi päivää oli saksalaisen täytynyt kalastaa ja ampua ja valmistaa ruokaa yksinään, eihän sitä enää voinut jatkaa kolmatta, ja Mildrid huomasi siinä olevan jotakin perää.

— Mitä sinä luulet isän ja äidin sanovan tähän? virkkoi Beret, johtaakseen hänen ajatuksiaan toisaalle. Samana hetkenä jolloin hän oli sen sanonut, katui hän sitä. Mildrid kalpeni ja jäi tuijottamaan Beretiin, joka tuijotti takaisin. Eikö Mildrid ollut tätä ajatellut ennenkuin nyt? Oli; mutta kuten ajatellaan jotakin kaukaista. Pelko siitä mitä Hans Haugen mahtoi hänestä uskoa, häpeä omasta heikkoudesta ja tyhmyydestä oli niin kahlehtinut hänet, että hän oli työntänyt syrjään kaiken muun. Nyt kävi päinvastoin: vanhemmat valtasivat äkkiä koko hänen ajatuksensa! — Beret koetti taasen lohduttaa. Kunhan he näkevät Hansin, myöntävät he Mildridin tehneen oikein; ja eiväthän he tahdo tehdä *sitä* onnettomaksi, joka on ollut heidän ilonsa; isoäiti auttaa hänkin puolestaan Mildridiä; ei kenelläkään ihmisellä ole mitään sanomista Hans Haugenista ja Hans ei hellitä! — Tämä kaikki suhisi Mildridin korvien ohitse, mutta hän ajatteli muuta ja saadakseen oikein punnita asiaa, pyysi hän Beretiä toimittamaan päivällistä. Beret läksi hitaasti hänen luotaan ja kääntyi monta kertaa.

Mutta Mildrid punnitsi tätä: sanonko sen heti isälle ja äidille? Elettyään nämä päivät hirvittävässä jännityksessä, kasvoi kysymys vuoreksi. Hänestä tuntui, että hän tekee syntiä, jos nyt vastaanottaa hänet. Hänen ei olisi pitänyt mennä kihloihin ilman vanhempien suostumusta; mutta hän ei ollut voinut sitä auttaa. — Ja kun se kerran oli tapahtunut, niin nyt paikalla vanhempien luo! Hän nousi, hänen silmissään loisti. Mikä oli oikein, se oli heti tehtävä. Siihen asti kun Hans taas seisoj tässä, oli hänen pitänyt puhua vanhempiensa kanssa. Eikö totta? kysyi hän äänettömästi ja oli kuulevinaan vastauksen: "kyllä!" vaikkei kukaan vastannut. Hän kiiruhti karjakartanolle sanomaan sitä Beretille, mutta Beretiä ei ollut aitassa eikä karjakartanolla.

— Beret! huusi hän. — Beret — Beret!

Kaiku vastaili kaikilta tahoilta; mutta Beretiä ei ollut missään. Hän juoksi ja etsi sisarta joka paikasta, mutta löytämättä. Ennen hän oli ollut kiihotuksissaan, nyt hän säikähti; Beretin suuret silmät ja kysymys: "mitä sinä luulet isän ja äidin sanovan tähän?" suurenvivat suurenemistaan. — Eihän Beret toki ollut mahtanut mennä heidän luokseen? Se olisi kyllä hänen tapaistaan! Vilkasluontoisena tahtoi hän paikalla saada asian ratkaistuksi ja toimittaa Mildridille lohdutusta. Varmaan hän oli mennyt! — Mutta jos Beret tulee hänen sijastaan, niin vanhemmat varmaan ymmärtävät kaikki väärin — ja Mildrid lähti kiireesti menemään kylää kohti. Päästyään tielle, kävi hän entistä kiireemmin, yhä kasvavan jännityksen

ajamana. Hän ei sitä huomannut, päässä vaan kohisi, rintaa ahdisti eikä hengitys tahtonut riittää. Hänen täytyi hiukan istuutua lepäämään. Mutta hän ei voinut levätä istuallaan, hänen täytyi paneutua pitkäkseen. Hän heittäytyi käsivartensa päälle ja nukkui siihen.

Kahteen päivään ja yöhön hän tuskin oli nukkunut tai syönyt ja millä voimalla se oli vaikuttanut lapsen sieluun ja ruumiiseen, joka tähän asti levollisesti ja säännöllisesti oli syönyt ateriansa ja nukkunut yönsä vanhempiensa hiljaisessa kodissa — sitä ei hän ymmärtänyt.

Mutta Beret ei ollut lähtenyt heidän vanhempiensa luo, vaan suoraa päätä hakemaan Hans Haugenia. Hänellä oli pitkä matka ja tie vei osittain tuntemattomien seutujen läpi, ensin metsän reunaan myöten ja sitte korkeammalle, tunturitasankojen poikki, jotka eivät olleet aivan taatut pedoilta, se oli hiljan nähty. Mutta hän meni vaan, sillä Hansin täytyi tulla, muuten Mildridin kävi ihan huonosti; eihän hän enään tuntenut omaa sisartaan!

Hän oli terve ja iloinen, sisaren tarina seurasi väikkyen mukana. Hans Haugen oli etevin kaikista mitä hän maailmassa tiesi ja Mildridin piti saada etevin! Se ei ensinkään ollut ihme, että Mildrid paikalla meni hänelle, niinkuin ei sekään ollut ihme, että hän ihastui Mildridin nähdessään. Jolleivät vanhemmat tahtoneet käsittää tätä, niin tehköt mitä tahtovat, ja Hans ja Mildrid saavat väkipakolla ottaa onnensa, kuten hänen isoisänsä isä oli tehnyt ja hänen isoisänsä oli tehnyt — ja Beret rupesi hyräilemään suvun morsiusmarssia. Se raikui riemuiten yli autioiden tunturivuorten ja haihtui puolipilviseen päivään. Harjalle päästyään hän pysähtyi ja huusi hurraata. Siitä seisomapaikaltaan näki hän vain kylän äärimmäisen ja korkeimman osan; tältä puolen näkyi ainoastaan viimeinen metsänlaita, sitte kanervikkoja ja siitä, missä hän seisoi, yksin kiviä ja kivilaattoja, kuni jähmettynyttä aallokkoa. Alas aallokkoa hän lensi, läpi kepeän ilman. Hän tiesi tunturimajan olevan sen lumitunturin suuntaan, jonka huippu nousi yli muiden, ja hetken perästä hän käsitti, ettei hänellä enään ollut jälellä pitkältä. Saadakseen tietää oikean suunnan, nousi hän suurelle, irtonaiselle kivellet ja näki silloin ihan allaan tunturijärven. Oliko se maja tai kivi, se minkä hän näki järven luona, sitä ei hän saattanut päättää, sillä toisinaan se oli maja, toisinaan kivi. Mutta tunturijärven luona hänen majansa piti olla. Täällä se varmaan oli, sillä tuolla kiersi vene niemenkärkeä! Veneessä istui kaksi miestä; varmaan hän ja saksalainen! Tyttö sentiensä alas! Mutta se mikä oli näyttänyt likeiseltä, olikin kaukana ja hän sai juosta ja juosta. Se jännitti, kun piti tavata Hans Haugen.

Hans Haugen istui aivan turvallisena veneessä saksalaisen kanssa, tietämättä minkä sekamelskan oli matkaansaattanut. Itse puolestaan ei hän milloinkaan ollut pelännyt. Hän oli vain iloissaan ja istui tekemässä sanoja morsiusmarssiin.

Ei hän ollut mikään erinomainen runoilija; mutta hän sai kokoon jotakin heidän kirkkomatkastaan ja kohtaaminen metsässä antoi joka värssyyn toisinnon. Hän vihelteli ja kalasteli ja piti erinomaisen hauskaa; saksalainen kalasti hänkin ja jätti hänet rauhaan.

He kuuluivat nyt rannasta huhuamista ja molemmat, sekä hän että parrakas saksalainen nostivat päätään ja näkivät tytön viittoilevan. He keskustelivat hetkisen ja sousivat maihin. Hans hyppäsi rannalle ja kytki veneen kiinni ja kumpikin kantoivat pyssyjä, vaatteita kaloja ja kalanpyydyksiä; mutta saksalaisen mennessä suoraan majalle, likeni Hans kantamuksineen Beretiä, joka seisoi syrjässä kivellä.

— Kuka sinä olet? kysyi hän.

— Beret, Mildridin sisar, vastasi tyttö; Hans punastui ja tyttö samoin. Mutta samassa Hans kalpeni.

— Onko jotakin tapahtunut.

— Ei, ei muuta kuin että sinun pitää tulla. Hän ei voi olla yksin nyt.

Hetkisen Hans seisoi ja katsoi häneen. Sitte hän kääntyi ja meni majalle. Saksalainen oli jäänyt ulkopuolelle ripustamaan pyydyksiä. Hans teki nyt samoin, heidän puhellessaan. Majasta oli, siitä asti kun Beret rupesi huhuamaan, kaksi koiraa ulvonut täyttä kurkkua. Miehet menivät yhdessä sisään; mutta heidän avatessaan ovea, syöksyivät molemmat koirat ulos, sekä Hansin että saksalaisen, mutta molemmat komennettiin ankarasti takaisin sisään. Hiljeni ja kesti kauvan ennenkuin Hans tuli ulos. Mutta silloin hän oli toisissa vaatteissa ja pyssy ja koira olivat mukana. Saksalainen seurasi häntä ulos. Ja siellä he antoivat toisilleen kättä, ikäänkuin olisi ollut kysymys pitempiaikaisesta erosta. Hans tuli heti Beretin luo.

— Voitko sinä kävellä nopeasti? kysyi hän.

— Voin, se on varma se.

Ja Hans läksi kävelemään ja tyttö juoksemaan; koira edellä.

Kun ei Hans ollut voinut muuta ajatella kuin että Mildrid iloitsisi heidän kihlauksestaan yhtä turvallisena kuin hänkin, tuli tämä sanoma hänelle uusien ajatusten tuojana. Tietysti tyttö oli levoton vanhemmista! Tietysti häntä myöskin peloitti se kiire, millä kaikki oli tapahtunut; luonnollisesti! Nyt hän ymmärsi tämän niin hyvin, että häntä suuresti ihmetytti, kuinka ei hän ennemmin ollut sitä ymmärtänyt, — ja nyt hän kävelemään! Olihan ensi tapaaminen Mildridin kanssa häneenkin tehnyt salahyökkäyksen vaikutuksen; mitä sitte hän, lapsi, hiljainen ja ujo kuin hänen vanhempiansa koti, mahtoikaan ajatella joutuessaan myrskyyn? — Ja Hans piti kiirettä.

Tämän rientomarssin aikana oli Beret yrittänyt juosta rinnalla, kasvot, mikäli mahdollista, häneen kääntyneinä. Silloin tällöin oli Hans vilaukselta nähnyt hänen suuret silmänsä ja hehkuvat poskensa; mutta ajatukset olivat tehneet hänen ympärilleen liian taajan piirin, hän ei ollut nähnyt häntä selvään ja lopuksi ei hän huomannut häntä ensinkään. Hän kääntyi, tyttö oli hyvän matkaa hänen takanaan, mutta ponnisti eteenpäin, minkä jaksoi. Hän oli ollut liian ylpeä tunnustamaan, ettei hän kestänyt tätä marssia. Mutta kun Hans nyt pysähtyi odottamaan kunnes tyttö hengästyksissään ehti perässä, olivat kyyneleet hänen silmissään.

— Ohoi! — kävelenkö minä liian nopeasti? ja hän ojensi kätensä. Tyttö läähätti niin ettei saanut vastatuksi. — Istutaan vähän! sanoi hän ja veti häntä luokseen. — Tule! ja hän istuutui hänen rinnalleen.

Tyttö kävi, mikäli mahdollista, vieläkin punaisemmaksi eikä katsonut häneen. Hän läähätti niin, että olisi luullut hänen menehtyvän.

— Minun on niin jano, oli ensimmäinen, minkä hän sai suustaan. He nousivat taasen ja Hans katseli ympärilleen, mutta ei ollut likellä mitään puroa.

— Meidän täytyy mennä vähän kauvemmas, siellä on puro, sanoi hän. — Ei sinulle tekisi hyvääkään juoda ihan nyt.

Hän istuutui taasen ja Beret kivelle hänen eteensä.

— Minä juoksin koko matkan tänne, sanoi Beret puolustuksekseni. — Ja sitte en tänään ole syönyt päivällistä, lisäsi hän hetken perästä; — enkä liioin nukkunut yöllä, jatkoi hän taasen.

Sensijaan että olisi lausunut jotakin valittavaa, sanoi hän reippaasti:

— Sitte kai ei Mildridkään ole syönyt mitään päivällistä tänään, ehkeikä liioin nukkunut yöllä?

— Mildrid ei nukkunut edellisenäkään yönä ja syönyt ei hän ole, sen minä olen nähnyt, niin, sitte on — hän mietti hiukan — kovin kauvan.

Hans nousi.

— Joko sinä nyt jaksat mennä eteenpäin?

— Kyllä kai.

Ja Hans otti häntä kädestä ja rientomarssi alkoi taasen. Vähän ajan päästä hän huomasi, ettei tyttö jaksanut jatkaa tätä kyytiä, silloin hän riisui takin yltään, antoi sen hänelle ja nosti hänet syliinsä ja kantoi häntä. Tätä ei Beret millään olisi sallinut. Mutta Hans kantoi häntä niin köykäisesti ja Beret piteli kiinni hänen kauluksestaan, häneen itseensä ei hän uskaltanut koskea. Hetken perästä hän arveli levänneensä tarpeeksi; kyllä hän jo taas jaksaisi kävellä. Hans laski hänet maahan, otti itse takkinsa ja ripusti sen pyssyn päähän — ja sitte sitä menttiin. Purolle he hiukan pysähtyivät lepäämään ennenkuin Beret joi. Kun hän nousi, hymyili Hans ja katsoi häneen: — Oletpa sinä kaunis pieni tyttö. Oli jo iltaa, kun he pääsivät perille. Beret haki turhaan sekä karjakartanolta että tunturin syrjältä; huudot hukkuivat kaukaisuuteen ja molemmat pelästyivät, kun Hans huomasi, että koira nuuhisteli jotakin. He riensivät katsomaan; se oli Mildridin huivi. Hans antoi paikalla koiralle merkin, että se etsisi sitä, jonka huivi oli — ja koira menemään; he seurasivat sitä tunturin poikki toiselle puolelle, siis alas Tingvoldiin päin. Olisiko hän lähtenyt kotiin? Beret kertoi ajattelemattomasta kysymyksestään ja sen seurauksista ja Hans vastasi, että kyllä hän sen käsitti. Beret rupesi itkemään. Lähteäkö nyt häntä hakemaan vai ei? Beret kehoitti: "mennään, mennään!" hän oli ihan suunniltaan. Ensin heidän täytyi poiketa naapurin karjakartanolle saadaksensa sieltä apua ottamaan vastaan karjaa. Heidän vielä puhuessaan tästä ja kaiken aikaa seuratessaan koira, näkivät he sen pysähtyvän ja kääntyvän katsomaan, häntää heiluttaen. He karkasivat sinne ja siellä makasi Mildrid.

Hän makasi käsivartensa varassa, kasvot puoleksi kanervikkoon käännettyinä. He astuivat hiljaa hänen luokseen, koira nuoli hänen kättään ja poskeaan, hän sivelsi kasvojaan ja muutti asentoa, mutta nukkui nukkumistaan.

— Anna hänen vaan nukkua! kuiskasi Hans; — ja mene sinä ottamaan vastaan karjaa; minä kuulen kellot... Beret oli jo menossa mutta Hans tuli perässä; — tuo mukaasi ruokaa, kun palaat, kuiskasi hän.

Sitte hän asettui vähän matkan päähän Mildridistä, kutsui koiran luokseen, komensi sen makaamaan ja istui ja piteli sitä kiinni estääkseen sitä haukahtamasta, jos lintu tai muu eläin sattuisi kulkemaan siitä.

Ilta oli pilvinen, tunturit ja vuorenharjat lepäsivät harmaina; ympärillä vallitsi hiljaisuus; ei kuulunut edes pikkulinnun piipatusta. Hans istui tai oli pitkänään, käsi koiran selällä. Mitä oli puhuttava, kun Mildrid heräsi, siitä hän pian oli selvillä. Tulevaisuuden taivaalla ei ollut pilveäkään; hän lepäsi huolettomana ja katseli ylös korkeuteen. Hän tiesi, että heidän tapaamisensa oli ihme; Jumala itse heille oli sanonut, että heidän piti vaeltaa yhdessä elämän läpi.

Hänen ajatuksensa askartelivat taasen morsiusmarssissa; ilo värisi hiljaa hänen sielussaan, siihen hän sulki ajatukset.

Kello saattoi olla yli kahdeksan, kun Beret palasi, tuoden ruokaa mukanaan. Mildrid ei vielä ollut herännyt, Beret asetti kantamuksen maahan, katseli heitä hetkisen, istuutui sitte itse, mutta kappaleen matkan päähän muista. Taasen he odottivat runsaan tunnin ja sinä aikana nousi Beret usein, jottei menisi uneen. Kymmenen tienoissa heräsi Mildrid. Hän käänteli muutamia kertoja, avasi vihdoin silmänsä, näki missä makasi, nousi sitte istumaan ja näki toiset. Hän oli vielä unen pöpperössä, joten ei hän selvään käsittänyt missä oli ja mitä näki, kunnes Hans nousi ja hymyillen likeni. Silloin tyttö ojensi molemmat kätensä häntä vastaan. Hans istuutui hänen viereensä. — Nyt sinä olet nukkunut, Mildrid.

— Niin, nyt minä olen nukkunut.

— Nyt sinun on nälkä.

— Niin, minun on nälkä, — ja Beret toi ruuan. Hän katseli ruokaa ja katseli heitä; — nukuinko minä kauvan? kysyi hän.

— Jotakuinkin; kello on kai nyt yhdeksän; — katso aurinkoa!

Vasta nyt näytti kaikki muistuvan Mildridin mieleen.

— Oletteko istuneet täällä kauvan?

— No — emme; mutta syö nyt! — Mildrid rupesi syömään. — Olit varmaan matkalla laaksoon? kysyi Hans hiljaa, pistäen päätään likemmä.

Mildrid punastui.

— Olin, kuiskasi hän.

— Huomenna, kun oikein olet nukkunut tarpeeksesi, menemme sinne molemmat.

Mildridin silmät kiinnittyivät hänen silmiinsä — ensin suurina ja hämmästyneinä, sitte hymyillen ja täynnä kiitosta; mutta hän ei sanonut mitään. Senjälkeen hän näytti virkoavan; hän kysyi Beretiltä, missä hän oli ollut ja Beret kertoi käyneensä noutamassa Hansia ja Hans kertoi loput; Mildrid söi ja kuunteli ja selvää oli, että hän vähitellen joutui entisen lumouksen valtaan. Häntä huvitti suuresti kuulla, että koira oli löytänyt hänet ja nuollut hänen kasvojaan ilman että hän oli herännyt. Koira istui juuri ahneena seuraten jokaista palaa, jonka hän otti; hän rupesi jakamaan ruokaansa sen kanssa.

Heti kun hän oli valmis läksivät he hitaasti karjakartanoa kohti ja vähän ajan perästä oli Beret nukkumassa. Kahden istuutuivat he oven ulkopuolelle. Rupesi sataa tuhuttamaan; mutta katto ulkoni niin kauvas, etteivät he sitä huomanneet. Sumu sakeni karjakartanon ympärillä, he istuivat kuin lumotussa piirissä. Oli luonnollisesti enemmän pimeää kuin valoisaa. Sanat tulivat hiljaa ja joka sana teki heitä tutummiksi. Ensi kertaa saattoivat he puhua keskenään. Hans pyysi Mildridiltä kauniisti anteeksi, ettei ennemmin ollut muistanut kuinka toisellaisen Mildridin täytyi olla kuin hänen ja että hänellä oli vanhemmat, joiden kanssa täytyi neuvotella. Mildrid tunnusti pelänneensä ja sanoi, ettei hän ollut siitä hetkestä, jolloin oli tavannut Hansin, ollut oma itsensä, jopa hän oli unohtanut vanhemmatkin; — varmaan hänellä oli enemmänkin sanomista, mutta hän ei tahtonut puhua loppuun. Mutta heidän vapisevassa ilossaan puhui kaikki, hiljaisimpaan hengitykseen asti. Ensimmäinen herkkä sielun siirtyminen sieluun sai alkunsa; muilla se tavallisesti käy ensi syleilyn edellä ja valmistaa sitä; näillä se tuli jälkeensä. Ensimmäiset arat kysymykset hiipivät hämärään ja ensimmäiset arat vastaukset tulivat takaisin. Hentoina kuin henget, pehmeinä kuin untuvat putosivat sanat ja liitelivät sellaisina takaisin. Vihdoin sai Mildrid rohkeutta hiljaa ja varovaisesti kysyä, eikö hän hänestä usein ollut käyttäytynyt kummallisesti. Hans vakuutti, ettei hänen mielestään, ei kertaakaan. Eikö hän ollut pannut merkille, että hän eilen koko heidän tapaamisensa aikana oli vaiennut? Ei, hän ei ollut pannut sitä merkille. Eikö

hänen mielestään (Mildrid ei pitkiin aikoihin tahtonut saada sitä sanotuksi, mutta vihdoin hän sen sanoi, kasvot käännettyinä pois päin ja kuiskaamalla), hän ollut liian pian ollut valmis? Ei, hän oli vain ajatellut, miten kauniisti se oli tapahtunut. Mutta mitä hän siitä ajatteli, että Mildrid oli itkenyt ensimmäisellä kerralla? Niin, silloin ei hän ollut sitä ymmärtänyt, mutta nyt hän sen kyllä käsitti — ja hän iloitsi siitä, että Mildrid oli sellainen kuin oli.

Kaikki nämä vastaukset tekivät Mildridin niin onnelliseksi, että hänelle tuli tarve olla yksin. Ja kun Hans arvasi tämänkin, nousi hän hiljaa ja pyysi häntä lähtemään levolle. Mildrid nousi hänkin. Hans nyökytti päätään ja läksi hitaasti latoon missä hänen piti nukkua; mutta Mildrid riensi sisään, riisuutui ja vasta vuoteessa pani hän kätensä ristiin ja kiitti Jumalaa — oi kuinka hän Häntä kiitti! kiitti Häntä Hansista, hänen rakkaudestaan, hänen suopeudestaan, hänen kauneudestaan, hänen sanansa eivät riittäneet; sitte hän kiitti Jumalaa kaikesta, kaikesta, kaikesta, näiden kahden päivän tuskastakin; sillä kuinka suureksi se olikaan tehnyt ilon! — hän kiitti yksinäisyydestä tunturilla, ja rukoili Jumalaa saattamaan itseänsä siitä ulos ja vanhempien luo — käänsi sitte taas ajatuksensa Hansiin ja kiitti hänestä, oi, miten kiittikään!

Kun hän aamulla tuli ulos — Beret nukkui vielä — seisoi Hans jo pihamaalla, koira oli saanut selkäänsä; se oli hätyyttänyt peltokanaa ja makasi nyt luimistellen maassa. Kun Hans näki Mildridin, päästi hän koiran pinteestä, se karkasi hänen päälleen ja Mildridin päälle, se haukkui ja tervehti ja ilmaisi täydelleen heidän omaa aamun valoisaa onneaan. Hans auttoi Mildridiä ja poikia aamuaskareissa ja kun he vihdoin istuivat ruokapöydässä, oli Beretkin noussut. Joka kerta kun Hans katsoi Beretiin, punastui tyttö ja kun Mildrid ruuan jälkeen piteli kiinni hänen kellonperistään, puhellessaan hänen kanssaan, kiirehti Beret ulos. Häntä oli vaikea löytää, kun heidän piti lähteä.

— Kuule Mildrid, virkkoi Hans, kun he olivat päässeet vähän matkaa tielle, tuli likemmä ja asteli hiljaa; — olen ajatellut jotakin, jota en eilen saanut sinulle sanotuksi... Hänen äänensä kuului niin vakavalta, että tyttö katsahti häneen; hän puhui hitaasti ja häneen katsomatta: — minä tahtoisin pyytää, että sinä — jos Jumala suo meidän molempien saada toisemme — häiden jälkeen seuraat minua kotiini.

Mildrid lensi punaiseksi ja vastasi vihdoin vältellen:

— Mitä isä ja äiti siihen sanovat? Hans asteli hetkisen ennenkuin puhui.

— Arvelin, ettei heistä olisi niin väliä, kunhan me molemmat vaan olemme yksimieliset.

Ensi kertaa hän sanoi jotakin, joka koski Mildridiin. Hän ei vastannut. Hans tuntui odottavan häntä ja lisäsi vihdoin lujemmin:

— Minä tahtoisin, että me molemmat olisimme yksiksemme, — tottuissimme toisiimme.

Nyt Mildrid alkoi paremmin ymmärtää häntä; mutta hän ei osannut vastata. Hans asteli entiseen tapaansa hitaasti ja häneen katsomatta; nyt hän vaikenä kokonaan. Mildridiä ahdisti ja hän katsahti häneen tutkistellen. Silloin oli Hans ihan kalpea.

— Mutta Hans! huusi tyttö ja pysähtyi itse tietämättään.

Hans pysähtyi hänkin, vilkaisi häneen ja sitte pyssyyn, jonka oli laskenut maahan ja jonka piippua nyt kieritteli:

— Etkö sinä voi seurata minua kotiin?

Ääni oli hillitty, mutta katse tähtäsi avoimena ja lujana.

— Kyllä minä voin! riensi tyttö vastaamaan. Hänen silmänsä lepäsivät rauhallisina Hansin silmissä, punastus lehahti miehen kasvoille, hän muutti pyssyn vasempaan käteen oikeasta, jonka ojensi tytölle.

— Kiitos! kuiskasi hän ja painoi lujasti Mildridin kättä.

He jatkoivat matkaa.

Sitä ainoaa ajatusta, jonka tyttö tästä sai, kehräsi hän mielessään ja vihdoin ei hän enään voinut pitää sitä omana tietonaan:

— Sinä et tunne vanhempiani.

Hans asteli hetkisen ennenkuin vastasi:

— En — mutta kun sinä seuraat minua kotiini, opin heidät tuntemaan.

— He ovat niin hyvät, lisäsi Mildrid.

— Niin olen kuullut kaikkien, sanovan.

Hän sanoi sen varmasti, mutta kylmästi.

Ennenkuin Mildrid ehti mitään ajatella tai sanoa, alkoi Hans kertoa omasta kodistaan, sisaruksistaan, köyhyydestään, josta he työllä olivat itsensä nostaneet, sisartensa kunnollisuudesta, uskollisuudesta, hilpeydestä, matkustajista ja heidän tuottamastaan työstä, majoista ja varsinkin siitä uudesta rakennuksesta, jota hän ryhtyisi rakentamaan, heitä varten; Mildridin piti nyt saada käsiinsä kaikki johto, mutta myöskin tarpeellinen apu, niin, jokainen tulee kantamaan häntä käsillään, ennenkaikkia hän, Hans! Hänen puhuessaan olivat he ruvenneet kävelemään nopeammin; hän puhui lämpöisesti, tuli likemmä Mildridiä ja asteli vihdoinkin käsi hänen kädessään.

Se oli totta: hänen rakkautensa kotiinsa ja omaisiinsa teki Mildridiin vaikutuksen ja tuntematon veti puoleensa; mutta jokin siinä asiassa tuntui olevan väärin hänen sydämellisen hyviä vanhempiaan kohtaan. Mildrid alkoi siis taasen:

— Kuule, Hans! äiti, ja varsinkin isä, ovat vanhempaa väkeä, he ovat kärsineet paljon — he tarvitsevat apua; he ovat paljon saaneet ponnistella ja — hän joko ei tahtonut tai ei voinut sanoa enempää.

Hans asteli hitaammin ja katseli häneen hymyillen.

— Mildrid, tarkoitatko että he ovat määränneet talon sinulle?... Mildrid punastui, mutta ei vastannut.
— No — niin — hätä keinon keksii. Jos he tahtovat meitä avukseen, niin on *heidän* pyydyttävä meitä.

Hän lausui sen ystävällisesti; mutta Mildrid kyllä tunsikin mitä siinä piili. Arkana ja tottuneena antamaan muiden ajatuksille enemmän arvoa kuin omilleen, taipui hän. Mutta hetken perästä tulivat he niin kauvas, että näkivät Tingvoldin allansa. Ja silloin kääntyivät tytön silmät talosta häneen, ikäänkuin että talo itse puhuisi puolestaan! Suuret, vaaleat mäkitasangot metsäseppeleen ympäröiminä, rakennukset hiljaisina mutta suurina ja tukevina auringossa, joka paistoi puolelta terältä, — kaikki tämä näytti ihanalta. Alempana lepäsi laakso, joki kiemurteli kohisten sen läpi; tasangolla ja toisella tunturirinteellä oli talo talon vieressä ja tällä puolella niinikään talo talon vieressä; mutta ei yksikään, ei ainoakaan ollut niinkuin Tingvold, niin rehevä, niin sokea silmälle, ei yksikään levännyt niin oman kotoisuutensa kätöksissä ja samalla paistaen joka taholle! Kun Mildrid huomasi näköalan riistävän Hansin mukaansa, punastui hän ilosta.

— Niin, vastasi hän, sillä olihan tyttö kysynyt! — niin, se on totta, Tingvold on kaunis talo; tuskin sillä on vertaa... Hän hymyili ja kumartui: — mutta minä pidän sinusta, Mildrid, enemmän kuin Tingvoldista — ja ehkäpä sinäkin pidät minusta enemmän kuin Tingvoldista? — Kun hän katseli asiaa siltä kannalta, niin eihän hän voinut muuta kuin vaieta. Muuten oli Hans niin iloisen näköinen ja hän istuutui ja Mildrid rinnalle. — Nyt minä laulan sinulle jotakin, kuiskasi Hans.

Tyttö ilostui.

— En koskaan ole kuullut sinun laulavan, sanoi hän.

— Et, et ole kuullut ja vaikka siitä huhutaan, niin älä luule, että se on ihmeellistä, sillä ei minun laulussani ole muuta taikaa kuin se, että nyt tunnen, että minun *täytyy* laulaa.

Ja hetkisen istuttuaan mietteissään, lauloi hän hänelle hääretken, suvun morsiusmarssin nuotilla. Hän lauloi sen ihan hiljaa, mutta sellaista riemua äänessä ei tyttö milloinkaan ollut kuullut! Talo oli hänen silmiensä edessä, talo, josta heidän piti lähteä, hän seurasi tietä silmillään sillalle asti ja yli joen, seurasi sitte tietä talon toisella puolella kirkolle, koivikkoon, kummulle, kirkonkyliseen. Kuva ei paistanut, sillä päivä ei ollut kirkas; mutta se sopi parhaiten hiljaiseen kuvaan hänen sielussaan; sillä kuinka monta sataa kertaa hän ajatuksissaan olikaan tehnyt tämän retken, hän vaan ei ollut tietänyt kenen kanssa! Sanat ja sävel lumosivat hänet; omituisen lämmin, hiljainen ääni avasi hänen syvimmän kätöksensä; hänen silmänsä olivat kyyneleitä täynnä, mutta hän ei itkenyt, hän ei myöskään hymyillyt; käsi Hansin käden päällä hän istui ja katseli, vuoroin häntä, vuoroin maisemaa, ja kun kotipiipusta samassa nousi ensimmäinen sauhu päivällispadoille sytyttäessä pesää, kääntyi hän ja viittasi sinne. Hanskin oli lopettanut ja jäi katselemaan.

Hetken perästä he taas olivat matkalla koivumetsän läpi ja Hansilla oli aika työ saada koira pysymään hiljaa. Mildridin sydän alkoi lyödä. Hans sopi hänen kanssaan, että hän pysyttelee likeisyydessä, mutta Mildrid menee yksinään sisään. Hän kantoi hänet rämeisten paikkojen yli ja hän tunsikin, että tytön käsi oli polttavan kuuma.

— Älä ajattele mitä sinun pitää sanoa, kuiskasi hän, — anna sen vaan tulla itsestään.

Mildrid ei päästänyt ääntäkään vastaukseksi, ei hän liioin katsonut Hansiin. He joutuivat nyt pois

metsästä, joka tässä kasvoi suuria, totisia mentyjä; he olivat hiljaa astelleet sen läpi ja Hans oli kuiskaten kertonut kuinka Mildridin isoisan isä kosi hänen tätiään Aslaugia; ne olivat vanhoja, ihmeellisiä juttuja, joita Mildrid kuunteli vain puolella korvalla, mutta jotka kuitenkin vahvistivat häntä, — he joutuivat nyt metsästä niittyjen ja peltojen heleyteen, ja silloin vaikenä Hansin. Mildrid katsoi häneen ja hänen pelkonsa oli niin suuri ja silmin nähtävä, että hänen tuli ihan paha olla. Hän ei löytänyt avukseen ainoakaan sanaa, asia oli liiaksi hänen omansa. He astuivat rinnan; pieni pensaikko peitti heitä talonväiltä. Kun he tulivat niin kauvas, että Hansin mielestä Mildridin täytyi jatkaa matkaa yksinään, vihelsi hän hiljaa koiralle ja sitä piti Mildrid eron merkinä. Hän seisautui ja näytti niin hyljättyltä ja onnettomalta, että Hansin täytyi kuiskata:

— Minä rukoilen täällä sinun puolestasi Mildrid! — ja sitte minä tulen, kun sinä tarvitset.

Mildrid kiitti silmillään, mutta ei kokonaan, sillä hän ei voinut ajatella eikä nähdä kokonaan. Ja sitte hän läksi. Niin pian kun hän tuli pensaiden toiselle puolelle, saattoi hän nähdä suoraan päärakennuksen suureen tupaan, jopa ihan sen läpi, sillä tuvassa oli ikkunoita molemmin puolin, sekä metsään että kylään päin. Hans päätti, koira rinnallaan, istuutua likimmäisten pensaiden taakse, hän näki siis kaikki tuvassa yhtä hyvin kuin Mildrid; mutta nyt oli tupa tyhjänä. Kerran Mildrid kääntyi katsomaan taakseen, kun hän tuli ladon kohdalle; silloin nyökkäsi Hans hänelle päätään. Hän kiersi ladon kulman — ja tuli pihamaalle.

Siellä oli kaikki vanhassa, tavallisessa järjestyksessä ja siellä oli hiljaista. Muutamia kanoja käveli ladon sillalla. Aitanseinää vastaan oli siitä kun hän viimeksi kävi kotona, nostettu routtopuita, muuta muutosta ei hän huomannut. Hän aikoi kääntyä oikealle, isoäidin tuvalle, pelko varmaan pyysi tätä lykkäystä vanhempien kohtaamisesta, mutta kahden rakennuksen välissä, havutukin luona, seisoi hänen isänsä panemassa kirveeseen vartta. Hänen yllään oli kudottu takki, housunkannattimet päälläpäin. Pää oli paljas; ohuet pitkät hiukset liehahtivat eteenpäin tuulessa joka juuri alkoi käydä laaksosta. Hän näytti siinä työssään terveeltä, miltei iloiselta, niin että hänen näkemisensä antoi Mildridille rohkeutta. Isä ei huomannut häntä, niin hiljaa ja arasti hän käveli hiekkatietä. Hän kuiskasi:

— Hyvää päivää!

Isä katseli häneen hetkisen hämmästyksissään.

— Rakas lapsi, sinäkö se oletkin? — onko jotakin tapahtunut? lisäsi hän nopeasti ja tutkisteli hänen kasvojaan.

— Ei, vastasi tyttö ja punastui hiukan. Mutta isän silmät jäivät riippumaan kiinni hänen silmissään eikä hän nostanut niitä. Isä laskei kirveen kädestään:

— Mennään sisään äidin luo, sanoi hän. Matkalla kyseli hän kaikellaista karjakartanon asioista ja sai tyydyttävät tiedot. Nyt näkee Hans meidän menevän sisään, ajatteli Mildrid kun he tulivat ladon ja aitan väliseen solaan. Heidän päästyään tupaan, meni isä kyökin ovelle ja avasi sen. — Tule sisään, äiti, sanoi hän ovesta; — Mildrid on tullut kotiin.

— Hyvät ihmiset, onko jotakin tapahtunut? vastattiin kyökistä.

— Ei, vastasi Mildrid isän takaa ja tuli itsekin näkyviin, meni sitte äidin luo, joka istui kuorimassa perunoita pataan. Äiti katsoi nyt vuorostaan yhtä tutkivasti Mildridiin kuin äsken isä ja vaikutus oli sama. Randi nousi, laskettuaan vadit käsistään, meni ovelle toisella puolen, puhui sinne, palasi sitte, riisui kyökkiesiliinan, pesi kätensä ja tuli esiin; kaikki läksivät tupaan.

Tunsihan Mildrid vanhempiensa, joten hän tiesi näiden valmistusten merkitsevän, että he odottivat jotakin epätavallista. Hänellä ei ennestäänkään ollut paljoa rohkeutta ja yhä se väheni. Isä istuutui kunniasijalle, siis ihan viimeisen kylänpuoleisen ikkunan ääreen. Äiti oli istuutunut samalle penkille, mutta likemmä kyökkiä. Mildrid istuutui etu- eli pitkälle penkille pöydän eteen. Siitä saattoi Hans nähdä hänet; hän saattoi niinkään nähdä isän kasvot, mutta tuskin äitiä.

Äiti kyseli, kuten vasta isä, karjakartanon asioita, sai samat tiedot ja vähän lisää; sillä hän kyseli tarkemmin. Vaikka kummaltakin puolen silminnähtävästi koetettiin venytellä keskustelua, oli aine pian tyhjennetty. Sitä seuraavan äänettömyyden aikana katselivat molemmat vanhemmat Mildridiä. Tämä väitteli ja kyseli uutisia paikkakunnalta. Vaikka tätä aihetta venyteltiin niin kauvan kuin suinkin, loppui *sekin*. Sama hiljaisuus, sama odottava silmäys tyttäreen. Mildridillä ei ollut enempää kysymistä, mutta hän rupesi kädenlappeellaan silittämään penkkiä, jolla istui.

— Oletko ollut isoäidin luona? kysyi äiti, häntä alkoi peloittaa.

Ei, hän ei ollut käynyt isoäidin luona, se merkitsi että tyttärellä oli erityistä asiaa *tänne* ja nyt ei juuri käynyt odottaminen kauvempaa.

— Olihan minulla sellaistaakin, jota minä olen velvollinen sanomaan, pääsi häneltä vihdoin, kasvojen kaiken aikaa vaihtaessa väriä ja silmät maassa.

Vanhemmat katselivat huolestuneina toisiinsa. Mildrid nosti päätään suurin, rukoilevin katsein.

— Mikä on, lapseni? sanoi äiti peloissaan vastaan.

— Minä olen kihloissa, sanoi Mildrid, painaen alas päänsä ja purskahti itkuun.

Kovempaa iskua ei tähän pieneen piiriin olisi voinut langeta! Kalpeina, äänettöminä katselivat vanhemmat toisiinsa. Arka, hiljainen Mildrid, jonka sävyisästä luonteesta ja tottelevaisuudesta vanhemmat niin usein ennen olivat kiittäneet Jumalaa, oli kysymättä heiltä neuvoa ja heidän tietämättään ottanut tärkeimmän askeleen elämässä, sen joka myöskin ratkaisi vanhempien menneisyyden ja tulevaisuuden. Mildrid tunki samassa hetkessä joka ajatuksen, joka heidän mielessään liikkui ja pelko salpasi itkun. Lempeästi, hitaasti kysyi isä:

— Kenen kanssa sitte, lapseni?

Pitkän äänettömyyden perästä tuli vastaus kuiskaten:

— Hans Haugenin kanssa.

Siinä tuvassa ei kai ollut mainittu mitään nimeä tai tapahtumaa Haugenista yli kahteenkymmeneen vuoteen. Vanhempien silmillä katsoen oli Haugenista tullut tähän taloon paljasta pahaa. Mildrid ymmärsi taasen heidän ajatuksensa; hän istui liikkumattomana, odottaen tuomiotaan. Mutta isä virkkoi taasen lempeästi ja hitaasti:

— Emme tunne tätä miestä — en minä enempää kuin äitisikään. — Emme myöskään ole tietäneet, että *sinä* hänet tunsit.

— Minä en minäkään ole tuntenut häntä, sanoi Mildrid.

Hämmästyneet vanhemmat katsoivat toisiinsa.

— Kuinka tämä sitte on tapahtunut? Äiti sitä kysyi.

— Niin, sitä en itsekään tiedä, sanoi Mildrid.

— Mutta, rakas lapsi, toki ihmisen pitää osata itsensä hallita!

Mildrid ei vastannut.

— Me ajattelimme sinusta, lisäsi isä sävyisästi, — että saisimme luottaa sinuun.

Mildrid ei vastannut.

— Mutta kuinka se tapahtui? toisti äiti kiihkeämmin; — täytyy sinun toki se tietää.

— Ei, minä en tiedä sitä ... tiedän vaan, etten voinut sille mitään, en voinut... ja hän piteli molemmin käsin kiinni penkistä.

— Herra siunaa ja varjele, mikä sinulle sitte silloin tuli?

Mildrid ei vastannut. Silloin isä taasen tyynnytti keskustelua. Ystävällisen levollisesti kysyi hän:

— Mikset sinä ole puhunut meille jommalle kummalle, lapseni?

Äitikin kävi nyt kiinni ja sanoi hiljaa:

— Sinä tiedät kuinka me rakastamme lapsiamme, me, jotka olemme eläneet niin yksinämme — ja, saahan sen sanoakin, varsinkin sinua, Mildrid; sillä sinä olet ollut meille kallein.

Mildrid ei enään tuntenut sijaa, missä istui.

— Me emme luulleet, että sinä niin jättäisit meidät.

Isä se puhui. Vaikka sanat tulivat hiljaa, niin eivät ne silti sattuneet vähemmin kovasti.

— En minä jätä teitä, kangersi Mildrid.

— Älä puhu sellaisia, sanoi isä nyt entistä vakavammin; — sillä sinä olet jo jättänyt meidät.

Mildrid tunsu, että se oli totta eikä kuitenkaan totta; mutta hän ei osannut sitä selvittää. Äiti sanoi:

— Mitä hyötyä siitä nyt on ollut, että me olemme eläneet lastemme kanssa rakkaudessa ja jumalanpelvossa? — Ensimmäisessä koettelemuksessa — hän ei tyttären takia tahtonut sanoa enempää. Mutta nyt ei Mildrid enään jaksanut kestää: ... minä en tahdo tuottaa teille surua ... minä vaan en voinut ... ei, minä en voinut! hän heittäytyi pöytää vastaan käsivartensa varaan ja nyyhkytti.

Kumpikaan vanhemmista ei saanut lisätyksi soimauksen sanaa katumukseen, jota hän näytti tuntevan. Sentähden oli tuvassa hiljaista. Tätä hiljaisuutta olisi voinut kestää kauvan; mutta Hans Haugen tunsu vuorella istuessaan, että nyt Mildrid tarvitsi apua. Metsästäjän tarkka silmä oli nähnyt tytön heittäytyvän pöytää vastaan ja hän karkasi ylös; pian kuuluivat hänen keveät askeleensa etehisestä. Hän koputti; kaikki nostivat katsettaan, mutta kukaan ei sanonut: "sisään!" Mildrid nousi puoleksi, kasvot hehkuivat kyynelten takaa; ovi avautui, Hans seiso i koirineen, pyssyineen keskellä ovea, kalpeana, mutta levollisena; hän kääntyi sulkemaan, koira tuli häntää heiluttaen Mildridin luo. Hans oli liiaksi ollut muissa ajatuksissa huomatakseen, että koira seurasi.

— Hyvää päivää, sanoi hän.

Mildrid painui takaisin istumaan, veti syvältä henkeään ja katsoi häneen kuin vapautuneena; hänen pelkonsa, hänen paha omatuntonsa olivat poissa, hän *oli oikeassa*, niin, *hän oli oikeassa* — tulkoon nyt, mitä Jumala tahtoo antaa.

Kukaan ei ollut vastannut tulijan tervehdykseen eikä kukaan pyytänyt häntä peremmälle.

— Minä olen Hans Haugen, sanoi hän hiljaa, laski pyssyn alas ja jäi seisoessaan pitelemään siitä kiinni. Vanhempien vaihdettua katsetta pari kertaa, jatkoi hän, mutta kamppailen: — minä seurasin Mildridiä tänne; — sillä jos hän on tehnyt hullusti, niin on syy minun.

Täytyihän jotakin sanoa, äiti katsoi isään ja tämä sanoi vihdoin, että se oli tapahtunut heidän tietämättään eikä Mildrid osannut selittää, miten se oli tapahtunut. Mutta Hans vastasi, ettei hänkään osannut sitä selittää.

— Minä en ole mikään poikanulikka, sanoi hän, — sillä minä olen 28 vuoden vanha ja kuitenkin se tapahtui niin, etten minä, joka en koskaan ole pitänyt kenestäkään, siitä hetkestä, jolloin hänet näin, enään osannut ajatella mitään muuta maailmassa. Jos hän olisi sanonut ei, — niin, en tiedä — mutta sen jälkeen minusta varmaan ei olisi ollut paljoa mihinkään.

Hiljainen, suora tapa millä hän tämän lausui, teki hyvää; Mildrid vapisi siinä istuessaan, sillä hän tunsu, että tämä pani asiat toiseen valoon. Hans seiso i lakki päässä, sillä siellä laaksossa ei vieraan ollut tapana ottaa lakkia päästään sisään tullessaan, mutta nyt hän ehdottomasti otti sen päästään, ripusti pyssynpiipulle ja piteli käsiään sen päällä. Siinä pojassa oli jotakin, joka ehdottomasti vaati kohteliaisuutta.

— Kun Mildrid on niin nuori, sanoi äiti, — niin ei kukaan meistä ollut ajatellut, että hän ryhtyisi sellaisiin.

— Se on ehkä totta; mutta olenhan minä sitte sitä vanhempi, vastasi Hans, — eikä minun talouteni ole suuri, ei se niin paljon kysy voimia — ja apua minulla on yllin kyllin.

Vanhemmat katsoivat toisiinsa, Mildridiin, häneen.

— Onko tarkoitus, että hän seuraisi sinua kotiisi? kysyi isä epäluuloisena, melkein pä hiukan ivallisesti.

— On, vastasi Hans; — minä en kosi taloa.

Hän punastui; samaten Mildrid.

Jos talo olisi vaipunut maan alle, eivät vanhemmat olisi voineet hämmästyä enemmän kuin he hämmästyivät sitä, että talo ylenkatsottiin, — ja Mildridin vaikeneminen osoitti, että hän oli samaa mieltä. Tämä nuorten päätös asetti joka tapauksessa vanhemmat jonkun verran ulkopuolelle ratkaisua; he tunsivat nöyryytystä.

— Sinähän sanoit, ettet jättäisi meitä, huomautti äiti hiljaa nuhdellen ja se sattui.

Mutta Hans riensi hänen avukseen.

— Jättäisi teitä? Täytyyhän jokaisen lapsen, joka menee naimisiin, jättää vanhempansa! — Hän hymyili ja lisäsi ystävällisesti: — eihän matka ole pitkä; täältä on vähän enemmän kuin kolme neljännes penikulmaa Haugeniin.

Mutta eiväthän asiat tällaisissa tilaisuuksissa oikeastaan riipu sanoista: ajatukset kulkevat omia teitään, niistä riippumatta. Nuorten päätös teki, että vanhemmat tunsivat olevansa hyljätty ja petetyt. Kyllähän he sen tiesivät, että Haugenilla hyvin tultiin toimeen: matkustajat olivat antaneet paikalle mainetta; siitä oli puhuttu lehdissäkin; — mutta Haugen pysyi kuitenkin Haugenina ja oli se sentään liikaa, että *Mildrid*, heidän rakkain lapsensa, tekisi suvun retken takaisin Haugeniin! Jotkut toiset olisivat ehkä tällaisten asianhaarojen vallitessa suuttuneet, mutta nämä molemmat toivoivat vaan kaikessa hiljaisuudessa pääsevänsä eroon siitä mistä eivät pitäneet. He vaihtoivat sentähden merkitsevän katseen ja isä sanoi sävyisästi:

— Tässä on liian paljon asioita yhtäikaa, me emme vielä voi antaa vastausta.

— Ei, sanoi äitikin, — me emme olleet odottaneet saavamme kuulla niin suurta uutista — eikä sillä tavalla.

Hans odotti hiukan ennenkuin sanoi:

— Mildridin olisi ensin pitänyt kysyä vanhemmiltaan. Mutta kun ei kumpikaan meistä tietänyt koko asiasta ennenkuin oli myöhäistä? Sillä lailla se nimittäin tapahtui. — Me emme sitte osanneet tehdä muuta kuin tulla paikalla kun se oli tapahtunut, molemmat, ja sen me teimme. — Te ette saa katsoa asiaa liian ankarasti.

Tämän perästä ei heidän menettelystään oikeastaan osannut sanoa mitään ja Hansin levollinen käytös teki sen vieläkin todemmaksi. Isä huomasi kun huomasi, ettei hän voinut pitää puoliaan häntä vastaan, niin vähän itseluottamusta kuin hänellä oli, ja sentähden hän kaikin voimin koetti päästä irti asiasta.

— Me emme tunne sinua, sanoi hän ja katsoi vaimoonsa; — meidän täytyy ajatella asiaa.

— Niin, se on varmaan parasta, arveli Randi; — sillä täytyyhän meidän tuntea se, jolle lapsemme annamme.

Mildrid tunki loukkauksen näissä sanoissa, mutta katsoi rukoillen Hansiin.

— Se on totta, vastasi Hans ja rupesi kiertelemään pyssyä toisessa kädessään, — vaikken luule paikkakunnalla olevan montakaan, joita tunnetaan enemmän kuin minua. Mutta ehkä joku on puhunut minusta pahaa?

Hän nosti heihin katseensa. Mildridiä hävetti vanhempien puolesta ja nämä tunsivat ehkä itsekön herättäneensä epäluuloa, jota eivät he tahtoneet.

— Ei, me emme ole kuullut sinusta mitään pahaa, sanoivat he sentähden molemmat yhtäikaa ja äiti riensi lisäämään, että he todella eivät tunteneet häntä, sillä he olivat niin harvoin kuulleet mitään Haugenin väistä.

Hän ei tarkoittanut pahaa; mutta vasta kun sanat olivat päässeet hänen huuliltaan, huomasi hän, ettei sitä olisi pitänyt sanoa ja hän huomasi sekä miehestään että Mildridistä, että he olivat samaa mieltä. Vastausta täytyi jonkun aikaa odottaa.

— Jollei Tingvoldin suku ole kuullut mitään Haugenin väistä, niin ei syy ole meidän; — sillä me olemme olleet köyhiä ihmisiä viime vuosiin asti.

Nämä harvat sanat sisälsivät soimauksen, jonka he kaikki kolme tunsivat oikeutetuksi pohjaa myöten. Mutta miehen ja vaimon mieleen ei milloinkaan ollut juolahtanut, arkoina ja oman surunsa vallassa kun olivat eläneet, että he tässä olivat laiminlyöneet velvollisuuden; eivät he koskaan ennenkuin nyt, olleet ajatelleet, ettei köyhien sukulaisten Haugenilla olisi pitänyt kärsiä heidän onnettomuuksiensa takia, sillä olivathan he aivan syyttömät. He katselivat hämillään toisiinsa ja jäivät sitte istumaan kukin haaralleen, todella häpeissään. Hans oli lausunut sanat ystävällisesti, vaikka emännän vastaus oli mahtanut häntä ärsyttää. Molemmat tunsivat sentähden, että mies heidän edessään mahtoi olla kelpo ihminen ja että tässä kaksinkerroin oli hyvityksen varaa. Sentähden virkkoi isä:

— Anna meille vähän enemmän aikaa; etkö sinä voi jäädä tänne syömään kanssamme? Niin voimme hiukan puhua.

— Tule peremmälle istumaan, lisäsi äiti. Molemmat nousivat.

Hän laski pyssyn lakkineen käsistään ja astui sinne missä Mildrid istui, joka paikalla nousi; hän ei itsekään tietänyt miksi. Äiti sanoi, että oli paras katsoa keittiöön ja läksi. Isä näytti haluavan tehdä

seuraa; mutta Mildrid ei tahtonut olla yksin Hansin kanssa niin kauvan kuin vanhemmat kielsivät suostumuksensa, joten hän läksi toista ovea kohti; he näkivät hänen sitte astuvan pihan poikki isoäidin luo. Silloin ei isäntä voinut jättää Hansia yksin, joten hän palasi ja istuutui.

Molemmat miehet juttelivat sekalaisista asioista; ensinnä metsästyksestä ja heidän puuhistaan tunturilla kesämajoissa, niiden tuottamista ansioista j.n.e. Sitte he siirtyivät Haugeniin ja matkustavaisiin siellä ja maanviljelykseen, ja kaikesta sai sen käsityksen, että Haugenilla nyt elettiin hyvin ja että siellä oli sangen vilkasta. Äiti kulki päivällisaskareissaan edestakaisin, joten hän usein kuunteli, ja molemmista vanhuksista saattoi nähdä, että he arkailtuaan vähitellen olivat käyneet turvallisemmiksi; sillä kysymykset olivat tulleet likeisemmiksi.

Huomattiin kuinka sivistyneesti Hans käyttäytyi päivällispöydässä. Hän istui seinän luona, ihan vastapäätä äitiä ja Mildridiä; isä istui päässä kunniasijalla. Väki oli syönyt keittiössä, jossa heidän itsensä muuten oli tapana syödä väen kanssa, mutta asia kyllä oli se, etteivät he tänään mielellään tahtoneet näyttää Hansia. Pöydässä tunsu Mildrid, että äiti katsoi häneen, kun Hans hymyili. Hän oli nimittäin niitä ihmisiä, joiden kasvot ovat vakavat, mutta jotka hymyillessä käyvät hyväiksi. Monta tällaista asiaa liitti Mildrid itseksensä siihen summaan, jonka tahtoi saada kokoon. Mutta sen turvallisemmalta ei hänestä kuitenkaan tuntunut kuin että jännitys huoneessa kävi hänelle liian suureksi, joten hän puolestaan halusi pois ja läksi aterian jälkeen taasen isoäidin luo.

Miehet menivät nyt kävelemään maille, kuitenkin niin, etteivät joutuneet sinne, missä työväki oli tai niin, että isoäiti saattoi heidät nähdä. Myöhemmin istuutuivat he tupaan ja silloin oli äitikin valmis ja saattoi olla mukana. Vähitellen kävi keskustelu tutunomaisemmaksi, kuten odottaa sopi, ja ajan kuluessa (tosin ei ennenkuin likempänä iltaa), uskalsi äiti pyytää häntä kertomaan, miten hänen ja Mildridin oikein oli käynyt; eihän Mildrid itse ollut osannut antaa mitään tietoja. Ehkäpä lienee äiti kysynyt asiaa naisellista uteliaisuuttaan, mutta Hansille oli kysymys tavattoman tervetullut.

Hän ei kertonut heidän ensi kohtaamisestaan, sillä sitä hän ei voinut; mutta laveasti ja syvän iloisena kertoi hän eilispäivästä, Beretistä, joka pikamarssissa nouti hänet, sentähden että Mildrid virui sieluntuskissa vanhempien takia; ja kun hän pääsi Mildridiin itseensä ja kuvasi hänen pakoansa vanhempien luo ja kuinka hänen, sekä hengen että ruumiin puolesta näännyksissä oli täytynyt levätä ja nukkua hyljättynä ja onnettomananeen, — silloin tunsivat vanhukset taasen lapsensa. Ja melkeinpä he mielestään, varsinkin äiti, jo olivat olleet liian ankarat.

Mutta kertoihan poika, kertoessaan Mildridistä, tietämättään itsestään; sillä Hansin rakkaus Mildridiin loisti hänen joka sanastaan ja tuotti vanhemmille iloa. Hanskin tunsu sen lopulta ja ilostui ja vanhukset, jotka olivat tottumattomat tällaiseen tasaiseen suoruteen ja miehekkyyteen, olivat todella onnelliset. Tämä onnen tunne nousi nousemistaan, joten äiti ehdottomasti tuli hymyillen kysyneeksi:

— Olette jo taitaneet päästä häihin asti — ennenkuin meiltä kummaltakaan on kysytty?

Isä hymyili hänkin, edistääkseen kysymystä ja Hans vastasi, koska tilaisuus sattui, hiljaa hyräillen yhtä morsiusmarssin säettä:

"Viulu soi, viulu soi, kiire on mun ja sun!"

— ja hymyili; mutta kääntyi vaatimattomuuttaan samassa puhumaan muusta. Kerran hän tuli katsoneeksi Randiin ja näki, että hän oli ihan kalpea. Heti paikalla hän huomasi tehneensä hullusti muistuttaessaan tuota nuottia, ja juuri nyt. Endrid katseli säikähdyksissään vaimoaan, jonka mielenliikutus kasvamistaan kasvoi, kunnes se joutui sellaiseen käyntiin, ettei hän voinut olla huoneessa, hän nousi ja läksi.

— Kyllä minä nyt tein hullusti, sanoi Hans peloissaan.

Isäntä ei vastannut. Ihan onnettomananeen nousi Hans lähteäkseen perässä pyytämään anteeksi, istuutui kuitenkin taas ja vakuutti, ettei ollut tarkoittanut mitään pahaa.

— Ethän sinä voinut tietää sitä, vastasi Endrid.

— Etkö sinä voi lähteä hänen perässään hyvittämään sitä!

Hän oli saanut sellaisen luottamuksen tuohon mieheen, että hän uskalsi pyytää tätä. Mutta Endrid vastasi:

— Ei, antaa hänen olla yksin nyt, minä tunnen hänet.

Hans, joka hiljan oli luullut olevansa ihan toiveittensa perillä, tunsu nyt syöksyneensä pettymyksen kuiluun eikä rauhoittunut, vaikka isä kärsivällisesti ponnisti siihen suuntaan. Koira auttoi häntä, tullen heidän luokseen; sillä Endrid kyseli lakkaamatta siitä ja kertoi sitte laveasti koirasta, joka hänellä oli

ollut ja jota hän oli tarkasti seurannut, kuten yksinäisten ihmisten tapa on.

Mutta Randi oli mennyt ulos ovesta ja istunut paadelle. Tyttären aikomus teki, että morsiusmarssi vielä voimakkaammin törmäsi yhteen hänen muistojensa kanssa. Hän ei ollut, kuten tytär, antautunut miehelle, jota rakasti! Häpeä hänen morsiusmatkassaan oli siis ollut oikeutettua, sillä hän ei rehellisenä ollut istunut sulhasensa rinnalla. Häpeä ja suru ja lasten menettäminen, pitkien vuosien kärsimykset ja taistelut pääsivät taasen valloilleen. Kaikki mitä hän oli lukenut ja rukoillut päästäkseen vapaaksi tästä tuskasta, ei siis ollut auttanut, hänen mielensä myrskysi kiivaimmassa kapinassa! Se että tämä vielä saattoi tapahtua hänelle, paiskasi hänet epätoivoisena syvään itesoimaukseen; hän tunsikin taasen pitäjäläisten pilkkaavan valheellista morsiusmatkaansa; hän kävi taasen ruoskimaan omaa viheliäisyyttään: ettei hän silloin saanut hillityksi itkuaan eikä nyt muistojaan — että hän hillittömyydellään oli asettanut vanhempansa väärään valoon, tuhonnut oman terveytensä ja senkautta surmannut molemmat lapsensa — ja kaiken tämän aikana teeskennellyt jumalisuutta, jota ei hänessä ollut, sillä sen hän nyt tiesi! Oi, ettei hän ollut päässyt pitemmälle! Hän tunsikin olevansa niin kurja, niin kurja, ettei uskaltanut nostaa silmiään Jumalan puoleen; sillä kuinka hän olikaan pettänyt itseään ja Häntä! Mutta minkätähden, täytyi hänen kysyä itseltään — minkätähden juuri nyt herättää kaikkea sitä pahuutta, joka oli kietoutunut hänen sielunsa ympäri? Kadehtiko hän Mildridiä? Kadehtiko hän omaa tyttärtään! Ei, sen hän tunsikin — ja hän alkoi taasen nousta! Päinvastoin tyttären nyt piti sovittaa hänen oma syntinsä, se oli ihana ajatus! Saattoivatko lapset sen tehdä? Kyllä. Niin totta kuin he olivat meidän tekomme, saattoivat he sen tehdä; sillä sen totuuden, joka oli Mildridissä, oli toki äiti heikkoudessaan kasvattanut. Mutta päästäkseen siitä osalliseksi, täytyi hänen itsensä olla mukana katumassa, kiittämässä! — Ja ennenkuin Randi tiesikään, osasi hän taas rukoilla, syvästi nöyrytyneenä ja särjetyin sydämin taipua Herransa eteen, joka taasen oli osoittanut hänelle, mitä hän oli ilman Häntä. Armoa hän rukoili, rukoili kuten se rukoilee, joka rukoilee henkensä puolesta; sillä nyt sai hän elämän uudelleen, sen hän tunsikin! Nyt oli velka pyyhitty pois, tämä oli ollut viimeinen tilinteko, se oli vain niin valtavasti vaikuttanut häneen. Ja hän nousi ja nosti silmänsä, kyynelten valuessa alas kasvoja; hän tunsikin olevansa hyvä; yksi oli, joka oli ottanut tuskan hänen sydämestään! Eikö hän usein ennenkin ollut tuntenut tätä! Ei, ei milloinkaan kuten nyt, vasta nyt oli voitto voitettu! Ja hän läksi astumaan ja tunsikin, että taas oli oma itsensä! Jotakin oli katkennut, joka tähän asti oli sitonut; joka liikkeessä hän sen tunsikin, että nyt hän oli vapaa sekä sielun että ruumiin puolesta! — Jos hänen, lähinnä Jumalaa, oli kiittäminen tyttärtään tästä, niin piti toki tyttären saada nauttia onneaan täysin määrin! Hän tuli isoäidin tuvan porstuaan, mutta huoneessaolijat eivät tunteneet hänen askeleitaan. Hän kävi kääkään ja avasi, ikäänkuin hän olisi ollut toinen.

— Mildrid, tule tänne! sanoi hän ja Mildrid ja isoäiti katsoivat toisiinsa; sillä eihän se ollut hän. — Mildrid riensi hänen luokseen: mitä oli tapahtunut? — Äiti tarttui hänen käsivarteensa, sulki oven hänen perässään, joten he olivat yksin, ja heittäytyi sitte hänen kaulaansa ja itki ja itki itkemistään, syleillen häntä väkevänä ja autuaana; ja rakkautensa nostamana saattoi Mildrid sydämestään antaa hänelle takaisin hellyyttä. — Jumala siunatkoon ja palkitkoon sinua! kuiskasi äiti.

Molemmat miehet tuvassa näkivät heidän käsi kädessä tulevan pihan poikki ja niin nopeaan, että he rupesivat aavistamaan jotakin. Ovi avautui ja molemmat naiset astuivat sisään ja peremmälle. Mutta sensijaan että olisi antanut tyttärensä Hansille tai sanonut jotakin isälle tai hänelle, veti Randi ainoastaan vielä kerran tyttären rintaansa vastaan ja puhkesi uudestaan esiin tulvivan liikituksen valtaamana huudahdukseen:

— Jumala siunatkoon ja palkitkoon sinua!

Hetken perästä istuivat he kaikki neljä isoäidin tuvassa. Vanhus oli tullut iloiseksi; olivathan nuoret pitkien aikojen kuluessa kertoneet hänelle kuka Hans Haugen oli ja hän käsitti paikalla tämän liiton poikansa ja miniänsä elämän sovituksiksi. Elämänhaluisen vanhuksen mielestä Hans Haugen sitäpaitsi oli niin kaunis! He viipyivät kaikki hänen luonaan ja päivä päättyi siihen, että isä virren perästä luki rukouskirjasta paikan, joka alkoi näin: "Herra on ollut talossamme!"

* * * * *

Heidän vastaisesta elämästään otan vain kaksi päivää ja kummastakin vain muutamia hetkiä.

Ensimmäinen on nuorten häähäpäivä. Inga, Mildridin orpana, joka nyt itse oli naimisissa, oli saapunut puettamaan morsianta. Pukeminen tapahtui ylliskamarissa; vanha kirstu, jossa suvun morsiushopeita, kruunua, vyötä, huivia, solkia ja sormuksia säilytettiin, oli otettu esiin. Isoäiti säilytti sen avainta, hän oli itse mukana avaamassa ja Beret seurasi ajutanttina. Mildrid oli jo pukeutunut morsiushameeseen ja kaikkiin omiin koreuksiinsa, kun nämä komeudet (jotka Beret ja isoäiti edellisellä viikolla olivat kiilloittaneet) raskaina ja hohtavina tulivat päivän valoon. Kappale kappaleelta ne koetettiin. Beret piteli morsiamelle peiliä. Vanhus kertoili kuinka, moni hänen suvustaan juhlapäivänään oli kantanut näitä hopeita, mutta kaikista onnellisimpana hänen oma äitinsä, Aslaug Haugen. Samassa kajahti ulkoa heidän korvaansa suvun vanha morsiusmarssi; kaikki ylliskamarissa pysähtyivät, kuuntelivat, riensivät

sitte ovelle katsomaan, mikä oli. Ensimmäinen jonka he näkivät, oli Endrid, morsiamen isä. Hän oli nähnyt Hans Haugenin ja hänen sisarustensa ajavan taloa kohti; harvoinpa Endrid sai tavallisuudesta poikkeavan päänäpiston — mutta tällä kertaa hänen mieleensä juolahti, että he olisivat vastaanotettavat suvun morsiusmarssilla. Hän toimitti pelimannit ulos ja marssin soimaan; ja siellä hän sitte seisoi heidän joukossaan, ylskamarin ulkopuolella, kädessä hääoluella täytetty hopeatuoppi. Muutamia muita oli liittynyt hänen seuraansa. Hans ja hänen uskolliset sisarensa ajoivat kaksilla rattailta pihaan ja saattoi nähdä, että vastaanotto vaikutti heihin.

Tuntia myöhemmin pantiin morsiusmarssi taas soimaan; se tapahtui silloin kun morsian ja sulhanen ja morsiamen vanhemmat ja isoäiti ja Beret ja sulhasen sisaret parittain, pelimannit etunenässä, astuivat ulos, noustakseen rattaille. Joskus sattuvat meidän elämässämme kaikki enteet yhteen ja niin läksi morsiuksaatto tänään Tingvoldista säteilevässä kevätilmassa. Kirkolla oli sellainen kansanpaljous, ettei kukaan muistanut missään tilaisuudessa moista nähneensä. Nämä pitäjäläiset tunsivat kaikki suvun tarinan ja millä tavalla se liittyi marssiin, joka riemuiten helisi aurinkoisessa ilmassa, väräellen yli morsiamen ja sulhasen ja iloisen saaton.

Ja koska kaikkien ajatukset yhtyivät tässä samassa asiassa, valitsi pappi vihkiäistekstin, joka antoi hänelle tilaisuutta selittää, miten lapset ovat meidän elämämme kruunu, joka säteilee *meidän* kunniamme, meidän kellitystämme, meidän työtämme.

Kirkosta lähtiessä pysähtyi Hans oven edustalle; hän sanoi jotakin; taivaallisessa onnessaan ei morsian sitä kuullut, mutta hän aavisti sen. Sulhanen tahtoi, että hän katselisi Ole Haugenin hautaa, joka oli niin runsaiden kukkien peitossa. Morsian teki niin ja he kulkivat pois ihan hänen hautapatsaansa ohi. Vanhemmat perässä.

Toinen hetki heidän elämästään, jonka johdamme mieleemme, on se, jolloin Endrid ja Randi ensi kertaa isovanhempina kävivät heitä tervehtimässä. Hans oli kun olikin ajanut tahtonsa läpi, että vastanaineet muuttivat Haugeniin, vaikka hänen olikin täytynyt luvata ottaa Tingvold, kun eivät vanhemmat kerran enään jaksaneet tai tahtoneet sitä pitää ja vanha isoäiti oli kuollut. Koko tästä vierailusta koskee meihin kuitenkin yksi ainoa asia; se, että kun Randi hyvän vastaanoton ja kestityksen perästä istui sylissään tyttärensä pieni tytär, rupesi hän kiikuttamaan sitä ja hyräilemään morsiusmarssia. Tytär löi hämmästyksissään kätensä yhteen, mutta hillitsi itsensä samassa hetkessä ja vaikenä; Hans kehoitti Endridiä juomaan lisää, mutta tämä kieltäytyi. Se oli kummaltakin puolelta vain tekosyy, jonka nojalla he pääsivät vaihtamaan silmäyksen.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KERTOMUKSIA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement,

you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™ .

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability,

costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

